सुरेश किरण स्मृति ग्रन्थ

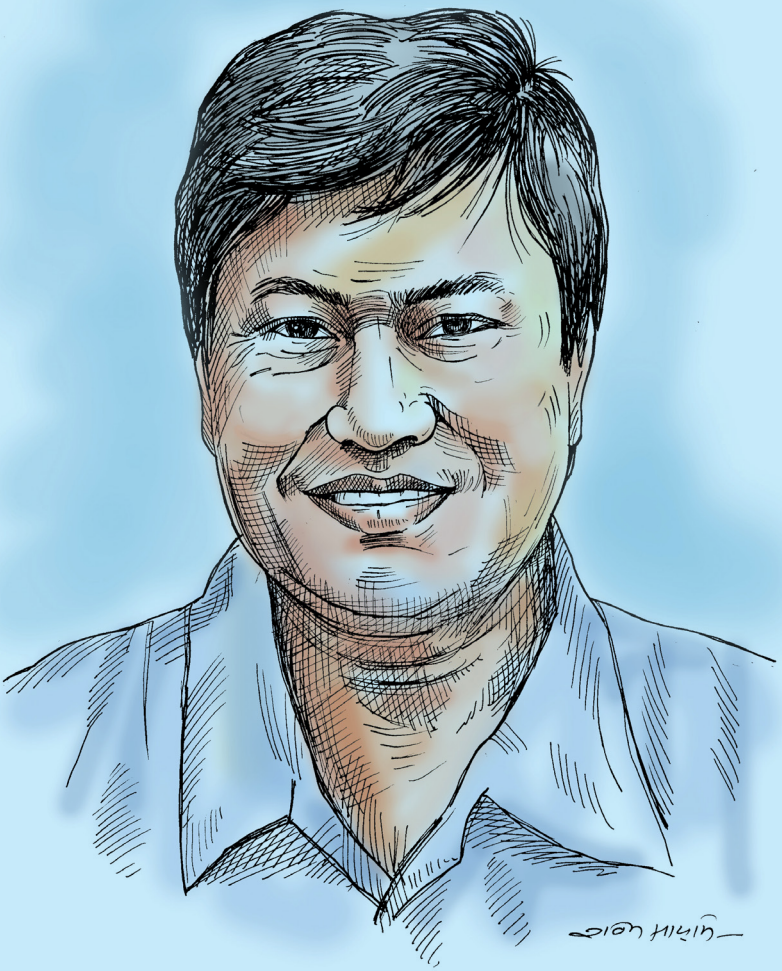

नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबू
National Forum of Newar Journalists

नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबू
नेवा: पत्रकार राष्ट्रिय दबू

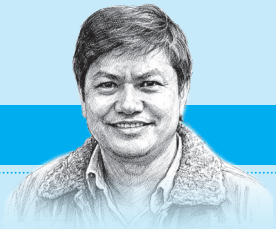

नेवा: पत्रकार राष्ट्रि

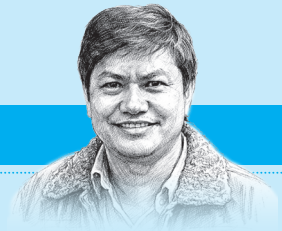

नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबू
थैं जिल्लाया न्हापांगु सम्मेलन

मातृभाषा (बाह्यभाषा) पत्रकारिता सम्मेलन
संयोजन
नेपाल आदिवासी जनजाति पत्रकार महासंघ
(फोनिज)
ग्वसा
नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबू
नेपाल पर्यटन बोर्ड

National Forum of Newar Journalists
अन्तर्राष्ट्रिय मातृभाषा दिवसया लसताय्
थौंया नेपालभाषा पत्रकारिता
अन्तरक्रिया ज्याझ्वः

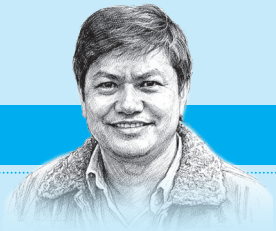

संघीय संरचनाय
मातृभाषा पत्रकारिताया प्रवर्द
महासंघ

नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूया यल कचाया
निक्वःगु तःमुँज्या

धर्मादत्य पत्रकारिता सिरपा
Newar Journalists - Lalitpur

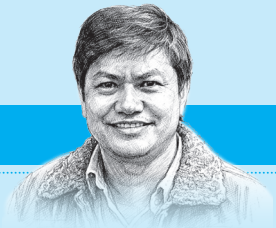

नेवा: पत्रकार राष्ट्रिय दबू
न्याक्त:गु दंमुंज्या

समावेशी सञ्चारया निति न्हापांगु

नेता: पत्रकार राष्ट्रिय दबू

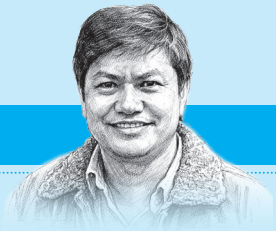

नेवा: पत्रकार राष्ट्रिय दबू

सुरेश किरण स्मृति ग्रन्थ

सुरेश किरण स्मृति ग्रन्थ

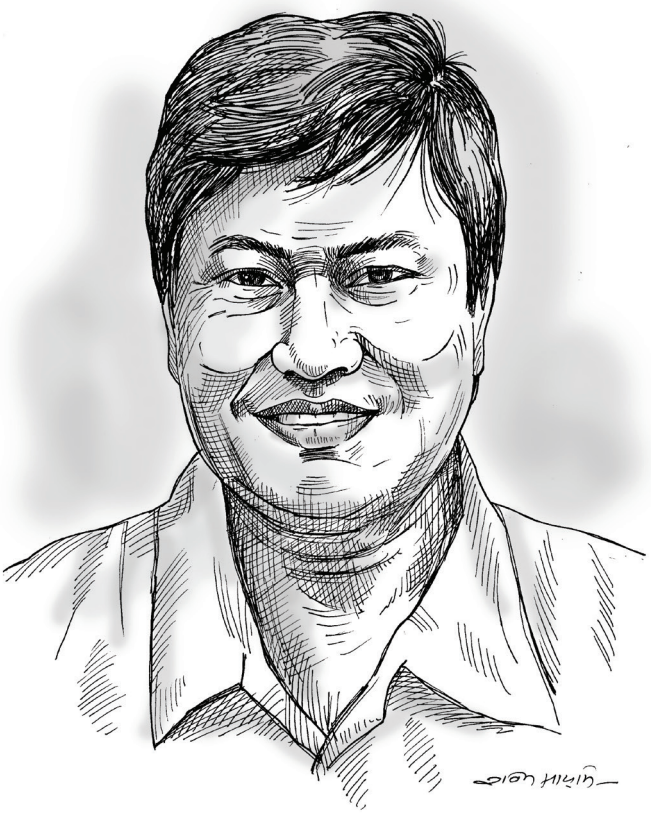

नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबू

नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबू

National Forum of Newar Journalists

सुरेश किरण स्मृति ग्रन्थ
सुरेश किरण स्मृति ग्रन्थ

पिकाक	:	**नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबू**
सर्वाधिकार	:	पिकाक
न्हापांगु संस्करण	:	नेसं ११४६, विसं २०८३, ईसं २०२६
प्रकाशित प्रति	:	द्वःछिपाः (१००० पाः)
देवः किपा	:	रविन साय्मि
कम्प्युटर	:	राकेश एम. महर्जन
मुद्रक	:	मित्र प्रेस प्रा.लि. खुसिबुँ, नयाँबजार, यँ ।
सहकार्य	:	यँ महानगरपालिका
ISBN	:	9789905002142

सुरेश किरण स्मृति ग्रन्थ प्रकाशन

प्रधान सम्पादक
सुरजबीर बज्राचार्य

सम्पादक मण्डल
सुनील महर्जन
केके मानन्धर
राजु नापित
उत्तम कुमार श्रेष्ठ

संयोजक
सुरेन्द्रभक्त श्रेष्ठ

व्यवस्थापक
बाबुकाजी श्रेष्ठ
सुनीता महर्जन

देव:
रबिन साय्मि

प्रकाशक
नेवा: पत्रकार राष्ट्रिय दबू

सहकार्य
यँ महानगरपालिका

सम्पादकीय

बिनावना नं निभाः थें दन्नं त्वयाच्वनी सदां सुरेश किरण
हःपा-स्वां जुयाः नुगःनुगलय् ह्वयाच्वनी सदां सुरेश किरण
भ्ःवाला थें जाःगु जीवन म्वानाः सागर जूम्ह सुरेश किरण
आखःयात ह्यूपाःया शक्ति बियाः अमर जूम्ह सुरेश किरण

खः, सुरेश 'किरण' मानन्धर बिनावंगु लत्याःया पुण्य तिथिइ नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबुलिं थुगु 'लुमन्ति पौ' पिथनाच्वना। वय्कः बिनावन धइगु व कठोर सत्ययात लुमंकेत मखु। थ्व कुतः धइगु निभाः थें जाःम्ह हे सुरेश 'किरण' मानन्धरजुया कर्मया जःया अभिलेखीकरणया कुतः खः। गुगु जलां समाजयात सत्यतथ्य कंगु दु, आज्जु न्ह्यथंगु दु, आज्जुइ थ्यंकेगु लँपु क्यंगु दु, ह्यूपाःया नितिं थंगु दु, छवाः जुइत तिबः ब्वलंकूगु दु, ह्यूपा धइगु छु खः धकाः क्यंगु दु, भी सकसिया नुगः आत्मविश्वासं धिसि धायेकूगु दु। भीगु नितिं जीवन पाःगु दु। भीगु हे नितिं म्वाःगु दु। थुकथं भी सकसिया सुरेश 'किरण' मानन्धर गुबलें तनीमखुपिनिगु धलखय् लाःम्ह ब्यक्तित्व खः। थ्व कुतः धइगु वय्कःया कर्मया जः नुगः नुगलय् लुइकातयेगु, वय्कलं जीवन ब्यूगु आखलय् वय्कःया जीवन ब्वयेगु कुतः जक खः।

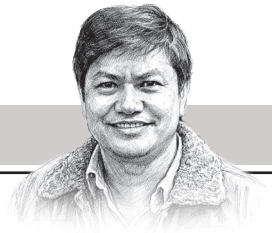

नेवाः पत्रकारतयूगु राष्ट्रिय संगठन 'नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबू' नीस्वनेगु खंनिसें अतिकं उत्साहित जुयाः थुगु संगठनया शुरुवात, निरन्तर ताया निति हःपा बीगु ज्याय् सदां छपलाः न्हय:ने च्वनादीम्ह वयूकःया गुण धइगु संगठनय् दुने सकलसित अनुशासन कायम यायेगु, याकेगु नीति खनेदयूक मदयूक म्हितादीगु भूमिका अतिकं मूवं। संगठनया दृष्टिकोण क्वछीगुनिसें दबूया जीवन नालेमाःगु थीथी ज्याभ्वः न्हयाकेतः गन छु माल व हे पूवंकेगु निंतिं नापं दनादीम्ह वयूकःया थ्व हे भूमिकां नं नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूया पलाः गुबलें गनं चुलुयाः मवन। जातीय पत्रकार तयूगु संगठन दथुइ दकले सशक्त व सक्रियगु संगठनकथं नेवाः पत्रकार तयूगु थुगु राष्ट्रिय संगठनकथं न्हय:ने लात। सल्लाहकार सुरेश 'किरण' मानन्धर गुबलें उगु भूमिकाय् जक लिकुना मच्वं। मालीबलय् व औपचारि कतां पिहां वयाः छम्ह संगठनकर्ताकथं तिबः बियादीम्ह वयूकःया ज्ञान व गुणं आपालं न्हूपिं पत्रकारपिं व पत्रकार दबूया सशक्त दुजःपिं पिलुवःगु दु। नेवाः पत्रकारतयूगु संगठन दयेकेगु निंतिं मेगु नं आपालं कुतः जूगु दु, तर नेपाल सम्वत ११३२ य् नीस्वनागु थुगु दबू सकसिया राष्ट्रिय संगठनकथं विकास जुल धकाः थौं भी सकल नेवाः पत्रकारतयूसं गौरव यानाच्वना। थुगु गौरवंजाःगु लकसया न्हयलुवाःपिं दथुइ केन्द्रविन्दुकथं लुइम्ह ब्यक्तित्व खः सुरेश 'किरण' मानन्धर।

आः वयूकः दबूया सशक्तिकरणया निति भौतिक रूपं झीसं लुइकेफइमखु, प्रकृतिया नियम पालना यासें थुगु संसारं बिनावंम्ह वयूकःया इच्छा, आशा, बिचाः, व क्यनादीगु लँपुयात मनन याये। प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्षरूपं वयूकलं बियादीगु ज्ञान व गुणयात हृदयय् तयाः ब्वलंपिं प्रत्येक 'नेवाः पत्रकार'तयूत सुरेश 'किरण' जुइतः लूगु सन्देश लुमंके। छम्ह सुरेश 'किरण' बिनावन। आः अल्याख 'सुरेश किरण'या जन्म जुइमाः। अले सुरेश 'किरण' अमरत्व लयूताइ। अले समाजय् किरण लुइ। अले झीगु भाषा, धर्म, संस्कार, संस्कृति, लिपि, परम्परा, पत्रकारिता, साहित्य, संगठन सुरेश तहय् थ्यनी।

सम्पादकीय

अस्ताएर पनि घाम झैं झलमल्ल उदाइरहेछ सुरेश किरण
प्रेरणा-पुष्प बनेर मनमनमा सँझै फुलिरहनेछ सुरेश किरण
झरणासरहको त्यो जीवन बाँचेर सागर बनेका सुरेश किरण
अक्षरलाई परिवर्तनको शक्ति दिएर अमर भएका सुरेश किरण

हो, सुरेश 'किरण' मानन्धर अस्ताएको ४५ औं दिनको पुण्य तिथिमा नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूले यो स्मृति ग्रन्थ प्रकाश गरिरहेका छौं। उनी बिलाए भन्ने त्यो कठोर सत्य स्मरण गर्न होयन। यो प्रयास त सुर्यः जस्तो सुरेश 'किरण' मानन्धरज्यूको कर्मको ज्योतिको अभिलेखीकरणको प्रयास मात्र हो। जुन ज्योतिले समाजलाई सत्यतथ्य प्रष्ट्याएको छ, लक्ष्य देखाएको छ, लक्ष्य प्राप्त गर्न बाटो पहिल्याएको छ, परिवर्तन के हो बुझाएको छ, परिवर्तनको निम्ति जगाएको छ, एकता बल सम्झाएको छ, सब मनमा आत्मविश्वासको शक्ति प्रवाह गराएको छ। मातृभूमिकै लागि बाँचेको छ। त्यसैले सुरेश 'किरण' मानन्धर कहिल्यै नबिलाउने ब्यक्तिहरूको माझ रहने ब्यक्तित्व हुन्।

यो प्रयास कहिल्यै आझेल नहुने उनको कर्मको ज्योति मनमनमा संचार गर्न र उनले जीवन दिएका अक्षरहरूमा उनको जीवन सजाउने प्रयास मात्र हो।

नेवाः पत्रकारहरूको राष्ट्रिय संगठन 'नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबू' स्थापनाको विषय उठानदेखि अति उत्साहित भएर यस संगठनको शुरुवात,

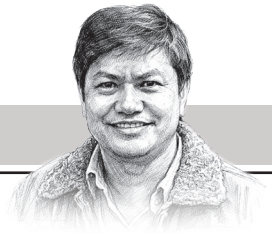

निरन्तरताका लागि प्रोत्साहित गर्न एक कदम अगाडी उभिने ब्यक्तित्व सुरेश 'किरण' गुण स्मरण गर्दा संगठनभित्र अनुशासन कायम गर्न, गराउन दृष्यमा र ही वा अदृष्य रूपमा निर्वाह गर्नुभएको भूमिका निकै महत्वपूर्ण छ।

दृष्टिकोण निर्धारणदेखि दबूको जीवनतुल्य विभिन्न कार्यक्रम आयोजनामा जे जस्तो आवश्यकता अगाडी देखापर्छ सोही पूर्ति गर्ने क्षमता र अभिप्रेरणासाथ उभिने उहाँको गुणकै कारण पत्रकार दबू कहिल्यै विचलित भएन।

जातीय पत्रकारहरूको विभिन्न संगठनमाझ उत्कृष्ट, सशक्त र सक्रियगु संगठनका रूपमा नेवाः पत्रकारहरूको यस राष्ट्रिय संगठन अग्रपंक्तिमा रह्यो। सल्लाहकार सुरेश 'किरण' मानन्धर कहिल्यै मात्र यही भूमिकामा सिमित रहेनन्। आवश्यकता पर्दा त्यो औपचारिकताको सिमा नाघेर सशक्त संगठनकर्ताका रूपमा साथ दिएका उनको ज्ञान र गुणबाट असंख्य नव पत्रकारहरू तथा पत्रकार दबूको सशक्त सदस्यहरू उदाएका छन्।

नेवाः पत्रकारहरूको संगठन बनाउन अन्य पनि प्रयासहरू भएका थिए। नेपाल सम्वत ११३२ मा स्थापित यस दबू राष्ट्रिय संगठनका रूपमा विकास भयो, यो तथ्य हामी सबै पत्रकारहरूका लागि गौरवमय छ। यस गौरवपूर्ण परिवेशका अग्रजहरूमा केन्द्रविन्दुसरह उल्लेखनीय ब्यक्तित्व हुन् सुरेश 'किरण'।

अब उनलाई यस दबूको सशक्तिकरणमा भौतिक रूपं हामी प्राप्त गर्न सक्दैनौं। प्रकृतिको नियम पालना गर्दै यस संसारबाट बिदा भएका उनको इच्छा, आशा, विचार, पथप्रदर्शन मनन गरौं। प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्षरूपमा उनले दिएका ज्ञान र गुणलाई हृदयंगम गर्दै शुरुवात, परिष्कृत एवं सशक्त बनेका प्रत्येक पत्रकारलाई सुरेश 'किरण' बन्न प्राप्त सन्देश स्मरण गरौं। एक सुरेश 'किरण' अस्ताएका छन्। अब अल्याख 'सुरेश किरण'को जन्म हुनुपर्छ। तब मात्र सुरेश 'किरण' अमरत्व मुस्काउनेछ। तब मात्र समाजमा 'किरण' फैलिनेछ। तब मात्र हाम्रो भाषा, धर्म, संस्कार, संस्कृति, लिपि, परम्परा, पत्रकारिता, साहित्य, संगठन सुरेश तहमा पुग्नेछ।

धलः

क्र.सं.	शीर्षक	लेखक	पृष्ठ
१	कविता	दुर्गालाल श्रेष्ठ	११
२	निःस्वार्थ सुरेश किरण	सुनिता डंगोल	१२
३	मंकाःखलःया दबूछैं दनेत घ्वाःम्ह व्यक्ति	विद्यासुन्दर शाक्य (निवर्तमान प्रमुख, येँमनपा)	१४
४	सुरेशको आकस्मिक अवसान र शोकमग्न यात्रीहरू	किशोर श्रेष्ठ	१८
५	कम्पन	बिमल निभा	२०
६	सुरेश किरण मानन्धरः म्हस्काका आन्दोलनया छगः थीगु नगु	राजेन्द्र श्रेष्ठ	२१
७	सुरेश मेरो साथी, किरण मेरो भाइ	राजेन्द्र स्थापित	२८
८	छन्त जिं 'अलबिदा' धायेमखु, सुरेश !	पुष्कर माथेमा	३५
९	अभियन्ता सुरेशकिरणसँग अन्तिम संवाद	गणेश वाम्बुले राई	३८
१०	सुरेश किरणस्तिको साझनो	विजयरत्न अस्बंरे	४२
११	प्रिय कवि	शार्दूल भट्टराई	४६
१२	सुरेश दाइया सस्सलय् वनाबलय्	कृष्ण प्रजापति	५१
१३	'हाकिम' (सुरेशकिरण)	रेखा शाक्य	५५
१४	शब्दको शान्त क्रान्ति : सुरेश मानन्धरको बौद्धिक यात्राको अन्तर्ध्वनि	श्रीजन भ्का	६२
१५	हाम्रो समयका शान्त योद्धा	अभय श्रेष्ठ	६५
१६	अब कविता वाचन गर्न आउने छैनन् सुरेश किरण	रजनी मिला	७२
१७	सुरेश दाई लिस्सेया आत्मालाप	राजेश बज्राचार्य 'नुगः सः'	७७
१८	सुरेशनाप पत्रकारिताय् जि	सुजीव वज्राचार्य	८१
१९	अक्षरहरू रोएको त्यो साँझ...	डा. अजय क्रान्ति शाक्य	९०
२०	नेपालभाषा पत्रकारितायात व्यवसायिक दयेकेत सफल व्यक्ति सुरेश किरण	सानुराजा शाक्य	९४
२१	बेनी वनेगु मनंतुना पुवंके मफुत सुरेश !!	दिनेश नारायण श्रेष्ठ	९६
२२	सुरेश किरणया लुमन्ति	महेशमान डंगोल 'लँजुवाः'	१००
२३	स्वालय् न्ह्यावले प्रतिभा स्वनेदुम्ह सुरेश किरण	नातिकाजी महर्जन	१०४
२४	जिगु मित्साय् सुरेश किरण	जगत बीरसिंह कंसाकार	१०६
२५	कवितायृ सुरेश किरण : लुमन्तिइ सुरेश किरण	नारद वज्राचार्य	१०८
२६	कम्पोजिटर निसें भाषा आयोगया सदस्य तकया यात्रा	निर्मल वज्राचार्य	११६
२७	मातृभाषा पत्रकारिताय् सुरेशकिरण	नृपेन्द्रलाल श्रेष्ठ	१२१
२८	पास्सा सुरेशया लुमन्ति	सुमिता वज्राचार्य	१२६
२९	सुख दुःखया च्युता काईम्ह छम्ह च्युतामि : सुरेशकिरण	बिमला शाक्य	१२७

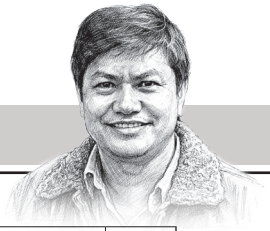

३०	पत्रकारिता स्वयः व पास्रा सुरेश किरण मानन्धर	सुगत रत्न सिन्दुराकार	१३०
३१	मिस्खाय् तःसां पालु मजुइम्ह किजा	लक्ष्मी माली	१३४
३२	सुकीया लच्छि विश्वभूमिइ	अग्निब बनेपाली	१३६
३३	सुकि नापं जि	कर्ण बज्राचार्य	१४८
३४	सुकि जिगु मिस्खाय्, जिगु मनय्	डा. विजय सैंजु	१५०
३५	सुरेश छन्त सलाम !	शरद कसाः	१५३
३६	छम्ह कर्मवीर कलमजीवी सुरेश किरण	राजु शाक्य	१५६
३७	बागः म्हःगः दुनं ब्वलम्हः अजिंगर छ	राज स्यस्यः	१५९
३८	सुरेश वइतिनि ला ?	ओमकारेश्वर श्रेष्ठ	१६४
३९	जबस्मम नेपालभाषा पत्रकारिता जीवित रहन्छ, तबस्मम सुरेश दाई हामीबीच रहनु हुनेछ	बिराजकाजी राजोपाध्याय	१६८
४०	जिं म्हस्सीकाम्ह सुरेश किरण	प्रा. प्रेमशान्ति तुलाधर	१७१
४१	सुरेश किरण : हेर्दा स्रल, पढ्दा लडाकुपन	सुनील महर्जन	१७६
४२	लुमन्ति, सुरेशकिरण मानन्धरया	जुजुमान महर्जन	१८२
४३	दृढ व्यक्तित्व सुरेश किरण	पूर्ण दुवाल	१८६
४४	व्यक्ति स्क व्यक्तित्व अनेक	झबिन्द्र भुसाल	१८८
४५	सुरेश छ छम्ह अस्फल मनू स्वः	आर. मानन्धर	१९१
४६	नेवार स्जचार स्जजालया अभियानय् सुरेशया योगदान	अनुप सिं सुवाल	१९४
४७	जिं म्हस्यूम्ह सुकि	बाबुकाजी साःछें श्रेष्ठ	१९८
४८	आः न सुर्द्यः दु, न सुरेशया किरण !	बसन्त नकःमि	२०१
४९	निःशब्द	दिलकुमारी डंगोल	२०२
५०	जीवनी सुरेश किरणया	तेजनारायण महर्जन	२०३
५१	पत्रकारिता, साहित्य व भाषा आन्दोलनया छम्ह योद्धा	जुजुभाइ महर्जन	२०७
५२	जिगु कविताया न्हापांम्ह पाठक सुरेश दाइ	रश्मि नापित	२१२
५३	सुरेश किरणसँगै लुप्त भयो सिर्जना	लक्की चौधरी	२१६
५४	सुरेशं कविताय् कियावंगु समाजया स्वाःपाः!	प्रतिस्रा सायमि	२२०
५५	पत्रकारिताया यात्राय् सुरेश किरण	रत्नकाजी मन	२२८
५६	यः सुरेश दाई !!!	रविन्द्रराज ताम्रकार	२३२
५७	सुरेश किरणले काठमाडौंलाई दिस्की 'दम' अब कस्ले दिने?	सहयोग रंजित	२३६
५८	अदृश्यवत्	श्यामल अधिकारी	२४१
५९	सम्झनाका क्षणहरू	श्रीकृष्ण महर्जन नेवाः	२४४
६०	अब घण्टाघरले कोस्सँग समय सोध्छ होला..?	श्याम स्मृत	२४८
६१	कल्पवृक्ष स्वः सुरेश	सुरेन्द्रभक्त श्रेष्ठ	२५१
६२	सरी सर...	उपेश महर्जन	२५५
६३	निर्भय सुरेश	डा. पुष्पराज राजकर्णिकार	२५८
६४	कस्सरी बिर्सौं म सुरेश दाईलाई	उत्तमकुमार श्रेष्ठ	२६१

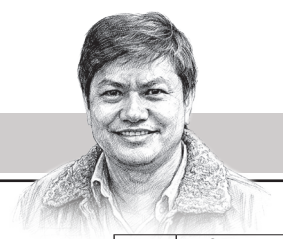

६५	सुरेश दाइको अधुरो इच्छा	केके मानन्धर	२६४
६६	अविरल रूपं न्ह्यांवँवं अन्त जुल	डा. चुन्दा वज्राचार्य	२६७
६७	स्याल:, सुरेश किरण व जि	रामकृष्ण खड्गी	२७०
६८	शालीन पत्रकार सुरेश किरण	शाक्य सुरेन	२७२
६९	इमान्दारिताया प्रतीक	महेन्द्रगोपाल कर्माचार्य	२७६
७०	नेपालभाषा स्यनामिपिनि नुगलय् मृदुभाषी सुरेशकिरण सर	राकेश स्म. महर्जन	२७८
७१	पत्रकारिताका गुरु सुरेश किरण	राजु नापित	२८१
७२	बादल नढेस्सिने अनुहार : सुटुक्कै बादल पारीको यात्रामा	चन्द्रमणि भट्टराई	२८६
७३	सुरेश दाइया आत्मा नेपालभाषा न्हिपौ	सुनिता मानन्धर	२९२
७४	सुरेश किरणयात गुकथं म्हसिल	दिपक तुलाधर	२९६
७५	नच्चा चाम्ह कविया अन्तर्वार्ता	केशरत्न शाक्य	२९९
७६	स्मृतिमा समर्पित स्क उज्यालो कलम	भिक्षु कौण्डन्य	३०१
७७	अन्तर्मुखी सुरेशको सादगीपनसँग जोडिस्को थोत्रो मोटरसाइकल	मोहन बास्तोला	३०५
७८	पत्रकार शुरेशकिरणया लुमन्तिइ निगू शब्द	डा. माणिकरत्न शाक्य	३०९
७९	भाषायात माया मतिना यानाः जुइम्ह सुरेश	सुनिता महर्जन	३१२
८०	थी मानिगु छगः नगु ब्रह्माण्डय् बिलीन जुयाबिल	मनोहर श्रेष्ठ	३१४
८१	मनले अझै मानेको छैन	शम्भु श्रेष्ठ	३१७
८२	हेटौंडा वाःपौ : सुरेश व जि	मोहनमान साँगामी	३१९
८३	सुरेश किरणलिसेया स्वं कोचागु हे मद्धुनि	डा. बालगोपाल श्रेष्ठ	३२१
८४	मजद्धुरदेस्सि माननीयस्सम्म	ज्ञानराम श्रेष्ठ	३२७
८५	कर्म यानाः फलप्रति आशक्त मजुइम्ह झी सुरेश दाई	अस्मित मल्ल	३३५
८६	सुरेशाया लुमन्ति	किरण शाक्य	३३८
८७	गल्लीहरूलाई लाग्नेछ अब सुरेश किरणको न्यास्रो	दीपक सापकोटा	३४१
८८	सुरेशाया लुमन्ति	स्नेह साय्मि	३६७
८९	जिं म्हसिउम्ह सुरेश किरण	प्रा.डा. नरेशमान वज्राचाय	३६०
९०	जिगु अन्तरवार्ता कायेमलाकं सुरेश किरण हथाखं वन	शशिकला मानन्धर	३५४
९१	पैसामा नबाँचेका सुरेश	सजिना मानन्धर	३६३

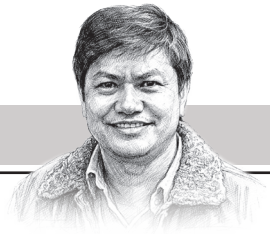

स्वबिं कियागु झ्वः

जनकवि दुर्गालाल श्रेष्ठ

स्वबिं कियागु झ्वः
थुलि मिस्खाय् झल्झल छ वैच्वन
झल्ल स्वःस्वःथाय् किरण !
धा, सुरेश जि यःम्ह पासा !
छंगु छु थ्वहे स्वः मरण ?
छंगु स्वाः जिगु निम्ति स्वः न्हाँ
बुलु मज्वीगु व कीर्ति स्वः !
कालया किमि स्याय् तकं फुम्ह स्वः
थ्वहे उगु मूर्ति स्वः !

काल छन्थाय् वय्त वल स्वः
छन्त यंकेत मस्खु किरण !
द्वन धकाः बरु फ्वनेत माफी
वःगु छन्थाय् स्वः शरण !
यः छ जिगु नेपालभाषा !
मस्खु, छ गबलें सीमस्खु !
छं पुता व सुरेश थुलि ग्यं
स्वः व स्वः चम्चम् नगु !

निःस्वार्थ सुरेश किरण

सुनिता डंगोल (कार्यवाहक प्रमुख, येँमनपा)

नेपालभाषाया ख्यलय् यक्व हे न्ह्यलुवा दु। वय्कःपिन्सं थःथःगु ढंगं ज्या यानादीगु च्वछायेबहःजू। उकि मध्ये धात्थेंयाःम्ह उदाहरणीय न्ह्यलुवा सुरेश किरण मानन्धर नं खः। वय्कलं नेपालभाषाया विकास, संरक्षण व प्रवर्द्धनय् यानादीगु योगदान ज्वःमदु। वय्कलं यानादीगु मदिक्कया ज्या व योगदानयात हनाबना तयाच्वना। निस्वार्थ भावनां प्रेरित जुयाः भाषा, साहित्य व पत्रकारिता ख्यलय् बियादीगु योगदानयात न्ह्याक्व चर्चा याःसां मगाः। पद व नांया लोभ मयाःसें बियादीगु योगदानयात इतिहासय् न्ह्याब्लें लुँ आखलं च्वइगु वास्तविकतायात झीसं ल्वःमंकेमज्यू। छम्ह अन्याम्ह व्यक्तित्व गुम्हेसिनं जिम्मेवारी व कर्तव्यबोध यानाः यक्व हे ज्या यानादिल। छुं छगू जक विधाय् लिमकुंसें थीथी विधाय् कलम न्ह्याकादीम्ह वय्क नेपालभाषा ख्यःयाम्ह छगः थां हे खः।

झी सु खः ? छु खः ? उकिया लिसः मालेगु झीगु दायित्व जुइ। झी नेवाःतय्त थीथी दृष्टिं तःमि धाइ। भाषिक, सांस्कृतिक व ऐतिहासिक दृष्टिं तःमि जूगुया लिधंसा नं दइ। इतिहास अध्ययन यायेबलय् दस्तावेजया तःधंगु महत्त्व दु। अन्यागु हे लिखित दस्तावेज मध्ये पत्रिका नं छगू महत्त्वं जाःगु दस्तावेज जुयाबिइ। थ्व खँ दुग्यंक्क थूम्ह वय्कलं थःगु जीवनकाछि ई नेपालभाषाया पत्रिका पिथनेथाय् योगदान ब्यूगु दु। पत्रपत्रिकालिसे सफू व मेमेगु माध्यमया पिथना मदुगु अवस्थाय् इतिहासया निति आधिकारिक दस्तावेज ल्यनाच्वनीमखु। मफु मधाःसें, लीमलाः मधाःसें भ्वय्, थःथिति व परिवार तकं मधाःसें वय्कलं पत्रिकाय् ज्या यानादिल। झीगु थःगु म्हसीका पिब्वयेगु छगू धिसिलाःगु मानाङ्क धइगु दैनिक पत्रिका जूगु वय्कया बुझाइ दु।

सुरेश किरण मानन्धरलिसे दकले न्हापां सन् २०१२ यू नापलाःगु खः। सन् २०११ या मिस नेवाः जि जुइधुंकाः फोटोसुट जूबलय् वय्क नापलाःगु जितः लुमं। उबलय् वय्कलं धयादीगु 'ओहो ! झी ला न्हापा नं लापलायेधुन खनि हला।' आः नं याद दु।

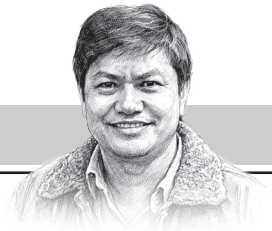

उबलय् नं वय्कलं यानादीगु थीथी ज्या विषयलय् जिं न्यनाच्वनागु व ब्वनाच्वनागु हे खत। अझ थःम्हं स्यूगु व सःगु खँ अःपुक्क स्यनेफुम्ह व्यक्तित्व सुरेश किरण मानन्धर खः धइगु विषय वय्क नापलायेधुंकाः जिं थुइका। न्त्याब्लें न्हिलेख्वाः वःम्ह वय्क तं चाःगु गबलें मखना।

वय्कलिसे सिटी प्लानिङ कमिसनय् थ्यंमथ्यं ४ दँ तक नापं ज्या यानागु खः। उबलय् नापं खाजा नयेगु लुमं। टिफिन बक्सय् खाजा हयाः नयेबलय् ख्याः याइगु नं लुमं। थः मन्त्यूसें ख्याः याइगु वय्कया विशेषता दु। सिटी प्लानिङ कमिसनय् नापं ज्या यानाबलय् स्थानिय पाठ्यक्रम व स्थानिय पाठ्यपुस्तक दयेकेगु झ्वलय् सुरेश किरण मानन्धरया यक्व हे योगदान दु। स्वनिगलं पिने मेमेगु पालिकां ज्या याःसां स्वनिगलय् यँ महानगरया ज्या खनेदयेक्क जूगु दु। १७२ शिक्षक नियुक्त यायेगु, नेपालभाषा अनिवार्य यानाः पाठ्यक्रम व सफू दयेकेगु विषय अःपु मजू। अथेखःसां सकलेंसिया थःथःगु भूमिका व योगदानं ब्वनेकू तगिंमय् नेपालभाषा ब्वंकेगु ज्या न्त्याःगु लसताया विषय खः। वय्कयाके नेपालभाषा जक मखु झीगु थःगु नखःचखय् नं इच्छा दु। वय्कलिसे जानाः डा. अजयक्रान्ती शाक्य, सन्ध्या बज्राचार्यनापंयापिन्सं इन्द्रजात्राया सफू पिथंगु दु। उकिइ यँ महानगरं सहकार्य याःगु खः।

'लेट्स लर्न नेपालभाषा' ट्युटोरियल्स भिडियो दयेकाबलय् व्याकरण मथुइगु अवस्थाय् वय्कलं जितः ग्वहालि याइगु खः। मसःगु व मस्यूगु विषय वय्कयाके हे न्यनेगु खः। वय्क छम्ह बाँलाम्ह सहकर्मी जक मखु थःगु ज्या जिम्मेवार जुयाः पूवंकीम्ह अले सहकार्य यायेसःम्ह व्यक्तित्व खः। न्त्याम्ह नाप नं मिले जुयाः ज्या यायेफूगु वय्कया मेगु विशेषता खः। उलि जक मखु, छुं नं कथंया समस्या वःसां उकिया उपाय मालाः अःपुक्क ज्या यायेफुम्ह व्यक्तित्व सुरेश किरण मानन्धर खः। वय्कलिसे जानाः नेपालभासं थीथी सफू अनुवाद याना ज्या यानागु दु।

जि यँ महानगरपालिकाय् उपप्रमुख जुयाः निर्वाचित जुइधुंकाः वय्क भाषा आयोगय् दुजः जुयादिल। वय्क दुथ्यानादीगु भाषा आयोगलिसे यँ महानगरपालिकां सहकार्य यानाः यक्व हे ज्या यायेगु योजना दयेकूगु खः। विशेषयानाः मातृभाषा संरक्षण, प्रवर्द्धनय् ज्या यायेगु योजना पूमवन। वय्कया अकल्पनीय महाप्रस्थानं योजना पूमवंगु दुःखः ताः। उकिसनं मातृभाषा विकासय् वय्कया कमीं अपूरणीय क्षति जूगु तायेका।

मंकाःखलःया दबूछें दनेत ध्वाःम्ह व्यक्ति

विद्यासुन्दर शाक्य (निवर्तमान प्रमुख, चैँमनपा)

ई २०४६ साल। गुगु इलय् परिवर्तन पक्षधर आन्दोलनय् होमे जुयाच्वंगु ई। अबले जि नं छम्ह परिवर्तनया पक्षय् वकालत याना आन्दोलनय् लगेजुयाच्वनाम्ह। उगु इलय् नापलायेगु मुनेगु धयागु हे विश्वभूमी पत्रिकाया ज्याकुथिइ। व हे इलय् जिं म्हस्यूम्ह छम्ह ब्यक्ति खः सुरेश किरण मानन्धर। उगु इलय् वयकलं पत्रकारिताया माध्यमं जनआन्दोलनय् सशक्त भूमिका म्हितादिल। व हे इलय् नापलायेगु खँ ल्हायेगु विचार कालविल यायेगु जुल। सरल व निडर सुरेशं म्हितादीगु भूमिका आः नं लुमं। उगु ई या जनआन्दोलन सफल जुल। वयां लिपा जि सुरेश नाप राजनीतिक रूपं स्वयां ब्यक्तिगत रूपं नापलायेगु याना। वयकःया स्पष्ट विचार व निडरपन जित यःगु पक्ष।

यक्वःसिनं सुरेश किरण छम्ह नेपालभाषा क्षेत्रय् सनाजूम्ह आदिवासी जनजातिया निंतिं ज्या याइम्ह धका म्हस्यू। तर जिं सुरेशयात नेपालभाषा व आदिवासी जनजातिया लागिं जक योगदान यानाच्वंम्ह मखसें मुक्कं देय्या निंतिं राष्ट्र राष्ट्रियताया निंतिं थःत पानाच्वंम्ह ब्यक्ति कथं म्हसिकाच्वना। वयकः मानव अधिकारया बारे, समानताया पक्षय् नं वकालत यानादीम्ह ब्यक्ति कथं थुइकाच्वना। सुरेश किरण झीगु भाषा, जातिया लागिं जक मखसें मुक्कं देय्या लागिं समानताया पक्षय् मानव अधिकारया पक्ष समग्र देशय् दुपिं आदिवासी जनजातिया लागि सः थ्वयेकादीम्ह ब्यक्ति कथं जिं म्हसिउ। आन्दोलन लिपा नं इलय् ब्यलय् वयकःनाप नापलाना च्वन। राजनीतिक बिषय, समसामयिक बिषय, नेवाः ख्यःया बारे छु दु, गथे दु, छु जुयाच्वन धैगु बिषयसं खँ जुयाच्वनी। माःकथं माःगु इलय् सल्लाह नं कयाच्वनी। सल्लाह नं बियाच्वनी।

२०७४ सालया स्थानिय चुनाव तका जित ग्वाहालि याःपिं मध्ये छम्ह सुरेश किरण मानन्धर नं खः। उगु ईया आन्दोलनया पक्षधरया ल्याखं म्हस्यूम्ह वयकलं र ाजनीतिक ह्यूपाया निंतिं जित यक्वः हे ग्वाहालि यानादिल। यक्वःसिगु गवहालिं चुनाव

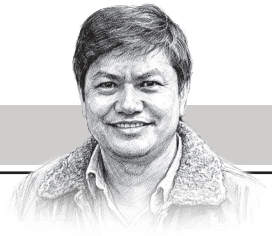

नं त्यात। चुनाव सिधयेधुंका ज्या यायेगु ई वल।

थः मेयर जुया वयेधुंकाः पार्टीया घोषणा पत्र व थःम्हं जनतायात यानागु प्रतिवद्धता पूवंकेगु ई वल। गुकिया निति टिमया आवश्यता जुल। व टिम दयेकेगु भ्ञवलय् माःपिं मनूत जिं ल्ययेमाल। व इलय् जिं बिचाः याना जिगु टिमय् सुरशे थें जाःपिं महानगरपालिकाय् जिगु सहयोगीया रूपय् यंकेदत धाःसा जित यक्वः हे ग्वाहालि जुइ। छायधाःसा वयकः थः नं आन्दोलनया छम्ह योद्धा खः। वयकः थः प्रत्यक्ष रूपं मखुसा परक्ष रूपं महानगर दयेकेगुलिइ सिंगो समाजयात न्हयःने यंकेगुलिइ भूमिका म्हिते फुम्ह धैगु जिगु विश्वास। व हे विश्वानं जिं थःगु टिमय् दुथ्याकेत पार्टीगत रूपं हे निर्णय याना छुं कथंया विवाद मवयेमा धका यैं महानगरपालिकाया बोर्ड हे निर्णय याना। सुयागु हे अप्जेक्सन मदयेक वयकःयात शहरी योजना आयोगय् यंकेगु निर्णय याना। सहरी योजना आयोग धयागु महानगरया भिजन दयेकेगु थाय् खः। थन व ब्यक्ति छाय् नं उपयुक्त तायेका धाःसा चुनाव न्हयः पार्टी व थःम्हं यानागु प्रतिवद्धता फुक्क अध्ययन यायेधुंकाः उकियात कार्यान्वयन यायेमा। कार्यान्वयन यायेगु भ्ञवलय् धयागु छगु यायेगु मेगु जुयाच्वनी। अथेजुया धयागु खँयात लिपिवद्ध याना योजनाबद्ध रूपं कार्यान्वयन यायेगु लागि वयकःपिं थें जाःपिं दत धाःसा यक्वः ग्वाहालि जुइ धका जिं सहरी योजना आयोगय् वयकःयात हयेगु बिचाः खः। फुक्क निर्णय जुइधुंकाः जिं सुरेशयात प्रस्ताव तया। वयकलं जि वयेमाल, जित अन तयाब्यू धाःगु मखु, जिं हे तक्वःमछि इनाप याना वयाबिइमाल, वया ग्वाहालि यायेमाल धका इनाप याना। तर वयकलं वये मधाः। अले जिं छिकपिं थें जाःपिं बांलापिं मनूत पिनेच्वना बामलात धकाः जक ब्वः बियाच्वनेगु मखु, बांलापिं मनूत दुने हे च्वना ग्वाहालि यायेमा। न्हयाबलें नेगेटिभ माइन मखु पोजिटिभ माइन नं वयेमाल धकाः वयेकयात इनाप याना। तःक्वः मछि हे इनाप याना नं वयकलं आनाकानि यानादिल। जि म्हा, जि वयेमखु नं धाःगु खः। जिं इनाप याना, मेपिं पासापिन्त नं इनाप याका। मेपिं पासापिन्त नं धायेका बल्ल मनेयाना वयकःयात आयोगय् हया।

सुरेश किरण मानन्धर शहरी योजना आयोगय् वयेधुंकाः जित यक्वः ग्वाहालि जुल। विशेष रूपं अन वयेधुंकाः यैं महानगर दुने नेपालभाषायात अनिवार्य याकेगु ज्याया निति माःगु फुक्क प्रक्रिया पूरा यायेगु ज्या वयकः व वयकःया टिमं यानादिल। वयकःया टिमं नेपालभाषा च्यागू क्लास तक अनिवार्य याकेगु निति माःगु पाठ्यक्रम तयार यायेगु पाठ्यपुस्तक तयार यायेगु ज्या यानादिल। थ्व उलि अःपुगु विषय मखु। अझ ला यैं

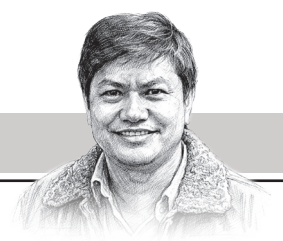

महानगरयात थ्व छगू कथं हाथ्या नं खः । स्थानिय आदिवासी जनजातीया मौलिक भाषा, स्थानीय भाषा नेपालभाषा राष्ट्रिय भाषा खः थुकियात संरक्षण यायेमा धयाच्वना । थथे मयात धाःसा विस्तारं तनावनी धयाच्वना । अझ संविधानं बियातःगु अधिकार कथं गन सुयागु बाहुल्यता दु अन व हे भाषं ब्वंके दु । उकियात संरक्षण यायेगु दायित्व नं स्थानिय सरकारया धयातःगु दु । थ्व फुक्क खँयात दुवाला कार्यान्वय यायेगु सवाल अःपु मजू । तर सुरेश व वया टिमया ग्वाहालि सुथांलाक्क न्हयात ।

उलिजक मखु सुरेशया ग्वाहालि सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण यायेगुलिइ नं उलि हे दु । यँ देयूया मौलिक ऐतिहासिक निगुलिं मूर्त व अमूर्त सम्पदात संरक्षण यायेगुलिइ वयूकःपाखें जित सल्लाह सुझाव नापं ग्वाहालि जूगु नं लुमंकाच्वना । अझ विशेष रूपं धायेगु खःसा वयूकलं जित नेपालभाषा मंकाः खलःया दबू छैं दयेकेगुलिइ यक्वः हे घचघचेयानादिल । नेपालभाषा मंकाः खलःया छैं छखा दनेगु निति झी हे संयुक्त रूपं वना 'त्यःछिं त्यः...' फ्वना । ध्येवा नं मुना तर उबले दयेके मफुत । दयेकेमफये धुंकाः आः सुना दयेकेगु धयाबले राज्यं दयका बिइगु पक्कां मखु । राज्य मदयेकुसेनि थःपिन्सं हे दयेकेमाल । तर आःया पदाधिकारीपिन्सं नं दयेकेफइगु स्थिती मदु । अथेजुया झी थासय् दुबले थ्व दबू छैं दनेमाः । झी दुबले झीसं दयेकाथकल कि छगु इतिहास रचेयायेगु नं जुइ । झी थः हे आन्दोलनय् सहभागी जुयागु व आन्दोलनं ब्वलंगु मुद्धा जुया यायेमा यायेमा धैगु खँय् बः बिल । व हे कथं झीसं दकले न्हापा न्यागू करोड बजेट तया मंकाः खलःया पदाधिकारीतयूत सःता खँ ल्हाना । थथे खँ ल्हानाबले नं पदाधिकारीनाप खँ ल्हायेगु जिम्मा नं सुरेशयात हे बिया । माःथाय् जक जि च्वनेगु, निर्णय हे यायेमाःसा जित न्हयःने ति मखुसा दुनें यायेमाःगु फुक्क ब्यवस्था व समन्वय छिं हे यानादिसँ धका वय्कःयात हे जिम्मा बिया । दबू छैं दयेकेगु ज्या जुल ।

थ्व भाषिक व दबू छैं दनेगु खँ जुल । उलिजक मखु महानगरं गुलि नं नीति त दयेका । बांबांलागु नीति त गुलि नं आः वयाच्वंगु दु व स्वलधाःसा जिमिसं अबले तयार यानाथकागु नीति हे छ्यलाच्वंगु दु । कार्यान्वयन जुयाच्वंगु दु । न्हू नीति वःगु धयागु छगु निगु बाहेक मेगु फुक्क पुलांगु हे नीति कार्यान्वयन जुयाच्वंगु दु । २०७९ सालं न्हू नेतृत्व वःगु नं प्यदँ दयेधुंकल तर झीसं झीगु नेतृत्वकालय् सहरी योजना आयोगं लिपा मेगु चुनावय् जिपिं त्यातधाःसा गथेयाना वनेगु धका तयार यानागु योजना हे पिहाँवयाच्वंगु दु । २०७२ साल धुंकाः आर्थिक रूपं समस्या जूगु इलय् समृद्ध महानगर दयेकेगु अभियान

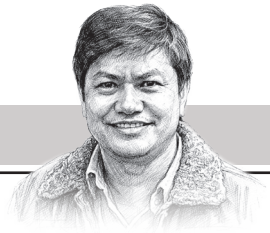

कथं योजना न्हयाका। व अभियान सफल यायेत वयूकः नापं वयूकःया टिमं याःगु ग्वाहालि थौं सम्पदा क्षेत्रय् नं सफलता हासिल यायेफत।

लिपा यैं महानगरपालिकाय् जिगु नेतृत्व क्वचाये धुंकाः नं सुरेशनाप इलय् बेलय् नाप लानाच्वं। खँ ब्यानाच्वं। लिपा वयूकः भाषा आयोगय् वनेधुंकाः राजनीतिक परि स्थिति बारे, राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय समसामयिक बिषय बारे, सहलह ब्याकेगु ज्या जुयाहे च्वन। लिमलाम्ह सुरेशनाप भ्वजय्, वा ज्याझ्वलय् बाहेक अप्वः धयाथे फोनय् हे खँ जुइगु। फोनय् खँ जुइबले आवश्यक बिषयसं जक खँ जुइगु खःसा पिने थीथी ज्याझ् वलय् नापलाइबले धाःसा सुखदुःखया खँ नं जुइगु। व इलय् वयूकलं जित धाइगु जित थौ झलझल लुमनि। न्हयाथाय् ज्या याःसां जित हे जक ज्या याकीगु। जित हे जक ज्या ब्वइगु। जित हे जक जिम्मा बिइगु। खः - वयूकः च्वये नं न्हयाम्ह, ज्या याये सम्ह, ज्या याये न्हयाःम्ह। अथेजुया यक्वः मनूतय्सं ज्या वयूकःयात हे ब्वइगु, वयूकःपाखें याकेत स्वइगु। अथेजुया नं वयूकःया बोझ अप्वः जू थें जिं तायेका।

झीगु समाजय् खँ ल्हाये सःपिं द्यः, ज्या याये सःपिं च्यः धाःथें थःगु ज्या, पिनेगु ज्या ला याना हे च्वंम्ह खः उकिसनं भाषा आयोगय् दुहाँ वना नं अन नं यायेसम्ह व यायेन्हाम्ह धयाथे छिं हे यायेमालि धका जिम्मा बिइगु हुनिं माक्वः सिवें अप्वः बोझया कारण वयूकः तसकं लिमला। वयूकःया बेस्तता व नापलाइबले जुइगु खँ वयूकःयात शारिरीक रूपं मानसिक रूपं टर्चज जुयाच्वंगु थुइका कायेफु। आः विचाः यायेबले व हे बोझं वयूकःयात शारिरीक मानसिक रूपं क्वत्यःगु खःला धैथे च्वं। याइम्हेसित याकीगु ला स्वभाविक हे खः। सुनां बांलाक याइ, सुना याये सः याये नं न्ह्याम्ह पति जुया नं सुरेशयात फुक्कसिनं इनाप याःगु जुइ। अथेजुया नापलाइबले नं धाइगु यक्वःहे ज्या यायेमानिगु बाँकी दनि। ई हे मिलेयाये थाकू। यायेमाःगु ज्या ला याये हे माल। भाषा आयोगया ज्या, नेपालभाषा टाइम्स पिथनेगु ज्या व बाहेक नं यक्वः हे संघसंस्था व खलःपुचःया ज्या यायेमानी धाइगु। थथे धाइबले गबलें गबलें निशार पन नं खना। ज्या याना पारिश्रमिक मबिइगु। भोलेन्टरया रूपय् समाज सेवकया रूपय् ज्या यायेमालिगु। न्हयाको ज्या याःसां पारिश्रमिक माल, थुलि मा उलि मा धाये मसःम्ह, मफुम्ह गुलि दु उलि हे सन्तुष्ट जुया साधारण जीवनशैली हनाच्वंम्ह सुरशे मत्यवं मदुगु खबरं नुगः थुं दिइ। वयूकः मदुगु धैगु हे भाषा, साहित्य, ख्यालः पत्रकारिता ख्यलय् तःधंगु क्षति जूगु जुलसा गहन सल्लाह सुझाव बिइम्ह छम्ह विज्ञ नं म्हो जूगु जिं तायेका। सुरेश प्रति श्रद्धासुमन॥

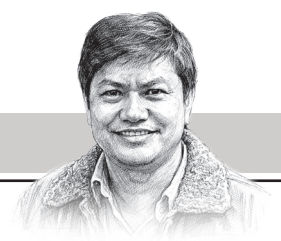

सुरेशको आकस्मिक अवसान र शोकमग्न यात्रीहरू

किशोर श्रेष्ठ

नेपालको भाषिक र सन्चार सँसारबाट एउटा उज्वल नक्षेत्र हरायो। फागुन २४ गते अपरान्ह सोच्दै नसोचेको,कल्पना नगरेको र चिताउँदै नचिताएको परिस्थितिसङ्ग तपाईं-हामीले साक्षात्कार गर्नुपर्यो। त्यसको ३ दिनपछि (फागुन २७ गते) बुधबार काठमाडौंको बिजेश्वरीस्थित नेपाल भाषा मंका खलः केन्द्रीय कार्यालयको प्राङ्गणमा मानवसागर ओर्लियो तर कुनै खुशीयाली मनाउन होइन। अश्रुधारा र भक्कानिएको गलासहित भाषिक आन्दोलनको सहयात्री,सँधै हाँसिर हने,अरूलाई दुःखसुःखमा सहयोगी हात बढाइरहने अथक कलमजीवी सुरेश किरण अर्थात सुरेश मानन्धरलाई अन्तिम बिदाई गर्न। यस्तो बिदाइ बिरलै हुने गर्दछ।

जिउँदोमा साथीभाइ कमाइन्छ,सहयोगीको साथ र हात पाइन्छ तर जतिसुकै कोशिश गर्दा पनि प्रियजनहरूले छाडेर गएको तीतो यथार्थ पत्याउन गाह्रो हुन्छ। यस्तो पीडामा समेत सँगै बिताइएका मीठा पलहरू अब कहिल्यै दोहोरिने छैनन् भन्ने सत्यबोधसहित काठमाडौंवासी उनको अन्तिम झलक हेर्नका लागि बिजेश्वरीमा उर्लिए। यो कथा उनै सुरेश मानन्धरको हो, जो दुःखमा जन्मिए,अभावमा हुर्किए,व्यक्तिको उत्थान र पतनका निम्ति अभिवाज्य अंगका रूपमा चिनिने नातासम्बन्ध, पावर,पोलिटिक्स,पैसारूपी हतियारहरूको पहुँच र प्रभावभन्दा बाहिरै रहेर उनले ६० वर्षको उमेर पनि नटेक्दै पाएको सफलताको कथा आगामी पुस्ताका लागि पनि अवश्य प्रेरणाको स्रोत बन्नेमा म ढुक्क छु।

लेखकले शब्द उतार्छ,कविले लाइन कोर्छ,गीतकारले त्यहीअनुसारको टिपोट बनाउँछ, तर तिनीहरूको हातबाट लेखिएका कुरालाई सिसाका अक्षरहरूले जोड्दै, छापाखानाबाट सग्लो आकारमा कागजमा ढाली सबैका हात हातमा पुर्याउने काम चानचुने मेहनेत र दुःखको उपज होइन। कलिलो उमेरमै फलामका अक्षरहरूसङ्ग खेल्दै शुरु भएको हो सुरेशको कर्मशील जिन्दगी। उनले मृत्युपर्यन्त भाषा आन्दोलनमा कलम चलाइर ाखे। भाषा आयोगमा रहेर आफ्नो मातृभाषा र देशभरिका अनेक भाषाहरूको उत्थानमा

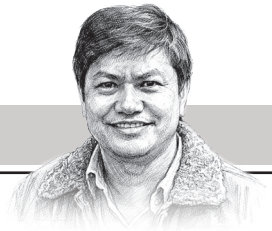

निरन्तर लागिरहे,देखेका कुरा निर्धक्क लेखिरहे। काठमाडौंको सांस्कृतिक इतिहास, उपत्यकाको गर्विलो विगत अनि नेपालको सम्बृध्द सम्पदाबारे देश दुनियाँलाई कोशेली पस्किरहे।

काठमाडौं महानगरपालिकामा जागिर त धेरैले खाए होलान् तर त्यो अवसरलाई उनले लुकेका कुरा थाहा पाउने,उत्खनन् गर्ने,जानेका कुरा अरूलाई सिकाउने अवसरका रूपमा सदुपयोग गरे। काम गर्दागर्दै मेचमा निदाउने तर दुःख,भोक,तिर्खा,निद्राबारे कसैसँग अपेक्षा,गुनासो केही पनि नगर्ने एकदमै सादगीपूर्ण जिन्दगीको साक्षी सुरेशलाई हामीले भौतिक रूपमा सदाको लागि गुमाएका छौं। जनआस्थाको शुरुवातीकाल २०५१ फागुन २४ गतेदेखि र त्योभन्दा अगाडि दृष्टिकालदेखि नै "शहरभित्र" स्तम्भमार्फत ठूला र प्रभावशाली व्यक्तिहरूका कमीकमजोरीलाई उदाङ्गो पार्दै अनि आधारभूत तहका पाठकहरूलाई सुसूचित गराउँदै व्यङ्ग्यमार्फत सामाजिक परिवर्तनको उद्घोष गर्दै आएका साथी अब हामीबीच रहेनन्। उनको असामयिक अवसानबाट व्यक्तिगत रूपमा मैले उमेरमा दाजु तर ब्यवहारमा दुःखसुःख बाँड्ने,सँगै बसेर रुने साथी गुमाएको छु।

संस्थागत रूपमा भन्नुपर्दा जनआस्थाले लाखौं पाठकहरूलाई शहरभित्रको सशक्त कलममार्फत हरेक बुधबार झक्झकाइरहने भरपर्दो स्तम्भकार गुमाएको छ। यो अभावको पूर्ति गर्न अब सहज हुने छैन। दावाका साथ भन्नसक्छु-कैयौं वर्षसम्म यस्ता प्रतिभासँग नेपालले साक्षात्कार गर्न पाउने छैन। यस मानेमा सुरेश बित्दा सबभन्दा बढी दुःख,खेद हामीलाई लागेको छ। उनका कृतिहरू अमर रहनेछन्। तिनै कृतिमार्फत हामी उनलाई चिनिरहनेछौं,सम्झिरहनेछौं। उनका निर्दोष मृदु मुस्कानहरूलाई कहिल्यै भुल्नेछैनौं।

अलबिदा साथी !

■

कम्पन

बिमल निभा

तिमीसँग अब
हात मिलाउन सक्दीन
अन्यथा प्रत्येक भेटमा
म हात बढाउँथे सुस्तरी
र तिमी दह्रोसँग
समाउथ्यौ
र यसमा अनिवार्य
आत्मियता हुन्थ्यो
(अतिरिक्त जोस पनि)
यस्तो पटक-पटक
हुने गथ्यो साथी
आज तिमीलाई
मौन मुद्रामा
स्थिर देखेर यहाँ
मलाई देखेर यहाँ
मलाई हात मिलाउन
गाह्रो भयो
र मेरा हातका
औंलाहरूमा एक प्रकारको
कम्पन.....

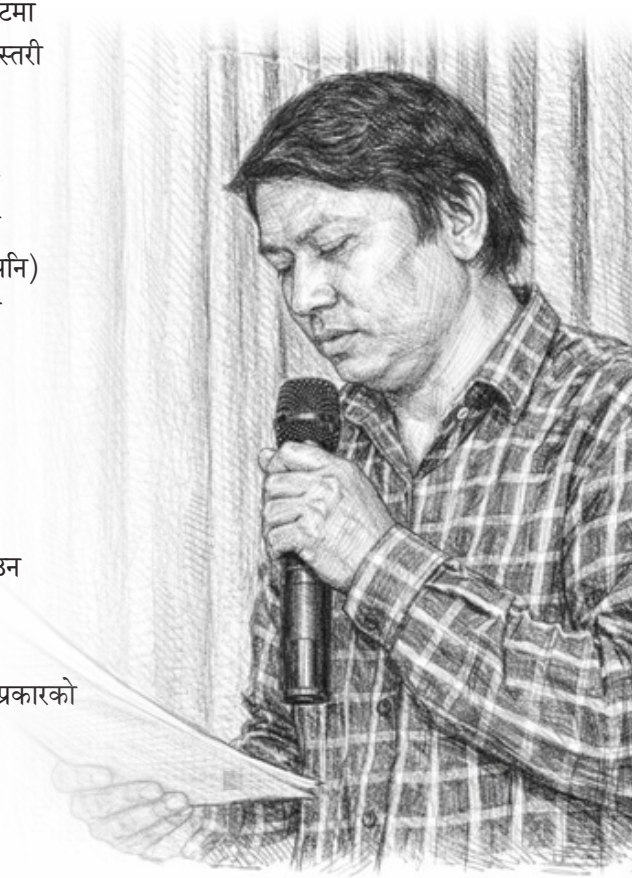

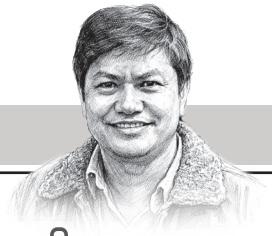

सुरेश किरण मानन्धरः म्हसीका आन्दोलनया छगः थीगु नगु

राजेन्द्र श्रेष्ठ

सुरेश किरण मानन्धरः छम्ह संघवादी, छम्ह भाषासेवी, छम्ह साहित्यकार, छम्ह पत्रकार, छम्ह विचारक, छम्ह बुद्धिजीवी, छम्ह आन्दोलनकारी लिसें बहुआयामिक व्यक्तित्वं जाःम्ह मनू खः। न्ह्याबलें न्हिलाख्वाःवम्ह सकसितं न्हिइका न्हिइका जुइम्ह सुकि नामं म्हसीका दुम्ह स्वनामधन्य व्यक्ति भाजु सुरश मत्ययेवं मन्त, झी सकसितं ख्वयेका। वयूकःया भौतिक शरीर मन्त, तर वयूकःया लुमन्ती झीगु नेवाः म्हसीका आन्दोलनया ख्यलय् न्ह्याबलें म्वाना च्वनी। वयूकःलिसे जिगु स्वापू थ्योमथ्यों ४० दँ न्ह्यः निसें हे दुगु खः। पासा अशोक श्रेष्ठया सम्पादनय् पिदनाच्वंगु उगु इलय् तसकं ल्वकंह्वागु विश्वभूमि नेपालभाषा न्हिपतिइ वयकः छम्ह सेल्लाम्ह दुजः खः। इलय् ब्यलय् अन वनेगु झ्वलय् हे वयकः नाप जिगु स्वापू दुगु खः। छम्ह नेपालभाषा ख्यःया पत्रकारकथं म्हस्यूम्ह सुरेश किरण मानन्धर थौं नेपाःया भाषा, साहित्य, संस्कृति लिसे नेवाः म्हसीका व अधिकार आन्दोलनया छगः थीगु नगुकथं नेपालय् नां दंगु दु। वयूकःया साँस्कृतिक चेतनाया जलं थौं समग्र नेवा आन्दोलनय् जः ह्वलाच्वंगु दु। छम्ह व्यक्तिया विचाः व च्वसां झीगु नेवाः आन्दोलन व समाज रूपान्तरणया यात्रायू गुलि भूमिका म्हिते फु धइगु खँ झीसं मदुम्ह सुरेश किरणपाखें वाचायेकागु दु।

भाषिक-साँस्कृतिक अधिकारया संघर्षय् न्ह्यलुवा

जातीय म्हसीकाया छगू मू तत्त्व भाषा खः। भाषा केवल सञ्चारया माध्यम जक मखु, थ्व जातिया पहिचान, इतिहास व आत्मसम्मानया लिधंसा नं खः। सुरेश किरणजुं थ्व विचाः केवल सिद्धान्तय् मखु, बरु पत्रकारिता व सार्वजनिक बहस मार्फत समाजय् व्यापक रूपं प्रवाहित याना दिल। वयकः नेपालभाषा पत्रकारिता, साहित्य व नेवाः सांस्कृतिक आन्दोलनया छम्ह ह्यलुवा जक मखु पत्रकारितायू सत्य, निष्पक्षता व

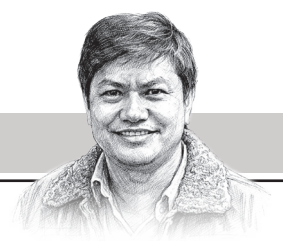

जनपक्षीयता लिसें उच्च मूल्य मान्यताया पालन यानाः न्ह्या वनाच्वंम्ह छम्ह प्रतिभाशाली, निर्भीक व प्रतिबद्ध वरिष्ठ पत्रकार खः। जनआन्दोलनया कठिन अवस्थाय् नं जोखिम मोला जनताया पक्षय् च्वयेगु वयकःया साहस न्ह्यथने बहःजू। साहित्यय् वयूकः च्वखँ चिनाखँ, ख्यालिखँ व सांस्कृतिक च्वसुमार्फत समाज यात न्ह्यलं चायेकोगु ज्या याना दिल। इनाप वापौ लिसे नेपाल भाषा टाइम्स तकया पत्रकारिताया यात्राय् वयकः मात्र छम्ह पत्रकार जक मखु चेतनाया सः जुयाः समाज परिवर्तनया बाहककथं न्ह्यलुवःगु खः। मातृभाषाया संरक्षण, विकास व प्रयोग राजनीतिक, सामाजिक व साँस्कृतिक अधिकार खः। उकिं देय्या प्रशासन, शिक्षा व सार्वजनिक जीवनय् नेपालभाषाया प्रयोगया आवश्यकता दु धइगु खँय् वयकलं निरन्तर रूपं सः तया दिल।

बहुनश्लीय जाति जूगुलिं नेवाःतय्गु सन्दर्भय् नेपालभापा हे सकसितं छप्पं छधि याइगु माध्यम खः। भाषा बिना नेवाःतय्गु म्हसीका पूवनी मखु। उकिं भी पुर्खातसे भाषा म्वाःसा जाति म्वाइ धइगु खँयात नेवाः म्हसीकाया मू तत्त्वकथं न्ह्यब्वःगु खः। थुकिया छम्ह सच्चा बाहक जुया वैचारिक सैद्धान्तिक रूपं न्ह्यावनाच्वंम्ह व्यक्ति सुरेश किरण खः। वयूकः नेपालभाषायात राज्यस्तरय् मान्यता, प्रयोग व प्रवर्द्धन यायेगु ज्याय् चा न्हि मधासे न्ह्यचिला च्वना दीम्ह व्यक्ति खः। थ्व आन्दोलनं न्हूगु पुस्तायात थःगु म्हसीकाप्रति गर्व ब्वलका बिइ। संस्कृतिया मिखाकुलिं स्वयेबले नेवाः सभ्यता, नखःचखः, कला, वास्तुकला व जीवनशैली थ्व आन्दोलनया आधार खः। थ्व केवल पुर्खाया गौरव जक मखु, वर्तमान व भविष्यया मार्गदर्शन नं खः। थुज्वःगु परम्परागत मूल्य मान्यतायात न्हू युगया सन्दर्भलिसें स्वानाः जनतायात संस्कृतिप्रति आस्था ब्वलंकेगु ज्याय् नं सुरेशजुया च्वसा न्ह्याबले न्ह्यःने लाः। अथे जुया हे वयकःयात कमरेड पुस्पकमल दाहाल (प्रचण्ड) प्रधधानमन्त्री जुयाच्वंगु इलय् नेपाःया भाषा आयोगया दुजःकथं नेपाल सरकारं नियुक्ति नं बिउग खः। भाषा आयोगया सदस्य जुयाः वयकलं मातृभाषाया संर क्षण, प्रवर्द्धन व प्रयोगय् नीतिगत तहय् महत्वपूर्ण पहल याना दिल।

यँ महानगरपालिकाय् नेपालभाषा छ्यलेज्याय् योगदान

विक्रम संवत २०५४ सालय् यँ नगरपालिकाय् नेपालभाषा छ्यलेगु ज्याय् नं भाजु सुरेश किरणया मूवंगु योगदान दु। उगु इलय् तत्कालिन नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले) दुने गुनुहुँ न्वयाच्वंगु मिथें संघर्ष जेयाच्वंगु खः। जि स्वयं २०४९ सालय् मेयर पदय्

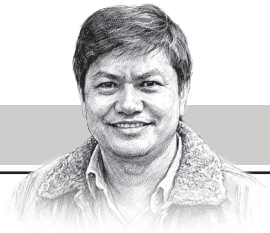

दनागु इलय् जारी यानागु घोषणापत्रय् जि त्यात धाःसा यँ नगरपालिकाय् नेपालभापायात नं माध्यम भाषाकथं छ्यलेगु जुइ धइगु प्रतिवद्धता न्त्यथनागु खः। उबले पि. एल. सिं त्यात। वयूकःपिसं थ्व मुद्दा मज्वं। २०५१ सालय् जि उबलेया यँ जिल्ला ५ नम्बर क्षेत्रय् चुनाव ल्वाना। जिं देयून्यंकं दक्कले अप्व करिव ६९ प्रतिशत मतं कयाः त्याका। २०५४ सालय् संसदया अधिवेशन न्त्यायेवं सरकारं संसदय् स्थानीय स्वायत्त शासन विधेयक दर्ता यात। तर उकिइ स्थानीय निकायय् भाषा छ्यलेगु अधिकारया व्यवस्था मदु। विधेयक काये धुंका जि छैंय् लिहां वयेगु भ्ल्वलय् थायमरुइ पासा सुरेश किरण व मेम्ह पत्रकार एल्भीज जोशी नाप लात। वयूकःपिं लिसें थ्व खँ सहलह ब्याका। अनं लिपा पार्टी दुने नं संशोधन तयेगु जानकारी ब्यूसे जिं स्थानीय निकायय् अन प्रचलित मांभाय् छ्यले दयेमाः धकाः संसदय् सशौधन प्रस्ताव दर्ता याना। तःक हे बहस जुइधुंका जिल्ला विकास समिति व नगरपालिकाया हकय् मांभाय् छ्यले दइगु खँ पारित याकेत सफल जुल, गुगु खँ स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन- २०५५ य् दु। उकिया लिधंसाय् यँ महानगरपालिकाय् नेपालभाषा लिसें धनुषा जिल्ला विकास समिति व राजविराज नगर पालिकांय् मैथिलि भाषायात नं अनया सरकारी ज्याखँया भाषाकथं छ्यलेगु निर्णय यात। तर छथ्व साम्प्रदायिक तत्वतसें थुकिया विरुद्ध सर्वोच्च अदालतय् मुद्दा तया बिल।

यँ महानगरपालिकाया चुनावया सन्दर्भय् जि तत्कालिन नेकपा (एमाले)या स्वनिगं विशेष क्षेत्रीय समिति (थौंकन्हेया प्रदेशथें) या इन्चार्ज जूगु नातां भाषा छ्यलेगु बारे पार्टीया पासापिं व पार्टीइ प्रत्यक्ष सलग्न मजूसा ग्वाहालि याना च्वनादीपिं पासापिं लिसें खँ ब्याकेगु ज्या जुल। थ्व सन्दर्भय् जिमि स्यान्याम्ह पासा भाइराजा तुलाधर गुम्ह यँ महानगरपालिकाय् एमालेपाखें मेयर पदय् प्रस्तावित उम्मेदवार केशव स्थापितया थः नं लाः, वयकःया मखँ गल्लीच्वंगु छैंय् केशव स्थापित, बालकृष्ण प्रजापति, राजेन्द्र स्थापित, सुरेश किरण मानन्धर, सुजीव वज्राचार्य लगायतया पासापिं लिसे छगू मुँज्या जुल। उगु मुँज्याय् यँ महानगरपालिकाय् नेपालभाषा छ्यलेगु विषयस प्रारम्भिक खँ जुल। निक्वःगु मुँज्या असनय् सुजीव वज्राचार्यया छेंय् च्वना। अन खँ जूकथं पार्टीया यँ महानगरपालिकाया नर्वाचन घोषणापत्र मस्यौदाया निंतिं भाजु पद्मसुन्दर जोशीजुया कजिसुइ राजेन्द्र स्थापित व सुरेश किरण मानन्धर दुथ्याःगु मस्यौदा समिति दयेकाः च्वज्या इनेगु ज्या जुल। पार्टीया घोषणापत्रया भाषा छ्यलाबुला सम्बन्धि ब्वः च्वयेगु निंतिं भाजु सुरेश किरणं हे जिम्मा कयादीगु खः। उबले पालंपा धइथें भाइराजाजुया मखँगल्लि व

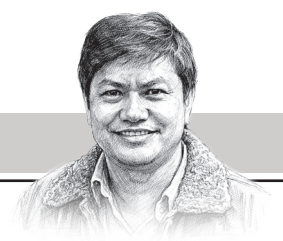

सुजीव वज्राचार्यया असंया छैंय् च्वनेगु ज्या जूगु खः।

स्वक्वःगु मुँज्या जूबले भाइराजाजुं तुच्चा लिसें तुच्चयात पासा सलिंचाया न व्यवस्था जुल। उगु मुज्यायू पार्टी नेतापिं सानु श्रेष्ठ, कृष्णगोपाल, पद्मसुन्दर जोशी आदिपिं न दुथ्याः। मुँज्या सिदयेका लिहाँ वनेगु भ्वलय् रत्नपार्कय् बस गयेत पियाच्वंपिं के. पि. वली व सुशीलचन्द्र अमात्य नाप लात खनी। 'कहाँ गएर आउनु भो ?' धकाः के.पि. ओलीं न्यन। न्योंबले भचा सुर लगे जुइ धूकूम्ह पासां 'हामी पार्टीका नेवार नेताहरू बसेर काठमाडौं महानगरमा नेवार नै मेयरको उम्मेदवार हुनुपर्ने, नेपालभाषा प्रयोग गर्नुपने जस्ता विषयमा छलफल भयो' धकाः फुर्ति याना खँ ल्हात। व मुँज्या सुनां सःतुगु धका न्यंबले स्वनिगः इन्चार्ज राजेन्द्र श्रेष्ठं सःतुगु खँ कन। जि छैंय् थ्यने मलानीबले सुशीलचन्द्र अमात्यं जिथाय् फोन याना तल। जिं कल ब्याक याना। वयकलं मिटिङया विषयस जिके न्यन, जिं कना। वयकलं तसकं दुःख प्वंकुसे ओली मिटिङया कुँखिउगु जक मखु, 'स्यु राजेन्द्र ! के. पि. ओलीं ला एउटै जंगलमा दुइटा शेर हुँदैन, कि तपाई. शेर कि राजेन्द्र श्रेष्ठ शेर' धाल। अनं लिपा केशव स्थापितयात मेयरय् थने मज्यू धका उम्ह पासां पार्टीइ लबिङ सुरु यात।

पार्टी जि व केशवजुयात ल्वाकेगु नियतं जि सांसद जुया च्वनाम्ह, जित हे सांसद त्वःता मेयरय् दँ धायेगु सुरु यात। जि दनेमखु धायेवं अष्टलक्ष्मी शाक्य थनेगु धाल, तर वयकःया नां महानगरय् मदुगुलिं वयःक दने मखन। जिं जिम्मा कया केशव स्थापितयात मेयरय् थना। चुनाव त्यात। अनं लिपा महानगरपालिकाया न्हापांगु मुँज्यां भाषा छ्यलेगु निंति कामपा २३ वडाया नायः पवित्र वज्राचार्यया नेतृत्वय् छगू कार्यदल नीस्वन। व कार्यदलया सुझावकथं महानगरय् नेपालभाषायात नं नेपाली भाषा लिसें सर कारी ज्याखँया भाषाकथं छ्यलेगु खँ क्वःजित। यैं महानगरपालिकाय् नेपालभाषा छ् यलेगु क्वःजिवं पार्टीदुने हलचल जुल। केशव स्थपितयात 'पार्टीयाके मन्यंसे छाय छ् यलागु ?' धकाः स्पष्टिकरण काल। वयकलं अःपुक हे जिमि इन्चार्ज राजेन्द्रजु खः। वयकलं उजं ब्यूगुलिं छ्यलागु धकाः लिसः बिल। अनं लिपा जित स्पष्टिकरणया पौ छ् वया हल, जिं बुझे याना मकया। छन्हु संसद दुनेया संसदीय दलया ज्याकुथिइ ध्वदुक्क पार्टीया नेतात नाप लात। जित खँ ल्हायेत सःता अन हे पौ बिइ हजि धकाः बल्खुइ फोन याना सःतल। जिं पौ कयाः स्वहे मस्वसे खुना अन हे वांछ्वया बिया। अले धया 'मैले चुनाव घोषणापत्र प्रकाशित गर्नु अगाडी नै पाटी नेताहरूलाई सुझावका लागि दिएको

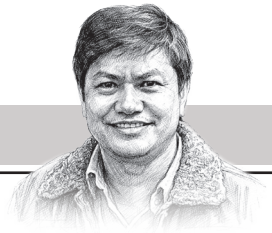

छु, यो लाटालाई पापा देखाएको हो ?' धकाः धया। अन दुपिं मध्ययू इश्वर पोखरेल, प्रदीप नेपाल व केशव वडाल लगायतया एमाले नेतातसें हाम्रो महासचिवलाई लाटालाई पापा भन्ने धका जिनाप हाः वल। जित साम्प्रदायिक नेता जूगु द्वपं बिल। जिं नै एमाले नेतातयूत ब्राम्हणवादी जूगु आरोप ब्यूसे स्पष्टिकरण बिइमखु छु याये फु याः धका अनं पिहाँ वया। अनं लिपा २०५४ सालयू नेकपा (एमाले) विभाजन जूगु इलयू भाषिक समान अधिकारया एजेन्डा नं दुथ्याकाः जि नेकपा (माले) स्वनेगु ज्यायू सामेल जुया। थुकथं यैं महानगरपालिकायू नेपालभाषा छ्लेगु क्वःछिना लिपा जिं पार्टीदुने साम्प्रदायिक नेता जूगु आरोप फये माल। थुगु मूवंगु ज्यायू नं जिगु सुरेश किरणजु लगायतया च्वयू न्हयथनापि पासापिं लिसे सहकार्य जूगु जुल।

म्हसीका आन्दोलनया छगः थीगु नगु

नेवाःतसें सलंस दँ न्हयःनिसें निर्माण याःगु सभ्यता, सांस्कृतिक सम्पदा, भाषा, परम्परा नेवाःतयूगु म्हसीकाया लिधंसा खः। थुकिया लिधंसायू संघीय संरचना दयेकेमाः धइगु विषयस स्पष्ट बिचाः ज्वना थःगु च्वसामार्फत जनताया दथुइ चेतना ह्वलाच्वंम्ह छम्ह प्रतिभाशाली बैचारिक न्हयलुवा सुरेश किरण खः। जि वैचारिक राजनीतिक रूपं न्हया वनाच्वनागु खःसा वयूकः पत्रकारिता व साहित्यया माध्यमं न्हयाः वना च्वनादीगु खः। तर जिमिगु गन्तव्य छगू हे खः। देयूया संघीय संरचनायू नेवाः प्रदेशया मान्यता बिइगु धइगु ताः ई न्हयवंनिसें आदिवासी जनजातितयूत यानाच्वंगु उत्पीडनया विरुद्ध ऐतिहासिक न्याययया सुनिश्चित यायेगु नं खः। थ्व केवल भौगोलिक पुनर्संरचना जक मखु, नेवाः समुदायया ऐतिहासिक, सांस्कृतिक व भाषिक पहिचान पुनःस्थापना यायेगु वैचारिक आन्दोलन लिसें उत्पीडित जाति, भाषा व समुदायया अधिकार सुनिश्चित यायेगु माध्यम नं खः। थुकिं नेवाः समुदायया ऐतिहासिक, सांस्कृतिक व भाषिक पहिचान जक मखु आत्मसम्मान नं कायम जुइ। थ्व आन्दोलनया मूल ऐतिहासिक आधार गोर्खा राज्यविस्तार न्हयःया नेपालमण्डल दुनेया नेवाः बाहुल्य क्षेत्र खः, गुकिं नेवाः सभ्यताया निरन्तरता कायम याइ।

आःया वागमती प्रदेशयू म्हिगःया नेपालमण्डल व मकवानपुर सेन राज्यया फुक्कं भूमि हुबहु दुथ्या, तर थन नेवाःतयूगु सभ्यता न्हनावनीगु अवस्था ब्वलना वयाच्वंगु दु। थुज्वःगु परिस्थितिइ म्हसीका लिसेंया संघीयताया छगः धिसिलाक्क धस्वानाच्वंम्ह

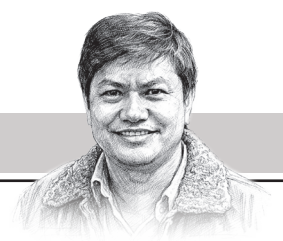

व्यक्तित्व सुरेश किरण खः । वयकलं केन्द्रय् नेवाःतय्गु समावेशिता व थःग आदिभूमिइ स्वशासन, व स्वायत्तताया निंतिं जातीय बाहुल्यता कायम जुइकथं हे प्रदेश त निर्माण जुइमाः धइगु स्पष्ट बिचाः न्त्यब्वःगु खः । नेवाःतसें थःगु भाषा, संस्कृति लिसें पुर्खा धस्वाका थकूगु स्रोत-साधन व सम्पदाय् थःगु अधिकार स्थापित यायेगु हे म्हसीका लिसेया संघीयताया मूल मर्म खः । थ्व खँय् जीवंकाछि सुरशजुलिसे जिगु सहकार्य जुल । थ्वहे मान्यतायात कःघानाः नेवाः मिखाकुलिं नेपाःया धात्थेंगु इतिहास कःघाना च्वयागु जिगु स्वंगूगु सफू 'ऐतिहासिक नेपालमण्डल, संघवादया सिद्धान्त व नेवाः म्हसीका' नांगु सफू वय्कलं पूवंक स्वयाः भिंकेगु ज्याय् मूवंगु भूमिका म्हिता दिल । थ्व सफू संघवादया सिद्धान्तया जलय् ऐतिहासिक नेपालमण्डलया विश्लेषण यानातयागु जूगुलिं वयकलं थ्व सफूयात अन्तर्राष्ट्रिय स्तरय् प्रचारप्रसार यायेगु निंतिं अंग्रेजी अनुवाद पिथनेत नं जितः ग्वाका च्वना दीगु खः ।

वैचारिक सामिप्यता

भाजु सुरेश किरण मानन्धरजु राज्य पुनर्संरचना, म्हसीका लिसेंया संघीयता व समानुपातिक समावेशीकरणया दृढ पक्षधर खः। २०६३ साल (ने.सं ११२६) य् एमालेया न्त्यक्वःगु मू पुचः (केन्द्रीय समिति) या भिंनिक्वःगु मुँज्यां जिमिसं न्त्यब्वयागु जातीय, भाषिक, सांस्कृतिक व क्षेत्रीय स्वायत्तताया लिधँसाय् राज्य पुनर्संरचना यायेगु क्वःछिनाः पहिचान(लिसेंया संघीयताया वैचारिक तथा सैद्धान्तिक मान्यतायात आधिकारिक रूपं नाला काल । थ्व पार्टी दुने तःदँ न्त्यः लिसें जुयाच्वंगु अन्तरपार्टी संघर्षया लिच्वः खः । उकिया लिधँसाय् पार्टी १५ गू प्रदेशया संघीय संरचना दय्काः संविधानसभाय् छ्वल । जब थ्व प्रस्तावय् संविधानसभाय् स्वब्वय् निब्वः खाइगु अवस्था ब्वलन अनं एमालेया मू नेतातय्के दुगु ब्राह्मणवाद दना वल । पार्टी थःगु आधिकारिक प्रस्ताव लित तकं मकासे, यदि मतदान जुइगु जुल धाःसा नेपाली कांग्रेसया प्रस्तावय् मतदान यायेत ह्विप जारी यात । पार्टीदुने थःगु नेतृत्व व वर्चस्व दय्काच्वंपिं नश्लवादी नेतातसें मू पुचःया मुँज्या तकं पीमफु । व घटना लिपा जिमिसं वि. सं. २०६९ (ने. सं. ११३३) स सङ्घीय समाजवादी पार्टी, नेपाल स्वना । संघवाद व समाजवादयात सिद्धान्तकथं नाला काइगु थीथी पार्टीत लिसे एकीकररण व ध्रुवीकरणया भ्ख्वलय् लिपांगु इलय् जनता समाजवादी पार्टीकथ जिपिं न्त्या वना । २०७९ सालया आम निर्वाचनय् जि उम्मेदवार जुया । भाजु सुरेश

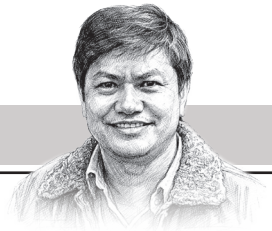

किरणं जि २०४९ सालय मेयरया उम्मेदवार जूसांनिसें २०७९ सालया प्रतिनिधिसभाया निर्वाचनय् तक नं न्ह्याबलें ग्वाहालि याना दिल। सत्तिक च्वना जित तिबः बिया दिल। थुकिया मू हुनि व्यक्तिगत माया मोह स्वया नं वैचारिक देष्टिकोण खः। नेपालभाषा, नेपाल संवत, जातीय मुक्ति, भापिक समानता व म्हसीका आन्दोलनय् नाप नापं न्ह्या वनागुया लिच्वः खः। मानन्धरजुनाप जिगु सामिप्यताया आधार थ्व हे खः।

अन्तय्

दिवंगत सुरेश किरण मानन्धर व्यक्ति छम्ह खः, तर वयूकःया व्यक्तित्वय् पत्रकार, सम्पादक, साहित्यकार, भाषा अभियन्ता व सांस्कृतिक चिन्तकया अद्वितीय समन्वय दु। वयूकःया योगदान नेवाः म्हसीका व नेपालभाषा आन्दोलनया इतिहासय् न्ह्याबर्ले प्रेरणादायी जुया हे च्वनी। वयूकःया निधनं झीगु भाषा आन्दोलन, म्हसीका आन्दोलन लिसें समग्र परिवर्तनया आन्दोलनय् ह्याकिं वंगु दु। वयूकःया अभाव तत्काल पूर्ति जुइमखु, तर वयूकलं क्यना थकूगु लँपु वइगु पुस्ताय् लागि मार्गदर्शन जुया हे च्वनी। वयकलं क्यनादीगु लँपु, मूल्य मान्यता लिसें बौद्धिक सम्पदा न्हू पुस्ताया लागि प्रेरणाया स्रोत जुया हे च्वनी। सुरेश किरण मदुगु धइगु मात्र छगू परिवारया जः जक मदुगु मखु, बरु नेपालभाषा पत्रकारिता, भाषा आन्दोलन, साहित्य तथा सांस्कृतिक चिन्तक मदुगु खः।

सुरेश किरण जीवनपर्यन्त नेपालभाषा व नेपाल संवत आन्दोलनय् न्ह्यज्याना च्वंम्ह छम्ह योद्धा खः। वयूकः नेपाल संवत् ११४६ चिल्लागा षष्ठी (२०८२ फगुन २५ गते) कुन्हु मत्यवं हे झीपाखें बाया वन। थौं वयूकः शारीरिक रूपं झीगु न्ह्यःनय् मरु, तर वयूकःया विचाः, कृति व योगदानत झीगु न्हःनय् दु। वयूकलं याना दीगु ज्याय् वयूकः सदां झी दथुइ म्वाना हे च्वनी। सी धुँका ल्यं दइगु चीज धइगु थ्वहे खः। थ्व इलय् वयूकःप्रति दुनुगलं लिसें श्रद्धा दछासे वयूकःया त्याग, तपस्या व योगदानया कदर यायेगु संकल्प याये। नेवा जातिया म्हसीका व हक(हित अले नेपालभाषाया ख्यः चकंकेगु ज्याय् वयूकःया योगदान सदां लुमंका तये। अन्तय् हानं छकः दिवंगत भाजु सुरेश किरण मानन्धरप्रति हार्दिक श्रद्धाञ्जली देछासे शोकसन्तप्त परिवारजनप्रति दुनगलंनिसें बिचाः हायेका।

■

सुरेश मेरो साथी, किरण मेरो भाइ

राजेन्द्र स्थापित

२०३४/३५ सालतिरको कुरा हो। किरण मानन्धर काठमाडौंको गणबहालस्थित नेपाल आदर्श माबि कक्षा ४-५ मा पढ्थे। किरण उही थिए, जो पछि सुरेश मानन्धरको नाउँले पत्रकारिता क्षेत्रमा चिनिए। साहित्यक क्षेत्रमा काव्य सिर्जनामार्फत सुरेश किरण मानन्धरको नाउँले चिनिए। नेपाल भाषा होस् वा नेपाली भाषाको माध्यमबाट व्यंग्यात्मक साहित्यमा सु-की नाउँले चिनिएका उनी पछिल्लो समय भाषा आयोगको सदस्यसमेत बने।

किरण मेरो घरमा अक्सर आइरहन्थे। हो, 'किरण' सुरेशको घरमा बोलाउने नाउँ हो। मेरो भाइ, किरण र उनकी सानीआमाको छोरो जितेन्द्र मिल्ने साथी। मेरो घरका सबैले उनलाई राम्रोसित चिन्थे। सोझो र सुकुमार देखिने उनी आउँदा मेरी आमा खुशी मान्नुहुन्थ्यो भने बहिनी पनि 'किरण दाइ किरण दाइ' भन्दै बोल्न जान मन पराउने। धेरै जसो आउने बेला दिनभरि नै बसेर, खाजा खाएरै जान्थे।

विद्यार्थी आन्दोलन

२०३६ सालमा जब विद्यार्थी आन्दोलन शुरु भयो, भीमसेनस्थान बस्ने हामी युवा पनि जुर्मुरायौं। हामीले देशभित्रको सबै भाषाले समान अधिकार पाउनुपर्छ भन्नेलगायत भाषा अधिकारसम्बन्धी नारा लेखेर पोष्टरको रूपमा भीमसेनस्थानको ओरालोमा रहेको पाटी र अरू घरको भित्तामा टाँस्न शुरु गर्‍यौं। पोष्टरमुनि *न्हू पुचः* (नव समूह) राख्यौं। त्यसबेला नेपाल भाषा मंकाः खलः गठनार्थ बैठकहरू बस्न थालिसकेको थियो। सोही सिलसिलामा बैठकमा भाग लिन हामीलाई पनि आमन्त्रण भयो, न्हू पुचः कै नाउँमा। यति भइसकेपछि बिलम्ब नगरी टोलका युवाहरू भेला भई विधिवत् रूपमा '*न्हू पुचः*' गठन गर्‍यौं र मंकाः खलः गठनको लागि बोलाउने गरेको बैठकहरूमा सोही संगठनको तर्फबाट भाग लिन थाल्यौं।

संगठन गठनपश्चात् हामीले वाचनालय खोल्ने अभिप्रायले पुस्तक संकलन गर्न थाल्यौं। मेरो घरमा नेपाल भाषा साहित्य र मार्क्सवादसम्बन्धी धेरै पुस्तक थिए।

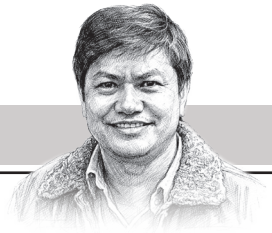

तीमध्ये धेरै वाचनालयका लागि दियौं र टोलवासीले पनि पुस्तकहरू ल्याएर सहयोग गरे। संगठनको कार्यालय र वाचनालय मेरै घरको छिँडीमा राख्यौं।

लेखन

किरण उर्फ सुरेश सानैदेखि लेखनमा रुचि राख्थे। विशेषतः, नेपाल भाषा साहित्य र भाषासम्बन्धी पुस्तक पढ्न मन पराउँथे। मेरो घरमा भाषिक र साहित्यिक पुस्तक देखेर दंग पर्थे। एकदिन उनले केही किताब घरमा लगेर पढ्छु भनेर मसित अनुमति मागे। मैले हुन्छ, पढिसकेपछि फिर्ता ल्याउन नबिर्सनू भनें। शुरुमा दुइटा पुस्तक लिएर गए। दुई दिनपछि फिर्ता ल्याए र घर जाने बेला अरू पुस्तक लिएर गए। यो कार्य निरन्तर चल्यो। विस्तारै उनमा साहित्यप्रति झुकाव बढ्यो, उनले कविता लेख्न थाले। सुरेशले साहित्यतर्फ आफ्नो झुकाव कसरी बढ्यो भन्नेअन्तर्वार्तामा सोधेको एउटा प्रश्नको जवाफ दिने सिलसिलामा मेरो घरको अध्ययनको माहोललाई उल्लेख गरेका थिए। व्यक्तिगत रूपमा मलाई पनि यो कुरा पटक-पटक भन्ने गर्थे।

सुरेशको घरको आर्थिक अवस्था राम्रो थिएन। सुरेशको आमाको झोर्छेंमा चिया पसल थियो। सुरेश स्कूल पढ्दै झोर्छें जोरगनेशस्थित प्रेसमा काम गर्न थालिसकेका थिए। पछि कम्पोजको काम सिके र कम्पोजिटर बने। त्यसबेला माध्यमिक विद्यालयहरूको एउटा संगठन थियो- अन्तर मावि नेपाल भाषा साहित्य पाःलाः। यो संगठनले नेपाल भाषामा '*बुलुमि*' पत्रिका निकाल्यो। सम्पादक थिए- विकासमान जः (आजभोलिका चर्चित युवा दार्शनिक, नेपाल मनोक्रान्ति योगका द्रष्टा एवं अगुवा योगी विकासानन्द)। अरू थिए आनन्दमुनि बज्राचार्य, समयोग आचार्य, मनरत्न शाक्य, सुरेश स्थापितहरू। विकासमान पछि यो पत्रिका यिनीहरूले नै चलाए। मलाई जहाँसम्म याद छ यो मात्र ३ अंक निस्क्यो र बन्द भयो। मैले थाहा पाएसम्म त्यसबेलासम्म सुरेश मानन्धरको कुनै रचना प्रकाशन भएको थिएन। पछि निस्कन बन्द भइसकेको यो पत्रिका निकाल्न उनले कोसिस गरे तर, आनन्दमुनिले पत्रिकामा लागेर पढाइ नबिगार्न सुझाव दिएपछि उनी पछि हटे।

पत्रकारिता

कामकै सिलसिलामा सुरेश मल्ल के सुन्दरको इनाप प्रेस पुगे। कम्पोजिटरको काम थाले। यसैबीच पछि नेपाल पत्रकार महासंघ काठमाडौं जिल्ला शाखाका प्रथम सचिव बनेका पत्रकार अशोक श्रेष्ठले २०४४ सालमा नेपाल भाषाको दैनिक *विश्वभूमि* निकाल्न थाले। उक्त दैनिकमा म पनि प्रथम अंकदेखि नै संलग्न थिएँ। पत्रिकाको कार्यालय

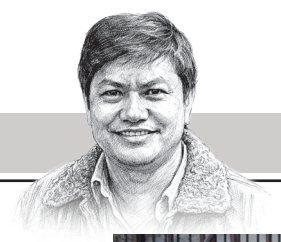

थायमदु (बांगेमुढा) स्थित मल्ल दाइकै घरमा थियो भने छपाइ पनि उहाँकै इनाप प्रेसमा हुन्थ्यो। विश्वभूमिको कार्यालय पहिलो तलामा अनि प्रेस भुइँ तलामा थियो। हामी समाचार लेखेर पठाउँथ्यौँ अनि सुरेशलगायत अन्य कम्पोजिटरहरूले अक्षर कम्पोज गर्थे। उक्त पत्रिकाका संवाददाता थिए - सुजीव बज्राचार्य (अहिले नेवाः अनलाइनका सञ्चालक / सम्पादक)। सुजीवको एउटा अनौठो बानी -एक्लै कतै जान मन नगर्ने। त्यतिखेर समाचार संकलन गर्न फिल्डमै खटिनुपर्ने।

अशोकले रिपोर्टिङमा पठाउँदा सुजीवले सुटुक्क सुरेशलाई पनि सँगै लैजान्थे। त्यसो गर्दा सुरेशबाट हुनुपर्ने प्रेसको काममा अवरोध हुन थाल्यो। सम्पादक अशोकले त्यसो नगर्नू भनेर पटक-पटक सम्झाउँदा पनि सुजीवले सुरेशलाई सँगै लान छाडेनन्। सुरेशको पहिल्यैदेखिको स्वभाव, कसैलाई नाइँ भन्न नसक्ने। तर, मलाई लाग्छ उनको यही बानीले उनलाई पत्रकारितातर्फ डोऱ्यायो। यसबीच उनले पत्रकारिता विषय लिएर पढ्न थालिसकेका थिए। पढाइको विषय र काम एउटै भएपछि उनलाई सजिलो मात्र भएन पत्रकारितामा खारिन मद्दत पनि मिल्यो।

२०४५ सालमा म नेपाल भाषाको साप्ताहिक *राजमति* निकाल्न विश्वभूमिबाट बिदा भएँ। राजमति तत्कालीन प्रनेकपा (माले) को मुखपत्रसरह थियो। कार्यकारी सम्पादक म आफैँ थिएँ भने पछि काठमाडौं महानगरपालिकाका मेयर बनेका केशव

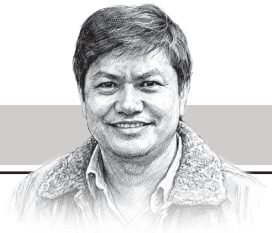

स्थापित व्यवस्थापक थिए। पार्टीले दुई साताअघि मात्र दिवंगत हुनुभएका व्याकरणविद् विष्णु चित्रकारलाई पत्रिकाको कमाण्डर तोकेको थियो। त्यतिञ्जेलमा उता, सुरेशले रि पोर्टिङमा निकै प्रगति गरे। स्थलगत रिपोर्टिङमा जाने, फर्केर समाचार बनाउने अनि आफैँ अक्षर पनि कम्पोज गर्ने गर्थे। यसै सिलसिलामा ०४६ सालको जनआन्दोलनका बेला वीर अस्पतालमा उपचारार्थ भर्ना हुन पुगेका नेपाली कांग्रेसका सर्वमान्य नेता तथा आन्दोलनका कमान्डर गणेशमान सिंहलाई भेट्न सुजीव र सुरेशले डाक्टरहरूले लगाउने सेतो एप्रोन लगाएर गए। पञ्चायत सरकारको नजरबन्दमा रहेका नेता गणेशमानलाई भेट्न प्रहरीको आँखा छल्न सफल भए।

पछि विश्वभूमि केलटोलमा सऱ्यो। सम्पादक उनै अशोक थिए। कालान्तर मा आर्थिक विषयलाई लिएर सम्पादक र सञ्चालकहरूबीच मनमुटाव शुरु भयो। त्यसबेलासम्म म *दृष्टि साप्ताहिक* छिरिसकेको थिएँ। सुरेशको कविता नेपाल भाषाको पत्रपत्रिकामा प्रकाशन हुन थालिसकेका थिए। पाठकहरूले उनको चोटिलो कविता मन पराउन थालिसकेका थिए। नेपाल भाषाका साहित्य उच्चस्तरका छन् तर गैरनेपाल भाषाभाषीलाई ती साहित्यको रसस्वादन गर्ने अवसर थिएन। नेपाल भाषामा रचित कविताको स्तर अरूले पनि थाहा पाऊन् भन्ने उद्देश्यले मैले कविद्वय पूर्ण वैद्य र सुरेशको कविता अनुवाद गरेर प्रकाशन गरेँ। दुःखको कुरो दुइटा कविता मात्र छपाउन सकेँ पछि उक्त पत्रिकामा कविताको स्तम्भ नै हटाइयो। त्यसवेलासम्म सुरेश नेपाल भाषाको काव्य संसारमा स्थापित कवि बनिसकेका थिए।

धोका वा विश्वास

एकदिन अशोकले गोप्य सल्लाह गर्नु छ भनेर बोलाए। अशोक, सुरेश र म बस्यौँ। अशोकले अब यहाँ बसिनसक्नु भयो, अलग्गै पत्रिक निकाल्छु सहयोग गर्नुपऱ्यो भने। हामी दुवैले सकारात्मक जवाफ दियौँ। यसबीच म दृष्टि पत्रिकाको काममा काठमाडौं बाहिर हिड्यौँ। त्यो दिन म पोखरामा थिएँ। महेन्द्रपुलस्थित जोशी पुस्तक पसलमा बसेर पत्रिका पढिरहेको थिएँ। *नेपाली पत्र* साप्ताहिकको अन्तिम पृष्ठमा प्रकाशित एक कोलमको समाचारमा मेरो आँखा गयो। नेपाल भाषाको दैनिक *विश्वभूमि* फुटेको समाचार थियो। त्यो समाचार पढेपछि मलाई त्यहाँ बसिराख्न मन लागेन। २ दिनपछि काठमाडौं फर्केँ। घरमा झोला राखेर नयाँ सडकतर्फ दौडिहालेँ।

भूगोल पार्कसँगैको पिपलबोटमा बेच्न राखेका पत्रिकाहरूमा दुइटै विश्वभूमि

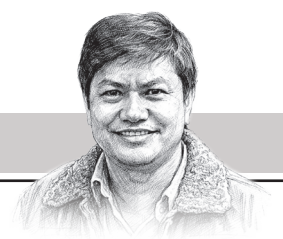

खोज्न थालेँ। पहिला *न्हूगु विश्वभूमि* हेर्‍ैं। सम्पादकमा अशोक श्रेष्ठको नाउँ देखें। अनि *विश्वभूमि* हेरें र हतारमा सम्पादक खोज्नतिर लागेँ। सम्पादकमा सुरेश मानन्धर को नाउँ देखेपछि म हैरान भएँ। विश्वभूमिबाट फुटेर निस्केको अर्को पत्रिका *न्हूगु (नयाँ) विश्वभूमि*को कार्यालय पाकोमा रहेको नीरमान नेवाः को जनजागृति पत्रिकाको कार्यालयमै राखेको थाहा पाएँ र दौडेर गएँ। त्यहाँ अशोक एक्लै थिए। मैले यो के भएको भनेर सोधेँ। उनको सहज जवाफ आयो - *सुरेशले हामीलाई धोका दिए।*

मैले अशोकलाई गाली पनि गर्‍ैं। सुरेश एक जनालाई आफूतिर तान्न नसक्ने भनेर। तीन जनाको गोप्य सल्लाह अनि म बाहेकका अरू दुई जना दुईतिर लागेपछि मैले अत्यन्त अप्ठ्यारो महसुस गर्‍ैं। त्यसैले अशोकलाई अब सहयोग गर्दिन भनेँ। उता, केलटोलमा गएर पनि त्यसै भने। विश्वभूमि फुटाउने षड्यन्त्रमा मेरो संलग्नताको पर्दाफास हुने डरले त्यसो भनेको थिएँ। सुरेशले पनि धेरै कर गरेका थिए - पत्रिकालाई सहयोग गरिदिन, तर मैले गरिनँ। धेरै पछि मात्र विश्वभूमिमा फेरि लेख्न थालेँ।

सम्भवतः, यो कुरा आजसम्म कसैलाई थाहा छैन। हामी ३ जनामध्येका दुई जना दिवंगत भइसकेको अवस्थामा यही लेखमार्फत यो कुरो पहिलो पटक सार्वजनिक गर्दै छु। जीवित छउन्जेल अशोकले त हामी ३ जनाबीचको कुरा कसैलाई भनेनन् नै, मलाई लाग्छ, सुरेशले पनि भनेनन्। भनेको भए म पनि षडयन्त्रकारीमा दर्ज हुने थिएँ। यो मामिलामा सुरेश धोकेबाज हुन् वा विश्वासिला ? भन्न सक्दिनँ। नाजवाफ छु। तर, यी सबैको बावजुद सुरेशले कहिल्यै अशोकसितको सम्बन्धलाई टाढा बनाएनन्। अशोकको परिवारसितको सम्बन्ध उत्तिकै प्रगाढ बनाइरहे। आफूलाई पत्रकारिता क्षेत्रमा लगाएको अशोक दाइले नै हो भन्न कञ्जुसाइ पनि गरेनन्। उनी सधैं भन्थे, 'अशोक दाइले नै हो ममा पत्रकार हुने गुण देखेको।' पछि सुरेशले सन्ध्याटाइम्स र नेपालभाषा टाइम्सको पनि सम्पादन गरे।

जनआस्थामा लेखन

२०५१ सालमा हामी (किशोर श्रेष्ठ, रबिन सायमीसहित) *दृष्टिबाट* निस्क्यौं र *जनआस्था* साप्ताहिक निकाल्न थाल्यौं। दृष्टिमा एउटा स्तम्भ थियो शहरभित्र। समसामयिक घटनालाई व्यंग्यात्मक तरिकाले प्रस्तुत गर्ने यो स्तम्भको उद्देश्य। स्तम्भकार थिए - कवि श्यामल। जनआस्थाले यो स्तम्भलाई अँगाल्यो र सुरेशलाई लेख्न लगाएँ। दिवंगत हुनु अघिल्लो अंकसम्म सुरेशले यो स्तम्भ नियमित लेखे अर्थात् ३१ वर्षसम्म।

पछिल्लो समय उनी भाषा आयोगको सदस्य बनेपछि सुरेशकै नाउँमा लेख्न अप्ठ्यारो महसुस गरे। आयोगका कर्मचारी पनि सुरेशको त्यो स्तम्भ नियमित पढ्दा रहेछन्। उनीहरूले पनि आयोगको सदस्य भइसकेपछि आफ्नै नाउँले नलेख्न सल्लाह दिएछन्। सुरेशले यसपछि एक महिनासम्म लेखेनन् पनि। पछि हामीले अर्कै नाउँमा लेख्न सुझायौं। उनले सिंहराजको नाउँमा पुनः लेख्न थाले।

यसबीच सुरेशले विभिन्न पत्रपत्रिकामा भाषिक र संस्कृतिसम्बन्धी धेरै लेख लेख्न भ्याइसकेका थिए। नेपाल साप्ताहिकमा पनि ब्यंग्यकै स्तम्भ लेख्थे। मदनकृष्ण, हरिवंशको प्रहशन पनि लेखे। पछि उनको कविता संग्रह पनि निस्क्यो - घण्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन (घण्टाघरले मसित समय सोधिरहेको छ। यो पुस्तकको आवरण उनैको मित्ले साथी अर्थात् मेरो भाइ निर्मलले बनाइदिएका थिए।

सहायक विज्ञ

सुरेशसितको सम्बन्ध साथीभाइ भन्दा पनि दाजुभाइको थियो। फेरि हामी काठमाडौं महानगरपालिकामा सँगै काम गर्यौं। सुरेश सहायक विज्ञमा नियुक्त भएको थियो। सञ्चार र प्रकाशनसम्बन्धी काम मेरै मातहत थियो। हामीले मिलेर धेरै काम गर्यौं। उनी साह्रै मिहिनेती थिए। अह्राएको काम कहिल्यै नाइँ भन्दैनथे। जिम्मा लिएको काम इमान्दारीसाथ गर्थे। नाइँ भन्न नसक्ने स्वभावकै कारण अरूले पनि काममा लगाउँथे।

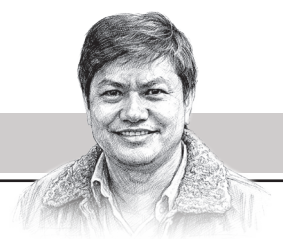

सबैको काम खुरुखुरु गर्थे। स्कूलस्तरमा स्थानीय मातृभाषाको माध्यमबाट लेखिएको एउटा पुस्तक पढ्नै पर्ने बनाएपछि सोको पाठ्यक्रम बनाउने, शिक्षण तालिम आदिमा पनि उनले निकै मिहिनेत गरेका थिए। सहलेखनमा इन्द्रजात्रा पुस्तक पनि निकाले।

सानैदेखि घरमा आइराख्थे नै। महानगरपालिकामा सँगै मिलेर काम गर्नुपर्ने भएपछि पछिल्लो अवस्थामा घरमा आउने क्रम झन् बाक्लियो। बोलाएपछि आइहाल्थे। भाषा आयोगको सदस्य बनेपछि हो आउने क्रम पातलिएको। कामको व्यस्ततासे आउन सकिरा छैन दाइ, समय मिलाएर आउँछु भन्थे। फोनमा कुराकानी भने भइराख्थ्यो। बोलाएपछि आइहाल्ने उनी अब यो संसारमा छैनन्। देह त्यागे पनि पत्रकारिता, साहित्य, भाषिक क्षेत्रमा गरेको उनको योगदान सधैँ अविस्मरणीय रहिरहनेछ। विशेषतः, भाषिक क्षेत्रमा उनको अवसानले रिक्त बनाएको स्थान एक-दुई दशकमा पूर्ति हुन सम्भव छैन। बोलाएपछि 'दाइ म आइहाल्छु' भन्ने उनको नरम वाक्य सधैं मेरो कानमा गुन्जिरहनेछ। अब उनको त्यो मसिनो मधुरो स्वर सुन्न पाउने भएन। बोलाउँदा पनि दगुरेर नआउने भयो। सुने/नसुने झैँ गर्ने भए।

एउटा रमाइलो क्षण

एक दिन किशोर (जनआस्थाका सम्पादक) ले हामीलाई पाटनको सुन्धारास्थित घरमा बोलाए, तिहारको भाइटीकाको दिन। म त गइनँ तर सुरेश र विजय सैंजु (नेपाः पार्टीका पूर्वअध्यक्ष र अहिले नेकपाका नेता) पुगेछन्। किशोरका दिदीहरूले भाइटीका गर्न लाग्दा किशोरले सुरेशलाई पनि सँगै बस्न भनेछन्। अब किशोरको सँगै बस्न जाने भनेको अर्थ दिदीहरूबाट टीका ग्रहण गर्नुपर्ने भयो। दिदीहरूले पनि बस्न भनेछन्। तर, चलाख विजयले हैन मैले भाइटीका गरेको फोटो लिइदिन्छु भनेर बस्न गएनछन्। तर सोझो सुरेश कसैलाई नाइँ भन्न नसक्ने। हाम्रो चलनमा भाइटीका गर्दा दिदीहरूलाई पैसा वा केही कोशेली दिनै पर्ने। उनीसित त्यो बेला सुको रहेनछ। साह्रै आपतमा परे। निकै बेर आनाकानी गरिरहे तर किशोरले कर गरेको गर्‍यै! अन्त्यमा, भाइटीका गरे नै! यो कुरा मलाई सुरेश आफैंले सुनाएका थिए। भाइटीका गर्दा पनि दिदीहरूलाई केही दिन नसकेकोमा दुःखी थिए। सुरेश हाँसोठट्टा गर्नुपर्ने रसिक स्वभावका। उक्त घटना सुनाएको बखत पनि निकै बेर हाँसे। मैले कतै पढेको थिएँ, घरपरिवारमा दुःखी व्यक्ति बाहिर साथीभाइसित धेरै हाँसखेल गर्छन् रे! थाहा छैन यो अज्ञात महान व्यक्तिको भनाइ सबैमा लागू हुन्छ वा हुँदैन।

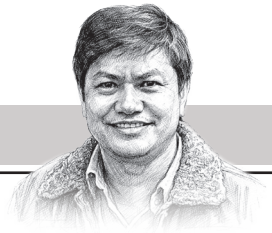

छन्त जिं 'अलबिदा' धायेमखु, सुरेश !

पुष्कर माथेमा

तापानांनं सतीम्ह सुरेश,

छन्त म्ह फु मफु न्यनेगु अवस्थाय् थौं जि मदु। फु वा मफुया भौतिकतां मुक्त जूम्ह छ, सुख दुःखया सांसारिकतापाखैं तापाःम्ह छ। जिपिंदथुइ दुबलय् ला न्ह्याथेजाःगु पीडायात नं शान्त ख्वाःल्यूने सुचुके फुम्ह छ, न्ह्याथेजाःगु मगाः मचाःयात नं फिसिक्क न्हिलाः तपुनाछ्वयेफुम्ह छ। थौं छंगु निंतिं थुपिं दक्वंयागु छुं अर्थ मदूगुलिं थ्व औपचारिकतायात छखे चीकाच्वना। आत्मिक रूपं ला छ तापाइम्ह खः हे मखु, अयूनं लत्या दत छ भौतिक रूपं ब्यागलं च्वं वंगु ! थ्व लत्या मुक्कं उत्साहविहीन समयांश जुयाबिल, हः हायावयाः गर्खेसेच्वंगु सिमा जुयाबिल। छु मगाः थैं छु मगाः थैं जुयाच्वंगु थ्व इलय् छंगु हे विषयलय् छन्त हे थ्व पौ च्वयाच्वना।

थौं थ्व पौ च्वयाच्वनाबलय् जिगु नुगलय् नेसं ११०६ या बछलाया लुमन्ति लेहैंपुयाच्वंगु दु। अबलय् जि जिगु लसता पौ 'पासा' या न्हापाँगु ल्याः स्वांयापुन्हि खुन्हु पिकायेगु ज्याय् बुहाँये जुयाच्वनागु। लेटर प्रेसं पत्रिका पिकायेमाःगु व ई ! प्रेसया कम्पोजिटर छम्ह मफयाब्यूबलय् कम्पोज इलय् सिमधइगु अवस्था वल। मल्ल दाइ (मल्ल के. सुन्दर) या छपु ताःहाकःगु च्वसू कम्पोज यायेमानि। मेगु छुं उपाय मखनाः जि मल्ल दाइया हे इनाप प्रेसया शरणय् वना। मल्ल दाइ नं तफाः नुगः क्यनाः ग्वाहालि यायेगु बचं बियादिल, अले छम्ह नच्चाम्ह कम्पोजिटरयात व ज्या जिम्मा बियादिल। वयकलं थुलि बाँलाक्क कम्पोज यानाबियादिल कि प्रुफतक्क हे स्वयेम्वाल। छं ल्वःमन जुई व ई, सुरेश ! तर जिगु निंतिं व ईया तसकं महत्व दु, अले गबलैं ल्वमबनिगु ई खः व। छायधाःसा जिगु थःगु हे न्हापांगु पत्रिका इलय् पिहाँमवइगु अवस्थां दः मुक्ति ब्यूम्ह व नच्चाम्ह कम्पोजिटर छ हे खः ! अले, छन्त जीवनय् दकलय् न्हापां नापलायेदूगु दिं व हे खः, सुरेश !

छनाप ब्यागलं च्वनेमाःगु थौंया बाध्यताय् आसां द्यायेमाःगु दकलय् तःधंगु खं खः - छनापया माकुगु सहयात्रा ! छ ला मांभायया सेवाय् तःधंगु खुसिथैं न्हयज्यानाच्वंम्ह जुल। जि धाःसा गबलैं गबलैं गाइगु वाया लः थैं जक व खुसिनाप न्हयायेखंम्ह जुल। तर म्हव

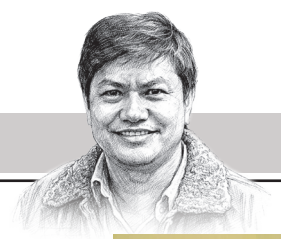

हे जूसां छनापया सहकार्य व सहयात्रा जिगु निंतिं आत्मस्पर्शी, अभिप्रेरक, अविस्मरणीय ! चाहे व नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूया सल्लाहकारकथं यानागु सहकार्य जुइमा वा सन् २०१९ स हलिं नेवाः दबूया नेपालय् जूगु तःमुँज्याया ख्वाःपौ 'हलिं नेवाः' पिथनेगु भ्वलय् यानागु सहकार्य जुइमा । नेवाः मुद्दाया सन्दर्भय् फक्व यायेगु मन्तुना दुसां थःहे उलि स्वसक्रिय मनू मखु जि, अय्नं गनं छुं जुइत्यन धाःसा छं जितः ल्वमंकेगु मयाः । नेवाः सञ्चार सञ्जालया ग्वसालय् किपुलिइ जूगु प्रेस विज्ञप्ति च्वयेगु प्रशिक्षणय् जितः स्रोत व्यक्ति याःम्ह छ हे खः, यल लाय्कुलि जूगु नेवाः साहित्य फेस्टिभलय् जितः चिबाखं ब्वंकेब्यूम्ह छ हे खः । ऊकथं मात्तुमालाः मांभाय्या सेवाया निंतिं थी थी ह्वताः चूलाकाबीम्ह, ताः ईतक नाप मलाःसां इलय् ब्यलय् ताज्जु यायेथें 'पुष्कर दाइ !' धकाः फोनय्सां ततःहाकः खं ब्याकीम्ह छन्त साक्षात स्वये खनीमखुत धयागु अनुभूतिं जितः कन्नाचायापुस्से च्वंकाच्वंगु दु ।

झीदथुइ यक्व विषयलय् खं जुल । ताःहायेक खं जुल, चीहायेक खं जुल । थी थी विषयलय् खं जुल - नेवाः पत्रकारिताया अवस्थायात कयाः, नेवाः राजनीतियात कयाः, नेवाः अभियन्तातय्त कयाः, सरकारया भाषा नीतियात कयाः । गुं खं पूवंक जुल, गुं खं पूवंके मखंक हे दित । न्हिलासू दंगु ख्वाः गम्भीर विषयलय् खंल्हाय्बलय् कपाः भचा कय्कुंकाः उलि हे गम्भीर जुयाबीगु छंगु पह स्वयाःच्वने धइथें च्वनीगु । न्ह्यागुं खँय् स्पष्ट बिचाः थुइके अःपुक्क न्ह्यैपुक्क तयेगु छंगु बानीया सवाः कयांतुं च्वने धइथें च्वनीगु ।

छताः खं धाःसा जिं छपाखँ गबलें पिकाये मफत । नेवाः पत्रकारिताबारे सयेके सीकेगु कुतलय् जुयाच्वनाम्ह जिगु निंतिं धाःसा व जानकारी तसकं महत्वपूर्ण ! व विषयया साक्षीकथं

तथ्य खं धायेफुम्ह अशोक दाइ नं मदयेधुंकल, सुशील दाइ नं मदयेधुंकल। व विषयलय् मेमेपिंपाखँ यक्वं खं मन्यनागु मखु। तर छ थःहे भुक्तभोगी जूगुलिं, अले छं ब्यूगु जानकारी विश्वसनीय नं जुइगु विश्वासं छपाखँ व विषयलय् विस्तृत रूपं सीकेगु कुतः जिं तःकः हे याना। तर जि विफल जुइगु व छंगु आलटाल सफल जुइगु क्रम न्त्याना हे च्वन। छं थुल जुई जिं छु प्रसङ्ग न्त्यथनाच्वना धइगु खं। जिं छपाखँ न्यने मास्तिवःगु तथ्यगत बाखं विश्वभूमि न्हिपौनिसँ सन्ध्या टाइम्स न्हिपौतकया थथ्याक्वथ्याया बाखं खः। नेवाः पत्रकारितायात ठोस रूपं दुवालेगु भ्वलय् थ्व प्रसङ्गया चर्चा व विश्लेषण मयात धाःसा व ज्या पूवनीमखु धइथें जितः ताः। तर थ्व घटनाक्रमया साक्षी जूम्ह छनाप थ्व प्रसङ्गयात कयाः जूगु संवाद गबलें पूमवन। आः ला थथे जूगु हं, अथे जूगु हं धइगु खं हे चित्त बुझे यायेमालीगु जुल।

छगू हे जन्मय् नं कवि, ध्याचुमि, नाटककार, भाषाविद्, अले पत्रकारया तःगु व्यक्तित्व थःदुने ब्वलंकाः नेवाः समुदाय व नेवाः भाय्या निंतिं छं याना थकूगु योगदान छंगु समकालीनतय् निंतिं अनुकरणीय ज्या खः धाःसा न्हूगु पुस्ताया निंतिं बाँलागु मार्गदर्शन खः। नुगलय् चेतनाया बीजाङ्कुरण जुसांनिसँ हे अर्जुनदृष्टिकथं नेवाः संस्कृति व नेवाः भाय्या निंतिं थःत पायेगुपाखे छं न्त्याकूगु पलाः अल्याख पलाःतय् निंतिं प्रेरणाया स्रोत जुयाब्यूगु दु।

नां जाम्ह साहित्यकार जर्ज इलियटं थःगु उपन्यास 'एडम बिड'य् च्वयादीगु दु - "झीगु लुमन्तिं हुया मवंतल्ले मदयेधुंकुपिं सु नं गबलें मदइ मखु।" छ मन्त धइगु खं न्यनेबलय् थ्व हे धापू नुगलय् लेहँपुयावइगु, सुरेश! छ मन्त धाइपिन्त चुनौति बियाः थ्व हे खं धायेमास्तिवइगु जितः। छ मदयेफुम्ह मनू हे मखु, गथे यानाः मदये फई ? छ ल्वमंकेफइम्ह मनू हे मखु, गथे यानाः मदयेफई ?? छ मन्त धायेत थ्व नुगः गबलें तयार मजू। छ दनि, छायकि नेवाः अभियान अज नं दनि गबलें मदीकथं; छ दनि, छायकि नेवाः पत्रकारिता अज नं दनि मसीकथं; छ दनि, छायेकि छंगु लुमन्ति अज नं दनि गबलें हुयामवनीकथं। अकेँ छन्त जिं 'अलबिदा' धायेमखु, सुरेश! छ जिमित मानी, अनन्ततकं। नेवाः च्यूतालं जाःगु नुगलय् छ ऊर्जा जुयाः म्वानाच्वं, लं दापा जूपिं नेवाःतय्त लं क्यनेत देवा जुयाः च्यानाच्वं, च्वसा ज्वनाच्वंगु प्रत्येक ल्हातय् सिर्जना जुयाः ह्वयाच्वं!

सुरेश, झी लुमन्तिइ नापलाये, न्त्याबलें थें ख्याः यायां गम्भीर खं ल्हाये, गम्भीर खं ल्हाल्हां ख्याः याये। आःयात थुलि हे!

छम्ह छम्ह,

पुष्कर

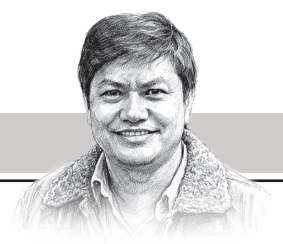

अभियन्ता सुरेशकिरणसँग अन्तिम संवाद

गणेश वाम्बुले राई

मैले सुरेशकिरणजीको जवाफ कुरेर बसेको १९ घण्टा भयो। अनलाइनमा देखिदनँ। तैपनि मैले वाट्सएपमा लेखेर पठाएको थिएँ- 'ज्वजलपा सर, मैले बालेन शाहले मेयरको शपथ नेपालभाषामा लिएको शब्दमा उतारेर पठाएको छु। सच्याएर वा शुद्ध गरेर पाउँ।' तर साथीले मेरो म्यासेज हेरेको थिएन। जवाफ पनि दिएन। अफलाइनमै छन्। सच्याएर पठाएपछि मेरो लेख पूरा गर्छु भनेर सोचिरहेको थिएँ।

गत मंगलबार दिउँसो २:२१ बजे नचिनेको नम्बरबाट फोन आयो- 'ज्वजलपा सर। सुरेशकिरण दाइबारे थाहा पाउनु भयो ?' परिचित स्वर थियो। मैले नामै नसोधी भने- 'ज्वजलपा। सुरेशकिरणलाई के भयो ?'

'हिजो हार्ट एट्याक भएर बित्नुभयो। टिचिङमा राखिएको छ। भोलि अन्त्यष्टि हुन्छ। उहाँ तपाईंको साथी हो। उहाँको सम्झनामा लेख लेखिदिनु पऱ्यो।' मुखबाट शब्द फुटेन म अक्क न बक्क भएँ। त्यही बेला नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूका अध्यक्ष तथा पत्रकार नृपेन्द्रलाल श्रेष्ठको फोन आयो। उठाउन नपाउँदै काटियो। मैले तुरुन्तै रिकल गरें। उही सन्देश 'सुरेशकिरण दाइ बित्नुभयो। भोलि अन्त्यष्टि हुन्छ। उहाँको बारेमा तपाईंको लेखको लागि दिलीपजीले फोन गर्छन्।' अनि थाहा भयो कि भर्खर कुरा गरेको साथी दिलीप शाहीजी रहेछन्। अघिल्लो फोन सन्देशले मलाई पत्यार लागेको थिएन। नृपेन्द्रजीले पनि भनेपछि मेरो मनको कुनादेखि भक्कानो छुट्यो। हिजोमात्रै मातृभाषा अभियानबारे कुराकानी गरेको पासाको मृत्युको अकल्पनीय सन्देशले मुटु फुट्लाजस्तो भयो। के बोल्ने, के भन्ने, कसलाई भन्ने। स्तब्ध भएँ!

सुरेशकिरण मानन्धरजी मातृभाषा अभियन्तामध्ये एक अनन्य पासा (साथी) हुन्। २०८२ फागुन २५ गते सोमबार बिहान १० बजेतिर म्यासेन्जरमा १६ मिनेट ४८ सेकेण्ड उनको र मेरो संवाद भएको थियो। हामीबीच भएको चूरो कुरो एउटैमात्र थियो- जेनजी आन्दोलनपछि सफलतापूवर्क भर्खरै फागुन २१ गते निर्वाचन सम्पन्न भयो। र

ाष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टी (रास्वपा)को बहुमत आयो। अब प्रतिनिधिसभाका सांसदहरूमध्ये मातृभाषी सांसदहरूले आफ्नो मातृभाषामा सपथ लिन्छन् कि लिदैनन् ? किनभने रास्वपा भाषा र संस्कृतिप्रति त्यत्ति धेरै गम्भीर छैन। उसको चुनावी घोषणापत्रले प्रष्ट बोलेको छैन। निर्वाचनबाट नयाँ अनुहारका जनप्रतिनिधिहरू आएका छन्। निर्वाचितमध्ये उपत्यकाको नेवाः समुदायबाट काठमाडौं-८ बाट विराजभक्त श्रेष्ठ, ललितपुर-१ बाट बुद्धरत्न महर्जन, भक्तपुर-१ बाट रुकेश रन्जित छन्। मातृभाषाप्रति सचेत छन् भन्नेबारे उनीहरूसित परिचित छुइनँ भनेर सुरेशकिरणजीले भने। तामाङ र नेपालभाषा बागमती प्रदेशको सरकारी कामकाजको भाषा भएकोले बढी चासो संघीय राजधानीमै हुन्छ। बागमती प्रदेश धादिङ-१ बाट आसिका तामाङ जितेकी छिन्। प्रतिनिधिसभामा निर्वाचित र समानुपातिमा मनोनित सबै पार्टीका नेपाली इतरका मातृभाषी सांसदहरूलाई मातृभाषामा शपथग्रहण गराउन त्यसअघि सचेत गराउनु पर्छ भन्नेबारे हाम्रो मतैक्य रह्यो।

अब बन्ने प्रतिनिधिसभाले प्रधानमन्त्री बालेन शाहलाई चयन गर्नेछ नै। बालेनले पक्कै पनि मैथिली मातृभाषामा शपथग्रहण गर्नैपर्ने हुन्छ भन्ने हामी दुवैको निचोड रह्यो।

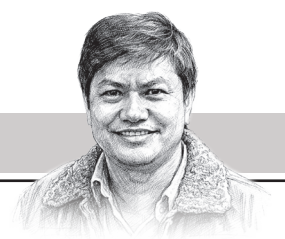

त्यत्तिखेरै कुरो भयो कि बालेन शाह काठमाडौं महानगरपालिकाको मेयरमा निर्वाचित भएर आउँदा नेपाली र नेपालभाषामा शपथ लिएका थिए भनेर सुरेशकिरणजीले पुनःस्मरण गरे। मैले त्यो शपथको घटना बिर्सिसकेको रहेछु। अब त्यही नेपालभाषामा शपथको प्रसंगलाई लिएर मेरो लेख तयार हुनेछ, मैले भनें। हामी दुवैको निचोड रह्यो- कि जसरी हुन्छ २७५ जना सांसदले सपथ लिनुअघि संविधानमा उल्लेख नेपाल बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक, बहुधार्मिक धर्मनिरपेक्ष मुलुक हो भने हामी नागरिकको तर्फबाट ध्यानाकर्षण गराउनु पर्छ।

सुरेशकिरणजी र मेरो संवादपछि मैले मेयर बालेन शाहको शपथग्रहणको समाचार सर्च गरेर पढें। भिडियो पनि हेरें। त्यही भिडियोमा वाचित शपथको व्यहोरा अक्षरमा उतारें, नेपाली र नेपालभाषा दुवैमा। म नेपालभाषामा पारंगत छुइनँ। त्यसैले त्यही व्यहोरा शुद्ध गरेर पठाइ दिन सुरेशकिरणजीलाई उक्त भिडियोको लिङ्कसहित शब्द पठाएको थिएँ। तर अब सुरेशकिरणजीसँग अब कहिल्यै नभेटिने गरेर टाढिसक्यौं। साथीको सम्झना खातिरका यिनै शब्दहरूमात्र छन्।

तत्कालीन नेपाल राजकीय प्रज्ञा-प्रतिष्ठान र राष्ट्रिय जनजाति विकास समितिले संयुक्त रूपमा आयोजना गरेको दुईदिने राष्ट्रिय भाषा कवि गोष्ठी २०५५ जेठ १३ र १४ गते प्रज्ञाभवन कमलादीमा भएको थियो। त्यसमा नेपालभाषा, मैथिली, अवधि, भोजपुरी, शेर्पा, मगर, थारु, तामाङ, थुलुङ राई, बान्तावा राई, वाम्बुले राई भाषाका करिब ६० वटा कविता वाचन भएका थिए। नेपालभाषामा कवि सुरेशकिरणले 'आज मलाई घण्टाघरले समय सोध्यो' शीर्षक कविता वाचन गरेका थिए। वाम्बुले राई भाषामा मैले (गणेश राई) 'आकाश चिथोर्न सकिन्न' शीर्षक कविता वाचन गरेको थिएँ। उक्त कवि गोष्ठीमा वाचन गरिएका कवितालाई लिएर आयमेली कवि तथा लेखक ईश्वरवल्लभको २०५५ जेठ २३ गते शनिबार कान्तिपुर दैनिकमा 'म बुद्धिमा आक्रमण गर्छु' शीर्षक लेख छापिएको थियो। त्यसमा लेखिएको छ- 'कि सुरेश किरण र गणेश राईहरूका मानस र चेतनाहरूको स्वरूपले हाम्रा मनका सबै कल्पनाले सिर्जनागत किरणहरू बुन्न थालिरहेका छन्। (कान्तिपुरः२०५५ जेठ २३ गते शनिबार)।'

हो, त्यसरी सुरेशकिरणजी र मेरो सहयात्रा मातृभाषाले जोडेको थियो। करिब २७ वर्ष रह्यो, एकअर्कालाई भौतिक रूपमा साथीमात्र मानेनौं, लेखन सहकार्य जारी र राख्यौं। सुरेशकिरणजी 'नेपालभाषा टाइम्स' दैनिकको सम्पादक अनि म 'लिब्जु-भुम्जु'

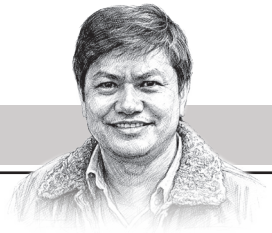

(इक लिब्जु-भुम्जु) त्रैमासिकको सम्पादक भएर काम गर्दैआयौं । सुरेशकिरणको भनाइ छ, 'मातृभाषामा प्रकाशित पत्रपत्रिकाले स्रष्टा जन्माउँछ । भाषाको पाठक बढाउँछ । भाषा बचाउँछ । नेपालीमा जतिसुकै बोले पनि मातृभाषामा आफ्नो अभिव्यक्ति गर्ने साहित्य सशक्त हुन्छ । मातृभाषा साहित्य रचना गर्नु भनेको उत्कृष्ट साहित्य रचना गर्नु हो ।'

सर्वव्यापी मान्यता छ कि मान्छेले सुनेर अनि देखेर सिकिन्छ । मभित्र मातृभाषा लेख्नु पर्छ भन्ने चेतनाको दियो बाल्ने काम प्रसिद्ध मुन्धुमविद् बैरागी काइँलाले गर्नुभयो । २०४८ सालमा नेपाल राजकीय प्रज्ञा-प्रतिष्ठानमा उनै बैरागी काइँलाको संयोजकत्वमा भएको किरात भाषा कवि गोष्ठीमा मैले पहिलोपटक 'लिब्जु भुम्जु बुक्सिपर्छ' (लिब्जु भुम्जु उठ्नुपर्छ) शीर्षकमा कविता वाचन गरेको थिएँ । त्यसपछि मैले नेपालभाषाको साहित्यिक गोष्ठीहरूमा उपस्थिति जनाउँने मौका पाएँ । नेवारी पहिरनसहित उपस्थित भएर नेपालभाषाका रचना वाचन गर्ने परम्परा देखेर मैले पनि मनमनै कल्पना गरें । मैले पनि यसैगरी वाम्बुले राई भाषामा कविता गोष्ठी गर्नुपर्छ भनेर अठोट लिएँ । त्यसपछि २०५५ कात्तिक १ गते मेरो गाउँ ओखलढुङ्गाको हिलेपानीस्थित श्री महादेवस्थान निमावि (हाल- मावि)को प्राङ्गणमा पहिलो पटक वाम्बुले राई भाषाको कविता गोष्ठी आयोजना गरें । यो क्रम २०८२ मंसिर २० गतेसम्म आइपुग्दा २६औं वाम्बुले राई भाषाको कविता प्रतियोगिता तथा गोष्ठी सम्पन्न भइसकेको छ र त्यसको संयोजन मैले गर्दै आएको छु ।

मातृभाषा अभियानमा नेपालभाषा भन्नासाथ झट्टै अगाडि सम्झिने मित्र सुरेशकिरण मानन्धरलाई असमयमै गुमाउनु पर्दा असह्य पीडा भइरहेको छ । आयुले आकाश चिथोर्न सकिन्न अनि काललाई टार्न सकिन्न रहेछ । घण्टाघरले समय सोध्यो होला तर काल कहिल्यै बताएन कि हामी यति चाँडै वियोगान्त हुन्छ भनेर । माफी चाहन्छु पासा ! अलविदा सुरेशकिरणजी ! उहाँका शोकाकुल परिवारप्रति हार्दिक समवेदना व्यक्त गर्दछु !

(अन्नपूर्ण पोस्ट दैनिक २०८२ चैत ७ गते प्रकाशित । यो लेख नेपालभाषामा अनुवाद भई नेपालभाषा टाइम्समा छापिएको व्यहोरा अनुरोध छ – लेखक)

■

सुरेश किरणसितको साइनो

विजयरत्न अम्बरे

सुरेश किरण मानन्धर – धेरै गुणले युक्त व्यक्तित्व हुन्। उनको गुण र प्रतिभाबारे वर्णन गर्दा एउटा सिंगै ग्रन्थ तयार हुन आउँछ। धेरैले सुरेशकिरणलाई पत्रकारका रूपमा चिन्छन्। उनी पत्रकारमात्र थिएनन्। उनी साहित्यकार पनि हुन्। साहित्यमा उनको गहिरो अभिरुची र अध्ययन छ। उनी एक सशक्त कवि थिए। उनी ईतिहास ज्ञाता पनि हुन्। भाषा आयोगको सदस्य भए पछि उनी माननीय कहलिए। सुरेश भाषिक अभियन्ता हुन्। सुरेश यो हुन्। सुरेश त्यो हुन्। सुरेश के मात्र हैनन्। सबै हुन्। सबै पक्षका ज्ञाता हुन्।

सुरेशकिरणलाई म करीब ३५/४० वर्ष अगाडि देखि चिन्दथें। उनी नेपालभाषाको साप्ताहिक पत्रिका इनाप मा काम गर्दथे। इनाप का सम्पादक प्रकाशक मल्ल के सुन्दर हुनु हुन्छ। अशोक श्रेष्ठ पनि यससंग सम्बद्ध थिए। अशोक दाई त्यतिबेला कामना पत्रिकासंग पनि आबद्ध थिए। कामना पत्रिका मेरो चलचित्र पत्रकारिता यात्राको आरम्भ बिन्दु हो। अशोकदाईसंग मेरो चिनजान त्यहीं भयो भने सुरेशकिरणसंग पनि चिनजान भयो। पछि अशोकदाईहरूले विश्वभुमि नामक नेपालभाषाको एक पत्रिका निकाल्न शुरु गर्नु भयो। सुरेशकिरण त्यसका आबद्ध भए।

विश्वभुमिमा मैले पनि स्तम्भ लेख्न थालें। यहींबाट सुरेशकिरणसितको साईनो गहिरीदैं गयो। मिठो बोली। नम्र स्वभाव। उनको विशेशता थियो। सुरेशकिरणको सुजिब बज्राचार्यसंग गहिरो मित्रता थियो। एउटै असन टोलको अनि एउटै पेशासंग सम्बद्ध भएको कारण सुजिबसंग मेरो सम्बन्ध राम्रै थियो। सुजिबले त्यत्तिबेला नेपालभाषामा अप्सरा नामक एउटा फिल्म पत्रिका प्रकाशन गर्ने योजना बनाए। म पनि त्यसमा आबद्ध भएँ। सुरेशकिरण त नहुने कुरै भएन। अप्सरामा आबद्ध हुँदा हाम्रो साइनो अझ बढी गाढा भयो। यो वि.सं. २०४७ वा २०४८ सालतिरको कुरा हो हामी तुलसीदाईको फिल्म कोसेलीको शुटिंग कभर गर्न बनेपा गयौं।

सुरेशकिरणसंग भेट भईरहन्थ्यो। उ एउण साइकल लिएर आउँन्थ्यो। हाम्रो

काम गर्ने एरिया असन वरिपरी थियो। उ बत्तीस पुतली तिर बस्छ भन्ने थाहा थियो तर घर भने थाहा थिएन। ५२/५३ सालतिर रेडियो नेपालले १०० मेगाहर्जबाट प्रसारण हुने गरी एफएम सेवा आरम्भ गऱ्यो। त्यसमा गुडनाइट एफएम अन्तर्गत हामीले पनि नेपालभाषा ज्याभ्वः शुरु गऱ्यौं। गुडनाइट एफएम कला अनुरागी नीर शाहले सन्चालन गर्नु भएको थियो। उहाँले मलाई नेपालभाषामा कार्यक्रम निर्माण गर्ने जिम्मा दिनु भएको थियो। यसमा मलाई मित्र राज स्यस्यले साथ दिए। उनैले एफएम चलाउने संयोजन मिलाए। राज स्यस्य र सुरेशकिरण एक अर्कामा परिचित थिए। छापामा मात्र सिमित नेवाः सन्चार जगत विस्तारित हुँदै रेडियोसम्म फैलिन पुगेको थियो। उनीहरूले विस्तारित हुँदै आइरहेको नेवाः पत्रकारिता क्षेत्रलाई समेट्न र संगठित बनाउन नेवाः सन्चार सन्जाल खोल्ने योजना बनाए। यसमा अनुप सिं सुवाल पनि जोडिए। म पनि।

यही सन्जालको कार्य योजना कार्यान्वयन गर्ने क्रममा हाम्रो भेट भईरहन्थ्यो। समय बित्दै गयो। विश्वभुमि पत्रिका टुक्रिएर 'न्हू विश्वभुमि' जन्म्यो। पछि सन्ध्या टाईम्स जन्म्यो। सुरेशकिरणले सम्पादकत्व सम्हाले। मैले स्तम्भकार। सन्ध्या टाईम्सबाट पनि पछि गएर नेपालभाषा टाईम्सको जन्म भयो जुन अद्यापि चलिरहेको छ। सन्ध्या टाईम्सको सम्पादक पनि सुरेशकिरण नै थिए।

यसरी हाम्रो सम्बन्ध अगाडि बढी नै रह्यो। सुरेशकिरणको सम्पादनमा प्रकाशनमा आएका विश्वभुमि , सन्ध्या टाईम्स अनि नेपालभाषा टाईम्स मा मैले नियमित रूपमा स्तम्भ लेखें। त्यसैगरी नेपालभाषाको पत्रकारिता क्षेत्रमा लहना साप्ताहिक देखा पऱ्यो। यसमा मैले लेख्न थालें। लहनाका नृपेन्द्रलाल श्रेष्ठ र सुरेन्द्र भक्त श्रेष्ठ संग मेरो धेरै अगाडि देखि चिनजान थियो। लहना प्रकाशन शुरु भएपछि त यो सम्बन्ध झन गहिरियो। सुरेशकिरण पनि लहनाका शुभ चिन्तक नै थिए। सन्चार क्षेत्रमा उल्लेखनीय कदम बढाइरहेको लहना टिमले नेवाः एचडि टिभिमा लहना गतिविधि र लहना साहित्य गरी दुईवटा टिभि प्रोग्राम पनि चलाउन शुरु गरे। ती दुई मध्ये एउटा प्रोग्रामको (कुन चाहींको हो सम्झन सकिन) २५ हप्ता पुरा भएको अवसर पारेर एउटा कार्यक्रम गर्ने तय भयो। मलाई पनि अतिथि वक्ताको रूपमा निमन्त्रण गऱ्यो।

त्यत्तिबेला म पाटनको सौगलमा बस्थें। मेरो घर त असनमा हो। ७२ सालको

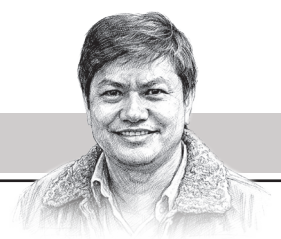

भुकम्पका घर भत्केपछि म पाटनतिर बस्न गएको थिएँ। लहना ले त्यो कार्यक्रम ललितपुर कै गोदावरी स्थीत एउटा मनोरम कृषि फर्ममा गर्ने तय गऱ्यो। त्यो फार्म हाउस शायद लहना का शुभचिन्तक मित्र जितेन्द्र विलास बज्राचार्य हो भन्या जस्तो लाग्यो। मेरो बसाइ उतैतिर भएकोले मलाई उतैबाट पिकअप गरेरे लाने कुरा भयो। मेरो त कुनै सवारी साधन छैन। त्यसैले काठमाण्डौबाट आएको एउटा मोटर साइकलले मलाई सवारी सेवा दिने कुरा भयो। मलाई निर्धारित समयमा पाटनको मंगलबजार नजिकै हौगः पार्किंग स्थलमा बसिरहन भनियो। मैले त्यसै गरें। म पर्खिरहेकै ठाउँमा नृपेन्द्र १०/१२ वटा मोटर साइकल सहित आइपुगे। ती मध्ये कुनै मोटर साइकलमा दुई जना सवार थिए भने कुनैमा एक जना मात्र। त्यो कोरोनाले त्रास मच्चाइरहेको समय थियो। त्यसकारण मुख छोप्ने मास्क अनिवार्य गरिएको थियो। सबैको मुख मास्कåfरा छोपिएको थियो। त्यसैले कुन मोटर साइकलमा को थियो भन्ने कुरा ठम्याउन गाऱ्हो थियो।

नृपेन्द्रले मलाई सम्बोधन गरेर एउटा मोटर साइकल देखाए , जसको पछाडि एउटा सिट खालि थियो। मलाई त्यसमा बस्न भनियो। मैले त्यसै गरें। सबै मोटर साइकल चालकहरूको जस्तै म चढेको मोटर साइकल चालकको पनि मुहारमा मास्क थियो। शिरमा हेल्मेट। म चढी सकेपछि मोटर साइकलहरू गुड्न थाले। आफ्नो गन्तव्यतिर लम्कन थाले। मास्क र हेल्मेटको कारण मैले मेरो सारथी यानिकी म

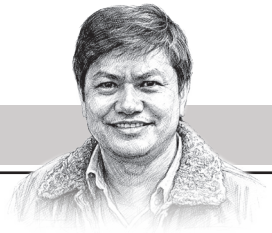

बसेको मोटर साइकलको चालक को हो भनेर ठम्याउन सकिरहेको थिइन। मोटर साइकल गुडि नै रह्यो।

मैले मेरो सारथी को हो भनेर ठम्याउन नसके पनि हामी बीच कुराकानी भने भई नै रहेको थियो। उसले मलाई चिनेकै रहेछ। यात्राको क्रममा हामी बीच विविध विषयमा वार्ता चलि नै रह्यो। स्वर चिरपरिचित जस्तो त लाग्दै थियो तर यसकै यो भनेर ठम्याउन भने सकिरहेको थिइन।

मोटर साइकल गुडि नै रह्यो। उसको कुराकानी सुन्दा उ मबाट एकदम परिचित जस्तो त लाग्दथ्यो। मनमा एउटा कौतुहलाले स्थान लिइरहेको थियो। तर ज्यान गए पनि मैले भने ठम्याउनै सकिन कि उ को होला भनेर। गुड्डा गुड्दै निर्धारित स्थान पनि आई पुगेछ। सबै मोटर साइकलबाट यात्रु र चालकहरू ओर्लन थाले। म पनि ओर्लें। मेरो सारथी पनि ओर्लिए। मैले दृष्टि उतिर दिइरहें। मेरेा कौतुहलता मेटिएको थिएन। उसले सबभन्दा पहिला हातबाट पन्जा फुकाले। अनि हेल्मेट। त्यसपछि मुहारबाट मास्क। अनिमात्र मैले देखें उ त अरू कोही हैन सुरेशकिरण पो रहेछ। मलाई ग्लानी पनि भयो। त्यत्रो वर्षदेखि संगसंगै हिंडिरहेको सहयात्रीलाई त्यत्तिबेला कसरी चिन्न सकिन। अनुहार त मास्क र हेल्मेटले छोपियो भनौं न स्वरले चिन्नु पर्ने हो नि मैले। तर चिन्न सकिंन।

मैले यो कुरा त्यहाँ कार्यक्रममा पनि सुनाएँ। सबै जना गलल हाँसे। त्यहाँमात्र हैन पछि पनि साथीभाईहरू भेट हुँदा यही कुरामा हाँस्ने गरे। यसरी एक अर्कासंग गहिरो चिनजान भएका हामी। अचानक उसले हामी मात्र हैन यो संसार नै छोडेर गयो भनेको सुन्नु पर्दा गहिरो चोट परेको छ। असह्य पीडा भएको छ। यो पीडा मलाईमात्र हैन, नेपालभाषा प्रति मायागर्ने सबैलाई भएको छ। साहित्य संस्कृतिका शुभचिन्तकहरू सबैलाई भएको छ। उनको असामयिक निधनले नेपालभाषाको सन्चार जगत, साहित्य जगत र सांस्कृतिक क्षेत्रका सबै मर्माहत भएका छन्। त्यस्ता अतुलनीय योद्धाप्रति शब्दरूपी श्रद्धान्जली अर्पण गर्दछु।

(लेखक तुलाधर अग्रज सिने पत्रकार एवम् नेवाः पत्रकार र
ाष्ट्रिय दबुका सल्लाहकार हुनु हुन्छ।)

■

प्रिय कवि

शार्दूल भट्टराई

मधुर मुस्कान। मीठो बोली। सरल व्यवहार। शालीन स्वभाव। रचनात्मक सोच। सिर्जनशील क्रियाशीलता। आलोचनात्मक चेत। इमानदार भावना। अग्रगामी चिन्तन। असल व्यक्ति। उन्नत व्यक्तित्व।

जीवनमा सबै मानिस सबैका लागि प्रिय हुँदैनन्। धेरै मानिस सधैंका लागि प्रिय पनि हुँदैनन्। सबैका लागि प्रिय त शायद कोही पनि नहोला। तर सुरेश किरण फरक थिए। लाग्छ - उनी सबैका लागि प्रिय थिए। अथवा धेरैभन्दा धेरैका लागि प्रिय थिए।

सुरेश किरणलाई पहिलो पटक मैले जस्तो देखेको थिएँ, अन्तिमसम्म पनि त्यस्तै देखें। पत्रकारिता, सिर्जनात्मक लेखन र बौद्धिकतामा उनले धेरै विकास गरे तर व्यक्तिगत स्वभाव, व्यवहार र जीवनशैलीमा मैले कुनै भिन्नता देखिन।

सुरेश किरणसँग मेरो पहिलो देखभेट लेखक/पत्रकार मल्ल के. सुन्दरको सम्पादनमा प्रकाशित नेपालभाषाको साप्ताहिक समाचार पत्रिका 'इनाप' को प्रेसमा भएको थियो। त्यो पञ्चायती शासनकाल थियो। त्यस बेला हामी हाम्रो टोल चाबहिलमा 'मित्र वाचनालय' नामको सार्वजनिक पुस्तकालय सञ्चालन गरिरहेका थियौं। २००७ सालमा प्रजातन्त्रवादीहरूद्वारा स्थापित उक्त पुस्तकालय २०१७ सालपछि स्थानीय वामपन्थीहरूले सञ्चालन गरेका थिए। उक्त पुस्तकालय २०५२ सालसम्म निरन्तर सञ्चालनमा रहेको थियो। त्यो पुस्तकालय सञ्चालनमा म पनि लामै समय संलग्न रहें। २०३७ सालदेखि २०४५ सालसम्म हेमराज शाक्य अध्यक्ष र म सचिव रहेर त्यो पुस्तकालय सञ्चालन गरेका थियौं। पुस्तकालयमार्फत हामी साहित्यिक र सांस्कृतिक कार्यक्रमहरू गरिरहन्थ्यौं। कार्यक्रम सम्पन्न गरेपछि त्यसको समाचार आफैंले बनाएर विभिन्न पत्रपत्रिकामा पुऱ्याउने गरेका थियौं। त्यसै क्रममा एक पटक हामीले चित्तधर हृदयको जन्मजयन्ती मनाएका थियौं। त्यस कार्यक्रममा हामीले पद्मरत्न तुलाधर र मल्ल के. सुन्दरलाई अतिथि वक्ताका रूपमा बोलाएका थियौं। नेपालभाषामा केही

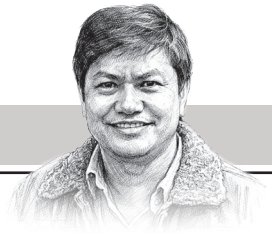

कविता पनि वाचन गरिएका थिए। मानिसहरूको उल्लेखनीय उपस्थितिमा कार्यक्रम भव्यताका साथ सम्पन्न भएको थियो। त्यस कार्यक्रमको समाचार बनाएर विभिन्न पत्रपत्रिकामा दिने क्रममा हेमराज शाक्य र म 'इनाप' को कार्यालयमा पुगेका थियौं। त्यहाँ पत्रिकाका सम्पादक मल्ल के. सुन्दरसँग भेट त भएन तर समाचार दिनका लागि उनीसँग कुरो भइसकेको थियो। उनी आफैं कार्यक्रमका अतिथि वक्ता भएकाले उनैले विस्तृत रूपमा समाचार टिपेर 'इनाप' मा पठाइदिन भनेका थिए। त्यसैले पनि हामी समाचार दिन 'इनाप' कार्यालयमा पुगेका थियौं। बांगेमुढामा रहेको 'इनाप' कार्यालय सुनसान थियो। कार्यालयमा कसैलाई नदेखेपछि हामी तल ओर्लियौं। भुइँतलामा रहेको प्रेसमा हाम्रो भेट पत्रिकाको 'कम्पोज' मा व्यस्त सुरेश मानन्धरसँग भयो। उनले समाचार आफैंलाई छोडिदिए पनि हुने बताए। 'मित्र वाचनालय' को लेटरप्याडमा लिखित समाचार हामीले उनैलाई दियौं। त्यो समाचार छापियो पनि। हामी सुरेश मानन्धरबाट खुशी भयौं।

पत्रकार अशोक श्रेष्ठको सम्पादनमा निस्किने 'विश्वभूमि' (पछि न्हुगु विश्वभूमि) पत्रिकाको कार्यालयमा हामी बेलाबेलामा गइरहन्थ्यौं। कहिले अशोकले बोलाएर जान्थ्यौं, कहिले नबोलाईकनै पनि जान्थ्यौं। उनले नबोलाएको बेलामा अचानक पुग्दा पनि उनी खुशी हुन्थे। एक पटक उनले नबोलाईकनै अचानक पत्रकार शम्भु श्रेष्ठ र म पुगेका थियौं। उनी खुशी भए र खाजा पनि खुवाए। हामी खाजा खाँदै थियौं, केही वर्षअघि 'इनाप' पत्रिकामा हामीले भेटेका सुरेश मानन्धर त्यहाँ टुप्लुक्क आइपुगे। मैले हत्तपत्त " तपाईं सुरेश मानन्धर होइन ?" भनेर सोधें।

उनले जवाफ दिनुभन्दा अगाडि नै अशोकले जवाफ दिए, "हो, ऊ सुरेश मानन्धर हो। ऊ यहीं काम गर्छ। ऊ पत्रकारितामा राम्रो छ। सुरेश किरणका नाममा कविता पनि लेख्छ। सुकी नाममा व्यंग्य पनि लेख्छ। सबै कुरामा प्रतिभाशाली छ ऊ।"

व्यक्ति नचिने पनि सुरेश किरण भन्ने नाम मैले सुनेको थिएँ। सुकी नाममा व्यंग्यहरू प्रकाशित भइरहेका कुरामा पनि म जानकार थिएँ। तर 'इनाप' मा काम गर्ने तिनै सुरेश मानन्धर नेपालभाषामा कविता लेख्ने सुरेश किरण हुन् र तिनै सुरेश किरण व्यंग्यलेखक सुकी हुन् भन्ने कुरा थाहा थिएन। 'इनाप' मा काम गर्ने तिनै सुरेश मानन्धर 'विश्वभूमि' मा पनि काम गर्ने रहेछन्। खासगरी शुरुमा 'इनाप' को प्रेसमा पत्रिका 'कम्पोज' को काम गर्ने तर पत्रकारिता चाहिं 'विश्वभूमि' मा गर्ने गरेका रहेछन्।

सुरेश किरणसँगको दोस्रो भेटमा चिनजानलाई नवीकरण गर्न पाउँदा हामी खुशी

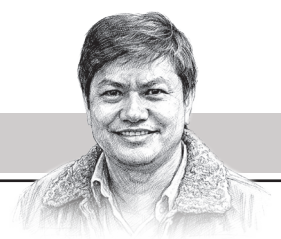

भयौं। त्यसपछि उनीसँग बेलाबेलामा भेट हुन थाल्यो। कहिले 'विश्वभूमि' कार्यालयमा र कहिले विभिन्न कार्यक्रमहरूमा।

झन्डै चार दशकअघि नै मैले कविता लेखनमा सुरेश किरणको नाम सुनेको थिएँ तर कविता पढेको थिइन। उनको पहिलो कविता मैले पञ्चायती शासनकालमा 'दृष्टि साप्ताहिक' मा पढेको थिएँ। लेखक/पत्रकार राजेन्द्र स्थापितले नेपालभाषाबाट नेपाली भाषामा अनुवाद गरेको उक्त कविता मलाई निकै राम्रो लागेको थियो। निरंकुश शासनकालमा लेखिएको उक्त कवितालाई मैले क्रान्तिकारी कविता मानेको थिएँ। म सुरेश किरणको त्यही एउटै कविताबाट प्रभावित बन्न पुगेको थिएँ।

बहुदलीय व्यवस्थाको स्थापनापछि सुरेश किरणको सक्रियता पत्रकारितासँगै कविता लेखनमा पनि देखिन थाल्यो। नेपालभाषामा मात्र होइन, नेपालीभाषामा पनि उनी उत्तिकै राम्रा कवि मानिन थाले। नेपालभाषामा लेखे पनि उनका कतिपय कविता उनी आफैंले नेपाली भाषामा समेत अनुवाद गर्ने गरेका थिए। एक पटक र ाष्ट्रिय जनसांस्कृतिक मञ्चद्वारा काठमाडौंमा आयोजित बहुभाषी कविगोष्ठीमा उनले नेपालभाषामा कविता सुनाएका थिए। म यकिनका साथ भन्न त सक्दिन तर त्यस कविताको शीर्षक 'थःछें' हो कि जस्तो लाग्छ। भाषाका कारण हामी केही श्रोताले त्यो कविता राम्रोसँग नबुझे पनि बुझ्ने साथीहरूले भारी प्रशंसा गरेका थिए। त्यसको केही समयपछि प्रगतिशील लेखक संघले काठमाडौंको पद्मकन्या क्याम्पसमा आयोजना गरेको कविगोष्ठीमा उनले नेपाली भाषामा 'आफ्नो घर' भन्ने कविता सुनाएका थिए। हामी चकित पर्‍यौं। कस्तो राम्रो कविता! हामीले त्यसअघि नेपाल भाषामा सुनेको र राम्रोसँग नबुझेको त्यही कवितालाई आफैंले नेपाली भाषामा अनुवाद गरेर सुनाएका रहेछन्। उनको त्यो कविता सुनेपछि मलाई लाग्यो - सुरेश किरण अब्बल कवि हुन्। नभन्दै, कालान्तरमा राम्रा र स्तरीय कविता लेख्ने थोरै कविहरूका पंक्तिमा आफूलाई स्थापित गर्न उनी सफल रहे।

लामो समयको चिनजान तर यदाकदाको भेटघाटमा हामीले चिनेका सुरेश किरण गम्भीर कवि/लेखक र पत्रकार थिए। उनी कुनै पनि विषयमा हत्तपत्त बोल्दैनथे। बोली हाले पनि थोरै बोल्थे। सकेसम्म कमै बोल्थे। उनी अरूका कुरा बढी सुन्थे। आफ्नो ज्ञान कमजोर भएर होइन, अरूबाट थप ज्ञान प्राप्त हुन्छ कि भन्ने जिज्ञासा उनी राख्थे। उनी असल वक्तामात्र थिएनन्, असल श्रोता पनि थिए।

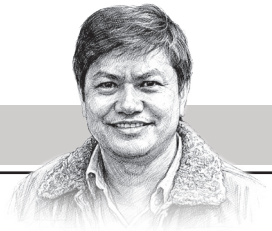

प्रारम्भमा पत्रकारिता र कविता लेखनमा अगाडि बढेको उनको यात्रा पछि अरू विधामा पनि फैलियो। उनी व्यंग्यकारका रूपमा पनि चर्चामै रहे। नेपालभाषा, नेपाल संवत्, संस्कृति, सभ्यता र इतिहासका विषयमा उनले गम्भीर अध्ययन गरे। ती विषयमा उनले महत्वपूर्ण लेखहरू लेखे। 'इनाप', 'विश्वभूमि', 'जनआस्था' आदि पत्रिकामा काम गरेका/स्तम्भ लेखेका सुरेश किरणले नेपालभाषाको पत्रिका 'सन्ध्या टाइम्स' को सम्पादन लामै समय गरे। त्यही पत्रिकामार्फत उनले आफूलाई राम्रो पत्रकार र राम्रो सम्पादकका रूपमा स्थापित पनि गरे। कुनै समय यो पत्रिका काठमाडौंमा निकै लोकप्रिय पनि रह्यो। पछिल्लो समय 'नेपालभाषा टाइम्स' को संस्थापक सम्पादक रहेका उनी नेपालभाषा आन्दोलनका एउटा दर्बिलो हस्ती थिए। राम्रो कवि, असल व्यंग्यकार, मर्यादित पत्रकार, गम्भीर संस्कृतिकर्मी र कुशल सम्पादकको व्यक्तित्व निर्माण गरेका सुरेश किरण कुनै पनि घटना र विषयमा विवेकसहितको आलोचनात्मक चेत र थ्ये।

तीन वर्षअघि वरिष्ठ चित्रकार हरिप्रसाद शर्माका नेपालको इतिहास, संस्कृति, समाज र जनजीवनमा आधारित भ्रण्डै नब्बे वटा चित्रकलाहरू संगृहीत पुस्तक प्रकाशनका क्रममा सुरेश किरण त्यस पुस्तकसँग पनि जोडिएका थिए। पुस्तकमा संगृहीत चित्रकलाहरूको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक एवं सामाजिक अर्थ स्पष्ट पार्नका लागि तिनको व्याख्या शब्दहरूमै गर्नुपर्ने आवश्यकता बोध भएपछि चित्रकार शर्माका सुपुत्र डा. विष्णुप्रसाद शर्माले नेपाली भाषा, नेपालभाषा र अंग्रेजी भाषामा प्रारम्भिक लेखनबाट चित्रकलाहरूलाई स्पष्ट पार्ने काम गरिसकेका थिए। उनले तीन वटै भाषाका सम्पादक चयन गर्ने सिलसिलामा नेपाली भाषाको सम्पादन गर्ने जिम्मा मलाई दिएका थिए। नेपालभाषाको एकसरो लेखन/सम्पादनमा

> "वरिष्ठ चित्रकार हरि प्रसाद शर्माका नेपालको इतिहास, संस्कृति, समाज र जनजीवनमा आधारित झण्डै नब्बे वटा चित्रकलाहरू संगृहीत पुस्तक प्रकाशनका क्रममा सुरेश किरण त्यस पुस्तकसँग पनि जोडिएका थिए"

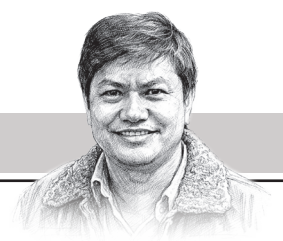

सुलोचना मानन्धरको सहयोग उनले लिइसकेका रहेछन्। तथापि, उनी शुद्धाशुद्धिको दृष्टिले पनि नेपालभाषाको सम्पादनमै काम गरिरहेका कुनै व्यक्तिको खोजीमा रहेछन्। मैले उनको कुरो सुन्ने बित्तिकै नेपालभाषा सम्पादनका लागि सुरेश किरणको नाम लिएँ। उनी खुशी भए। मैले तत्कालै डा. विष्णुप्रसाद शर्मालाई सुरेश किरणसँग फोन सम्पर्क गर एँ। सुरेश किरण वरिष्ठ चित्रकार हरिप्रसाद शर्माका चित्रकलाहरूको व्याख्यासहितको संग्रह 'समयक्रममा नेपाल' (नेपाल डाउन द एजेज) मा नेपालभाषा सम्पादकका रूपमा जोडिन पुगे। भाषा सम्पादनको सिलसिलामा सुरेश किरणसँग हाम्रो सम्पर्क निरन्तर र ह्यो। नेपाली र नेपालभाषाको सम्पादनको कामलाई अन्तिम रूप दिने क्रममा हामी बत्तीसपुतलीस्थित सोसियल साइन्स वहाःको कार्यालयमा लामै समय बसेका थियौं। त्यही बसाइबाट हामीले संयुक्त रूपमा भाषा सम्पादनको काम सम्पन्न गरेका थियौं। अति व्यस्त अवस्थामा रहेका सुरेश किरणले उक्त पुस्तकमा नेपालभाषा सम्पादनको काममा महत्वपूर्ण सहयोग पुऱ्याएका थिए।

त्यसपछि पनि बेलाबेलामा उनीसँग भेट हुने गरेको थियो। भाषा आयोगको आयुक्तमा नियुक्त भएपछि उनीसँग फोनमा कुरा भएको थियो। त्यसको केही समयपछि सुरेश किरणसँग नयाँ सडकमा भेटभएको थियो। त्यस दिन उनले नयाँ सडकको आफ्नो पुरानो घर पनि देखाएका थिए। त्यसपछि छुट्टिएका उनी फेरि भेट भएका थिएनन्। अब त कहिल्यै भेट नहुने गरी गइसके।

सुरेश किरणले लेखेका र सम्पादन गरेका साहित्यइतर विधाका पुस्तक त अरू पनि छन् तर साहित्यमा भने नेपालभाषामा उनको एउटै मात्र कविता संग्रह छ, 'थौं घण्टाघरं जिके ई न्यानाच्वन' (आज घण्टाघरले मसँग समय सोधिरहेछ)। यस संग्रहका कतिपय कविता नेपाली भाषामा अनुवाद भएर विभिन्न पत्रपत्रिकामा प्रकाशित छन्।

सुरेश किरणका व्यक्तित्वका पाटाहरू धेरै छन्। तर पनि मलाई उनी बढीभन्दा बढी कवि नै हुन् भन्ने लाग्छ। त्यो पनि राम्रो र प्रिय कवि। उनी मेरो मात्र होइन, धेरैका प्रिय कवि हुन्। यो बेला भन्न मन लागेको छ - प्रिय कवि सुरेश किरण आफ्ना कवितामा सधैंभरि बाँचिरहुन् ,आफ्ना लेख/रचनामार्फत हामी सबैका मनमा सधैंभरि छाइरहुन्।

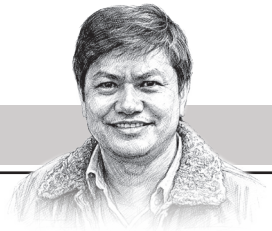

सुरेश दाइया ससलय् वनाबलय्

कृष्ण प्रजापति

भाषा ब्वनेवं भाषां च्वये सइगु मखु जुयाच्वन। नेपालभाषा ब्वनेवं नं नेपालभाषां शुद्ध याना च्वये सइगु मखु जुयाच्वन। जिं थ्व ज्ञान थौं स्वयां स्वीदँ न्ह्यः सुरेश मानन्धरपाखें सयेका। नेपालभाषा विषय कयाः आइ. ए. पास याये धुंकाः नेपालभाषा न्हिपौ सन्ध्या टाइम्स पिथनेगु सुरु जुइवं उगु पत्रिकाय् विज्ञापन वयेवं भाषा ब्वनागु हे लिधंसाय् जितः समाचारदाता जुइगु बिचाः ब्वलंगु खः। वहेकथं जिं अब्ले निवेदन दुतिना। जितः ज्या याकल। नाटक, ख्यालः, एकांकी च्वयेगु ज्या न्यादँ-च्यादँ न्ह्यःनिसें यानाः ख्वप भाषां जक अप्वः धइथें च्वज्या न्ह्याकाच्वनाम्ह छम्ह भाषाह्यमियात समाचार च्वयेगु इलय् नेपालभाषाया मानक भाषां च्वये माःबलय् भचा थाकू जुल। अथे खःसां घटना, परिघटना व वक्तब्यपाखें समाचार दयेकाः डेक्सय् तयेवं उगु समाचार टाइप यायेगु थासय् तकं थ्यंके न्ह्यः सम्पादक सुरेश मानन्धरं छकः क्वथीक स्वयादी। अले उकि ह्याउँगु कलमं थाय् थासय् शब्द शुद्ध यायेमाःगु, तनेमाःगु, लिकायेमाःगु फुक्कं तयार यानाः टाइप याइम्हसिथाय् टेबुलय् तये यंकी। टाइप क्वचायेवं उगु समाचार च्वयागु भ्वँ रद्दी बाल्टिनय् थ्यनी। तर जिं उकियात मातु मालाः लुइकाः जिं छु छु गल्ती यानाः धकाः स्वयेगु जिगु नियमित बानी धइथें जुयाच्वन।

सम्पादकया क्वथाय् व सम्पादनया टेबुलय् नापनापं स्वींदँ तक च्वना नं सुरेश दाई नापं जिं छक्वः हे औपचारिक रूपं पत्रकारिताया तालिम धाःसा काये मनं। अथे खःसां वयकलं च्वये धुंकाः वयकःया टेबुलय् थ्यंगु जिगु लेख, रचना, समाचार, विचार व र इपोर्टाजयात हाकनं न्हूगु हे शैलीं न्हूगु हे यानाः स्पष्ट, सरल व ब्वने न्ह्यइपुक संशोधन याना कम्प्यूटर टाइपय् छ्वयातःगु भ्वँ लुइकाः हाकनं जिं च्वयागु चीजयात दोहोरो ब्वनेगु यायां जिं थौं नेपालभाषा भचा शुद्ध याना च्वये सयेकागु खः। थ्व ज्या यायां जितः नं जिं न्हापा यैँमि भाय् धयाच्वनागु नेपालभाषाया मानक भाषा च्वयेगु अःपुल। सुरुं ख्वप भाय्या आपालं प्रभाव दुसां आः नाटक व ख्यालः ख्वपय् क्यने हे मालीबलय्

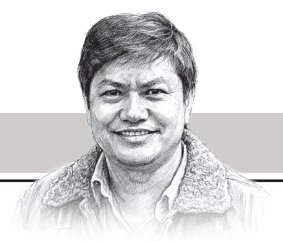

बाहेकं मेमेगु लेख रचना च्वयेगु इलय् शुद्धं च्वयेगु अभ्यास ताःलाना वनाच्वंगु दु। थ्व उपलब्धीया लागिं धाःसा जिं दँदँ तक थःगु हे ल्हातं च्वयागु सामग्रीयात शुद्ध याना तयेधुंकाः टाइप यानाः वांछ्वयेत बाल्टिनय् तयातःगु सामग्री छेंय् यंकाः ब्वनेगु च्वयेगु अभ्यास याये नं।

थ्व छगू लेखकीय पक्ष जुल। न्हापां खंसांनिसें छम्ह सम्पादक कथं म्हसीके धुनाम्ह सुरेश मानन्धरयात छम्ह न्हिलासु दंम्ह व मेपिंत नं उलि हे सम्मान यायेसःम्ह ब्यक्तिकथं जिं ध्वाथुइका। नापं ज्या सनेगु भ्ःवलय् लः जक त्वने माःसां मेपिंत थःगु खँ धाये ला मधायेला थें यानाः कृष्णजी छि लः त्वनेम्वाःला धकाः न्हापां न्यनेकने निं यानादी। अले थः लः त्वनेमाःगुलिं उगु इनाप याःगु खँ थुइकाः लः जायेकाः बियेत मेपिंत उत्साहित यानाच्वनी। चिया छगूया भरय् सुथय् बान्हि तक छुं मनःसें सम्पादकया फुक्कं ज्या क्वचायेवं १ वा २ बजे तिनि बिस्तारं पिने वनाः छुं भपियादीम्ह सुरेश दाइनं जि नापं गब्लें हे परिवारया खँ, छेंया मामला व दुःख सुखया खँ ब्याकूगु मसिउ। तर गर्व पुरस्कार कयालिं छेंय् लिहां वंम्ह मां अन ईकुसे च्वंक तसकं हे थाकुक च्वनेमाःगु कारणं खइ बिर ामी जुल। ताः ई हे मदुबलय् मन्त। वयां लिपा धाःसा वय्कलं पशुपति लागाय् थःपिंत ब्वलंकूगु थाय् धकाः राममन्दिर वनेगु त्वाथःया दथुइच्वंगु छेंं क्यनेत बाध्य जुयादिल। व नं थः मां मदुगु लुमन्तिइ भन्तेपिंत भोजन याकूगु दिं जितः नं अन वा धकाः भोजन यायेत सःतुगु इलय् जक।

जि स्वयां न्यादँ थकालि जूसां जि स्वयां न्यादँ लिपा जक इहिपाः याना हेटौडायात ससः यानादीम्ह सुरेश दाइनं थः ससःकिजायात ख्वपया छम्ह थःगु हे जात मानन्धर थरया म्ह्यायमचा इहिपाः याके न्ह्यः छक्वः धाःसा जितः ब्यक्तिगत ज्याय् ग्वाहालि कयादीगु दु। थ्व भ्ःवलय् वय्कलं जितः छड्के छ्वयाः अन थुम्ह मिल दुम्ह भति पसः दुम्ह मानन्धरया छम्ह म्ह्यायु जिमि ससःकिजायात हेटौडाय् बियेगु कायेगु खँ जुयाच्वंगु दु। उपिं गज्याःपिं खः भचा लिक्क च्वंपिं सुं दुसा छक्वः चियो यानाः सिइका वा धयादिल। थ्व ज्या ला उलि अःपुगु ज्या नं मखुत। मवने धाये थः सम्पादकं अह्रेयाःगु ज्या, याये अन तप्यंक सुं मानन्धर समुदाययापिं जिं थःम्हं म्हस्यूगु नं मखु। अथे जूगुलिं छगू उपाय लुइका। जिं थःम्हेसियां नाटक स्यना तयाम्ह छम्ह मय्जु खुसू थरयाम्ह अन ख्वपया खौमा त्वालय् दु। थाय् लक्सः द्यः नापं। अले मैंया खुसूयात कमल स्टुडियो लिक्क नाप लाना। प्यम्ह म्ह्यायु दुपिं मध्ये थुम्ह गथे च्वं धकाः तप्यंक

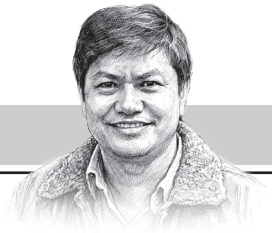

वनाः छानविन यायेगु ज्या न्ह्याका। मनू पाय्छिम्ह खः धायेवं सुरेश दाइयात उकथंया लिसः बियेगु ज्या जुल।

इमि इहिपाः नं जुल। थन नं होटेल दु, अन नं होटेल दु। वयात ज्या यायेत तसकं हे अःपू ताल। तर गाईगुई व मिसाचा न्हापा मेथाय् जक गनं इहिपाः जुइधुंकूम्ह जुल वा पायून वने धुंकूम्ह जुल धकाः सुं छम्ह निम्हेसिनं ससःदाजुयात तकं वा यँय् तकं खँ थ्यंकल। आखिर उकिं छैंय् मि नयेकेगु ज्या थें जूवन। मजिल धकाः छन्हु हाकनं जितः सुरेश दाइनं नापा लानाः छिं भिंम्ह बांलाम्ह धाःम्ह मिसाचा ला थज्याम्ह लात धाल, अज्याम्ह लात धाल धकाः थः ससःकिजायात यंकूम्ह भौया बारे कनादिल। जि हाकनं छक्वः उम्ह खुसू थरयाम्ह जि निर्देशक जुयाः कलाकार याना तयाम्ह मिसामचायात नापलाः वनेत बाध्य जुल। खँ न्यनेकने यानाबलय् उगु हे छैंया छम्ह मिसामचा भचा छ्वालुम्ह दुगु तर गुम्ह हेटौडाय् थ्यंम्ह खः व मिसामचा अज्याःम्ह मखुगु स्पष्ट जवाफ प्राप्त जुल। जिं धुक्क जुयाः सुरेश दाईयात उगु खँ कना। तर खँ तसकं हे बय्बय् जुइधुंकूगु कारणं थ्व खँय् मनूतय्त पत्याः यायेत हे थाकुल। आखिर जि थःहे सुरेश दाइनापं हेटौडाय् वनाः उगु खँ थथे खः, अथे मखु धया स्पष्टिकरण बिउ वनेमाःगु अवस्था ब्वलन। उकिया लागिं नं सम्पादक व विशेष संवादाता जि तयार जुया।

छन्हु जि व सुरेश दाई निम्ह नकतिनि नकतिनि जक चले जूगु दक्षिण काली जुयाः चिसापानीं हेटौडा थ्यंकेगु लं अन वनेगु योजना दयेका वना। भाउजुं जिमित थःछैंय् खँ मिले यायेत वनीपिं धकाः माने यानाः लँय् दथुइ नापलानाः दां भचा नं बिया छवत। जि धाःसा गाडीइ च्वनेगु इलय् भचा थाकू चाःम्ह। जितः लँय् छुं नये नं यइमखु। अथे

> “जितः सुरेश दाइनं थः ससःकियापिंत ससलय् वनाः स्पष्टिकरण बिइम्ह विशेष दूतकथं ब्वना यंकैत्यंगु। जि नं छम्ह प्रवक्ता है जुयाः ‘अन अथे मखु थथे खः धायेत भाषण कण्ठ यानाः है न्हूगु लं वनाच्वना।”

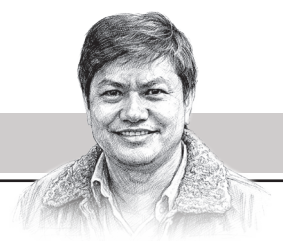

खःसां सुरेश दाईलिसें न्हूगु लँ वा अब्ले तक गब्लें हे मवनानिगु लँ चिसापानी जुकाः हेटौडा वनेगु लं वने खनीगु जुयाः मन चंचं धाः। जितः सुरेश दाइनं थः ससःकियापिंत ससलय् वनाः स्पष्टिकरण बिइम्ह विशेष दूतकथं ब्वना यंकेत्यंगु। जि नं छम्ह प्रवक्ता हे जुयाः अन अथे मखु थथे खः धायेत भाषण कण्ठ यानाः हे न्हूगु लं वनाच्वना। लँ उलि बांलाः नं मजूनि। आः थें हेटौडा वनेगु प्यपू लँ चाःगु नं मखुनि। थ्वहे १९ किलोमिटर ला कच्चि लँ। वा वयाच्वंगु ई। छथाय् ला गाडी हे चुइकीगु नं थाय् दु धयातःगु। अन बहनि जक थ्यन। तर वाः दिइधुंकूगुलिं जिमित उलि थाकू धाःसा मजुल। बहनी हेटौडाय् थ्यनेवं ससः खलकं जिमित बजि भाग नकेहल। उगु पति भचा नं त्वंकेहल। जितः सुरेश दाइनं न्यना दिल, अयूलाः यक्वः त्वनेमते, लगे जुइयः। जिं लिसः बियाः, अयूलाः त्वनेबलय् लगे मजूसा शरीर स्यंगु हे जुल नि। लगे जूगु बांलाः। जि ला अन बल्लागु दसि धिसिलाक न्हयब्वये माःम्ह तिनि।

खँ ला सतिकुन्हु जक जुइगु लानाच्वन। जिं खँ धाये मफइ धकाः छुं भचा अयूलाः मग्यासें हे त्वना छ्वयागु। अले सातिकुन्हु फ्रेस नं जुल। न्हूगु लं न्हापांखुसि हेटौडा वनाम्ह जितः सुरेश दाइनं म्हसीके बिल। इहिपाः याये न्हयः जिं वयूकःयाके न्यनेकने यानाः जक क्वछिइत धयागु खः। जिं अन हे तिनि इमि भौ म्हसिका। खँ सुरु जुल। जिं धयायंका। थन हयाम्ह भौम्ह अथे पिने गनं न्याल्लनिल्ल जुइम्ह मखु हँ। थःगु हे छैंय् ज्यासनेगुलि जक तल्लीनम्ह खः। थ्वहे छम्ह बाहेक मेम्ह नं इमि म्हयायूमचा दु, व धाःसा भचा अथेंथथें खँ दुम्ह धाःगु जिं अन सतीपिं नापं खँ थुइकागु दु। सुरेश दाइनं थ्व जिमि विशेष संवाददाता खः धकाः अब्ले जिगु परिचय बिउगु खः। थथे सुरेश दाइया ससः खलकय् वनाः ससः किजाया कलाःयात छैं यानागु लिच्वः जुइमाः सुरेश दाइनं जितः थः काय् विदेश छ्वयेत नं ससः खलः लिक्क लाःम्ह वैदेशिक रोजगारय् मनू छ्वइम्ह एजेण्टयात काय् नापलाकेगुनिसें कयाः अरनिको समाजपाखें चीनय् श्रीकृष्ण महर्जन व जि तःधिकःम्ह काय् छम्हेसित नं निःशुल्क हे धइथें न्यादँ तक चीनय् टेलिभिजन इडिटिंगया कोर्ष ब्वनेगु ज्याय् ग्वाहालि यायेत बारम्बार जिगु छैंय् वनेगु वयेगु याःगु दु।

•

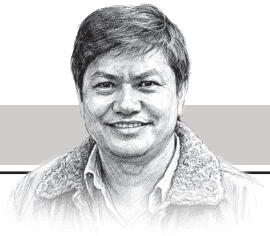

'हाकिम' (सुरेशकिरण)

रेख्वा शाक्य

द्यना च्वनाम्ह जि। फोनया घण्टीं न्ह्यः चफुना बिल। घडी स्वयां सुथसिया ७ बजे जूगु। 'हलो' धाये मलाःनि उखें "सुरेशया उसाँय् चिन्ताजनक धाल खःला ?" धकाः सः तायेदत। पत्याः याये थाकुगु खँ। सुरेश दाइ मफुसा जिं मसिइला ? सुनां धाःगु धयां "फेसबुकय् समाचार दुनि" धाल। जिं तथ्य खँ सिइकेत फेसबुकय् पतिचां च्वय् क्वय याना। ग्वः ? सुनां छुं तयातःगु मखना। बल्ल नेवाः अनलाइन न्यूजय् सुरेश किरण ज्याझ्वलय् बेहाश जुयाः महाराजगञ्जया मनमोहन अस्पतालय् भर्ना यानातःगु....अवस्था चिन्ताजनक धकाः खन। छगू हे सासलं च्वयातःगु खँ ब्वना। म्हगः हे पिइसे च्वन। वाथावाथा कन। सुयाके न्यने धयाथें जुल। म्यासेञ्जरय् सुयाके न्यने धकाः स्वयाबलय् वया ससःतता (जिगु छैंय्या न्ह्यःने च्वंम्ह) अनलाइन दूगु खना। वयात हे फोन याना। उखें हलो धायेवं सुरेश दाइयात गथे च्वं ? धकाः न्यनेवं उखें लिसः वःगु न्हाय्पनय् क्वाःगु चिकं लूगु थें जुल। "सुरेश ला म्हिगः बहनि हे मन्त। भिंचा पितबिइगु झ्वलय् हे हार्ट अटैक जूगु हँ।" थुलि न्यने मातलें जि ह्वाय्क हे ख्वये वल। सुयातं धायेमते नि धाल। थ्व खँ २०८२ फागुण २५ गते सोमवाःया जुल। मनय् अनेतनेया खँ लुमन। सुरेशदाइया न्ह्यूख्वाः व सदां "छंगु ख्वाः छकः स्वये दइला" धइगु खँपु लुमन। जिगु मिखां ख्वबि हायाच्वन। हरे, गज्यागु खँ न्यने माःगु ? छु जूगु जुइ ? छुं ई न्ह्यः तिनि हानं डेंगु जुल धाःगु। उकिं जकं कमजोर यात ला ? न्हापा बा व तःधिकम्ह दाजुयात नं तक्वः हे अथे अटैक जूगु बखतय् उग्रिमय् जिमिसं यायेमाःगु प्राथमिक उपचार यानाः नं होश मवयेवं म्हुतुं हे सासः बियाः होशय् हयागु लुमन। सखे अथे याःपिं जकं सुं मन्त ला ? छु छु मनय् वल धयां ब्याःगु मखुत।

भचा जायेकाः उदेन न्हुसाय्मियात फोन याना। निम्हसिया दथुइ ताहाकः खँ जुल। छु गथे जुयाः सुरेशदाइ मन्त धैगु खँ सकतां सिल। अन्तिम संस्कार २७ गते बुधबार जक याइगु जानकारी बिल। न्हिच्छि हे नुगः खुलखुल मिन। ख्वाः लुमन कि ख्वयेवल। २७ गते बुधबाः कुन्हु सुथय् सुरेशदाइयात नेपालभाषा मंकाः खलः, बिजेश्वरीया छैंय्

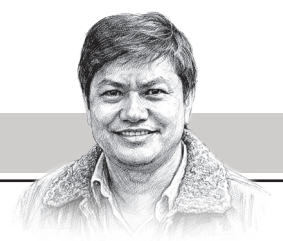

तयाः सकसिनं श्रद्धाञ्जली बियाः राष्ट्रिय सम्मान बियाः परिक्रमा लिपा अन्तिम संस्कार या ज्या याइ धकाः उदेनं धाल।

सुथय् भ्क्यातुगु नुगः ज्वनाः सुरेशदाइयात नापलायेत वना। लँपु सिथय् निम्ह-प्यम्ह मनुखं न्त्यःने सुरेशदाइया न्हिला ख्वाःया फ्लेक्स तयाः स्वामालं छायेपियाच्वन। जिगु मिखा मचायकं जाया वल। थःगु भ्क्यातुगु नुगः व पलाःयात घ्वानाः दुने प्रांगणय् वना। दुने जायकः हे मनूत मुनाच्वने धुंकल। सकसियां ख्वाः भुग्लुं। सुरेशदाइ म्हः छम्हं त्वपुइक स्वांमालं छायपिइकाः याउँक ग्वतुला च्वन। अहो उबलय् हे न्त्यःने च्वंगु फल्चाय् जिगु मिखा पिइके थें सुरेश दाइ फ्येतुना जितः स्वयाः न्हिलाच्वंगु खना। जि भसंग वन। अरे, सुरेश दाइ ला अन हे दुनि धकाः नुगलं धाल। मिखा फुति यायेमलाःनि जिगु मिखा छलेयानाः वयागु पलेसा देवाः छप्वाः न्त्यःने च्याकाः व ला फ्रेमय् लिकुना बिल। यम्मासा! थ्व छु जूगु ? जितः गज्यागु दृष्य क्यंगु धइथें म्हगः क्वालखं लूम्ह थें जुल। जितः भन ख्वये वल। गुबले सुरेशदाइयात नापलायेत जिं स्वां निफ्वः ल्हातिइ ज्वनां तुतिपाखे वना। जिं थःत पने हे मफुत। जि वयागु तुति भ्वसुना ख्वयेलात। नुगः तज्याइथें जुल। नुगलय् छता जक हे सः थ्वयाच्वन। "जि सिँपय् द्यना च्वना। स्वः वा रे छं जितः। हरे न्त्याबलें फोनय् खँ ल्हाःसां नापलाःवा जितः धाःसां "छंगु ख्वाः छकः स्वः वयेका" धाइम्ह जि यःम्ह सुरेश दाइ नं थौं जितः अखतं स्वःवाः धयाच्वन। राष्ट्रिय सम्मानसाथ सुरेशदाइया सीम्ह मोटरय् तयाः वयागु ज्याकूया लिसें थीथी थाय् चाःहिकाः ल्हुतिइ दिपय् थ्यंकाः थुगु यात्रा दित। सुरेशदाइनाप खँ ल्हानागु सकतां लुमंकाः नुगः ख्वयेकाः तुलुतुलु जक स्वये फयाच्वन। वयागु अन्तिम संस्कारकथं मि तःगु स्वयाः छैंय् लिहां वया।

न्त्याक्व हे पत्याः यायेमखु धाःसां सत्य थ्व हे जुल। सुरेशदाइ भी दथुइ मन्त म्हगलं। तर व जिं स्वये जिगु नुगलय् जक मखु सकसियां नुगलय् म्वानाच्वन, कालान्तर तक म्वाना हे च्वनी। छम्ह मनू सकसियां यःम्ह जुयाः म्वायेगु धइगु तसकं हे अजू चाइपुगु खँ जुइफु। तर थ्व खँयात सुरेशदाइ नं सत्य यानावन। व मदय्वं नेपालभाषाया हरेक कथंया बिधाय् ह्याकिं वन गबलें हे माथं मवनीगुकथं। सकसिनं म्हस्यू व छम्ह भाषाह्यःमि, वरिष्ठ पत्रकार, सम्पादक, साहित्यह्यःमि, नाटककार, ब्यङ्गकार, बाखंच्वमि, चिनाखँ च्वमि, संस्कृतिह्यःमि, नेपालभाषा आन्दोलनया चिन्तकया लिसें व भाषा आयोगया दुजः माननीय समेत खत। उकिं वयागु अवसानं गन गन, छुछु थासय् ह्याकिं वन व जिं कनेमालीगु मखुत।

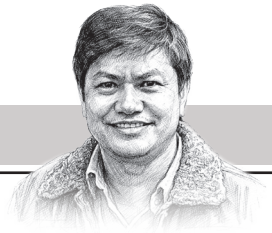

जिं नेवाः ख्यलय् पलाः न्ह्याकागु नं स्वंगू दशक थ्यनीन तर व थें निस्वार्थ भावनां साथ बिइम्ह मखनानि । थ्व स्वंगू दशकया दुने यक्वः स्वार्थी व छलकपट याइपिं मनूतनाप संगत जुल । गुलिसिनं पासाया नामय् जितः विश्वासघात यात । गुलिसिन जिगु पलाःयात, च्वसायात दिकेत तुति ज्वना सालाकाल तर जिगु निति सुरेशदाइ छम्ह धिसिलाःगु आधार जुयाब्यूगु दु, गुम्हस्यां जिके दुने सुलाच्वंगु प्रतिभा व क्षमतायात खंकाः जितः ल्हाः ज्वनाः न्ह्यःने यंकेत जक मखु जिगु आज्जु व आज्जुइ थ्यंकेगु लँपु तकं क्यनाः पलाः धिसिलाकेत साथ बिल ।

सुरेशदाइ सुयां निंतिं किरण जुल । सुयां निंतिं सुकी जुल, सुयांनिंतिं सिंहराज जुल । सुयां निंतिं सुरेशकिरण जुल । तर जिगु निंतिं धाःसा व हाकिम जुया बिल । "हाकिम" (सुरेशकिरण) जिं सःतेगु नां । खय्तला जिं सुरेशदाइयात न्हापांनिसें "हाकिम" धायेगु मयाना । गबलेनिसें धया व नं जिके यकिन तिथिमिति मदु । गथे सुरेशदाइयात जिं गबलेनिसें म्हसिल धकाः धायेत यकिन तिथिमिति मदुगु खः ।

जितः लुमंकथं वि.सं २०५५ सालय् जि यलया क्याम्पसय् नेपालभाषाय् एम.ए. ब्वनाच्वनागु खः । उबलय् रेडियो नेपालय् नेपालभाषा ज्याझ्वः न्ह्याकेत मनू माल धकाः विज्ञापन वःगुलिं जि नं ज्याझ्वः न्ह्याकेत वना । अन वि.सं २०५५ सालया चैत्र ३० गतेनिसें ज्याझ्वः नं न्ह्याका । अन ज्याझ्वः न्ह्याकामिया रूपय् दुहां वनेधुंकाः अबलय् असनय् अफिस, जि नं अन वनाच्वनागु इलय् जुइमाः शायद सुरेशकिरण दाजु राज स्यस्यःया पासाया नातां झाःगु । अन हे जि व सुरेशकिरण दाजुनाप न्हापां म्हसिका कालबिल जुल । ज्याझ्वःया बारे न्यनेकने यानादिल । नेपालभाषा हे कयाः ब्वनाच्वनागु धकाः सिइवं वयकलं "थ्व ला साप हे बांलागु खँ जुल । थुकथं हे नेपालभाषाया आधार दुपिन्सं ज्याझ्वः न्ह्याकल धाःसा ज्याझ्वलय् छगू तधंगु हिउपाः समेत वइगु व स्तर ीय जुइगु" खँ कनादिल । लिपा लिपा नं वयकःनाप अफिसय् झाइगु इलय् नतुसतु जू । उबलय् ज्वजलपा धायेगु व म्हः फु मफुया बारे सामान्यकथं जक खँ जू । जिं उबलय् तक वयकःयात दुग्यंक म्हसिकागु मदु । लिपा गनं नं नेपालभाषाया ज्याझ्वः जुइबलय् नापलाइगुलिं यानाः वयकःनाप मचायेक छगू कथं आत्मियताया स्वापू गथः चिन ।

वि.सं २०५६ साल श्रावणनिसें "स्वनिगः" प्रकाशित जूगु खः । उबलय् उगु हे पत्रिकाय् वयकःया नं "स्वनिगः" स्तम्भय् लेख पिहांवइगु । शायद जि उबलेनिसें वयकःया नियमित पाठक जूगु खइ । उकिइ जिं नं शुरुनिसें मखुसां छुं ई लिपा छम्ह स्तम्भकारया रूपय्

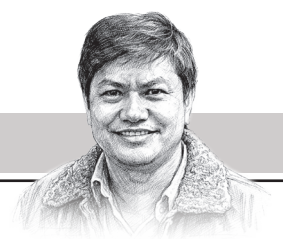

च्वयेगु याना। उगु वाःपौ पिथनेगु भ्ःवलय् छम्ह पासाया भिं चितामिकथं वाःपौयात स्तर ीय यायेत अफिसय् भाया माःगुकथं सल्लाह बियाभ्काइ। थुकथं सामान्य खँ नतुसतु ब्याःगु जिमिगु स्वापुतिइ मचायकं खँ ल्हाल्हां ख्याः नीया खँ तकं ब्याइगु अवस्था ब्वलन। धाइ नि ला, हिया जक सम्बन्ध जक क्वातुइगु मखु, आत्मियता व निस्वार्थ भावनां नं छम्ह मेम्हनाप उलि हे क्वातुक सम्बन्ध ब्वलनावनी। शायद जिमि दथुइ नं अथे हे जुल।

जि असनय् अफिस वनेगु भ्ःवलय् सुरेशदाइ नापलाःवनेगु नं जुजुं वन। वास्याःद्यःया न्हयःने अफिसय् च्वनाः गफया नापनापं च्वयेगुबारे नं खँ जुयाच्वनि। जिमिगु अफिस असनं दगूबहाः सरे जुल। उबलय् मदनकृष्ण सनिल ज्याभ्ःवः यायेत जुइमाः चाहे, जावलाखेलय् अफिस जुबलय् "जि नं म्ये हाले सः" ज्याभ्ःवः तःधंगु कथं जुल उकिइ नं वय्कलं सल्लाह सुभ्काव बियाः छम्ह भिंम्ह पासाया नातां साथ बियादिल। अनंलिपा अफिस चावहिल सरेजुल। वय्कःया छैंय् गौशाला जुगुलिं उबलय् इलय्ब्यलय् बहनि थःगु ज्या सिधयेकाः चावहिल भ्कायादी। उगु इलय् जिपिं अफिसय् हे च्वनेगु जुयाः वय्कःयात जिगु ल्हातिं थुयागु जा यक्व हे नकेनं। वय्कलं सदां जिं ज्वरेयानाः नकेगु नसाज्वलंया तारिफ यानादी। थुकथं मचायकं १५ दँया जिगु एफ.एम.यू ज्यानागु इलय् वय्कःनाप जिगु स्वापू यक्व क्वातुइ धुंकूगु खः।

वि.सं २०५८ सालपाखे हेटौंडाय् मनकामना एफ.एम ९२ मेगाहर्जय् व पोखराया माछापुच्छ्रे एफ.एम. ९१.२ मेगाहर्जय् न्हापांगु खुसिइ नेपालभाषाया ज्याभ्ःवः न्हयाकेत अनया स्थानीयनाप खँ ब्याकाः सहज वातावरण दयेका बिल। वि.सं २०६२ सालनिसें ला वय्कः व जिगु दथुइ आत्मियता व भावनात्मक रूपं स्वापू क्वातुइ धुंकल। जिमि दथुइ ज्याया खँ जक मखःसे दुःखसुखया खँनापं पारिवारिक खँ नं ब्याः।

साहित्ययू कविता, बाखं, म्ये च्वयेगुया लिसें थःगु शौखिनया रूपय् फोटो कायेगु नं यानाः वयाच्वनाम्ह, इलय्ब्यलय् जुइगु नेपालभाषा साहित्य सम्मेलनय् कविता वाचनय् नं ब्वति कायेगु यानाच्वनाम्ह जितः छम्ह पासा, छम्ह दाजुया नातां सदां लिधंसा बियादिल वय्कलं। कविता ब्वंवनेगु भ्ःवलय् वय्कः दाजुयात नं नापलाना च्वनी। उबलय् वय्कलं ब्वनीगु कविताया धार हे मेगु। जितः वय्कःया सम्पादकीय, कविता, समसामयिक लेख, फिचर ब्वने साप यः। तसकं बांलाक च्वयादी। जिं मुक्तकण्ठं वय्कःया बांलागु खँया प्रशंसा यायेगु।

वि.सं २०६९ सालंनिसें जिं फोटो कायेगु ज्या शौखया रूपय् न्हयाका। सामाजिक सञ्जालय् थःगु पेज नं चायकाःगु जुयाः छैंय् नं अफिस वयेगु भ्ःवलय् छु

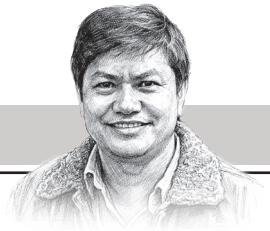

छु खन व क्यामराय् कुनेगु। अले फेसबुकय् छत्वाचा जानकारी च्वया व फोटो तयाबीगु जिगु बानी। वय्कलं छन्हु थथे धाल– "रेखा, गुबलय् नं पत्रिकायात छुं थाय् ल्यनकि रेखाया फेसबुकय् स्व, अन भीत माःगु छुं नं छुं लुयावइ" धकाः पत्रिका पिथनेगु भ्क्वलय् ज्याकुथिइ धायेगु धइगु खँ कनादिल। "छं याना जिमित छुं भचा अपुगु दु।" उबलय् जिं वय्कःया खँयात न्हिलाःया लिसलं पूवंकाबीगु। छगूकथं जितः मचाय्कं सुरेशदाइ नं उबलेनिसें जनमानसया न्ह्यःने म्हसिकाबीगु यायेधुंकल धायेमाल।

जिं एफ.एम.या ज्या त्वःतेधुंकाः जिगु ध्यान फोटो कायेगुलिइ हे केन्द्रित जुल। व हे दथुइ छन्हु सुरेशदाजुं फोन यानाहल। छ न्ह्याबलें नेपालभाषाया तःगु ज्याभ्क्वलय् वनाच्वनी। फोटो कयाः हयाच्वनी। बरु छं थःगु शौखयात हे थःगु ज्या दयेकी। छं जिमिगु पत्रिकायात माःगु फोटो व जानकारी बिइगु खःला ? लिसें छ गनं वनेबलय् अनया बारे जानकारी मुनाः लेख व फीचर नं च्वयेगु खःला ? थुकथं छं नं जिमिगु पत्रिकाया नितिं ज्या यायेगु खःला ? थथे च्वयेगु यातधाःसा लिपा छं व सकतां लेख मुनाः सफूया रूपय् पिथंसां जिल। जितः वय्कःया प्रस्ताव मनासिब ताल। जिं अथे हे खुलातक वय्कःपिं नाप ज्या याना। थनंलिपा सुरेशदाजुनापया जिगु स्वापू भ्कन तःब्या जुल। जि न्हापा सन्ध्या टाइम्स जूबलय् अप्रत्यक्ष रूपं स्वानाच्वनागु खःसा वि.सं २०७३ सालया अन्तय् जितः नेपालभाषा टाइम्सय् च्वयेगु व फोटो बिइगुकथं प्रत्यक्षरूपं ज्या चूलात। जिं दकलय् न्हापां वय्कःया इनापय् वि.सं २०७२ सालया तःभुखाचं ध्वस्त जूगु "स्वयम्भूया पुनःनिर्माण गन थ्यनाच्वन" धइगु बिषययू च्वयागु खः। शायद थ्व हे जिगु न्हापांगु फीचर जुइ। गुगु नेपालभाषा टाइम्सया शुक्रवाःया तँसापतिइ पिदन। थुबलय्निसें सुरेशदाइया हःपालय् जिं यक्वः थाय् व जात्राया फीचर च्वयातुं वना। जिगु च्वसायात निरन्तर हपाः ब्यूम्ह छम्ह सुरेशदाइ हे खः। वि.सं २०७३ जेठपाखे श्री चक्रमान डंगोल स्मृति प्रतिष्ठान, पत्रकारिता क्षमता अभिवृद्धि तालिमयालिसें मेमेगु निगूस्वंगू ज्याभ्क्वलय् सुरेशदाइपाखें थःके दुगु च्वयेगु कलायात अभ्क च्वन्ह्याकेगु ज्ञान कायेखन।

वि.सं २०७४ सालय् वय्कःया हःपा कथं "पचली भैरव"या बारे च्वयाः सफू पिथना। वि.सं २०७५ सालय् वय्कःया हे हौसला व प्रेरणां जिं "जीवन्त संस्कृतिहरू" नांया सफू च्वयाः पिथना। सफूया नां वय्कलं हे तयादीगु खः। विद्यासुन्दर शाक्य यैं महानगर या मेयर जुइधुंकाः यैंयाःबलय् सार्क राष्ट्रया विशिष्ट पाहाँपिन्त चन्द्रागिरीइ यंकूबलय् नं छम्ह रिर्पोटरया रूपय् जिगु नां दुथ्याकाः जितः जनमानसय् म्हसिकाः स्थापित यायेगुलिइ

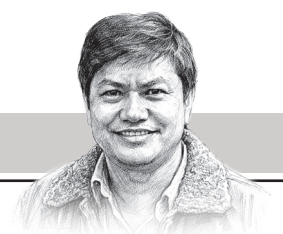

वयूकलं भूमिका म्हितादिल। वि.सं २०७६ सालय् ज्ञानकोष सफूया न्हापांगु रूपरेखा तयार यायेत नगरकोटय् यंकूगु इलय् जिं दकलय् न्हापां वयूकःनाप र ायपोटिज जुया साझेदारीकथं ज्या याना। अन सुना छु न्ववात उकिया टिपोट च्वयाः जिं बिइगु। उकिया रिपोर्ट सुरेशदाइ नं पूवंका बुझेयाइगु। वि.सं २०७६ सालय् नेपाः पासा पुचः अमेरिकाय् दोलखाया बारे छपु लेख च्वकेबिया दुथ्याकेबिल। वि.सं २०७७ सालय् यँै महानगरपालिकां पिकागु "यँै देय् म्हसिका" सफूतिइ कक्षा ४ निसें ८ कक्षा तक जिं कयागु फोटोत दुथ्याकेत जिगु नां प्रस्तावित यानाः उकिइ नं जिगु सहभागिताया नितिं ग्वाहालि यानादिल। वि.सं. २०७८ साल पौषय् हानं "नेपालमण्डलका केहि जात्राहरू" नांया सफू पिथना। थुगु सफूतिइ वयूकलं हे सम्पादन यायेमाः धकाः करं क्यंका। नां नं वयूकलं हे सुझाव ब्यूकथं तया। वयूकलं सम्पादकया भूमिकाय् जिगु नितिं च्वंगु व शब्दं जितः सदां हःपा बियाच्वंथें जुइगु। "न्हापा रेखाया छपाः किपातं १००० शब्द न्वंवाइगु, आः शब्द-शब्दय् १००० किपाः लुयावः" धकाः बचाः हाकलं वयूकलं जिगु बारे न्ववानादिल। वि.सं २०७८ सालय् नेवाः ज्ञानकोषया नितिं च्वयेत प्रेरणा बियादिल। वयूकलं धयादिल - रेखा ध्यबा जक नं सकतां मखु। छं च्वःगु व च्वसुं छन्त कालान्तर तक म्वाकाच्वनी। उकिं सुना नं छंत उगु लँपुपाखें विमुख जुइत ध्यबाया लालसा क्यन धाःसां वयात वास्ता यायेमते।" वि.सं २०७९-९-१४ गते जीवित श्री गणेश व भैरवया बारे च्वयेत जितः सःतल। थःत हे छाय् ल्ययागु धकाः न्ह्यसः न्यनाबलय् छंके छु दु छं हे मस्यू। "छ जात्राय् भ्यलय् पुनाच्वंम्ह छं अन खनीगु लू सकल पत्रकार व फोटोग्राफरं खनीमखु। छ वात्तुवालाः चिधंगुसिबें चिधंगु खँ लुइकाहइम्ह जुयाः छंत ल्ययागु" धयादिल। वयूकःया हे हौसला व विश्वासं वि.सं २०८१ सालंनिसें जीवित श्री गणेश व भैरवया जीवनी च्वयेगु झ्वलय् गबलें पिने सा गबलें जि, सुरेश दाजु व विश्व शाक्य जिगु हे छैंय् नं मुनेगु याना। जिं च्वयागु सकतां सुरेशदाइयात मेल यायेगु। वयूकलं सम्पादनया ज्या यानाच्वंगुलिं ईब्यः मदयेक हे खँ जू। थथे खँ जुइगु छुं ई निर्धारित मदु। वयूकःनाप

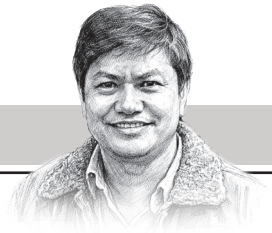

चान्हसिया ११-१२ बजे तक नं म्यासेञ्जरय् खँ जुयाच्वनी। वयूकः मदइगु १० न्हु न्ह्यः म्यासेञ्जरय् सम्पादनया ज्या क्वचाइन, मेगु हप्ताय् छन्थाय् छैंय् वयाः मिटिंग च्वनेगु न्हि धयादीगु। तर आकाभ्काकां वःगु दुखःया खं वयूकःया जीवनकालय् सफू च्वयेगु क्वचाये हे धुंकूगु खःसां उगु ज्या छुंछुं व्यवस्थापनया ज्यां अलमल जुयाः आः व सफू गुबलय् पिहांवइ धायेमफइगु अवस्था ब्वलन।

गबलें नं गनं जात्राय् वा चाह्यूवनेत्यंगु सिइवं जितः सुरेशदाइ नं अनया फिचर अले समाचार सामग्री मुंकाः वा धकाः सोतिप्वाँय् नं क्यंकाहइगु। गुकिं यानाः जितः च्वयेगु बाध्यता ब्वलनीगु। वि.सं २०८१ सालय् दाप्चा वनेत्यंगु सिइवं अनयाबारे लेखया नितिं सामग्री मुनाः वा धकाः धयादिल। वयूकःया इनापं जिं "दाप्चा मसिनी" लेख च्वयाः नेपालभाषा टाइम्सय् प्रकाशन याना।

सुरेशदाइनापया स्वापू जिं स्वयू हरेक ब्यक्तिया थःथःगु कथं हे दयेमाः। छायूकि वयूकः अज्याःम्ह ब्यक्तित्व खः गुम्हस्यां सु व्यक्ति गज्याःगु प्रवृतियाम्ह धकाः बांलाक हे म्हस्यू। धाथें धायेमाल धाःसा वयूकलं भीगु समाजय् वरिष्ठ धायेकाच्वंपिं सकसिगु नाडी ज्वने धुंकल। अथे खयानं वयूकलं सुयातं पक्ष वा विपक्ष दयेकूगु मदु। निगुलिं खलःया खँ सुम्क न्यनी। माःगुकथं थःगु ज्या याइ। जिगु ला आगंद्यः हे धाःसां पाइमखु सरेशदाई। जिगु सुख दुःखया हरेक खँ वयूकःनाप ब्याकेनं। वयूकलं छम्हसिगु खँ मेम्हसित गबलें कनेगु मयाः तर वयूकः छम्ह "हुन्छ बहादुर" नं खः। सुयातं म्हाः, मलाः, यायेमखु, धायेमसः। ज्यू, जिं इलं लाका याये धयादी।

सुरेशदाइ नं धाःगु छता खँ थने न्ह्यथने मास्तिवः। "रेखा, भीसं पिथनेत्यनागु जीवित श्री गणेश व श्री भैरवया गुगु सफू दु व आः तक सुना नं पिमथंनि। द्यः जुइधुंकूपिं थुलिमछिसिगुबारे छम्हसिनं हे अर्न्तवार्ता कयाः च्वःगु मदुनि। थ्व महत्वपूर्ण ज्यां समाजय् छंगु नां अभ्रं च्वय् थ्यनीतिनि।

अन्तय् जिं न्ह्याबलें बिचाः यायेगु जि मन्त धाःसा जिगु बारे दुग्यंक स्यूम्ह व जितः म्हस्यूम्ह सुरेशदाई नं जिगु बारे "रेखा शाक्य थ्व खः" धकाः छपु बांलागु च्वसू च्वइतिनी जुइ धकाः मतिइ तयेगु तर बिचाः मयानाकथं जिं "सुरेशदाई जिगु नितिं छु खः" धकाः च्वयाच्वने माल, कल्पना तकं मयानागु खँ थौं यानाच्वना। जि यःम्ह सुरेशदाई, भी भौतिक रूपं नापलाये मदुसां जिगु म्हगसय् सां वा न्हि।

■

शब्दको शान्त क्रान्ति : सुरेश मानन्धरको बौद्धिक यात्राको अन्तर्ध्वनि

श्रीजन झ्का

काठमाडौंको भीडभाड, कोलाहल र राजनीतिक कोठर ीहरूबीच एक आवाज सधैं शान्त देखिन्थ्यो। तर त्यो शान्ति भित्र गहिरो प्रतिरोध अन्तर्निहित थियो। त्यो आवाज थियो सुरेश मानन्धरको। पत्रकारको ब्यक्तित्व साथै, समयको साक्षी र विचारको सूक्ष्म शिल्पीका रूपमा समेत आफ्नो पहिचान बनाउन सफल मानन्धरको लेखन सनसनीका लागि थिएन। त्यो संवेदनाको सूक्ष्म स्पर्श थियो। उनी समाचारलाई केवल घटनाको सूची ठान्दैनथे उनी त्यसलाई समाजको ऐना बनाउँथे। जब अरूले शीर्षक खोजिरहेका हुन्थे, उनी अर्थ खोजिरहेका हुन्थे। जब धेरैले 'के भयो' लेखिरहेका हुन्थे, उनी 'किन भयो' र 'अब के हुन्छ' भन्ने प्रश्नमा डुबिरहेका हुन्थे।

मानन्धरको विशेषता यही थियो, उनी हतारमा निष्कर्ष निकाल्दैनथे। उनी समयलाई सुन्ने मान्छे थिए। उनका लेखहरू पढ्दा लाग्थ्यो, उनले शब्द रोजेको नभई शब्दहरूले नै उनलाई रोजेका हुन्।

पत्रकार महासंघको संस्थागत राजनितिक यात्राको क्रममा मात्र नभएर तत्कालीन संविधान सभाको पहिलो निर्वाचनको समयमा स्व. नविन्द्रराज जोशीको प्रेस संयोजकको भूमिका निर्वाह गर्ने क्रममा घनिभुतरूपमा पंक्तिकारले उनको बौद्धिकता र अनुशासित मौनतासंग साक्षात्कार गर्ने अवसर प्राप्त गरेको थियो।

पत्रकार महासंघ काठमाडौं जिल्ला शाखाको निर्वाचनमा भिड्दै गर्दा तत्कालीन शाखा सभापति (स्व. अशोक श्रष्ठको कार्यकाल पछि प्रायः महासंघसँगको सम्पर्कबाट टाढा रहँदै आएका मानन्धर) ले मेरो आग्रहमा नै संघको सदस्यता नविकरण गर्दै काठमाडौं शाखामा नेवार समुदायका पत्रकाहरूलाई गोलवद्ध गर्ने जिम्मेवारी निर्वाह गर्न सुझाव दिएको त्यो क्षण आज पनि मेरो लागि महासंघको संस्थागत राजनीतिको महत्वपूर्ण क्षण साबित भएको छ।

हो यिनै अनुभवका वीच आजको चर्को बहस र तर्कको भीडमा कम तर गहिरो

बोल्ने आदरणीय मानन्धरसंगको अनुभूति सार्वजनिक गर्ने जमर्को गरेको छु।

वैचारिक दृष्टिकोणमा उहाँसँग मेरो विचारको मेल नभएपनि मानन्धर को पत्रकारिता तत्काल प्रतिक्रिया भन्दा दीर्घकालीन प्रभावमा केन्द्रीत हुने गरेको मेरो बुझाई रहेको छ। उनी प्रश्न उठाउँथे, तर जवाफ पाठककै विवेकमा छाड्थे। शायद यही कारण हो, उनको लेखनले पाठकलाई आफ्नै मनसँग संवाद गर्न बाध्य बनाउँथ्यो। निर्भिक विचार राख्ने साहसले उनलाई कहिलेकाहीँ एक्लो पनि बनायो। सत्ताको नजिक नजाने, जनताको आवाजसँगै उभिने उनको अडानले उनलाई अवसरको श्रृंखलाभन्दा टाढा राख्यो। चाहेको भए उनले आफूलाइ सहजै अवसर र लाभको टाकुरामा उभ्याउन सक्थ्यो। तर उनले त्यो कदापी चाहेनन्। निःस्वार्थ आफ्नो कर्ममा निरन्तर क्रियाशील रहीरहे। चाहे त्यो जनजीविकाको सवाल केन्द्रीत जनआस्था साप्ताहिकको शहर भित्रका कुरा स्तम्भमार्फत होस् या साँझको सन्ध्या टाइम्स दैनिक मार्फत होस्, सदैव जनआवाजलाई शान्त र शिष्ट शैलीमा मुखरित गर्नमा नै व्यस्त भए।

अन्तत सुरेश मानन्धरको त्यो विचारको निरन्तरताले शब्दहरू हतियार होइन, उज्यालो सावित भएका छन्। पत्रकारिता केवल पेशा होइन, समयसँग संवाद गर्ने साहस हो भन्ने मानक स्थापित गर्न सफल व्यक्तित्व बनेका छन् सुरेश मानन्धर। यहि मानकले नै पछिल्लो समय एक स्वतन्त्र, सत्य पक्षधर चिन्तकका रूपमा उनको पहिचान बन्यो। कुनैपनि बौद्धिक बहसमा उनको सधैं स्वर सन्तुलित हुन्थ्यो। न अत्यधिक कटु, न अत्यधिक नरम, तर सधैं स्पष्ट। उनको असहमति राख्ने तर्कशक्ति र संयमताप्रति सहभागीहरू सम्मानभाव राख्थे। यही कारण, उनको उपस्थिति केवल पत्रकारितामा मात्र होइन, सार्वजनिक विमर्शमा पनि अपरिहार्य बन्न गएको पाइन्छ। उनको दृष्टि परम्परागत सीमाभन्दा पर थियो।

भाषा आयोगमा सदस्यको रूप आफ्नो जिम्मेवारी निर्वाह गर्ने क्रममा उनले भाषालाई केवल सञ्चारको माध्यम नभई 'अस्तित्व'को आधारका रूपमा ब्याख्या

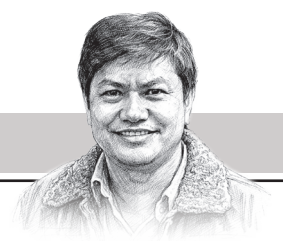

गरे। नेपालजस्तो बहुभाषिक समाजमा भाषाको सवाल सधैं राजनीतिक र सांस्कृतिक पक्षबाट प्रभावित बन्दै आएको अवस्थामा मानन्धरले यस बहसलाई कुनै एक भाषाको वर्चस्वभन्दा अर्थात संकुचनको धरातल भन्दा माथि उठेर समावेशी पहिचानको दृष्टिले हेर्न आवश्यक रहेको बताउने गर्थ्यो।

साथै भाषा हराउँदा शब्द मात्र हराउँदैनन इतिहास, स्मृति र समुदायको आत्मा नै ओझेल पर्छ भन्ने नीतिगत मान्यतासँगै भाषिक विविधताको संरक्षणलाई केवल नीतिगत विषय मात्र होइन यो नैतिक दायित्व पनि हो भन्ने विचारका पक्षमा आफ्नो अडान राख्दै आउनु भएको थियो। मानन्धरले आफ्नो कर्म क्षेत्रमा कहिल्यै पनि 'सन्तुलन'को नाममा मौन बस्ने प्रवृत्तिलाई स्वीकार गरेनन्। सत्य असहज हुन सक्छ, तर मौनता झन् खतरनाक हुन्छ भन्ने विचारका प्रतिविम्व बन्दै क्रियाशील हुँदै आएका थिए सुरेश मानन्धर।

तर आजभन्दा पैतालिस दिन अघि एक अनपेक्षित क्षणले यो स्वर सधैंका लागि मौन बनाइदियो। हृदयघातले कारण उनको निधन भएको सन्देशले नेपाली बौद्धिक वृत्त र पत्रकारिता क्षेत्रमा गहिरो शोक छायो। हृदयघातले उनको जीवन लिएको क्षणले केवल एउटा व्यक्तिलाई होइन, एउटा विचारधारात्मक स्पन्दनलाई पनि रोकिदियो।

सुरेश मानन्धर अब हामीसँग छैनन्, तर उनका विचार, शब्द, र उनले उठाएका बहसहरू अझै जीवित छन्। पत्रकारिता र बौद्धिक संसारले आज एक उज्यालो दियो गुमाएको छ, तर त्यो दियोले छोडेको उज्यालोले अझै धेरै समयसम्म बाटो देखाइरहनेछ। अब उनका लेख, कागजमा कोरिएका शब्दसँगै प्रश्न गर्ने बानी र पाठकहरूका मनमा उनले रोपेका प्रश्नहरू अझै जिउँदै छन् जुन उनको सबैभन्दा ठूलो विरासतको रूपमा रहेको छ।

अबका दिनमा उनले उठाएका प्रश्नहरूलाई पुनर्उत्थान गर्नु, भाषाको सम्मान र विविधताको पक्षमा उभिनु र पत्रकारितालाई केवल पेशा होइन–उत्तरदायित्वका रूपमा लिँदै उनले छोडेका अधुरा कार्यहरू सम्पादन गर्न पक्कै पनि चुनौतीको विषय हो। यहि चुनौतीलाई बुझ्दै "जहाँ आवाज ठूलो हुन्छ तर विचार हराउँछन्, वा जहाँ मौनता भित्रै गहिरो सत्य बोलिरहेको हुन्छ" भन्ने शास्वत सत्यलाई मनन गर्न सक्यौ भने मात्र साँचो अर्थमा उहाँप्रति श्रद्धाञ्जली हुन सक्छ। धन्यवाद भनी यो कलम बिसाउनु अघि शोकसन्तप्त परिवारजनप्रति गहिरो समवेदनासहित उनको आत्माको चिरशान्तिको कामना गर्दै हार्दिक श्रद्धाञ्जली व्यक्त गर्न चाहन्छु। **अल विदा सुरेश दाइ।**

झा, नेपाल पत्रकार महासंघ बागमती प्रदेश (उपत्यकाका) निवर्तमान अध्यक्ष हुनुहुन्छ।

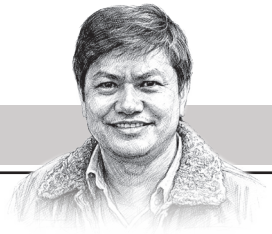

हाम्रो समयका शान्त योद्धा

अभय श्रेष्ठ

तिम्रो ढोकामा ठिङ्ग उभिएको युवक
जो हात फैलाइरहेको छ
तर, केही मागिरहेको छैन
सोच, ऊ के मागिरहेको छ ?

-सुरेश किरण

कवि सुरेश किरणका दृष्टिकोण र अभिव्यक्ति शैली बिलकुल भिन्न थिए। 'पहिचान' शीर्षकको माथिको एक कवितांशले यही बताउँछ, जो सिङ्गै पहिचान आन्दोलनको अन्तर्य बताउन सफल छ। जो हात फैलाइरहेको छ, तर केही मागिरहेको छैन, यसको सङ्केत राज्यले बुझेको भए देशमा अल्पसङ्ख्यक र उत्पीडित समुदायले एकजातीय सत्ताविरुद्ध बारम्बार मुठी उठाइरहनुपर्ने थिएन।

प्रख्यात कवि, व्यङ्ग्यकार, पटकथा लेखक, पत्रकार, नेपालभाषा आन्दोलनकर्मी र नेपाल मण्डल सभ्यताका व्याख्याता। खासमा उनका हरेक भूमिका संस्थापन र सत्ताविरुद्ध शान्त युद्ध थिए। एक शान्त योद्धा भाषिक अधिकारको लडाइँ लड्दा लड्दै गत फागुन २५ गते शान्तिपूर्वक बिदा भए। आफन्तको बिहेबारीमा सरिक हुँदा उनलाई हृदयाघात भएको थियो। शान्त योद्धा, जसको निधनले मेटिनै नसक्ने निलडाम छाडेर गयो।

सुरेश किरण मूलतः नेपालभाषामा लेख्थे। नेपालीमा लेख्दा तुलनात्मक रूपले व्यापक चर्चा हुन्थ्यो। तर, उनी लोकप्रियता र द्रुत ख्यातिको लोभमा फसेको मैले कहिल्यै देखिनँ। उनले सदैव नेपालभाषालाई नै प्राथमिकता दिए। मातृभाषामा लेख्दा आफ्नो कुरा धक फुकाएर व्यक्त गर्न सकिन्छ भन्ने उनको धारणा थियो। संसारका धेरै लेखकहरू आफूले सपना देख्ने भाषामै लेख्नु भन्छन्। उनको धारणा त्यही थियो। तथापि उनले नेपाली भाषामा पनि ठुला दैनिक अखबार तथा म्यागजिनमा समानान्तर लेखिरहे। नेपालभाषामा जति नेपालीमा लेख्न आफूलाई सहज नहुने उनी बताउँथे। तर, जब नेपालीमा लेख्थे, नेपालीमै लेख्ने हामीभन्दा उनको लेखन धेरै राम्रो हुन्थ्यो।

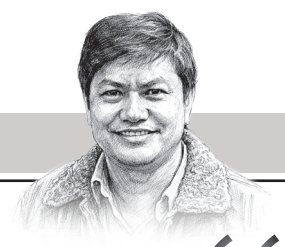

> उनले नेपाली भाषामा पनि दुला दैनिक अखबार तथा म्यागजिनमा समानान्तर लेखिरहे । नेपालभाषामा जति नेपालीमा लेख्न आफूलाई सहज नहुने उनी बताउँथे । तर, जब नेपालीमा लेख्थे, नेपालीमै लेख्ने हामीभन्दा उनको लेखन धेरै राम्रो हुन्थ्यो ।

सुरेश किरणले सम्भवतः सबैभन्दा बढी नेपालभाषामा अखबारी लेख लेखे जो भाषिक तथा पहिचान आन्दोलन, आदिवासी, जनजाति तथा अल्पसङ्ख्यकको अधिकारमा केन्द्रित हुन्थे। विगतमा इनाप, विश्वभूमि, सन्ध्या टाइम्स र पछिल्लो समय नेपालभाषा टाइम्स र गोरखापत्र दैनिकको नयाँ नेपाल अन्तर्गत नेपालभाषा पृष्ठमा उनी नियमित समसामयिक लेख लेख्थे। गोरखापत्रको नयाँ नेपाल पृष्ठ स्थापनाकालदेखि लामो समयसम्म उनी त्यसको सहसंयोजक थिए। पछिल्लो समय उनी बागमती प्रदेशको प्रतिनिधित्व गर्दै भाषा आयोगका सदस्य थिए। भाषा आयोगका अर्का सदस्य मातृका पोखरेलका अनुसार सुरेश किरण बागमती प्रदेशमा खस नेपाली भाषाका अतिरिक्त नेपालभाषा र तामाङ भाषालाई सर कारी कामकाजको भाषाका रूपमा स्थापित गर्न काम गरिरहेका थिए। त्यसै अनुरूप बागमती प्रदेशले दुई वर्षअघि कानुन पनि बनाइसकेको थियो।

सङ्घर्षशील पत्रकार

नेपालभाषा तथा नेपालीका यी ख्यातिप्राप्त लेखकको पृष्ठकथा सम्झँदा धेरैलाई प्रेरणा मिल्छ। नेपालभाषा एकेडेमीका कुलपति तथा पूर्व वामपन्थी राजनीतिकर्मी मल्ल के. सुन्दर ०४० साल वरपर नेपालभाषा साप्ताहिक 'इनाप'का सम्पादक थिए। बाङ् गेमुडास्थित उनकै घरको छिँडीमा छापाखाना थियो। आधुनिक प्रेसमा पत्रिका छापिएको देख्ने अधिकांश पत्रकारलाई पुरानो जमानाको छापाखानाको सुसेधन्दा सुन्दा अचम्म लाग्छ। अहिलेजस्तो पत्रकारले कम्प्युटरमा लेख्ने, कम्प्युटरमै सम्पादन गर्ने, कम्प्युटरमै डिजाइन गरी कम्प्युटरबाटै एक क्लिकको भरमा छापिने त्यति बेला कल्पना समेत गर्न सकिन्नथ्यो। पत्रकारले कागजमा लेखेर दिएको आलेख वा समाचारलाई सम्पादकले र ातो कलमले केरमेट गरी सच्याएको हुन्थ्यो। कम्पोजिटरले पत्रिकाको आकारअनुसार

ब्लक बनाई त्यही कागज हेरेर अनेक अक्षर भएका केसबाट अक्षर निकाल्दै जोड्ने काम गर्थ्यो। त्यो अक्षर पनि उल्टो हुन्थ्यो। अनि त्यो ब्लक मेसिनमा राखी कागजमा छाप्दा सुल्टो भएर छापिन्थ्यो। कहिलेकाहीं ब्लकबाट कुनै अक्षर खस्दा अक्षर छुट्न जान्थ्यो। प्रुफरिडरले सच्याएअनुसार फेरि त्यसमा अक्षरहरू फेर्नुपर्थ्यो। खासमा कम्पोजको काम अत्यन्त जटिल र झिँजोलाग्दो हुन्थ्यो।

'इनाप' साप्ताहिकको छापाखानामा दीपक शाक्य नामका दक्ष कम्पोजिटर थिए जसले एक दिन दुब्लो कायाका गोरो र अबोध एक किशोरलाई लिएर आए। सम्पादकले राख्न नसकिने भन्दाभन्दै दीपकले उनलाई बिना तलब काम लगाए। एक महिनामै किशोरले कम्पोजमा बेजोड प्रगति गरे, शुद्धाशुद्धि उत्तिकै राम्रो। त्यसपछि उनलाई पनि तलब पाउने गरी जागिर दिइयो। एक दिन तिनै किशोरले सम्पादक मल्ल के. सुन्दरलाई एउटा लेख थमाए। लेखनमा भरपुर प्रतिभाको पुट थियो। सम्पादकले छापिदिए र लेखिर हन हौसला दिए। उनले लेखिरहे। 'इनाप'कै प्रेसबाट निस्कने 'विश्वभूमि' दैनिकमा पछि उनलाई रिपोर्टिङको काम दिइयो। कुनै बेलाका लजालु र अबोध तिनै किशोर पछि सुरेश किरणका नामले कवि, लेखक, पत्रकार, भाषा आन्दोलनकर्मीका रूपमा प्रख्यात भए।

विसं २०४६ मा जनआन्दोलनका कमान्डर गणेशमान सिंह प्रहरीको कडा निगरानीमा वीर अस्पतालमा उपचार गराइरहेका थिए। त्यसै बेला सुरेश किरणले अस्पतालमै सिंहसँग अन्तर्वार्ता गरेका थिए। सुरेशका दौतरी पत्रकार विजयकृष्ण श्रेष्ठका अनुसार 'विश्वभूमि' दैनिकमा छापिएको त्यो साहसिक वार्ता निकै चर्चित भएको थियो। सम्पादक अशोक श्रेष्ठले काँटछाँट नगरी छापेका

> "नर्सहरूसँग साँठगाठ गरेर साथी सुजीव वज्राचार्यसँगै डाक्टरकै भेषमा प्रवेश गरी उनले अन्तर्वार्ता लिएका थिए। नर्सहरूले उनलाई चिकित्सकका भेषमा गणेशमानको बेडसम्म पुऱ्याइदिएका थिए।"

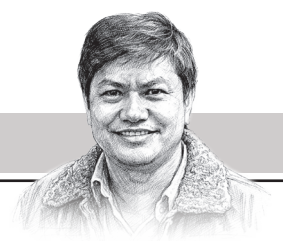

थिए। जनआन्दोलन चर्कदै गएपछि राजा वीरेन्द्रले मरिचमान सिंहलाई अपदस्थ गरी नर मपन्थी पञ्च लोकेन्द्रबहादुर चन्दलाई प्रधानमन्त्री बनाएपछि अबको आन्दोलनको बाटो के हुन्छ भन्नेमा केन्द्रित थियो त्यो वार्ता। सुरेश किरण स्मित हास्यसाथ यसबारे हामीलाई रोचक पाराले सुनाउँथे। नर्सहरूसँग साँठगाठ गरेर साथी सुजीव वज्राचार्यसँगै डाक्टरकै भेषमा प्रवेश गरी उनले अन्तर्वार्ता लिएका थिए। नर्सहरूले उनलाई चिकित्सकका भेषमा गणेशमानको बेडसम्म पुऱ्याइदिएका थिए।

अलिपछि उनी 'विश्वभूमि'कै सम्पादक भए। सम्पादक हुँदा उनको उमेर कलिलै थियो। मानिसहरू उनलाई सम्पादकका रूपमा पत्याउँदैनथे र सोध्थे, 'सम्पादक कता हुनुहुन्छ ?' उनी 'बाहिर जानुभएको छ' भनेर टारिदिन्थे। पछि 'सन्ध्या टाइम्स' र 'नेपालभाषा टाइम्स' मा समेत उनले सम्पादकका रूपमा काम गरे।

समाचार, रिपोर्टिङका अतिरिक्त उनले थुप्रै प्रबन्ध लेखे। काठमाडौँ महानगर पालिकाभित्रका विद्यालयमा नेपालभाषा पाठ्यक्रम अनिवार्य गर्ने क्रममा उनले 'यँ देय् म्हसिका' (काठमाडौँ चिनौं) पाठ्यपुस्तक शृङ्खला समेत तयार पारेका थिए।

अनुपम कवि

सुरेश किरणको पहिचान पत्रकार र नेपालभाषा अधिकारकर्मीका रूपमा बढी भए पनि उनको सबैभन्दा उँचो व्यक्तित्व म कवितामै भेट्छु। हाम्रो समय र वयका सम्भवतः सबैभन्दा प्रतिभाशाली कवि थिए उनी। कवितामा समसामयिकतालाई उच्च शिल्पसहित अद्भुत व्यङ्ग्यात्मक पुट दिने प्रवृत्तिमा उनलाई भेट्ने कवि सायदै भेटिएलान्।

सम्भवतः २०५६ सालमा मैले उनको कविता प्रज्ञा प्रतिष्ठानको पारिजात कक्षमा पहिलो पल्ट सुनेको थिएँ। प्रगतिशील लेखक सङ्घले आफ्नो स्थापना दिवसका अवसरमा अन्य प्रगतिशील कविसहित मूलतः नेपालभाषामा लेख्ने सुरेश किरण, राजभाइ जकःमि र योगेशराजलाई समेटेको थियो। सुनेर यी तीनै जनाको म प्रशंसक भएको थिएँ। सुरेशको कविताले सबैभन्दा बढी छोएको थियो। 'फगत् तिमीलाई नाङ्गो पार्न' शीर्षकको कविता उनले सुनाएका थिए। जनतालाई विश्वासघात गरेको जनप्रतिनिधिहरूविरुद्ध अहिंसक कारबाहीको बेजोड अभिव्यक्ति थियो कवितामा। 'तिम्रो अनुहारले यति घोचेको रहेछ कि, पाउमा बिझेको काँडा पनि बिर्सेछु,' कविताको एक ठाउँमा उनले भनेका थिए।

त्यसपछि मैले उनका कविता, अखबारी लेख, व्यङ्ग्य र प्रहसन निरन्तर पछ्याइरहैं।

मैले आफू सम्बद्ध साहित्यिक संस्थाका थुप्रै कार्यक्रममा प्रमुख कविका रूपमा उनलाई निम्त्याएँ। दैनिक अखबारको प्रधान सम्पादकको गहन जिम्मेवारीमा रहेर पनि मेरो निम्तामा उनी निरन्तर आइरहे। मेरो अनुरोधमा मैले काम गरेका अखबार खासगरी नागरिक दैनिकमा लेख लेखिरहे। अनुपम बान्कीका उनका कविता हँसिलो, आकर्षक व्यक्तित्व, हल्का नेवारी टोन आउने उनको वाचन सुनेर नेपाली कविहरू मोहित हुन्थे। भक्तपुर साहित्य प्रतिष्ठान, सँभ्या अनि दोम्रो जनआन्दोलनताका पुतलीसडकस्थित सङ्गीतकार प्रदीप बमजनको स्टुडियोमा हामीले गर्ने कविता पाक्षिकीमा उनले आफ्ना कविता मात्र सुनाएननु, नेपाली कविमाझ नेपालभाषाका कविताको खास पहिचान समेत दिए।

हालसम्म उनको एउटै मात्र कविता सङ्ग्रह प्रकाशित छ, 'थौं घन्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन' (आज घन्टाघरले मसँग समय सोधिरहेछ)। शीर्षकबाटै कविताको बान्की र सार थाहा हुन्छ। बिब्ल्याँटो समयप्रति उनको व्यङ्ग्य अत्यन्त शानदार हुन्थ्यो। नेपालीमा कविता सङ्ग्रह निकाल्न मैले उनलाई धेरै आग्रह गरेको थिएँ। उनले मलाई पाण्डुलिपि थमाउने वचन दिएका थिए। व्यस्त दिनचर्याबिच ती सब थाती राखेर केवल ५९ वर्षमा उनी सदाका लागि बिदा भए।

एउटा प्रसङ्ग। काठमाडौँ बसेर काठमाडौँलाई गाली गर्ने कविहरूको प्रवृत्तिविरुद्ध उनले सदैव शान्त प्रतिवाद गरिरहे। प्रस्ट छ, काठमाडौँबाट आज स्वयं काठमाडौँ, यहाँको स्वनिगः र नदी सभ्यता विस्थापित हुँदैछ। पाको न्युरोडमा जन्मे पनि विस्थापित भएर स्वयं उनको परिवार बत्तीसपुतली पुग्यो। त्यहाँबाट फेरि बल्खु पुग्यो।

> "उनको एउटै मात्र कविता सङ्ग्रह प्रकाशित छ, 'थौं घन्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन' (आज घन्टाघरले मसँग समय सोधिरहेछ)। शीर्षकबाटै कविताको बान्की र सार थाहा हुन्छ। बिब्ल्याँटो समयप्रति उनको व्यङ्ग्य अत्यन्त शानदार हुन्थ्यो"

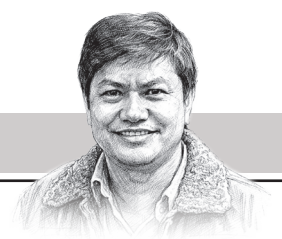

सर्वस्वीकृत व्यक्तित्व

सुरेश किरणको निधनले मलाई एक्कासि रुसी आख्यानकार भासिलेई सुक्सिनको एउटा प्रसङ्ग सम्झाइदियो। सुक्सिनको मृत्यु त्यतिखेर भएको थियो जब उहाँ कुनै सिनेमामा अभिनय गरिरहनुभएको थियो। छायाङ्कनको बेला संवाद बोल्दा-बोल्दै मृत्यु भएको थियो। लेनिन पुरस्कार विजेता सुक्सिनको जीवनमा कैयन् विडम्बना थिए। मास्कोका सम्भ्रान्त उहाँलाई असभ्य गाउँले ठान्थे। आफ्नै गाउँलेचाहिँ सम्भ्रान्त मान्थे। साहित्यकारहरू उहाँलाई फिल्मका मानिस ठान्थे। फिल्मका मानिस साहित्यकार भन्थे। लेखक र पत्रकारको दोहोरो भूमिकामा रहेका हामीमध्ये धेरैले यही विडम्बना भोग्नुपरेको छ।

मैले बुझेसम्म सुरेश किरणले यो विडम्बना भोग्नुपरेन। उनी पत्रकार, स्तम्भकार, व्यङ्ग्यकार, कवि, पटकथा लेखक, मातृभाषा आन्दोलनकर्मी, वामपन्थी विचारक सबै भूमिकामा उत्तिकै स्वीकृत थिए। नेपालमण्डल सभ्यता र काठमाडौँको अन्तर्य बुझाउने संस्कृतिसम्बन्धी उनका लेख अत्यन्त रुचिकार हुन्थे। पत्रकार दीपक सापकोटाका अनुसार उनी काठमाडौँका हरेक गल्लीका विकास, विस्तार र विलयका असली जानकार थिए र तीबारे रुचिकर भाषामा निरन्तर लेखिरहेका थिए। त्यसबारे त्यति सरल र सम्प्रेष्य भाषामा अब कसले लेख्ला ? कसले हाम्रो जिज्ञासा मेटाउला ?

स्मृतिको रिलमा सुरेश किरणको स्मित मुस्कान, अनुपम कविता र रैथाने स्वादयुक्त वाचन निरन्तर घुमिरहेछ। तपसिलको उनको कविता मलाई समसामयिक आवाजको उत्कृष्ट अभिव्यञ्जना लाग्छ -

तिमीलाई रोग लाग्दा म थला परेको दिन

सुरेश किरण

सहरमा ठूलै रोग आएको छ रे!
तर कति ठूलो
त्यो मैले अझै जानेको छैन।
हो, मैले अझै जानेको छैन -
खोकी लाग्नु/रुघा चल्नु/ज्वरो बढ्नु
यो कहिलेदेखि रोगको सूची बन्यो ?
तिमी नै भन,
'सास फेर्न गाह्रो हुनु' कुनै रोग हो भने

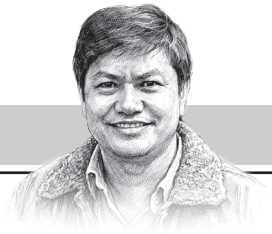

सासै फेर्न नपाउनु के हो त ?
एकाएक जब पाइरहेको काम बन्द भयो
एकाएक जब खाइरहेको माम बन्द भयो
तब मात्रै मलाई थाहा भयो
रोग साँच्चै ठूलो आएको रहेछ!
आउँदा आउँदै जब हावाको शीतल झोंका बन्द भयो
आउँदा आउँदै जब आफ्नै देशको ढोका बन्द भयो
हो, तब मात्रै मलाई थाहा भयो
रोग साँच्चै ठूलो रहेछ!
सायद ठूलै भएर होला
रोग अर्कालाई लागेको भए पनि
औषधि खान म बाध्य भएको छु,
मरेको कुनै अर्कै भए पनि
घाट जान म बाध्य भएको छु।
हो, धनीहरूलाई रोग लाग्दा
गरिबहरू कसरी थला पर्छन्
त्यो आज मलाई थाहा भयो,
धनीहरूले खान नपाए
गरिबहरू कसरी भोका पर्छन्
त्यो आज मलाई थाहा भयो।
त्यसैले मलाई शङ्का छ -
लकडाउन त भोलि खुल्छ होला
तर लकडाउन खुलेर पनि
देश खुलेन भने के होला ?
आज रोगबाट बच्न
बाक्लो मास्क लगाइरहेका हाम्रा शासकले
भोलि लाजबाट बच्न
मास्क फुकाउनै मिलेन भने के होला ?●

अब कविता वाचन गर्न आउने छैनन् सुरेश किरण

रजनी मिला

प्रायः मानिसलाई असल बनेर बाँच्न कठिन हुन्छ। असल बन्न र असल बनेर देखाउनका लागि कयौँ व्यक्ति जीवनभर प्रयासरत रहन्छन्। सुरेश किरणलाई खराब बन्न गाह्रो भो। जीवनमा कुनै–कुनै व्यक्ति र उनीहरूको कामलाई मूल्याङ्कन गर्ने असल र खराबको मानक नै कमजोर बनिदिँदो रहेछ ।सुरेश किरण तिनैमध्येका एक थिए।

व्यक्तित्वका अनेक आयामबिच कोही कस्ता व्यक्ति थिए भन्ने विषय सामान्यतया समाजमा विविध कर्म साधनामा लाग्ने सहकर्मी र दौँतरीहरूले दिने प्रतिक्रिया हुन्।

नेपालभाषा मंकाःखलःको प्राङ्गणमा उहाँको पार्थिव शरीर थियो। आँखाहरू बोलिरहेका थिए, "सुरेश मृत्युसँग जितेर तिमी फर्केर आऊ।" उनलाई अलविदा भन्न कसैको मन मानिरहेको थिएन।

वातावरण अश्रुस्रावयुक्त थियो। सुँक्क... सुँक्क... परिरहेका मनहरू अथाह विह्वलमा थिए। विरह मधुर ध्वनिमा गुञ्जिरह्यो। सुरेश शान्त, धीर, ध्यानस्थ, सांसारिक माया मोह, लोभ र क्षोभ, घृणारहित मूर्तितुल्य स्तब्ध !

राष्ट्रिय भाषा आयोगका बहालवाला सदस्य रहनुभएका उहाँको चिरनिद्रावत् शरीरलाई उहाँ डुल्ने गरेका, हुर्केका गल्लीहरूमा अन्तिम पटक डुलाउँदै बिदाइका लागि लुति अजिमा अवस्थित चितामा सुताइएको थियो।

उहाँको चिताको धुवाँसँगै बिदाइका अश्रुभावहरू उड्दै-उड्दै हावासँग विलीन भए। सायद बिदाइ गरी फर्किरहेको हुलमा प्रत्येकको मनमा गुञ्जिरहेको थियो–

तिमीले छोडेर गयौ या हामीले छोडेर आयौँ
हामी र तिमीबिच फाटो ल्याइदिने
मृत्युसँग आज युद्ध गर्न मन लागेको छ।

-रजनीमिला

उनी भाषिक, पहिचान पक्षधरहरू वा साहित्यकारमाझ उनका कामले लोकप्रिय

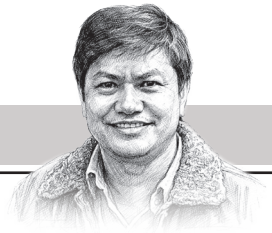

थिए नै । त्योभन्दा पनि लोकप्रिय उनको सरल जीवनशैली, समभाव र हरेक व्यक्तिको सहयात्रीका रूपमा उनको व्यक्तित्व लोकप्रिय थियो ।

पत्रकारिता जगत्मा उनी भाषा र सम्प्रेषणले मात्रै लोकप्रिय बनेका होइनन्, 'विश्वभूमि' हुँदै 'सन्ध्या टाइम्स' र 'नेपालभाषा टाइम्स'मा काम गर्ने सहकर्मी होऊन्, साहित्य क्षेत्रका, व्यङ्ग्य नाट्य विधा मञ्चन गर्दाका कलाकारहरू होऊन्, आन्दोलन र अभियान क्षेत्रका सहयोद्धाहरू होऊन् वा अनुज सहकर्मीहरूका लागि एक अभिभावक, प्रेरणा र सहृदयी होऊन्; उनीहरू सबैमाझ उनको व्यक्तित्वले एउटा छुट्टै छाप छोडेको थियो ।

सबैका सुरेश दाइ । सुरेश दाइ भन्न पाउँदा गर्व महसुस गर्थे सबै । सुरेश दाइ भन्न मात्र पाउनुमा खुसी हुन्थे सबै । सुरेश किरण अर्थात् सुरेश दाइ । तिनै सुरेश दाइ, लोकप्रिय मान्छे आज हामीमाझ छैनन् । मनैदेखि 'छैनन्' भन्न पनि मन छैन ।

तत्कालीन नेपालभाषामा प्रकाशित हुने साप्ताहिक 'इनाप'का लागि कम्पोजिटरका रूपमा प्रवेश गरेका सुरेश किरणले नेपालभाषाकै दैनिक पत्रिका 'विश्वभूमि' प्रकाशनको नेतृत्व सम्हाल्ने काम गरी आफ्नो पत्रकारिता र लेखनकलाबाट व्यङ्ग्यकार हुन पुगे ।

'सुकि' राजनीतिक र सांस्कृतिक व्यङ्ग्य स्तम्भ थियो । यही 'सुकि' व्यङ्ग्य स्तम्भमार्फत पाठकहरूमाझ व्यङ्ग्यकारका रूपमा चिनिए । कविता लेख्दै साहित्यिक यात्रा सुरु गरेका सुरेश किरणले ०४६ सालको जनआन्दोलनको सङ्कटकाल र कर्फ्युको समयमा समाचार सङ्कलन गर्ने क्रममा डाक्टरको भेषमा वीर अस्पताल छिरेर सर्वोच्च कमान्डर जननायक गणेशमान सिंहको अन्तर्वार्ता लिने साहस पत्रकारिता जगत्का लागि अविस्मरणीय क्षण रहेको कुरा लेखक, नेवाः आन्दोलनका अगुवा तथा मानवअधिकारवादी नेता मल्ल के. सुन्दर हामीमाझ भनिरहनुहुन्थ्यो ।

०५६ सालमा कवि नवीन चित्रकारको अगुवाइमा 'नेपालभाषा कविता दबू' गठन गरियो । नेपालभाषाको काव्य विश्वसामु चिनाउने उद्देश्य थियो– 'लिजः नेपालभाषा कविता दबू'को । लिजःमा कविहरू भगतदास श्रेष्ठ, सुदन खुसः, नारद बज्राचार्य, ईश्वरीमैयाँ श्रेष्ठ, वसन्त महर्जनलगायत सुरेश किरण, श्रीराम श्रेष्ठ, पुष्प तुलाधर, रजनीमिला र रीता महर्जन हुनुहुन्थ्यो ।

त्यति नै बेला उहाँसँग रहेर कविता क्षेत्रमा काम गर्ने अवसर जुर्‌यो । हामी संस्थागत मात्रै नभई सामाजिक, सांस्कृतिक र नेपालमण्डल सभ्यतामाथि अतिक्रमणकारी राज्यका नीति र कर्महरूको आलोचनात्मक गफ र त्यसको क्रमभङ्गतालाई साहित्यिक

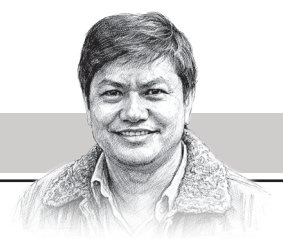

उद्बोधको आवश्यकताका रूपमा चिन्तन कर्म गर्थ्यौं।

आधुनिक कवितामा सिद्धहस्त कविका रूपमा स्थापित उहाँका कविताहरूमा बौद्धिक व्यङ्ग्य प्रचुर मात्रामा पाइन्छ। झट्ट हेर्दा गम्भीर प्रकृतिका सुरेश किरणका अनुहारमा मुस्कानका किरणहरूसँगै ठट्टाका रमाइला बाछिटाहरू प्रसारित हुन्थे र त्यसको प्रस्फुटनमा हामी बौद्धिक गहनताको रसास्वादन गर्थ्यौं।

मूलतः नेपालभाषामा कविता रचना गर्ने सुरेश किरण आफैं नेपालीमा कविता अनुवाद गर्नुहुन्थ्यो। मातृभाषाको विकास र राज्यले मातृभाषालाई दिनुपर्ने स्थानबारे जनपैरवी गर्दै पत्रकारिता र साहित्यलाई आन्दोलनको पर्याय बनाएका कवि सुरेश किरण आफू प्रतिभाशाली र पृथक् धारका कविता लेख्ने कवि भए पनि नेपालभाषामा विद्यमान सीमित चर्चा र ख्यातिबारे आफ्नो धारणा यसरी राख्नुहुन्थ्यो, 'आफ्नो मातृभाषामा खुलेर मनको कुरा जसरी पोख्न पाइन्छ, त्यो अरू भाषाबाट सम्भव नहुन सक्छ। मातृभाषाबाट धेरै थोक भन्न सकिन्छ, त्यो पनि सटीक अर्थमा।' (फागुन २६, २०८०, कान्तिपुर)

यस समयका चर्चित कवि अभय श्रेष्ठ दोहोर्‌याई–दोहोर्‌याई भन्नुहुन्छ, "सुरेश किरण हाम्रो समयका सम्भवतः सबैभन्दा प्रतिभाशाली कवि थिए। कवितामा समसामयिकतालाई उच्च शिल्पसहित अद्भुत व्यङ्ग्यात्मक पुट दिने प्रवृत्तिमा उनको स्तरका कवि सायदै भेटिएलान्।"

सुरेश किरणका कविताले समयसँगै हुर्केको समाज र मानिसका अवस्था एवं परिस्थितिलाई केलाउँदै सरल भाषामा तीक्ष्ण व्यङ्ग्ययुक्त गम्भीर अभिव्यक्ति पस्कन्थे–

भुइँचालो आउने बित्तिकै जो सबभन्दा पहिला भुग्लुक्कै ढल्यो,
त्यो मेरो देशको सरकार हो।
भुइँ जब गुटुटुटु हल्लिन थाल्यो
जो सबभन्दा चाँडो खाटमुनि लुक्न गयो,
त्यो मेरो देशको सरकार हो।
खुट्टा लुगलुग काम्न थालेपछि
सबभन्दा पहिला जो बेतोड कुद्यो
त्यो मेरो देशको सरकार हो।
भुइँचालो रोकिएपछि
दायाँबायाँ हेर्दा आफू एक्लै।

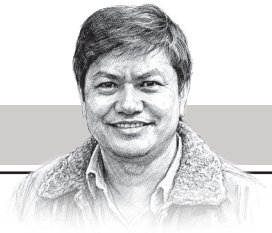

मानिसहरू सोध्दै थिए
खोइ सरकार ?
खै, कहाँ छ ?
सायद विदेशबाट झिकाइएको
सुँघ्ने कुकुरले
भग्नावशेषभित्र
जसको लास आजसम्म खोजिरह्यो
त्यो मेरो देशको सरकार हो। *(यो मेरो सरकार हो, ने.सं. ११३५)*

समाजका यावत् बेमेल, विषमता, पाखण्डभित्र हराएका मानिसका प्रवृत्तिलाई निख्खर काव्यिक स्वादमा पस्किने प्रतिभा विछट्ट छ। परिवर्तित समाजमा मानिसका अनेक विसङ्गतिहरूबीच मानिसलाई मानिस होइन, सिर्फ मानिसले लगाएको खोल र विविध स्थितिमा मानिसलाई ढाकिदिएका अनेक सजावटमाथि व्यङ्ग्यात्मक तरिकाले प्रहार गरेका कविताका हरफहरू–

एक देशलाई आज मानिसभन्दा जनता चाहिएको छ,
एक पितालाई आज एक मानिसभन्दा एउटा छोरा चाहिएको छ,
एक नेतालाई आज एक मानिसभन्दा एक मतदाता चाहिएको छ, मानिस होइन।
(यो मानिसहरूको बजार, जहाँ मानिसभन्दा मानिसलाई छोप्ने खोल महँगो छ)

गत मङ्सिरमा समालोचक डा. ज्योति तुलाधरले प्रकाशित कृति 'आधुनिक काव्य र विद्रोहया आवाजः एक विश्लेषण'मा सुरेश किरणको 'थौं घण्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन' (आज घण्टाघरले मसँग समय सोधिरहेछ) पुस्तकमाथि विवेचनात्मक विश्लेषण गर्दै भन्नुभएको छ, 'यस कवितासङ्ग्रहमा कवि सुरेश किरणले उत्तरआधुनिक काव्यिक प्रवाह अँगालेर नेपालभाषा आधुनिक कवितामा नौलो बौद्धिक चेतनशीलता र यथार्थवादी गाम्भीर्यपूर्ण पृथक् आयामको सुरुवात गरेका छन्।'

कवि अभय श्रेष्ठ भन्नुहुन्छ, 'पत्रकार, व्यङ्ग्यकार र नेपालभाषा तथा पहिचान आन्दोलन अभियन्ताका रूपमा धेरैले चिने पनि उनको सबैभन्दा उँचो व्यक्तित्व कवितामै थियो।' पत्रकारितालाई पेसाका रूपमा अपनाएका कवि सुरेश किरणले नेपालमण्डल सभ्यताको विषयमा अध्ययन-अनुसन्धान गरी थुप्रै उच्चस्तरीय लेखहरू प्रकाशित गर्नुभए पनि उहाँलाई कवि भनेको मन पर्थ्यो। र, नेपालभाषाको कविता

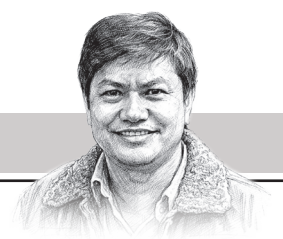

विधामा महिला कविहरूको अभाव बेजोड रहेको महसुस हुन्थ्यो उहाँलाई ।

छिटपुट लेख्नेहरूलाई आँधीमय समयका अघिल्तिर उभ्याएर बेजोड कविका रूपमा उभिएको देख्न मन थियो उहाँलाई । इतिहासका पानामा त्यस्तो अवसर उहाँले पाउनुभयो कि भएन, थाहा छैन । तर, उहाँ नेपालभाषाका कविहरूलाई उभ्याउन अनवरत लागिरहनुभयो ।

०७९ सालमा नेपालभाषा एकेडेमीको आयोजनामा नेपालभाषा काव्य विधामा रुचि राख्ने तर कलम नचलेका महिलाहरूलाई प्रशिक्षित गर्ने काममा उहाँले हात बढाउनुभयो । र, तिनै प्रशिक्षित महिलाहरू सम्मिलित संस्था 'कविताया लाय्कू'ले चाहेको समयमा उहाँले आफ्नो अत्यधिक व्यस्तताका बाबजुद समय निकाल्नुभयो । मानार्थ सदस्यका रूपमा उहाँले नवोदित कविहरूलाई कविता लेख्न र विविध कार्यक्रममा वाचन गर्न अवसरहरू निकालेर डबली दिइराख्नुभयो ।

करिब एक महिनाअगाडि हाम्रो संवादमा दाइका 'नयाँ कविताहरू कति भए ? अब एउटा सङ्ग्रह निकाल्नुपर्छ ।' भनेँ मैले । त्यति मात्रै होइन, सामान्य भलाकुसारीकै क्रममा मैले उहाँको स्वास्थ्यबारे पनि चासो राखेँ ।

'दाइ, तौल अलिक बढेजस्तो छ है, स्वास्थ्यमा कुनै समस्या देखिएको त छैन नि ?' भनेँ मैले । उहाँले 'हालसम्म त्यस्तो केही समस्या छैन । व्यस्तताका कारण अलिक हिँडडुल कम भएको छ' भन्नुहुन्थ्यो ।

साँझतिर फोन गर्दा प्रायः व्यस्त हुने भएकाले सोध्नुपर्ने र जान्नुपर्ने कुराहरू मैले उहाँको म्यासेन्जरमा छोडिदिन्थेँ । धैरैजसो उहाँले राति ११ बजेतिर जवाफ लेखी पठाउनुहुन्थ्यो । त्यसपछि उहाँको नित्य कर्म, पढ्ने र लेख्ने हुन्थ्यो । त्यसैले उहाँ प्रायः २ बजे मात्रै सुत्ने गर्नुहुन्थ्यो ।

मातृभाषा, पहिचानका अविश्राम, प्रतिबद्ध र अथक योद्धाको असामयिक अवसान भएको छ । सुरेश किरणको यो महाप्रस्थानले मात्र सुरेशलाई लगेन, नेपाली साहित्य, पत्रकारिता र भाषा आन्दोलनलाई समेत पूर्ति गर्न नसकिने भँगालो छोडेर गएको छ ।

सामान्य शब्दमा भन्दा यो क्षति अपूरणीय छ । तर, खोइ किन हो मनले यो शब्दमा चित्त बुझाइरहेको छैन । उनको अवसान शब्दहरूमा व्यक्त गर्न नसकिने स्तरको छ ।

उनको आलोचनात्मक चेतसहितका कविता र त्यसको उचाइ, तीक्ष्ण व्यङ्ग्य नेपालभाषामा मात्र सीमित थिएन । त्यसैले यो अवसान नेपाली साहित्यकै लागि ठुलो क्षति हो ।

२०८२ फागुण ३० गते, शनिवार रातोपाटीमा प्रकाशित संस्मरण

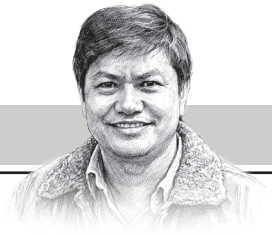

सुरेश दाई लिसेया आत्मालाप

राजेश बज्राचार्य 'नुगः स्सः'

वयेकया व्यक्तित्वबारे च्वयेगु जिके हैसियत हे मदुनि। पत्या याये थाकुगु वयेकया देहावसानया खबर यलया किरण दाजुपाखें सबिस्तार यकिन यायेधुंका कन्हेखुन्हु शवयात्रायू मनं नु नु धाःसा थ्यंकेगु साहस जुटे मजुल। उगु भनं पासा नृपेन्द्रया अनुरोधयू थुगु सस्मरण च्वयेगु कुतलयू तक नं थासंथासयू शब्द मौन जुयाबिइ।

शब्द मौन जूगु कारण सायद वयेकलिसेया जिगु सम्वादया ल्या नं तसक्कं म्हो। नापं च्वना खँल्हायेगु व नापं चाहिलेगु ह्वताःया ल्याः नं कम हे जक। भाषा आयोगया दुजकथं छम्ह वक्ता जुया पद्मरत्न लुमन्ति गुथिया हेटौंडायू जूगु ज्याझ्वःलयू वयेकलिसेया यात्रायू छन्हू फुर्सदयू भाउजुया थछैंयू सकलें नापलायेगु ख्यालियात पक्का यानादिइम्ह वयेक लिसेया मेगु यात्रा नं मजूइगु जुल। तर वयेकलिसे गुलि खँ ब्यात उकिया विषय या त ख्यालिखँ (समाज, सम्बन्ध व राजनीति) मखुसा पत्रकारिता विषययाज्याझ्वःया प्रभावकारिता। नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूया छम्ह कारिन्दाया ल्याखँ न्हापाँगु मिडिया फेष्टिभल जुइमा वा नागरिक पत्रकारिताया तालिम – सामाग्रीया तयारी विषय सटिक वयेकलिसे जिगु माक्व जक खँ जुई। उबले जूगु खँ ज्याझ्वःया प्रभावकारितां हे जक सम्भवतः पुष्टि याई।

थुलि खँ प्वंकाबले न खँग्वःत मौन जुइच्वन। व मौनता दुने थी थी खँग्वःत, वयेकया हाःसः सटिक जुया वःगुथें जुयाच्वन। वयेकया पूमवंगु शब्द थें, हाकनं थःगु हे आत्मालाप थें, ईलं च्वबुक्का ब्यूगु सामाजिक सम्बन्धया बाखँ थें। मात्र व न्ह्यू न्ह्यूख्वाः जुया झलझल लूयाच्वन – सुरेश दाई।

वयेक छम्ह सरल, सबल व प्रतिभावान व्यक्तित्व जक मखुत आः। वयेक छगू सः, छगू ध्वनि जुयादिल – भाषा व साहित्यया, चेतनशील चिन्तनया अले व्यवहारयू छ्येलेगु झीगु उत्तरदायित्वया। गबलें जिं थःत हे न्ह्यसः तनेगु नं याना – वयेक दत्तले झीसं वयेकया गतिशीलता व कर्मशीलतायात गनं गबलें छम्ह सम्पादक, गबलें ख्यालिगुलु

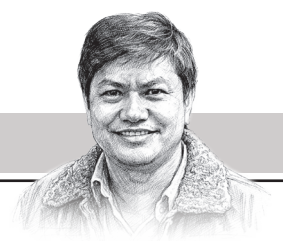

साहित्यकार बायू लिपाँगु इलयू माननीय पदयात जक मानेयाना च्वनाला थें?

जिगु निति वयेक छम्ह पत्रकारिता विज्ञ, शब्दया साधक जक मखु। वयेक सामाजिक सम्बन्धया थथ्याः क्वथ्यायात नं व्यवहारय सुमधुर सन्तुलन बिइफूम्ह सफल व्यक्तित्व खः। उकिंला वयेकया मल्ल के सुन्दर निसें बिजय सैंजु लगायतका राजनैतिक बैचारिक विविधता दुपिंनापं सत्तिक सम्पर्क जुसाँतवि सुनां नं नेतापहः व वैचारिक बिचलनया दोषारोपण यायेफैमखु। थुलि जक मखु, आजीवन मित्रताया वयेक छम्ह दसू नं खः।

मित्रताया प्रतिक सुरेश किरण :

वयेकया साहित्य लगनशीलता व परिस्थितियात छ्यला पत्रकारिताया ख्यलयू ह्वताः चूःलाका ब्यूपिं भी अग्रज त नं दु, तर युवावस्थायू कल्याण मित्रताया महत्व नं थुकि लुई। वयेकया अनन्य मित्र सुजिव बज्राचार्य अले वयेकया वास्तविक नाँ किरण, साहित्य ख्यलयू 'सुकि' अर्थात सुरेश किरण। बाँलाँगु स्कूलयू नाँ दुथ्याकेत थाकूगु व ईलयू गथे सुरेश नाँ कःघायेमाल, थुगु नाँ गथे स्थापित जुल, सकस्यां थुगु मेगु बाखँ जुइधुंकल। तर सुजिव व किरण अर्थात मेखतंया 'सु.कि.' थुपिं सम्भवतः जनकवि दुर्गालाल व भृगुराम पिनिगु युग लिपाया भाषिक जागरण कालया मित्र। लिपा भाषिक दमन बिरुद्ध लोकतन्त्रया निति पत्रकारिताया स्टिन्जर इलंनिसेंया समानान्तर कथं सक्रिय नाँ। निरंकुश पञ्चायतकालयू च्वयेगु शब्दया तकं ज्ञाःचिकु दैगु इलयू वयेक जनआवाज जुयादिइ। डाक्टरया भेषयू अस्पतालदुने गणेशमान सिं लिसें सम्वाद यायेगु साहस क्यन। थ्व धैगु पत्रकारिता जक मखुसे ईतिहासया व अबलेया उगू ई लिसे प्रत्यक्ष संघर्षया दसू नं खः। जीवनयू स्याःन्यापिं मित्रवर्ग ई लिसे हिलाच्वनीगु स्वाभाविक। छगू क्षेत्रयू वा एकनासया मित्रता धैगु नं कल्पित जक साबित जुइफु। ईलं मित्रतायात नं तापाकेफु। लिपाँगु ईलयू थुगु मित्रता तापागु खनेदुसां निम्हेसिया आत्मियता ल्यनाच्वंगु दसूबारे भाउजुपाखें न्यनागु दु। सुरेज दाइ थःगु छैं बल्ल धस्वाके धुंका वयेकया पूमवंगु ईच्छा – सुजिवया मस्तयेत उगु छैं सताः नकेगु ह्वताः चूलाके तकं थाकुल। ल्हातय मोबाईल, इन्टरनेट प्रविधिं जोडे याये फैमखुगु थुजागु सम्बन्धयू थौकन्हेया व्यस्तता व बाध्यताया दसू खः थ्व। छिगु आत्मियताया दसू थुकिइ नं क्यनेमानि न्हा सुरेश दाई!

खला जिमि थायू यलयू नं थुजोगु प्रसंग दु। यलयू नं छिगु नाँ लिसे ज्वःपिं –

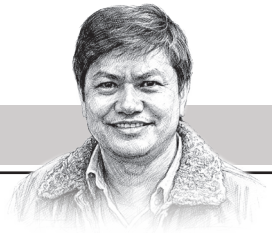

किरण नं दु, सुरेष नं दु । नेपालभाषा मंकाः खलः यलया संस्था दुने स्थापित थुपिं धाःसा न्हापाँ प्रतिस्पर्धी जुया नापलात, लिपा निम्हं सहयात्री थुपिं, थौं तकं नापं दु । मित्रता थुकथं केवल सम्बन्ध जक मखु, चेतनाया सम विकास नं खः । पासा दथुइ व्यक्तित्व सिबें गन उद्देश्यया महत्व दइ, अन प्रतिस्पर्धा वा तुति सालेगु सामाजिक कुसंस्कार सिबें प्रगाढ जुयाबिइ कर्म प्रतिया प्रतिबद्धता । अले परिवार दथुइ आत्मियता थुकिया आत्मिय पुरस्कार । यलया सु.कि. – वयेकपिन्स थःगु पेशा कानून व व्यवसायिक जगतया अनुभवजन्य भाय्यात नेपालभाषा सेवा व संस्थागत स्वच्छताया सः तया अझ नं ज्याः न्ह्याकाच्वंगु दु । वयेकपिन्स ख्यालिगुलि याना धैगु कथं धाये, – *सुरेश 'सुकि' भाषा साहित्यय् उत्प्रेरणा खः, सुरेश किरणया उपनाँ सुकि खः । तर मेखतं स्वयेगु खःसा सुजिव व किरणया मित्रता गथे प्रगाढ, जिपिं नं सुरेष व किरण, यानि यलया जिपिं 'सुकि' ।* थुकथं सुरेश दाई, छिगु मित्रताया दसू नं प्रेरणादायी जुयाब्यूगु दु । अथेसां तवि, छिगु अनुपस्थितिइ व मित्रताया चाकः पूवंगु मताः, छगुकथ मित्रताया खुसिबाःया छगु धाः तंगू दु । सुरेश दाई, छित थुकथं नं म्वाकातयेगु जिगु व्यक्तिगत थजु, मनसुवा ल्यँ दु ।

मृत्युबोध या त अस्पताल दुने वाः सिपय् वनेबले जक जुइ धाइ । थथे लुमंनिं बलय् मतिलुई – सुरेश दाई दुने म्वानाच्वंग दुग्यंगु चिन्तकयात ध्वाथुइक ब्वनाच्वम्ह ग्वम्हः दु थें? सरल स्वभावयाम्ह धकाः नालातम्ह वयेकलं झी समाज दुनेया अभियन्ता, राजनैतिक स्वार्थ व प्रयोगवादीपिं गुलि झेले यानाच्वन जुई? प्रतिभावान जुया निरन्तर नेपालभाषा पत्रकारितायात म्वाकातयेत छम्ह सम्पादक जुयानं आर्थिक व पारिवारिक व्यवस्थाया बोझ गुलि थाकु मचासें कुबिया च्वनादिल जुई ? सम्पादकया कर्तव्ययात सुथंनिसें चान्हय्तकं पूवंकादिइम्ह वयेकलं सखे, माननीय धायेकेगु अवस्थाय् तिनि वयेकलं भतिचा जुसाँ थःगु व्यक्तिगत जीवनयात ई बिइगु ह्वताः चूलात जुइ, परिवारयात ई बिइगु मन दयेके खन ज्वी ।

मनय् लूइ, थुपिं कारण हे खई, जिगू छगू अनुरोध वयेकलं पूवंके मफूत । खःजा २०७९या खँ खः, नेपाया कम्यूनिष्ट पार्टीया नेता तुल्सीलाल अमात्यजूं नेपालभाषां हे च्वयादिइगु हस्त लिखित 'ब्रम्हवाद, शून्यवाद व मार्क्सवाद' सफू ल्हातिइ लातः । उगु सफू नेपालभाषा व खस भाषा निगुलिं तया प्रकाशित यायेगु प्रस्तावय् नेपालभाषाया जिगु टाइपिंगयात भाषासुद्धि व आलोचना सहित भूमिका च्वयेगु निति वयेक व बुद्धधर्मया

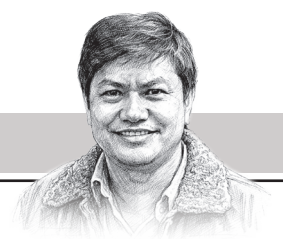

विषय दुथ्यागुलिं पण्डित नरेश गुर्जुयात ईनाप याना। २०८० सालय् तुलसीलाल स्मृति प्रतिष्ठानपाखें सफू न पिदन तर वयेकपिनिगु भूमिका उकिइ दुथ्याके मलात। सफू पिदने धुंका तकं वय्कलं 'राजेशं जित ला फटाहा धका मति तल जुइ खलाः?, यैं महानगरया ज्या प्राथमिकता लात, मन दयां नं यायेमफुत का।' धयादिइगु खँ जित उगु सफूतिइ छगू ग्यसूलागु भूमिका खट्के जुयाच्वन तिनि। अबले सायद जिं थुइके मफुत, छम्ह मनूया सरलता व थुजाःगु खँग्वलय् असमर्थताया खँ सिबे नं व्यस्तता दुनेया मौन पिडा दूगु व अभिव्यक्ति जुइमा। थौं मनय् खँः ल्हाः, व सफुतिइ भूमिका लेखनया जक अभाव मखु, नेपालभाषाया पाठक पुस्तां छगू शैली, नेपायाः प्रगतिशील व राजनैतिक दर्शन पक्षया दस्तावेज दुने वयेकया दुग्यंगु दृष्टि व सुझाव तोफिके लात। उकिं थुगु आत्मालापय् अझ नं वयेकयात बिन्ति दु,

'छिगु कलमया क्षमता, शब्दचयन अझं नं म्वाये मानि न्हाँ,

जिमिसं च्वये ल्यँ दनिगु भ्वँतय्, कम्प्यूटरया आखँ ग्वलय् अले जिमिसं थुइके मफूगु

खंके मफूगु सामाजिक राजनैतिक अर्थय दुने नं छिगु दुनुगः चान्हय् जूसां मद्यंसें च्वनिमानि न्हाँ सुरेश दाई।'

सुरेश दाईनापंया कल्पित आत्मालाप आलोचनात्क नं जुयाबिइ। वयेकल जितः धैच्वंथे जुइ – *'व्यक्तित्वया चर्चा, थुज्वगु सोचयात म्वात्तले छुँ कथं आभाष धाःसा बिइफूम्ह मखु छ। खालि लेखन व शिल्प क्यनेत जक थथे च्वयाँःला बौद्धिक रञ्जन जक मजूईला राजेश?'*

जित झ्यातुःया च्वन। सुरेश दाइया लेखनयात्रा यात शायद झीसँ ब्वं जक ब्वनाला? वयेकया प्रवाहयात आत्मसात याये मफूगु खःला? वयेकया असाधारण उगू सरलतायात सामान्य व सहजताया प्रतिक जक गनं दयेकाच्वनाला? उकिं जि मौन। तर थूगु मौनता शून्य मजूइमा – अनुशरणयोग्य छगू जीवन दर्शन जुइमा। झी सकसिया मनय् लूगु वयेकप्रतिया अनुभूति फूक्कं केवल स्मृति जक लिमकुनेमा, उत्प्रेरणा जुया दनाच्वनेमा। नगु थें थिनावंगु वयेकया जीवन सरह भाषा– झीगु अस्तित्व जुइमा। अर्थपूर्ण मित्रता– प्रतिबद्धता जुइमा। वयेकया पिदने ल्यंगु शब्द व अनन्त न्ह्यःस दक्वं झीगुपाखे पूर्ण लिसः जुया सुरेश दाई अमर जुइमा। अस्तु।

•

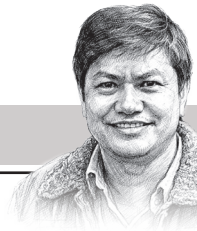

सुरेशनाप पत्रकारिताय् जि

सुजीव वज्राचार्य

सुरेश मानन्धरयात लुमंकाः छुं खँ च्वयेगु मंदुसां च्वये फयाच्वंगु मदु, उकिया अर्थ सुरेशनापया लुमन्ति कनेफयाच्वंगु मदु। अथे खयां नं नुगःयात चिनाः सुरेशनापया छुं छुं लुमन्ति च्वयेगु कुतः याना।

सुरेशया लुमन्तिइ छुं च्वये न्हयः गनंनिसें खँ न्हयाकेगु धैगु खँय् जितः अतिकं हे अलमल। ल्यायम्हबलय् नापं जुयागु खँ, सुरेशलिसेया पारिवारिक खँ, सुरेशयात थःगु जीवनय् जूगु लसताया खँ, अथेहे दुःखया खँ। यक्व यक्व लुमन्ति दु सुरेशनापया लुमन्ति खँ।

थौं सुरेशनाप पत्रकारिताया खँ न्हयथनेगु कुतः याये।

जिं सुरेशयात म्हस्यूगु धैगु २०४४ सालपाखे जुइमाः। जि उबले पत्रकारिता कयाः पिपुल्स क्याम्पसय् ब्वनाच्वनागु ई, उबले आःथें पत्रकारिता पास यायेगु निति इन्टर्न थ्यंक यायेम्वाः। तर, पिपुल्स क्याम्पसय् नीस्वनातःगु नायःखिं साहित्य पुचःया छ्याञ्जे जुयाच्वनागु हुनिं नायखिं साहित्य पुचलः याइगु थीथी ज्याभ्वःया बुखँ पिकायेगु निति उगु इलय् पिदनीगु 'इनाप वाःपौ'या ज्याकुथिइ वनेगु यायेगु खः। जिं सुरेशयात दकले न्हापां इनाप वाःपौया निति कम्पोज यानाच्वंगु खंगु खः।

इनाप वाःपौया सम्पादक उगु इलय् जिमिसं म्हमस्यू, उकिं छुं नं बुखँ दत धाःसा कम्पोज यानाच्वंम्ह सुरेशयात बिइगु खः। सुरेशं बुधवाः पिदनीगु इनाप वाःपौ दुने वइ धकाः अतिकं मुसुक्क न्हिलाः लिसः बिइ, थ्वहे न्हापांगु लुमन्ति खः।

इनाप वाःपतिइ थथे बरोबर ला बुखँ बिइत वना, तर ज्या हे यायेगु कथं वनागु धाःसा 'विश्वभूमि' न्हिपौ पिथनेगु निति जक हे खः। जि, विश्वभूमि न्हिपौया न्हापांगु ल्याः पिदंगु दिंनिसेंया ज्याकःमि मखु। तर, उगु इलय् विजयकृष्ण श्रेष्ठ धाःसा विश्वभूमि न्हिपौया स्तम्भ 'प्रेस डायरी' च्वइम्ह जुइधुंकल। जि व विजयकृष्ण श्रेष्ठ पासा जूगुलिं न्हियान्हिथं धयाथें विजयकृष्णयात नापलायेत इनाप वाःपौया ज्याकुथिं पिदनीगु विश्वभूमि न्हिपौया ज्याकू थायमदुइ वनेगु, अन सुरेश नं नापलाइगु जूगुलिं सुरेश नं पासाथें जुयावन। जिपिं

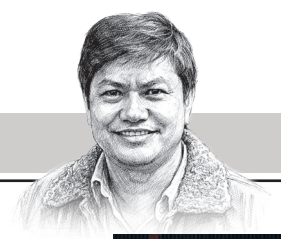

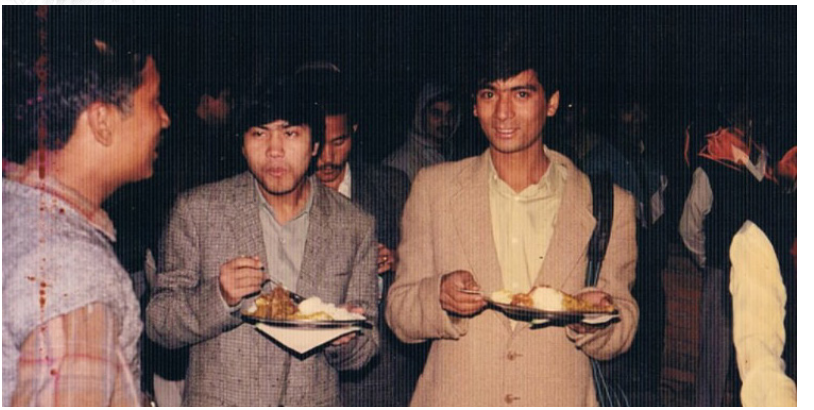

नेता: पत्रकार राष्ट्रिय दबू

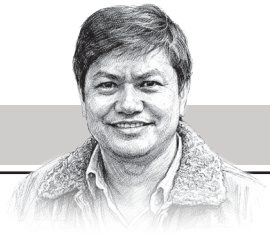

ज्या मदुगु इलय् च्या त्वँवनेगु, भाषा-जाति व राजनीतिया खँ ल्हाइपिं गफाडीथें जूवन।

थथे न्हिथं हे विश्वभूमिया ज्याकुथिइ विजयकृष्ण श्रेष्ठयात नापलायेत वइम्ह जूगुलिं विश्वभूमिया सम्पादक अशोक श्रेष्ठं जितः पत्रकारिता हे ब्वनातःम्ह जूगुलिं विश्वभूमिइ रिपोर्टरया ज्या यायेगु निति सल्लाह बिल। जिगु निति थ्वहे अवसर जुल। ज्या यायेगुसिबें सःतीम्ह पासा विजयकृष्ण श्रेष्ठ अले विश्वभूमिइ वनाः सःतीम्ह पासा सुरेशनापं ज्या यायेदत।

विश्वभूमिइ जिं रिपोर्टरया ज्या याना। थुकिया मू हुनि सम्पादकं सुजीवं थीथी ज्याझ्वलय् वना रिपोर्ट हइ, अले थथे दूगु रिपोर्ट सुरेशं स्वइ धकाः हे खः। धात्थें नं ज्या अथेहे जुल। थ्वहे हुनिं नं सुरेश व जि झन् अप्वः सतिल।

सुरेश उगु इलय् हे बुखँनिसें चिनाखँ व ध्याचू च्वये सयेधुंकूम्ह खः। स्वयं अशोक श्रेष्ठ सम्पादक जूसां चाःचाःहीकाः च्वयेमाःगु बुखँ विश्वभूमिइ चिनाखँ पिथनेत वइगु चिनाखँ स्वयेगु भाला सुरेशं स्वइगु खः। सुरेशयाके ब्याकरण नं दु, थ्वहे हुनिं सुरेश विश्वभूमिया रिपोर्टर हे जक खःसां ज्या धाःसा सम्पादकं याइगु ज्या याइगु खः।

राजनीतिक रूपं ततःधंगु घटना, विश्लेषण, अन्तर्वार्ता, विचाः च्वसूया विषय ल्ययेगु ज्या विश्वभूमिया सम्पादक अशोक श्रेष्ठं याइगु खः, तर थुकियात मूर्त रूपं बिइम्ह व्यक्ति धाःसा सुरेश हे जुयाबिल।

सुरेशं जिगु पत्रकारिताया ख्यलय् दकले तःधंगु ग्वाहालि धैगु हे नेपालभाषां शुद्ध जुइक व ब्याकरण छु खः धकाः अतिकं हे सरल भासं जितः स्यनाबिल। थ्वया न्ह्यः नेपालभाषाया ब्याकरण सयेकेगु निति भाषाख्यःया छम्ह निम्ह हनेबहःपिंके नं ग्वाहालि कयागु खः। वयूकःपिन्सं स्यना नं ब्यूगु खः। तर, जिं उलि सयेकाः कायेमफुत। तर, सुरेशं तसकं हे सरल भासं नेपालभाषाया ब्याकरण छुं हे थाकू मजू धैगु कथं बहुवचनय् तुति पालेगु, क्रियाय् ब्वयेकेगु, ताःहाकःगु खँग्वलय् विसर्ग तयेगु आदि इत्यादी खँयात च्वयाः हे स्यनाबिल। थुलि जक मखु, गनं ल्वःमन धाःसा स्वयेगु निति धकाः गुरुकपि हे दयेकाः बिल। गुगु गुरुकपिं यानाः नेपालभाषाया ब्याकरण छुं भच्चा च्वयेसल।

समाचारया ल्याखय् नं जिं च्वयेगु समाचार गुलि नं दु, उकिया सम्पादन सुरेशं हे याइगु, सुरेश मदुगु इलय् विश्वभूमिया ज्याकःमि राजेन्द्र स्थापितं याइगु खः। जितः लुमं, सुरेशं जिं च्वयागु समाचारय् अप्वः धयाथें 'धयादिल' धाःगु खँग्वः 'धायादिल' धकाः च्वयेगु याइगुलिं दिक्क हे चायेगु नं याः। सुरेशं सुजीवं गुबलें हे धयादिल धाःगु खँग्वः

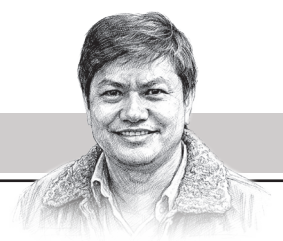

छाय् च्वयेमफुगु, धायादिल मखु धयादिल खः धकाः तःक्वः हे ध्वाथुइकीगु खः । तर, जिं थ्व खँग्वःयात सुधार धाःसा छाय् खः मस्यू याकनं यायेमफुत । सुरेशं ख्याः यानाः आः छन्त धयां जि मखुत, धायादिल हे च्व धकाः तकं धायेमालीगु । थ्व अर्थय् सुरेश बुखँ च्वयेगुनिसें रिपोर्टिङ यायेगु तक ज्याय् जितः ग्वाहालि याःम्ह व्यक्ति खः ।

उगु इलय् बुखँ, च्वखँ, विचाः छुं नं च्वयेगु निति आःथें अःपू मजू । छुं नं च्वयेगु निति फिल्डय् वने हे माःगु ई, थथे जूगुलिं नं यक्व बुखँ, च्वखँ, अन्तर्वार्ता कायेगु निति जि व सुरेश नापनापं हे वनेगु जुल । सुरेश व जि अतिकं मिलेजूपिं जुल । जिपिं थथे मिलेजूगुलिं सम्पादक अशोक श्रेष्ठयात ज्या इनाबिइत समस्या जुल । न्ह्यागुलिं नं निम्ह हे वनीगु जूबलय् गुलि अप्वः ज्या जुइमाःगु खः उलि मजुइगु स्वभाविक खः । सम्पादक अशोक श्रेष्ठं सुरेशयात डेस्कय् तयाः ज्या याकीगु कथं विश्वभूमिइ 'सु-कि'या नामं ध्याचू च्वयेगु भाला बिल ।

विश्वभूमि न्हिपतिइ न्हियान्हिथं सुरेशं च्वइगु उगु ध्यापू तसकं हे लोकंह्वाःगु स्तम्भ जुल । विश्वभूमि बुखँयालिसें सुरेशं च्वइगु ध्याचू ब्वनेदइगु जूगुलिं विश्वभूमिया नियमित ब्वमिपिनिगु ल्याः अप्वया वन ।

सुरेश डेस्कय् च्वनीगु जुइवं जि अप्वः फिल्डय् लात । अय्नं विश्वभूमि पिहाँ वयेधुंकाः सनिलय् जिपिं नापलायेगु याना । थथे नापलायेगु जिमिगु बानी धैथें जुल । बहनी ज्याकू त्वःताः छ्वँय् वने न्हयः सुरेश व जि म्हतिं नं स्वंगू प्यंगू घौ नापं मच्वकं मन हे मच्वनीगु जुल । थ्व जिगु निति तःधंगु लबः जुल । सुरेशयाके दूगु थीथी अनुभव, विचाः कालबिल यायेगु ह्वताः चूलात । थुकिया हुनिं जिं नं पत्रकारितायू छुं भच्चा अप्वः सयेकेफत ।

सुरेशनाप विश्वभूमि न्हिपौया निति यक्व हे नापं रिपोर्टिङय् वनागु दु । गुकियात लुमंकां साध्य मजू । तर छता निता धाःसा लुमंकेबहःजू । गथेकि सुरेशयात अप्वःसियां अति भद्र व सोझाम्ह धायेगु याः । खः, भद्र नं खः, सोझा नं खः । तर सुरेश थःगु ज्या व विचाःयात सुनां नं पंगः थन धाःसा झीसिबें नं हारांम्ह खः । थुकिया प्रत्यक्ष अनुभव जिं उगु इलय् उद्योग विभागय् यैं दुने गुलि उद्योग दर्ता जुयाच्वंगु दु धकाः सुरेश व जि उद्योग विभाग त्रिपुरेश्वरय् वनागु खः । अन हाकिमयाके न्यनेकने यायेगु झ्वलय् हाकिमं जिमिगु उमेर खनाः खःला मस्यू अतिकं हेपेयायेगु यात । सुरेशं सहयायेमफुत, हाकिमनाप ल्वायेगु सुरु यात । जिं पना, तर सुरेश मानेमजू । छाय् धायेबलय् रिपोर्टिङ यायेगु अधिकार झीके

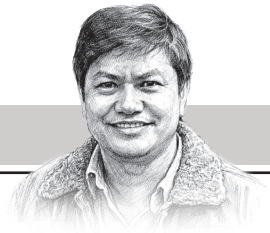

दु, झीत माःगु जानकारी बिइ हे माः धकाः धाल। अन्ततः हाकिमनाप ल्वानाः यैं दुने दर्ता जुयाच्वंगु उद्योगया नां धलः कयातुं त्वःतल। उबले तिनि सिल, सुरेश मखूगु खँय् भद्र व सोझा मखु जुयाच्वन।

अथेहे, २०४६ सालया जनआन्दोलनय् नं सुरेशं उकथं हे रिपोर्टिङ यायेगु झ्वलय् साहसिक ज्या यात। २०४६ सालया जनआन्दोलनया झ्वलय् आन्दोलनया कमाण्डर गणेशमान सिंह वीर अस्पतालय् भर्ना जुयाच्वंगु खः। अन वयूकःयात सुरक्षा निकायया घेरा यू तयातःगु खः। आन्दोलन उत्कर्षय् थ्यनेवं तत्कालीन जुजु वीरेन्द्रं संयुक्त जनआन्दोलन समितिया दुजःपिन्त दरबारय् सःताः वार्ता यात। व जुजुं वार्ता लिपा बहुदलीय व्यवस्था पलिस्था यायेगु बचं बिल। थुगु बचं लिपा जनआन्दोलनया कमाण्डर गणेशमान सिंहया विचाः छु दु ? थ्व जनताया दथुइ गनं पिहाँ मवः। विश्वभूमिया सम्पादक अशोक श्रेष्ठं गणेशमान सिंहया विचाः छु खः ? वयूकःया प्रतिक्रिया कायेमाली धैगु खँ तयादिल।

तर, गणेशमान सिंहया प्रतिक्रिया कायेगु गुकथं ? वयूकः ला सुरक्षा निकायया घेराय् वीर अस्पतालय् च्वनाच्वंगु दु। संयोग धायेमाली, नेवाः न्ह्यलुवाः बालकृष्ण प्रजापतिया जहान वीर अस्पतालय् हे स्वास्थ्यकःमि, थ्वहे हुनिं बालकृष्ण प्रजापति, जिमिसं वयूकःयात बाल दाई धायेगु याना। वयूकःयाके गणेशमान सिंह नापलायेगु नितिं ग्वाहालि फ्वना। बाल दाई नं थः जहानयात थुकिया जानकारी बियादिल। थ्वया लिपा जिपिं वीर अस्पतालय् वना, बाल दाईया जहानयात नापलाना। वयूकलं छगू उपाय् बियादिल, 'डाक्टरया भेषय् गणेशमान सिंह नापलायेगु'।

थ्वहे उपाययात छ्यलाः सुरेशं डाक्टरया तुयूगु गाउन फिनाः गणेशमान सिंह नापलाः वन। व, नेवाः भासं सिंहया प्रतिक्रिया कयादिल। उगु इलय् जि नं नापं दूगु हुनिं सुरेशं याःगु ज्या जिं नं यात धैगु कथं बय् बय् ला जुल, यथार्थय् सुरेशनाप जि पासा जक वनाम्ह खः। डाक्टरया भेषय् गणेशमान सिंहया प्रतिक्रिया काःम्ह सुरेश हे खः।

अथेहे, पत्रकारिताय् सुरेश बहुआयामिक व्यक्ति खः धकाः धयाच्वनेमाःथें जितः मताः। विश्वभूमिइ च्वइगु ध्याचू तसकं लोकंह्वाःगु हुनिं सुरेशं सम्भवतः दकले न्हापां जुइमाः 'जनआस्था' वाःपतिइ खय् भासं 'शहरभित्र' स्तम्भय् ध्याचू च्वयेगु यात। थ्व ध्वाचू नं खस भाषाया पाठकपिनिगु नितिं अतिकं हे न्हूगु सवाः जुल।

सुरेशं समाचारया नापनापं ध्याचू, विचाः च्वसू नं यक्व हे च्वःगु दु। नेवाः भाय्या पत्रपत्रिकाय् सुरेशया विचाः च्वसू पिमदंगु पत्रिका हे मदु जुइ। अथेहे, लिपांगु इलय्

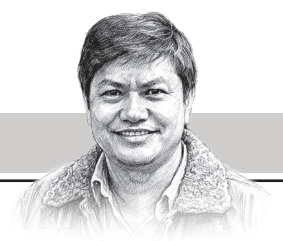

सुरेशया नागरिक, कान्तिपुरलिसें थीथी पत्रपत्रिकाय् च्वसू पिदन। थथे च्वसू पिदनीगु तःधंगु खँ मखु, तर सुरेशं गुलि नं च्वसूत च्वल, व अतिकं हे समय सान्दर्भिक, बिचाः यायेबहः जूगु लिसें ब्वने हे माःगु च्वसू कथं पिदन। थुकिं यानाः सुरेश नेपालभाषाया पत्रकार जक मखु, राष्ट्रिय पत्रकार कथं नं नांजाःम्ह पत्रकार जुयाबिल।

सुरेश, दकले न्हापां सम्पादक जूगु पत्रिका 'अप्सरा' लय् पौ खः। २०४६ सालय् तत्कालीन पंचायती व्यवस्थाया प्रधानमन्त्री मरिचमान सिंह श्रेष्ठं भारतं नेपालय् वइगु मनोरञ्जन पत्रिकालिसें फुक्क हे पत्रपत्रिका बन्देज यानाब्यूगुलिं उबले चलचित्र पत्रिकात यक्व पिदंगु खःसा थ्वहे झ्वलय् मनोरञ्जन पत्रिका कथं अप्सरा पिदंगु खः। थ्वया लिपा सुरेश विश्वभूमि न्हिपौया सम्पादक जुल।

विश्वभूमि व न्हूगु विश्वभूमि निगू जुइवं सुरेश विश्वभूमिया सम्पादक जुयाः तःदँ तक ज्या यानादिल। विश्वभूमि धुंकाः सुरेश सन्ध्याटाइम्ह न्हिपौया सम्पादक जुयादिल व थ्वया लिपा नेपालभाषा टाइम्स न्हिपौया सम्पादक जुयाः ज्या यानादिल। थ्व तःधंगु खँ मखु, तर सुरेश उबले उज्वःम्ह व्यक्ति जुयाबिल, सुरेश गन दइ अन नेपालभाषाया न्हिपौ पिदनी! सुरेश गन दइ अन साहित्यिक लय् पौ पिदनी! सुरेश छम्हं हे नेपालभाषा संचार ख्यःया हामाथें जुयाबिल। थ्वहे सुरेशया पत्रकारिताय् म्हसीका खः।

थौं, सुरेश आकाझाकां मदुगुलिं झी सकलें दुःखं कयाच्वंगु इलय् नेपालभाषा ख्यलय् छगू तःधंगु क्षति जूगु इलय्, झीसं सुरेशं नेवाः ख्यःलिसें थीथी ख्यःयात कयाः च्वयाथकूगु च्वसूयात संग्रह यानाः हाकनं पिथनेफत धाःसा सायद सुरेशं च्वयाथकूगु उगु विचाः च्वसू झीगु नितिं दस्तावेज कथं जुइफु। झी सकसिनं सुरेशयात लुमंकाः थुकथं ज्या यायेगु खःला ?

सुरेशयात धात्थें लुमंकेगु धैगु सुरेशं पत्रकारिता ख्यलय् यानावंगु ज्यायात खः। उकिं विशेष रूपं नेवाः पत्रकारिता ख्यलय् पलाः न्ह्याकावयाच्वंपिं पत्रकारपिन्सं सुरेशं यानावंगु पत्रकारितायात कयाः अध्ययन अनुसन्धान यायेमाःगु आवश्यकता दु।

लुमन्ति, सुरेशकिरण मानन्धरया

जि यँ महानगरपालिकापाखें न्ह्याका वयाच्वंगु सामुदायिक एफएम मेट्रो एफएमय् ज्याझ्वः न्ह्याकाच्वनागु। थौंकन्हय् सुथय् नेपालभाषां बुखँ बीमाःगु जूगुलिं नेपालभाषाया ज्याझ्वः छु छु जुल धकाः नेवाःअनलाइनखबर डट कम चायुकाबलय्

सुरेश किरण मानन्धरयात हृदयाघात जुयाः अस्पताल यंकल धइगु बुखँ खना। पत्याः हे याय् थाकूगु, अबले तुं नेपालभाषा न्हिपौया सम्पादक तेज महर्जनयात फोन यानागु, तर स्वापू मजुल। व लिपा मेट्रो एफएमया सहकःमि उदेन न्हूसाय्मियात फोनं स्वापू तयाबलय् सुरेश दाइ मदयेधुंकूगु खबर बिल व सुरेश दाइयात शवगृहस तयाः लिहां वयाच्वनागु खँ कन। पत्याः हे याये थाकूगु खँ। संसार अनित्य खः, तर थुलि याकनं उकथं वनी धइगु मनय् मदुगु। बिचाः हे याय् मफूगु। तसकं बिचाः मयानागु दुःखद घटना जुल।

सुरेशकिरण दाइ भाषाख्यलय् वसांनिसें म्हस्यूगु जूसां नं खास हे दुग्यंक खँल्हाबँल्हा याय्गु उलि मजू। जि च्वनागु वडाया नापनापं गनं ज्याभ्वः जुल धाःसा वा विज्ञापन बीमालीगु इलय् सन्ध्याटाइम्सया ज्याकुथिइ वनेगु। अन सुरेशदाइ नापलाःसां खास हे खँ जुइमखु।

जब नेपालय् १६घौतक लोडसेडिङ जुल, उगु इलय् वय्कःनाप सतिल। उगु इलय् पत्रिका छापे याय्गु नितिं च्वसुत वइगु, तर टाइप याय्गु ज्या इलय् हे क्वमचाइगु जूगुलिं सन्ध्याटाइम्सया ज्याकुथिइ वइगु छुं छुं च्वसुत टाइप याय्माःगु खँ वल। थुकिया नितिं पासा ज्ञानकुमार महर्जनं टाइप याय्गु नितिं जितः रिफर याःगु जुल। उकियात स्वीकार यानाः च्वसुत टाइप यायेगु ज्या याना। टाइप याःगु बापत पारिश्रमिक नं वय्कलं बियादीगु खः। थ्वहे भ्वलय् च्वसुत टाइप यायेगु जक मखु, च्वसुयात कयाः खँल्हाबँल्हा जुइगु खः। च्वसुइ वइगु समस्यायात कयाः सहलहया भ्वलय् वय्कलं पत्रिकाया नितिं च्वसुत च्वयेगु नितिं घ्वाय्गु ज्या नं यानादिल। थ्व स्वयां न्ह्यः छकू निकू बुखँ, च्वसुत च्वय्गु याःसां नं जिगु ल्हाः उलि मन्ह्याःगु जुल।

जि मेट्रो एफएमय् ज्या यानाच्वनागु जूसां नं उगु इलय् जनस्वास्थ्य सरोकार ट्रष्ट (फेक्ट-नेपाल) अन्तर्गत सामुदायिक प्रजनन् स्वास्थ्य तथा परामर्श सेवा केन्द्रय् ज्या यानाच्वनागु खः। फेक्ट-नेपालय् विशेषयानाः समुदायस वनाः ज्या याय्गु। मेट्रो एफ.एम.य् ज्याभ्वः न्ह्याकूगु ईकथं जक पारिश्रमिक बीगु जूगुलिं नं जि फेक्ट-नेपाललिसे आबद्ध जुयाच्वनागु खः। फेक्ट-नेपालय् लैंगिक हिंसायात कयाः परामर्श बीगु भ्वलय् पीडकलिसे खँ ल्हाय्गु खः। थ्वहे भ्वलय् मेट्रो एफएमय् बिदा कयाः २०६६सालय् जाजरकोट जिल्लाय् मिस्तय्गु मचाछैं कुहाँवइगु समस्या (प्रोलाप्स)यात कयाः शिविर वनागु जुल।

च्वसुया नितिं जि जाजरकोट वनाबलय् अन खनागु लूयात कयाः सुरेशदाइलिसे

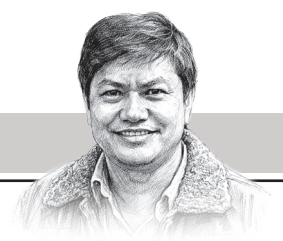

सहलह जूगु खः। ई.सं. २००९स जाजरकोटय् झाडाबान्ता जुया आपालं मनूत सीगु जुल। उकियात नियन्त्रणय् कायेत सरकारयात नं तसकं थाकूगु खः। महामारी छुं भचा नियन्त्रणय् वःगु इलय् फेक्ट-नेपालया स्वास्थ्यकःमिया पुचःलिसे मिस्तय्गु मचाछैं कुहाँवइगु समस्यायात कयाः जूगु शिविरया भ्वलय् जाजरकोट वनेगु ह्वःताः चूलाःगु खः। प्रोलाप्स अर्थात मिस्तय्गु मचाछैं कुहांवयगु समस्यायात कयाः परामर्श, अभ्यासलिसें मिजंतय्त थुकिया बारे थुइकेगु ज्या जिमिगु खः। थ्वहे भ्वलय् जिपिं जाजरकोटया धिमे, झाप्रा, दशेरा, भूर व पुन्माय् ज्या यानागु जुल। उगु इलय् जाजरकोटय् झाडाबान्ता गुकथं न्यनावन धइगु खँ नं सीकेगु ज्या जुल। अन् क्वय् जातकथं कयातःपिं सार्कीतसें सा सीधुंकाः ला नयुगु ज्या जूगु खःसा अनं हे झाडाबान्ता न्यनावंगु जुल। अन उकथं न्यनावंगुया मू हुनिं धइगु चःबि मदुगु खः। अन चःबिइ मवंसे मनूत खुसिइ आछि याःवनीगु खःसा वहे खुसिया लः त्वनाः अनच्वंपिं मनूत बिरामी जूगु खः। जिपिं झाप्राय् च्वनाबलय् अन ब्वनेकुथि दु, तर चःबिया व्यवस्था मदु। वनेमाल धाःसा तप्यंक खुसिइ हे वनेगु। जिपिं नं उगु इलय् सुथय् न्हापा खुसि सिथय् च्वंगु तःग्वःगु ल्वहंया दथुइ वनेगु व अन मनूत वइ धकाः ताःहाकःगु कथिइ रुमाल तयाः धस्वाकातय्गु। थुकिंयानाः अन मनूत आछि यानाच्वंगु दु धकाः थुइकीगु। ब्वनेकुथिया मस्तय्के सरसफाइ (यचुपिचु) मदुगु जक मखु, भुजिंत थुलि हय् भुनाच्वनी कि मस्तय् ख्वालय् भुजिंत जक खनी। अथेहे नयाच्वनेबलय् छपा ल्हातं भुजिंत ख्यानाच्वनेमाःगु अवस्था। भुजिंया खानी हे धाःसां पाइमखु, तसकं दयनीय अवस्था। नय्गु नितिं छुं मदु धाःसां पाइमखु। पुन्माय् शिविर जूबलय् ला अन गैर सरकारी संस्थापाखें चःबि मदुगुलिं हरेक छैंखाया नितिं छगू छगू चःबि दयेकाब्यूगु खः। गुकिंयानाः अनच्वंपिं मनूतय्त झाडाबान्ता मकयेमा धकाः। जिमिसं अन निरीक्षण नं यानागु खः। चःबिया नितिं दयेकातःगु थाय् ला थीथी हलंज्वलं तय्गु कोथा यानातल। न्यना, छाय् थथे यानागु ? उमिगु लिसः खः, 'थजाःगु बांलाःगु थासय् नं गथे आछि याःवनेगु ? न्हयाथाय् वंसां जि हे ज्युनि।' खतुं उगु थाय् उपिं च्वनेगु थाय् स्वयां यक्व हे बांलाः चःबि दय्कातःगु कोथा। थ्व छगू प्रतिनिधिमूलक घटना जक खः। आपालं लुमंकेबहःगु घटनात जूगु जुल।

सुरेशदाइलिसे थजाःगु हे जाजरकोटलिसे थीथी जिल्लाय् चाःह्यूवनाबलय् जूगु घटनाया खँय् सहलह ब्याका। थ्वहे भ्वलय् वय्कलं थजाःगु खँयात हे पिने हयाः झीगु समाज, देय्या बारे मनूतय्त थुइके बीगु खः। च्वय्गु ज्या यायेमाल धकाः ग्वाका नं दीगु

खः । तर अनया किपा मदुगु हुनिं च्वयूगु ज्या मजुल । अथेखःसां भीगु भाय्, पत्रिकानिसे भीगु हरेक पक्षयात कयाः सहलह जुयाच्वन । थ्वहे सहलहया भ्वलय् वयूकलं तसकं नुगः मछिंक कनादीगु खँ आःतक नं लुमनाच्वनीगु खः, 'नेपालभाषा ख्यलय् न्हू पुस्ता वा ल्यायम्हत हय्मफूगुलिं भीसं गबलेतक दुःख सियाच्वनेमालीगु खः ?'

सुरेशदाई पत्रिकाया निति चान्हि मधासे ज्या यानाच्वनीगु । नापलाइबलय् पत्रिकाया खँय् च्यूताः प्वंकाच्वनीगु । जब जि 'लहना वाःपौ'लय् आबद्ध जुयाः, उगु इलय् वयूकलं आर्थिकपक्षयात कयाः नं आपालं बः बियादीगु खः । खयूत ला पासापिं नृपेन्द्रलाल व सुरेन्द्रभक्त नं भीगु भाषाया सेवाया नापनापं आर्थिकरूपं भी गुकथं थाहांवनेगु खः धकाः सहलह जुयाच्वनीगु खः । व हे हुनिं लहनायात न्ह्याकेमाःगु खँत जुइगु खः । अथेहे थुगु खँय् वयूकलं सुझाव नं बियाच्वनीगु खः । भीसं स्यूगु हे जुल, भाषाख्यलय् आर्थिक स्वयां भावनात्मकरूपं जक ज्या यानाच्वनीगु । गुकिंयाना व्यवहारय् तक्यनीबलय् भाषाप्रति लगाव दुसां नं थःत पायेत थाकुयाच्वनीगु । गुलि मनूत असन्तुष्ट जुयावन । गुलि भाषाख्यलं हे तापाना वन । थ्व खायुगु यथार्थ खः, अले न्हू पुस्ता वा ल्यायम्हत न्ह्यज्याकेमफूगु हुनिं नं थ्वहे खः ।

लुमकेबहःगु खँ, सुरेशदाइ मदुगु थ्यंमथ्यं छवाःति न्ह्यः जक, मेट्रो एफएमय् अन्तवार्ता कयागु खः । प्रतिनिधिसभा दुजःया चुनावय् ब्वति काःगु दलयात नेवाःतय्गु सरोकार सम्बन्धय् खँल्हाबल्हा यानागु खः । नेवाः सरोकार सम्बन्धि छुं खँयात कयाः खँल्हाबँल्हा याय्माल धाःसा वयूकलं म्हाः धाइमखु । वयूकलं ब्यस्त इलय् नं म्हाः मधासे ई बियाच्वनीगु खः । थुकिं नं वयूकः नेवाःतय्गु खँय् गुलि सम्बेदनशील जू धइगु क्यं, गुकियात भीसं नालायंकेमाःगु नं खनेदु, नेपालभाषा, जाति, संस्कृति हरेक पक्षय् वयूकःया समर्पणयात ।

न्ह्याबलें ख्याःखँ ल्हानाच्वनीगु, तंचाय् हे मसःम्ह अथेहे, भीगु भाषाख्यलय् हरेक पक्षं स्वःसां नं उलि हे जाहाँ थियाच्वंगु नगु भी सुरेश दाइ थौं थःगु फुक्क जीवन भाषाख्यःयात पानाः सुंयात छुं मधासे त्वःतावन । तसकं तधंगु दुःखया खँ जुल । खयूत ला जीवन अनित्य खः, सकस्यां छन्हु संसार त्वःता वने हे माः, तर वयूकलं धयादीगु भीगु भाषाख्यलय् न्हूगु पुस्तायात गथेयानाः दुत हयूगु खः, आःतक नं खँ हे जक जुयाच्वन ।

•

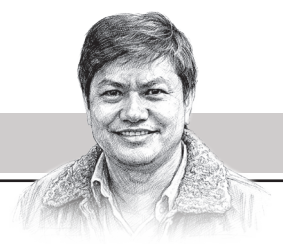

अक्षरहरू रोएको त्यो साँझ...

डा. अजय क्रान्ति शाक्य

जन्मिएपछि मर्नु पर्छ, यो संसारको रित हो। प्रकृतिले सिकाउने सबैभन्दा कठोर र अकाट्य सत्य नै मृत्यु हो। तर, जब यो सत्यले आफ्नै मनको एउटा प्यारो अंशलाई सुटुक्क लिएर जान्छ, तब दर्शनका सारा ठेलीहरू व्यर्थ लाग्दा रहेछन्। शास्त्रले सिकाएको धैर्य र समयले दिने भनिएको सान्त्वना सबै फिका लाग्दा रहेछन्। मृत्यु शाश्वत सत्य भए तापनि केही बिदाइहरू अकल्पनीय र असह्य हुँदा रहेछन्। मेरो प्रिय मित्र सुरेश किरण मानन्धरको यो बिदाई न शाश्वत लाग्न सक्यो, न त स्वीकार्य नै।

निर्यात कति निर्मम हुँदोरहेछ भन्ने कुराको बोध तब मात्र भयो, जब सँगै हिँडिर हेको सहयात्री अचानक कुहिरोमा बिलाउँछ र हामी कुहिरो फटाएर उसलाई खोजिर हन्छौं। आज मेरो अगाडि एउटा रित्तो कुर्सी छ, टेबलमा केही अधुरा पाण्डुलिपिहरू छन् र कार्यालयको कोठाको भित्तामा उहाँको मुस्कुराइरहेको तस्बीर छ। तर, त्यो मुस्कान पछाडिको आत्मीय आवाज अब कहिल्यै सुन्न पाइने छैन। सुरेश किरण– मेरो जीवनको एक दशक लामो कालखण्डको एउटा यस्तो अध्याय, जो लेखिँदालेखिँदै बीचमै अधुरो रहन पुग्यो।

हाम्रो मित्रताको बीउ करिब एक दशकअघि रोपिएको थियो, तर त्यसले विशाल वृक्षको रूप तब लियो जब सारा संसार 'कोरोना'को त्रासमा घरभित्र थुनिएको थियो। मानिसहरू मृत्युको डरले ढोका थुनेर बसेका बेला, सुरेशजी र मेरो बीचमा एउटा अर्कै संसार को निर्माण भइरहेको थियो। लकडाउनको त्यो सन्नाटामा उहाँ मेरो घर आउनुहुन्थ्यो। बाहिर सुनसान हुन्थ्यो, तर मेरो घरको निजी पुस्तकालयमा इतिहास, संस्कृति र भाषाका छालहरू उर्लिरहेका हुन्थे।

मलाई अहिले पनि झल्झली सम्झना छ– बाहिर प्रहरीको साइरन बज्दा हामी 'इन्द्रजात्रा'का विविध पक्षबारे मन्थन गरिरहेका हुन्थ्यौं। उहाँ भन्नुहुन्थ्यो, "अजयजी, यो समय हामीलाई प्रकृतिले सुम्पिएको उपहार हो, हाम्रो संस्कृतिलाई लिपिबद्ध गर्नका

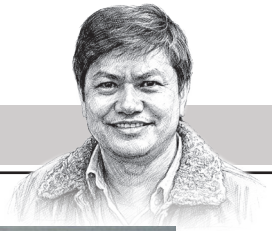

लागि। " त्यही समयको उपज थियो– 'इन्द्रजात्रा' नामक अनुसन्धानात्मक कृति। महानगरपालिकाले त्यो पुस्तक प्रकाशन गर्दा हामीले महसुस गरेको त्यो गौरव आज सम्झिँदा आँखा रसाएर आउँछन्। त्यो पुस्तक केवल अक्षरहरूको संगालो मात्र थिएन, त्यो त दुईवटा आत्माले एउटै लयमा गाएको संस्कृतिको गीत थियो।

सुरेशजी केवल एक व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो, उहाँ त नेपाल भाषा, साहित्य र संस्कृतिको जिउँदो इतिहास हुनुहुन्थ्यो। उहाँको कलममा एउटा यस्तो जादु थियो, जसले सुतिरहेको इतिहासलाई पनि जगाइदिन्थ्यो। 'नेपाल भाषा टाइम्स'को सम्पादकका रूपमा उहाँले गरेको सङ्घर्ष र भाषा आयोगको सदस्यका रूपमा उहाँले निर्वाह गर्नुभएको भूमिकाले उहाँलाई उचाइ त दियो, तर उहाँको खुट्टा सधैँ भुइँमै रह्यो।

हाम्रो सहकार्य एउटा पुस्तकमा मात्र सीमित रहेन। हामीले एउटा सपना देख्यौँ– 'नेपालमण्डल लिट्रेचर एण्ड कल्चर ट्रष्ट'को सपना। हाम्रो उद्देश्य थियो– हाम्रा अमूर्त सम्पदाहरूलाई हराउन नदिने। नेपालमण्डलको कला, संस्कृति र भाषालाई संस्थागत रूपमा संरक्षण गर्ने हाम्रो साझा सङ्कल्पले ट्रष्टको जन्म भयो। मेरो रविभवनस्थित घरमा स्थापना भएको त्यो संस्था केवल एउटा कार्यालय मात्र थिएन, हाम्रा भावनाहरूको साझा

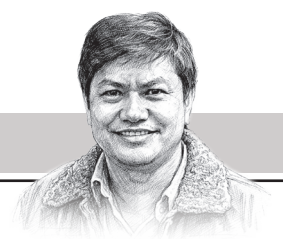

घर थियो।

यसै संस्थाका माध्यमबाट हामीले काठमाडौँ महानगरपालिकाको सहयोगमा नेपालका विभिन्न जात्रा, पर्व र अमूर्त सम्पदाका करिब एक दर्जन विषयमा गहिरो अनुसन्धान गर्‍यौं। यस यात्रामा काठमाडौँ महानगरपालिकाका उपप्रमुख सुनिता डंगोलज्यूको महत्वपूर्ण साथ र सहयोग रह्यो। उहाँको हौसलाले नै हाम्रो अनुसन्धानले निरन्तरता पाएको थियो। सुरेशजी अनुसन्धानमा यसरी डुब्नुहुन्थ्यो कि कहिलेकाहीँ खाना खान समेत बिर्सनुहुन्थ्यो। म भन्थें, "सुरेशजी, अलिकति शरीरको पनि ख्याल गर्नुस् न। " उहाँ मुस्कुराउँदै भन्नुहुन्थ्यो, "अजयजी, यो काम हामीले नगरे कसले गर्छ? हाम्रो पहिचान मेटियो भने हाम्रो अस्तित्व के रहन्छ र?" आज उहाँको त्यो मुस्कान र दृढता सम्झिँदा मन भक्कानिएर आउँछ।

मैले शायरी संग्रह लेखेँ– 'म मैन भैँ पग्लिरहेँ'। आज उहाँको अनुपस्थितिमा म साँच्चै नै त्यो मैन भैँ पग्लिरहेको छु। मेरो त्यो पुस्तक र 'बुद्धका मौलिक दर्शन'को पाण्डुलिपि लिएर उहाँ हप्तौँसम्म घोरिनुभयो। अक्षर-अक्षर केलाउनुभयो, शब्द-शब्द सुधार्नुभयो। उहाँले शुद्धाशुद्धि मात्र हेर्नुभएन, मेरो लेखनशैलीलाई नयाँ उचाइ प्रदान गर्नुभयो।

सुरेशजीको स्वभावको बारेमा जति लेखे पनि कम हुन्छ। उहाँ यस्तो 'सज्जन' हुनुहुन्थ्यो, जसले अरूको प्रहारलाई पनि फूल सम्झेर स्वीकार गर्नुहुन्थ्यो। कसैले उहाँको चित्त दुखाउँदा उहाँ प्रतिवाद गर्नुहुन्नथ्यो, बरु एक्लै बसेर टोलाउनुहुन्थ्यो। उहाँको मौनतामा एउटा गहिरो दर्शन हुन्थ्यो। उहाँ अरूलाई दुःख दिनुभन्दा आफू दुःख सहन तयार हुने स्वभावको हुनुहुन्थ्यो। यस्तो लाग्थ्यो, उहाँ यो कलियुगको मान्छे नै हुनुहुन्नथ्यो, उहाँ त कुनै सत्ययुगको एउटा अंश हुनुहुन्थ्यो जो झुक्किएर यो स्वार्थी संसारमा आइपुग्नुभएको थियो।

तर समय कति निष्ठुरी! जुन मुटुमा सारा देशको भाषा र संस्कृतिको प्रेम धड्कन्थ्यो, त्यही मुटुले एक दिन अचानक धोका दियो। हृदयघात– एउटा सानो शब्द, तर यसले मेरो जीवनको एउटा ठूलो स्तम्भ ढालिदियो। केही समयअघि अकस्मात् भएको हृदयघातले उहाँलाई हामीबाट सधैँका लागि खोसेर लग्यो। सोच्दा पनि मुटु पोलेर आउँछ– जुन मान्छेले समाजको भाषा र संस्कृतिको ढुकढुकी बचाउन जीवनभर सङ्घर्ष गर्‍यो, उसैको आफ्नै ढुकढुकीले धोका दियो। उहाँको मृत्यु केवल एउटा परिवारको क्षति

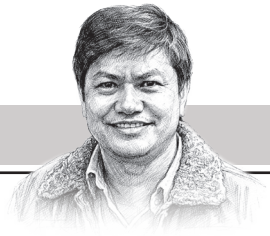

होइन, यो समग्र वाङ्मय क्षेत्र र नेपाल भाषा आन्दोलनको अपूरणीय क्षति हो।

त्यो साँझ, जब सुरेशजीको मृत्युको खबर मेरो कानमा ठोक्कियो, मलाई लाग्यो मेरो वरिपरिको हावा अचानक रोकियो। शब्दहरू हराए र मेरो कलमको मसी आँसु बनेर कागजमा पोखियो। हो, त्यो साँझ साँच्चै अक्षरहरू रोएका थिए। मैले लेखेका शायरीका हरफहरू रोएका थिए, नेपालको संस्कृतिका पानाहरू रोएका थिए र रोएको थियो हाम्रो एक दशक लामो मित्रता।

मलाई अझै विश्वास लागिरहेको छैन। लाग्छ, उहाँ फेरि कुनै नयाँ अनुसन्धानको फाइल बोकेर मेरो ढोकामा टुप्लुक्क आइपुग्नुहुनेछ र भन्नुहुनेछ– "अजयजी, आज एउटा नयाँ विषय फेला पारेको छु, लेख्न सुरु गरौं न!" तर अब त्यो "गरौं न" भन्ने आवाज कहिल्यै सुनिने छैन। उहाँ जानुभयो, र जाँदाजाँदै मलाई कहिल्यै नसकिने एउटा शून्यता दिएर जानुभयो।

आज म एक्लै बस्दा, हाम्रो ट्रष्टका अधुरा योजनाहरू हेर्दा मलाई उहाँको धेरै याद आउँछ। हामीले अझै कति जात्राहरूको रहस्य खोल्नु थियो, कति लिपिहरूलाई जीवित तुल्याउनु थियो। उहाँले अधुरो छोडेका ती सपनाहरूलाई सार्थक तुल्याउनु नै अब उहाँप्रतिको मेरो वास्तविक श्रद्धाञ्जली हुनेछ। उहाँको भौतिक शरीर पञ्चतत्वमा विलीन भए पनि उहाँको वैचारिक ऊर्जा मेरो हरेक धड्कनमा छ। उहाँले छोडेर जानुभएका ती अधुरा कार्यहरू अब मेरो जीवनको लक्ष्य बनेका छन्।

सुरेशजी, तपाईं जहाँ हुनुहुन्छ, पक्कै पनि शान्तिमा हुनुहुन्छ होला। तपाईंको त्यो सादगी, मुस्कान र निस्वार्थ मित्रता मेरो जीवनको सबैभन्दा ठूलो सम्पत्ति हो। तपाईंले मेरा शब्दहरूलाई 'शायरी' बनाउनुभयो। आज तपाईंको बिदाइमा म शब्दहरू पाउन सकिरहेको छैन, केवल मेरा आँसुहरू नै तपाईंप्रतिको अन्तिम श्रद्धासुमन हुन्।

अलविदा मेरा असल मित्र! मेरो सम्झनामा तपाईं सधैँ एउटा चम्किलो तारा बनेर रहनुहुनेछ। तपाईं र मेरो सम्बन्ध यो जुनीका लागि मात्र थिएन, यो त कल्याणमित्र रूपी चित्तप्रवाहको ऊर्जाको सम्बन्ध थियो, जसलाई मृत्युले पनि मेटाउन सक्दैन। हाम्रो अर्को भेट कुनै न कुनै जन्ममा, कुनै न कुनै ज्ञानको चौतारीमा पक्कै हुनेछ। तबसम्मका लागि, हामीसँगै हिँडेका यात्रा र ती यात्रामा मैले अनुभव गरेको तपाईंको सरलता र बौद्धिक योगदान मेरो स्मृतिमा सधैँ जीवन्त रहनेछ। तपाईंको सम्झनालाई मुटुको कुनामा साँचिर हनेछु, सुरेशजी...।

नेपालभाषा पत्रकारितायात व्यवसायिक ढयेकेत सफल व्यक्ति सुरेश किरण

सानुराजा शाक्य

अचानक सुरेश किरण मन्त धाःगु खँ न्यना न्हापाला खइमखु जुइ धकाः पत्या हे मयाना। तर पत्या यायेगु बाहेक मेगु लँपु नं मदु। बुराबुरी जुइका मदुगु खःसा छन्हु सी हे मानी धकाः मन तये अःपु तर उमेर मत्यवं हे मन्त धकाः अचानक न्यने उलि अःपु नं मजु। सुरेश मन्त धाःगु खँ न्यनाः सुं हे पत्यामजु जुइ गथे जित जुल। सुरेश किरण सुजिवपिं नाप हे सम्बन्ध थुलि क्वातुलकि छगू इलय् जिमिगु लगंया छेँय् हे लच्छिया भिंन्यान्हु धइथें अन हे द्यनेगु नयेगु च्वनेगु तकं जुल। विशेष रूपं जि व जिमि दाजु राजानाप सुरेश किरणया सम्बन्ध छगू हे परिवारया दाजुकिजापिं थें च्वनेगु नयेगु लगमय् छेँय् हे जुल।

सुरेशयात चवालिस पैँतालिस सालनिसें हे म्हसीउगु खः। उबलय् नेपालभाषाया कविता गोष्ठि जुइबलय् नापलाइगु खःसा लिपा मल्ल दाई (मल्ल के सुन्दर) या इनाप वाःपौ ज्याकुथी नं नाप लाइगु खः। विशेष रूपं आधुनिक कविता साहित्यय् सुरेश किरण नेपालभाषाया पूर्ण वैद्य धुंकाः दकलय् सशक्तम्ह कविया रूपय् खने दत। उबलय् इनाप प्रेसय् कम्पोजिटरया ज्या यायां नेवाः साहित्य व पत्रकारिता ख्यलय् नाप नापं पलाः पला छिउ छिउ वनेगु ह्वःता चूलात। साहित्यया माध्यमं थःगु अभिव्यक्तियात सशक्त ढंगं न्ह्यःब्वयेगु अले प्रेसय् ज्या यायेगु पत्रकारितां थःगु सम्पर्क विस्तार यायेगु माध्यम जुयाबिल। ०४६ साल आन्दोलनया न्ह्यः अशोक श्रेष्ठं इनाप प्रेसया ज्याकुथिं हे विश्वभूमि नेपालभाषा न्हिपौ पिहाँ वःसां निसें हे सुरेश उकिइ आवध्द जुयाः पूर्ण रूपं पत्रकारिताय् क्वब्वात। उकिं अशोक दाईया नेपालभाषा पत्रकारिताय् न्हूपिं पत्रकारत हयेगुलिइ तःधंगु भूमिका दु। नेपालभाषा पत्रकारिता धइगु न्हापा स्वयंसेवा यायेगु लजगाःया कथं जक कयाच्वंगुलिइ अशोक दाई नं विश्वभूमि सन्ध्याकालिन न्हिपौ मार्फत नेपालभाषाय् व्यवसायिक पत्रकारिताया न्ह्याकामि धाःसां मपाः नेपालभाषा पत्रकारिता

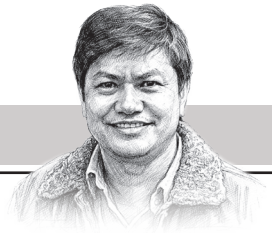

नं लजगाःया रूपय् विकास यानाः आर्थिक आम्दानीया स्रोतया रूपय् नं यंकेजिउ धइगु विश्वभूमि न्हिपौ व उकिइ ज्या सनाच्वंपिं अशोक दाई लगायत सुरेश किरण व सुजिब बज्राचार्यया लजगाःया रूपय् हे यंके फत।

लिपा वनाः सुरेश किरणपिं नेपालभाषा पत्रकारिता थःगु न्हूगु विश्वभूमि व सन्ध्याटाइम्स मार्फत दँ दँ थुकियात हे लजगाःया माध्यम व नेपालभाषा व्यवसायिक पत्रकारिताया स्यल्लागु जग तयाः धस्वायेकेत सफल नं जुल। मखु धइगु खःसा नेपालभाषा पत्रकारिताय् ज्या यानाः थःगु छैंय्या भुतु नं च्याके फइ धइगु संभव मदुगु थासय् थुकियात हे व्यवसाय दयेकाः भाषा म्वाकातयेत भाषा सेवा नं यायेगु छुं भचा जूसां आम्दानी यानाः व्यवसायया रूपय् यंकेगु ज्याय् सुरेश किरणया ज्वः मदुगु योगदान दु। नेपालभाषा पत्रकारिताया व्यवसायिक विकास क्रमय् छगू दर्जन धैइथें नेवाः व्यवसायिक पत्रकारत बुइकेगु लागि सुरेश किरणपिनिगु यक्व योगदान दु। व स्वयां नं थःगु जीवन व्यक्तिगत आकांक्षा स्वयां भाषिक समुदायया नितिं जीवन हे पानाः वन। सुरेशकिरणया योग्यता स्वयेगु खःसा यदि सुरेशकिरण नेपालीभाषा क्षेत्रया पत्रकार जुयाः नां व दां नितां कमे याये मफूम्ह मखु तर नेपालभाषा प्रतिया अधिक लगावया कारण नेपालभाषा ख्यःयात त्वःता नेपालीभाषा पत्रकारितायात मू लजगाःया माध्यम दयेका मवं। नेपालभाषा बाहेक नेपालीभाषाया पत्रकारिताय् नं सुरेशकिरणं ज्या मयागु मखु। जनआस्था, कान्तिपुर नागरिक दैनिकय् नं च्वसुत च्वयाः नेपालीभाषा पत्रकारिताय् नं विस्कं हे छाप तयेत सफल व्यक्ति नं खः।

तर मुख्य रूपं सुरेशकिरणं थःगु व्यक्तिगत स्वार्थयात त्याग यानाः भाषिक स्वार्थयात महत्व बियाः जीवन पानाः वन। आर्थिक रूपं ब्याकिङ बमलाःसां नेपालभाषा ख्यःयात मत्वःतूसे थुकिइ हे अन्तिम इलय् तक नं थ्व हे ख्यलय् ज्या यानाः जीवन त्याग याना वन। सुरेश किरणं यैं महानगरपालिका, गोरखापत्र व रासस आदि सरकारी नोकरीया पत्रकारिता यानाः वनेगु गुबले बिचाः मयाः आम्दानीया स्रोत सिमित जूसां नेपालभाषा पत्रकारिताय् हे थःयात तक्यंका च्वन। जिन्दगीभर दुःख सियाः नेपालभाषा साहित्व व पत्रकारिताय् बिउगु योगदानया कदर स्वरूप सुरेशकिरणया क्षमता व योगदानया मूल्यांकन कथं भाषा आयोगया दुजःया रूपय् खुदँया नितिं मनोनित जूगु खः तर खुदँया थ्व अवसर नं बच्छि हे पुवंके मलावं हे त्वःता वने माल थुलि कठोर परिक्षा सुरेशकिरणयात हे छाय् काये माःल न्ह्याबलें न्ह्यसः दनाः च्वनी। ●

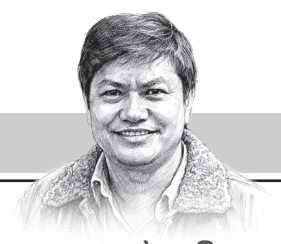

बेनी वनेगु मनंतुना पुवंके मफुत सुरेश !!

दिनेश नारायण श्रेष्ठ

२०८२ फागुन २६ गते अथेहे १२ बजे पाखे फेसबुक स्क्रोलिङ्ग याना च्वनाबलय् छम्ह पासां सुरेश किरणयात हर्ट अट्याक्ट जुया हस्पिटलय् अतिकं गम्भीर अवस्थाय् धाःगु पोष्ट खना। काः छु जुल जुइ धकाः तुरुन्त हे हलिं नेवाः दबू नेपाल च्याप्टरया निवर्तमान नायः व पत्रकार पासा सुरेन्द्रभक्त श्रेष्ठयात फोन याना तर वय्कलं फोन ल्ह्वनामदी। वया लिपा लहनाया नृपेन्द्रलाल श्रेष्ठयात फोन याना। वय्कलं म्हिगः हे मदयेधुंकल। थौं थःथितिपिं थाय् भ्वय् जुयाः पिने फ्ल्यास मयानी धकाः अतिकं पत्याःगु अत्यन्त दुःखदायी खँ न्यंकादिल। वया लिपा दिमाख हे शून्य जू थें। मन भ्यात्तुसें च्वं थें। ख्वबि मिखा जायेक बाः वल। सुरेश नापं स्वापु जूगु व दुगु पुलांगु खँ नं लुमना वयाच्वन। बाँलाः मनू याकनं वनी माःगु ला धकाः थकथकी नं लगे जुल ? हत्तेरी छु जुयाच्वंगु दु भिगु थ्व समाजय्। साइलेण्ट किलर जुया वनाच्वंगु हार्टअट्याक भिगु हे थःथितिपिं, पासापिं, म्हस्यूपिं, मस्यूपिं, कलाकारपिं नापं आपालं मनूत थ्व निगू दशकया दुने अकाल गतिं मदयेधुंकल।

आवंनिसें वय्कलं च्ययादीगु व पिथंगु नेपालभाषाया पत्रपत्रिका, स्मारिका, सफू व नेपाली भासं पिदनीगु न्हि पौ गोरखापत्र, कान्तिपुर, नागरिक, जनआस्थाया सहरभित्र स्तम्भ, अनलाइन पोर्टलय् समाचार, कविता, निबन्ध, ऐतिहासिक व सम्पदा सम्बन्धी अतिकं सशक्त, जानकारीमूलक, प्रेरणादायी च्वसुत, न्हिले मास्ति वइगु ब्यंग्यात्मक च्वसुत नापं आपालं च्वसुत ब्वने मखनिगु जुल धकाः चिउताः नं जुल।

सुरेश किरण नापं जिगु म्हसिका गबले गुकथं जुल धकाः थ्याक्क धाये थाकुल। शायद ने.सं. ११९५ कछलागाः ७ व ८ (वि.सं. २०५१ मंसिर ९ व १० गते) सिद्धार्थ बनस्थलीय् जूगु नेवाः राष्ट्रिय बिचाः गोष्ठिइ वा नेवाः दे दबू नीस्वगुं न्हापांगु नेवाः र ाष्ट्रिय सम्मेलनया अवसरय् ने.सं. ११९५ अंलाथ्व ७ व ८ (बि.सं. २०५२ भाद्र १७ व

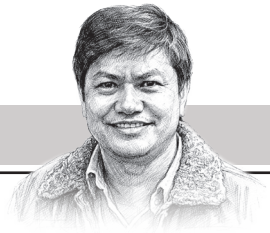

१८ गते) सिद्धार्थ बनस्थलीय् हे जूगु तःमुँज्याया दौरानय् जुल। उलि बांलाक लुमंके मफुत। सुरेश किरणया नां धाःसा जनआन्दोलनया इलय् न्यनागु व बुखं व च्वसु ब्वना वयाच्वनागु खः।

जि म्याग्दी जिल्लाया सदरमुकाम बेनी नं येँया नःघः त्वालय् दाजुया छेँ च्वनाः क्याम्पस ब्वनेगु व न्हिनय् कापः पसय् ज्या याना। भ्की थाय् उखे न्ववाइगु नेवाः भाय् व येँ न्ववाइगु नेवाः भाय् यक्व हे पाः। जिगु भाय् ख्वपःया नापं मिलेजु। जिं ससां मससां थनच्वपिं नापं थनया भाय् न्ववानेगु लज्जा मचासें कुतः यानाच्वना। अथे जनआन्दोलन लिपा २०४७/४८ साल निसें हे न्हिनय् मी हइगु विश्वभूमि उबलय् छतका दां जुइमाः न्यानाः ब्वनेगु यानाः। येँया नेवाः भाय् न्ववायेगु व ब्वनेगु कुतः यानागु खः।

नेवाः देय् दबूया न्हापांगु कार्य समितिया प्यक्वःगु दुजः पुचः मुँज्या पश्चिमाञ्चलया बाग्लुङ बजारय् ने.सं. १११७ ञंलाथ्व १० व ११ वि.सं. २०५४ भाद्र २७ र २८ गते नेपालभाषा मंकाः खलः बागलुङ, म्याग्दी व पर्वत स्वंगु जिल्लाया ग्वसालय् जूगु खः। उकी ब्वति कायेत केन्द्र व थीथी जिल्लां आपालं पाहांपिं झायादीगु खः। हनेबहम्ह भाजु सत्यमोहन जोशी, भाजु पद्मरत्न तुलाधर, भाजु मल्ल के. सुन्दर, भाजु लक्ष्मण राजबंशी, मयजु चुन्दा वज्राचार्य, भाजु नरेशवीर शाक्य नापं थीथी जिल्ला प्रतिनिधि व स्थानीय भाजु मयजुपिंसं कयादीगु खः। उकी रिपोटिङया निंतिं येँ नं 'सन्ध्या टाइम्स' सुरेश किरण मानन्धर, विश्वभूमिं बसन्त महर्जन, नसनां ओमकारेश्वर श्रेष्ठ, आस्था नेपाःमि (अनिल), सुम्निमा तुलाधर लगायत थीथी प्रतिनिधि व पर्यवेक्षकत् नं झायादीगु खः।

अन दुपिं पासापिं नापं छु खँ जुल वयकपिसं छु छु धाल धइगु खँ ल्वःमने धुंकल तर सुरेश किरणं छता खँ धयादीगु आःतक नं न्ह्याबलें न्हिले मास्ति वयाः लुमनाच्वनी। वयकःया खँ ल्ह्याक्व पतिकं ख्याः यायेगु बानी। पासापिं दनाः खँ ल्हाना च्वनिबलय् येँ नं निसें बाग्लुङ मोटरयूं वयेबलय् गुलि जिल्ला क्रस यानाः वयेमाः धकाः न्यनादिल। जिं जिल्लाया नां कया काठमाडौं, धादिङ, चितवन, तनहुँ, कास्की, पर्वत अले बाग्लुङ यानाः न्हयगु जिल्ला जुइ धया। व लिपा वयकलं गुलि जिल्लाय् जा नया, गुलि जिल्लाय् च्या त्वना, गुलि जिल्लाय् खि फाना, च्वः फाना, ई फाना थीथी जिल्ला थियाः वयेमानि खनी धकाः सकसितं न्हिका दिल।

सन्ध्या टाइम्सया ज्याकू ढल्को जि सुरेश किरणयात नापलायेत बरोबर वनाच्वनेगु याना। बेनीं बाया नामं स्थापना यानागु सूर्यनारायण पुरस्कार २०५२ व २०५४ सालय्

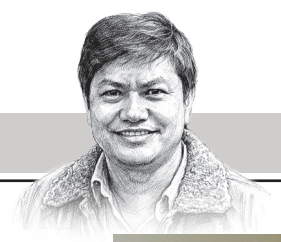

थीथी भाजुपिंत नगद दां व सम्मानपत्र नापं पुरस्कृत यात धकाः बुखँ नं वयूकलं पिथंना बिउगु दु। अथेहे थायूथासं संगीतकर्मीपिं मुनाः ब्याण्ड ग्रुप दयेकाः अल्बम पिकायेगु तसकं अप्वयाच्वंगु इलय् दोभान ग्रुप बेनीबजार म्याग्दीया न्हापांगु देछा 'पहिलो नजर' म्येचाः याकनं हे पिदनेत्यंगु दु लँ च्वनादिसँ धकाः सन्ध्या टाइम्सय् वयूकःयात स्वापू तयाः बि.सं.२०५३ असार ६ गते छगू कोलम ८ से.मी. साइजय् छुट सहित जम्मा दां ५० पुलाः बिज्ञापन नं पिकागु रसिद व पत्रिका आः तक न जिके दनि।

नेपाःया जुजु ज्ञानेन्द्र नं २०५९ जेठ ८ गते भङ्ग याःगु प्रतिनिधिसभा २०६३ बैशाख ११ गते शाही घोषणा यानाः हाकनं पुनःस्थापना यानादिल। उकियात कयाः जिं सुरेश किरणयात फोन यानाः हिन्दू धर्म माने याइपिंस जुजुयात छाय् बिष्णु भगवानया अवतार माने याइ खनी धकाः सिनावने धुंकूपिं मनूत म्वाके मफुसां नं सी धुंकम्ह प्रतिनिधिसभा पुनः स्थापना यानाः म्वाकल धकाः ब्यंगात्मक रूपं छिगु हे भासं जनआस्थाया शहरभित्र कोलमय् च्ययादिसँ धकाः सल्लाह बिया। वयां लिपा वयूकलं च्वयाः पिकयाः नं दिल।

२०८० साल कार्तिक महिनाय् म्याग्दीया काफलडाँडा पुन समाजया करवाकेली मन्दिर दु थाय् काव्य यात्रा जुइत्यंगु दु सुरेशजी छि नं वनेमाल धका फोन याना। न्यान्हुया प्रोग्राम खः। बेनी तक गाडीइ वनेगु। बेनी नं काफलडाँडा, फूलबारी, पुनहिल, घोडेपानी, पोखरा जुयाः लिहां वयेगु खः। वनेगु व लिहां वयेगु निन्हु गाडीं स्वन्हु ट्रेकिङ यायेगु, कर वाकेलीइ कविता न्यंकेगु व थःगु बिचाः प्वंकेगु जुइ धकाः जानकारी नं बिया। कवि, लेखक, साहित्यकार, पत्रकार, साइल्किस्ट याना १८-२० म्हपिं वनेगु खः। उकी कवि व लेखक अभय श्रेष्ठ, कवि वा गजलकार सागर उदास, पत्रकार सुरेन्द्र राना, मिसां

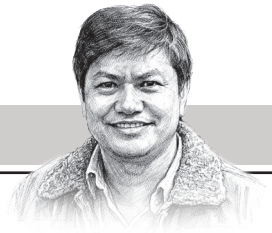

साहित्यकारपिं कुमारी लामा, प्रगति राई, प्रभा बराल, अनुपम रोशी, साइक्लिष्टपिं नापं जि नं वनेगु खः धकाः इनाप। थ्व प्रोग्रामया संयोजक पर्यटन पत्रकार अमृत भादगाउँले व फुल्ली स्पोन्सर चामबहादुर पुन दाइ खः नं धया। वयूकं छन्हु-निन्हु आसे बिचार याये का धयादिल। छु दिं लिपा आः वनेत्यना छु जुल धकाः हानं फोन याना। तर वयूकलं माफ यानादिसं आः यक्व ज्या ल्यँ दनि आः वयेमलात धयादिल। जिं अझ थ्व मौका हानं वइ मखु। ज्या ला न्ह्याबलें जुया हे च्वनी। ई ला थम्हेस्यां म्यानेज यायेगु खः धकाः भचा फोर्स यानाः नं धया। सरी दिनेश आः वयेत चू मलात। लिपा हानं मिले यानादिसं। उबलय् वयेमाली धयादिल।

सुरेश किरण मानन्धर नेपाल व हलिंन्यंक नेवाः भाय् व खँय् भायूया नांजाम्ह कवि, पत्रकार, सम्पादक, लेखक, पटकथा लेखक, भाषाविद्, नेपालमण्डल सभ्यताया व्याख्याता, संस्कृतिविद व भाषा नापं स्वापू दुगु नीतिगत ज्या यानादीम्ह अति हे सक्रिय विशेष यानाः नेपालभाषाया संरक्षण, विकास व प्रबर्द्धनया निंतिं त्यानु मचाःसे निरन्तर योगदान बिया वयाच्वंम्ह ब्यक्तित्व खः।

वयूकःया कवितायू नेवाः समुदायया जीवन, कला, संस्कृति, पहिचान व भावना खनेदइ। नापं परम्परा व आधुनिकताया मिश्रण शैली नं वयूकःया बिशेषता खः। वयूकःया 'घण्टाघरं जिके ई न्यना च्वन' कवितायूं ई, चेतना व समाज नापं जागरुक जुइत सन्देश बिउगु दु।

वयूकलं न्हू च्वमिपिंत थीथी माध्यमं तालिम, सल्लाह, सुझाव बियाः प्रोत्साहन यानादीगु दु।

नेपाःया बहुभाषिक भाषा नीति दयेकेगु, उकिया संरक्षण निंतिं वयूकलं आपालं योगदान यानादीगु दु।

सुरेश किरणयात फोनय् नापलायेबलय् धयाच्वनीगु छन्हु बेनी वनेमानि। नेपालभाषाया ज्याभ्वलय् छिगु प्रस्तुति झीगु बेनीया मंकाः खलःया दुजःपिंत न्यंकेमानी धकाः बरोबर धायेगु। वयूकलं धयादी, 'प्रोगाम दयेका दिसं वने का। जितः नं छकः बेनी वयेगु तसकं इच्छा दु।' तर, आवंनिसें उगु अवसर गुबलें वइ मखुत।

बिचाः हायेका सुरेश !!!

२०८२ चैत्र ३० गते आइतबार
ने.सं ११४६ चौलागाः दशमी

सुरेश किरणया लुमन्ति

महेशमान डंगोल 'लँजुवाः'

फागुन २५ गते सोमवाः न्हापालिपा स्वयाः इलय् हे जि छैंय् थ्यने धुंकल। म्ह नं भचा सुख मदु थें च्वं। वा नं वइथें च्वं। इलय् हे बहनिसिया जा नयाः लासाय् अथें ग्वारातुला च्वनागु। अथे हे ९:३० बजे पासा रमेश पियाया फोन वल। 'महेशदाइ नं सिलला ?' छु सिलला धइगु ? जि थौं भचा याकनं हे छैंय् लिहां वया। जिं वयात लिसः बिया। जिं मस्यूनि धइगु वाःचायेकाः वं हे धयाहल 'सुरेश किरण मन्त। जि छभाः आताहाँ जुल। गय् गथे ? पियां बिस्तृत बिवरण कन। कंस शवयात्रा गथे यानाः यायेगु धइगु बारे सहलह यायेत कन्हय् मंकाः खलकय् १० बजे मुँज्या च्वनेत्यंगु दु। इलय् थ्यंकि धकाः वं फोन दिकाबिल।

पियाया खबरं जि छभाः अक्क नं बक्क जुल। खःला मखुला ? मखयेकं पियां अथें फोन ला याइमखु जुइ। बाःछि ति न्ह्यः तिनि (२०८२ फागुन ८ गते) भाषा आयोगया ज्याकुथिइ सुरेशयात नापलाःगु। अन्तर्राष्ट्रिय मातृभाषा दिवसया लसताय् व कुन्हु जूगु छगू ज्याभ्वलय् भाषा आयोगं, संस्थापाखे नेपालभाषा मंकाः खलः यैं व गण्डकी प्रदेशयात, ब्यक्तिपाखे बमकुमारी बुढामगरयात सिरपाः लःल्हाःगु खः। मंकाः खलःपाखें नायः रमेशमान पियाया लिसें बालकृष्ण प्रजापति, राजा शाक्य, रबिन साय्मि व जि उगु ज्याभ्वलय् वनागु। झीगु भाषाख्यलं जिपिं बाहेक नारद बज्राचार्य छम्हेसिगु जक हे अन उपस्थिति दुगु खः। संस्कृति तथा पर्यटन मंत्री अनिल कुमार सिन्हापाखें सिर पाः लःल्हाःगु उगु ज्याभ्वःया लिपा मेगु छगू अन्तर्क्रिया ज्याभ्वः न दुगु खः। जिपिं उगु ज्याभ्वलय् च्वनामच्वना। सिरपाः इनेगु ज्याभ्वः सिधयेकाः नारददाइ, सुरेश लिसे च्वनाः जिमि छपाः किपा नं कया।

सुरेशयात इनाप प्रेसय् ज्या यानाच्वंबलय् निसें हे म्हस्यूगु खः। उबलय् व मचा हे तिनि धाःसां ज्यू। नकतिनि एस.एल.सि. सिधयेकाः रिजल्ट मजूतले अन ज्या स्यं वःम्ह व। लिपा कम्पोजिटर, च्वमि, संवाददाता अनंलि अशोकदाइ मदयेधुंकाः विश्वभूमि न्हिपौया संपादक तकं जुल। एस.एल.सि. सिधयेकाः वं पत्रकारीता विषय कयाः रत्नर

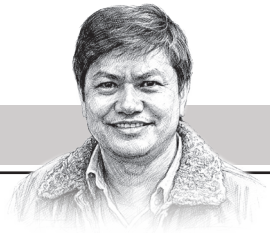

ाज्य कलेजय् ब्वन। स्नातक तगिं पूवंकल। लिपा ११३९ दँय् नेपालभाषाय् एम.ए. यात।

उबलय् इनाप वाःपौया ग्वसालय् लय्लय् पतिं साहित्य गोष्ठी जुइगु। उकीसनं उप्वः धइथें चिनाखँ गोष्ठी जुइगु। उगु गोष्ठी जिं नं तःक हे ब्वति काये नं। जिं नं उबले कविता च्वयेगु याना। सुरेशं नं उगु गोष्ठी कविता वाचन याःगु दु। थुकथं सुरेश इनाप पत्रिकाय् ज्या यायां हे कवि जुल। लिपा बिश्वभूमिइ ज्या याये धुंकाः सु-किया नामं छगू ब्यङ्ग स्तम्भ च्वयेगु शुरु यात। व स्तम्भ थुलि लोकं ह्वात कि व स्तम्भ छगू ब्वनेगु निंतिं जक नं पत्रिका न्याइपिं ग्राहकत दु उबले।

ने.सं. १११० (२०४६) स अप्सरा सिने म्यागेजिन पिदन। उगु पत्रिकाया संपादक नं सुरेश हे खः। व टिमय् जि नं दु संवाददाताया रूपय्। सुरेशं नेपालभाषाया पत्रकार ीता ख्यःयात हे थःगु लजगाः कथं न्ह्याकल। लिसें जनआस्था वाःपतिइ 'शहरभित्र' धइगु स्तम्भ नं मदिक्क च्वयाच्वन। कान्तिपुर दैनिक व मेमेगु पत्रपत्रिकाय् नं वयागु थी थी च्वसुत पिदंगु दु। कान्तिपुर दैनिकया शनिवासरीय परिशिष्टाङ्कय् अनुसन्धानमूलक च्वसुत वं पिकयातुं च्वन। कान्तिपुरय् पिदनीगु वया फुक्क धइथें च्वसुत जिं ब्वनागु दु। झोर्छें/ओमबाहाः लागाय् चरेस ह्यासिस साइनबोर्ड तयाः हे न्याय/मी याइगु ईया छपु च्वसु नं वं च्वःगु दु। उगु च्वसुतिइ लागू वासःया दुर्व्यसनी लानाः वया माहिलाम्ह दाजुं वयागु डिक्सनरी तकं मी यंकूगु खँ न्ह्यथनातःगु दु।

आधुनिक गद्य कविताया ख्यलय् सुरेश न्हू-पुस्ताया छम्ह प्रतिनिधि कवि खः। वयागु 'थौं घण्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन' कविता सफू पिदंगु दु। तसकं न्हू पहलं कविता च्वयेत माहिरम्ह सुरेशया छुं छुं कवितात 'पलिस्था' दँ पतिइ नं पिथनागु दु। 'पलिस्था चिनाखँ गोष्ठी' जुइबलय् सुरेशं तःकः हे कविता वाचन याःगु नं थौं लुमंसे वइच्वन।

नेपालभाषा टाइम्सय् छगू इलय् जिं बुक रिभ्यूया (सफू म्हसीका) च्वसुत च्वयाच्वनाबलय् च्वसु टाइप यानाः न्ह्याबलें मेल यायेधुंकाः सुरेशयात जिं फोन यानाछ्वये। उबलय् सुरेशं फलाना फलाना सफूया नं च्वयाब्यूसा ज्यू धकाः सल्लाह बी। जिं ज्यू धकाः च्वया नं बी। महेशदाइनं थुलि च्वयाच्वंगु नं तःधंगु हे ज्या जुयाच्वन, मखुसाला पाठकतय्सं सफू पिहांवःगु हे सीमखु। सफूया प्रचार/प्रसार नं जुयाच्वन धकाः वं धाइ। गुबलें तःधं छुइगु वयागु बानि मरु। 'महाकवि सिद्धिदास महाजु सिरपाः ग्वसाः पुचलय्' च्वनाः नं जिमिसं नापं ज्या याना। तसकं लिमलाःम्ह व मिटिङ्गय् न्ह्याबलें लिबाक्क थ्यंकःवइ।

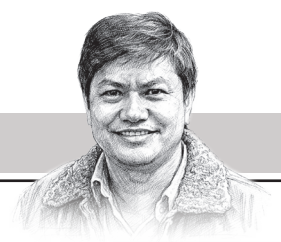

“
कान्तिपुर दैनिकया शनिवासरीय परिशिष्टाङ्गय् अनुसन्धानमूलक च्वसुत वं पिकयातुं च्वन । कान्तिपुरय् पिदनीगु वया फुक्क धङ्गथैं च्वसुत जिं ब्वनागु दु ।
”

ख्यालः व नाटक ख्यलय् सुरेश

निक्वःगु पलिस्था ख्यालः कासाय् चकना साहित्य पाःलाःपाखें सुरेशं च्वःगु ‘खसि’ नांगु ख्यालः न्ह्यब्वःगु खः । उगु ख्यालकं लियांल्यू सिरपाः व दकले बांलाःम्ह ख्यालः च्वमिया सिरपाः त्याकेत ताःलाःगु खः । वयां लिपा पलिस्था ख्यालः कासा जुयाच्वंतले सुरेशया ख्यालः चकनापाखें रमेशकाजी स्थापितया निर्देशनय् न्ह्यब्वयेगु ज्या जुयांतुच्वन । पलिस्था ख्यालः कासा दीधुंकाः नं लिपा चकना साहित्य पाःलाः, शंकरदेब क्याम्पसपाखें ‘अन्तर क्याम्पस ख्यालः कासाया ग्वसाः ग्वःबलय् नं चकनापाखें न्ह्यब्वःगु पाहाँ ख्यालः नं सुरेशं हे च्वइगु खःसा रमेशदाइनं निर्देशन याइगु खः । चकनां न्ह्यब्वःगु सुरेशया ख्यालः छसिकथं-खसि, क्षेप्यास्त्रेश्वर, पोष्टमार्टम, भिजिट मंगलग्रह, यमलोक, मिस मिलेनियम नेपाल खः । ‘मिस मिलेनियम नेपाल’ ख्यालःला नेपालीं अनुवाद यानाः महजोडीया गाइजात्रा महोत्सब ज्याभ्वलय् तक नं न्ह्यब्वःगु खः । थ्व बाहेक नं सुरेशं सडक नाटक नं च्वःगु दु । धर्मकीर्ति बिहारया न्ययूदँ बुदिंया ज्याभ्वलय् न्ह्यब्वःगु ‘ब्वयेफुम्ह प्रेत’ बौद्ध नाटक नं सुरेशं हे च्वःगु खः । अथे हे सँभ्याः साहित्य पाःलाःया न्हय्क्वःगु अन्तर क्याम्पस छधाः प्याखं धेंधें बल्लाः कासाय् आर. आर. क्याम्पसं न्ह्यब्वःगु ‘भुखाय्’ नांगु छधाः प्याखं नं सुरेशं च्वःगु खः । उगु प्याखनं न्हापल्यू सिरपाःया लिसें उगु नाटकय् म्हितूम्ह मिसा पात्रं बांलाःम्ह मिसापात्रया नं सिरपाः त्याकूगु खः । उगु प्याखं नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानं पिदनीगु ‘थाय्भू’ ल्याः १ स २०६२ असार अंकय् पिदंगु दु । अथे हे सुरेशं मह-चौतारीया निंतिं धाराबाहिक कथं हे बाखं च्वःगु दु ।

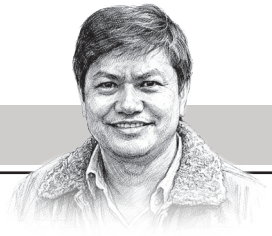

किरणं सुरेश किरण

सुरेशं अथे हे खुलाति न्ह्यः जितः कंगु खः, वयागु नां सुरेश किरण गथे जुयाः जुल धइगु बारे। मचाबलय् वया दाजु परेजून्ह (निनिया काय्) सुरेश मानन्धरयात नेपाल आदर्श स्कूलय् भर्ना यानाब्यूगु जुयाच्वन। तर व धाःसा स्कूल मवनीम्ह जुयाच्वन। अले वयागु हे क्लासय् वयागु हे नामं किरण ब्वं वंगु जुयाच्वन। उकिं वयागु वास्तबिक नां किरण खःसां प्राबिधिक कारणं धायेमाल सुरेश किरण मानन्धर जूवंगु जुयाच्वन। थ्व नं छगू रोचक खँ जुल।

थौं सुरेश मदयाः पत्रकारीता ख्यलय्, झीगु भाषा ख्यलय् पर्कां पर्के मफैगु हन्ता जूगु दु। सुरेशया आत्मा सुखावति भुवनय् वास लायेमा, मेगु छु धाये ? व मदयेधुंकाः वयात लुमंकाः च्वयागु छपु कविता वयात हे द्यछायाच्वना।

मृत्यु शाश्वत धाःसां
गुगुं मृत्यु पत्याः याये थाकुइ यः
प्रियजनपिनि मृत्युं
मिखां ख्वबि हायेकाबी यः
जन्म जुसेंलि मृत्युला अवश्यम्भाबी खः
अनित्य संसारया थ्व ला छगू रीत हे खः
धायेतला गुलि अःपु छन्हु वने हे मानिगु लँपु
मत्यवं वंपिं खनाः थ्व नुगः गुलि ख्वये यः
ख्वःगु नुगः ची गुलि थाकुइ यः
ख्वख्वं हे गुबलें गुबलें बनावने यः
होश दुसां तबि बेहोसी थें जुयाबी यः
थः मनू मदयेका च्वने गुलि थाकुइ यः
आखिर छन्हु वने हे मानि धैगु लुमंकाः
धैर्य यानाः च्वनेगु सिबें मेगु लँपु मदु स्व
सुखावती भुवनय् वास लायेमा धकाः झीसं
प्रार्थना यायेगु सिबें मेगु लँपु मदु स्व

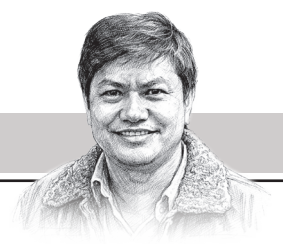

ख्वालय् न्हय्यावले प्रतिभा खनेदुम्ह सुरेश किरण

नातिकाजी महर्जन

सुरेशयात न्हय्थाय् नापलाःसाँ न्हय्यूख्वाः, मुसुकाःगु खना च्वं। नवाःसां न्हय्याबले वचन तयाः खँः ल्हाना दी। लंय् गनं नापलासाः, नेपाल भाषा टाइम्सया अफिसय् वंसां वचन हे तया खँल्हाना दी। सुथय्, न्हिन्हय्, बहनि न्हय्यागु हे मुदय्, न्हय्यागु इलय् जुहेसां वचन मतयूकं खँः ल्हागु धैगुहे मदु। वयूकः नापलाईबले वयूकःया ख्वालय् हरेकया भाःव खनेदु, न्हय्यूसां, खँःल्हासां, सुम्क च्वंसां, मञ्चय् भाषण याःसां किरणया ख्वालय् हरेक भूमिकाया भाव खनेदु। वहे भाव हे वयकःया प्रतिभा खः। वहे प्रतिभा भावं हे दक्व खँ ज्या पुवंका दीम्ह व्यक्ति खः।

मचाबले निसें हे प्रेसया कोठाय् च्वना कम्पोजिटर जुसांनिसें प्रेसय् ज्या यानाः 'ईनाप' वा पौ, विश्वभूमि न्हिपौ, सन्ध्याटाइम्स न्हिपौ निसें नेपालभाषा टाइम्स न्हिपौ तकया सम्पादनया भूमिका म्हिताः थौ भाषा आयोगया माननिय सदस्य तक जुईफुम्ह थौ भिसं न्हयच्चाय मखनंः। थःहे भिन्चायागु इहिपाया भ्वःले पाजु जुया भिन्चायात पाचिना वंम्ह सुरेश, जिचा भाजुयात लःल्हाना वी मखंक हे भि सकसितं तोतावन। गजाःगु जोग स्वहेय् माःगु ? सुरेश स्वयाः भि बुरा-बरापिं द्यकं द्यकंहे थःल्याम्ह जुयानं जिमीत तोता थः याकचा वनं।

छुयाय् खयतला भिंपिनीगु आयु कम जुइहँ, भिपिं मनूतयूत द्यःयातनं तसकं यः धाई, अथे जुया हे याकनहे यंकीगु जुया च्वनं खनी। सुरेश थें जाःम्ह प्रतिभादुम्ह सालिन व्यक्ति, भिंम्ह मनु गन कावने ? छुयाय् मन तयहे माल, जन्म जुलकि मरन अवश्यहे वइगु जुया च्वन, न्हापा व लिपा हे जक खनि।

सुरेश किरणयाके मे-मेगुनं यक्वःहे प्रतिभा दुगु जुया च्वन। जि छन्हु थःगुहे व्यक्तिगत ज्याः ज्वना नेपालभाषा टाइम्सयात विज्ञापन बिगु धकाः ज्याकुथी वना। सुरेश नापलात, जिगु थम्ह हे स्वनातयागु 'विष्णु-नाति फोटो पत्रकारिता सिरपा' या विषयलय् खँ ल्हान्हा। वयकनं लेटर प्याडया नाः अनुसारं लोगय् क्यामरानं तसा बाँला

धयादिल। थो खँ न्यना जित तसकंहे लयूताल। वयकः विविध विचारया ध्यान दुम्ह व्यक्ति खः धैगु खनेदु। उकिं वयकः यागु थथे विविध विचारय सुझाव कथं न्हापांगु सिर पाः, गुँलाथ्व १२, ११४२ कुन्हु गोरखापत्रया विकास द्धारे, अले लिपांगु गुँलाथ्व १२, ११४३ हिमालय टाइम्सया नरेश श्रेष्ठ यात सिरपा लःल्हानागु जुल। वयाँ लिवा नया सडकया मिलन सहकारी कार्यालय पाखैं दाँ काय् मफुलीं याना सिरपाः लःल्हागु ज्या आतकंन याय मखँःनि।

सुरेश किरणजु भाषा आयोगया सदस्य, नेपाल टाईम्स, सन्ध्या टाइम्सय सम्पादक, कवि, लेखक जकं मखुसें विविध विषया ज्ञाता खः। यलय् ख्वपय् थ्येंकन नेपालभाषाया ग्राहक देकेगु ज्याः वयेक सुथाःला। यलया तिछुं गल्ली जिपिं पाटन संयुक्त क्यामपस २०३७ सालया पासा पिं जिबलाल ताम्राकार, केदारलाल ताम्राकार, बाबुरत्न शाक्य अले राजेन्द्र श्रेष्ठ पिन्त नेपालभाषा पत्रिका ग्राहक देकेगुली चुलागु दु। उकि याना थौं नेपालभाषा पत्रिका ब्वोमी पिं यक्व दत, भाषा थकायेत अपुना च्वन। झिगु माः भाय् नेवाः भाय् सेनिपि ब्वोनि पिं थां वयाच्वगु खनेदु। थज्यागु हे दसि दगु ज्याँ हे सुरेश किरण व्यक्तिगत संस्था नं धा साँः छु हे मपा। सरकारं तकनं नेवाः माःभाय् ब्वकेगु न्ह्याके धुंकल। मेगु अबुया म्हगसया मगानिगु ज्या वयूकःया कायूपिंसं ग्वाहाली यायगु मति वइला थें ?■

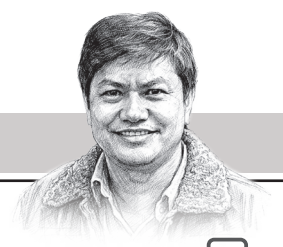

जिगु मिखाय् सुरेश किरण

जगत बीरसिंह कंसाकार

वय्कया नायुगु सः नापनापं मृदुभाषी, तं मचाइम्हः, आवेसय् नं मवइम्हः न्हयाम्हः नापं नं अति मिलनसारम्हः खः, सुरेश किरण मानन्धर।

वय्क नाप संगत यापिं दक्वस्यां नं थ्व खँला सिउ हे जुइमाः, अनुभव यागु हे दयेमाः। उकें हे वय्कया नां सुरेश किरण (इन्द्र थें ज्याम्हः जुया सारा नेवाःतयूत प्रकाश छरे याना वंम्ह) मानन्धर धका तगु जुइमा। छाय्कि वय्क मचानिसैं हे छम्हः अज्याःगु सद्गुणं जाःम्ह तेजस्वी जुइमाः।

ँजि सिउगु व खंगु आधारय् धाय्गु खःसा, वने धुंकुगु छगु उगु इलय् वय्क लगायत दिवंगत सुशील बीरसिंह कंसाकार, दिवंगत महेश जोशीपिन्त नेवाः पत्रकारया खेलय् दुत हयेगु लागि उगु ईया वरिष्ठ पत्रकार तथा सम्पादक दिवंगत भाजु अशोक श्रेष्ठयागु तधंगु ल्हाः दु, भूमिका दु अर्थात् हपाः बियावंगु दु। अशोक श्रेष्ठपाखें हे वय्क सुरेश किरण मानन्धर, सुशील बीरसिंह कंसाकार, महेश जोशीपिं लगायत यक्वसित स्यनेकने (तालिम) याना छम्ह सच्चाम्ह गुणं निपुर्णम्ह पत्रकार, सम्पादक जुइत सक्षम जुगु सिइदु। थुगु अर्थय् अशोक श्रेष्ठयात सुरेश किरण मानन्धरया गुरु धाय् ल्वम्ह खः। तर लिपा वया हिलावंगु इ, अले बाध्यता परिस्थिति याना थःथःगु छुं छुं मानवीय अवगुणं याना, अले फरक फरक बिचार धाराया कारणं यानानं बैचारिक मतभिन्नतां याना सम्पादक भाजु अशोक श्रेष्ठं न्हुगु विश्वभूमि पत्रिका (न्हिपौ) या सम्पादक जुया दिल धाःसा थुखे पुलांगु विश्वभूमि न्हिपौया सम्पादक भाजु सुरेश किरण मानन्धर जुया दिगु खः। दिवंगत जुयावंम्ह भाजु सुरेश किरण मानन्धरज्यूया सम्पादक जुया दकले पहिला न्हापां ने. सं. ११११२ थिंलाथ्व १२ निसें पलाः न्हयाकादिइगु थ्व हे विश्वभूमि न्हिपौपाखें खः। अन लिपातिनि सन्ध्या टाइम्स न्हिपौ, नेपाल भाषा टाइम्स न्हिपौया सम्पादक जुया भाषा सेवाय् निरन्तर रूपं पलाः न्हयाकातुं दिगु खः।

सुरेश किरण मानन्धरं विश्वभूमि न्हिपौया सम्पादक पद त्वते धुंका लिपावया सुशील बीरसिंह कंसाकार सम्पादक जुयादिगु खः। थथे खःसां तविं नं थुपि निम्हस्यां बीचय् मित्रता गबसं तुतेमजु। निमिस्या दथुइ गबसं नं कटुता, ईर्ष्या, मोह, लोभ, भनाभन गबसं

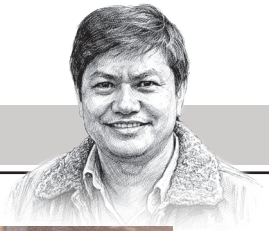

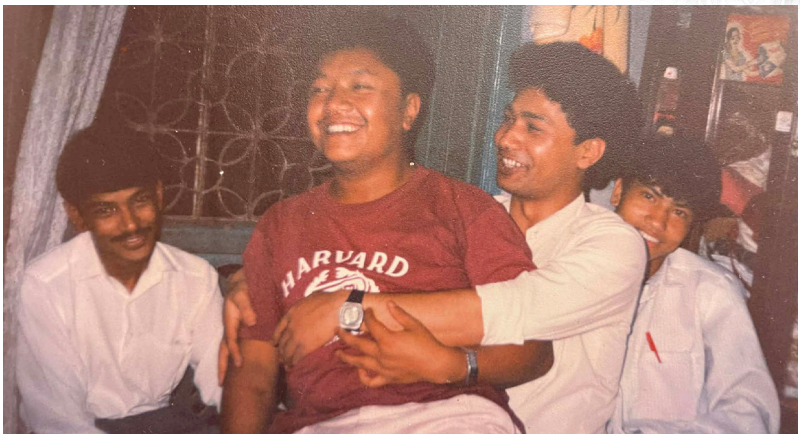

जुगु खनेमदु। बरु गन नं लंयू, भोजयू अथवा मेमेथायू गननं निम्ह ढोदुक नापलात धासाः नं छम्हः मेम्हः नाप नेपाल भाषाया बारे अथवा नेपालया राजनीतिबारे घण्टौंतक नं छलफल, सल्लाह, सुझावया काल-बिल याना खल्हाबल्ला जुयाच्वनिगु खः। थुपिं छम्हः मेम्हः नाप तसकं खंब्याः। थौं वया दैबसंजोग थयागु नं जुयाबिल कि सुशील बीरसिंह कंसाकार व सुरेश किरण मानन्धरया मृत्यु ५९ वर्षय हे जुया बिउगु दु। थ्व छगु नं गजबगु हे घटना जुयाबिल।

सुशील बीरसिंह कंसाकार मदयू धुंका नं जि लेखक स्वयमू सुरेश किरण मानन्धरयात थायथासयू नापलाना च्वनिगु खः। छन्हु छगु भोजयू सुरेश किरण मानन्धरयात नापलाबलें थुलि सुमधुर रूपं खँल्हाबल्हा जुलकि वयूकया खँ न्यना जि तसकं प्रभावित जुयाः। व छुले धायबलयू जी वयूकयात छगु सुझाव थे बियागु खः कि छि विविध पत्रपत्रिकाया सम्पादक जुया थुलिमछि नेपाल भाषाया सेवा यानादिल, आः नेपाल भाषा नापनापं खंयू भायूया पत्रिकायू, टेलिभिजनयू नं सम्पादक जुयादिल धासा अझ झन बांलाइलाः धका धैगु खः। तर नं खंयू भायूया पत्रिकायू सम्पादक जुइगु गबसं इच्छा व्यक्तयाना खँ ल्हाःना मदि।

धन्य धायूमाः वयूकः सुरेश किरण मानन्धरया नेपाल भाषा प्रतिया भाषा प्रेम, मतिना, समर्पण, त्याग तपस्यायात। नेपाल भाषाया हर क्षेत्रयू वयूक नं यानावंगु अतुलनीय सेवायात सदा सदा युगंयुग तक लुमंका च्वनि। अजर अमर जुया इतिहासयू च्वनेमाः। थ्व हे जिगु भिंतुना। वयूकया निर्वाणया कामना याना।

अनिच्चावत संखारा, उप्पादवय धम्मिनो।
उपज्झित्वा निरुज्झन्ति, तेसं वूपसमो सुखोति॥

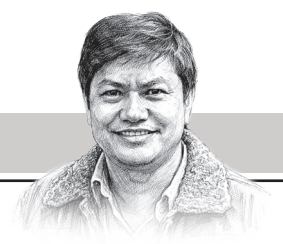

कविताय् सुरेश किरण : लुमन्तिइ सुरेश किरण

नारद वज्राचार्य

सुरेश किरणयात कयाः थुकथं लुमन्ति च्वसू च्वयेमाली धकाः जिं म्हगसय् तकं हे मखनागु। तर इलं थजाःगु स्थिति नं हयाबिइगु जुयाच्वन। जिं ला जिगु निंतिं थ्व नियतिं भयानक खेल म्हितूगु थें तायकाच्वनागु दु।

सुरेश किरण लिसे स्वीदँ पीदँ निसें नापं दु, जिलिसे जक मखु व सकलें लिसे हे नापं दु। व सदां सर्व सुलभ -पद्मरत्न तुलाधर थें हे। मजिउ, म्हाः, मफु वया म्हुतुं गुबलें पिहां मवः। वं फुकसिया मन तयाच्वंगु दु। धाय् व छगू मनचिन्ते झोला खः, मामाःपिन्सं मामाःगु वयाके तुयाकाइ। छमा कल्पबृक्ष सिमा खः व मामाःपिन्त मामाःगु उपलब्ध याकाबिइ। छम्ह कामधेनु सा खः व न्ह्यान्ह्याःपिन्सं वयाके मामाःगु न्ह्यानाकाइ।

लिमलाः वया लिबाक्क थ्यंकः वइ। तर सकसिनं थू वया व्यस्तता।

॥ १ ॥

लिजः नेपालभाषा कविता दबू नीस्वनाः निगू दशक मयाक नापं च्वनाः नेपालभाषाया कवितायात विश्वस्तरय् थ्यंकेगु तातुना यक्व ज्या याना। वं विश्वय् ब्वयबहःजुइक यक्व कविता च्वयावन। व थ्व नीछगू सदीइ देयया हे छम्ह सशक्त हस्ताक्षर जुयाबिल। वयागु **थौं घन्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन** नांयागु कविता सफू पिदंगु दु। अले मेमेगु यक्व कविता थीथी पत्रपत्रिकाय् न्यनाच्वंगु दु।

सुरेश किरण कविया रूपय् पिलू वयेवं अर्थात् वया **थौं घन्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन** सफू पिदनेवं नांजाःम्ह समालोचक कृष्णचन्द्र सिंह प्रधानजुं वयकःयात बि.सं.२०४६ सालया आन्दोलनया तःधंगु कोश्यालिया रूपय् कयादिल। झीगु भाषाय् ऐतिहासिक व दुर्लभ प्राप्तिया रूपय् कयादिल। सुनाःनं मधाः थें धयाबिइम्ह कवि सुरेश किरण खः धासें समालोचक कृष्णचन्द्र सिंह प्रधानजुं सुरेशया कवितां बियाच्वंगु सन्देश, सुरेशं मनूमात्रयात थनेया निंतिं न्ह्याकाच्वंगु अभियानयात कयाः थुकथं धयादिल- "सुरेश

ला हिनुलिइ देय् थनाः नं देशया लागां चिकाच्वने मयःम्ह कवि खः । उकिं राजनीति सिकं च्वय्, दलं नं थहां वनाः सुरेशया कवियात कवितायू मनूया कुलां मालाच्वंगु खना । मयः मयः सकारय् यायेमाःसां विरोध मयासें च्वनेमफुम्ह कविं ईया सलय् विद्रोह तनाः हालाबिल । स्यानाः नं स्याःगु मचाःपिन्त अभ्क स्याकाः स्याकेगु कुतलय् स्याःया पीडा गुलि स्यानापुसेच्वं थुइका बिल । स्वाभिमान मियाः पराजय फयाच्वंपिन्त पराजय गुलि ग्यानापुसे च्वं- प्रतिकार यायेत न्ह्यचिका बिल ।"[१]

खः सुरेश देशया लागां चिकाच्वंम्ह खःसां सर्वव्यापि कवि खः ।

अथेहे सुरेश किरणया समग्र कवि व कवितायात कयाः कवि बुद्ध साय्मिं थथे धयादी- "कवि सुरेश किरण थःगु दायित्वं बिमूख मजुसे उत्तर आधुनिकवादीकथं थःगु काव्य सिर्जनाय् दुबिनाच्वनीम्ह कवि खः । व आधुनिक कालया नायकत्वया थासय् प्रतिनायक प्रवृत्तियात नालाः यथार्थवादी दृष्टिकोणं थःगु रचना सिर्जना याइम्ह कवि खः । खँग्वःयात विपरितार्थकथं न्ह्यब्वयेगु शिल्पचातुर्यता सुरेशयाके दु । सुरेश किरणं दर्शन न्ह्यब्वयाः सामान्य खँ प्रतिपादन यायेत स्वइमखु । बरु सामान्य खँया लिधंसाय् सुम्क दर्शन प्रतिपादन यानाच्वनी । सुरेशं थौंया मनूया प्रतिनिधित्व यानाः कविता च्वइबलय् वयागु व्यंग तसकं हे स्याचु जू ।"[२]

कवि सुरेश किरणया कवितायात समस्तिगत रूपं हनेबहःम्ह समालोचक डा. ज्याति तुलाधरजुं थथे धयादी- "कवि सुरेश किरणं उत्तरआधुनिक काव्यिक प्रवाहयात दुथ्याकाः नेपालभाषा आधुनिक कवितायू न्हूगु पहःया बौद्धिक चेतनशीलता व यथार्थवादी गम्भीरतां जाःगु छगू विस्कं आयाम हे चायेकाव्यूगु खनेदु । .....ब्वमिपिन्त जीवनया हरेक परिवेशया प्रत्यक्ष रूपं सामना याकाः, मानव अस्तित्व, पहिचान व जीवनया अर्थहीनतायू व्यंगात्मक कथं परिहास यानाः न्हूगु दृष्टिकोण व चेतनशीलताया विकाश यायेगु कुतः अतिकं आकर्षक व च्वछायेबहः जू ।"[३]

थुकथं देय्या विद्वान समालोचक समिक्षकपिसं सुरेश किरणयात च्वछाइ ।

१ प्रधान कृष्णचन्द्र सिंह, "हिनुलिइ देय् थनाः नं देशया लागां चिकाच्वने मयःम्ह कवि सुरेश किरण"-भूमिका, सुरेश किरण, "थौं घण्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन"- च्वसापासा, यँ ने.सं. ११३१

२ साय्मि बुद्ध, "न्हूकविता : सुरेश किरणया च्वसाय् वयाः"च्वसू, "कविता थौंया मिखां", सम्यक लुमना पिथना, यँ, ने.सं.११२०

३ तुलाधर डा.ज्योति, "सुरेश किरणया कविता उत्तर-आधुनिकताया लँपुइ" च्वसू, "आधुनिक काव्य व विद्रोहया सः छगू विश्लेशन",नागार्जुन पब्लिकेशन प्रा.लि, यँ, ने.सं.११४६

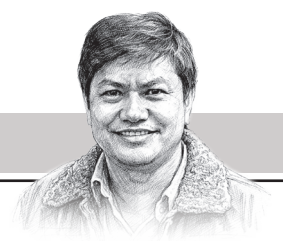

च्वछायुमाःम्ह नं खः व। वं च्वइगु नं अथेहे खः। वयागु व्यंग दुने नं पीडा सुलाच्वनी। पीडायात नं वं याउँक व्यंगयु हिलाबी। थौंया मनुखं मनूयात याइगु व्यवहारयात वं थें स्याचुक्क सुनां व्यंग यायेफइ ? गथे-

वं खने सातकि
जिगु टाईयात 'हेलो' यात
जिगु कोटयात 'म्हं फु ला' न्यन
भतिचा खँ जिगु पाइन्टलिसे ल्हात
वनेत्ययेकाः जिगु लाकांलिसे ल्हाः मिलय् यात
जितः न्व हे मतू।

(जि, ग्व जि ?)

देशयु क्रान्ति जुल। प्रजातन्त्र वल तर जनतां प्रजातन्त्रया सवाः अनुभूत याये मखनेवं कवि सुरेशं उगु कथित प्रजातन्त्रयात थुकथं परिभाषित यानाबिल-

जिं फ्वनाच्वनागु सूर्द्यः मखु
न त जः खः
जिं फ्वनाच्वनागु ला सुपाँय्या अन्त खः।
धात्थें, जिगु देशय् त्वःगु सूर्द्यःया मू
पर्यटकतय् सनराइज स्वयाः अप्वः मवंगु जुयाच्वन।

(जिगु देशयु सूर्द्यः त्वःगु मखु, फगत सनराइज जूगु जुयाच्वन)

थम्हं हनाबना तयातइपिं, देय्या न्हयलुवाः नेता धयातइपिं, थम्हं आदर्श मानेयानातइपिं हे गुबले अमनू जुयाबी। इमिगु कारणं थीथी काण्ड हे काण्डया खुसिबाः देशय् न्यनावइ उबले इमित हे च्वलापतिंचां सुयाः कवि सुरेश किरणं धाइ-

गबलें– जिं छन्त धयागु खः
लं त्वःते मते
छं लं त्वःतलकि जि नांगां जुइ।
थौं सकस्यां न्हय्:ने जिं लं त्वःताच्वना
फगत छंत नांगां यायेत।
खः छन्त नांगां यायेत थौं जिं थःगु लं त्वःताच्वना
छन्त हाखः किकेत थौं जिं थःगु ख्वाः हाकुकाच्वना।

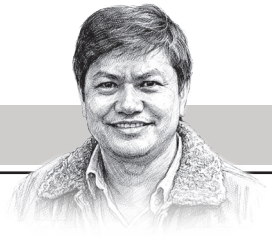

(फगत छन्त नांगां यायेत)

वं फुकंसित थः कुचा कुचा यानाः इनाच्वनी। थुकिइ हे वया लुधना दु। लय्ताः दु। स्यू वं फुकंसित व माः। थथे थःत इइउं वं छकूचा 'थः' थःत इने मखनाच्वन। तसकं हे बेफुर्सद जुइकाच्वनेमाला च्वन व। थःगु थ्व हे बेफुर्सदयात वं थुकथं चित्रण याइ-

मृत्यु-
फुर्सद दतकि नापलाये धकाः
लुखाखलुइ तुं पियाच्वन।
अले 'जि' -
थःत थुकिया सुचं बी धकाः
थः नापलायेत थःके हे पलख ई फवनाच्वना।

(खः थौंकन्हय् जि लिमलाः)

॥ २॥

नेपाः राष्ट्रिय पार्टी निर्वाचन आयोगयात बियागु दुजः धलखय् लिखित रूपय् वयागु नां मदु, व मदु तर व पोलित व्यूरोया हे मू दुजः खः। संविधान सभाय् लागाया बारे पार्टीया आधिकारीक धारणा न्ह्यब्वय्गु खँय् तच्वतं बहस, विवाद जुइ, उबले तसकं

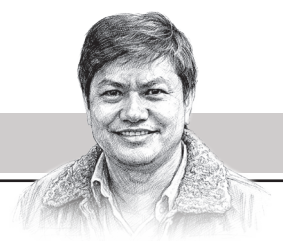

व्यवस्थित व सन्तुलित रूपय् बिचाः न्ह्यब्वइम्ह व हे जुइ। सम्बिधान सभां दयेकीगु सम्बिधानया ड्राफ्ट अध्ययनया इलय्, अझ धायेगु खःसा भाषा व जातिया सवालय् पार्ट्रीं न्ह्यब्वय्गु बुंदागत बिषयय् वयागु दुग्यंगु सल्लाह व सुझाव महत्वपूर्ण जुयाबिइ।

सुरेश किरण वहुआयामिक व्यक्तित्वया धनि खः। साहित्यय् कविता, ख्यालः, नाटक, व्यंग लेखनय् व प्रखर व सिद्धहस्त लेखक खः। अथेहे वं च्वइगु थीथी बिषयया समसामयिक, भाषिक व सांस्कृतिक च्वसू मात्र च्वसू जक मजुसे तसकं ग्यसूग्यं, विचार ोत्तेजक व खोजमूलक नं जू। थौंया आधुनिक विकाशक्रमय् म्वानाच्वंपिं थौंया मनूत वं कान्तिपुर न्हिपति च्वःगु थनया रैथाने मनूतय् खँ, साइकल मोटरसाइकलया इतिहास, छगू इलय् संसारया मनूतयेत ह्यासिस,चरेस,स्म्याक्स आदिया कुं आकर्षित याःगु थनया फ्रिकस्त्रितया बाखं, थनया जात्रा पर्वया दुने भ्यलय्पुनाच्वंगु नेवाः सभ्यता व संस्कृति यात ब्वनाः चकीत जुइ। अजूचाइ। वं फरक ढंगं तर यथार्थ खँ न्ह्यब्वयाबी।

ने.सं.१०८७स मां पंचकुमारी व बौ रामप्रसाद मानन्धरया क्वखं बूम्ह सुरेश किरण न्हापां कम्पोजिटर जुयाः प्रेसय् दुहां वःम्ह खः। सुरेश किरण **बिश्वभूमि, सन्ध्याटाइम्स, नेपालभाषा टाइम्स** न्हिपौ, **अप्सरा** फिल्म म्यागाजिनया सम्पादक खःसा **कोशल्वहँ** कविता प्रधान स्वलापौ व नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानया लुखां पिदनीगु **थाय्भु** खुलापौया सम्पादक मण्डलय् नं दुथ्याः। लिसें सुरेश किरण देय्या थीथी ततःधंगु पत्रपत्रिका व अनलाइन सन्चार ख्यलय् नं आवद्ध जुसे नियमित च्वसू च्वयाः ३७ दँ तक मदिक्क पत्रकारीताय् क्रियाशील जुयाच्वंम्ह व्यक्ति खः। धात्थें धायेगु खःसा सुरेश किरण पत्रिका ख्यलय् दुहां वयेवं हे बय्बय् जूम्ह पत्रकार खः। बि.सं. २०४६ सालया जनआन्दोलनया इलय् आन्दोलनया कमाण्डर गणेशमान सिंह पंचायत सरकारया कडा निगरानिइ बीर अस्पतालय् भर्ना जुयाच्वंगु, सुरेश किरण व सुजिव वज्राचार्य निम्हं डाक्टरया वसः पुनाः वीरअस्पताल वनाः गणेशमानलिसे अन्तरवार्ता कयाहयाः पत्रिकाय् छापय् यात। उबलय् व खँल्हाबल्हा देय्न्यंकं बय्बय् जूगु खः। २०४६ सालया आन्दोलनयात तिबः जूवंगु खः।

सुरेश किरणया कृतिगत रूपय् **थौं घण्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन** कविता सफू, **पद्मरत्न तुलाधार** जीवनी सफू, **२०४६ साल जनआन्दोलनय् विश्वभूमि न्हिपौया भूमिका** सोध सफू पिदने धुंकूगु दु। अले व राष्ट्रिय प्रतिभा पुरस्कार, पारिजात सिर्जनशील पुरस्कार, धर्मादित्य धर्माचार्य पत्रकारिता पुरस्कार आदिं पाखें सम्मानित नं जुइधुंकूगु दु।

॥ ३ ॥

थजाःम्ह व्यक्ति सुरेश किरणं ५९ दँया बैंसय् ने.सं. ११४६ चिल्लागा ६ सोमबार कुन्हु भीत त्वःता वन। सायद, वं यायेमाःगु ज्या क्वचाल जुइ। लुखाय् पियाच्वंम्ह कालयात ताउत पीकातय् मयूल जुइ वया, उकिं ला वं छु छां मधासे खुरुक्क वनाछ्वत। तर भीगु निंतिं धाःसा तच्वतं क्षति जूगु जुल। व मदयाः जूगु ह्याकिं ग्व! पू वनी ला मवनी ला ?

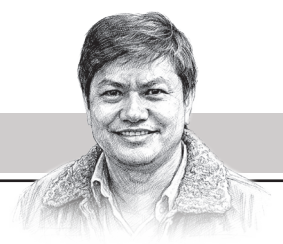

लिपांगु इलय् व भाषा आयोगया दुजः जुल। माननिय सुरेश मानन्धर जुल। उकुन्हु हे तिनि खः वहन्हि लिबाय् धुंकल वया फोन वल। आसे, थ्व फोन वय् न्त्यः छ्गू समाचार वःगु - थुगुसिइ निसें भाषा आयोगं मातृभाषाया संवर्धन व उत्थानया ज्याय् न्त्यथनेबहःगु ज्या यानावयाच्वंगु संघ संस्था व व्यक्तित्वपिन्त सम्मान व पुरस्कार बिइगु धकाः। व समाचार खनेवं जिं थुकियागु न्हापांम्ह हकदार नेपालभाषा मंकाः खलः,यँ खः धकाः च्वयाः छ्वयाबियागु खः, छायधाःसा नेपालभाषा मंकाः खलः हे अजाःगु संस्था खः गुकिं देशय् भाषिक हक अधिकारया निंति देय् न्यंक सः थ्वयूकल, देय्या थीथी भाय् ल्हाइपिं जनजातितयूत छथाय् मुंकल, ततःधंगु भाषिक आन्दोलन यात। व सुरेशं नं ब्वंगु जुयाच्वन। तर भीगु भाषिक ख्यलं धाःसा सुनानं चिउताः मतःगु जुल। भीपिं अजाःपिं हे खः, ज्यायात सिधल। लिपा थथे यायेमाःगु, थथे जुइमाःगु धकाः खँ ल्हायगु त्वह नं भीसं थम्हं हे दयकेमाःपिं भी। माःबलय् माःगु ज्या धाःसा मयायेगु, भीगु बानि हे थजाःगु। फोन ल्होना- सुरेशं थःके दुने बिलिबिलि जायाच्वंगु मांभाय् प्रतिया मतिना प्वंकाहल- नारद दाइ ! भाषा आयोगं सिरपाः/हनाया निंतिं आह्वान याःगु सुचंया म्याद कन्हय् तक जक। भीगु भाषाख्यलं आःतकं फाराम भरेयानाः छ्वया हःगु खनेमदु। नारद दाईं हे च्वयाः छ्वयादीमाल। फाराम आयोगया ब्लगय् दु। जिं धया- जि ला मंकाः खलःया पदाधिकारी मखु। जिं च्वये जिइला ?। वं धयाहल- 'न्त्याम्हेसिनं फाराम भरेयानाः सिफारीस यानाहःसां जिउ।' अथेखःसा जिउ जिं फाराम भरेयानाः छ्वयाहय्। - जिं धया।

जिं उलि धायवं वं लुधंक सासः ल्हात। जि उग्रिमय् कुने क्वथाय् वना। न्हापा अर्थात २०४०/४२ सालय् मंकाःखलःयात तःचाः तब्या यायेगु ग्वसाः कथं ग्वहालिपुचः दयेकूबलय् उकिइ च्वनाः छुं भचा ज्या यायेगु ह्वःताः जितः नं चूलाःगु खः उकिं उबलयया मंकाःखलःया भवँ तयातयागु फाइल, सफू, पत्रपत्रिका माला। लिसें भाषा आयोगया ब्लगय् वनाः फाराम डाउनलोड याना। कन्हय् कुन्हु नेपालभाषा मंकाःखलःया मू दुजः भाजु प्रतापमान शाक्यजुलिसे खँल्हानाः वयूकःपाखें मंकाःखलःया बारे माःमाःगु डाटा कयाः, मंकाःखलः नीस्वंसां निसें थ्वं यानावःगु भाषिक संघर्षया बारे छ्गू पेज च्वसू च्वयाः फाराम लिसें घानाः मेलय् छ्वयाबिया। लिसें थुकिया जानकारी सुरेश किरणयात नं बियाबिया। लिपा भी सकसिनं सिउगु हे खँ जुल **अन्तर्राष्ट्रिय मांभाय् दिवस फेब्रुअरी** २१ या लसताय् ने.सं. ११४६ चिल्ला थ्व ३ कुन्हु **नेपालभाषा मंकाःखल**ःयात भाषा

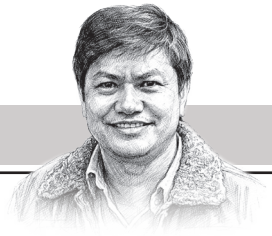

आयोग पाखें **भाषा बर्ष संस्था** २०८२ पाखें संमान प्राप्त जूगु।

नेपालय् दकले न्हापां देय् न्यंक भाषिक आन्दोलन न्ह्याकूगु संस्था नेपालभाषा मंकाःखलः,यँ यात थुकथं हने खनाः सुरेश किरण उबलय् तसकं लयूताःगु खः। वं उबलय् अन न्ववाःगु न्वचुइ नं वयाके व्बलनाच्वंगु लसता, वयाके दयाच्वंगु भाषिक कर्तव्यया बोध बांलाक सी दु।

व नापं च्वनाः उबलय् कयागु किपा, वयागु लुमन्तिया अन्तिम किपा जिगु निंतिं व हे जुल।

आः साहित्य, पत्रकारीता व भाषिक आन्दोलनय्, वं त्वःताथकूगु कृतिइ व म्वानाच्वनी। अन्तय्, सुरेश किरणया समग्र संघर्षशील जीवनयात हे प्रतिबिम्बित याइगु, वयागु अन्तिम इच्छा नापं स्वानाच्वंगु, वयागु हे छपु कविताया छकू अंश न्ह्यथनाः थ्व च्वसूयात थन हे बिश्राम बिइ -

जिं दुःख मताया
जितः गोलीं थ्यना छ्वःगु खँय्
आखिर थनाहःगु नं ला जितः गोलीं हे खः
खः जितः सन्ह्यलं थनाहःम्ह गोली खः
भ्रम मजुइमा – ग्वंगः मखु
(बरु न्यँ, ग्वंगःया कुकुल्यांकू ला
थौं सुथ जुइत्यंकाः तिनि ताये दयाच्वंगु खः)
सतक सफू जुयाब्यूगु दु थौं इतिहासया
ब्वना स्व– ध्याचःगु मसि मखु,
अन जिगु हे तिकिनंगु हि
आखः ग्वः जुयाः धस्वानाच्वंगु दु
बस् जितः ला
कन्हय्या मस्तय्सं
थुलि आखः ग्वः ल्वःमंका मब्यूसा गाः। ....

•

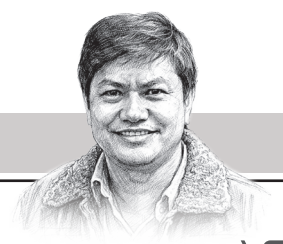

कम्पोजिटर निसें भाषा आयोगया सदस्य तकया यात्रा

निर्मल वज्राचार्य

चिकित्सा ग्वःगु बलया करामत

सुरेश गुंगू कक्षाय् ब्वनाच्वंगु इलय् ल्हातं ल्हातं बलं कयेकाः छगू चुकय् म्हिताच्वंगु इलय् पासायात बलं कयेकूगु बल पासायत मलासे आखः कम्पोज यानाः पानातःगुलिइ लाः वनः म्हःया अग्रेजी आखः a,b,c,d छ्यालब्याल जुल। The Motherland नांया उलबय् नांदंगु छगू पत्रिकाया पेज छापे यायेत कम्पोज यानातःगु थुभनं छ्यालब्याल जूगु खनाः सुरेशयात त्याप्प ज्वनाः ब्वः बिल 'का जिं न्हापा गथे यानाः कम्पोज यानातयगु खः अथे हे या' धकाः ल्हातं च्वयातःगु अग्रेजी आखः क्यनाः धर्ना च्वनाः हे पूवंके बिल। छखे ग्याः चिकु मेखे न्हूगु व नं म्हगसय् तकं मखनीगु ज्या यानाच्वंगु अनुभव सुरेशं यात। थ्वखे द्वंविद्वं कथं यायेमाःगु ज्या हे लिपा वनाः कर्म क्षेत्र हे जुयाबिल। थ्व छगू वया जीवनया न्हापांगु turning point साविल जुल।

मेगु *Turning Point*

२०४१ साल पाखे थाय्मदुइ च्वनादीम्ह मल्ल के. सुन्दरया नेपालभाषाया अतिकं लोकंह्वाःगु वाःपौ (साप्ताहिक पत्रिका) इनापया निंतिं कम्पोजिटर जुयाः हे छुं ई तक ज्या यात। कम्पोजिटर जुयाः ज्या याना च्वंबलय् पत्रिकाय् छापे जुइगु सकतां थम्हं हे कम्पोज याइम्ह जूगुलिं वयात नं थःगु खँ थम्हं च्वयाः मेपिनिगु नामं पिथनेगु ज्या यात सुरेशं। सिंयागु पौद्यामय् मेपिसं च्वयाः क्वफाः थें थम्हं च्वयेमास्ति वःगु सुझाव बी मास्तिवःगु खँ भ्वँ छकुलिइ च्वयाः नां मेगु हे तयाः थम्हं क्वफाइ। अले मल्ल के. सुन्दरयात 'का फलाम्हेस्यां थथे धकाः च्वल, थ्व कम्पोज याये ला ?' धकाः न्यनाः थःगु बिचाःयात बिनामं कम्पोज यानाः छापे यायेगु यात। लिपा तिनि थ्व च्वयेगु ज्या सुरेशं हे याःगु धकाः सीकल मल्ल के सुन्दरं। वयाके थज्याःगु प्रतिभा

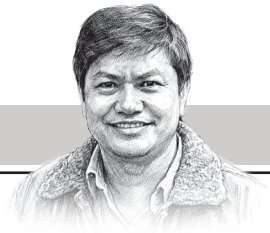

सुलाच्वंगु खनाः इनापया 'हे मस्त दँ दँ' स्तम्भय् थःगु हे सक्कली नामं च्वयेत थाय् बिल, अले सुरेशया च्वसा न्ह्याःगु न्ह्यातं जुल। थ्व सुरेशया निगूगु turning point जुल। 'हे मस्त दँ दँ' स्तम्भं जि स्वयूमयात नं २०४१ सालंनिसें च्वमि दयेकल, विकासमान जः, (थौंकन्हय् डा. योगी विकाशानन्द), शरद कसाः, सुजिव वज्राचार्ययात नं स्थापित च्वमि कथं जन्म बिगु जुल। गबलय् निसें सुरेशया जागीर न्ह्यात।

पत्रकारिताया यात्राय् सुरेश

लोकंह्वाःगु इनाप वाःपौ पिहां वयेगु दिना वन। थुकिया मगाः मचाः पूवंकेत मल्ल के. सुन्दरया विशेष पहलं 'विश्वभूमि न्हिपौ' नेवाः भासं पिदन। थ्व पत्रिका र त्नकमल वैद्यपिसं खस नेपाली भासं पिथना वयाच्वंगु न्हिपौ खः। थुकियात हे सिडिओ कार्यालय दर्ता यानाः नेवाः भासं पिथेनगु ज्या जुल। अशोक श्रेष्ठ 'सम्पादक, सुरेश व वया अति मिलेजूम्ह समकालीन पासा सुजिव वज्राचार्य सम्पादक मण्डलय् च्वनाः तःदँ तक हे ज्या यात। इनापय् २०४१ सालय् 'हे मस्त दँ दँ' स्तम्भया निंतिं छगू लेख च्वयेमास्ति वयाः च्वया। उकियात मल्ल के. सुन्दरयात क्यना वयूकलं बांलाः धकाः छापे याना बिल। जिगु जीवनय् दकलय् न्हापां जिगु नां पत्रिकाय् छापे जूगु स्वये खन। वयां लिपा च्वच्वं वना। इनाप दिनावन। 'विश्वभूमि' पिलु वल। उकी नं च्वये मास्ति वयाः यैंय् च्वंगु केलत्वाःया ताः हाकःगु गल्ली ध्याकुंचाय् च्वंगु ज्याकुथिइ वनाः वासः सम्बन्धी लेख छपु ब्यू वनेगु भ्वलय् सुरेश व सुजिव नाल लात। सुरेशं जितः धाल 'का निर्मल, आः स्तम्भ कथं वासः सम्बन्धी लेख च्वयेमाली, दकलय् न्हापां थ्व लेखया प्रतिक्रिया गथे वइ स्वये' धकाः धाःगु आः तकं लुमंनि।

अबलय् जितः सुजिवं नं छगू गुण याःगु दु ,। 'लेख निरन्तर च्वयेत साभार सामग्री माली, जिं इन्डियां सिसाबुसाया फाइदा बारे च्वयातःगु चीचीधंगु सफूचा न्याना बी, उकिं छन्त अःपुइ' धकाः धाःगु नं आः तक लुमंनि। खयूत ला जि सिबें न्ह्यःया स्वंगू पुस्ता हे आयुर्वेद वासःया ज्या याना वयाच्वंपिं खः। अयूनं उगु सफुति नं ग्वाहालि यात। नेपालभाषाया ख्यलय् ज्या यानाः उबलय् वाःया छकः छापे जुइगु स्तम्भया निंतिं ५० तका बीगु याः। थुकथं जिं लय् निसः तका विश्वभूमि पाखे तलब कयागु दु।

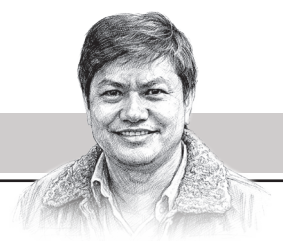

सुरेश मानन्धरया नां सुरेश मखु

सुरेशया धाथेंया नां सुरेश मखु। किरण मानन्धर खः। नेपाल आदर्थ माध्यामिक विद्यालय, गणबहालय् २०३० सालय् भर्ना याःबले किरण मानन्धरयात थाय् मदु धकाः भर्ना कायेत माने मजू। थाय् खाली मदु धकाः। उलबय अन भर्ना जुइत थाकु। न्हूम्ह भर्ना कायेत थाय् मदु, सुरेश मानन्धर (वया चमाया काय्) धाम्ह मचा स्कुल त्वःताथें च्वं, वया हे नामं भर्ना यायेगुसा यायेफइ धकाः धाःबलय् मानन्धर ला मानन्धर हे खः। ज्यू ज्यू सुरेश मानन्धरया नामं हे भर्ना यानादिसँ धकाः धाःगुलिं किरण मानन्धर सुरेश मानन्धर जू वन। तर छेँय् सकसियां सःतीगु नां किरणयात वं त्वःते हे मफयाः किरण मानन्धर गबलें सुरेश किरण धकाः च्वयेगु यात। सुरेश किरणयात नं चीहाकः यानाः 'सुकि' धकाः नेवाः भाय् जक मखु खस नेपाली भाषाया थीथी नां दंगु पत्रिकाय् ध्याचुत च्वयाः थःत सुकि धकाः म्हसिकेत ताः लात। जिं वयात इलय् ब्यलय् हायेकेगु याना 'अय् सुकि छ न्ह्याबलें सुकि हे जुइगु ला मोहर, तका गबले जुइगु।' जि नं नेपाल आदर्शय् २०३० सा पाखे हे छगू क्लासय् भर्ना जुयाः सुरेश थें अन हे एसएलसी पास यानागु खः। तर , विडम्बनाव जिमि मचा बलय्याम्ह पासा धकाः २०५० साल पाखे तिनि सिल।

नेपालभाषा न्हिपौया योद्धा

विश्वभूमिया सम्पादक मण्डलय् च्वनाः पोख्त जूम्ह सुरेश 'सन्ध्या टाइम्स' न्हिापौया सम्पादक जुयाः हे पिलु वल। सुथंनिसें बहनी तक अझ उलि जक नं मखु चान्हय् १/२ बजे तक नं खस नेपाली भाषाया न्हिपौ व वाःपौया निंतिं थीथी स्तम्भ सुरेश किरण, सुरेश मानन्धर व सुकिया नामं च्वयेगु यानाः उखेपाखे नं स्थापित नां हे जुइत सफल जुल। 'सन्ध्या टाइम्स' व विश्वभूमिइ दत्तचित्त जूगुलिं गुलिखें राष्ट्रिय दैनिक पत्रिका व साप्ताहिक पत्रिकाय् सम्पादक जू वा धकाः तसकं बांबांलाःगु अवसर नं अल्याख हे वःगु खः। तर 'जि उखे वन कि जिगु भाय्या पत्रिका दिनावनी' धकाः वनी हे मखु। सन्ध्या टाइम्सया टिमं नं दाई उखे झासं थुखे जिमिसं स्वयेधाःसां वया मनं हे मबिउ। थःके अल्याख आर्थिक समस्या दुसां ध्यबा अप्वः वइ थाय् व गुलबें वनेगु बिचाः तकं नं मयाः। सन्ध्या टाइम्स नं छु गथे जुयाः दिना वन। हानं थित्यु थिउ 'नेपालभाषा टाइम्स' या नामं वया हे सम्पादकत्वय् नेवाः भाय्या न्हिपौ पिदन।

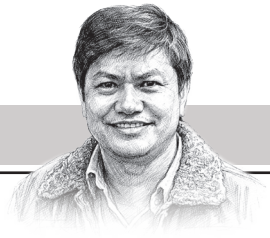

वालय् निन्हु हेटौंडाय् थ्यनी

विश्वभूमिया सम्पादक जुयाच्वंगु इलय् यैं देशं पिने नं नेपालभाषाया वाःपौ पिथनेमाः धकाः हेटौंडा वाःपौ धकाः पिथनेगु ज्या यायेत हेटौंडाय् हरेक वालय् निन्हु तक थ्यंकाः माःकथं सम्पादनया ज्या क्वचायेकाः प्रेसय् छ्वयाः जक लिहां वयेगु याइ। लिपा इमेल वयेधुंकाः मेलय् तुं सम्पादन यानाः छ्वयेगु यात।

ख्यालःया न्हूगु पुस्ताया च्वमि

नेपालभाषाया ख्यालः विधाय् त्रिमूर्ति कथं रामशेखर नकःमि, श्रीकृष्ण अणु व पद्मरत्न तुलाधरयात कायेगु याः। थ्वयां लिपाया पुस्ता कथं पिलूवल सुरेश किरणया नां। खसी नांया ख्यालःपाखें न्हाप सिरपाः हे त्याकूगु दु। मदनकृष्ण हरि वशया रेडियो प्रहसन मह अदालत व टेलिसिरियल मह चौतारिया निंतिं धिसिलाःम्ह प्रहसन च्वमि जुयाः थःगु नां जहां थीकल। मल्ल के. सुन्दरया धापू कथं उस्त नवायेम्वाःम्ह सुरेश धाइ तर, जिगु संगत कथं व नाप लात कि ख्याः खँ मजूगु रेकर्ड हे मदु। ख्यालः विधाय् सुरेश किरणया नाःजागुलिं थिमिया धिसिलाःम्ह ख्यालः च्वमि व संस्कृतिविद् गणेशराम लाछिं नेवाः भासाय् ख्यालः च्वमि व संस्थाया अभाव जूगुलिं ख्यालिगुलु गुथि धकाः नीस्वनेगु ज्याय् सुरेशया योगदान नं यक्व दु। ख्यालः विधा व संस्थायात आर्थिक कथं गुकथं बल्लाकेगु धकाः हिसिलाक्क योजना दयेकेगु ज्या यानाः क्यन। भाषा आयोगया दुजः जुइधुंकाः पदय् च्वनाः ज्या याये मज्यूगुलिं स्वला ति न्त्यः जूगु न्हूधालय् सुरेश ख्यालिगुलु गुथिया सल्लाहकार कथं च्वनेगु ज्या यात।

नांजाःम्ह आधुनिक कवि सुरेश

सुरेशं ख्यालः व ध्याचु जक मखु कविता च्वइगु नं उलि हे स्याचु। नेपालभाषाया कवितायू उत्तर आधुनिक काव्य प्रवाहयात छ्यलाः नेवाः भायूया कवितायात न्हूगु आयाम बीगु ज्या नं याःगु दु। उलि जक मखु, कविता विधायात कालान्तर तक जीवन्त यायेत व कवितयूत संगठित यायेत संस्थाया नं आवश्यकता महसुस यानाः नेपालभाषाया कविता दबू व लिजः नेपालभाषा कविता दबू थेंज्याःगु संस्थाया संस्थापक दुजःया भूमिका नं म्हितेगु ज्या यात।

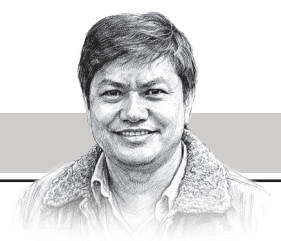

स्थानीय निकायय् नेवाः भाय् छ्यलेमाः धाइम्ह सुरेश

स्थानीय निकायय् सरकारी कामकाजी भाष कथं नेवाः भाय्यात छ्यलेगु निर्णय याकेत नेवाः वडा अध्यक्षपिंत नगरसभाय् उगु प्रस्ताव पारित यायेत लबिङ यायेगु ज्या अहम भूमिका हितेगु ज्या यात सुरेशं। केशव स्थापित मेयर जूबलय् याःगु उगु पहलं थौंकन्हय् नेवाः भासं यैं महानगरपालिकां नेवाः भासं आखः ब्वंकेगु भाला तकं कायेगु अवस्था सिर्जना जुल। स्थानीय थाय्या बारे नेवाः भासं आखः ब्वंकेत पाठ्यक्रम दयेकेगु निसें १७२ म्हेसित नेवाः स्यनामि कथं ज्या यायेगु ह्वःता: चूलाःगु दु। थुकिया अनुशरण यल महानगरपालिकां नं यानाहःगु दु। केवश स्थापितं शुरु याःगु नेवाः भाय् छ्यलाबुला विद्यासुन्दर शाक्यं वयां लिपा तत्कालीन मेयर बालेन्द्र शाहं तक नं कार्यान्वयन यानाच्वंगु दु। थ्व सुरेशया दुरदर्शी बिचारया उपलब्धी खः।

भाषा आयोगया माननीय

प्रचण्ड सरकारया इलय् २०८१ सालय् संवैधानिक निकाय भाषा आयोगया सदस्य पद छगू प्वनाच्वंगु, उगु पदया निंतिं अतिकं पाय्छिम्ह मनू कथं सुरेश मानन्धरयात मल्ल के. सुन्दर (थौंकन्हय् वयूकः नेपालभाषा एकेदेमीया चान्सलरं) या पहलं उगु पदय् बहाली याकेत सफल जुल। थुकथं जि स्कूलया पासा सुरेश मानन्धर माननीय सुरेश मानन्धर जुल। सरकारी निकायय् जागीर नयाः राज्यमन्त्री सरह तलब सुविधा कायेधुंकाः मेथाय् गनं नं गुगुं नं पद् च्वनाः ज्या याये मदुगु नियमं यानाः तसकं थाकूगु अवस्थाय् नेपालभाषा टाइम्सया सम्पादक पदं राजीनामा बियाः सहसम्पादक तेज महर्जनयात सम्पादक याना थकल। अथे खःसां जागिर नये न्ह्यः व धुंकाःया दक्व ई नेपालभाषा टाइम्सय् हे बीगु यात।

अतिकं सहज मृत्युवरण

भाषा आयोगय् छन्हु विदा काल सुरेशं थः भिन्चा पितबीगु निंतिं तर, नेपालभाषा टाइम्सया ज्याय् उलि हे च्यूताः तयाः थीथी मनूतय्त थीथी कथं निर्देशन बीगु ज्या यानाः भिन्चा पित बीत स्वचाः चाःहुइकेत भिन्चाया ल्हाः ज्वज्वं स्वचाः चाःहिले सातके हे भार ाक्क दल। पाजुया भूमिका निर्वाह यायां निर्वाण प्राप्त यात सुरेशं। सकसितं अति यःम्ह छ सुरेश द्यःयात नं अति हे यल जुइ उकिं ला छन्त द्यःया थाय् यंकल ....

•

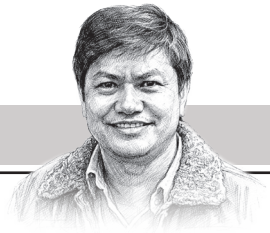

मातृभाषा पत्रकारिताय् सुरेशकिरण

नृपेन्द्रलाल श्रेष्ठ

नेपालभाषा नापं नेपाली भाषाया साहित्य, ख्यालं जक मखु संचार ख्यलं नं गबलें ल्वःमंके मफइम्ह ब्यक्तित्व खः सुरेश किरण मानन्धर। खय् भाय्या पत्रकारिता नापनापं थीथी आदिवासी जनजाति व उत्पीडित समुदायया भाषाया पत्राकारिता ख्यलय् नं उलि हे व्बय् बहःम्ह खः सुरेशकिरण मानन्धर। नेपाःया आदिवासी जनजाति नापं उत्पीडित समुदायया भासं पिहां वयाच्वंगु छगू जक न्हिपौ 'नेपालभाषा टाइम्स' खःसा न्हापा 'सन्ध्या टाइम्स' न्हिपौ खः। उगु पत्रिकाया सम्पादक जूगु ल्याखं नं मेमेगु भाषाया पत्रकारिता यानाच्वंपिसं नं म्हस्यूम्ह खः सुरेश किरण मानन्धरया नां मकाःसें नेपालभाषा पत्रकारिता ख्यः जक मखु आदिवासी जनजाति, उत्पीडनय् लाःपिनिगु सकसिया पत्रकारिता ख्यः हे नं पूवनीमखु।

नेपालभाषाया न्हिपौ 'बिश्वभूमि' निसें 'सन्ध्या टाइम्स' न्हिपौ, 'नेपालभाषा टाइम्स' न्हिपौ, 'गोरखापत्र' न्हिपौया 'नयाँ नेपाल' पेज (नेपालभाषां पिदनीगु) स्वनिगः पिनें पिहांवःगु हैटौडा वाःपौ लिसे अमेरिका लगायत थीथी देशय् दुपिं नेवाःतय्सं पिथनाः वयाच्वंगु लुमन्ति पतिइ नं बिशेष योगदान यानादीम्ह खः सुरेश किरण मानन्धर।

छापा पत्रकारिता, रेडियो पत्रकारिता, टेलिभिजन पत्रकारितांनिसें अनलाइन पत्रकारिता यानाच्वंपिं नेवाः पत्रकारपिसं छुं नं कथंया खँ न्यनेमाल धाःसा बाय् अग्रज नेवाः पत्रकार धकाः न्ह्यःथनेमाल धाःसा सुरेश किरण मानन्धरयात हे लुमंकेगु यानाः वयाच्वंगु जुल। नेवाः संचार ख्ययलय् सशक्त पत्रकारकथं म्हस्यूम्ह सुरेशकिरण मानन्धर या उगु योगदान हे मातृभाषाया पत्रकारिता थौतक धिसिलानाच्वंगुया तिबः खः।

वय्कलं देय्न्यंकंया नेवाः पत्रकारतय्गु मंकाःगु राष्ट्रिय संगठन नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबू नीस्वनेगु इलांनिसें हे सल्लाहकारया भूमिका म्हिता वयाच्वनादीगु खः। नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूयात कयाः सुनां कुंखिन, न्ह्यसः थन धाःसा उकिया धिसिधाःगु लिसः जुयाः दनादी सुरेश किरण मानन्धर। नेवाः पत्रकारतय्त संगठित यायेगु नापं नेवाः पत्रकार

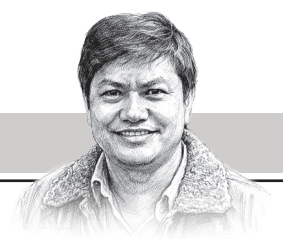

पिनिगु हक अधिकारया निंतिं मूवंगु भूमिका म्हिताः च्वनादीम्ह मानन्धरं दबूया न्हापागु र ाष्ट्रिय भेलाय् नेवाः पत्रकारत संगठित जुयाः न्ह्यांवनेमाः धकाः धयादीगु थौं नं लुमंनि। पत्रकार दबूया न्ह्यागुं ज्याझ्वलय् ब्बति कायेगु नापं माःगु सल्लाह सुझाव बियादीम्ह वयूकःया गुण नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूलिं सदां लुमंकी।

मातृभाषा पत्रकारिता सम्मेलन

नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूया ग्वसालय् निक्वः तक राष्ट्रिय सम्मेलन यायेत ताः लात। मातृभाषा पत्रकारतयूत छथासय् हयाः राष्ट्रियस्तरं बहस याना न्ह्यांवनेमा धका वयूकःया सल्लाहकथं दकलय् न्हापां जिगु संयोजकत्वय् नेपाल आदिवासी जनजाती पत्रकार महासंघया ग्वाहालिइ २०७५ सालय् मातृभाषा पत्रकारिता सम्मेलन जु खः। यैंया पर्यटन बोर्डय् जूगु उगु सम्मेलनय् २६ गू आदिवासी जनजाति मातृभाषाया प्रतिनिधि पत्रकारपिनिगु ब्वति दुगु खःसा उबले वयूकः मानन्धरं मातृभाषा पत्रकारितायात कयाः कार्यपत्र न्ह्यब्वयादीगु खः। उगु ज्याझ्वलं हे नेपालय् दकलय् न्हापांम्ह मातृभाषा पत्रकार धर्मादित्य धर्माचार्य खः तथ्यया ब्यापक प्रचार जूगु खः।

बि.सं. २०७५ सालय् हे निक्वःगु मातृभाषा पत्रकारिता सम्मेलन यैंया भिभा बैक्वटय् जूगु खः। उबले नं वयकलं मातृभाषा पत्रकारितायात कयाः छगू कार्यपत्र न्ह्यब्वयादीगु खः। गुकिं मातृभाषा पत्रकारिताय् स्पष्ट दृष्टिकोण तयादीम्ह नापं पत्रकारि ता ख्यलय् भाषिक समवेशीताया ब्याख्या यानादीम्ह मातृभाषा पत्रकार सुरेश किरण मानन्धर खः धकाः सकलसिनं थुइकूगु खः।

अन्तराष्ट्रिय सम्मलेन

जि नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूया नायः जुयागु इलय् वरिष्ठ पत्रकार सुरेश किरणं जितः न्यनादिल कि 'पत्रकार दबू न्ह्याकेगु छु योजना दु ?' धकाः। उगु इलय् जिं मातृभाषा पत्रकारितायात कयाः छगू अन्तर्राष्ट्रिय सम्मलेन यायेगु योजना दु धकाः लिसः बिया। अले हाकनं वयूकलं "न्हापांम्ह मातृभाषा पत्रकार धर्मादित्य धर्माचार्यं बुद्ध धर्म पत्रिका प्रकाशन याःगु सच्छिदँ दुगु लसताय्" धाःसा अझ बालाइ धकाः सुझाव नं बियादीगु खः। वयूकःया हे सल्लाह सुझाव व ग्वाहालिं नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूपाखें न्हापांगु अन्तर्राष्ट्रिय मातृभाषा पत्रकारिता सम्मलेन २०८१ सालया जेठ १९ व २० गते यानागु खःसा निक्वःगु

अन्तराष्ट्रिय सम्मलेन पत्रकारिता सम्मेलन २०८२ जेष्ठ ३० व ३१ गते यायेत ताःलाःगु खः ।

नेवाः पत्रकारपिनिगु न्हापांगु राष्ट्रिय भेला २०६९ माघंनिसे वंगु २०८२ मंसिर १९ व २० गते धादिङ्गया जिवनपुरय् जूगु नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूया न्याक्वःगु पुर्ण बैठकय् तकं वय्कःया सक्रिय ब्बति दयातुं च्वंगु जुल । वय्कलं गुगु कथं खँ तयादी, सुझाव बियादी धकाः हरेक ज्याझ्वलय् वय्कः सुरेश किरणया खँ न्यनेत पत्रकार दबूया ज्यासना पुचः वा मेमेपिं दुजःपिं जक मखु अन ब्बति कयादीपिं, मेमेपिं सल्लाहकारपिंसं तकं पिया च्वनीगु लुमं । उकिं न्ह्यज्यायेगु झ्वलय् लँपुइ गनं अलमल ब्वलंसा बाय् नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूपाखें सकलसिगु साझा ब्यक्तित्व मालेमाःसा सुरेश किरण मानन्धरयात हे लुमंकाः न्ह्यःने तयेगु याना वयाच्वनागु खः ।

पत्रकारिता ख्यलय् ज्वःमदुगु योगदान यानादीगुलिं वय्कः सुरेश किरण मानन्धर यात नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूनापं थीथी खलः पुचःपाखें तकं थीथी सिरपाःनापं हना देछाःगु दु । वय्कः सुरेश किरण मानन्धरलिसे सहलह जूगुकथं नेपालभाषा पत्रकारिता सच्छि दँयागु सफू पिथनेगु म्हगसः पूवंगु मदुनि । वय्कलं नेपालभाषाया पत्रपत्रिका, अनालाइन, रेडियो नाप टेलिभिजनया इतिहास पिकाये माःगु धकाः धयादीगु खः । सफू तयारी यायेगु निंतिं थःम्ह कुतः याये धकाः धयादीगु खः । थ्व खँ पूवंगु मदुनि । वरिष्ठ पत्रकार सुरेश किरण मानन्धर वंगु फागुन २५ गते आकाझाका मदुगु खवर वःगुलिं अज्वःगु महत्वपूर्णगु ज्या वय्कःया तिबः मदय्क गुकथं पुवंकेफइ धइगु च्यूताः लुयाच्वनसा, थुगु भाला पूवंकेमाःगु जिम्मेवारी बोध नं जुयाच्वन । वय्कः मदुगुलिं नेवाः पत्रकारपिं नापनापं सकल मातृभाषा पत्रकारिता यानादीपिसं तकं तसकं दुःख तायेकूगु दु । वय्कः मातृभाषा पत्रकारिताया मार्ग निर्देशककथं सकसिनं नालाच्वंगु नं लुमंकेबहःजू ।

वय्कलं मातृभाषा पत्रकारितायात कयाः भाषा आयोग व आम संचार बिभाग नाप सहकार्य याना न्ह्यांवनेमाः धका सुझाव बियादीगु खः । वय्कःया सुझावयात पूवंकेगु निंतिं सकल नेवाः पत्रकार, मातृभाषाया पत्रकारनापं भाषा आयोग व आम संचार विभागयापिं जानाः वनेमाःगु अवस्था दु ।

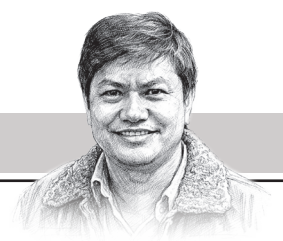

मातृभाषा संरक्षणया निति पत्रकारिता

पत्रकारिताया माध्यमं मातृभाषाया सेवा यायेफइ धकाः धयादिसे वयकलं निक्वःगु अन्तर्राष्ट्रिय पत्रकारिता सम्मेलन "मातृभाषा संरक्षणया निति पत्रकारिता" धइगु नारा ज्वनां न्ह्यांवनेमाः धका धयादीगु खः । नेपालय् जूगु थुगु ज्याझ्वःया प्रभावं भारतय् तकं मातृभाषा सम्मलेन जूगु दु । वंगु दँय् थजाःगु हे सम्मेलनं भारतया बिहारया बैशालीइ बजिका भाषायात न्ह्यःने हयेमाः धका बहस यायेत ताःलागु खः । न्हापा पत्रकारिता ख्यःयात जक कया यानाः वयाच्वंगु ज्याझ्वः आः मातृभाषा सम्मलेनकथं न्ह्याःगु दु । पत्रकारितापाखे मातृभाषा प्रचार प्रसार यायेफइ धइगु बिचाः अन नं ब्वलंगु दु ।

२०४६ साल जनआन्दोलनय् बिश्वभूमि न्हिपौया भुमिका सफू

निक्वःगु अन्तर्राष्ट्रिय मातृभाषा पत्रकारिता सम्मलेन यायेत्यनागु दु उकिया निंतिं छगू नारा बीमाली धकाः वयूकःयात नाराया बारे बिचाः यानादिसँ धकाः इनाप याना । वयूकलं "मातृभाषा संरक्षणया निंतिं पत्रकारिता" धइगु नारा सुझाव बियादिल, थुगु हे नारा बियाः पत्रकार दबुलिं वंगु २०८२ जेष्ठ ३० व ३१ निन्हुयकं निक्वःगु अन्तर र्ष्ट्रिय मातृभाषा पत्रकारिता सम्मेलन यायेत ताःलाःगु खः । न्हापा साहित्यपाखे जक मातृभाषाया बहस जुयाच्वंगुलिइ झी पत्रकारतय्स नं मातृभाषा संरक्षण यायेगुलि पलाः न्ह्याकेमाः धकाः वयूकलं धयादीगु थौं नं लुमसे वः । वयूकलं बि.सं. २०४६ सालया जनआन्दोलनय् "बिश्वभूमि न्हिपौ" पत्रिकाय् ज्या यानादीगु इलय्या अनुभवकथं छगू शोधपत्र तयार जूगुयात सफूकथं प्रकाशन यायेगु खःला धकाः जिमित न्यंगु खः । निक्वःगु मातृभाषा पत्रकारिता सम्मेलन यायेत वयूकःया ज्याकुथिइ भाषा आयोगय् जि व पत्रकार दबूया वरिष्ठ न्वकू सुनील महर्जननापं वनागु इलय् छुछु ज्याझ्वः तःसा जिइ धकाः न्यनागु इलय् वयूकलं त्रिभुवन बिश्वबिद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकायअन्तर्गत नेपालभाषा स्नातकोत्तर तगिं निगूगु दँ, झिगूगु पत्रया ऐच्छिक पाठ्य परिपूर्ति यायेत तयार यानागु शोधपत्रयात छगू सफूकथं पिकायेगु खः न्ह्यथनादिल । नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबुलिं उगु ज्याझ्वलय् पुलांम्ह सभामुख देवराज घिमिरेया मूपाहाँसुइ वयूकलं "२०४६ साल जनआन्दोलनय् बिश्वभूमि न्हिपौया भूमिका" शोधपत्र सफू पिथनागु जुल । न्हापा थौं थें यक्वः पत्रिका पिहामवः । नेपालभाषाया बिश्वभूमि न्हिपौ नेपाःया न्हापांगु सन्ध्याकालीन पत्रिका खः । थुगु पत्रिका आन्दोलन जुयाच्वंगु इलय् न्हि स्वतक प्रकाशन

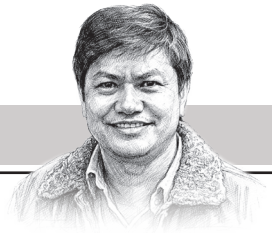

जुल। नेपालभाषा मथूपि गैर नेवाःतय्सं तकं उगु इलय् ब्बनेगु याः। उगु सफुतिइ २०४६ साल फागुन ९ गतेनिसे चैत्र २७ गते तक न्हापागु पेजय् आन्दोलन सम्वन्धि बुखँ दुथ्याका सफू पिहावःगु खः।

आम संचार बिभागय् नेपालभाषा पत्रिका

नेपालय् प्रकाशन जूगु मातृभाषा पत्रिका फ्रेम तया ब्बयेगु ज्या जूगु दु। झीसं न नेपालभाषां दकलय् न्हापां पिहावःगु नेपालभाषा न्हिपौ पत्रिका आम संचार बिभागय् तयेगु ज्या यायेमाल धकाः वयकलं कुतः यानादीगु खः। वयकःया कुतलं पत्रकार दबूपाखे नेपालभाषा न्हिपौ पत्रिका छगू फ्रेम दयेका आम संचार बिभागय् तयेत तालागु दु। मातृभाषा पत्रकारिताया छगू ज्याझ्वः यायेगु ग्वसाः धाःसा आःतक पूमवनी।

ब्यवस्था हिलेवंतुं भाषाया अवस्था हिलिइ मखु

वय्कलं धयादीगु छगू खँ थौं नं लुमंकाच्वना 'भाषा विकास यायेत ब्यवस्था हिलां जक नं मगाः। झीसं पंचायती ब्यवस्थाय् भाषा दमन यात धकाः आन्दोलन याना, बहुदलीय ब्यवस्थाया निंतिं ल्वाना। वयांलिपा प्रजातन्त्र वल। थौं संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र वःगु दु। हलिमय् बांलाःगु धकाः दावी याःगु संविधानसभां जारी याःगु संविधान वयेधुंकाः नं मातृभाषा विकासया निंतिं असन्तुष्टि ल्यनाच्वन, सः थ्वयेके हे मालाच्वन। धात्थें वय्कलं "ब्यवस्था हिलाः जक झीगु भाषायात सरकारं स्वइगु मिखा हिलीमखु" धयादीगु थौं नं उलि हे सत्य सावित जुयाच्वंगु दु।

वय्कलं मातृभाषा पत्रकारितायात कयाः क्यनादीगु लँपुइ पत्रकार दबू न्ह्याबलें न्ह्यांवनी। भाषा आयोग दुजः जुइ धुंकाः वयकलं भाषायात गुकथं भाषा बिकास यायेफइ धइगु च्यूता कायेगु यानाच्वंम्ह खः।

सुरेशकिरण मानन्धर दयाः हे मातृभाषा पत्रकारितायात कया थीथी ज्याझ्वः यायेत ताःलागु दु। पत्रकारिता, साहित्य ख्यः नाप राजनैतिक बिचाःपाखे नं मातृभाषाया थीथी ख्यः नं बिकास यायेमा धका धयादीम्ह वय्कः मातृभाषा सेवक सुरेशकिरण मानन्धर मत्येवं मन्त। वय्कलं क्यनादीगु लँपु, तयादीगु बिचाःयात न्ह्याकेगु आः झीगु दायित्व खः।

सुरेस वइतिनि ला?

■

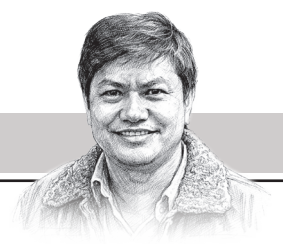

पासा सुरेशया लुमन्ति

सुमिता वज्राचार्य

जिं सुरेशयात म्हस्युगु १११० माघ पाखे (२०४६) खः। उबले सुरेश कलाकारीताया न्हपांगु पत्रिका अप्सराया नं खः। थुबल हे अजः मिखा नं प्रकाशित जुगु खः। थ्व इंलनिसें जि सुरेशनाप यक्व सतिगु खः।

सुरेशया आनिवानी धायेगु खःसा शालिनता स्वभाव, नाईसे च्व खल्हाईबलय्। उत्ताउली पना मदु। तसंक हे घरानी स्वभाव। तसकं छक हे हागु धैगु मस्यु जिं शायद थ्व बानी याना हे च्वय् भगवानया यः तायेकुगु ज्वीमा। जि सुरेश नाप थुलि सतिलकि जि छैं या जः थें जुयाबिल। उकिसिन सुरेश हेटौडाया म्ह्यायमचा नाप इहिपा जुसां निसें भाजु धका सतिगु। जि भाजु धका सतलकि व मुसुक्क न्हिला हजुर धका थःगु भाव क्यनि। थौ थ्व भाव गनवना स्वनेगु। पासा हेटौडा वलकि जित फोन याइ। वयूलासा छैं वै। वय् मलासा वयेमलात न्हि धका लिपा नापलाय् धका धाई।

जि मवः धका तचालकि सम्झेयाना न्हिका वनी थयाम्ह पासा थौं जि गुमेयाना च्वनेमाल। थुलिजक मखु भाषाया ख्यलय् छु न्यने कने यायेमासा जि फोन यायेगु। छपुति हे उसि मधासे जि स्यनाकना च्वनी। च्वसा च्वयेमासा स्यनाबि कनाबि गुगुला च्वया नं विइ।

जि व सुरेशयागु अन्तिम भेट धयागु हे २०८२/११/१६ गते शनिबार कुन्हु खः। छायकि थ्व दिनस वया सःसभिचाँ कयूतापुजाया भ्वँययात हेटौडा थ्यक वःगु खः। उबले जिपिं थुलि किपाः कया थुलि न्ह्यैपुका गबले प्याँख महुलिमेसित जिं साला यंका प्याखं नं हुइका। हेटौडाया जःपि फुकनाप किपा नं कया। अभ्फ जित छ गबले काठमाडौ वयूगु धका न्यन, जि चैत्र २ गते वयेगु धया। अयूसा भी सकल पासापिं छक उवले नापलाय् न्हि फोन या धका धाल। जिं ज्यू का धया भगवान नाप लाये म्वायेक हे बाया यंकल। थ्व फुक्क जित लुमन्तिया लागि त्वता थकल।

पासा सुरेश छं सुगति बास लायेमा। छ न्ह्याथाय् जुसां नं निर्वाणका कामना याना च्वना। ●

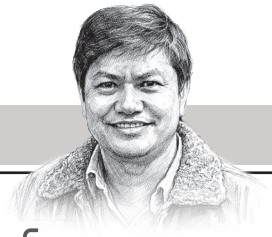

सुख दुःखया च्युता काईम्ह छम्ह च्युतामि : सुरेशकिरण

बिमला शाक्य

सुरेश किरण मानन्धर छम्ह असलम्ह मनू, सकसिया यम्ह व्यक्तित्व, थ्व संसारे छम्ह निम्ह अजापिं मनूत नं दई खनी गुम्हसिया वर्णन याना नं थ्व म्हुतु त्यान्वी मखु कापिइ च्वत धाःसा पाना गाइमखु। गुलिजक बयान याय् वयकया सालिनता, सरल स्वभाव, कर्तव्य निष्ठता। वयकया बारे च्व धकाः पासा नृपेन्द्रं फोन याना हल जि छु च्वय छु च्वय धका धया अयनं जिगु मानसपतलय् गबले निसें सुरेश दाईयात म्हसिल अबलय् निसें वयकप्रति छगु सम्मान दु छम्ह स्यान्याम्ह दाई थें। थःगु हे परिवारया छम्ह दुजः जिगु सुख दुःखय् च्युता काईम्ह छम्ह च्युतामि।

वयूकयात म्हस्युगु धैगु सन्ध्या टाईम्स पत्रिकाय् सम्पादक जुबले निसें। जित पत्रकारिता ख्यलय् हःम्ह जिमि गुरु नबिन चित्रकारं वयक्यात नापलायत सन्ध्या टाइम्सय् वनागु ई लुमनी। अबले न्हापा खंबले जिला अजू चायागु। ल्यायम्हम्ह सम्पादक सालिन व्यक्तित्व सम्पादक धाईपिंला भचा उमेर वंपिं धका जिगु धुकुमा वला अखः जुल। जित वयकलं लेख गथे याना छु विषयलय् च्वयूगु धका सल्लाह वियादिल। उसांनिसे छुं ई तक बुद्धधर्मया बारे छगु कोलुम च्वयूगु याना। वयक छम्ह स्यल्लाम्ह पत्रकार जुयाच्वन। उसि मचासे न्ह्याबले स्यने कने याना दिम्ह खः। नेपाल भाषा पत्रकारिता ख्यलय् जिगु पलाः न्ह्यागु वयूकया देन दु। थःम्ह बुद्धधर्मया परियत्ति शिक्षा ब्वनाच्वनाम्ह जुया वयकलं बुद्ध धर्मबारे गुगथे धका न्यना दी अले सुभाव नं बियादि। समाचार च्वयूबले डब्लु फाईभयात विचा याना च्वयूगु धका स्यना दिई। वयूक यात अप्व नाप लायूगु ज्या गबले जुल धायूबले नेपालभाषाया समाचार टाईम्स एफ एमय् ज्या यानाबले जुल। वाःया छक सप्ताहिक समाचारया कार्यक्रम दुबले नेपालभाषा ख्यलय् जुईगु कार्यक्रमबारे सिकेत नेपाल भाषा टाईम्स पत्रिकाया ग्वहालि काय् मालिगु अवस्थाय् हप्ताय् छक्व जुःसा बाङ्गेमुढाय् च्वंगु अफिसय् वनेबले न्ह्याबले सुरेस दाई मदुला धका न्यना बनेगु। अले अन तेज, उदेनापिं नापलाई इमिसं सुरेश दाई हे माःगुला जिपिं मज्यूला धका गबले गबले

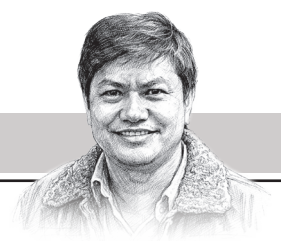

> “ल्याय्म्हम्ह सम्पादक सालिन व्यक्तित्व सम्पादक धार्ङपिंला भचा उमेर वंपिं धका जिगु धुकुमा वला भ्रखः जुल । जित वयकलं लेख गथे याना छु विषयलय् च्वय्गु धका सल्लाह वियादिल । उसांनिसे छुं ई तक बुद्धधर्मया बारे छगु कौलुम च्वय्गु याना ।”

जित हाय्किगु । अन वनेबले सुरेश दाई नाप मलातकि छु मरु छु मरु थें च्वनीगु । वय्क नापलात धाःसा जिगु हालखबर छु दु धका न्यनादी । मेमेगु गफ सफ जुई । एफ एम रेडियोलय् ज्या यानाबलय् समाचार विषय व मेगु नेपालभाषा ख्यःया बारे छुं खँ न्यने माःसा वय्कयाके न्यनेकने याय्गु छतिहे अलसि मचासे स्यनेकने यानादी ।

यलय् बुद्धिष्ट कम्युनिकेशन सेन्टरया सचिव जुया च्वनाबलय् नं समाचार लेखन सम्बन्धि तालिम न्ह्याकागु ईलय् वय्कयात निमन्त्रणा याना । म्हा मलाः धका मधासे हप्ता दिन तक समाचार लेखन तालिमय् वयादिल । न्हू न्हूपिं प्रशिक्षार्थीपिन्त यक्वहे ग्वहाली यानादिल । नेपाल भाषा पत्रकारिता ख्यलय् वय्कया प्रशिक्षार्थी मजूपिं सायद म्हो जक जुईला धईथें च्वं । न्ह्याम्हसिनं नं म्हस्यु न्हयाम्हसिनं नं वयकया व्यक्तित्वयात तारिफ यानादी । वय्कया स्वभाव बानी व्यहोरा गनं जकहे कुं ख्यने थाय् मदु । मिखाया नानीचा थें । स्वाँथें दक्वसित सुगन्ध बिईफुम्ह । वय्कयात गबले तसकं हाःगु धका मस्युः । तंम्वय्गु बानी आतक मस्यु । न्हयाबले सः नाईसे च्वं । पत्रकारिता ख्यलय् जक मखु जिगु जिन्दगी छम्ह पथप्रदर्शक जुया च्वनादी । जिं गबले गल्ती यानागु ईलय् वयकः छम्ह पथप्रदर्शक जुया जिन्दगीया लँपुई सदा मंगल जुईमा भिं जुईमा धका जिगुबारे च्युता कयादीम्ह छम्ह असल मित्र धका तायका च्वना । वहे गुण लुमंका जिं न्हयाबले जिगु दाई धका सम्झेजुयाच्वनाम्ह नेपाल भाषाय् छम्ह ज्वःमदुम्ह मनु भाषा आयोगया दुजः जुल धाःबले गुलि लय्ताया । भाषा ख्यलय् च्युता काईम्ह योग्यम्ह मनू अन थासय् लात धका सुवाः बियाच्वना । पत्रकारिता ख्यलय् जक मखु, साहित्य ख्यलय् नं उलिहे मन क्वसाम्ह, ख्यालि जगतय् नं ल्हा न्ह्याम्हः बहुप्रतिभाशाली व्यक्ति अथे याकनं थ्व संसार

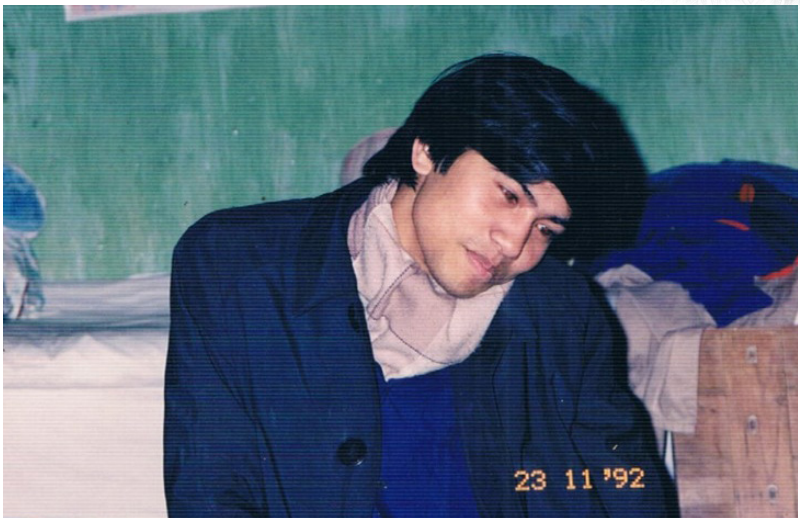

त्वता वनि धका पत्याः यायूहे थाकुयाच्वन। अनित्य संसार धका सिक सिकं वयूक मन्त धाःगु खबर फेसबुकय् स्वयूहे मफु वयकयात छु जुया अथे जुल धका द्यःयाके प्रार्थना याना च्वना। हे दैव भिंपिं मनू थ्व संसारं याकनं वनीयः धका न्यना तयागु धात्थें हे जुल। वयकयात अन्तिम श्रद्धान्जली देछायूत जि नेपाल भाषा मंका खलःया भवनय् वनाबल थी थी संघसंस्था या प्रतिनिधिपिं लगायत विभिन्न व्यक्तिपिन्स श्रद्धान्जली देछायूधुकूगु व दकले लिपा मन्त्रीजुं नेपालया झण्डां फायूका वयकयात श्रद्धान्जली देछायूत्यंगु ईलय् थ्यन जिं वयकयागु ख्वाः बाँलाक स्वयू मखन हथा हथास खादा अर्पण याना श्रद्धान्जली देछाना। वयूकया सिम्ह गाडी यंकेत नेपाल भाषा मंका खलःया भवनं पिने हयाच्वंगु ईलय् विभिन्न संघ संस्थाया ब्यानर ज्वना मनुत मो मो वयूकया ल्यू ल्यू वनाच्वंगु ईलय् नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूया ब्यानर ज्वना पासापिं लिसे जि नं ख्वःबि हायूका वयकयात अन्तिम श्रद्धान्जली देछायकथं याली ब्वति कया इन्द्रायणी दीपय् तक वना। वयक लिसे लिसे वनेगु थ्वहे अन्तिम यात्रा जुल। वयकयात अन्तिम श्रद्धान्जली देछासे वयूकया बारे च्व च्वं जिगु मिखां स्वः स्वः ख्वबि वल चाहेमचायूकं। जिं थ्वयां अप्व च्वय् मफुतः वयूकयात न्हयाथाय् जन्म काःवंसा दुःख मजुईमाः याकनं संसार चक्रं छुटे जुया वनेफइगु निर्वाण सुख याकनं लाभ याना कायूफयूमा धका प्रार्थना याना च्वना।

■

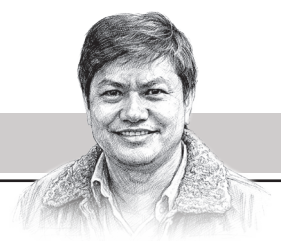

पत्रकारिता ख्यः व पासा सुरेश किरण मानन्धर

सुगत रत्न सिन्द्धुराकार

नेपालभाषाया माध्यमं पत्रकारिता याना वयाच्वंपिं तसकं हे म्हो जक नेवाः पत्रकारपिं दयाच्वंगु दु। थुकथंया अवस्थां याना नेपालाभाषाया पत्रकारिता ख्यः उस्त चकनाच्वंगु मदु। नापं क्वातुया वनाच्वंगु नं मदु। तर गुलि दु उकियात नेपालभाषा ख्यलं लसकुस याय् मालाच्वंगु दु। नेपालभाषाया पत्रकारितायात क्वातुका यंकेगु कथंया पहल खास हे जुयाच्वंगु मदु। थुकिं याना झीगु भाषा, जाति संस्कृति संस्कार तजिलजिया बारे गुलि बुखँ, समिक्षा लगायत जुयाच्वनेमाःगु खः उकथं जुयाच्वंगु खनेमदु। थुकियात गुकथं कायगु खः ? थ्व धाःसा विचारनीय खँ जुया दनाच्वंगु दु।

नेपालभाषाया थुकथंया अवस्थायात मध्ये नजर तयाः हे वरिष्ठ पत्रकार मदुम्ह सुरेश किरण मानन्धरं थःगु जीवन यात्रायात पत्रकारिताया माध्यमं न्ह्याकूगु खनेदु। वयकः मचांनिसें हे थुगु ख्यलय् थुगु पलाः तयादीगु खनेदु। गुकिं याना वयकःया जीवन यात्रा लिपाया ईलय् वया सुथां लाःगु खनेदु। पत्रकारिताया खँ ल्हाना वनेबलय् विशेष याना सत्य, निष्पक्षता व तटस्थताया सिद्धान्तयात नालाः आमनागरिकतयूत मद्दिक सूचित याना च्वनेमाःगु दु। गुगु ज्या वयकःया संघर्षयात बांलाक स्वयावन धाःसा खनेदु। पत्रकारपिन्सं राजनीतिक पक्षयात नं विशेष बः बिया पलाः न्ह्याका वनेमाःगु आवश्यकता जुयाच्वनीगुलिं वयकलं राजनीतियात नं क्वथिक स्वयादीगु खनेदु।

पत्रकारिता पेशा अःपुगु पेशा ला पक्का हे मखु तर अथे खःसा नं जीवनयात संघर्षया मैदानय् होमय् याना थःगु जीवन न्ह्याकावने धकाः विश्वास ज्वना पलाः न्ह्याका च्वंनिपिन्सं धाःसा पत्रकारितायात सहजरूपं हे कया पलाः न्ह्याकेगु ज्या याना हयाच्वंगु दु। खास याना पत्रकारितायृ सकारात्मक सोच ज्वनाः सभ्य व सुसंस्कृत समाज निर्माण यायगु दायित्व हे थुगु ख्यःयागु खः। उकिं समाजयात सुथां लाकेगु सवालय् थुगु ख्यःया भूमिका अझ अप्वः महत्वपूर्ण जू धैगु विचार पिदनाच्वंगु दु। थुकथंया खँ

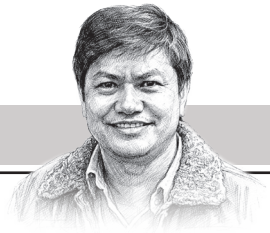

ल्हाना वनेबलय् नं मत्यवं हे मदुगु नेपालभाषा टाइम्सया पूर्व सम्पादक सुरेश किरणं थःगु यात्राया ख्यलय् आपालं हे सकारात्मक सोच ज्वनाः सभ्य व सुसंस्कृत समाज निर्माण यायगु भूमिका निर्वाह यानादीगु दु। थुकथंया वयकःया भूमिकां याना हे वयकःयात लुमंकेगु आधार सिर्जना जुयाच्वंगु दु। वयकःया खँ ल्हाना वनेबलय् वयकःया जीवन यात्रा पत्रकारिताय् जक मखु। सहित्य सिर्जना पाखे नं लानाच्वंगु दु। गुकिं याना नेपाःया सामाजिक, भाषिक, राजनीतिक, साहित्यिक लगायत गथे खः धैगु खँय् वयकःया सोच व व्यक्तित्व खनेदयाच्वंगु दु।

देश न्ह्योने न्ह्याःवंसेलिं थीथी परिस्थिति ब्वलना वयाच्वनिगु व उकथंया परिस्थितियात सहजरूपं आत्मसात् याना पत्रकारपिं न्ह्याःवना च्वनेमालिगु अवस्था दु। उकिं थौंया परिवेशय् रूपान्तरित सोच ज्वनाः न्ह्यावंसें संघीयता, लोकतन्त्र, गणतन्त्र, धर्मनिरपेक्षता, समावेशिता, समानता व सुशासनया पक्षपोषणया खँयात नं विशेष बः बिया थःगु कलम न्ह्याकेमाःगु पत्रकारपिनिगु जिम्मेवारी जुयाच्वंगु दु। थुकिं जक लोकतन्त्रयात क्वातुका तय् फयाच्वनीगु खः। उकिं लोकतन्त्रयात माया मतिना यानाच्वंपिन्सं थुगु सवालय् थःत क्वातुक न्ह्याका वना च्वनेमाः धकाः थःगु विचार पित बिइगु ज्या पत्रकार पिन्सं याना च्वंगुलिइ भाजु सुरेश किरण मानन्धर नं न्ह्योने लाम्ह पत्रकार जुयाव्यूगु दु।

वरिष्ठ पत्रकार भाजु सुरेश किरणं सञ्चार माध्यमय् महत्वपूर्ण भूमिका म्हितादीगु खँ आकाश थें हे छर्लग जुयाच्वंगु दु। वयक निष्पक्ष रूपं सामाजिक, राजनीतिक, सांस्कृतिक लगायत घटनातयगु विश्लेषण तकं याना च्वनादीम्ह पत्रकार वा सम्पादक खः। सायद वयकलं थःगु जीवनकालय् वःगु गुलिं नं हाथ्यायात ह्वःताय् रूपान्तरण यानाः न्ह्यानादीगु मदु धकाः धाय् फइ मखु। थुकथंया व्यावसायिक आचरणयात परिस्कृत, परिमार्जित यासें न्ह्यलुवा जुयाः नेतृत्वदायी भूमिका म्हितेमाःगु दायित्व हे पत्रकारपिनिगु खः।

वयकलं नेपालभाषाया लिसें नेपाली भाषाय् तकं थःगु बिचाः पित बिया सकसितं सचेत यायगु ज्या यानादीगु धैगु वयकः भाषाया सवालय् तकं उच्च सोच दुम्ह खः धैगु खनेदु। वयकलं मातृभाषाय् सामग्री उत्पादन यानाः समावेशिता व विविधतायात च्वह्याकेगु ज्या यानादीगु दु। गुगु ज्या धैगु वयकःया व्यक्तित्वयात च्वछायगु आधार खः। थौंया युगया पत्रकारपिन्सं संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रयात धिसिलाकेत व नागरिक अपनत्व अप्वयकेत महत्वपूर्ण योगदान बिइगु ज्या याना च्वनेमाःगु खनेदु। थ्व

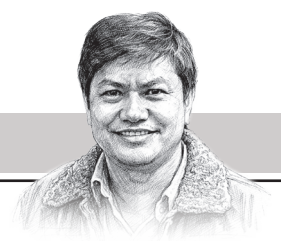

“
वरिष्ठ पत्रकार भाजु सुरेश किरण मानन्धर मदया वय्कया शवयात्राय् र ाज्यपाखें र ाजकीय सम्मान रुपं न्हयाकै खंगु ष्णू नं तसकं है महत्व जाःगु ज्या जुयाव्यूगु दु । नेवाः पत्रकार पिन्त थुकथं र ाजकीय रुपय् सम्मान याःगु धैगु सायद थ्व न्हापांगु खुसिइ जुइमा ।
”

धैगु हे जनता नाप आत्मसात यायूगु ज्या नं खः ।

समाज भीसं बिचाः याना थें जुयाच्वंगु मदु। निर ाशा, कुण्ठा व नकारात्मकतां जायाच्वंगु दु। उकिं थुकथंया समाजयात सकारात्मकतां पक्षपोषण यायगु ज्या याना च्वनेमाःगु दु। थुकिया जिम्मेवारी धैंगु हे खास याना पत्रकार तयूगु नं खः । उकिं राजनीतिक संलग्नता, खोजी पत्रकारिता व नागरिक जवाफदेहिता नालाः देय् विकासय् दत्तचित्त जुयाः न्ह्याःवनेगु ज्या जुयाच्वनेमाःगु दु। मेपिन्त प्रेरित यायूफइगु विषयवस्तुइ बः बिइ फयूमाःगु दु। थ्व धैगु हे देयूया उन्नति, प्रगति व समृद्धिया यात्रायू थःपिन्त समाहित यायगु ज्या खः । नापं थःगु मिडियाया सामग्रीपाखें पत्रकारितायू न्ह्यलुवाःया भूमिका म्हिते फयूकेगु ज्या नं जुया च्वनेमाःगु दु। गुगु ज्या अप्पो धयाथें वयकः सम्पादक जुयादीगु सन्ध्या टाइम्स व नेपालभाषा टाइम्सं आपालं वहन याःगु दु।

उकिं वयक भाजु सुरेश किरणयात विचारधार ाया धनीया रूपय् म्हसीकेफु। खास याना पत्रिका धैगु हे इतिहासया साक्षीया लिसें इतिहासया अभिलेखकर्ताया रूपय् नं भीसं कया वनेफु। वयकः सम्पादक जुया पिदंगु पत्रिकां देयूया तःतःधंगु राजनीतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक लिसें मेमेगु ह्यूपाःतयूगु साक्षी जूगु दु। नापं ताःहाकःगु इतिहासया अभिलेखकर्ता नं जूगु दु। उकिं वयकःया कुतः गुलि तजि धकाः अःपुक हे अनुमान यायू फयाच्वंगु दु।

वयूकलं सम्पादन यानादीगु पत्रिकायू राजनीतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक व आर्थिक लगायतय आधिकारिक, विश्वसनीय व तथ्यपरक बुखँ प्रवाह यानाः थःगु संस्थागत दायित्व पूवंकादीगु दु। थ्व ज्या धैगु कम सहासया ज्या पक्का नं मखु। कन्हयूया न्हि वयूकलं सम्पादन यानादीगु पत्रिकाया महत्व गुलि दु धैगु अपुक मनुमान यायूफु। उकिं

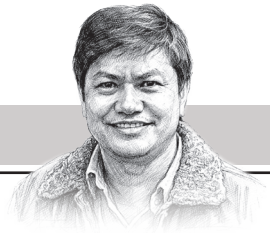

पत्रिका धैगु खाली भ्वँ जक पक्का नं मखु। च्वय् धयाथें आपालं विषयवस्तु दुथ्यागु महत्वपूर्ण दस्तावेज तकं जुयाच्वंगु दु।

पत्रिकां सत्यतथ्य बुखँ प्रकाशित यानाः समाजया व राज्यया महत्वपूर्ण जानकारी आमनागरिकतय् दथुइ थ्यंकेगु अभिभारा क्वबुयाच्वंगु दु। नेपालभाषा पत्रिकां बिया वयाच्वंगु योगदान न्ह्याबलें च्वछायबहःजू। थुकथं संचारया माध्यमं नेपालभाषा ख्यःयात तिवः बिइगु ज्या धैगु नं सकल नेवाःतयगु न्हाय् धस्वाकेगु ज्या खः। गुगु ज्या वयकः सहितया वयकया टिमं याःगु दु। पत्रिकाया परिवारं न्ह्याबलें सक्रिय जुयाः ज्या याना वनाच्वने फयमा धकाः आपासिनं कामना नं यानाच्वंगु खनेदु।

नेपालभाषाया पत्रिकां नेवाः सरोकारया बुखँयात प्राथमिकता बियाः सम्प्रेषण यानाच्वंबलय् बुखँया स्रोतयात क्वातुका तयमाःगु नं खनेदु। प्रेस स्वतन्त्रतायात जर्गेना यायगु ज्याय् सञ्चारमाध्यमं ध्यान बिया थःगु पलाः तःपलाः यायगु ज्या जुया च्वनेमाःगु दु। थ्व धैगु नेपालभाषाया माध्यमया पत्रकारिताया क्षमता अभिवृद्धि यायगु ज्या नं खः। नेपाल भाषाया पत्रकारिता जगतय् ऐतिहासिक भाला ज्वना च्वनेगुकथंया ज्या जुया च्वनेमाःगु नं दु। थुकथंया ज्या जुया वनाच्वन धाःसा लिपाया पुस्तापिन्त तकं हौसला व प्रेरणा कायगु आधार सिर्जना जूवनाच्वनी।

वरिष्ठ पत्रकार भाजु सुरेश किरण मानन्धर मदया वयकया शवयात्राय् राज्यपाखें राजकीय सम्मान रूपं न्ह्याके खंगु छगू नं तसकं हे महत्व जाःगु ज्या जुयाव्यगु दु। नेवाः पत्रकारपिन्त थुकथं राजकीय रूपय् सम्मान याःगु धैगु सायद थ्व न्हापांगु खुसिइ जुइमा। थुकथंया राजकीय सम्मान प्राप्त यायत गुकथंया ज्या खँत याना च्वनेमाः धैगु नं आपासिनं सीका कायगु व्होता चूलागु दु। नापं राजकीय सम्मानया अधिकार याय् सफल जूगु धैंगु लसताया खँ खः। नेवाःतयत राज्यं तच्वतं हे वैरीभावं स्वयाच्वन धकाः भीसं हाला च्वना। तर भीसं खास याना गुकथंया पलाः छिना वना च्वनेमा धैगु ज्ञान धाःसा क्वातुक कयाच्वंगु मखु। राज्यया उच्च तगिमय् वने हे चाहे मजुयाच्वंगु नं दु। उकिं थौं सुरेश किरण माननीय तकं जुया थःगु जीवन यात्रा न्ह्याकावन। थ्व कम महत्वया खँ पक्का नं मखु।

थौं भीगु दथुइ सम्पादक सुरेश किरण मानन्धर मदुसां तविं नं वयकःया विचार व कृयाशिलतायात कःघाना भीसं वयकः दुथे. च्वंक ज्या याना न्ह्या वनाच्वनेमाःगु दु। थ्व धैगु हे वकयःयात सहि रूपय् श्रद्धाञ्जली देछाना च्वनागु सावित जुइ।●

२०८२ साल चैत १७ गते मंगलवाः

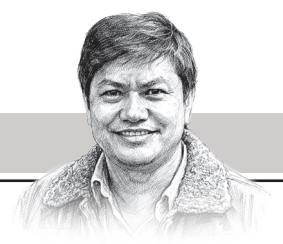

मिखाय् तःसां पालु मजुइम्ह किजा

लक्ष्मी माली

सुरेश किरणयात लुमंकेबले जि नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानय् मातृभाषा साहित्य विभागया प्राज्ञ परिषद् दुजः जुयाबले नापं ज्या यानागु खँ लुमना वइ। प्राज्ञ परिषद्या दुजःतयसं थःगु विभागपाखें छगूछगू पत्रिका पिकाय्गु भाला बियातःगु जुल। उकिं जित वा जिगु बिभागपाखें नेपालभाषा साहित्य पत्रिका 'थाय्भू' पिकायेगु भाला वःगु खः। विभागया दुजःजूगु नातां 'थाय्भू'या प्रधान सम्पादक जि, अले जिं मेपिं प्यम्ह सम्पादक दुजः ल्ययेमाःगु जुल। प्यम्ह मध्ये छम्ह कार्यकारी सम्पादक नं दुथ्याके माःगु जुल। थ्व प्यम्ह सम्पादक अले छम्ह कार्यकारी सम्पादक सु सु याःसा पाय्छि जुइ धकाः जिं स्नेह साय्मिजुनाप सहलह यानावलय् वय्कलं सुरेश किरणनाप सहलह याः धकाः सल्लाह बियादिल। वय्कलं धयादी थें जिं सुरेश किरणनाप सहलह याना। कार्यकारी सम्पादक रमेशकाजी स्थापितनापं सुरेश किरण, शरद कसाः व शशिकला मानन्धरपिं दुथ्याकागु जुल। प्यदँ तक (२०७५ पुष निसें २०७९ मंसीर) थ्वहे टिमं 'थाय्भू' पिकायेगु ज्या जुल। नेपालभाषं जुगु हुनिं याना पेज सेटिङ नं भीसं हे याय्गु भाला वल। पेजसेटिङया ज्यायात तेजनारायण महर्जनजुं भाला कयादिल। उकिंयाना नं 'थाय्भू' इलय् हे पिथनेगुलिइ तःधंगु ग्वाहालि जूवन। जिं थ्व 'थाय्भू' टिमयागु हे बलं खुला-पौ याय्फत। खुला-पौ यानाः नियमित रूपं पिकाय् नं फत।

उलिजक मखु प्रज्ञा प्रतिष्ठानं पिहाँ वइगु पत्रिका मध्ये 'थाय्भू' थुलि चुल कि नियमित छापे याय्गु संख्यां मगाना रि-प्रिन्ट याना पिकाय् माःगु अवस्था तक्कं वल। उबले प्रज्ञा प्रतिष्ठानय् जित जक मखु जिगु टिमयात हे तसकं प्रशंसा जुल। थ्व फुक्क सफलता थाय्भू टिमयागु जागरुकता अले मनंतुना सहलह ब्याका ज्या जुगुया प्रतिफल तायकाच्वना। उकिं जिगु जिवनय् तसकं न्ह्याइपुसे च्वंगु ई मध्ये थ्व प्यदँ नं खः। थ्वहे सिलसिलाय् जिं सुरेश किरणयात ल्वमंके हे मफैगु खँ त यक्वः दु।

छगु मेगु खँ भी नेपालभाषा साहित्यय् नां जाःपिं साहित्यकारतयत नेपाल प्रज्ञा

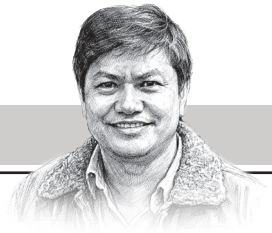

प्रतिष्ठानपाखें लुमंकाः वय्कःपिनिगु बुँदिं हनेगु ज्याझ्वः नं थ्वहे टिमया बलं जूगु खः। नेपालभाषा साहित्य प्रगतिबादि महाकवि गिरिजाप्रसाद जोशी, महाकवि सिद्धिदास माहाजु, जनकविकेशरी चित्तधर हृदयजुपिनिगु बुँदिं नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानं झःझः धायेक हने खन।

हाकनं मेगु तसकं हे च्वछाय् बहगु खँ नेपालभाषा व नेपाली डिक्सनरी न्हूकथं पिकायेगु जुल। नेपालभाषा डिक्सनरी जूगुलिं मातृभाषा विभागं हे पिकाय् माःगु जुल। जिगु विभाग "मातृभाषा साहित्य" विभाग जूगुलिं मातृभाषा विभाग नाप स्वापूतया पिकायूगु जुल। मातृभाषा विभागया परिषद् दुजः प्रा.डा.योगेन्द्र प्रसाद यादबजुं नं बांलाक हे ग्वाहालि यानादिल। कुलपति गंगाप्रसाद उप्रेतीजुं नं माःगु बजेट केन्द्र पाखें हे मिले यानाबिल। अले थुकिइ माःगु कथंया प्रशासनिक ज्या फुक्कं यायूगु भाला जित वल। डिक्सनरी दय्केगु टिम तयार जुल। थ्व टिमय् संयोजक प्रा.तेजरत्न कंसाकार, कार्यकारी प्रा.डा.ओमकारेश्वर श्रेष्ठ, निम्ह दुजः रमेशकाजी स्थापित व सुरेश किरण मानन्धर।

थ्व प्यम्हेसिगु कार्यदल तयार जुल। डिक्सनरी तयार जुइत तक्वःमछि हे बैठक च्वनेमाल। डिक्सनरीइ छ्यलेगु ब्याकरणया खँयात कया रमेशकाजी व सुरेश किरणं यानादीगु अडान यात नं जिं ल्वमंके मजिउ। बल्लबल्ल सहमतिइ हया डिक्सनरी तयार जुल। तर जिगु कार्यकाल क्वचाइथें च्वंका तिनि तयार जुल। ई यागु अभावंयाना सिधेय् धुंकूगु डिक्सनरी पिकया वय् मफुत। व डिक्सनरी आतक्क नं पिहाँ मवल। व डिक्सनरी जिगु कार्यकाल क्वचाये निला न्त्यःजक प्रेसय् छ्वयेफूगु खःसा डिक्सनरी उबले हे पिकया वय् फइगु खँ जितः आः नं लगय् जु। डिक्सनरीइ छेलेगु ब्याकरणया कचवंया हुनिं लिपा लाःवन। थ्व खँयात कया जिं सुरेश किरणयात तसकं लुमंका। सुरेश छम्ह तँ मचासे थःगु तर्क बल्लाक तयाः सहलह यायूसम्ह धैर्यवान ब्यक्ति खः।

सुरेश न्त्याबले हे लिमलाम्ह मनू। छुं नं खँय् सहलह यायूत फोन यात धाःसा 'का, जि हान्चा छैंय् वय्का तता' धाइ। न्त्याक्वः लिमलासां बहनी जूसां जिथाय् छैंय् छक्वः दुस्वया सहलह ब्याका वनिइ। न्त्याबलें न्त्यू ख्वाः वः, त्यानु धैगु नं मदु। गबलें गबलें सुरेशं थःगु मचाबलेया दुःखया खँ नं कनी। दर्दनाक घटना त नं कनी। उबले नं वयागु ख्वाः न्त्यूख्वाः हे वयाच्वनी। गुलिजक न्त्याइपुम्ह किजा खः व। छुयाय्, मत्यवं भीत ख्वय्का त्वःतावन। मिखाय् तःसां पालु मजूम्ह किजायात आपालंआपा लुमन्ति। छंगु म्हगः न्त्योने मदुसां छ न्त्याबलें जिगु नुगलय् दया हे च्वनी। ●

सुकीया लच्छि विश्वभूमिइ

अगिब बनेपाली

ई बलवान्, थुकिगु विरुद्ध सु हे वनेफैमखु। ईनापनाप जुयाः थःत थनाः जाति, भाषा, संस्कृति, प्रविधिइ गुगु नं ज्याय् संलग्न जुयाः थःत समाज न्ह्यःने दनेफूपिं सपुतपिं देय्या निति खः। हरेक समाजं थुज्याःपिं सपुतपिं इमिगु सिपं ब्वलंकाच्वनी। छम्ह स्रष्टा ब्वलंकेत ३० औं वर्ष लगानी याय्माः। अलेतिनि व जाति व समाजया समृद्धि हय्गु लकस ब्वलनी। मृत्यु प्राकृतिक प्रक्रिया खः। ल्वचंकयाः, दुर्घटनाय् लानाः, भुखाय् ब्वयाः, छुं महामारीइ लानाः मदइगु स्वाभाविक मृत्यु मखु। नेवाः समाजय् नं गुलिं स्रष्टात ई मत्यवं विनावन। कोविड १९ या महामारीइ समालोचक माणिकलाल श्रेष्ठ व आधुनिक वरिष्ठ कवि पूर्ण वैद्यपिसं झीसं त्वता झाल। ल्वचं कयाः इन्द्र माली, राम शेखर, रोशनकुमार राजभण्डारी आदि नं मन्त। वंगु दँय् योगेश अमात्य, भृगुराम श्रेष्ठं त्वताझाल। थुगुसी आकाझाकां पद्म श्रेष्ठ, सुरेश किरण व विष्णु चित्रकारजु नं मन्त। मत्यवं हे थथे मदइगु सारै हृदयविदारक जुइ। नुगः हे काइँय मिनावै। छम्ह सर्जक नेवाः समाजं गुलि लगानी यानाः थनेफैगु खः व ल्याखं थ्व तःधंगु ह्याकिं खः। नेवाः समाजय् आवश्यकतां थीथी ज्या कःघाय्मालाच्वनी। आवश्यकतां छम्ह स्रष्टां तःगु विधाय् च्वय्मालाच्वनी। थ्वहे भ्वलय् पासा सुरेश किरण छम्हः जूसां थीथी थाय् थःत ब्वथला म्वानाच्वंम्ह लगनशील, अध्ययनशील, विनम्र व दक्षशक्तिया व्यक्तित्व खः। वय्कःया सम्मानय् थुगु च्वसु समर्पित यानाच्वना।

'अगिब, सुरेश किरण मन्त' सः न्यनाः जि स्तब्ध जुल।

'अय्, मल्ल दाइ! अज्याःगु नं खँ ल्हाय्गु ला।' जिगु असहमति सः थ्वल।

"धात्थें खः अगिब, सुरेश किरण मन्त। जि अस्पतालं हे न्ववानाच्वनागु खः।" मल्ल के. सुन्दर दाइया भावविभोर सः हानं तायदत।

जिं छुं न्ववाय् मफुत। कवि माणिकबाबु ग्वंगःया न्हूगु कविता मुना सफू पितब्वज्या व जङ्को लसहनाय् भ्वय् नय्जक्क सिधबले वःगु मल्ल दाइया फोनं जिगु मनयात थाथामाथा यानाबिल। चाकछिं साहित्यकारपिं दयाः नं जि याकःथें जुल।

ओहो ! गुज्याःगु खँ थ्व, गथे यानाः पत्या यायूगु ? सुरेश किरणया सिथं वनाबले खनेदत सुरेश किरणया सम्पति द्वलं द्व मलामी । छगू सार्थक मृत्यु ! छगू सार्थक लेखन ! छगू सार्थक कलाकारिता ! छगू सार्थक व्यङ्ग्यचेत ! जिगु न्ह्यःने दं वल सुरेश किरण (ने.सं.१०८७-११४६) व विनय ख्वाः । '२०४६ साल जनआन्दोलनय् विश्वभूमि म्हितुगु भूमिकाय् सुरेश किरणया संलग्नता खँ लुमना वल । घण्टाघरं सुरेश किरणयाके न्यं वयाच्वंगु तत्कालीन सामाजिक व राजनैतिकदुनेया विकृति व विसङ्गतिया स्याचूगु व्यङ्ग्यचेतना आः नं समसामयिक हे जुयाच्वनतिनि । व्यङ्ग्य ख्याल व नाटक प्रस्तुति छगू विस्कं हे उल्लेखनीय ज्याखँ दु । थीथी न्हिपौ, वाःपौ, लयूपौ पत्रिकाय् च्वसुइ खनेदैम्ह सुरेश किरणयात गथे ल्वमंके फै ! टेलिसिरियलय् लेखनय् नं थ्यन अले गोरखापत्रया नेपालभाषा विशेषाङ्कय् नं, विश्वभूमि वा सन्ध्याटाइम्सया ला मू थां हे जुल - सुरेश किरण । वयूकःयात 'राष्ट्रिय प्रतिभा पुरस्कार २०५५', 'जरिमैंया साखः लुमन्ति हपाः सिरपाः' व 'पारिजात सिर्जनशील पुरस्कार २०५४' आदिं सम्मानित यायूधुंकूगु जुल । लिपांगु इलय् जिं नेपाल प्रज्ञा-प्रतिष्ठान, मातृभाषा कोश व व्याकरण विभागनापं जानाः भाषाया आयोगया दुजःकथं सुरेश किरणनापं सहकार्य नं यानाः ज्याभ्वःत न्ह्याकागु जुल । जि नं सुरेश किरण दाजुनापं स्वानाच्वनाम्ह जुल, दुघाः जित त लाइगु स्वाभाविक हे खः । वसिबें तःधंगु न्ह्याकिं नेवाः समुदाययात लात, खँ थन खः ।

जिं सुरेश किरणया बहुमुखी प्रतिभायात थ्व छगू आलेखं कःघायूमफु । वयूकःया ध्याचुया छगू सशक्तता आपासिनं अनुभूति याःगु लेखन खः - सु-कि । विश्वभूमि ल्हायूत लायूसातं निगूगु पेजय् नि मिखा वनी - सु-किया लेख । व आकर्षणशक्ति खः व्यङ्ग्यचेतना लेखनशैली सु-कि अर्थात् सुरेश किरण । वयूकःया सु-कि लेखन तारि फ यायूमाःगु तःगु कारण दु - समसामयिक घटनाया प्रस्तुति, नेवाः नुगः, व्यङ्ग्यात्मक शैली, राष्ट्रिय व अन्तर्राष्ट्रिय राजनैतिक, आर्थिक व सामुदायिक दृष्टि । जिं हचुवा च्वयाच्वनागु मखु । थ्व तथ्यगत खँ खः । 'पद्मज्योति अत्यधिक बहुमतं त्यात' धैगु मूबुखँ दुगु २०५२ वैशाख १ गते शुक्रबारया 'विश्वभूमि' पत्रिकायात थ्वलेखनया न्हापांगु विन्दु दयूकाच्वना । वि.सं. २०५२ वैशाख १ गते शुक्रबारनिसें वि.सं. २०५२ जेठ १ गते सोमबारतक विश्वभूमिइ न्हिपौ पत्रिकाय् पिहाँवःगु सु-किया लेखया छुमां (छ्यं) व उकिदुनेया अन्तरनिहित खँ छिकपिनिगु न्ह्यःने तयू :

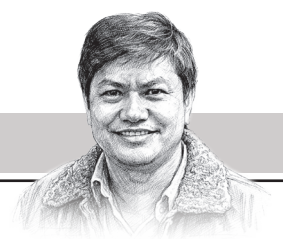

हरिमानं थःत हे धिक्कार यात

हरिमानयात गुण्डातय्सं स्यायुत लिनाहःगु फिल्मय् गुण्डातय्सं ल्यूथें। मनू जुल व, सा जूसा मलीगु जुइ। राजनीतिक गुण्डागर्दी। तर थौं सिहदरवार व अदालत च्याकीपिंतकं दयूधुंकल २०८२ सालय् वया ला। प्रगति ला जूगु हे खःत स्पष्टं। अझ वहे शक्तिंया ल्हातय् लात देय्या सत्ता। जनतां ४० साल बिल नं जनताया छ्यनय् ऋणभार जक अप्वय्का ब्यूपिं नेतातयुत करभ्याप्प मजुइगु नं गथे। तर विडम्बना सरकार वःगु दच्छि मखु लच्छि मदुनि २७ अर्ब ऋण कायधुंकल! पेट्रोल भा थ्यन २१९।- अले डिजेल थ्यन २४९।-। थ्व ला काष्टिङ हँ, का का सिनेमा गथे जक जुइगु खः छिगुजिगु भोटया कर्म।

छिकपिंत मिन्तुना मदु न्हा

भिन्तुना बी चाहेमजू। नेतातय्सं छ्यलातःपिं जनतातयुत छु भिन्तुना बीगु। भिन्तुना ला सायात बीमाः। एमालेया शासन शायद। सांस्कृतिक रूपं अधिकार बीमाः, साया ला नइपिं जातिं नइगु इमिगु मानव अधिकारया खँ खः हँ। सकलसिनं सा स्याना नयगु धाःगु ला मखुनि। तर पद्मरत्नयात बद्नाम यायुत हिन्दुअभियान काङ्ग्रेसं न्ह्याकेत्यंगु कुनियत खः धैगु आसय सु-किया दु। साया ला जय गान यायमाल नि साया। जनता ला न्ह्याबले पीडित। पीडितपिंत छाय् भिन्तुना। हरेक दँ नेतातय्सं बियाच्वंगु हे खः। ग्वः जनता अथें तुं। नेतातय् हे कमाल खः। साया भिन्तुना। जित थन लुमंसे व। भारतय् गौमाता धकाः साया च्वः, गोब्बरया बय्बय् यानाः राजनैतिक लव कयाच्वंम्ह मोदी व गोदी मिडियां भार तं विफ धकाः गौमाताया गोष्ट न्हि प्यंगुन्यागू टन एक्पोर्ट यानाच्वंगु छाय् मच्वल ज्वि! उकिं सा जिन्दावाद झीसं नं धाय् त्वतेमज्यू।

थुगु ढँया उत्कृष्ट खिलाडी

उत्कृष्ट खिलाडी लातापिं, सोझापिं जुइ हे फैमखु। तप्यंगु सिमा दकलय् न्हापां क्वथली। २१ शताब्दीइ मृत संस्कृत भाय्यात रेडियो नेपालय् समाचार ब्वकेत निर्णय यानादीम्ह प्रदीप नेपाल चतुर, विपक्षयात जक मखु थःगु पक्षयापिंत नं छके याय्फुम्ह खिलाडीयात उत्कृष्ट खिलाडी धायमाः।

थौं बालेन सरकारया छम्ह माननीय खुश्वु ओलीं नं संस्कृत भाषं शपथ नयादिल।

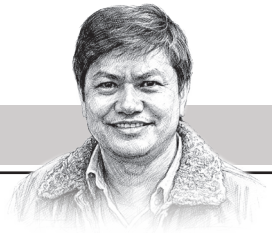

खास नय्माःगु खस नेपाली भासं खः, नइपिंत सुनां पनेफैला ! आः सुनां कर्मकाण्ड याय्माःसा खुश्वु ओलीयात स्वापू तसां जिल । थःथःगु मातृभासं सपथ काःपिंत चाहिँ सुभाय् अवश्य देछाय्माली ।

प्याकेज प्रजातन्त्र

टनकपुर सन्धि, न्हापा ला गिरिजां सम्झौता धाःगु खः । वास्तवय् सन्धि हे जुयाच्वन । व नं चानचुन मखु प्याकेज सन्धि हं । प्याकेज धासेलिं शारदा व्यारेज, नहर, महाकाली खुसि जक मखु कालापाननिसें लिपुलेकतक धैगु आः सी दत । प्रजातन्त्र हःसेलिं थीथी वादत नं दुथ्यानाच्वंगु दै । कलावाद, भतिजावाद, भ्रष्टाचार, कमिसन खोर फुक्कं नं फय्माल नि । ध्यबा मदुपिं इमान्दार जुयाजक मज्यू, दां मदुपिं माननीय, मन्त्री जुइत ला म्हसगः हे खने म्वाल का । न्यायालय धैगु दांया खँ जुल, इन्साफया मखु । थौंकन्हे नं जेन जी सरकार, बालेन सरकार वःसेलिं सुदन गुरुङ गृहमन्त्री जुल धकाः छाय् ताँयूताँय् धयुगु का । जेन जीतयूत लः त्वंकल धन्य खः । अझ अप्व याःगु जूसा प्रधानमन्त्री हे जुइगु खै । थःपिं छुं याय्म्वाः, इर्ष्या यानाजक जी ला । प्याकेज सरकार खः नि । आकाशं सम्पर्क जुइगु । न्हापा न्हापा जःखः जमिन स्वाःगु देशं संकीगु आः हवाइ सङ्केत भुइच्यापातयूसं प्याखं ल्हुइकीगु खः नि । प्याकेज खः दलाल, माफिया मदयूकं हवाइ सम्पर्क जुइफैमखु । प्याकेजअनुसार २३ भदौ जक कार्वाहीया लागा खः तर भदौ २४ या सिंहदरवार, सर्वोच्च अदालत व नेतातयूगु छैं च्याकुपिंत पुरस्कार बीगु प्याकेज खः नि । छिकपिसं नं इलय् हे बिचाः याय् फय्माल नि । आः हालां जी ला ?

खालि ल्हाः वयेमाल

मनमोहन भारतय् वनाः खाली ल्हाः लिहाँ वय्माल । अन न कम्प्युटर दु, न यूरो, डलर । न लुँ हे दु । कोपन हेगन वंपिसं लुँ ग्वारा ज्वनावल धकाः भारतय् वंपिसं छु ज्वना वै । गिरिजां थे टनकपुर ला बिया मथकल नि । आः बालेन नं छु बीगु खः मस्यू ? एसपीपी यानाः देय् व नेपाली जनता रक्षा यायूत अमेरिकी सैनिकत हयूगु ग्वसा दु । गथे ज्वी ? सुरक्षा गाक्कं बी नि । दरवारदुने च्वंपिं सी म्वालि नि मखुला ?

माधव नेपालया ग्वाँय्

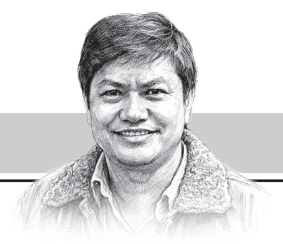

माधव नेपालया ग्वाँय् थीथी इलय् थीथी कट, मन अस्थिरम्ह। मिसायात पिए तल, मिसायात विदेशय् चाःहीके यंकल, प्र.म.यात अधिकार मबिल। ग्वाय् हे स्थिर मजुइम्हसिया विचार, सिद्धान्त गथे यानाः स्थिर जुइ ? थ्याक्क थौंकन्हे पपस्टारया धमाका जुयाच्वंगु व जय शम्भोया तड्का मकास्सें च्वने मफूम्ह नायःया ला सिद्धान्त हे मदु। पायूछि हे खः बालेनं ज्या मयासां अथवा नाचन बालेन नाचन धकाः प्याखं ल्हुकूसां सुनां छु धाय् फइमखुत छायूधाःसा छुं सिद्धान्त हे मदुसा। खँ हे ल्हायूदइ मुखत, मखुला ? रोजगार बी मफूसां ३० वर्ष सीमा तयाः, करार धकाः कर्मचारी लिकयाः देय्या धन ला ल्यंकेगु कुतः यायूफैनि ? आः पूर्वपश्चिम राजमार्गयात महेन्द्र राजमार्ग नां छु हे छुत थें। सिंहदरवारयात नं 'अग्निदरवार २४ गते' तय् दुसा क्या मज्जा जुइगु का। तर भौचित गं घाकिम्ह छु न्हय्ः वनीगु खः ?

कुसा न्यायेगु ला कि वर्षाद्धी न्यायेगु ?

कुसा, वाः वइबले मप्याकेत कुइगु कुसा। कुसा, सुयागुं निगाहलय् च्वनेगु प्रवृत्ति। कृष्णप्रसाद भारतय् कुसा न्यानाहयाः आः तक्क नं कुयाच्वन तिनि। मनमोहनयात नं कुसा हे न्यायूत धाल। तर वं धाःसा वर्षादी न्यायूत वंम्ह खः। अलमल जुल कुसा न्याय् गुला कि वर्षादी ? छुं मन्यासें पासापिंनापं सल्लाह यानाः वय्धकाः खालिं लिहाँवल। अज्याःपिं पात्रत भीगु न्हय्ःने अभ्रं यक्व दु। आः ला भ्रन् लं नापं विदेशी, पारदर्शी लं, दुनेया कष्टमया रंग हे खनेदुगु फीपिं। बेलुन थें हावातयाः फुलेजूपिं। गबले तज्याइ धाय् मफैपिं। सखे समुन्द्रं इमित ग्वाहालि यायूत फाइटर विमान हे उपहार कथं निर्यात यायूफूगु तःधंगु संयोग दु। नेपाःमित धन्य खः, अज्याःपिंत देय् लःल्हानाबिल। जय शम्भो।

आखः मब्वनेगु सल्लाह

आखः ब्वना शिक्षित बेरोजगार जुइत छु मजा। अशिक्षित बेरोजगार जुइगु हे मज्जा नि। किसनजुं धाःगु पायूछि हे खः। बीए पास या अथवा एमए पास याः, जुइगु ला बेरोजगार हे खः। जागिर नयूत शिक्षा जक दयां गागु हे मखु। हानं फुक्क ब्वं वन धाःसा अप्पां कयूकीपिं हडताल छु नां याइ ? इमिं मांअबु वया हडताल याःवइमखु थें। अप्पा, ल्वहँ, फिनापं म्हितका तयूमाः। छु थापा धाःम्ह त्रिचन्द्र कलेजय् अप्पा कयूका हे स्वास्थ्य मन्त्री जुल। पार्टी धेउपायात कक्कुतिना छ्वया पार्टी सभापति हे जुल। व वहे

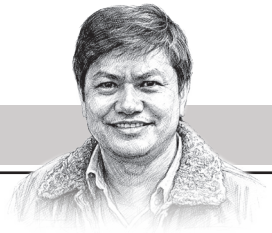

अप्पा कयूकूगु करामत ला खनि मखुला छिं ? आः ला भन् आन्दोलनय् गुलि विध्वंस यायूफत उलि तःजिगु पुरस्कार, जय शम्भोया सरकारया ख्वाः छकः बांलाक स्वयादिसँ ग्वम्ह ख्वाः यचुपिं दु ... । ग्वम्ह आखः ब्वनातःपिं दु ... ? ग्वम्ह अनुभविपिं दु ... छि पत्या याना कि मयासा वयूकःपिंत ? छिं देगलयूया गं थानादिया कि बाकसया गं ?

बलिउडया कलाकारत

लिक्क भारत ला । बलिउडया कलाकारतयूसं भीत हलय् जक मखु लाइफ सो क्यना नं मनोरञ्जन बियाच्वंगु दु । बाल ठाकरेया कलाकारतयूसं ताण्डव नृत्य क्यनाः लँय्, छैंय् मि च्याका थकल । आःयापिं सलमान खानपिसं प्वाकागु म्ह क्यना, च्याप हाला मनोरञ्जन यायूफइमखु । भीसं इमित आः स्वय् म्वाल नेपालया हे दारीच्यापपाखें नेपाःमिपिसं असाध्यै मनोरञ्जन कयाच्वंगु खः । यँया मेयर जक मखु देयूया हे नायः जुयाः चटक क्यनेत्यंगु दु । जिम्मा ब्यसेलिं स्वयदिसँ गज्याःगु गज्याःगु चटक व जादु क्यनीतिनि । छित जित नेपालीं अमेरिकन दयूकाः धन्य यानाबीत नं लीस्वइमखु । आः मेगु देशं कलाकार हय् हे म्वाल, न्यादँतक जादु क्यनीम्ह कलाकार भीसं आविष्कार याय्धुन । तःधंम्ह कलाकार खः, जादुगर खः मखंला देयून्यंक गं थानाहःगु ।

संस्कृतके पिछे क्या है ?

चोली के पिछे क्या है ? सकसिनं स्यू लिसः तर धाय् मज्यु । अथे हे संस्कृत के पिछे क्या है ? लिसः सकसिनं स्यू, तर लिसः बी मज्यू । संस्कृतं क्वत्यलातःगु दु । आः धाःसा संविधानय् देसय् न्ववाइगु फुक्कं भाय् राष्ट्र भाषा धाःल तर संस्कृत के पिच्छे क्या है धाःथें कामकाजी धाःसा नेपाली भाषा हँ, देवनागरी लिपि हँ । न्त्यागु थःजु थःगु भाषा मन्हंकेत थःगु छैंय् सकलसिनं नेवाः भाय् खँ ल्हाय्माल । नेवाःतय् छगू खँपु दु, 'ल्हाय् मज्यूगु खँ हाले मज्यूगु मे' - छिं एसपीपी, एमसीसी, युरोनियम, टीओटी ... धकाः हालाजुइ ला सा ।

जब बुङ्गद्यया रथ क्वःदल

यलय् बुङ्ग द्यः क्वदल/सरकार क्वदल/लायकुलिइ च्वंपिसं क्वथला जुइका/आः मेगु सरकार/संसदं हे दयूकी । गिरिजां फू यानाः क्वथला बी धाःगु । जनतां क्वथला बिलला । ख्वाँय् भचा ।

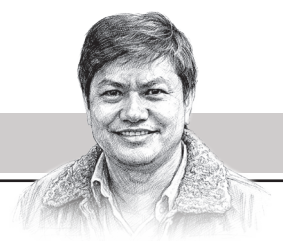

सरकार क्वदगु धकाः च्वन का। सरकार मखु पुच्वय् मछिन्द्रनाथया खः क्वदल धयागु का। बुरा पुच्वपाखे वनी।

बालेन सरकार जब्बर। सुनां संके फैमखु। आखिर थःथःल्वाना हे क्वदइ। दुई तिहाइ ला नेकपाया नं वःगु खः ओली सरकारया। मेम्हसित भाः मबिया क्वदल मखुला। बालेन नं ला वहे महेन्द्रमालाया लँय् न्ह्यानाच्वन। भाद्र २३ न्ह्यनेतयाः २४ यात वांछ्वयाबिल। रवियात थाय् मबिलधाःसा बालेन नं हावा नइ। सुं अजय मदु, सुं मित्र मदु, सुं दुश्मन मदु। मखं ला अमेरिकां थः पासापिं यूरोपियन देय्, खाडीया देय्, क्यानाडाया देय्यात ध्याकुनय् तयाः इजरायलयात माया यानाच्वंगु। हानं लोकविश्वास कथं रथ ग्वतुगु भिं गथे धाय्गु मखुला ?

पद्म रत्नया न्हूगु एलबम

पद्म रत्नया न्हूगु एलबम, हेभ्भी मेटल म्ये एलबम। बुरापिसं विरोध, ड्रम थाःगु न्यनेमयः इमित। मादल थानाः जीवन न्ह्याकुपिं। ड्रम थापिं चन्द्रलोकय् थ्यने धुंकल, मादल थाःपिं मर्त्यलोकय् थानाच्वन। ईया सःयात सुना नं फने फैमखु। न्यने मयःसा न्हाय्पने कपाँय् तयादिसँ, यःपिंसं न्यनी। युवातय्सं न्यन, सुपरहित जुल, भार तय् मनिशा कोइराला हिरोइन जूगु 'बम्बई' फिल्म हित जुथें। हानं वहे दाफा भजनय हालीगु म्येयात हेभ्भी मेटल ल्वाकछ्याना कुमाः सागरं हित यानाबिल। यल किं यल का, घन्टी यःया देय् हे घन्टीमय जुल। ईयात नं थुइकेमाः। जनता हे सर्वाधिकार खः, अन्तिम शक्ति खः। थ्व खँ ला घन्टी नं थू जुइमाः, इमिगु निति थ्व अवसर खः। मखुसा ? ....

एमाले एकीकरण जूगु हे ला मद्धु

काङ्ग्रेसं एमालेयात एमालेकरण यात धकाः आरोप बिल। तर पत्या जुइ थाकु। न बजेट, न नीति हे एमाले करण यात। छुं हे मयासां आरोप बियाच्वन। एमाले बहुदलीय जनवाद ला त्वता हल एमालेकरण मया धाःसा विरोधया निति विरोध जक यानाच्वन एमालेकरण जुल धकाः। जिं ला बालेनकरण, रविकरण, सुदनकरण यात धकाः पत्या मजू। छम्ह मेयर प्रधानमन्त्री जु, जेन जी आन्दोलनय् लः त्वंक वःम्ह गृहमन्त्री जुल, सरकारी हिनामिनाय् भ्यालखानाय् लाःम्ह पाटी सभापति जुल धकाः इमिसं थःगुकरण

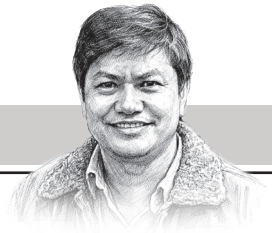

यात धाःगु खँ जि पत्या मजुया। गथे सु-कि एमालेकरण जुल धकाः पत्या मजू जि नं बालेनकरण यात धकाः मत्या मजू। भुइच्यापाकरण, लामाकरण धाःसा भतिचा विचा याय् फइगु खः ला ? कम से कम हनिमुन न्हि ला स्वयमाल नि, मखुला ?

वैतरणी पार

सीबले सां वैतरणी तरे याइगु, सीधुंका। तर काङ्ग्रेस पार्टी धाःसा म्वाम्वाकं हे वैतरणी पार यायूत राजनीति याइगु जुयाच्वन। लँय् सा खनकिं काङ्ग्रेसत साया न्हिप्यं ज्वं वनीगु धया। गबलें विद्यार्थी, गबलें कर्मचारी गया जुल तर पार याय्मफु। साया न्हिप्यं ज्वनाः आरामं वनाच्वन, राप्रपाया साहारा। भूँडिवालतयूत गथे यानाः साली यँै देय्या उवडखावड लँय्, लखय् नं मखु। सां साले मफू। काङ्ग्रेसं आङ्सा तःहाकःपिं ब्रम्हुतयूत साय्का च्वन। गथे यानाः वैतरणी पार जुइ मस्यू। अमेरिकाया चुम्बकं सालाच्वन थनया नयात। चुनाव न्ह्यः त्वाक्क साखला त्वथुथें काङ्ग्रेस टुक्रा जुयाः गुम्ह भारतपाखे आकर्षित जुल, गुम्हं भुइच्यापापाखे क्वस्वल। कुचा मजूगु गुगु पार्टी दुथें नेपालय्, महोदय !

थःहे ला असुरक्षित, कर्किला ला ?

बलिउडया कलाकार व सुभास घिसिङ भाषण यायूत सुरक्षा बीमफु धकाः तंचाल। नेपाल सरकारं इमित सुरक्षा बीगु नं गथे धयाः। थन रक्षा मन्त्रीया छैंय् खुया यंकल। लिपा शिक्षा मन्त्रीया छैंय् खुयायंकल। थः मन्त्रीतयूगु छैंया सुरक्षा याय्मफूगु इलय् मेपिन्त गथे सुरक्षा बीफइ। मखुला ? तंचाय् मजिल नि बलिउडया कलाकार व सुभास घिसिङ भाइ। .... खःला भोट खुयाः घन्टी त्यात धाइ छाय्धाःसा एजेण्ट तय्मफूगु पार्टी गथे उलिमछिं भोट काल। गनं ला त्यानालिं जक व मनू माननीय धकाः म्हसील। प्रचार न सचार, भोट ख्वार ख्वार। खः धयाः पुलांगु पार्टीया तं घन्टी ह्वारह्वार। पार्टीं थःगु भोट सुरक्षित याय्मफू। जनता ला खः - अन्तिम शक्ति।

ड्राइभर सिटय् माधव नेपाल

उपप्रधान मन्त्रीं गाडी न्ह्याकल। ताः मला। उबलय् रिहल्सल जक यानागु हँ। आः हानं अथे हे यात। ड्राइभरया थासय् माधव नेपाल, माधव नेपालया थासय् ड्राइभर

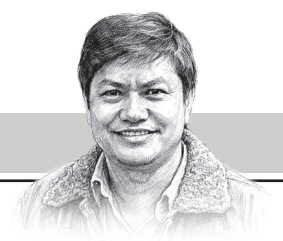

फ्यतुनाच्वन । गाडी घ्यार घ्यार । चाःचाः हिलाच्वन । गुबले एक्सीडेन्ट जुइ मस्यू । माधव नेपाल गाडी चले यायूत हे जन्मे जूम्ह हँ । झी केवल च्वना, गुबलें एक्सीडेन्ट जुइधकाः, झी चाहिँ स्वयूत जक जन्म जूपिं हँ ।

बालेन, सुदन न्हूपिं ड्राइभरतयूगु ल्हातय् गाडी लाःगु दु । गुकथं न्ह्याकीगु खः मस्यू । बालेन व सुदनपिंके रिमोट घाकातःगु दु हँ । मेपिसं धाःधाःथें यानाः चले यायूगु हँ । उकिला चच्छि मद्यंसें शनिबार हे फाइल पुइका गाडी न्ह्याका गुन्डुइ थ्यंका कोलीयात गेट हे तछ्यानाः ज्वनाहःगु । लेखकयात नं कक्कु तिना हल, दीपकयात नं भ्याप्प का । विदेशय् रोवोटं चले याइगु ट्याक्सी दु, रेल दु धकाः न्यनागु जक खः आः ला झी ड्राइभरत हे रिमोट जुयाबिल । देय् ला अमेरिका दयूकेगु धकाः हल्ला यानाच्वन, एसपीपी नकेगु हँ मिलेजुया ।

मन्त्रीया पुलांगु सफू

मन्त्री जुयालिं डेरा दुथाय् मवः । छन्हु झुक्के जुयाः वहे लँय् वःगु खनाः घरपट्टी पुलांगु सफू यंकेत इनाप यात । गुगु सफू धकाः न्यन । न्ह्याबलें ब्वनाच्वनीगु, छ्यँफुसे तयातइगु, व सफूयात द्यः धयातःगु सफू । आः फुर्सद मदु, मन्त्री क्वाटरय् तयथाय् मदु । मन्त्री पद मदयाीलिं लिपा काःवय् धाल । बुरां सफू काःवइधकाः विश्वास यानाच्वन। चप्पल न्ह्यानाच्वंबले खः सफू ब्वनीगु । बाबु साहेव जुल किं व सिद्धान्त गन लुमना वइ धकाः । जनता नाप लायूत ला न्यादँ पी माः चुनाव वयालिं ख्वाः क्यं वइ । मखुला छिगु ? उकिं जनतां गं थानाः ल्वापा नकाबिल । गंया सः गुरुमापाया जुयाबिलधाःसा बर्बाद का ।

शार्क ला सना हल भाइ भाइ सा !

शार्क द्यनाच्वंगु झीदँ दयूधुंकल । भुटान बाहेक नेपाल, भारत, पाकिस्तान, वङ्गलादेशय् न्ह्यलय् हालाहःगुलिं मस्युनि जुयाच्वन धकाः मनूतयूसं सिल । कथिं भ्वाभ्वा यानाः थन । मनूत लयूताल । साप्ता धाःगु चारा तया दनावःगु जुयाच्वन । मखुसा शार्क ला शार्क हे खः, हिम्रक हे खः । वयात माःगु नसा न्ह्यःने तयाब्यूसा खः, मखुसा मनूतयूगु खैर मदु । आःतक्क द्यनाच्वन हे तिनि कुम्भकर्णया रिकर्ड तोडेयात । द्यंगु द्यनातुंका । न्ह्यलुवा न्हयम्ह न्हेखे स्वगुलिं शार्कयात सुनां मथं । बोझ जक ला खत शार्क । बन्द जुल आनन्द ।

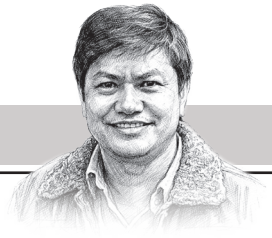

हानं चेतावनी

बामदेवं चेतावनी बिया मध्यावधी यानाबीगु धाल काङ्ग्रेस यात। काङ्ग्रेसं नं एमालेया नेतात अप्व खँ ल्हाना जुल। बांलाइ मखु विश्वासया मत लितकाय् धकाः ख्यात। चेतावनी नं गज्जव। चेतावनी ब्यूबले छकः माधव नेपाल बेहोस जुल, छकः आर के हस्पितलय् थ्यन, हानं छकः मोदनाथ प्रश्रित बेहोस। छकः मनमोहनयात दम थहाँ वल। आः हानं लेटेस्ट चेतावनी वल, सुयात छु जुइगु खः। मखु चेतावनी गुलि दुगु काङ्ग्रेसयाके। भारतं बियाहःथें च्वं चेतावनी। गिरिजां ब्यूथें एमाले चेतावनी बल्लाक बीमफु। चेतावनी चेतावनी न्ह्यानाच्वंगु देय् थ्व। आः धाःसा दारासिंह हे वःथें च्वं, चेतावनी जक मखु पहलमानतयूत जेलय् तल न्हा गोर्खे युवा ला मापाम्ह हे लात न्हा। तर छु यायूगु भ्यालखाना प्वालं फुत्त फुत्त पिहाँ वल वलं तुं।

गिरिजाया म्ये तु हि रे ...

मनिषा कोइरालां बम्बे फिल्मय् हालातःगु म्ये खः। वास्तवय् काठमाडौँ धाःगु फिल्मय् लायूमाःगु। गिरिजां थ्व हे म्ये हालाच्वंगु दु। चाहे बाँसबारी च्वंबले जुइमा, चाहे पार्टी कार्यालय वानेश्वरय्। पिने वंसां यैं सिंहदरवार जुयाः तु हि रे म्ये हालाच्वनी। तर अजु चायापुगु जुल नेपालय्, सिंहदरबारं तु हि रे धकाः म्ये हाला सताच्वन बालेन यात। पिने मनूतय्सं नं तु हि रे धकाः बालेनयात सःता वयात सिंहदर बारय् दुतछ्वल धयाः।

खायूगु चिनी

सिपि मैनालीयात चिया खाइसे च्वन। चिया दय्काव्यूम्ह कान्छा अचम्म। न्यागु चम्चा चिनी तयाः चिया दय्का बिल नं खायु धाल। मचातय्सं चिनी खुया नय्गु बानी दु। यक्व नल किं चिनी नं खाइसेच्वनी। झी मन्त्रीजी नं चिनी खुया नल ला छु ? गुलि नल छबोरा, छगू ट्रक, ३० गू ट्रक ...। गुलि अप्व नल उलि खाइसे च्वनीगु। छु खँ ल्हाय्गु वाइड वडी, ... छु छु का नइगु। व न थ्व नं, व नय्ज्यू थ्व नय्मज्यू धाय्गु मदु। न्हापायापिं फाँ थें, छुछु नल जुइ त्यापा त्यापा ल्हव्वं, भुरी तःतःग्व।

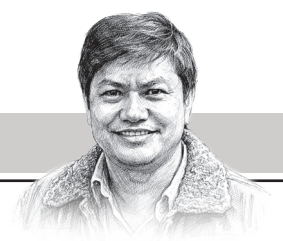

डाँकु धुरन्धर

शानेवानिइ वनाः गिरिजां दलबलसहित मलस क्यनाः बयान ब्यू वन। डाँकु धुरन्धर सिंहयात पुलिसं बयानया नितिं सःतल। बयान ब्यू वन। इनेस्पेक्टर जुम्ह न्हापा धुरन्धरपाखें कोर्रा नम्ह लानाच्वन। पिने बन्दुक चले जुल। भ्याःया फुक्क खा तज्यात। सकलें पिहाँ वन। जि झसङ्ग जुल, उखुन्हु ओली बयान ब्यू मवं, पुलिस ओलीथाय् वनाः बयान काः वन मेम्ह धुरन्धर सिंह। थौं कन्यापभ्याप यानाः छें ज्वना यंकल धुरन्धर सिंहयात। उखे अक्षय खन्नाया धुरन्धरं सिनेमां रि कर्ड तल हँ।

वीर किसुनजी।

वीर गणेशमान जुल। वीर गिरिजा जुल। तर वीर किसुनजी मजू। व्याहा याय् मफूम्ह गथे वीर जुइ, तर व्याहा मयाःसां जन्त वंम्ह जुल, कुमार चाहिँ मखु। जिगु नितिं ला वीर किसुनजी। वीर धकाः थनाः चुनाव त्याकल। फ्रान्स छकः वया वय् धाल नं मछ्व। छायूधाःसा हतियार न्याना दां प्वचीगु खँ गिरिजां मत्वतु। आः विदेशय् ध्यबा त्या त्या। अर्वौया खँ। उज्वःगु फुक्कं काण्ड बालेन सरकारं ब्वास्वाय् हइला धकाः खः गं थाःगु। स्व स्वं वनेका छु छु स्वयूमानि मखुला पासापिं।

ख्वाँय्पिं मन्त्रीतय् डिमाण्ड

फ्रान्सय् ख्वायूम्ह मन्त्री छम्ह माल तर गन काः वनेगु ख्वयूम्ह मन्त्री, टेन्सन जुल। नेपालय् दु नि ख्वायूपिं मन्त्रीत। रेडियो नेपालं संस्कृतं समाचार बीगु घोषणा यायूधुंका देशया जनजातिआदिवासीं उलिमछिं विरोध यातं ताःगु हे मखु, ख्वाँय्म्ह मन्त्री। नेपाःया प्रधानमन्त्रीं भारतय् वंबले जनतां व्यूगु सल्लाह, माग छुं हे मधाः, मन्त्रीतय्सं मता। उपिं सकलें ख्वायूपिं मन्त्री ला खः। नेपालं मित्र राष्ट्रयात इलयव्यलय् गैंडा, धुं उपहार बियाछ्वया। आः मित्र राष्ट्र फ्रान्सयात ख्वायूम्ह मन्त्री छम्ह उपहार बी खंसा निगू राष्ट्रया दथुइ सम्बन्ध नं बांलाइ ? झीगु राष्ट्रया भार छम्ह नं क्वलाइ। अज्याःपिं मन्त्रीत मधाक्व आः नं दु। धाक्व दु। जनतां चाहे जूसा नाप लाय् मखु हं, वं चाहे जूसा जक रैति त नाप लायूगु हँ। छि न्ह्याक्व पेट्रोल, डिजेल थिके जुल धैदिसँ, वं ताइ हे मखु ? सार्कय् दकलय् थिकेगु चिकं नेपालय्, थात मखुला गं।

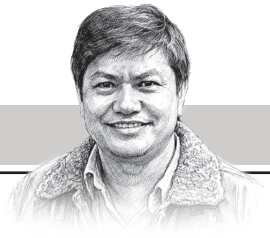

पद्मरत्नयात च्वः वइम्ह सा

पृथ्वीनारायण शाहं स्वीनिताया केव धाल तर मालधाःसा खुइनिता स्वयां अप्व दइ। सा पशु खः, नेपाःया राष्ट्रिय पशु खः तर सा नेपाल गुलि जातयापिं दु, यक्व दु। पद्मरत्नयात अलग्ग कथंया सां च्वः वयाच्वंगु दु। व सा सामान्य प्यपा तुति दुपिं मखु छ जि थें निपा तुति दुपिं सा खः। छपू जक न्यकु दुपिं खः, हानं व गैंडा म्ये मखु न्हा। गैंडायात छुं धाःगु हे मखु छाय् च्वः वइ। च्वः वःगु ला सां हे खः। न्हिप्यं नं मदु, न्हिप्यं मदुपिं सा भ्कन् ड्यान्जर। सापुतयूसं नं छाडा कथं त्वता व्यूगुलिं व सात बाँ.. बाँ ... सः पिमकासें पद्म ... पद्म ... धकाः हाला पद्मरत्न तुलाधरयात च्वःयूत वयावन। डल्लर नयाः छम्ह जनजातिया नेतायात क्वथलेत कुतः यानाच्वन छाडा डल्लरे सात। इलयूब्यलय् थथे हे मुक नेतातयूत विराधे याकेत डल्लरे मनूतयूत थनेगु यानाच्वंगु दु।

जिं लातकिं चक्का जाम यानाबिइ

शानेवानिय् बयान बीमाःगुलिं प्र.म. गिरिजाप्रसाद टेन्सनय्। छम्ह हितैषी न्यन, टेन्सनय् खः ला? ट्याक्सीवालातयूसं नं चक्का जाम लित कयाबिल। टेन्सन, छाय् लितकाःगु? जिं हे चक्का जाम यानाबिइ धैगु गिरिजाया खँ। मनमोहनं तःसिक्कं गाडी न्ह्याकाच्वन। वयागु गाडी जाम यानाबिइ हं गिरिजां। मनमोहन गयाच्वंगु चक्का हे गिरिजापिसं ब्यूगु खः। व प्यचा चक्का जाम यानाबिइ बले गुकथं गाडी न्ह्याइ? राप्रपां स्टेरिङ बियातःगु दु? आः स्टेरिङ लिकयाबिल, गाडीया प्यचा लिकयाबिल किं गथेयानाः न्ह्यायूफइ जाम मजुइला? म्हस्यूगु हे मखु गिरिजाया थुसुक्क ख्वाः। आःया बालेनया गाडी ला न्ह्याइला? हथाय् चाया न्ह्याकेत स्वल धाःसा एक्सीडेन्ट नं जुइफु। भ्कन्डै दुई तिहाइ बलयात शक्तिसन्तुलन याना न्ह्याकेफत धाःसा न्यादँजक मखु भिदँभिनिदँतक नं न्ह्याइ तर बालेन दनाच्वनेत जमिन व विचाः धाःसा छुखः स्पष्ट यायूमाः।

सु-किया तत्कालीन लेखन व थौंया थ्व परिवेशय् गुलि सादृश्य दु। तत्कालीन ईयात सु-किं गुलि सचेत व सटिक कथं छिगु मनयात थिया च्वयातल धैगु अनुभूत याकेगु जिगु कुतः खः। जिं दाजु/पासा सुरेश किरणयात बियागु हार्दिक श्रद्धाञ्जलि नं थुलि हे। ■

परिषद् सदस्य, भाषाभाषा, कोश व व्याकरण विभाग, नायः
नेपाल प्रज्ञा-प्रतिष्ठान

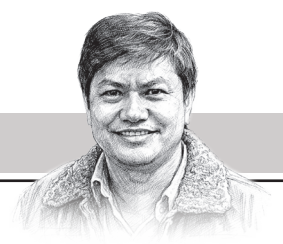

सुकि नापं जि

कर्ण बज्राचार्य

नेवाः जुया जन्म जुया , नेवाः भाय, संस्कार दथुई ब्वलना च्वना। न्हुदँ खुन्हु नेपाल सम्बत राष्ट्रिय सम्बत धका न दँय छ्क हाला जुया। सामान्य दिनचर्या बितय जुयाच्वन, शंकर देव क्याम्पस य ब्वना। छ्न्हु ने.सं १११२ या दंयू मास्टर्स ब्वनाच्वनागु ईलय नेपाल भाषा साहित्य पाला शंकर देव क्याम्पसया ''चकनाझझया ज्याकुथी पला लात। खंया खंय छधा प्याखं जुईत्यंगु कलाकार या खं वल जि व पासा अनिल श्रेष्ठ (थौंकन्हे प्रोग्रेसिभ फाईनान्सया ऋभ्इ) प्याखं म्हिती धयावया। दुई तीन महिना लिपा पदमरत्न तुलाधरजुं नाटक च्वइगु कलाकारपिं छक नापलाय माल धका जिपिं पदमरत्नया छें वना म्हसिका ब्युवना , छधाप्याखं ''म्ह्यायया जातःझझच्वयादिल , रमेश काजी स्थापितजुं निर्देशनयू संभ्याः साहित्य पालाया छधाः धें धें बल्ला कासाय लियांल्यु लात। थुकिं छगु टिम बने जुल , कलाकार व ब्यवस्थापनया पासा पिनिगु धिसिलागु टिम। थ्व टिम यक्व दबु प्याखं पितबिईत

सफल जुगु ख। थ्वहे भ्वलय पलिस्थाया ख्यालः कासा जुईगु जुल , चकना पाखें ब्वती कायेगु ख्यालः च्वमी माल , सुरेश किरन मानन्धर सुकि यात ईनापयात वयकलं स्विकारयाना दिल। वयक सन्ध्या टाईम्सया सम्पादक , ख्याल च्वयेगु ई चुलाके थाकु , ख्यालः च्वयेगु ज्या न्ह्यामवं , जिमिसं (सुरेशमान डंगोल, अरूण सिद्धि तुलाधर , हरि महर्जन , बिष्णुलाल श्रेष्ठ)छ्गु जुक्ती याना सनिलय पत्रीकाया ज्या सिधएका अपहरण याना पासा अरूणया मखनय च्वंगु छें तया च्वकेगु। थ्व जुक्तिं ज्या यात , न्हि न्हि जिमिसं वयेकयात ब्वना यंकिगु। वयेक च्वयेगुली ब्यस्त जुईगु , जिपिं न्ह्याक्व हल्लायाना च्वंसां थगु धुनय दुबयजुया च्वया च्वनी , थुकीं पिहांवल ख्यालः '' खसी झझ। थथे हे याना पिहांवल ख्यालः '' पोष्टमार्टमझझ,''भिजित मंगलग्रहझझ, ''मिस मिलेनियम २०००झझ , ''क्षेप्यास्त्रेश्वरझझ ,''यमलोकझझ। ''मिस मिलेनियम २००० झझख्यालः मह सांभ्क सालिक क्यंगु ईलय नेपाली भाषां उल्थायाना निन्हु क्यनागु ख। सुरेस किरणजुं इलय ब्यलय धया दि '' जित चकना ख्याल च्वमी दयेका बिल !झझ। थ्व

फुक्क ख्यालखय मुख्य कलाकार जुया जिं म्हितागु ख ः ।

सन २०१३ स नेपाल रेडक्रस सोसाइटी , यें पाखें प्रस्तुत

भुखाययया पुर्व तयारी सडक नाटक ''अयूया बा बा झझन वयकया च्वसां पिहां वगु भुखाय सम्बन्धि ज्ञानवर्धक नाटक खः , थ्व नाटक यें , किपु , पांगाया थि थि थासय क्यंवनागु ख । थ्व सडक नाटक क्यने ज्याया स्व

दँ धुंका नेपालय बिनाशकारी भुखाय ब्वल ।

अथेहे बि.सं.२०७२ सालय धर्मकिर्ती बिहार , श्रीघः या स्वर्ण जयेन्तिया लसताय पिब्वगु बौद्ध जातकय आधारित नाटक'' ब्वयेफुम्ह प्रेतझझन वयेक न च्वया जिं म्हितुगु ख ।

जिगु छ्गु भाग्यया खं वयेकया दबुली प्रदर्सित फुक्क ख्यालः लय जिं अभिनय यायेखन ।

थौंकन्हे जि बौद्ध बिहार संघ , यलया नायो जुयाच्वनागु , नकतिनी हे बौद्ध बिहार संघया स्वर्ण दँ क्वचागु । थुगु अवसरय छ्गु बौद्ध नाटक प्रदर्शन यायेगु तातुना छ्गु नाटक च्वयादित वयेकयात ईनाप यानागु , थ्वहे भ्वलय दकले लिपा वयेक लिसे नाटकया प्लटया नीति धर्मकिर्ति बिहारय जातक कथाया वारे गुरुमांपिं लिसे सहलह याना , धम्मावती गुरुमां समेत नापलाना वयागु ख । थ्व ईलय जेन्जी आन्दोलनंयाना च्वज्या न्ह्यामवंगु खः ! अफसोच व नाटकया प्लट वयक नापं हे बिलिन जुल ।

(कजि, चकना ग्वहाली, शंकरदेव क्याम्पस)

सुकि जिगु मिखाय्, जिगु मनय्

डा. विजय सैंजु

वाःपौ जनआस्था नापंया स्वापू

सुकिया अतिकं सतिम्ह पत्रकार पासा जनआस्थाया सम्पादक किशोर श्रेष्ठ, अले वाःपौया नियमित स्तम्भकार। सुकिया व्यंग्य लेख 'शहर भित्र' 'सिंहराज' जिं न्ह्याबलें स्वयेगु याना। जनआस्थाया संस्थापक दुजः मध्ये जि नं छम्ह खः। जनआस्थाया शहर भित्रया व्यंग्य लेख छक्वःनिक्वः मिस जुइबलय् पत्रिका लल्लो महसुस जुइ। जनआस्थाया समाचार स्वये न्ह्यः हे न्हापां जिं वहे सुकिया 'शहरभित्र' व 'सिहंराज' न्हापां स्वयेगु बानी। जि नं तत्काल हे छक्व निक्वः फिडब्याक बीगु याना, बांलाःगु व्यंग्य लेखयात न्ह्याबलें फोना यानाः हे सुभाय बीगु जिगु चलन। आः जनआस्थाय् थ्व सिंहर ाज कोलम खालि जुइगु जुइ। थथे धइगु जनआस्था हे छं ईया निंतिं सकल पाठकपिंत खल्लो महसुस जुइगु जुल। छु याये सुकि मन्त वयकःया रचनाया नं देहावसान जुल।

सु-कि जिगु मिखाय्, जिगु मनय्

सुरेश किरण मानन्धर अर्थात सुकि पत्याः हे मजुइ कथं भ्कीत त्वःता अस्त जुल। सुरेशयात हर्ट अट्याक जूगु कन्हय् कुन्हु सुथय् शैलेश शाक्य लगंबरेया फेसबुकय् बुखं वःगु खः। 'गेटवेल सुन' धकाः स्टाय्टस च्वयाबिया। जिं ला माइनर स्ट्रोक जूगु जुइ धकाः च्वनागु, मेजर स्ट्रोक जूगु जुयाच्वन, रिकभर मजुल, पत्याः मजुइक सुकि मन्त। जगु दकलय् न्हापां वयकःयात श्रद्धाञ्जली।

जितः लुमं करिब छगू दशक ति न्ह्यः जिकेच्वंगु मोबाइल (नोकिया) जिगु देपाय् च्वंगु लँया म्हिचाय् घानाः नेपालभाषा टाइम्सया ज्याकुथी वनागु। च्वसु छगू प्रकाशन यायेत। अबलय् जिगु देपाय् हिताय् च्वंगु मोबाइल खंकाः लेफ्ट साइटया खल्तीइ मोबाइल तयेमजिउ धाइ, नुगःचु दुथाय् इफेक्ट यायेयः धाइ। ख नं खः नुगःचु

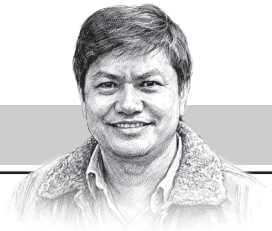

देपाय् तयेमजिउ मोबाइल। थ्व खँ जितः आः वयाः रिकल जुल, सायद अबलय् वयाके नुगःचुया समस्या दु ला धयाथें ताल। जिं ला बिचाः मयानागु सुकिया सतिपिं पासापिं नां खँ जुइ बलय् वय्कःया नुगःचुया छु कथंया समस्या दु ला धैथें जित बिचाः वः। तर थथे बिचाः हे मयाना कथं हाइ लेबलया स्ट्रोक जुइगु सोच हे मदु कथं दुर्घटना जुल। सुकि सुस्त जुयाबिल।

सुकि विश्वभूमि न्हिपौ नाप स्वापू

विश्वभूमिया सम्पादक मदुम्ह अशोक श्रेष्ठजुया अतिकं यम्ह ग्वाहालिमी सुरेश किरण खः। विश्वभूमिया जि नियमित पाठक जक मखु नियमित स्तम्भकार नं खः। विश्वभूमिइ च्वसु बीबलय् ग्रामेटिकल करेक्सन यानाः छापे यानाबी। सुकि उलि हे मिहेनतीम्ह पत्रकार। विश्वभूमि लिपा पिदंगु 'सन्ध्या टाइम्स'या मू सम्पादक जूबलय् नं जिं न्ह्याबलें मदिक्क च्वसु बीगु याना। लिपा 'नेपालभाषा टाइम्स' पिदन, जिगु स्वापू न्हापा गथे खः अथे हे नियमित पाठक नियमित स्तम्भकार खः। थायूमदुइ ज्याकुथी न्ह्याबलें नियमित नापलायेगु ज्या जू। वय्कः नापं पारिवारिक ज्याखँया बारे नं सहलह उतिकं जू।

भाषा आयोगया ढुजः जुइधुंकाः

सुकिनापया नियमित स्वापू वय्कः भाषा आयोगया माननीय दुजः जुइधुंकाः नापलायेगु भचा तापात। वय्कःया थीथी कथंया ज्याया भालां खः ला मसिउ नापलाये थाकुया वन। जिं सिउ कथं सुकिया छगू कमजोरी सुनां नं वय्कःयाके लेख रचना सम्बन्धी ग्वाहालि फ्वन धाःसा वय्कःयाके म्हाः लिमला धायेगु चलन हे मदु। वय्कलं चछि न्हिछि मधाःसो हेथःगु साहित्यिक ज्याय् तल्लीन जुयाच्वनी। जिं स्वये आपाः हे जिम्मेवारी कयाः जूगालिं नं थथे बामलाक्क हार्ट स्ट्रोक जूगु मखुला। नत्र छक्वलं थथे मजुइमाःगु।

सुकि नापया कलकत्ता ट्रिप

अरविन्द्र केजरीवाल नापंया छगू ज्याभ्वलय् कलकत्ताय् वातावरण सम्बन्धी ज्याभ्वलय् कन्सर्न नेपालयात ब्वनापौ वल। 'सुचनाया हक' या अभियन्ता केजरीवाल

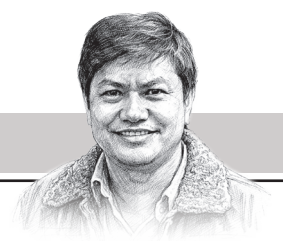

अबलय् चर्चा दुगु खः । उकिं वयूकः नाप स्वापू तयेगु बिचाः नं जिं ब्वति कायेगु बिचाः थें सुकियात नं वने न्ह्याःला धया । वयूकलं जि नं वये धाल । उघ्रमय जिं इन्डियन एयर लाइन्सया निगू टिकट बुक याना । वनाः सहभागी जुया । थीथी थीथी गेस्ट हाउस होटेलय् निम्ह नापं सहलह यायेगु गुगु मौका चूलात व अविस्मरणीय खः । ज्ञानगुनं विलक्षणं जाम्ह सुरेश¬या खँ न्यनाः जि ला छक्क ।

अरविन्द केजरीवाल नापं दुगु कन्फरेन्स तःजिगु होटलय् जूगु खः । स्वन्हुयंकंया उगु ज्याभ्वलय् थीथी मानव अधिकार संघसंस्थां ब्वति काःगु खः । करिब ४० म्ह ति उपस्थित जूगु उगु ज्याभ्वलय् मू वक्ता केजरीवाला हे खः । वयूकःया वातावण सम्बन्धी राइट टु इन्फरमेसन बारे स्पीच धुंकाः सुकि व जि नं नेपाः नापा स्वाकाः न्ह्यसः तयेगु ज्या जूगु खः । सहलह तसकं बांलाः पिला केजरीवाल नाप टि-ब्रेकय् सम्पर्क आदान प्रदान नं यानागु खः । मू खँ अलबय् वयूकः (केजरीवाला) धापू नं अधिकार कायेगु निंतिं र ाजनीतिक अधिकार माः उकिया निंतिं पार्टी हे चायेकेगु धापू कथं वयूकः दिल्ली लिहां झायाः आम आदमि पार्टी चायेकलसा नेपाः वयाः सुकि नापया सहलह कथं नेपाः पार्टी जि ब्वांय् जुया । थ्व ज्यायात तिबः बी कथं सुरेशं नेपाःतय् बिस्कं पार्टी माः कि स्वाः धयागु कन्सेप्ट तयार यानाः अवधारणा पौ पपित बीगु ज्या जुल । उकिं नेपाः राष्ट्रिय पार्टी स्वनेगुलिइ वयूकःया नं अबलय् योगदान दुगुखँ थन लुमंकाच्वना । पहिचान सहितया संघीयता वयूकःया नं म्हगस खः ।

ज्वः मद्धुम्ह साहित्यकार सुकिया सालिनता खः ।

मदुम्ह सुरेश किरणया छगू ज्वः मदुगु बानि धैगु वयूकःया शालीन चरित्र खः । जिं स्वये वयूकःया शत्रु धइपिं हे मदु । वयूकःया बैरभाव तंपिंत वयूकलं साहित्यिक ग्यंग्य कथें हे शालीन खँग्वलं म्हुतुप्वा तिइक लिसः बी । बैरभाव तइपिं अथें शान्त जुइ । नेवाःतयगु राजनीतिक समस्याया खँय् तःक्वःमछि हे सहलह जू वयूकः नाप । खास धायेमाल धाःसा वयूकःया हे सरसल्लाह कथं जिं जिमिसं नेपाः राष्ट्रिय पार्टीयात तत्काल नेकक (माओवादी केन्द्र) नाप एकीकरण यानागु खः । पहिचान सहितया संघीयताया पक्ष वयूकः न्ह्याबलें अडिग । थ्वहे पहिचानया मुद्दाया म्हगस पूवंकेगु निंतिं एकीकरणया कडा पलाः छिनागु खः । सुरेश किरणयात हानं छकः श्रद्धाञ्जली देछाना च्वना । सुभाय् ।

■

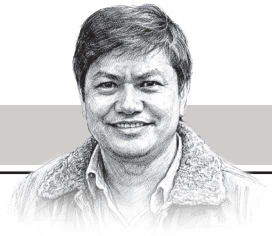

सुरेश छन्त सलाम !

शरद कसाः

खँ वि.सं. २०४६ सालपाखेया खः। सर्वमान्य नेता गणेशमान सिंहया नेतृत्वय् फागुन ७ गतेनिसें बहुदलीय प्रजातन्त्रया निंतिं जनआन्दोलन न्ह्याकेगु घोषणा जुइधुंकल। उकिं फागुन वये न्ह्यः हे देसय् भयावह स्थिति ब्वलन। पञ्चायती व्यवस्थां अन्तिम सासः ल्हानाच्वंगु ई। जीवन व मरणया दुवातय्। अथे जूबलय् उकिया पक्षपोषकत हिमही चाइगु स्वाभाविक। लिच्वःकथं नेवाःतयूत महाकवि सिद्धिदास अमात्यया जन्मन्हिया लसताय् नसंचाउलेगु ज्या तकं याके मब्यूसे सकसितं ज्वनाः हनुमानध्वाखाया खोरय् स्वथनाबिल।

विराट नेपालभाषा साहित्य सम्मेलन गुथिपाखें दँयूदसं ख्वपय् मोहनीया कौलाथ्व १२ व १३ निन्हुयंकं नखत्या ब्वनेथें विराट नेपालभाषा साहित्य सम्मेलन यानावयाच्वंगु भ्वलय् तत्कालीन पञ्चायती प्रशासनया तच्वःगु दवावं विराटया २०४५ आश्विन २९ या आकस्मिक साधारण सभाया निर्णय कथं २०४५ या कार्तिक ५ व ६ गते नासमना त्वालय् जुइगु नीन्हयूग्गु वि.ने.भा.सा. सम्मेलन स्थगित जूगु दुःखद् घोषणा यायेमाल। उकिं २०४६ सालय् न्ह्यात्थे यानाःसां सम्मेलन यायेगु मनस्थिति दयेकल।

थ्व खबर सीवं देयूत्यंक सि.आई.डी.या नापं सशस्त्र पुलिसया पेट्रोलिङ्ग जुल। मानौं तःधंगु दुर्घटनाया संकेत क्यनाच्वन। गोष्ठी यायेगु वा मयायेगु आन्दोलनया अवस्था दयाच्वंगु ई। विराटया सल्लाहकार भाजु रत्नगोपाल साँयूजुया छैंय् वयूकः, डा. योगेन्द्र प्रधान व त्रिरत्न शाक्यपिनि मंकाः छलफलं क्वःछिनाथें तनाव वावजुद नं गोष्ठी यानाः हे त्वःतेगुकथं भाजु रत्नगोपाल व डा. योगेन्द्र प्रधान जक छु अन थ्यन, पासपिन्त उत्साहया न्हू संचार जुल।

मोहनीया कौलाथ्व द्वादशीकुन्हु विराटया सम्मेलनय् ब्वति कायेत जि नं ख्वपय् वना। थ्व सम्मेलनय् शुरुशुरुइ पासापिं मदुसां याकःबकः नं जि वनागु दु। थुबलय् नं जि याकःचा हे वनागु खः। खौमा पुलाः लायूकूया ध्वाखां दुहां वनेवं अनया वातावरण गर्खेसे खन। मोहनी नखःया चहलपहल दयेमाःगु, तर झिझांमिझां दनाच्वन। थायूथासय्

पुलिसत तैनाथ। मनूत लँय् जुयाच्वंपिं नं सकलें भयभित मशानय् वनेत्यांपिं थें। अन हे विराटया पासापिं छुं मखुथें च्वंक वयाः जिगु न्हापनय् स्वांपुया थकल – 'छि दत्तात्रयपाखे झासँ न्हि।'

इनाचोया स्वंगःल्वहंया जवपाखे दुगु चुकय् छखाछैंय् पुलिसत व सि.आइ.डी. अर्थात् धँयूत छ्यापछ्याप्ति। उमिसं खंक दुहां वनेगु खँ हे मजुल। उमित मिखापीकाः दुहां वनेमाःगु। अथे जूबलय् म्वाःसांम्वाःसां उखेंथुखें इरुथिरु जुयाच्वने माल। अथे ववं दत्तात्रयय् थ्यन। अन भचा चाःहिलाः गल्लिं वनाः हानं इनाचोय् वनेमाली धकाः छपु गल्लिइ दुहांवना। गनलाः गनलाः मसिल, जिला मेगु हे संसारय् लाःवंथें जुल। उथाय् स्वनिगः न्यंकं थायूथासय् त्वाःत्वालय् भिडियो क्यनीगु जमाना।

'सत्तेपे सत्ता, सत्तेपे सत्ता, का अमिताभ बच्चनया सत्तेपे सत्ता, स्वयेगु मखुला ?' थथे हालाः मनूतयूत धमाधम ब्वना यंकाच्वन। छखे गोष्ठी जुइला मजुइला धइगु शंकाया सुपाँचं भुनाच्वंगु मेखे अमिताभ बच्चनया न्हूगु फिल्म! जितःला मचायेक भुमिं यंथें जुल। तारण तयाः सालायंकू थें व हाःम्ह मनूया ल्यूल्यू वना। गल्लिं गल्लि गनथ्यं, गनथ्यं ? गल्लिइ हे लँय् लाःगु छखा छैंय ब्वना यंकल। तकूगु च्वतँया क्वथाय् प्याखं स्वःवःपिं जायेक हे। उबलय् भिडियो स्वयाया भाः न्यातका जक चले जुयाच्वंगु, तर अन मोहनी नखः व न्हूगु फिल्मया फाइदा कायेथें म्हतिं १०।– तका दां कयाबिल। वने हे धुन, पुले हे माल।

प्याखं स्वयाः पिहां वयाबलय् द्यःख्युंख्युं धायेधुंकल। गल्लिइ लिहां वनेगुला खँ हे मन्त। न्त्याथाय् लाःसां न्त्याः हे वनेधकाः वना। ववं तुप्लुकमिंक साकोथाय् थ्यन खनिं। बसपार्कय् वनेत अनं लायकू जुयाः वना। न्हाचः न्हिनय् थें आः नं व थासय् झिझांमिझां दनाच्वनतिनि। प्यखें हयूहयूकाःवइथें। मचायेक हे जिगु पलाः तपलाः जुयाबिल। लिपांगु बस जुइमाः, क्वचाक्वच जुइक लिहां वया। छैं थ्यंकाः बहनीया नयेनी यानाः पिहां वया। त्वालय् मल्लदाइया इनाप प्रेसय् मत च्यानाच्वंगु खना।

मनय् खँल्हात, छुंछां पक्कां दइ। स्वाराक्क प्रेसय् दुहां वना। दुने मल्लदाइ,

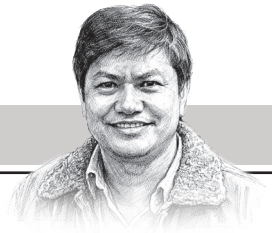

सिनियर कम्पोजिटर दिपक शाक्य व मेपिं नं छम्ह निम्ह दु, बांलाक लुमं मजुल। जितः खनेवं मल्लदाइनं न्यन, 'अय् शरद छ ख्वपय् मवनाला ?' जिं 'वना छाय् छु जुल मल्लदाइ' धकाः न्यना। 'सुरेशपिन्त ज्वनायंकल का छं मस्यूला ?' धकाः धाल। जिला छु याये छु याये जुल। छतानिता खँ लिपा मल्लदाइनं जिमित धाल, 'छिपिं छकः सुरेशया छेँय् वनाः वया मांयात प्रेसय् ज्या दुगुलिं थौं सुरेश लिहां वइमखुत, प्रेसय् च्वनी धकाः धया वा। मोहनी नखःया ई, छेँय् धन्दा कयाच्वनी मज्यूला ?'

सुरेशया छेँ स्यूम्ह दिपक शाक्य छम्ह जक, जिपिं सुनानं मस्यू। व नाप हे बहनी लिबाक्क सुरेशया छेँ बत्तीसपुतली तक वना। उबलय् थौंकन्हय् थें मखु, छेँ नं अपायूसकं मदुनि, लँ नं सुनसान ग्यानापुसे च्वं। सुरेशया मां जा हे मनःसे सुरेशयात पियाच्वंगु जुयाच्वन खनिं। जिमिगु खँ न्यनाः मांया नं छु धाये छु धाये जुल। न्ह्यागुसां खबर ब्यूवःगुलिं मन भचा धुक्क जुल जुइमाः, उलि हे। गुबलें गुबलें भिनीगु जूसा मखुगु खँ नं ल्हायेमाः धाइ। थ्व नं अथे हे जुल। तर लिहां वयाच्वनाम्हेसिया तसकं मन सुख मदयाबिल।

वकुन्हु छु जुल खः मसिल, लिपा तिनि सिल अनया घटना। जिला प्याखं स्वः वनाम्ह हे जुल। उखे धाःसा गोष्ठी याइगु सीकाः वँयूहू पिकयाच्वंपिं प्रहरीतय् निंतिं असह्य जुल। फलतः गुथिया सल्लाहकार भाजु रत्नगोपाल साँयूजुयात दाये फक्व दायाः लुतुलुयाः यंकल। शैलेन्द्र जोशीलिसें सुरेशपिन्त नं ज्वना यंकल। गिरफ्तारया वावजुद नं भाजु राजभाइ जकःमिया सभापतित्वय् भाजु प्रदिप शाक्यया उद्घोषणं बःचाधंगु गोष्ठी जुल। लिपा राजभाइ जकःमियात बुंबुं बिसिके हल। थ्व छगू कथंया पुलिसया 'अप्रेशन'या वातावरण धाःसां ज्यू।

उबलय् ज्वना यंकूपिन्त ख्वपया लायूकू लिक्क दुगु पुलिस चौकी कुनातःगु खः। न्यनाकथं अन चौकी दुने नं सुरेशपिन्त यातना ब्यूगु जुयाच्वन। भाजु रत्नगोपाल साँयूजुलिसें उमित त्वान्नालय् कि त्वान्नालय् कथिं दाःगु जुयाच्वन। सुरेशपिसं बुर ाम्ह रत्नगोपालयात उकथं दायेमज्यू धकाः विरोध नं याःगु जुयाच्वन। लिपा अनं पिहां वयेधुंकाः सुरेशं ०४६ सालया जनआन्दोलनया भ्वलय् वीर हस्पितलय् च्वंच्वनादीम्ह थुगु आन्दोलनया कमाण्डर भाजु गणेशमान सिंहयाके डाक्टरया भेषं अन्तर्वार्ता कयाः उतिकं साहसिक ज्या याःगु दु। थुज्वःगु खँ लुमंकाः सुरेशयात थौं सलाम यानाच्वना।

■

छम्ह कर्मवीर कलमजीवी सुरेश किरण

राजु शाक्य

विश्वभूमि न्हिपौया निंतिं तत्कालीन प्रधानमन्त्री मरिचमान सिंहया विरोध याना छपु च्वसु च्वया। उगु च्वसुयात सम्पादक अशोक श्रेष्ठजुं पिथना दिल। न्हापांगु लेख छापे जुयाः उत्साहित जुयाम्ह जि राससया रिपोर्टर जुयाः दुतिनेधुनालि उगुंथुगुं विषयय् इलय्ब्यलय् लेखरचना च्वया बिइगु। तर, समाचार खुल धैगु द्वपं मवयेमा धकाः छद्म नां तयेगु। थ्व हे भ्वलय् 'अर्थ जगत्' नां तया आर्थिक स्तम्भ शुरु याना। थुगु ज्या सम्पादक सुरेश किरणया सुझावकथं न्ह्याःगु खः।

लिपा विश्वभूमिइ कलह पिदना कुचाः दल। अले सुरेश - सुजीवया पुचलं 'सन्ध्या टाइम्स' नामं न्हिपौ पिथन। ढल्कोय् च्वंगु ज्याकुथिं व इलय् थीथी प्यंगू प्रकाशन पिदनाच्वंगु खः। उकिइमध्ये खस भाय्या प्रतिदिन न्हिपौ छगू खः। उगु न्हिपौया निंतिं समाचार छगू दयेका सुरेशयात बिया। समाचारया मूति व पृष्ठभूमि नं कनाः। गथे जुइ ? गजाःगु लिच्वः वइ ? जिमि दथुइ छझाः मन्थन नं जुल। अन्ततः समाचार पिथनेगु धकाः वय्कल क्वछिना दिल।

३०/३२ दँया छम्ह ल्याय्म्ह। तइसे च्वं, म्हः धिक तः धिकः। सँ कुलिकुलि चिं, स्मार्ट। वाकमैन घानाः जुइम्ह। व मनूया हुलिया। वीर हस्पिटल न्ह्यःने वासः पसःया पिनेसं मेचय् फेतुनाच्वंम्ह इन्स्पेक्टरया न्ह्यःने दंवन। सामान्य शिष्टाचार व उगुथुगु छुं भचाः खँ ल्हानाः व मनू वनाछ्वत।

व वने धुंकाः इन्स्पेक्टरं थः प्रहरी जवानतय्त थुकथं न्वाना धाल - स्वः पासापिं ! थ्व मनूयात म्हसीकि। थ्वं थःत विद्यार्थी नेता धयाजुइ। थ्व थुकथं हिरो जुया जुइम्ह। तराईलय् वनेबलय् वं गम्छा ब्वहलय् पाछाया जुइसा गबले गबले मुस्मांया भेषय् खंसां अजूचाये म्वाः। अले वं सामान्य जनतातय् न्ह्यःने कांग्रेस नेता गिरिजाप्रसाद कोइराला, अथे हे शैलजा आचार्य नापं च्वनाच्वंगु किपा क्यनाः मनूतय्त प्रभावित यायेत स्वयाच्वंगु छिमिसं खनी। थ्व थुकथं हे चाःचाः हिलाच्वंनी। थ्व छम्ह अजीवम्ह प्राणी खः। छिमिसं

बांलाक म्हसिका ति।

वासः पसः न्हय:ने दनाच्वनाम्ह जिं थुपिं फुक्क फुक्क लू स्वयाच्वना। खँल्हाबल्हा नं पूवंक हे न्यना। मनयू खुलदुली थुलि जुलकि थुकियात समाचारय् हीकेदुसा ज्यू धकाः मती वायेकाच्वना। थः निनिया तुति मर्के जुयाः क्यनेत हस्पिटल थ्यंम्ह खः जि।

समाचार पिदनां छवाः ति लिपा व ल्यायूम्हम्ह मनू प्रतिदिनया व हे अंक ज्वनाः ढल्कोया ज्याकुथिइ थ्यन। वं समाचार सुना च्वःगु खः, नां कनेत सम्पादक सुरेशयात तःक्वः मछि हे आग्रह यात। छापे जूगु खँ गलत खःसा संशोधन याना पिकया बिइ धकाः सम्पादकं जवाः बिल। खँ फुक्क पायूछि हे खः। संशोधनया जरुरत मदु। जिगु बारे थुलिमछि स्यूम्ह सु लात थें ? सिके मास्ते वल धकाः धाःसां छितः खास हे ज्या वइम्ह मनू मखु धैगू लिसः बिया लितछ्वया धकाः सुरेशं लिपा थ्व खँ जिनाप ब्याकल। समाचार न्हापांगु पृष्ठय् पिदंगु खः। जिं ठीक याना कि गलत याना ? जिं थौं नं धाये फयाच्वंगु मदु।

डा. केशव मानजु विज्ञान व प्रविधि मन्त्री जुयादीबलय् पासा राजां सुरेश व जितः हरिहर भवनया मन्त्री क्वार्टरय् ब्वनायंकल। बहनी आठ बजेति थ्यंगु खः। कफी त्वनेगुया नापनापं खँ नं न्हयानाच्वन। सुरेशं मोबाइल न्हाय्पनय् न्हय:ने यंका न्यनेगु शुरु यात अले गफगाफय् नं दुथ्याना हे च्वन। पौने नौ बजे बीबीसी समाचार प्रसारण न्यनादीगु खः धकाः जिं सिइका कया। मन्त्रिपरिषद् बैठकय् मन्त्रीतय्पाखें प्रस्तुत जुइगु प्रस्ताव गथे च्वनी धैगु समाचारय् ज्या याइपिंत सिइके बिइमाः धकाः मन्त्रीजुं जिमित सःतके ब्यूगु

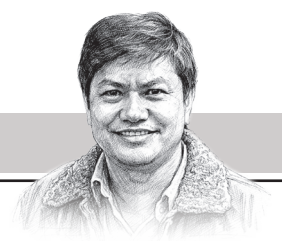

जुयाच्वन।

कन्हय् कुन्हु बीबीसीं प्रसारण याःगु समाचारया हे लिधंसा कयाः वयूकलं सन्ध्या टाइम्स न्हिपत्तिइ समाचार पिथना दिल। विषय चाहिं लुमं मजुल। टिपे मयासें समाचार तयार यायेगु वयूकःया बिस्कं शैलीया थ्व नं छगू नमूना खःला ?

सुरेशनाप उलि भ्यलय् पुनाजुयाम्ह मखु जि। अथे खःसां बहनी लिबाक्क ज्याकुथिइ ज्या सिधयेका पलाः च्वयेकिइपिं सन्ध्या टाइम्सया पुचः लिसेलिसे प्यक्वः न्याक्वःति हे लिहां वयागु लुमं। लगं दलाछिया राजाया छैंय् वनाः त्यानु लंकःवनेगु। मःमः नं नयेगु। अन गबले गबलें सांसद कृष्णगोपाल नं दयाच्वनी। गुंगुं दिं सुरेशापिं लिबाना छैं लिहाँ मवसें अन हे द्यना छ्वइ।

छक्वः ताहाचःया सन्ध्या टाइम्सया ज्याकू लिक्क छथाय् मेचय् फयेतुना सुरेशनाप दुबिस्ता ब्याकाःगु नं लुमसे वः। नेपालभाषाया पत्रिकाय् ज्या यायां त्यानु चाःगु व पत्रिका पिथनेत दुग्यंगु ग्वाहालि चूमलागु दुःख वयूकःया म्हुतुं न्यना। नैराश्यतां त्वःपूगु वयूकःया मनोदशायात जिं ब्वनेगु कुतः याना। वयूकः छक्वः जिगु न्ह्यःने थुकथं हिइमिइ चायादीगु खः।

यक्वः दँ लिपा राससपाखें नेपालभाषाया बुलेटिन पिकायेगु खँ क्वजित। थुगु अभियानय् शुरुनिंसे छलफलय् ब्वति कया वयूकलं ग्वाहालि यानादिल। प्यम्ह भाषा अनुवादकतय्त अन्तर्वार्ता कयादीपिं मध्ये वयूकः छम्ह खः। भाषा विशेषज्ञकथं वयूकःयात ब्वनेगु धकाः राससं उच्च व्यवस्थापनं क्वछ्युगु खः।

राससपाखें नेपालभाषा व मैथिली भाषाया समाचार पिकायेगु योजना न्यनाः हनेबहःपिं भाषा अभियन्तातय् छपुचः राससं ज्याकुथि, सिंहदरबारय् थ्यंकः झाल। थुगु पुचलय् सुरेश किरण नं दुथ्याः। वयूकःपिंसं थुगु ज्या न्ह्याकेत जनशक्ति माःगु खःसा उपलब्ध याना बिइफु धकाः राससया कार्यकारी अध्यक्ष न्ह्यःने बचं बियादीगु प्रसंग नं थुथाय् लाक्क लुमंसे वयाच्वन।

छुं ई न्ह्यःतिनि नेपालभाषा टाइम्स न्हिपौया निंतिं लेख रचना च्वयेत छपूच पासाःपिंत ज्याकुथिइ ब्वनाः वयूकलं सहलह ब्याकादीगु खः। थुकथं मां भायूया निंतिं चाःन्हि समर्पित जुया यक्वःयक्वः यायेगु तातुना च्वंम्ह छम्ह कर्मवीर कलमजीवी खः सुरेश। वयूकःया असामयिक अवसानप्रति श्रद्धाञ्जली देछाना।

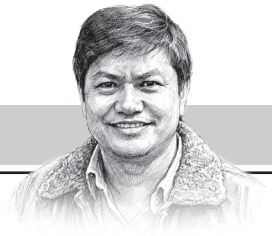

बागः म्हःगः ढुनं ल्वलम्हः अजिंगर छ

राज स्यस्यः

यःम्ह पासा किरणया लुमन्तिइ
जन्मान्हि : २०२४ कार्तिक शुक्लपक्ष अष्टमी
मदु न्हि :२०८२ चैत्र कृष्ण पक्ष षष्ठी

जीवनया लँपुइ यक्वः मनूत नाप लात अले त्वःफित। गुलिं ई नाप नापं मदया वनः, गुलिं लुमन्तिइ जक ल्यनाच्वन। तर गुलिखे थज्यापिं नं दइ, गुम्हेसियागु निस्वार्थ अले सरल स्वभावया कारणं जीवनया अन्तिम ई तक्क न छगु किसिमं लुमन्तिइ तक्यना च्वनी। ई अले परिस्थितिं ययाः नं हुइ फइमखु।

जिगु जीवनय् अज्याःम्ह छम्ह पासा जुयाः बिल- किरण मानन्धर। अर्थात सुरेश किरण..

थौं व भौतिक रूपं जी नापं मदु। तर वयागु व न्हिला, सरलता अले निःस्वार्थतता आत्मियतता जीगु नुगलय् न्ह्याबलें म्वानाः च्वनी।

यँया गणबहालय् च्वंगु नेपाल आदर्श माध्यमिक ब्वनेकुथिइ जिमिगु मचाः पहलं न्हयाःगु सम्बन्ध, संभवत, स्कूलं पिहां वये धुकाः भन धिसिलात, पेशा अले भाषाया कारणं। स्कूल जीवन लुमंके बेलय् आपालं पासापिनिगु ख्वाःपा मिखाया न्ह्यःने दँ वइ–आशाकाजी, निर्मल, राजु, शाश्वत, श्याम, राजेश, कनक, कपिल, गम्भीर, गंगा, सुमनी, मैयाँ, ज्ञानु, गृह, शर्मिला, अंजली, यमुना, लक्ष्मी, उर्मिला.... तर दकसिबें न्हयः दँ वइम्हः किरण..... कारण पेशा अले भाषा, व मचांनिसें ओमबहाःया लेटरप्रेशय् जि जमःया अफसेट प्रेशय्....

एसएलसी सिधयेकाः व साइन्स जि मानेजमेन्ट। वं लँपु हिल साइन्सं जर्नलिज्म जिं मानेजमेन्टय् तक्यना नं जिमिगु स्वापू त्वाःमदल। तर ई नापं, विशेष यानाः ब्यावसायिक जीवनय्, जिमिगु स्वापु भन क्वातुया वन।

ब्वनेकुथिइ, व थःगु कक्षाय् धिकःया ल्याखं दकलय् चीधिकःम्ह, पासापिन्सं वैत

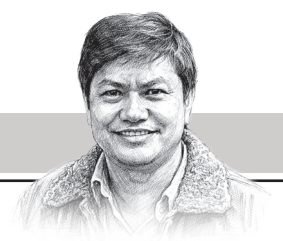

मतिनां "पुडके" वा "बाग" धकाः सःतयगु। तर उगु चिधंगु कद दुने सुलाच्वंगु असाधारण प्रतिभा, अनुशासन व मेहनत–सायद अप्वःसिनं उबलय् मयाः।

किरण सकलेंलिसे मिले जुइत अःपुम्हः। क्लासय् श्याम सरया ल्यूने न्हिपं घाकाः न्ह्यइपुकाःगु व ईलय्, फर्स बेञ्चय् सुलाः न्हिलाःच्वनिम्हः, टेबहाःया पासा मीनायात जातीय दुर्व्यवहार याःगु इलय् जिं साइन्स टिचर केशरी लिसे ल्वानाःगु इलय् जितः हःपाः ब्यूम्हः वहे किरणं, पत्रकारिता अले साहित्य ख्यलं विशेष याना नारी समानता अले जातीय विभेदताया नितिं थःगु च्वसाः न्ह्याकां च्वन जीवनया अन्तिम ई तकं।

सायद थःगु हे पारिवारिक पृष्ठभूमिया कारणं जुइमाः, विशेष यानाः मिसा संवेदनशीलताप्रति अतिकं संवेदनशील जुयाच्वंगु। थ्व हे कारणं आपालं साहित्यिक कृतिइ मिसा जीवनया बाखं व सामाजिक विभेदया व्यंग्यात्मक दृष्टिकोण दु।

किरणया मचाः ई झोछुँ अर्थात फ्रिक स्ट्रिटया आधुनिक रंगीन वातावरणय् फुतः। व हे वातावरणय् वं वया दाजुयात त्वःफिके मालः। सायद व हे पीडां जुइमाः, पश्चिमाशैलीं झीगु मौलिकता व सांस्कृतिक ख्यलय लाकाःच्वंगु लिच्वः खनाः व सदां चिन्तित जुयाः थःगु भाषा, कला व संस्कृति प्रति समर्पित जूगु।

स्कूलया हाफ टाइमय् जिपिं ब्याडमिन्टन म्हितेगु, न्ह्यइपुकेगु तर किरणया ध्यान सफुतिइ। जिपिं रञ्जना हल लिक्क च्वंगु पूर्णदाइया पसलय् पुरी तरकारी नःवनेगु, व नाप मवसें ओमबहाःया थःगु नसाःज्वंल पसलय्। जिपिं मनोरञ्जनय् ई छ्यलाः च्वनेगु इलय्, किरण नेपालभाषा न्वचु धेंधेंबल्लाः कासाय् ब्वति कयाः च्वनिगु। न्हयसःलिसः कासाय् ब्वति कयाः च्वनिगु।

जिपिं **हम किसिसे कम नहीं** थेंज्याःगु हिन्दी संकिपाः स्वयेत उत्साहित जुइबेलय् व निकाह वा क्रान्ति थेंज्याःगु गम्भीर विषय दुगु संकिपाः स्वयेत उत्साहित जुइगु। उगु इलय्, पासा कनक प्रधान छैंय् छैंय् वनाः भिडियो क्यँ वनिगु। वयाः लजगा। गबलें गबलें जितः व किरण यात नं नापं यंकीगु। छन्हू कनकं छम्हः राणाया छैंय् अंग्रेजी संकिपाः क्यँ वंगु इलय् जि व किरण न नापं वनाः। उगु इलय् राणा तय्गु जीवनशैली खनाः, किरण अच्चमित जुयाः, समाजय् ब्वलना च्वंगु सामाजिक विभेदया बारे गम्भीर जुयाः धाःगु खँ थौं नं लुमं झी नय्त्वने थाकू, थिपिं थ्वः महलय्। थ्व रवाफय् ?

उगु इलय् किरणया पारिवारिक अवस्था सहज मजू। फ्रिक स्ट्रिटया प्रभावय् लानाः वया दाजु लागू वासःया लतय् लातः, छैंय् आर्थिक समस्यां झन झन ब्वलना

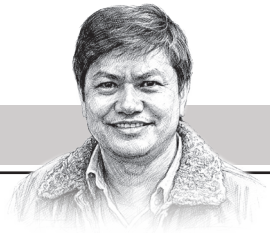

वन । छन्हु वं थःगु दुःख प्वंकाः धाःगु - "माइलां अंग्रेजी खँग्वःधुकू खुयाः मिया बिल । "

किरणं स्कूल जीवनय् सुइतं तःसलं खँ ल्हाःगु लुमं मजू। पासापिजि दथुइ जक मखुसें स्कूलया हर एक मा साब अले मिसपिं दथ्थुइ तकं नं उलि हे प्रियम्हः छम्हः जेहेन्दार किरण पिनं स्वयेबेलय् शान्त व सोझाम्हः मचाः खनेदुसां दुनं भचाः अस्यम्हः अले हास्यव्यंग्यवादी । मिसा पासापिंलिसे ख्याः यायेगु, मिजं पासापिंलिसे ब्वनेगु वयागु थःगु हे शैली । जितः थौं तक्क नं लुमं, जिपिं (जि, सुरेश व रेखा) झिमफेदी वनाःगु व इलय् लँय् दथुइ लाःगु खुसिया दथुइ निगः तःतःग्वःगु ल्वहँतय् दथुइ दनाः चिल्लाय् दनाः बिनाहबी धाःधां जिमितः मिखाः तीस्यू न्हाः धयाः, सु याःगु । मचाः बेले गबलें गबलें वं थज्याःगु जोक कनी, थौं लुमंकेबेलय् व "बाग"या मनय् थज्याःगु रंगीन संसारया खँ गथे यानाः वल धकाः? सायद फ्रिक स्ट्रिट, झोछेंया आधुनिकताया उपज जुइमा । सायद कमलया स्वाँ, ध्याचलये ह्वइ धाःगु सत्य हे खः खनी । किरण व हे ध्याचलं स्वाँ जुयाः सुरेह किरण जुयाः पिहां वल ।

स्कूल क्लासमेट जुयाः न्ह्याःगु जिमिगु स्वापू पत्रकारिता ख्यलय्–विशेष यानाः नेपालभाषा ख्यलय् सहकर्मी जुयावंलिसे झन सतिनावन । जिगु जीवनय् किरणया भूमिका छगू टर्निङ प्वाइन्टलिसे स्वाः । एसएलसि जाँचया भ्वलय् टाइफाइडया हुनिं जि म्हं मफुत अले छुं विषयस ब्वति काये मफुत । उकिं यानाः जि एसएलसि जाँच बिइत पनिगु अवस्था ब्वलन, व इलय् वं जितः साथ बिल । जिपिं सकलें किरण, राजेश, आशाकाजी, निर्मल, हेड मासाब हरी शंकरयात इनाप याः वनाः वयकलं उजं मबिउ जिपिं सहायक हेड मासाब सरदा भक्त सरयाथाय् वनाः । जि प्रतिया पासापिं लिसें किरणया बिश्वास अले मिगु जिद्दी खनाः स्कूल प्रसाशन लाचार जुल । यदि थ थे मजूगु जूसाः जिगु जीवन थौं ....जि छु खः धइगु यात्राया छगू तःधंगु तिबः जुयाच्वंगु दु ।

एसएलसी धुंका वं न्हापां साइन्स अध्ययन वनेत स्वल , जि पुच्वःया इंन्जिनीरिंगय्- छुं भचाः उच्च आकांक्षा नापं । तर लिपा थःगु हे रुचियात म्हसीकाः वं आर.आर.क्याम्पसय् पत्रकारिता ल्यया वन जि व्यवस्थापनय् सरस्वती कलेजय् ।

गुबलें गुबलें नेपालभाषाय् जक तक्यनाः जीवन हनेगु सम्भव दइला ? धइगु खँय् जिमि दथुइ विवाद जुइगु । उगु इलय् वं मुसुक्क न्हिला धाइगु खः "ध्यबाः हे दक्वं मखु राज ।"

जितः लुमं, वं थःगु जीवनया न्हापांगु आर्थिक आम्दानी कथं ८ तकाः दां ल्हातिइ लाःगु व दिनय्प्वंकगु व लसता अले बहे ८ तकाः दामं सुफू न्याःगु । व अभावया क्षणं हे वं वयागु जीवनया दर्शन दयेकल जुइ सायद ।

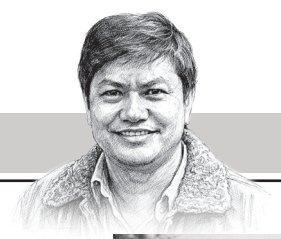

किरणं पत्रकारिता यात्रा इनाप प्रेसपाखें न्हयाःका किरणं, सुरेश किरण जुल। वयागु लगन, इमानदारिता अले सादगी जीवनशैली, थौं जीवनया अन्तिम इलय् छम्हः असाधारणम्हः योद्धा जुयाः सकस्यां मिखाय् ख्वबि जायेका भी दथुं बिदा कयाः वन। तर वथें ज्याम्हः सुरेश किरण आः सुं जन्म जुइ न त वइत सुनां लोमंके हे फइ। इ मत्थवं हे भी दथुं बाया वम्हः ब भीगु भाषा ख्यः अले नेपालभाषाया पत्रकारिता ख्यलय् जक मखुसें समग्र नेपाली पत्रकारिता ख्यलय लाः बंगु ह्याकू ,सुनां नं पू वंके फइ मखु। सकस्यां प्रिय, सुं अम्हेसिया लिसें वैरभाव तक्कं मदूम्हः व, भाषा ख्यः अले पत्रकारिता ख्यः याम्हः छगू गुबलें दूमबिनिगु जः, किरण हे जुयाः च्वनि।

सुथय् ब्वने धुंकाः (न्हययगु तगिंमांनिसें हे जुइमाः) ओमबहाःया हरि दाइया पहलय् लिक्कसं च्वंगु छगू प्रिन्टिङ प्रेसं (रत्नाकाजी शाक्यया प्रेस) निसें इनाप प्रेसय् कम्पोज व डिस्पोज यायेगु ज्याः सयेकाः मुंकूगु अनुभव हे जुइमाः, किरणया भाषिक शुद्धतां अले छम्हः शक्तिशाली साहित्यिक व्यक्तित्व जुइत ताः लाःगु।

नेपालभाषाया वाःपौ "इनाप"य् प्रवेश यानाः पत्रकारिता अले साहित्तिक ख्यलय् थःगु म्हसीका स्थापित यायेगु कुतलं, मल्ल के सुन्दरया सम्पादकीय नेतृत्वय् पिदंगु इनमप वाःपतिइ पिदंगु च्वसुतसें वयागु प्रतिभायात अझ विस्तार यात। अनं नेपालभाषाया साहित्यिक व सांस्कृतिक ख्यलय् चकंगु "किरण" न्यंकूम्हः साहित्यकार अले पत्रकार सुरेश किरणया यात्रा न्हयात। सायद किरणया उगु यात्रां जितः नं साहित्यिक तिबः

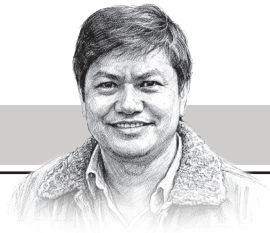

बिलः । गुबलें छधाः प्याखँ गुबले म्ये च्वज्यायृ, चाहे पञ्ज जइमाः या, जी थें वयँ जू ।

जि राजकृष्ण श्रेष्ठ सन्दर्भ २०५३ सालया, गुड नाइट एफएम १०० मेगाहर्जय् नेपालभाषाया ज्याभ्वः न्ह्याकेगु ग्वसाः ग्वयाबेलय् दकलय् न्हापां जिं सहलह ब्याकाःम्हः पासा खः, सुरेश किरण ।। वं न्हापांला, ब्यवस्थापनया हाथ्याःयात कयाः चिउताः प्वंकूगु खः । तर जि दुने सुलाः च्वंगु जिद्दीपन व आत्मा विश्वासया न्हयोने मौन जुया बिउगु । ज्याभ्वः न्ह्यायेवं तसकं लयूताःया जिगु ज्याभ्वःयात कयाः कुँ खिउँम्हः न वहे खः । जितः ज्याभ्वः न्हयाकेत वःगु भाषिक वा विषयगत समस्या वं गुबलें "मफु । मलाः" मधासें जितः गुहाली यानां वल । राजकृष्ण श्रेष्ठ पाखे राज स्यस्यः यात जन्म जुइत तिबः जुयाः बिल ।

नेपाःया न्हापांगु निजि टि भि च्यानल, साँग्रीला पाखें न्हयाकाःगु नेपालभाषाया टिभि ज्याभ्वः जुइमाः या नेपालभाषाया न्हापांगु रंगीन वाःपौ "स्वनिगः"या पिथना जुइमा, वया हःपाः व तिबः हे सायद जिगु लागीं धिसिलाःगु थां जुया बिल । भाषा, संस्कृति व समुदायया बारे जागरण ब्वलंकेगु सायद जिमिगु मंकाः आज्जु, तर गुबलें गुबलें मतभेद ब्वः मलंगु नं मखु ।

व - "भाषा म्वाःसा जाति म्वाइ " धाइम्हः ।

जि "जाति म्वाःसा, भाषा म्वाःसा , भाषा म्वाइ ।" धाइम्हः

तर व वैचारिक मतभेदं जिमिगु पासापन गुबलें नं म्हो मयाः ।

थौं वःया प्रस्थानं उगु संवादय् तःधंगु शून्यता त्वःताबिल– गुगु सायद आः सुनां नं पूवंके फइमखु जुइ ।

थौं वइत लुमंकेबेलय् जिके छम्हः चिजाःगु कद दुम्हः तर तःफाःगु नुगः दुम्हः पासाया छवि खनेदइ– शान्त, सरल, मृदुभाषी, ग्वाहालि याइम्ह व न्ह्याबलें मुसुमुसु न्हिलाच्वनीम्ह ।

यःम्ह पासा किरण,

छं जितः मित्रता, संयम व सरलताया वास्तविक अर्थ स्यनाः वनः, निस्वार्थ समर्थन, विश्वास व आत्मीयता ।

छं त्वःताः वंगु लुमन्ति जिगु जीवनया अमूल्य सम्पत्ति जुयाच्वंगु दु ।

छ गन दु अन अन शान्ति दयेमा ।

छ न्ह्याबलें जिगु लुमन्तिइ म्वानाच्वनी ।

■

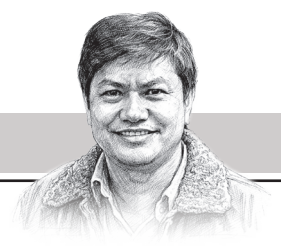

सुरेश वङ्गतिनि ला ?

ओमकारेश्वर श्रेष्ठ

'कन्हय् छथाय् बिचाः वने मालीतिनी, सर'।

'छाय् सु मन्त?'

'कन्हय् नापलाना धाय् का'।

थथे रास जोशीलिसे फोनय् खँ जुल। बहनी देनाबले भच्चा मनय् मती मछिंक खँ वायका देना। कन्हयखुन्हु जिमि क्याम्पसया सहकर्मि लसता सिंया बौ मदुथाय् वना।

अन रासं कन - सुरेशदाइ मन्त।

सु सुरेश? जि नेना।

सुरेश किरण - रासं लिसः बिल।

हाइँ....।

ताउतक जिमि खँल्हाबल्हा दित।

लिपा रासं खँ छुत - म्हिगः भिंचाम्ह बिउथाय् भिंचाम्ह पित बियालि ग्वतुल हँ। अनं हे अस्पताल यंकल हँ। अन आइसियूलय् तल हँ ...। भ्वय् सिमधनी, उकि खँ पित मबिउ नि हँ। मदयधुंकल हँ।

तसकं हे नुगः मछिं ताल।

ग्वम्ह मचा दु वया? जिं नेना?

निम्ह कायपिं दु - रासं धाल।

गपायधिकः जुल? जिं नेना।

बायचलर ब्वनीपी जुल। रास लित बिल।

जिथाय् कन्हय् (फागुन २७ गते, बुधवार) नापलायगु खँजूगु। भाषा आयोगया फाराम छपा (२२ निपाः ति दूगु) जायकेगु सहलह यायमानी धाःगु - जिं खँ कना।

जितः १८ गतेपाखे फोन याःगु। छकः याकनं नापलाय् दुसा ज्यू धकाः सुरेश फोन याःगु।

'जि थौकन्हय् भ्वय् भ्वय् जुयाच्वन। २१ गते नं जिमि निनिया काय् दाजुया जंकु

दु व धुंकाः नापलायू का' जि धया।

ज्यू जि नं २३ गते भिन्चाया ब्याहा दु, व सिधयूका २८ गते बुधवार नापलायू का, ओमकार सर मज्यू ला? सुरेश धाल।

जिं ज्यू धया, खँ क्वचाल।

व ला म्हिगः हे वने धुंकल खनि।

थुकथं पुलांगु खँ लिसाकयाः।

सुरेश जि पुलाम्ह हे पासा। पासा धकाः उलिमछि स्याःन्याःम्ह पासा ला मखु। तर जिमि दथुइ स्याख्याः, च्यःख्या, रसबसया खँ ब्याः। सन्ध्या टाइम्स मजूबलेनिसे हे प्रेसयू वनेबलयू खँल्हाबल्हा जुइ। पत्रिकाया खँ नं जुइ। ५० साल जःखः थें च्वं, पायूछि ई ल्वःमन। छगू समाचार छ्यं - जजु वल धका च्वल। जि धया - थ्व ला पायूछि मजुल। सुरेशं नेन - छायू ? जजु दुगु देशयू, जुजु मानयू याःतले जुजुयात वल धायू मजिल - जिं धया। मनूतसे धाइ नि - सुरेश धाल। पत्रिकां (सन्ध्याटाइम्सं) गबलेनिसे संविधान मानयू मयात ? यदि व खःसा थ्व छ्यं जिल। मखुसा थ्व मजिल धया। लिपा व खबर भिंका छ्वल।

नेपालभाषाया पत्रकार जुसेंलि नेपालभाषायू एम.ए यायूमाल धका नेपालभाषाया एम. ए. क्लास ज्वाइन जुल। तर क्लास गबले कायेमखं। न्ह्यागुसां पेपर दक्वं पास जुल। थेसिस बाकि जुल। थेसिसया विषय मामां हे दँबदँ फुत। लिपा विश्वभूमिया ४६ सालया आन्दोलनया भुमिकायात कयाः एम ए. डिफेण्ड जुल, जि विभागीय प्रमुख

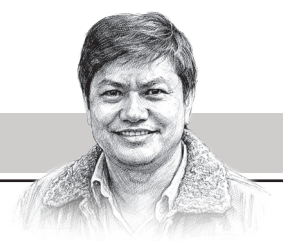

जुयाबलय्। लिपा एम.फील यायुगु खँ जुल। तर लिमलाःगुलिं जुइ मफुत।

लिपा नेपालभाषाया एमफील- पीएचडी यायेगु सहलह जुल। उकियात पद्मर त्नया विषय कायुगु खँजुल। तर थुथाय् यक्व हे ज्या दनि, उकिं लिपाजक याय् का धाल, दित। आः दिना हे वन।

नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानं नेपालभाषाया खँग्वःधुकू पिथनेत ग्वसाः ग्वल। उकियाम्ह विभागीय प्रमुख प्रा. डा. योगेन्द्रप्रसाद यादव, उकियात ग्वाहालिकथं उथाय्या मातृभाषा विभाग (साहित्य)या अध्यक्ष प्राज्ञ लक्ष्मी माली जुयादिल। खँग्वः धुकूया ज्या यायूत प्रा. डा. तेजरत्न कंसाकारयात प्रधान संपादक, जि कार्यकारी संपादक, संपादक मण्डलय् रमेशकाजी स्थापित व सुरेशकिरण मानन्धर, अले प्राबिधिक संपादककथं अजितमान तामाङ, रबीन श्रेष्ठयात नियुक्ति यात। लिपा खँग्वः टुलबक्सय् तयाः दुतुनेगु जुल। रमेश दाइ व सुरेशं जिमित हे जिम्मा बिल। इलयूब्यलय् सल्लाह जक बियादिल। व खँग्वः धुकू लिपा जिमिसं प्रज्ञाप्रतिष्ठानय् लःल्हाना, व सफू न्हूगु कार्य समिति वयाः मातृभाषा (ब्याकरण, कोश) विभागया अध्यक्ष त्रैलोक्यमान (अगिव) बनेपालीजुं भाला कयादिल। आः छापय् यायूत प्रेसय् वन धाःगु खँ न्यना। भलसा काय् ? याकनं भीगु न्हयःने वइ।

भाषा आयोगया गठन २०७३ सालय् जुल। अध्यक्ष छम्हजक घोषणा जुल। जिगु नां नं छम्ह आयुक्त जुइ धकाः नां बयूबय् जुल। बयूबय् बयूबय् हे जुयाः फालावन। २०८० सालय् सुरेश भाषा आयोगया छम्ह आयुक्त जुल। जि सल्लाहकारय् नियुक्त जुल। अनंनिसे जिपिं नियमितरूपं नाप लानाः तु च्वना।

भाषा आयोगया सल्लाहकार जुया गुलिचा मदुनिबले हे छगू निवेदन वल - व निवेदन रूकसाना कपाली मयूजुया खः। व निवेदनय् काठमाडौ उपत्यकाया थासय् नेपाःगाः धायूमाःगु, नेवाःभाय्यात नेपालभाषा धायूमाःगु माग यानातःगु खः। व मागयात संबोधन यायूत भाषाआयोगं सुरेशकिरण मानन्धरयात अध्यक्ष, जि दुजः व मेम्ह भाषा आयोगया छम्ह अधिकारी (नां ल्वःमन, तिमिल्सिना थ्वँ च्वं) या समिति दयूकल। जिमिसं व प्रतिवेदन भाषा आयोगयात लच्छिया दुने लःल्हाना। लिपा उकिया घोषणा जूबले नेपाःगाः मजुल। मेगु जुल।

थौ नेपालभाषाया ख्यलय् सुरेशं थुयातःगु ज्या यक्व हे दनि। व दक्व क्वमचाःसा सुरेशया आत्मां नेपालभाषाया तैनाथवालातयूत भूतं ली थें ली। थुज्वःगु क्वमचाःगु ज्या

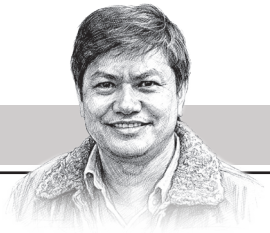

क्वचायकेगु हे सुरेशयात बिचाः हायकूगु जुइ । झी सकलसिन व ज्या पूवंकेत थःथम्हसिन थःथःगु थासं कुतः याय् । थ्व हे सुरेशयात बिचा हायकूगु जुइ । मखुसा ला .....

सुरेश

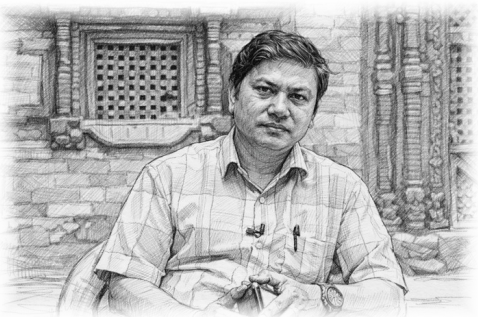

यक्व तःसिया म्हय्
तःसि हे म्हमसिउम्ह म्हय्
लालपुर्जाय् म्हय्या महलय् थःगु नां मदुम्ह
म्हय् भाग मदुम्ह म्हय् ।
दँदँ तक बुँज्याना नं म्हय् मजूम्ह म्हय्
तःसियात मालकि चान्हय् न बुँ थेनीम्ह म्हय्
पुवाचा हे मदुसां वलावा पिनाबीम्ह म्हय्
सिन्हाज्या क्वचायवं तःसिनं म्हमसिउम्ह म्हय् ।
वालय् तेयवं म्हय् मजुइम्ह ज्यापु,
बालि दक्वं तःसियात, प्वंगु बुँ म्हययात
घयम्वः, सु जक थःगु जुइम्ह म्हय् ।
देशय् भूमिसुधार वल हँ
किसानया जय जुइ हँ

सुरेश ला म्हय् हे मखु खनि
वयाके लालपुर्जा हे मदु खनि,
वयात म्हय् भाग गन दइ धकाः?
थौ सुरेश मन्त
दक्वसिनं ख्वाः क्यं वयाच्वन
टीभी, पत्रपत्रिकाय्
तर सुनानं मन्यं
वया छैंय् जा बू ला?
वया जहान, मस्त गन च्वंच्वन?
बाय् ला दु ला?
थ्व सकता न्हयसःया लिसः सुनाः बिल?
हानं हानं मेम्ह सुरेश
अभाव जिन्दगी म्वाय् म्वालेमा ।
थ्व हे सुरेशयात बिचाःहायका ।
जय मां भाय् ।

■

जबसम्म नेपालभाषा पत्रकारिता जीवित रहन्छ, तबसम्म सुरेश दाई हामीबीच रहनु हुनेछ

बिराजकाजी राजोपाध्याय

सुरेश किरण मानन्धर, नाम एक, व्यक्ति एक तर उनको विद्वताले दिएको उनको पहिचान, एक होइन अनेक। उनको विद्वता, उनको श्रृजनशीलता, उनको वाक कला देख्दा सोच्ने गर्थें, एक जना मान्छे यति धेरै ज्ञान कसरी हुन सक्छ ? साँच्चिकै सुरेश किरण दाईलाई सम्झिँदा मलाई आज पनि लाग्छ, उनको क्षमता, उनमा भएको प्रतिभा असाधारण नै छ।

'फल लागेको बृक्ष झुकेको हुन्छ।' आजको दिनमा सुरेश किरण दाईको भौतिक शरीर आज हामी बीच छैन। तर यो उखानको उदाहरण खोज्नु परे आज पनि सुरेश किरण दाईकै अनुहार अगाडी आउँछ। पत्रकारिता क्षेत्रमा मैले उहाँबाट धेरै कुराहरू सिक्ने मौका पाएँ। हरेक भेटमा उहाँले बिना कन्जुस्याईं पत्रकारिता क्षेत्रसँग सम्वन्धि विभिन्न सैद्धान्तिक व्यवहारिक विषयवस्तु, भाषा, भाषिक पत्रकारितासँग जोडिएका विभिन्न पक्षको बारे उहाँले आफ्नो ज्ञान, अनुभव बाँड्ने गर्नुहुन्थ्यो। यसो भन्दैमा फेरी मैले यो कुरा जानेको छु, यो विषयमा म विज्ञ छु भन्ने खालको विचार, व्यवहार उनमा कहिल्यै देखिएन। जहिल्यै त्यहि फल लागेको बृक्षजस्तै झुकेकै व्यवहार थियो उनको।

मैले कलम चलाउन थालेको नेपालभाषाको दैनिक पत्रिका विश्वभुमिबाट हो। तत्कालीन समयमा विश्वभुमिका सम्पादक सुरेश दाई नै थिए। सात कक्षामा पढ्दै गरेको त्यो बेला, पत्रकारिता भन्दा पनि मेरो इच्छा भनेको पत्रिकामा आफ्नो नाम छाप्नु थियो। कहिले जोक्सहरू लेखेर पठाउँथें त कहिले रेसलिङको लेख त कहिले सम्पादकलाई चिठि। लेख, रचना, समाचार केही थाहा थिएन। थाहा थियो त बस, आफ्नो नाम त्यो पत्रिकामा छाप्नु थियो।

एक दिन बुबासँगै केलटोलस्थित विश्वभुमि पत्रिकाको कार्यालय पुगें। बुबासँग मेरोबारे केही कुरा गरे सुरेश दाईले। 'सात क्लास पढ्दै गरेको बच्चाले नेपालभाषामा यति

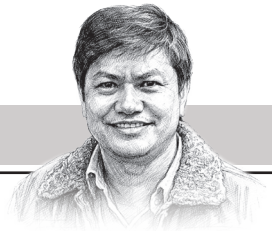

लेख्न सकेको धेरै राम्रो, यसले नेपालभाषा क्षेत्रमा केही गरेर देखाउनेछ।' सुरेश दाईले मेरो लागि यति बोलेको शब्दहरू म आज पनि सम्झिन्छु। भन्नै पर्दा यिनै शब्दहरू हुन्, जसले मलाई नेपालभाषा पत्रकारिता क्षेत्रमा आकर्षित गर्यो। यी शब्दहरू सुनेपछि पत्रिकामा आफ्नो नाम छाप्ने मेरो सानो इच्छाले उचाईं लियो र अब मैले नेपालभाषाको लेखन क्षेत्रमा केही गर्नैपर्छ भनेर धमाधम लेखहरू लेख्न थालें।

त्यो बेलासम्म मैले विभिन्न लेखहरू मात्र लेखें, समाचार लेखन वा पत्रकारिता क्षेत्रसँग त म अनभिज्ञ नै थिएँ। सुरेश दाईसँग अझ पत्रकारिता सम्वन्धि नै छलफल सुरु हुन थालेको र पत्रकारितालाई केही केही बुझ्न थालेको २०५४ सालतिरबाट हो। त्यो बेला रातिको १० बजेदेखि १२ बजेसम्म रेडियो नेपाल एफ. एम. १०० मेगाहर्जमा नेपालभाषाको कार्यक्रम गुडनाइट एफ. एम. नेपालभाषा ज्याभ्वः संचालन भइरहेको थियो। उक्त कार्यक्रम संचालन गरिरहेका राज दाई (राज स्यस्यः) ले एकदिन समाचार पनि सुरु गर्न लागेको, तिमिले समाचारको जिम्मा लिन्छौं ? भनेर सोधे। भख्खर आइ.ए. पढ्दै गर्दाको समय, १७/१८ वर्षको उमेरको जोश। समाचार के हो ? समाचारको श्रोतहरू के के हुन सक्छन् ? समाचार लेख्ने कसरी हो ? केही थाहा छैन। टीनएजको जोश, हुन्छ भनिदिएँ।

समाचारको लागि राससको बुलेटिन लिनुपर्ने कुरा भयो। सन्ध्या टाइम्स राससको ग्राहक थियो र त्यो बेला सुरेश दाई सन्ध्या टाइम्सका सम्पादक थिए। राज दाईले सुरेश दाईलाई फोन गरेर राससको बेलुकीको बुलेटिन लिँदा हुन्छ कि भनेर सोधे। सुरेश दाईले पनि सन्ध्या टाइम्सलाई राससको साँझको बेलुकीको बुलेटिनको खास त्यत्ति आवश्यकता छैन भनेर सहमति दिए। २०५४ सालको श्रावण १ गतेको दिन राति ११:४५ बजे गुडनाईट एफ. एम. नेपालभाषा ज्याभ्वःमा मैले पहिलो पटक समाचार वाचन गर्दै ब्रोडकास्टिङ मिडियामा पत्रकारिताको सुरुवात गरें।

भोलिपल्ट अघिल्लो दिनको राससको बुलेटिन दिन सन्ध्या टाइम्सको बाङ्गेमुढास्थित कार्यालयमा पुगें। त्यो बेला सन्ध्या टाइम्सको कार्यालयमा सुरेश दाई एक्लै थिए। एकछिन बसेर गफियो। 'तिम्रो न्यूज रिडिङको तरीका एकदम राम्रो छ। एकदम प्रोफेशनल न्यूज रिडर जस्तै न्यूज पढ्यौ तिमीले।' फेरी एकपटक सुरेश दाईका यी शब्दहरूले मलाई निकै हौस्यायो। यति गफकै बीचमा मलाई सुरेश दाईले पत्रकारिता सम्वन्धि धेरै कुराको ज्ञान दिए। सुरेश दाईलाई चिनेको भनेको त छापा पत्रकारिताको

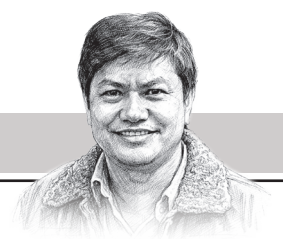

क्षेत्रबाट हो। त्यो दिनको गफगाफ भन्दा अघिसम्म त मैले सुरेश दाईलाई छापा पत्रकारिता क्षेत्रका विज्ञको रूपमा मात्र लिन्थें। तर त्यो दिनमा सुरेश दाईले मलाई न्युज पढ्दा ध्यान दिनुपर्ने पज, स्ट्रेस लगायतका विभिन्न पक्षको बारेमा बताउनुभयो। सुरेश दाईले त्यो बेला दिनुभएको धेरै सुझावहरू मेरो लागि गुरु मन्त्र सरह नै भयो।

अझ एक पटक त मलाई सुरेश दाईले नेपालभाषाको न्यूज रिडिङको रोल मोडलसम्म भनिदिनुभयो। 'नेपालभाषाको न्यूज रिडिङको सवालमा कसरी न्यूज पढ् नुपर्छ भनेर कसैले सोध्यो भने म त बिराजले जस्तै पढ्नुपर्छ भन्छु, बिराजलाई नेपालभाषा न्यूज रिडिङको रोल मोडल बनाउनुपर्छ।' सुरेश दाईको यो शब्द आज पनि मेरो कानमा गुन्जि नै रहेको छ। सुरेश दाईका यस्ता शब्दहरूले मलाई .हौसला पनि दिन्थ्यो र सतर्क पनि बनाउँथ्यो। सुरेश दाई जस्तो व्यक्तिले मलाई यत्ति भनिदिँदा मैले आफुलाई अझ राम्रो बनाउनुपर्छ भन्ने सोच पनि विकास गराउँथ्यो। साथमा, सुरेश दाईले यस्ता तार ीफसँगै तिमीले यस्ता यस्ता कुराहरूमा ध्यान दिनु है भन्दै फेरी निकै नजानिदो किसिमले सुझावहरू दिएर मलाई अझ राम्रो बन्न मार्गदर्शन पनि गर्नुहुन्थ्यो।

यसरी नै सुरेश दाईले मलाई समय समयमा हौसला पनि दिनुहुन्थ्यो र पत्रकारिता, समाचार लेखन, वाचन सम्बन्धि विभिन्न प्राविधिक, सैद्धान्तिक ज्ञान पनि बाँड्ने गर्नुहुन्थ्यो। पत्रकारिता सम्बन्धि हरेक पक्षको ज्ञाता अनि आफुमा भएको ज्ञानगुणका कुरा बाँड्न अलिकति कन्जुस्याईं नगर्ने व्यक्ति। अनि केही सोध्नुपर्यो, म पनि सुरेश दाईलाई नै सम्झिने। म आज ईमेज च्यानलमा न्यूज पढ्दैछु। त्यो समयबाट आजसम्म निरन्तर ब्रोडकास्टिङ मिडियाको साथमा छापा पत्रकारितामा पनि निरन्तर लागिरहेको छु। यति हुनुमा सुरेश दाईका यस्ता हौसला दिने शब्दहरू र उनको मार्गदर्शनले ठुलो भूमिका खेलेको छ। आज सुरेश दाईको भौतिक शरीर हामी बीच छैन। यो कुरा पत्याउन त निकै गार्हो भइरहेको छ। एउटा नराम्रो सपना हो, जुन मेरो निद्रा खुल्ने बित्तिकै टुट्नेछ र ओहो, कस्तो नराम्रो सपना देखेछु भनौंला जस्तो लाग्छ। तर तीतो सत्य, जुन नस्वीकारी सुखै छैन। तर जबसम्म नेपालभाषाको पत्रकारिताले निरन्तरता पाउनेछ, तबसम्म सुरेश दाई हामीबीच नै रहनुहुनेछ। जबसम्म नेपालभाषाका पत्रपत्रिकाहरू प्रकाशन भइरहनेछ, जबसम्म रेडियो, टेलिभिजनमा नेपालभाषामा समाचार वाचन भइरहन्छ, त्यो नेपालभाषाको पत्रिका र रेडियो, टेलिभिजनको त्यो नेपालभाषाको समाचारमा हामीले सुरेश दाईलाई नै पाउनेछौं।■

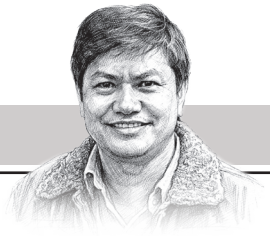

जिं म्हसीकाम्ह सुरेश किरण

प्रा. प्रेमशान्ति तुलाधर

थ्व संसारय् जन्मय् जुक्व छन्हु न छन्हु वने **हे माः**। गुलिं भचा न्हापा सा गुलिं भचा लिपा। सुं नं थन सदां च्वनेमदु। तर नश्वर देह मदुसां थःपिनिगु यश कृतिं म्वानाच्वनीपिं व्यक्तित्वपिं नं दु। थज्यागु हे भ्ःवलय् दुथ्याके छिंम्ह अखुन्हु तिनि मदुम्ह छक्श व्यक्तित्वया खः *माननिय सुरेश किरण माननधर*। मनू स्वभावं हे छम्ह स्वार्थि प्राणि खः। गुम्ह मनुखं थःत, थःगु समाजयात अप्वः गुण यानावनी वयात अप्व लुमंकीगु वयागु अवसानय् तःधंगु दुःख तायेकीगु याइ। थौं झीसं सुरेशयात लुमंका च्वना, वयूकः छम्ह माननीय जुयाः मखु, मत्यवं मदुगुलिं जक नं मखु। वयूकः मदयाः झीगु नेवाः आन्दोलन, भाषाख्यः, साहित्यख्यःयात छगू पूमवनीगु क्षति जूगुलिं खः, वयूकःया सालिन सौम्य व्यक्तित्वं खः अझ व नं ज्या यायेफुगु वैशय् मत्यवं आकाझाकां मदुगुलिं नं खः। थ्व हे कथं थौं सुरेश थ्व भौतिक संसारय् मदय् धुंकल तर अथे खया नं वयकलं यानाथःकूगु ज्याखं वयकःयात म्वाकातःगु दु, वयूकःया सालिन, सहयोगी मिलनसार स्वभावं झीगु नुगलय् हुइमफयेक थायूकाःगु दु। थ्व हे कथं थौं झी फुक्कस्यां वयकःयात हियूगु नुगः घानाः लुमंका च्वनागु दु, झसुकाःया सासः ल्हानाच्वनागु दु।

थ्व हे चैत्र २५ गतेया फेसबुकय् सुरेश किरण मन्त धैगु गुगु समाचार भाइरल जुल थ्व खं झी नेवाः समुदाययात स्तब्ध जुइके बिल। विश्वास याये थाकुइका बिल। छन्हु न्ह्यःतक छगू फेसबुकय् नारी दिवसया अवसरय् जूगु छगू साहित्य गोष्ठीइ अध्यक्षता यानाच्वंगु खंम्ह कन्हे खुन्हु मन्त धैगु खवरं सु स्तब्ध मजुइ ? सु पत्याः जुइ। खःगु बुखँ ला मखुगुला धैगु स्वीकार यायेत छम्हस्यां मेम्हसित फोन यायेगु ज्या जुल। मखुगु जुइमा धकाः नुगलं पुकारे याःसां खःगु हे जुल। कन्हे खुन्हु मंकाखलःया छैं विजयेश्वरीइ वयूकःयात अन्तिम श्रद्धाञ्जली देछायेत ब्वनातःगु सूचं फेसबुकय् पिदन। नेवाः समुदायया भाषा साहित्य व मेमेगु ख्यःया आपालं व्यक्तित्वपिं वयूकःयात श्रद्धाञ्जली देछायेत मुन। खयूतला जिं थज्याःगु श्रद्धाञ्जली देछायेगु कार्यक्रमय् तःथाय् हे ब्वतिकाये नं तर थ्व

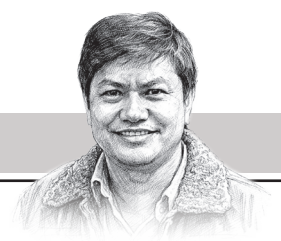

> "'थौ घन्टाघरं जिकै ई न्यनाच्वन' स आधुनिक कविताया नापं उत्तरआधुनिकबाद कथंया कविता नं दुथ्यानाच्वंगु दु। थुकथं सुरेश किरणया कवितां नेपालभाषाय् नं उत्तर आधुनिकवादया लहर दुथ्यनैधुंकूगु पुष्टि जुइकै ब्यूगु दु।"

श्रद्धाञ्जली कार्यक्रमय् थें नुगः ख्वःपिं, मिखा ह्याउँपिं मनूत उलि मखं। गुलिं सुरेशया पार्थिव शरीरय् स्वां खादा देछाछां ह्वाँय् ह्वाँय् ख्वःपिं, गुलिं मिखां ख्वबि हायेकाः झसुकाः तयाः थुखेंउखें जुयाच्वंपिं। फुक्कसिया म्हुतुइ थ्व छु जूगु ? गथे जूगु ? धैगु झसुकाःया नापं न्ह्यसः दु। थम्हं दिक्षित यानातयाम्ह सुरेश किरणया आकस्मिक अवसानं नुगः ख्वःम्ह नेवाः न्ह्यलुवाः भाजु मल्ल के. सुन्दरं ला थःके अन्तवार्ता काःवःपिं पत्रकारपिंत अन्तरवार्ता तकं बीमफुत। अझ सुरेशया तिरी मयजु नापं निम्ह नच्चापिं वयाः कायपिं ख्वयावःगु खंबलय् अन च्वनाच्वंपिं सुयां नं मिखाय् ख्वबि ललःमधाः धइगु हे मन्त। अन्तिम संस्कारया ई जुसेंलि श्रद्धाञ्जलीया निंतिं तयातःगु सुरेशया पार्थिव शरीरयात वयकःया सन्ध्या टाइम्सया स्याःन्याःपिं पासापिसं क्वबुयाः मोटरय् तल। न्हापां शहर परिक्रमा याकाः, लिपा विजयेश्वर ीइ वयकःया अन्तिम संस्कार जुल। भाषा आयोगया दुजः जूगुलिं प्रचलित नियमकथं वयकःया अन्त्यष्ठीइ सरकारी सलामी नं देछागु जुल। थुकथं छगू युगया अन्त जुल।'

वहुआयामिक व्यक्तित्वया धनी सुरेश किरणया विविध व्यक्तित्व मध्ये दकलय् महत्वपूर्ण व्यक्तित्व वयकःया नेपालभाषाप्रतिया सर्मपणया व्यक्तित्व खः। नेपालभाषाप्रतिया समर्पणया भावनां हे वयकःया मेमेगु व्यक्तित्व गथे – पत्रकारया व्यक्तित्व, नेवाः अभियन्ताया व्यक्तित्व, लेखकया व्यक्तित्व, भाषासेवीया व्यक्तित्व आदि स्वत निर्माण जूगु खः। वयकः थःगु मांभाय् नेपालभाषाप्रति जक समर्पित व्यक्ति मखु देयया फुक्क भाषायात समान अधिकार दयेमाः धैगु भाषिक अधिकारया पक्षधर खः। भाषिक अधिकारया निंतिं निरन्तर संघर्ष यानावःम्ह व्यक्तित्व खः। वयकःया थज्याःगु भाषिक अधिकार

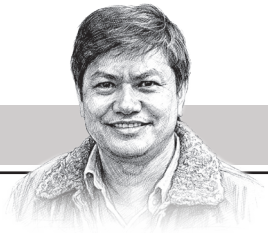

भाषिक उत्थानप्रतिया समर्पनयात कदर यासे वयूकःयात नेपाल सरकारं भाषा आयोगया माननीय दुजः मनोनित याःगु खः । थथे वयूकःथें जाःम्ह भाषिक अधिकारया नितिं संघर्ष यानावःम्ह व्यक्तित्वयात भाषा आयोगया दुजः पदय् मनोनयन याःगुलिं फुक्क नेवाःत छप्वाः म्हुतुं सही व्यक्तियात मनोनयन यात धकाः लयूताः । थौं २०७२ सालया नेपाःया संविधानया धारा ३ य् नेपाः बहुजाति बहुधर्मालम्वी देय् जक मखु बहुभाषि देय् नं खः धैगु उल्लेख जूगु दु । अथे हे वर्तमान संविधानया धारा ७ या उपधारा २ लय् *नेपाली भाषाया अतिरिक्त छु नं प्रदेशं थःगु प्रदेश दुने बहुसंख्यक जनतां ल्हाइगु छगू वा छगू स्वयाः अप्वः मेगु राष्ट्रभाषायात प्रदेश कानुन बमोजिम व प्रदेशया सराकारी कामकाजया भाषा निर्धारण यायेफइ* धकाः संविधान च्वकेगु नितिं नं नेवाः अभियन्ता तथा आदिवासी जनजातिपिंत समन्वय यायेगुली नं वयूकलं आपालं मेहनत यानादीगु दु । थौं वयूकःपिनिगु फुक्कसिगु कुतलं नेपालभाषायात नं बागमती प्रदेशया कामकाजया भाषाया मान्यता बीधुंकूगु दु । थ्वयात ज्याय् ख्यलय् यायेगु थौं झीगु दायित्व जूगु दु ।

पासापिनिगु पुचलय् सुरेश किरण

सुरेश किरण पासापिनिगु पुचलय् तसकं लोकंह्वाःम्ह सकसियां यःम्ह पासा खः । सुयातं थःगु दुःख गवलें मप्वंकीम्ह, न्ह्याबलें न्हिलाख्वाःम्ह, न्ह्याम्हस्यां न्ह्यागु यानाब्यु धाःसां म्हाः मलाः मज्यू धायेमसःम्ह, थम्हं कयागु भालाः पूवंकाः त्वःतीम्ह सुरेश किरण सकसियां यइगु स्वभाविक हे खः । थः माननीय जुइधुंकाः नं वयूकः गवलें तःधं जुयामदी । नेपालभाषाया न्ह्यागु कायक्रमय् नं उपस्थित जुयादी । थ्व हे कथं थः मदये छन्हु न्ह्यः तकनं नारी दिवसया उपलक्ष्ययू जूगु छगू साहित्य गोष्ठीइ ब्वति कयादीगु खः । अथे हे वयूकलं सुं पासाया सफू पिकाये माल वा छुं सफू सम्पादन यायेमाल धाःसा वयूकःयात ज्या सिधयेवं गाः । ज्या यानागु बाफतय् पारिश्रमिक माल वा थःगु नां उकी च्वनेमाल धकाः वयूकलं गवलें नं लोभ यानामदी । धेवा कायेगुला मेगु हे जुल, नां तयेमाः धकाः तक नं तयेकादीगु मखु । थुकिया छगू दसु गुगु जिं स्वयं अनुभव यानागु खः – थौं स्वयाः १० दँ न्ह्यः उपन्यासकार मल्ल के. सुन्दरया *'व लँपु थ्व : पलाः'* उपन्यास पिदनेवं व सफू सम्वन्धी तःम्ह समालोचकपिनिगु समिक्षात्मक लेख पिदन । अले सुरेश व जि सहलह ब्याकाः, थथे थी थी पत्रपत्रिकाय् पिदंगु थज्याःगु समिक्षात्मक लेख छथाय् तयाः छगू सफू पिकायेगु ग्वसाः ग्वया, गुकिं यानाः झीगु समालोचना साहित्य ब्वलंकेगुली नं छुं

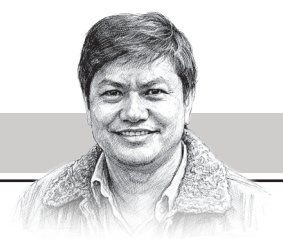

तिबः जुइ। थ्व हे सहलह कथं *'व लँपु थ्व : पलाः'* उपन्यास सम्वन्धी थी थी पत्रपत्रिकाय् पिदंगु लेख मुना, गुगु तयेगु गुगु मतयेगु, छुं भिंकेगु अले सफूया निति सम्पादकीय च्वयेगु ज्या जिं यानासा सफुती दुथ्याकेगु लेखतय्गु प्रुफ स्वयेगु तथा प्रेसय् सम्पर्क तयेगु भाला सुरेशं क्वबुयादिल। सफूया नां *'छगू कृति तःगू दृष्टि'* धकाः तयासा सम्पादक धकाः सफूया देबलय् जिगु नं सुरेशया नं नां तयाछ्वया। तर व *'छगू कृति तःगू दृष्टि'* सफू पिदंबलय् वय्कलं थःगु नां लिकयाः जिगु जक नां तयाः पिकया दिल। मेपिं जूसा जिगु नां मतल धकाः नुगलय् स्याकी तर सुरेशं तयातःगु थःगु नां तकं लिकायेगु यात। थ्व वय्कःया तःधंगु नुगःया दसू खः। अथे हे थःम्हं भाला कुबुयागु ज्याय् वय्कः गुलि प्रतिवद्ध धयागु खँ जिं *'नेवाः सांस्कृतिक ज्ञानकोश'* पिकायेगु भ्ख्वलय् अनुभव याना। थ्व ज्ञानकोश पिथनेगु निति भाषा लिपि, पत्रपत्रिका तथा साहित्यया विषयया च्वसुत संकलन व सम्पादन यायेगु भाला जिं क्वबुयागु खः। थ्व हे ज्याया भ्ख्वलय् वयकःयात नेपालभाषाया पत्र पत्रिका सम्वन्धी लेख च्वयेगु भाला बियागु खः तर उगु इलय् वयकः तसकं व्यस्त, वय्कःयात मयाःसे मगाःगु तःगू ज्या वःगु जुयाच्वन। जितः धाःसा जिं बियागु पत्रिकाया ज्या इलय् पूमवंकी धकाः तसकं धन्दा तर वयकलं निगू खण्ड यानाः थःगु जिम्मेवारीया ज्या इलय् हे पूवंकादिल। अथे हे सुरेश किरण भी नेवाःतय्गु पुचलय् जक मखु भाषा आयोगया दुजः जुयाः अन ज्या यानादीबलय् नं वय्कः उलि हे फुक्कस्यां यः, उलि हे लोकंह्वाः धैगु खँ भाषा आयोगया मेपिं दुजःपिंसं धयादीगु दु। वय्कःया विचाः मुंज्याय् झायादीम्ह भाषा आयोगया नायः माननीय गोपाल ठाकुरं नं सुरेशयात अत्यन्त सरल जक मखु अत्यन्त सहयोगी, सहज व सालिनम्ह मित्र थौं तंकेमाल धकाः थःगु शोक व्यक्त यानादिल।

लेखन ज्याय् सुरेश किरण

थःगु मांभाय्या ममतां हे पत्रकारीता तथा लेखन ज्याय् सालाहःम्ह सुरेश किरण मानन्धर 'सु-कि'या नामं थीथी भाषं थीथी पत्रिकाय् स्याच्चुक इलं ह्वाःगु लेख रचनात पिथनादीम्ह छम्ह लोकं ह्वाःम्ह च्वमि खः। थ्वय्कलं साहित्यया थी थी विधाय् च्वसा न्ह्याकादीसां वय्कःयात कवियाकथं हे अप्व म्हसीकेगु याः। थ्वय्कःया **'फगत चब्बूगु सिखः मखु-स्वतन्त्रताया अर्थ'** (नेपाल ऋतुपौ ल्याः ३७ अंक ४९स) दकलय् न्हापां पिदंगु कविता खः। भाजु सुरेशकिरण मानन्धर म्हो इलय् म्हो जक चिनाखँ च्वयाः नं

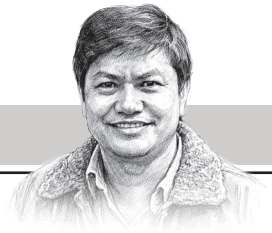

चिनाखँ ख्यलय् उलःमुलः थनेफुम्ह छम्ह सशक्तम्ह ल्यायम्ह पुस्ताया प्रतिनिधि कवि खः। सुरेश किरण परम्परागत धर्म, मूल्य मान्यतायात ध्याचू नकाः विश्वय् जुयाच्वंगु विसंगति विडम्वनायात सतर्कतापूर्वक न्ह्यब्वसें थःगु भाव व अभिव्यक्तियात सशक्तरूपं व्यक्त यायेफुम्ह शिल्पी श्रष्टा खः। थ्वय्कःयात नेपालभाषाया काव्य ख्यलय् आधुनिक कविताया मानक नापं उत्तरआधुनिकबादया मानक नितांया प्रभाव लाःम्ह कविकथं म्हसीकेगु याःगु दु। थ्व हे कथं वय्कःया पिदंगु कविता संग्रह *'थौ घन्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन'* स आधुनिक कविताया नापं उत्तरआधुनिकबाद कथंया कविता नं दुथ्यानाच्वंगु दु। थुकथं सुरेश किरणया कवितां नेपालभाषाय् नं उतरआधुनिकवादया लहर दुथ्यनेधुंकूगु पुष्टि जुइके ब्यूगु दु। वय्कःया कविताया नापं तःपु छधाः प्याखं, पूधाःप्याखं तथा ख्यालः नं पिदंगु दु। थुपिं छधाः प्याखं, ख्यालः आदि वयकलं प्याखं च्वयेगु रहरं स्वया नं अप्वः थें छुं सम्मेलन वा कार्यक्रमयात मालाः च्वयेगु यानादीगु खनेदु। नापं वय्कलं बाखं निवन्ध नं च्वयादीगु दु। सम्पादकीयलय् नं च्वसा न्ह्याकादीम्ह थ्वय्कलं ताःईतक सन्ध्या टाइम्स, नेपालभाषा टाइम्स आदीपत्रिकाया निति नं सम्पादकीय च्वयेगु यानादीगु दु। थ्वय्कलं सफुया रूपय् *'थौ घन्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन'* चिनाखँ संग्रह लिसें *'पद्मरत्न तुलाधर'* या जीवनी भीगु न्ह्यःने तयादिइ धुंकूगु दु। 'नेपालभाषा न्हिपौ, सन्ध्या टाइम्स, विश्वभूमि, अप्सरा फिल्म म्यागेजिन, 'कोशल्वहँ' कविता प्रधान स्वलापौ, नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानया लुखां पिदनीगु 'थायभु' खुलापौया सम्पादन मण्डलय् दुथ्याःम्ह वयकःयात 'रा ष्ट्रिय प्रतिभा पुरस्कार', 'पारिजात सिर्जनशील पुरस्कार', ,'धर्मादित्य धर्माचार्य पत्रकारिता पुरस्कार' आदिं हनेधुंकूगु दु। थःगु जीवनया उतरार्द्धपाखे वय्कः भाषा आयोगया दुजलय् मनोतित जुयादिल। थुकथं थौं भीत त्वःतावंम्ह सुरेश म्हो ई म्वानाः नं फुक्कसिगु मानसपटलय् यइपुगु लुमन्ति त्वःता वनेत ताःलाःम्ह व्यक्तित्व जूगु दु। मुत्यु संसारय् दकलय् मयःगु खयानं सुरेशया थें ज्यःगु मृत्यु फुक्कस्यां आशिका याइगु मृत्यु खः। थज्याःगु फुक्कस्यां आशिका याइगु मृत्युवरण यानावंम्ह सुरेश अमर जुइमा, वय्कःयात याकनं हे निर्वाण प्राप्त जुइमा। वय्कः मदया दुःखं कःपिं वय्कःया परिवारं संसार अनित्य खः धकाः मनन् यानाः धैर्य धारण यायेफयेमा।

May the soul of Suresh Kiran find peace, and may his love for mother tongue and inspiring spirit of his poems continue to guide us all.

■

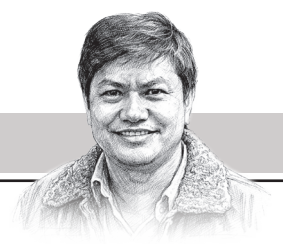

सुरेश किरण : हेर्दा सरल, पढ्दा लडाकुपन

सुनील महर्जन

सरल र सधैं हँसिलो मुहार, पत्रकारितामा भने लडाकुपन। सुरेशकिरण दाई (सुकि) मा यहि दुई विपरीत जस्ता देखिने गज्जबको स्वभावको संयोजन थियो। अनौपचारिक कुराकानीमा अक्सर ठटयौंली र विनित तवरले कुरा गर्ने सुकिको शैली र लेखनमा देखिने तिखोपनबीचको अन्तर नै उनको विशिष्ट पहिचान बन्यो। सुकिको पत्रकारिता केवल आवाजविहीनको आवाजमात्र थिएन। त्यो वञ्चनामा परेका, विभेदमा परेका र राज्यबाट पाखा लगाइएका सबैको निम्ति ठूलो भरोसा र शक्ति थियो। विभेदको छटपटी, बहिष्करणको पीडाविरुद्ध दृढतापूर्वक उभिने र अधिकारको तीब्र चाहनाले उनको लेखन धारिलो बनेको थियो।

हरेक प्रतिरोधको आवाजहरू प्रश्नबाट शुरु हुन्छन्। सुकिका लेखहरूमा खबर दारी,समानताको प्यासको स्पष्ट अनुभूति हुन्थे। सयौं वर्षदेखि एक भाषा, एक भेष, एक धर्म र एक संस्कृतिको घेरामा सीमित राज्यव्यवस्थामा सुकिले लेख रचना र कवितामार्फत जातीय, भाषिक र सांस्कृतिक वहिष्करणको निरन्तर प्रतिरोध गरे। **संविधानले विभेद अन्त्य परिकल्पना गरेपनि राजनीतिक दल, प्रशासन संयन्त्रमा जरो गाडेका विभेद अझै छन्। काठमाडौं उपत्यका र समग्र नेवाः समुदायले भोगेको यही यथार्थ विरुद्ध सुकिका शब्दहरू प्रखर रूपमा उत्रिन्थे। सुकिका तीन दशकभन्दा बढी समयसम्मको पत्रकारिता यसैका ज्वलन्त उदाहरण बने।**

प्रतिरोधको आवाज

सुकिले पञ्चायतको उतरार्द्धमा नेपालभाषाको चर्चित साप्ताहिक 'इनाप' मा कम्पोजिटरको रूपमा काम शुरु गरेका थिए। त्यहींबाट सुकिले पत्रकारितालाई नियाल्ने र बुझ्ने अवसर पाएका थिए। त्यसपछि क्रमशः स्तम्भ लेखनतर्फ उन्मुख हुँदै उनी नेपालभाषाको पहिलो दैनिक विश्वभूमीको सम्पादक बने। पछि सन्ध्याटाइम्स, नेपालभाषा टाईम्सको

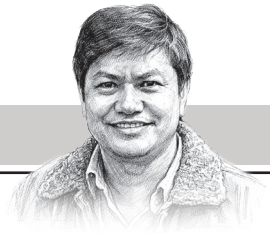

सम्पादक बने। सुकिले काठमाडौं उपत्यकाको रहनसहन, जीवनशैली, शहरी जीवनका अनेक विषयमा नेपाली भाषामा थुप्रै फिचर लेखहरू लेखें। नेपालभाषाको पत्रकारिता स्वयंमा भाषा आन्दोलनको एउटा सशक्त माध्यम थियो। नेपाल संवत् भिन्तुना आन्दोलनदेखि लिएर भाषिक अधिकारहरूले सुकिको चेतनाले भाषा,संस्कृतिलाई हेर्ने राज्यको गलत नियत,कानुन र नीति विरोधी बनाउँदै लगेको थियो। यही क्रममा अग्रज व्यक्तित्वहरू स्वर्गीय पद्मरत्न तुलाधर, मल्ल. के सुन्दर, राजेन्द्र श्रेष्ठ र जनकवि दुर्गालाल श्रेष्ठ विचार र संगतले उनलाई अझै वैचारिक रूपमा समृद्ध बनायो। आन्दोलन, अध्ययन र अनुभवसंगै उनको दृष्टिकोण परिपक्व, स्पष्ट र गहिरो हुँदै गयो। **यही विकसित चेतकै आलोकमा उनले समाज र राजनीतिका घटनाक्रमलाई परख गर्दै आएका थिए। यसले नै सुकिको पत्रकारिताको भूमिकालाई अझ स्पष्ट, प्रभावकारी र सशक्त तुल्याउँदै लगेको थियो।** उनको समग्र पत्रकारिता नै भाषा र संस्कृतिको अस्तित्वका लागि साबित भएको छ।

२०४६ सालको पहिलो जनआन्दोलनदेखि २०६२/०६३ को दोस्रो जनआन्दोलनसम्म सुकि राष्ट्रियस्तरमा नै उत्पीडित समुदायको वैचारिक आवाज बन्न सफल भए। उनले मधेश विद्रोह, आदिवासी जनजाति आन्दोलन र संविधान निर्माणको दशकभर संघीयता, पहिचान, समावेशी र समानुपातिक प्रतिनिधित्वका विषयमा निरन्तर तर्कपूर्ण लेख लेखिरहे। मधेश आन्दोलन केवल क्षेत्रीय आन्दोलन थिएन। त्यो आन्दोलन समानता र राष्ट्रियताको आन्दोलन थियो। भाषा र जातीय अधिकारको संघर्षले सबै समाजका उत्पीडित समुदायसंग सम्बन्ध राख्दछ भन्ने उनको तर्क थियो। मधेश आन्दोलनको माग पुरा गर्नाले भाषा, जातीय अधिकारको लागि दशकौंदेखि आन्दोलन गर्दै आएका नेवाः आन्दोलनकै एजेण्डा सम्बोधन हुने भनि सुकिले अनेक तर्क पेश गरेका थिए। प्रायजसो नेपालभाषामा लेख्ने सुकि आफ्नो विचारको पहुँच फराकिलो बनाउन नेपाली भाषामा नियमित रूपमा थुप्रै लेख्थे। **सुकिको चेतना केवल भाषिक अनुराग मात्रै थिएन। परम्परा र संस्कृतिको एकोहोरो मोहमात्र थिएन। त्यससंग जोडिएका संरचनात्मक विभेदको पनि बोध थियो। ,त्यो अन्त्य र समाधानको बारे स्पष्ट थिए। उनको समग्र लेख र रचना यही दृष्टिकोणाको प्रखर प्रतिविम्ब प्रस्तुत गर्दछ।**

सुकि सशक्त हास्यव्यंग्यकार पनि थिए। जनआस्थामा प्रकाशित हुने शहरभित्र स्तम्भमार्फत उनले समाजका विसंगतिहरूलाई तीखो तर रोचक शैलीमा प्रस्तुत गरे।

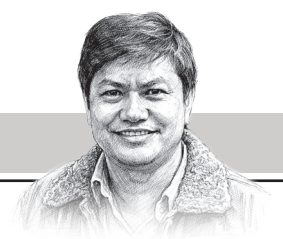

सुकिका व्यंग्य समाजका विकृति, राज्यको उदासीनता र सांस्कृतिक उपेक्षामाथि गरि एका तीक्ष्ण प्रहार थियो। पाठक हाँस्दै पनि असहज महसुस गराउने गरी सत्य उजागर गर्ने उहाँले व्यंग्यको विशेषता थियो। पाठकको त्यो हाँसो भित्र हाम्रो समाजको यथार्थ लुकेको हुन्थ्यो। प्रसिद्ध हास्यव्यंग्य कलाकार मनोज गजुरेलले समेत उनका व्यंग्यहरूबाट प्रेरणा लिएको उल्लेख गर्दै जनआस्थामा प्रकाशित उनका हास्यव्यंग्य सामग्री प्रयोग गरेर आफूले कमेडी बनाएको 'ऋण' तिर्न नपाएकोमा बताउँछन्। सुकिका लेखहरूले सामाजिक र राजनीतिक विकृतिमाथि तीक्ष्ण प्रहार गर्दै पाठकलाई सोच्न बाध्य पार्थे।

नेपालभाषाको कविता संग्रह घण्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन (घण्टाघरले मलाई समय सोधिरहेको छ) उनका आलोचनात्मक र स्वतन्त्र अभिव्यक्तिहरूको सशक्त दस्तावेज हो। कवि अभय श्रेष्ठले सुरेशकिरणलाई आफ्नो समयका सम्भवतः सबैभन्दा प्रतिभाशाली कविहरूमध्ये एकको रूपमा स्मरण गर्छन्। ' धेरैले पत्रकारिता, व्यंग्य लेखन र पहिचान आन्दोलनका माध्यमबाट चिन्ने गरेको भएपनि जसको सबैभन्दा उँचो व्यक्तित्व कवितामै प्रकट हुन्थ्यो। कवितामा समसामयिक विषयलाई उच्च शिल्पसहित अद्भुत व्यंग्यात्मक पुट दिने शैली उनको लेखनको विशिष्टता मानिन्थ्यो। यस्तो प्रवृत्तिमा मानन्धर स्तरका कवि विरलै भेटिन्छ।'

नेवाःआन्दोलनको नयाँ नजर

दुई दशकभन्दा लामो समय अन्तरालमा सुकिसंग हुने यस पंक्तिकारको हरेक भेटमा कुराकानीको विषय पत्रकारितासंगै नेवाः आन्दोलनको दृष्टिकोण र समसामयिक राजनीति हुन्थ्यो। संविधान निर्माणको दशकमा भेट हुँदा, हाम्रो मुख्य कुराकानी यही विषयमा केन्द्रित हुन्थ्यो। उनी आफ्नो धारणा स्पष्ट र गहिरोसंग राख्थे, र घटनाक्रमलाई हेर्ने नयाँ दृष्टिकोणहरू प्रस्तुत गर्थे। उनको कुरा सुनेपछि म एकछिन आफुनो बुझाइ र विचारको मूल्याकंन गर्थे।

पछिल्लो समयमा सुकिसंग एउटा सन्दर्भमा लगातार भेटघाट भइरहन्थ्यो। भेटमा नेवाः आन्दोलनको वैचारिक समयक्रमसंगै अधुरो हुँदै गएको नीष्कर्षमा पुगेका थियौं। संविधान निर्माणपछि नेवाः आन्दोलनको वैचारिक र भाष्य पुरानो भइसकेको अनुभव उनले सुनाए। भाषा बचाउनुपर्ने चेतबाट सुरु भएको आन्दोलन अहिले काठमाडौं महानगर पालिकाले कक्षा १ देखि ८ सम्म नेपालभाषा पढाउने अवस्था सम्म आइपुग्दा एउटा उचाई

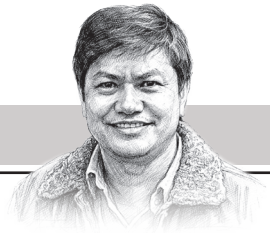

छोएको छ। वाग्मती प्रदेशले तामाङ भाषासँगै नेपालभाषालाई सरकारी कामकाजको भाषा घोषणा गरी यसको कार्यान्वयनमा अघि बढिरहेको छ। संविधान निर्माणपछि पहिचानसहित संघीयताको आन्दोलनले एउटा तहमा पुग्यो। सामाजिक सञ्जालमा अभियन्ताहरूको बहस धेरैजसो अवस्थामा बरालिएका छन्। अधिकाशं जातीय समाज, खलःपुचः अझै पर म्परादेखि गर्दै आएको नियमित काममा सीमित देखिन्छन्। उनीहरूको गतिविधि एजेण्डा केन्द्रीत छैनन्। बढ्दो शहरीकरण र राज्य नीति अनुकूल नहुँदा नेवाः समुदाय आफनै थातथलोमा अल्पमतमा पर्न थालेका छन्, र जनजीवन झन् झन् कठिन हुँदै गएको छ। सुकिको विश्लेषण अनुसार, यस्तो परिस्थितिमा पहिले जस्तो भाषाको आन्दोलनका बेला विकसित वैचारिक दृष्टिकोण अपर्याप्त हुँदै गएको छ। नागरिकको जीवन उन्नत बनाउने, दैनिक जनजीवनमा सुधार ल्याउने नयाँ वैचारिक दृष्टिकोण विकसित गर्नुपर्ने उनको जोड थियो। त्यो के हो भनि बहस, छलफल चलाउनुपर्ने खाँचो उनले औल्याएका थिए।

पछिल्लो भेटमा भाषा आयोगको कार्यकक्षमा घण्टौं उनीसंग कुराकानी गर्ने क्रममा उनले उदाहरण दिँदै भनेका थिए नेवाः समाजमा 'भाषा म्वासा जाति म्वाई' (भाषा बाँचे जाति बाँच्छ) र 'जनता म्वासा भाषा म्वाई' (जनता बाँचे भाषा बाँच्छ) भन्ने एउटा भाषा केन्द्रीत र अर्को जनजीवन केन्द्रीत अलग अलग दृष्टिकोण छन्। यही दुवै दृष्टिकोणलाई एकिकृत गरी लग्नुपर्दछ। यही एकिकृत दृष्टिकोणको महत्वलाई लेख लेख्ने उनले सुनाएका थिए। त्यसपछि पत्तिकारले यो विषयमा एउटा अन्तरक्रिया कार्यक्रम नै आयोजना गरौला भनेको थिएँ।

पछिल्लो भेटमा भाषा आयोगको कार्यकक्षमा घण्टौं संगै बसेर कुरा गर्दा, सुकिले नेवाः समाजमा भाषा सम्बन्धी दुई दृष्टिकोणको उदाहरण दिनुभयो। उनले भने 'नेवाः समाजमा भाषा म्वासा, जाति म्वाई अर्थात् (भाषा बाँचे जाति बाँच्छ) भन्ने एउटा दृष्टिकोण छ। पहिले भाषा र त्यसपछि जाति भनेर यस दृष्टिकोण भाषालाई केन्द्रबिन्दुमा राखेर सोच्दछ। यसले भाषा संरक्षणलाई केन्द्रमा राखेर काम गर्ने। अर्को दृष्टिकोण छ ' जनता म्वासा, भाषा म्वाई ' अर्थात जनताको जीवन र आवश्यकता पहिले, भाषा पछि भन्ने दृष्टिकोण। यहाँ जनजीवनलाई प्राथमिकता दिँदै भाषाको प्रयोग र विकास गर्ने कुरालाई जोड दिन्छन्। सुकिको तर्क अनुसार, यी दुई दृष्टिकोण अलग भए पनि दुवै महत्वपूर्ण छन्। केवल भाषा केन्द्रित दृष्टिकोणले भाषाको संरक्षण त गर्छ, तर जनताको दैनिक जनजीवनलाई र भोग्नुपरिरहेको समस्यालाई गौण ठान्छन्। अर्कोतर्फ, जनजीवन केन्द्रित दृष्टिकोणले जनजीवनको समस्या हल भयो भने, राज्यमा पहुँच भयो भने भाषाको

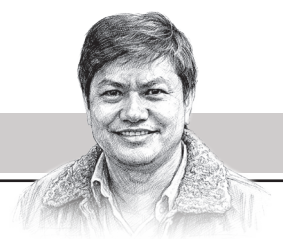

विकास गर्न सकिन्छ भन्ने दृष्टि रहेको छ। त्यसैले, सुकिको विचारमा, यी दुवै दृष्टिकोणलाई एकीकृत गरेर लागू गर्नुपर्छ। भाषा र जनजीवन दुबैलाई समेटेर योजना र नीति बनाउँदा मात्र नेवाः समाजमा भाषाको संरक्षण र प्रयोग दुवै सन्तुलित र प्रभावकारी बन्न सक्छ भन्ने उनको बुझाई बन्दै गएको थियो। 'तपाई जस्तो मानिस भाषा आयोगमा भएकोले तपाईले जागिर भन्दा पनि एउटा सामाजिक दायित्वसहित काम गरिरहनुभएको छ' भनेर पत्तिकारले भने। यसले गर्दा पहुँच पनि महत्वपूर्ण छ भनेर मैले भने। उनले सहमति जनाएका थिए।

त्यही क्रममा नेवाः हकअधिकार, संस्कृति, सम्पदाको क्षेत्रमा काम गर्दै व्यक्ति चर्चित भएपछि कुनै दलको उम्मेदवार बनि चुनाव लड्ने नीतिको विषयमा केलाउँदै थिए। ' कुनै अभियन्ता कुनै दलमा गयो भने एजेण्डासहित गएको वा दलको एजेण्डा स्वीकार गरेको हो भनि कसरी बुझ्ने?' यो रणनीतिबाट पनि नेवाः समुदायको हकहितका मुद्दा सम्बोधन हुन्छन् नै भने शंकै रहेको उनले सुनाए।

नेवाः आन्दोलनमा वर्गीय दृष्टिले हेर्नुपर्ने कतिको जरुरी छ? भनेर कुरैकुरामा उनलाई सोधेको थिए। उनले आफ्नै जीवनको उदाहरण दिँदै वर्गलाई उपेक्षा गर्न नहुने महसुश भइरहेको कुरो सुनाए। नेवाः समाजभित्र दलित नभएको जिकिर गरेपनि अझै छुवाछुत, वहिष्करणको शिकार बनेकाहरू मनोविज्ञान कस्तो हुँदोरहेछ भनेर उनले सुनाएका थिए। भाषा आयोगमा बसेर उनले महसुश गरेका घटनालाई विश्लेषण गर्दै नेवाः समाजमा बुझाउँदै आएको बुझ्दै विषयलाई नयाँ शिराबाट केलाउनुपर्ने चिन्तन गरिरहेका थिए।

पत्रकारिताको तीक्ष्ण दृष्टि

सुकिको जीवनशैली साधुको जस्तो सरल र अपरिग्रह थियो। उनले आधारभूत आवश्यकताभन्दा बाहिरको भौतिक वस्तु संकलनमा खासै रुचि राख्दैनथे। पछिल्लो समय भाषा आयोगको काम र लेख्ने र पढनेमा व्यस्त थिए। त्यसपछिको अधिकाशं समय उनी भाषा, संस्कृति र सामाजिक हितका काम खर्च गर्दथे। अरूलाई लेख्न र पढ्न प्रेरित गर्न उनी सधैं तत्पर रहन्थे। जात्रापर्व, संस्कृति र सम्पदाको बारेमा लेख्दा उनी सधैं पत्रकारिताको दृष्टिकोणमा जोड दिन्थे। उनी भन्थे, 'संस्कृतिविद्ले कुनै संस्कृतिको धार्मिक, सांस्कृतिक वा ऐतिहासिक पक्षमाथि लेख्छन्, तर पत्रकारले त्यही विषयलाई पाठकको दृष्टि र वर्तमान समाजसंग जोडेर प्रस्तुत गर्नुपर्छ। यही कोण चयन पत्रकारि ताको विशेषता हो।' इन्द्रजात्राको अवसरमा नेपाल समाचारपत्र दैनिकका प्रकाशित

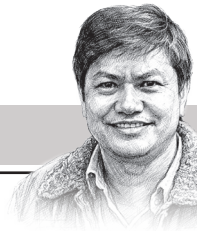

इन्द्रजात्राको राजनीतिक पक्ष सुकिको लेख यसैको एउटा उदाहरण थियो। सुकिले जात्रा वा मौलिक संस्कृतिका लेख लेख्दा मात्र पुरानो विवरण राख्दैनथे, त्यसलाई पाठकको दैनिक जीवनसंग जोडेर फरक र रोचक बनाउँथे। अरूले लेख्न हतोत्साहित हुँदा पनि सुकि सहज मुस्कानसहित भन्थे ' शुरु गर, अभ्यास गर्दे गए राम्रो लेख्न सकिन्छ। यही गुणले धेरै नयाँ लेखक र पत्रकारलाई प्रेरित गरेको थियो। साधु जीवनशैली, गहिरो वैचारिक दृष्टि र पत्रकारिताको तीक्ष्णता यी सबै सुकिको पहिचान बने।

नरम मिजास र सहयोगी स्वभावका सुकि मानिसका रूपमा जति असल थिए, प्रतिभाका हिसाबले त्यतिकै कुशल पनि थिए। यही स्वभावले उनको प्रतिभालाई र उनको प्रतिभाले स्वभावलाई झन्झन् उजिल्याएको थियो। स्वभावमा अहंकार लेश पनि थिएन। सामाजिक जीवनमा काम गरेपनि दिनुपर्नेले श्रेय नदिएको, समाजमा मन्दिर मा गजुर हालेर झै जश लिएझै काम गरे जस्तो देखाउने प्रवृतिको होडबाजी भएको प्रसंग निस्किदाँ त्यस्तो नाम, श्रेयको अवधि क्षणिक हुने कुरा गर्दथे। तथागत गौतम बुद्धको अनित्य बोध गर्नुपर्ने विचार राख्दथे। निम्न मध्यमवर्गीय परिवारको संघर्षबीच बाटै उनले आफनो प्रतिभा र क्षमतालाई मिहिनेतले तिखारेका थिए। सुकिको यही नै जीवनमा ठूलो पुरुषार्थ थियो। पैसाको भन्दा पनि पत्रकारिताको चिन्ता गर्ने सुकी पछिल्लोपटक मातृभाषाको विकासको लागि उदार लोकतान्त्रिक व्यवस्था मात्रै पर्याप्त छैनन् धारणा नीष्कर्षमा पुगिसकेका थिए। समावेशी र समानुपातिक लोकतन्त्रमा मात्र मातृभाषाको पत्रकारिता विकास हुनेछ र मातृभाषाको पत्रकारिता राम्ररी फुल्ने र फुल्ने अवसर त्यसका लागि आत्मसम्मानसहित सारभुत संघीय व्यवस्था नै चाहिन्छ छन् भन्ने सुकिको निचोड थियो। उनले सार्वजनिक रूपमा पनि यसको अभिव्यक्ति गर्दै आएका थिए।

आफ्नो दैनिक जीवनयापनका चिन्ताहरूबाट मुक्त भएर भाषा आयोगको सदस्य रूपमा आफ्नो अनुभव, क्षमता सदुपयोग गर्दै राज्यको भाषा नीति बनाउने काममा जब सक्रिय थिए,त्यही बेला फागुन २५ गते सोमबार ह्दयघातका कारण उनको जीवन रोकियो। नेवाः आन्दोलन, नेपालको जनजाति आन्दोलन र उत्पीडन समुदायको एउटा आवाज,संघर्षको प्रतिक र मातृभाषाका अग्रज पत्रकार पनि मौन भए। यही नै समाज र देशका ठूलो बिडम्बना ठहरियो। त्यसैले होला फागुण २७ गते बुधबार उनको शवयात्रामा नरसाउने आँखा शायदै थिए।

(लेखक नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूका वरिष्ठ उपाध्यक्ष तथा नेपाल समाचारपत्र दैनिकका सहायक सम्पादक हुनुहुन्छ।)

लुमन्ति, सुरेशकिरण मानन्धरया

जुजुमान महर्जन

जि यँ महानगरपालिकापाखें न्ह्याका वयाच्वंगु सामुदायिक एफएम मेट्रो एफएमय् ज्याभ्वः न्ह्याकाच्वनागु। थौंकन्हय् सुथय् नेपालभाषां बुखँ बीमाःगु जूगुलिं नेपालभाषाया ज्याभ्वः छु छु जुल धकाः नेवाःअनलाइनखबर डट कम चायकाबलय् सुरेश किरण मानन्धरयात हृदयाघात जुयाः अस्पताल यंकल धइगु बुखँ खना। पत्याः हे याय् थाकूगु, अबले तुं नेपालभाषा न्हिपौया सम्पादक तेज महर्जनयात फोन यानागु, तर स्वापू मजुल। व लिपा मेट्रो एफएमया सहकःमि उदेन न्हूसाय्मियात फोनं स्वापू तयाबलय् सुरेश दाइ मदयेधुंकूगु खबर बिल व सुरेश दाइयात शवगृहस तयाः लिहां वयाच्वनागु खँ कन। पत्याः हे याये थाकूगु खँ। संसार अनित्य खः, तर थुलि याकनं उकथं वनी धइगु मनय् मदुगु। बिचाः हे याय् मफूगु। तसकं बिचाः मयानागु दुःखद घटना जुल।

सुरेशकिरण दाइ भाषाख्यलय् वसांनिसें म्हस्यूगु जूसां नं खास हे दुग्यंक खँल्हाबँल्हा याय्गु उलि मजू। जि च्वनागु वडाया नापनापं गनं ज्याभ्वः जुल धाःसा वा विज्ञापन बीमालीगु इलय् सन्ध्याटाइम्सया ज्याकुथिइ वनेगु। अन सुरेशदाइ नापलाःसां खास हे खँ जुइमखु।

जब नेपालय् १६घौतक लोडसेडिङ जुल, उगु इलय् वयूकःनाप सतिल। उगु इलय् पत्रिका छापे याय्गु निति च्वसुत वइगु, तर टाइप याय्गु ज्या इलय् हे क्वमचाइगु जूगुलिं सन्ध्याटाइम्सया ज्याकुथिइ वइगु छुं छुं च्वसुत टाइप याय्माःगु खँ वल। थुकिया निति पासा ज्ञानकुमार महर्जनं टाइप याय्गु निति जितः रिफर याःगु जुल। उकियात स्वीकार यानाः च्वसुत टाइप यायेगु ज्या याना। टाइप याःगु बापत पारिश्रमिक नं वयूकलं बियादीगु खः। थ्वहे भ्वलय् च्वसुत टाइप यायेगु जक मखु, च्वसुयात कयाः खँल्हाबँल्हा जुइगु खः। च्वसुइ वइगु समस्यायात कयाः सहलहया भ्वलय् वयूकलं पत्रिकाया निति च्वसुत च्वयेगु निति घ्वाय्गु ज्या नं यानादिल। थ्व स्वयां न्ह्यः छकू निकू बुखँ, च्वसुत च्वय्गु याःसां नं जिगु ल्हाः उलि मन्ह्याःगु जुल।

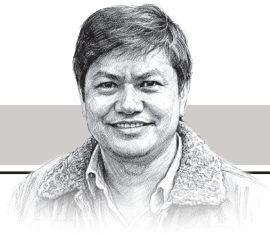

जि मेट्रो एफएमय् ज्या यानाच्वनागु जूसां नं उगु इलय् जनस्वास्थ्य सरोकार ट्रष्ट (फेक्ट-नेपाल) अन्तर्गत सामुदायिक प्रजनन् स्वास्थ्य तथा परामर्श सेवा केन्द्रय् ज्या यानाच्वनागु खः । फेक्ट-नेपालय् विशेषयानाः समुदायस वनाः ज्या यायगु । मेट्रो एफ.एम.य् ज्याभवः न्ह्याकूगु ईकथं जक पारिश्रमिक बीगु जूगुलिं नं जि फेक्ट-नेपाललिसे आबद्ध जुयाच्वनागु खः । फेक्ट-नेपालय् लैंगिक हिंसायात कयाः परामर्श बीगु भ्वलय् पीडकलिसे खँ ल्हायगु खः । थ्वहे भ्वलय् मेट्रो एफएमय् बिदा कयाः २०६६सालय् जाजरकोट जिल्लाय् मिस्तयगु मचाछें कुहाँवइगु समस्या (प्रोलाप्स)यात कयाः शिविर वनागु जुल ।

> “वय्कलं तसकं बुगः मछिंक कनादीगु खँ ‘आःतक नं लुमनाच्वनीगु खः, “नैपालभाषा रयलय् न्हू पुस्ता वा ल्याय् म्हत हय् मफूगुलिं क्रीसं गबलैतक दुःख सियाच्वनैमालीगु खः ?”

च्वसुया नितिं जि जाजरकोट वनाबलय् अन खनागु लूयात कयाः सुरेशदाइलिसे सहलह जूगु खः । ई.सं. २००९स जाजरकोटय् झाडाबान्ता जुया आपालं मनूत सीगु जुल । उकियात नियन्त्रणय् कायेत सरकारयात नं तसकं थाकूगु खः । महामारी छुं भचा नियन्त्रणय् वःगु इलय् फेक्ट-नेपालया स्वास्थ्यकःमिया पुचःलिसे मिस्तयगु मचाछें कुहाँवइगु समस्यायात कयाः जूगु शिविरया भ्वलय् जाजरकोट वनेगु ह्वःताः चूलाःगु खः । प्रोलाप्स अर्थात मिस्तयगु मचाछें कुहांवयगु समस्यायात कयाः परामर्श, अभ्यासलिसें मिजंतयत थुकिया बारे थुइकेगु ज्या जिमिगु खः । थ्वहे भ्वलय् जिपिं जाजरकोटया धिमे, झाप्रा, दशेरा, भूर व पुन्माय् ज्या यानागु जुल । उगु इलय् जाजरकोटय् झाडाबान्ता गुकथं न्यनावन धइगु खँ नं सीकेगु ज्या जुल । अन् क्वय् जातकथं कयातःपिं सार्कीतसें सा सीधुंकाः ला नयगु ज्या जूगु खःसा अनं हे झाडाबान्ता न्यनावंगु जुल । अन उकथं न्यनावंगुया मू हुनिं धइगु चःबि मदुगु खः । अन चःबिइ मवंसे मनूत खुसिइ आछि याःवनीगु खःसा वहे खुसिया लः त्वनाः अनच्वंपिं मनूत बिरामी जूगु खः । जिपिं झाप्राय् च्वनाबलय् अन ब्वनेकुथि दु, तर चःबिया व्यवस्था

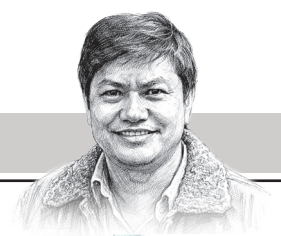

मदु। वनेमाल धाःसा तप्यंक खुसिइ हे वनेगु। जिपिं नं उगु इलय् सुथय् न्हापा खुसि सिथय् च्वंगु तःग्वःगु ल्वहंया दथुइ वनेगु व अन मनूत वइ धकाः ताःहाकःगु कथिइ रुमाल तयाः धस्वाकातय्गु। थुकिंयानाः अन मनूत आछि यानाच्वंगु दु धकाः थुइकीगु। ब्वनेकुथिया मस्तय्के सरसफाइ (यचुपिचु) मदुगु जक मखु, भुजिंत थुलि हय् भुनाच्वनी कि मस्तय् ख्वालय् भुजिंत जक खनी। अथेहे नयाच्वनेबलय् छपा ल्हातं भुजिंत ख्यानाच्वनेमाःगु अवस्था। भुजिंया खानी हे धाःसां पाइमखु, तसकं दयनीय अवस्था। नय्गु नितिं छुं मदु धाःसां पाइमखु। पुन्माय् शिविर जूबलय् ला अन गैर सरकारी संस्थापाखें चःबि मदुगुलिं हरेक छैंखाया नितिं छगू छगू चःबि दयेकाब्यूगु खः। गुकिंयानाः अनच्वंपिं मनूतय्त भ्काडाबान्ता मकयेमा धकाः। जिमिसं अन निरीक्षण नं यानागु खः। चःबिया नितिं दयेकातःगु थाय् ला थीथी हलंज्वलं तय्गु कोथा यानातल। न्यना, छाय् थथे यानागु ? उमिगु लिसः खः, 'थजाःगु बांलाःगु थासय् नं गथे आछि याःवनेगु ? न्ह्याथाय् वंसां जि हे ज्युनि।' खतुं उगु थाय् उपिं च्वनेगु थाय् स्वयां यक्व हे बांलाः चःबि दय्कातःगु कोथा। थ्व छगू प्रतिनिधिमूलक घटना जक खः। आपालं लुमंकेबहःगु घटनात जूगु जुल।

सुरेशदाइलिसे थजाःगु हे जाजरकोटलिसे थीथी जिल्लाय् चाःह्यूवनाबलय् जूगु घटनाया खँय् सहलह ब्याका। थ्वहे भ्वलय् वय्कलं थजाःगु खँयात हे पिने हयाः झीगु

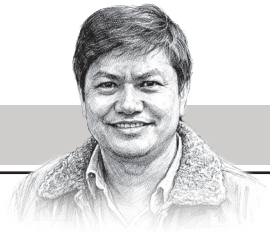

समाज, देय्या बारे मनूतय्त थुइके बीगु खः । च्वय्गु ज्या यायेमाल धकाः ग्वाका नं दीगु खः । तर अनया किपा मदुगु हुनिं च्वय्गु ज्या मजुल । अथेखःसां भीगु भाय्, पत्रिकानिसे भीगु हरेक पक्षयात कयाः सहलह जुयाच्वन । थ्वहे सहलहया भ्वलय् वय्कलं तसकं नुगः मछिंक कनादीगु खँ आःतक नं लुमनाच्वनीगु खः, 'नेपालभाषा ख्यलय् न्हू पुस्ता वा ल्याय्म्हत हय्मफूगुलिं भीसं गबलेतक दुःख सियाच्वनेमालीगु खः ?'

सुरेशदाई पत्रिकाया निति चान्हि मधासे ज्या यानाच्वनीगु । नापलाइबलय् पत्रिकाया खँय् च्यूताः प्वंकाच्वनीगु । जब जि 'लहना वाःपौ'लय् आबद्ध जुयाः, उगु इलय् वय्कलं आर्थिकपक्षयात कयाः नं आपालं बः बियादीगु खः । खय्त ला पासापिं नृपेन्द्रलाल व सुरेन्द्रभक्त नं भीगु भाषाया सेवाया नापनापं आर्थिकरूपं भी गुकथं थाहांवनेगु खः धकाः सहलह जुयाच्वनीगु खः । व हे हुनिं लहनायात न्ह्याकेमाःगु खँत जुइगु खः । अथेहे थुगु खँय् वय्कलं सुझाव नं बियाच्वनीगु खः । भीसं स्यूगु हे जुल, भाषाख्यलय् आर्थिक स्वयां भावनात्मकरूपं जक ज्या यानाच्वनीगु । गुकिंयाना व्यवहारय् तक्यनीबलय् भाषाप्रति लगाव दुसां नं थःत पायेत थाकुयाच्वनीगु । गुलि मनूत असन्तुष्ट जुयावन । गुलि भाषाख्यलं हे तापाना वन । थ्व खायुगु यथार्थ खः, अले न्हू पुस्ता वा ल्याय्म्हत न्ह्यज्याकेमफूगु हुनिं नं थ्वहे खः ।

लुमकेबहःगु खँ, सुरेशदाइ मदुगु थ्यंमथ्यं छवाःति न्ह्यः जक, मेट्रो एफएमय् अन्तवार्ता कयागु खः । प्रतिनिधिसभा दुजःया चुनावय् ब्वति काःगु दलयात नेवाःतय्गु सरोकार सम्बन्धय् खँल्हाबल्हा यानागु खः । नेवाः सरोकार सम्बन्धि छुं खँयात कयाः खँल्हाबँल्हा याय्माल धाःसा वय्कलं म्हाः धाइमखु । वय्कलं ब्यस्त इलय् नं म्हाः मधासे ई बियाच्वनीगु खः । थुकिं नं वय्कः नेवाःतय्गु खँय् गुलि सम्बेदनशील जू धइगु क्यं, गुकियात भीसं नालायंकेमाःगु नं खनेदु, नेपालभाषा, जाति, संस्कृति हरेक पक्षय् वय्कःया समर्पणयात ।

न्ह्याबलें ख्याःखँ ल्हानाच्वनीगु, तंचाय् हे मसःम्ह अथेहे, भीगु भाषाख्यलय् हरेक पक्षं स्वःसां नं उलि हे जाहाँ थियाच्वंगु नगु भी सुरेश दाइ थौं थःगु फुक्क जीवन भाषाख्यःयात पानाः सुंयात छुं मधासे त्वःतावन । तसकं तधंगु दुःखया खँ जुल । खय्त ला जीवन अनित्य खः, सकस्यां छन्हु संसार त्वःता वने हे माः, तर वय्कलं धयादीगु भीगु भाषाख्यलय् न्हूगु पुस्तायात गथेयानाः दुत हय्गु खः, आःतक नं खँ हे जक जुयाच्वन ।

■

दृढ व्यक्तित्व सुरेश किरण

पूर्ण ढुवाल

भाषासेवी सुरेश किरण मानन्धरलाई सम्झँदा मेरो मनमा सधैं एउटा निष्ठावान, शान्त स्वभावका अनि विचारमा अत्यन्त दृढ व्यक्तित्वको छवि उभिन्छ। उहाँसँगको भेटघाट, संवाद र सार्वजनिक कार्यक्रममा देखिएको सक्रियता सम्झँदा लाग्छ, कसैले यदि आफ्नो भाषा, संस्कृति र समुदायप्रति सच्चा प्रेम गर्न सक्छ भने त्यो उदाहरण सुरेश किरण मानन्धर नै हुनुहुन्छ।

उहाँको जीवन यात्राको मूल केन्द्र नेपाल भाषा सेवा थियो। नेपाल भाषा उहाँका लागि केवल बोलचालको साधन थिएन, त्यो त इतिहास थियो, पुस्तौंदेखि सञ्चित ज्ञान थियो, पहिचान थियो र समाजको आत्मा थियो। यही भावनाले उहाँलाई निरन्तर सक्रिय बनायो। नेपालका विविध भाषा संस्कृतिमध्ये विशेषतः नेपालभाषा अध्ययनको संरक्षण, विकास र पुस्तान्तरणमा उहाँले उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउनु भएको छ।

उहाँ बोल्दा स्वर कहिल्यै चर्को हुँदैनथ्यो, तर शब्दहरू अत्यन्त प्रभावशाली हुन्थे। उहाँको भनाइमा तर्क हुन्थ्यो, इतिहास हुन्थ्यो र भविष्यप्रतिको चिन्ता पनि मिसिएको हुन्थ्यो। "भाषा हरायो भने समुदायको स्मृति हराउँछ," भन्ने उहाँको भनाइ धेरैले उद्धृत गर्ने गर्थे। उहाँले बारम्बार मातृभाषामा शिक्षा, सरकारी कामकाजमा स्थानीय भाषाको प्रयोग र नयाँ पुस्तालाई आफ्नो भाषा सिकाउने विषयमा जोड दिनुहुन्थ्यो।

सुरेश किरण मानन्धरको अर्को विशेषता उहाँको अध्ययनशीलता थियो। कुनै पनि विषयमा बोल्नु अघि उहाँ पर्याप्त अध्ययन गर्नुहुन्थ्यो। पुराना दस्तावेज, लोककथा, सांस्कृतिक परम्परा, जात्रा-पर्व, लिपि र भाषिक इतिहासबारे उहाँको जानकारी प्रशंसनीय थियो। उहाँसँग केहीबेर बस्दा मात्र पनि धेरै कुरा सिक्न पाइन्थ्यो। उहाँ ज्ञान बाँड्न कन्जुस्याइँ गर्नुहुन्नथ्यो; बरु नयाँ पुस्ताले सिकून् भन्ने चाहना बढी देखिन्थ्यो।

उहाँलाई विभिन्न सभा, गोष्ठी, सांस्कृतिक कार्यक्रम र पुस्तक विमोचनमा देख्न पाइन्थ्यो। जहाँ भाषा र संस्कृतिको कुरा हुन्थ्यो, त्यहाँ उहाँको उपस्थिति स्वाभाविक जस्तै लाग्थ्यो। धेरैजसो कार्यक्रममा उहाँ चुपचाप पछाडि बसिरहनुहुन्थ्यो, तर बोल्ने

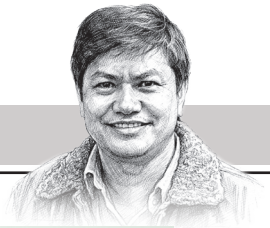

अवसर पाएपछि सबैको ध्यान केन्द्रित हुन्थ्यो । सरल भाषामा गहिरो कुरा राख्ने क्षमता उहाँमा थियो । उहाँले दिने पत्रकारिताको तालिमले मलाई कयौं पटक प्रभावित बनाएको छ । उहाँमा रहेको भाषिक ज्ञान, साँस्कृतिक अभ्यास, पत्रकारिताको तीक्ष्ण प्रयोग प्रेरणादायी छ ।

व्यक्तिगत रूपमा पनि उहाँ अत्यन्त विनम्र हुनुहुन्थ्यो । आफ्नो योगदानको चर्चा आफैं कहिल्यै गर्नुहुन्नथ्यो । अरूलाई अघि सार्ने, नयाँ लेखकलाई हौस्याउने, युवाहरूलाई अनुसन्धानतर्फ प्रेरित गर्ने उहाँको बानी थियो । उहाँले कहिल्यै प्रसिद्धि खोज्नुभएन, कामलाई नै आफ्नो परिचय बनाउनुभयो ।

आज जब समाज तीव्र आधुनिकतासँग दौडिरहेको छ, स्थानीय भाषा र संस्कृतिहरू संकटमा परिरहेका छन्, त्यस्तो बेला सुरेश किरण मानन्धरजस्ता व्यक्तित्वको सम्झना अझ बढी सान्दर्भिक हुन्छ । उहाँले देखाएको बाटो स्पष्ट छ । आधुनिक बन्ने, तर जरा नबिर्सने । प्रगति गर्ने, तर पहिचान नगुमाउने ।

उहाँलाई सम्झँदा लाग्छ, केही मानिसहरू शरीरले मात्र बिदा हुन्छन्, विचारले होइनन् । सुरेश किरण मानन्धर त्यस्तै व्यक्तित्व हुनुहुन्छ । भाषा, संस्कृति र समाजप्रतिको उहाँको समर्पण सधैं प्रेरणाको स्रोत बनी रहनेछ । उहाँको स्मृति शब्दहरूमा सीमित छैन, त्यो त पुस्तापुस्ताले बोलिरहने भाषा र जोगाइरहने संस्कृतिमा जीवित रहनेछ ।

■

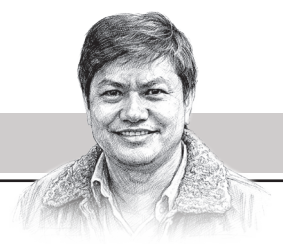

व्यक्ति एक व्यक्तित्व अनेक

झबिन्द्र भुस्याल

पत्रकारिता मात्र होइन मातृभाषाको विकास अध्ययन-अनुसन्धानमा निरन्तर क्रियाशील एक सालिन व्यक्तित्वको रूपमा मैले सुरेश किरणलाई चिन्दछु।

प्रेस काउन्सिलमा तेह्र वर्ष अघि प्रवेश गरेसँगै मेरो पत्रकारिता क्षेत्रमा लगाव मात्र बढेन यस क्षेत्रका अग्रज, मुर्धन्य समकालीन र अनुजसँगको सम्पर्क सम्बन्धले थुप्रै उचाइ पार गरेको छ।

पत्रकारिता कर्मकै सन्दर्भमा मेरो सुरेश किरणसँग परिचय भएको हो। उहाँसँग परिचय मात्र भएन महत्वपूर्ण कार्यमा सहकार्य गर्ने मौका समेत जुऱ्यो।

नेपाली र विशेषगरी नेपाल भाषाका एक प्रभावशाली लेखकका रूपमा मात्रै परिचित थिएनन्, उनी साहित्य र भाषा आन्दोलनका सक्रिय अभियन्ताका रूपमा समेत चिनिएका व्यक्ति हुन्। उनका लेख, रचना र कृतिहरूमा समाजको विसङ्गति, राजनीति र समसायिक विषयमाथि निकै धारिलो र रोचक प्रहार भएको पाइन्छ। नेपाली र नेपालभाषा दुवैमा उत्तिकै प्रखर उहाँका लेखहरूमा काठमाडौँको रैथाने संस्कृति, नेवारी जीवनशैली, कला संस्कृति र परम्पराका साथै वर्तमान परिदृश्य समेत गहन एवं कुशलपूर्वक प्रस्तुत गरिएको हुन्छ।

उहाँका कविता, निबन्ध र जीवनीसम्बन्धी कृतिहरूले उहाँको लेखन एवं सम्पादनकलाको प्रस्फुटन भएको देखिन्छ।

पत्रकारितामा सुरेश किरण

लामो समयदेखि पत्रकारितामा समेत संलग्न सुरेश किरण विभिन्न पत्रपत्रिकामा लेखमार्फत आमपाठकमा किरण छरिरहनुहुन्थ्यो। उहाँले विभिन्न पत्रपत्रिकामा सम्पादकीय भूमिका निर्वाह गरिसक्नु भएको छ।

नेपाल भाषाको दैनिक पत्रिका सन्ध्या टाइम्स नेपालभाषा टाइम्सजस्ता नेपाल

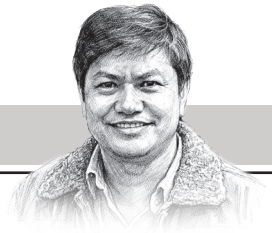

भाषाको महत्वपूर्ण पत्रिकाको सम्पादकको रूपमा समेत कार्य गरिसक्नु भएको छ।

मातृभाषाको रूपमा रहेको प्रमुख भाषा, नेपाल भाषाका महत्वपूर्ण पत्रिकाको सम्पादकको रूपमा कार्य गरेको र भाषिक अध्ययन-अनुसन्धान र विकासमा अमिट छाप बनाइसकेको व्यक्ति भएकोले उहाँको विज्ञता धेरैतिर प्रयोगमा आएको थियो।

काउन्सिलसँगको सहकार्य

प्रेस काउन्सिल नेपालले मातृभाषाको पत्रकारिताको विकासको लागि समेत काम गरिरहेको छ। पत्रपत्रिका वर्गीकरण गर्दा साहित्यिक एवं भाषिक पत्रपत्रिकाको वर्गीकरण सहुलीयत प्रदान गर्नेदेखि भाषिक क्षेत्रमा एवं पत्रकारितामा योगदान गर्नेलाई पुरस्कार र सम्मान प्रदान गर्ने, विभिन्न भाषामा आचारसंहिता अनुवाद गरी प्रकाशन र प्रचार गर्ने, सम्बद्ध निकायसँग छलफल, अन्तरक्रिया गर्ने र नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने कार्य गर्दै आएको छ।

पत्रकार आचारसंहितालाई विभिन्न मातृभाषामा अनुवाद गर्ने क्रममा नेपाल भाषामा अनुवाद गरिएको थियो। जुन अहिलेसम्म प्रकाशन एवं प्रचारका रूपमा रहेको छ। त्यस्तै पत्रपत्रिका वर्गीकरण गर्न तत्भाषाका विज्ञको अध्ययन हुने हुँदा नेपाल भाषाका पत्रपत्रिका मूल्याङ्कन गर्न विशेषज्ञको रूपमा कार्य गर्दा समेत काउन्सिलले उहाँबाट सहयोग प्राप्त गरेको छ।

पत्रपत्रिका, रेडियो, टेलिजिभन र अनलाइन सञ्चार माध्यममा राष्ट्रियभाषामा पत्रकारिता गर्ने व्यक्ति, संस्था वा कार्यक्रमलाई प्रदान गर्ने गरी प्रेस काउन्सिल नेपालले स्थापना गरेको प्रेस काउन्सिल भाषागत पत्रकारिता पुरस्कार २०६४

> “नेपाली र नेपालभाषा दुवैमा उत्तिकै प्रखर उहाँका लेखहरुमा काठमाडौंको रैथाने संस्कृति, नेवारी जीवनशैली, कला संस्कृति र परम्पराका साथै वर्तमान परिदृश्य समेत गहन एवं कुशलपूर्वक प्रस्तुत गरिएको हुन्छ।”

सालमा उहाँ सम्पादक रहेको नेपालभाषाको दैनिक पत्रिका सन्ध्याटाइम्स दैनिकले प्राप्त गरेको थियो। पुरस्कार प्राप्त गर्ने योगदानकर्ताको रूपमा सम्पादकीय नेतृत्व सम्हालेको नाताले उहाँलाई नै जान्छ। यसरी काउन्सिलसँग उहाँको विभिन्न सिलसिलामा सहकार्य भयो भने काउन्सिलले विज्ञताको कदर र सम्मान गरेको अभिलेख सुरक्षित छ।

पत्रकारिताका हिसाबले हाम्रो सम्बन्ध र मित्रता गाढा रह्यो। नेपाल र नेपालीभाषा साहित्यका एक बहुआयमिक व्यक्तित्व सुरेश किरणको हाल हृदयघातका कारण मृत्युको खबर नृपेन्द्रजीले सुनाउँदा साह्रै दुःखित त भए, एक होनाहार मित्र पत्रकार र भाषिक योद्धालाई गुमाउनुपर्दा अहिलेसम्म पनि पीडाबोध भइरहेको छ। साहित्य, भाषा, पत्रकारितामार्फत नेपाली साहित्य र पत्रकारितामा अमूल्य छाप छाडेर उहाँ यो संसारबाट बिदा लिनुभएको छ।

उहाँ एक कुशल लेखक पत्रकार भाषा र संस्कृति संरक्षकको रूपमा सदैव रहिरहनु हुनेछ। उहाँको असामयिक निधनले नेपाली र विशेषगरी नेपालभाषाको बौद्धिक जगतमा अपुरणीय क्षति पुगेको छ। तर उहाँका कृतिले नयाँपुस्ताका लेखक र पत्रकारलाई सधैँ मार्गदर्शन गरिरहनेछ। उहाँप्रति हार्दिक श्रद्धासुमन व्यक्त गर्दछु। ●

लेखक प्रेस काउन्सिल नेपालका मुख्य अधिकृत हुनुहुन्छ।

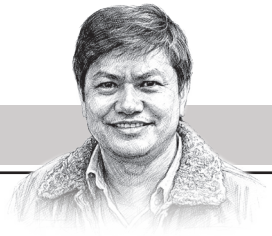

सुरेश छ छम्ह असफल मनू खः

आर. मानन्धर

थनिं च्यादँ भिदँ न्ह्यः जुइमाः । जनकवि दुर्गालालया छैंय् प्यम्ह न्याम्ह मनू मुनाच्वनागु । अनौपचारिक खँया भ्ःवलय् सुरेशं न्ववानादिल – "कन्हय् जिमि मस्तय्सं जिमि बाः छम्ह ला नेपालभाषाय् जुयाः स्यन धाःसा छु यायेगु ?"

थ्व सुरेशया नुगः न्ववाःगु खः ।

अनौपचारिक मुनाय् छुस्स धाःगु खँ जूगुलिं पासापिनि गुलि लुमं लुममं धाये मफु । तर थ्व खँ जिगु नुगलय् धाःसा थौंतकं लिथ्वयाच्वन ।

०००

थ्व लेखया शीर्षक छाय् नकारात्मक तयागु धाःसा फुकसिनं ब्वनेमा । मब्वंकुसें मगाःगुलिं अथे तयागु खः । मदुम्हसिया तारिफय् ला यक्वसिनं च्वइ । शीर्षक ब्वनी । लेख ब्वनाच्वनी धयागु मदु । ब्वंसां पूवंक मब्वनेफु । वास्तविक दुःखयात त्वपुनाः द्यःनें द्यःनें प्रशंसाया स्वांवा गायेकां छु यायेगु ?

सुरेशं न्हापालिपा उकथं न्ववाःगु मताः । तर वया कवितां न्ह्याबलें वया दुःख उलाच्वंगु दइ । भ्कीसं वया कविताया वाहवाही याइ । कवितादुने सुलाच्वंगु कविया पीडा खंकी मखु । खंसा खं छु याइमखु ।

वं च्वइ–

जितः बुद्धं खंकूम्ह बुराप्रति करुणा मवं
सीत लाइन च्वनाच्वंपिनि दथुइ
बेलाइनं थःगु पाः प्वंवनाम्ह जि

– जितः सिथं हयाच्वंगु खनाः ख्वयेमवः । (किरण, ६८)

थ्व केवल कविता मखु । कविं कंगु थःगु हे बाखं खः । धात्थें नं थ्व नीन्यादँ न्ह्यःया कविता भ्ःवः भविष्यवाणी थें हे साबित जुयाबिल ।

खला नेवाःत व्यक्तिगत दुःख कनाजुइपिं मखु । स्वाभिमानं अथे याके बीमखु

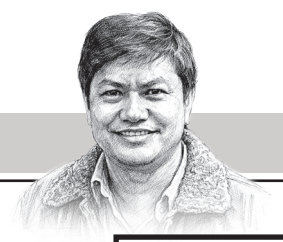

आभास

– आर. मानन्धर

मनू – वइ
मनू – वनी।
सर्वजनीन, स्वाभाविक
सामान्य प्रकृया खः – थ्व।
न वये न्त्यः खनेदइ सुं
न वने धुंकाः खंकेफइ सुयातं!
च्वँत्तले जक खः
छम्हं मेम्हसित स्वयेगु।
च्वनाया दथुइ
छगू आभास त्वःताथकी मनुखं
बस्, उलि हे ला खः – मनूया
तात्पर्य!
सुरेश,
छंगु आभास तायेकाच्वना
जिमिसं!
सजीव उपस्थिति जुयाः
नुगलय् लुयाच्वनीगु
छंगु आभास …

●

इमित। उकिं, अभावयात सुयाःसां पर्काःसां फतिंफक्व त्वपुना जुइ।

तर नुगलय् घाः ला दयांच्वनी। कविता नं नुगलं पिज्वइगु खः। अले, सुरेशया दुनुगःया स्याः कविता जुया पिज्वइ–

जिं स्यू, प्वाः सुकूगांम्ह जिमि राहुलं जिके
चाइचाइया अंश फ्वनी, पापाया अंश फ्वनी
गुलुपाः फ्वनीमखु,
म्ह त्वपुइत जिमि यशोधरां छत्वाः पर्सि फ्वनी
चीवर फ्वनीमखु। (किरण, ६८)

दिग्गजपिं ब्वमिपिनि निम्तिं थ्व केवल बांलाःगु कविता जुइ। कविया निम्तिं धाःसा थःम्हं भोगेयाना च्वनागु जीवनया खायूगु बाखं! अले भी न्त्याक्व हे सःस्यूपिं जूसां गथे धायेगु भीसं थःत धात्थें कविता थूम्ह धकाः ?!

वहे थुइके मफुगु हुनिं कविपिं छम्ह छम्ह यायां वनाच्वन। जिं सीकं महाकवि गिरिजाप्रसाद जोशीनिसें थुकथं बिनावन। तर उलिमछि ई बितं नं भीसं छुं थुइके फयाच्वंगु मदु। छुं यायेत स्वयाच्वनागु मदु। अझ गिरिजाप्रसाद जोशी ला ४८ वर्षया उमेरय् मन्त थें!

भीगु भाषाय् छगू उखान दु, 'दत्तले कुचाः मदयेकाः बिचाः'। उकियात नं चरितार्थ याये फयाच्वंगु मदु। मदयेकाः नं ग्व बिचाः याये फुगु भीसं? छम्ह कवि मय्जुं जिलिसेया खँल्हाबल्हाय् धाःगु लुमं, 'अय्, व गिरिजा वँय् थेंज्याःम्ह। न्त्याथे नं च्वइम्ह।' गिरिजायाके गुलि विश्व साहित्यया वृहद ज्ञान दु, थौंतक नं नेपालभाषाया मेपिं लेखकतय्के दुगु मखना। थौं नं भीसं थःगु अज्ञानतायात हे ज्ञान धकाः न्हाय् तपुकाच्वना। 'मांच्वःसा जिं मोज मयाये …' धाःगु अभावंग्रस्त असन्तोशया तीव्र अभिव्यक्ति खः। भीसं यक्व लिपा वयाः तिनि य्याप संगीत सिल। गिरिजां उबलय् हे सीकेधुंकल। गिरिजां भी बुहे मबूनिबलय् सीकेधुंकल।

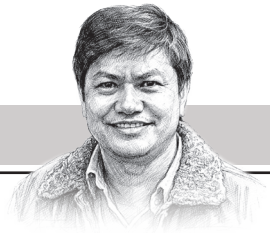

बुद्ध सायूमिं छगू सभाय् न्ववानादीगु लुमं, "जि मृत्युया म्हुतुइ दुने थ्यने धुंकूम्हसित नेपालभाषां पिने सालाहल।" नेपालभाषाया लेखकपिसं थुकथं लेखक जुयागुया गर्व हानं याये खनी ला ? अभ्क वया परिवारं याये खनी ला ? अथवा सुरेश किरणं धाः थें भी मस्तसें नं 'जिमि बाः भाषा धकाः सनाजुयाः जिमित स्यंकाथकल' धायेकाच्वने मालीगु खः ?

थथे हे छम्ह नेपाली भाषाया नांजाःम्ह लेखकया प्रसंग न्यनागु दु। उम्ह लेखक मदयेधुंकाः समुदायपाखें वयूकःया हे बस्तीया दुवातय् शालिक तयेगु खँ जुल। तर वयूकःया हे मस्तसें थः बौया शालिक तयेगु खँया विरोध यात हँ। वयूकःया मस्तय् धापू छु धाःसा "जिमि बौ लेखक साहित्यकार जुयाः जिमित छु दत ?"

खः, भीसं थौं सभा गोष्ठी यानाः मदयावंपिं कवि, लेखक, भाषासेवीपिं लुमंकाच्वना। थथे स्मृति ग्रन्थ पिकयाच्वना। स्वयाः भी मक्ख नं जुयाच्वनी जुइ। तर मदुम्हसिया परिवार पाखे बिचाः याये मफुत धाःसा शालिक हे तःसां उकिया अर्थ छु दइ ?

० ० ०

हानं छक्वः सुरेश किरणया कवितापाखे वने। वं च्वइ–

खः, संसारयात सुख बीगु नामय् जि
संसारया दुःख जिम्ह यशोधराया छ्यनय् क्वचिने मफु। (किरण, ६८)

जिं धाये,

– सुरेश किरण! बुद्धं थें गृहत्याग यायेमफु धाधां हे छ भाषाया निम्तिं थःम्हं हे मचायेक गृहत्याग याःम्ह तपस्वी खः।

– बुद्धयात ब्वःब्युब्युं थः हे बुद्धया लँपुइ न्ह्याःम्ह खः छ!

– छंगु गृहत्यागया मूल्यांकन सुनां याइगु थन ?

– अथवा, छन्त नं मूर्ति जक दयेकाः पुज्याना तइगु खः थन ?

०००

बुद्धया दुष्कर चर्याया बाखं सकस्यां ब्वनी। तर यशोधरा व राहुलया दुष्कर चर्या सुनां खनीगु थन ?

सन्दर्भ सामग्री

किरण, सुरेश। "शायद बुद्ध जिप्रति गर्वित जुयाबिइगु खइ"। *त्रिवेणी काव्य,* सं. श्रेष्ठ, नरेन्द्रबहादुर, त्रिवेणी साहित्य प्रकाशन, नेसं १११३, पेज ६७-६८।

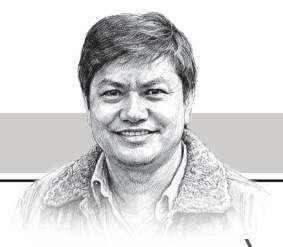

नेवार सञ्चार सञ्जालया अभियानय् सुरेशया योगदान

अनुप सिं स्युवाल

सुरेशया बहुआयामिक व्यक्तित्व मध्य जि सतीगु वया मूल पेशा पत्रकारितां हे खः। जि क्याम्पसय् सक्रियकालय् व इनाप पत्रिकाय् लेटर प्रेसया आखः कम्पोजय् व्यस्त जुयाच्वंगु जुल। मस्यु गबले जिपिं सतिल, जानाः यक्व ज्या जुल, व्यक्तिगत पारिवारिक दुखसुख तकं ब्यात। थन पत्रकारितालिसे सम्वधित सान्दर्भिक जक प्वंके।

जिं स्यूकथं थ्व पत्रकार दबूया मूलाधार हे नेवाः सञ्चार सञ्जाल (नेसस) खः। वबलयु डिजिटलिकरण नकातिनि शुरू जूगुलिं अर्काइभय् खास हे छुं मलुल। दूगु नं डिस्क फरमेटय् हुल जुइमाः। याहू ग्रुपय् छुं दैतिनि। जिगु याहु अटो एकाउन्ट डिएक्टिभेसनय् लानाः हुइधुंकल। छगू याहू ग्रुप रा मानन्धरं चायेकूगु दु। सखे वयाके दैतिनि ला। नेवार सञ्चार सञ्जाल निगू दशकन्हय्थः नीस्वनागु खः।

जि ज्यापु महागुथिया महासचिव जुयाच्वनागु इलय् ज्यापु पौ लय् पौ पिथना च्वनागु। थ्व पौ पिथनागु भ्वलय् नेवाः मुद्दायात गुकथं पत्रिकाय् न्हय्थंकेगु धकाः सुरेश व जि सहलह ब्याइगु। नेवाः समाजय् ज्यापुत अधिक ल्याखय् दूगुलिं राजनीतिक सचेतना बीफःसा नेवाः अधिकार प्राप्तिया आन्दोलनय् छुं तिबः जुइगु जिमि मती। वबलय् जातीय स्वशासन धाये जक सःगु। वसिबें छुं दँन्हय्थः नेवाः राजनीतिक अभियानया ग्वसालय् निन्हुयंकं जूगु नेवाः न्हय्लुवाः गोष्ठिं नेवाः मुक्तिया लागिं जातीय स्वशासन माःगु पारित याःगु। वबलयुया जिपिं च्वयुम्हति युवां बडो जोशं ब्वति कयागु। ज्याभ्वः जगत सुन्दर ब्वनेकुथी जूगु। माणिकलाल श्रेष्ठ, डा. केशवमान शाक्य, डा. महेशमान श्रेष्ठपिंसं सहजिकरण याःगु। जिमिसं जातीय स्वशासन वबलय् तिनि धायेसःगु। गोष्ठीं पारित जूगु पत्रिकाय् वयेमलाःनि, वबलयु सशस्त्र क्रान्ति यानाच्वंगु नेकपा माओवादीं सुथन्हापां थःपिंसं जातीय स्वशासनया लागिं जनयुद्ध न्हयाकेगु घोषणा यात। जिपिं असमञ्जसय् लात। वबलयुनिसें सुरेश व जि मिडियाय् थ्व मुद्दायात सुरक्षित पहलं गुकथं यंकेफै धकाः

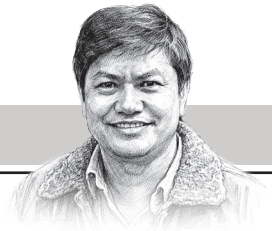

सहलह ब्याइगु। जि रेडियोय् सक्रियबलय् सुरेशं थम्हं हे स्वापू तयाः ज्वलं मुनेत नं ग्वाहालि याइगु। थनं हे जुइमाः, छगू इलय् प्रतिस्पर्धि जिपिं सतीगु।

देसय् राजतन्त्र क्वःदयेधुंकाः खुल्लारूपं जातीय स्वशासनया लागिं सःतयेगु वातावरण दत। वबलय् आवद्ध जुयाच्वनागु ज्यापु पौ व एच. वि. सि. ९४ एफ. एम.य् राज्य पुनर्संरचना, गणतन्त्र, धर्म निरपेक्षता व जातीय स्वशासनया सः प्रतीक मछुयःसे खुल्लम खुल्ला थ्वयेका। पञ्चायतकालंनिसें क्वत्ययेकाः पत्रकारिता यानाच्वनाम्हेसित संसार हे थःगु थें जुइगु हे जुल। जातीय स्वशासनया बारे उप्वः च्वल धकाः ज्यापु पतिं जितः चिकेत स्वल। एच. बि. सिं. ला स्वशासन व धर्मनिरपेक्षता बारे नवात धकाः ज्याभ्वः दथुइ हे दिकः वल। वबलय् ला ल्वानाः ज्याभ्वः पूवंका। लिपा निखें छक्वलं धैथें जितः त्वःतेमाःगु अवस्था वयेकल। सुरेश व जिं सल्लाह यानाः सुरक्षित अवतरण याना। सुरेशं समाचार नं च्वःगु दु। जि सञ्चार ज्याय् फ्री जुल। वबलय् जि शान्तिनिकुञ्ज मा.बि.स नेपालभाषा अध्यापन यानाच्वनागु। नेवाः स्वायत्त राज्य मंकाः संघर्ष समिती नं आवद्ध जुइधुंकूगु। जि मिडियाय् अनावद्ध जूगु ई, नेवाः स्वशासन सम्बन्धी सः मथ्वयुकुसे मगाःगु ई, मेपिन्त नं जिगु थें समस्या वयेफैगु ई। जिमिसं नेवाः स्वाशासनया मुद्दायात मिडियाय् व्यापक यंकेत छगू सञ्जाल दयेकेमाःगु वाःचायेका। नेवाः देय् दबूया छगू ज्याभ्वलय् सुरेशं नेवाःपत्रकारपिन्त सःतल। अन हे आननफाननय् जिमिसं मती तयाथें छापा पत्रकारिता स्वयेत सुरेश व राजेन मानन्धर, रेडियो-टेलिभिजन मिडिया स्वयेत राज स्यस्यः व जिं संयोजनया जिम्मा कया। वबलय् मेपिं पासापिं नं दुथ्याकागु खः, ल्वमन। नां नेवाः सञ्चार

> “जिमिसं नेवाः स्वाशासनया मुद्दायात मिडियाय् व्यापक यंकेत छगू सञ्जाल दयेकेमाःगु वाःचायेका। नेवाः देय् दबूया छगू ज्याभ्वलय् सुरेशं नेवाःपत्रकार पिन्त सःतल।”

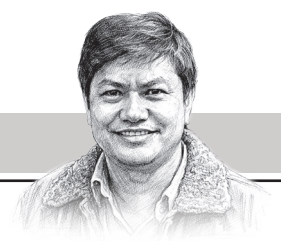

सञ्जाल तयेगु क्वजित।

छुं न्हिं लिपा सञ्जालया भेला सःता प्रदिप्त पुस्तकालयय्। मल्ल के सुन्दर सहित ८० म्ह नेवाः पत्रकारं ब्वति कयादिल। छगू कार्यसमिति नं घोषणा जुल। बाँलाक लुममं, रेखा शाक्य, सुलिन्द्र शाक्य, राजु नापित दुथेंच्वं। अध्यक्ष मदु। व हे संयोजक पुचलं हे ज्या न्ह्याकेगु जुल। सुरेशया नेवाः पत्रकारपिंलिसे स्वापू बल्लाः। जिपिं सञ्जाल विस्तारया भ्वलय् यलय् ख्वपय् तःकः मुँज्या च्वना। मूलध्येय, थःपिं ज्या यानाच्वंगु थासय् नेवाः स्वायत्त राज्यया सः ल्ह्वनेगु, पेशागत व मिसन पत्रकारिताया लागिं नेवाः सञ्जाल बल्लाकेगु।

नेससं यक्व ज्या यानागु दु। पत्रकारपिनि अभिवृद्धि, नेवाः अभियन्तापिन्त पत्रकारिताया ज्ञान बीगु प्रशिक्षण, मिडिया कन्सल्टेन्सि, गोष्ठी, गुलिख्ययय् ला ल्वमन। नेवाः देय् दबूया ला अघोषित सञ्चार सल्लाहकार हे जुल। नेवाः सञ्चारकःमिपिनि सञ्जाल दयेकेत तत्कालिन अध्यक्ष मल्ल के सुन्दरया व महासचिव पवित्र बज्राचार्यं यक्व ग्वाहालि यानादीगु दु। वबलय् मेगु नं नेवाः सञ्चारकःमिपिनि संस्था अस्तित्वय् वल। जिमित ज्या यायेत झं अःपुल।

छन्हु सुरेशं फोन यात, नेससयात नेवाः देय् दबूया भातृ संगठन दयेकेमाल धाल छु यायेगु धाल। जिं ठाडै अस्वीकार याना। पत्रकारयात सुं संस्थाया भातृ संगठन दयेके मज्यूगु जिपिं निम्हेस्यां मंकाः मान्यता। सुरेशं प्रस्ताव हःम्हेसित नेसस ला भातृ संगठन जुइ मखुत, अनुपलिसे सहलह या धकाः धयाबिल खनी। वबलय् दबुलिं भातृ संगठनया लहर हयाच्वंगु ई। न्ह्यलुवा भाजु नापलाः झाल। जिपिं भोताहितिया छगू रेष्टुरेन्टय् खँ ब्याका। पत्रकारयात थःगु भातृ संगठन दयेकाः चीगु खँय् जिमि चर्काचर्कि वहस जुल। ताःहाकःगु वहसं निम्हेस्यां निम्हेसितय् ध्वाःथुइके मफुत। चर्काचर्किया

> “नेवाः पत्रकारिताया इतिहासया छगू कालखण्ड नेससकालय् सुरेशया योगदान जिं लुमंकथं च्वया। सिलसिलेवार च्वयेमाःगु यक्वं ज्या, घटना दनि। थ्व थेसिस यायेबहजूगु विषय खः।”

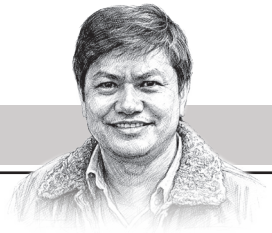

दथुइ हे व्युकलं छि मदुसा मेम्ह दु धयाः दनावन। सुरेश व जि पत्रकार सुयां भातृ संगठनय् च्वं वनेमज्यू, निरपेक्ष च्वनेमाः धैगु मान्यता। ताःईतक जिमिसं पासापिन्त भातृ संगठन दयेकेत पना। छन्हु सुरेशं सःता इनाप यात, झीगु मिसन पूवनी सा म्वाःल विरोध यायेमते, न्ह्याःन्ह्याःथे याकेब्यु। जिं नं पनेगु गनेगु त्वःता। दबू घोषणा जुइगु जुल धकाः सुरेशं खबर यात। जितः छुं छगू खनेदैगु भूमिकाय् च्वनेत इनाप यात। जिं म्हाः धया। घोषणा सभाय् सुरेशयात दबुली खना। जिमिसं नेसस बुलेटिन पिकायेगु ग्वसाः ग्वयेधुनागु, जि उकी तना।

नेसस बुलेटिन जिमिसं समाचार एजेन्सिकथं विकास यायेगु परिकल्पना यानागु। जिपिं निम्हं अतिकं व्यस्त जुयाच्वंगु ई जूगुलिं राजु नापितयात नं पुचलय् दुथ्याका। ग्वःगु अंक पिहाँ वल ल्वःमन। वबलयुया ग्राहक धलः अर्काइभय् लुल। समाचार सम्प्रेषण याहू ग्रुपं नं यानागु लुमं। ग्रुप राजेन मानन्धरं दयेकूगु। राजु व राजेनयाके छुं दैतिनि जुइफु, आशा याये। सितिकं बियाच्वनाबलय् तक बुलेटिनयन ज्या जुयाच्वन। लिपा ल्हापं कायेगु ग्वसाः ग्वयेधुंकाः सेवा सुयातं मालीथें मच्वन। जिमिसं थ्व सेवा दिका।

पत्रकार दबू नीस्वनेधुंकाः थ्व संस्थां थःगु गतिविधि न्ह्याकल। नेससलिसे ज्वःलाःगु गतिविधि नं न्ह्यात। देसय् हिलावंगु परिस्थितिकथं नेससया आज्जु छुं हदतक ताःलाःगु जिमिसं मुल्यांकन याना। छन्हु जिमिसं नेससयात न्ह्याकाच्वनेमाःगु अवस्था मदुगुलिं विधिवत् दिकेगु क्वछिना। सुरेशं थःगु पत्रिकाय् नेसस विघटन जूगु समाचार च्वल। वया मतीकथं नेसस नेवाः पत्रकार दबुली रूपान्तर जुल।

नेससया गुलिख्ययू ज्या जिगु मानसपटलय् आः मवःनि। नेवाः पत्रकारिताया इतिहासया छगू कालखण्ड नेससकालय् सुरेशया योगदान जिं लुमंकथं च्वया। सिलसिलेवार च्वयेमाःगु यक्वं ज्या, घटना दनि। थ्व थेसिस यायेबहजूगु विषय खः। सुरेशया योगदान लुमंकातयेत थुलि च्वया। वया गुण दोष स्मरण व देवत्वकरण मेपिंसं याना च्वंगु हे दु। वया स्वभाव हे मुद्दा ज्वःलाम्ह न्ह्याम्हलिसे नं भ्यलयुपुने फु। वया मुद्दा धैगु हे नेवाः मुद्दा खः। व मुद्दा ज्वःमलाम्हलिसे ख्वालय् छुं भाव महसे तापाये फु। नेपालभाषा पत्रकारिता, नेवाः सञ्चारकःमि धाल कि हुरूक्क जुइम्ह व। न्ह्यागुं यायेत तयारम्ह। वया थ्व स्वभावं व यक्व शोषणय् नं लाःगु दु। जि जक ज्यू सा व जागिर हे मनःसे नेवाः पत्रकारिताय् ह्वब्वानाच्वनीगु खै। धर्मादित्य धर्माचार्य, फत्तेबहादुर सिं, अशोक श्रेष्ठया धलखय् दुथ्यायेधुंकल सुरेश नं। नेवाः पत्रकारिताया साधक खः सुरेश।

■

जिं म्हस्यूम्ह सुकि

बाबुकाजी स्याःछ्वँ श्रेष्ठ

नेपालभाषा ख्यःया छगः नक्षत्र सुकि मन्त धाःगु बुखँ न्यना जिगु नगः तसकं हिल। वास्तविकता छु खः धैगु वालेगु इलय् राष्ट्रिय विभूति शंखधर प्रतिष्ठानया नायो ज्ञानराम श्रेष्ठजुं भ्वय् वंथाय् हृदयघाट जुयाः अस्पताय् यंकूगु खः अले अस्पतालय् मदुगु धयादील। जि छसकं नुगः मछिन। वयूकःथेजाःपिं थ्व नेपालय् बुइतिनि ला ? नेपालभाषा आन्दोलनया छम्ह शसक्तम्ह युवा मत्यवं मदुलिं झीगु घाः लनिगु खइ ?

सुकि वयूकःया साहित्यिक नां खः। वयूकःयात जिं ने.सं. ११०८ सं म्हस्यूगु खः। जिनं यलय् श्रीप्रेसय् ज्या याइम्ह कम्पोजिटर, मेशिनम्यान नापं बाइन्डिङ्ग याइम्ह खःसा वयूक मल्ल के. सुन्दरजुया सम्पादकय् पिहां वयाःच्वंगु इनापा-वा पौखय् कम्पोज याइम्ह कम्पोजिटर खः। जि इनाप प्रेसय् वरोवर वयेगु याना। उबलें छक निकः सुकि नाप लाइ। इनाप पत्रका ज्वना थिमिइ इनाबिइगु ज्या नं याना।

जि उबलें नेपाल लिपि गुथि स्वापु दुगु जुयाः इलय् ब्वलय् यैंय् वयेगु वनेगु याना च्वनाबलें इनाप वा-पौखय् वयूकःया चिनाखँ ब्वनेगु व्हाता चूलात। उबलेंनिसें वयूकलं नेपालभाषाया चिनाखँ च्वयेगु शुरु याःगु जुइमाः। खास धायेगु खःसा वयूकःयातं इनाप वा-पौया सम्पादक मल्ल के. सुन्दर, कवि दुर्गालाल श्रेष्ठ, पद्मरत्न तुलाधर, पुष्कर माथेमा, बुद्ध सायूमी, नातिबज्र बज्राचार्य, पत्रकार अशोक श्रेष्ठपिंसं यक्वहे हपाः बियाः दीगु जितः लुमं।

जिं वयूकःयात सुकि धकाः न्हापालाक्क म्हस्यूगु खः। नेपालभाषाया आन्दोलय् वयूकलं जनतायात जागुत यायेया लागि सचेतनात्मक, उर्जावान, उत्साहपूर्ण चिनाखँ, चिबाखँ, ध्याचु, लेख रचना च्वयाः देय्या ह्यूपा हयेगुलिइ यक्व यक्व हे योगदान दु। जितः लुमं २०४७ सालया आन्दोलनय् चुक चुकय् जुइगु कोणसभा, साहित्यसभाय् वयूकलं चिनाखँ ब्वना दी। उबलेंनिसे. वयूकःया मचा कवि वा आधुनिक मचा कवि

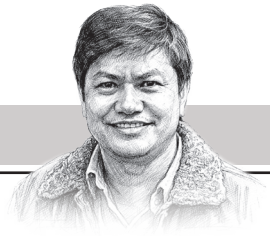

धकाः हरेक साहित्यिक ज्याभ्वय् खना च्वनी।

लिपांगु चरणय् वय्कलं सञ्चार क्षेत्रं जनताया थनेमाः, अन्याः अत्याचारयात क्वतेमा अले देसय् ह्यूपाः हयेमाः धकाः नेपालभाषाया न्हापांगु न्हि-पौ कथं विश्वभूमि पत्रिका पिथना दिल। उगु इलय् जिनं छम्ह नियमित ब्वनामि नापं ग्राहक नं खः। सुकियात जिं विश्वभूमि पत्रिका स्वस्वं भ्कन क्वातुक म्हसिकेगु व्हताः चूलात। वय्कलं सन्ध्या टाइम्स न्हि-पौ पिथना दिल। सन्ध्या टाइम्स लुमनकि क्यालेण्डर लुमनां वइ। नेपाल सम्बत् वल धायेवं हे सन्ध्या टाइम्सयागु क्यालेण्डर पिहां वल ला धकाः माःजुइगु। छप्पा क्यालेन्डर कायेत जि भोटाहितिइ नाति दाइ थाय् वनां न्या वनेगु अले अन मन्त धाःसा जि सन्ध्या टाइम्सया ज्याकुथिइ वना जूसां कयाः हयेगु बानी दु। लिपा वय्कलं सन्ध्या टाइम्सया नां हिला नेपालभाषा टाइम्स धकाः न्हि-पौं पिथना दिल। आःतक नं नेपालभाषा टाइम्स पिहां वयाःच्वंगु दनि।

जिं सुकि नापं पारिवारिक सम्बन्ध ला स्वापु मदु तर देय्या तानाशाही पञ्चायती व्यवस्था क्वथलेगु आन्दोलनया आन्दोलनकारीया हिस्सा कथं स्वापु चुलागु खः। वय्कःया मुसुक्क मुस्कान, शिल स्वभाव, मिथासपन, अध्ययनशील नापं सृजनशीलता जितः तसकं प्रभाव लात अथे जुयाः जि वय्कनापं सतिकेगु व्हताः चूलात।

नेपालभाषा आन्दोलन, प्रजातान्त्रिक आन्दोलन, संघीय गणतन्त्रात्मक आन्दोलनय् वय्कःया योगदान वयान थन याना सिधइ मखु, यक्व हे देन दुम्ह व्यक्तित्व खः सुकि।

वय्कःयात राष्ट्रिय विभूति शंखधर साख्वाः प्रतिष्ठानपाखें नेपाल सम्वत् व नेपालभाषा आन्दोलनया न्ह्यलुवा, सशक्तम्ह कवि, च्वमि नापं पत्रकारिता ख्यलय् यक्वहे दुग्यंगु योगदान यानाः दीगुलिं ने.सं. ११४५ कछलाथ्व पारु (२०८१ कार्तिक १७ गते) शनिवाः वय्कःयात "शंखधर सम्मान" हनेगु ज्या जुल। वय्कः प्रतिष्ठानय् भ्कायाः यक्वहे सल्लाह सुझाव बियाः ग्वाहालि यानाः दी। हरेक समस्यायात वय्कलं सरल रूपं समाधान यायेगु वय्कःयाके खुबी दु। वय्कः प्रतिष्ठाननापं क्वातुक स्वापु दुगु खः।

स्वापु क्वातुगु खँ कनेगु खःसा नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूया ल्यूदांभरी व दांभरी जुयाः ज्यासना सनां च्वनागु इलय् वय्कः दबूया सल्लाहकार जुयाः नापं ज्यासने खन उबलेंनिसें जि वय्कःनापंया स्वापु अप्वः क्वातुना वन।

छगू न्ह्यपुगु खँ छु धाःसा जिं सुकियात नाप लाना च्वनि, वय्कःया चिनाखँ,

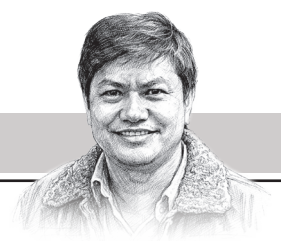

ध्याचुनिसें कयाः च्वसुत ब्वनेगु याना जिं सुकिया नामं जक म्हसिइका च्वनाम्ह सुकि अन्ततः सुकि हे सुरेश किरण खः, सुरेश किरण हे सुरेश किरण मानन्धर खः लिपातिनि जिं सुकि धैम्ह सुरेश किरण मानन्धर खः धकाः म्हसिल।

छगु खँ जिं न्ह्यथने माःथे च्वं धायुधाःसा वयूकः मदया भ्हीतः नेपालभाषाया ख्वलय् यक्वहे गाः वन। व गाःयात जायेकेगु वा वयूकयात न्ह्याबलें म्वाका तयेगु खःसा भ्हीसं वयूकःया पत्रिका जिवित याना तयेमाः। वयूकःया पत्रिका म्वासा जक वयूकः भ्हीगु न्ह्यने म्वाना च्वनी, धात्थेयागु वयूकःयात बियाःगु भ्हीगु बिचाः प्वंकूगु जुइ।●

सुभाय्

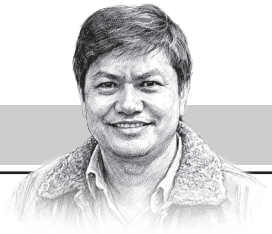

आः न सुर्द्यः दु
न सुरेशया किरण !

बस्न्त नकःमि

गुँच्वकां सुर्द्य लुलकि
खनिम्ह जि
थौकन्हेय् याम्हःजक मखु
न्यँदं मयाय् धुंकल
भौगाः चा प्वालं स्वया च्वनागु
व लुजः
भतिचा लूगु खनकिहें
न्हयइपुक हालेवइ जितः
व झंगथे
चिरिचिरि
सुथय् न्हापं भ्यालय् च्वसं
सर्गतय् ह्याँगु सुपाय् स्वसं
यचुया वइ जिगु नुगः
प्वाल्लःपिल थिना
म्वति जुया बिइ जिगु सौन्दर्य
वहे सौन्दर्यीलिसे लिसे
छम्ह छम्ह दतले जित यःपिं
लुमना वइ
भिंगु लंय् वनाच्वंपिं
स्वाँथे ह्वयाच्वंपिं
खिउँ जः मदयेका न्हुजःया नींतिं
थगु कलम च्व न्ह्याकाच्वंपि
देयया कर्मवीरत
लस्करं बय् बय्
जुयावइ
व पुचलय्
भाषा , लिपि व साहित्य जगतय्
श्रीगणेश व श्रीनरेशथे जाःम्ह
सुरेश किरण लुया वइ
जि
भौगाः ह्वतं स्वया च्वने
मदिक्कः
तर
तःन्हु दत झिझाय् मझाय् दंगु
जिगु बैगः
भ्याः च्वसं च्वगु पलि
व मातं
व चोटा
सुथय् जुइवं निभा त्वइगु जिगु नुगःपाय्
आःन सुर्द्य दु
न सुरेशया किरण ! ?

शंखधरचोक, मध्यपुर थिमि

■

निःशब्द

दिलकुमारी डंगोल

जिं खना
व दिनय् सर्गतया ख्वाः खिउँगु
खिउँसे च्वंगु व ख्वाः स्व स्वं
न्हिछिहें मिखापति याय् ल्वःमम्ह
आकाझाकां
जितः न्यन घण्टाघरं
ताःई तक मखंगुया हुनिं
थन,
भाषा, साहित्य व संस्कृतिया
चेतना ब्वलंकेया नितिं
बरोबर पलाः न्ह्याकाः जुइम्ह
असं
बसन्तपुर
न्हू सतक
अले गल्ली गल्लीइ, चोक चोकय्
छम्ह छम्ह पतिकं
सद्भाव व जागरणया ल्हाः थनाः च्वनिम्ह
वहे इलय्
चिलाय् दना फय् वल
मदिक्क हालातुं च्वन जिगु न्ह्यापनय्
मन इगःमगः जुल
छुयाय् गथेयाय् जु जूं
थःगु मिखायात
फेसबुकया अंगलय् ब्वाका
व अदृश्य शक्तिं
छुं हें मधासें ल्हाः
ज्वनाः सरासर यंकल
व दृश्य खन
विश्वास हें याये मफूगु
जि निःशब्द !
आकाझाकां जिगु मिखां ख्वबि मचायेक
पिज्वल
नुगः पिपि च्यात
स्व स्वं हे
सुरेश किरण नापनापं
नेपाः देया छम्हः बुलन्द साहित्यकार ,
भाषाह्यामि व पुलांम्ह पत्रकारया
अन्त्य जुल ,
आः जितः
घण्टाघर न्यन धाःसाः
गथेयाना लिसः बिइ ?

■

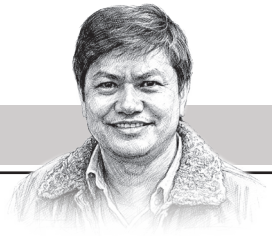

जीवनी सुरेश किरणया

तेजनारायण महर्जन

सुरेश मानन्धर, छम्ह बहुआयामिक व्यक्तित्व। पेशां वयूकः पत्रकार, तर वयूकःया म्हसीका थुलिं पूमवं। वयूकःया बहुआयामिक व्यक्तित्व पत्रकारितायू जक सीमित मखु। वयूकः छम्ह ज्वःमदुम्ह कवि, अले सटिक व्यंग्यकार खः। फिल्म, टेलिफिल्मया बाखं, धकिंबाखं च्वमि। नेपाःया विविध संस्कृतिया ज्ञाता, संस्कृतिविद्। नेपालभाषा आन्दोलनया छम्ह न्ह्यलुवाः। नेपाःया विविध भाषाभाषीतयू अधिकारया निंतिं सशक्त सः थ्वयेका वयाच्वंम्ह भाषिक अधिकारकर्मी।

प्यंगू दशक न्ह्यवनिसें मांभायूया पत्रकारितायू सक्रिय वयूकलं २०४५ सालयू इनाप वाःपौ पाखें पत्रकारिता ख्यलयू पलाः न्ह्याकादीगु खः। थ्व लिपा वयूकः विश्वभूमि न्हिपतिइ आवद्ध जुयादिल। २०४६ सालया न्हापांगु जनआन्दोलनया इलयू पञ्चायतकालया तच्वःगु सुरक्षा घेरा दुने वयूकलं गणेशमान सिंहया अन्तर्वार्ता कयादीगु घटना तसकं चर्चित घटना खः। उबलयू थः पासा सुजीव वज्राचार्यलिसे वीर अस्पतालयू डाक्टरया भेषयू वनाः तच्वःगु सुरक्षा घेरा दुने तयातःम्ह लौहपुरुष गणेशमान सिंहया अन्तर्वार्ता कयाः विश्वभूमिइ पिथनादीगु खः।

विश्वभूमि त्वःतेधुंकाः वयूकः सन्ध्या टाइम्स न्हिपौया संस्थापक सम्पादक जुयादिलसा भाषा आयोगया दुजः जुइ न्ह्यः तक थ्यंमथ्यं गुदँ तक वयूकलं नेपालभाषा टाइम्स न्हिपौया संस्थापक सम्पादक जुयाः मांभायूया निरन्तर सेवा यानाच्वनादीगु खः। छुं नं भायू जीवन्त दु धयागुया छगू मानक उगु भासं पिहां वइगु न्हिपौ नं जूगु खँ धयादीम्ह वयूकः नेवाः भायू न्ह्याबलें जीवन्त जुयाच्वनेमा धकाः गुबलें उसि मचासे निरन्तर पत्रिका पिथना वयाच्वनादीम्ह खः।

वयूकः छम्ह स्यल्लाःम्ह कवि लिसें व्यंग्यकार, ख्यालः च्वमि नं खः, अले छम्ह नुगलयू थीगु बाखं च्वयादीम्ह बाखंच्वमि नं। वयूकःया तसकं लोकंह्वाःगु 'घन्टाघरं जिके ई न्यनाच्वना' कविता संग्रह पिदंगु दु। अन्तरक्याम्पस ख्यालः धेंधेंबल्लाखयू

वयूकलं च्वयादीगु तःपु ख्यालःया मञ्चन जूगु दु। चकना साहित्य पाःलाःपाखें न्ह्यब्वइगु वयूकःया ख्यालकं धेंधेंबल्लाखय् तःगू हे सिरपाः त्याकूगु दु।

सुरेशकिरण परम्परागत धर्म, मूल्य मान्यतायात ध्याचू नकाः विश्वय् जुयाच्वंगु विसंगति विडम्वनायात सतर्कतापूर्वक न्ह्यब्वसें थःगु भाव व अभिव्यक्तियात शसक्त रूपं व्यक्त यायेफुम्ह शिल्पी श्रष्टा खः। कविताया नापं छधाःप्याखं, ख्यालः, बाखं, निबन्ध व सम्पादनय् च्वसा न्ह्याकादीम्ह थ्वयूकया फगत चब्बूगु सिखः मखु-स्वतन्त्रताया अर्थ (नेपाल ऋतुपौ ल्याः ३७ अंक ४९स) दकलय् न्हापां पिदंगु कविता खः।

इनाप वाःपतिइ नेवाः भासं च्वज्या न्ह्याका ववं वयूकलं थौ घन्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन चिनाखँ मुना नापं पद्मरत्न तुलाधरया जीवनी भीगु न्ह्यःने तयादी धुंकूगु दु। नेपालभाषा न्हिपौ सन्ध्या टाइम्स व विश्वभूमि, अप्सरा फिल्म म्यागेजिन, कोशल्वहँ कविता प्रधान स्वलापौ, नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानया लुखां पिदनीगु थायूभु खुलापौया सम्पादन मण्डलय् दुथ्याःम्ह वयूकःयात राष्ट्रिय प्रतिभा पुरस्कार, पारिजात सिर्जनशील पुरस्कार, धर्मादित्य धर्माचार्य पत्रकारिता पुरस्कार आदिं हनेधुंकूगु दु।

भाजु सुरेशकिरण म्हो इलय् म्हो जक चिनाखँ च्वयाः नं चिनाखँ ख्यलय् उलःमुलः थनेफुम्ह छम्ह सशक्तम्ह ल्यायम्ह पुस्ताया प्रतिनिधि कवि खः।

छम्ह च्वमिया ल्याखं वयूकः नेपाःया लोकंह्वाःपिं कलाकारपिं मदनकृष्ण श्रेष्ठ व हरिवंश आचार्यया पुचलय् नं दुथ्याःम्ह खः। मह जोडीं दयेकाः म्हितादीगु तःगू रेडियो नाटक, टेलिफिल्मया बाखं, धकिंबाखं वयूकलं च्वयादीगु दु। मदनकृष्ण व हरिवंशया

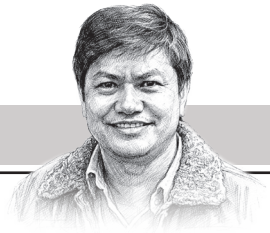

लोकंह्वाःगु टेलिश्रृंखला मह चौतारी, रेडियो नाटक मह अदालतया यक्व ब्वया बाखं वयूकलं च्वयादीगु दु। अथेहे वयूकलं नेपाली भायूया लोकंह्वाःम्ह हास्यव्यंग्यकार मनोज गजुरेलया 'ढुक्क हुनुहोस्' श्रृंखलाया निंतिं नं च्वयादीगु दु।

अथेहे वयूकलं जनआस्था वाःपतिइ तःदँ तक सुरेश नामं सतिक व्यंग्य च्वयादीगु दु। शहर भित्र कोलमयू च्वइगु वयूकःया व्यंग्य तसकं लोकंह्वाः।

वयूकः छम्ह संस्कृतिविद् नं खः। स्वनिगःया संस्कृति सम्बन्धी वयूकःया लेखत कान्तिपुर, अन्नपूर्ण पोस्ट, नयाँ पत्रिका, नागरिक थेंज्याःगु न्हिपति पिदनां तुं च्वनी। वयूकलं च्वयादीगु थज्याःगु लेख जात्रा, नखःचखःया जक जुइमखु, तना वनाच्वंगु, न्हना वनाच्वंगु नेवाःतयू तजिलजिया दुग्यंगु अध्ययन सहितया लेख जुयाच्वनी। थथे हे दुग्यंक अध्ययन यानातःगु यँयाः सम्बन्धी सफू 'यँयाः : इन्द्रजात्रा'या सहलेखक नं खः वयूकः।

देयू फुक्क भायूया संरक्षणयू राज्यं हे भूमिका म्हितेमाः धयागु पैरवी यानादीम्ह वयूकलं बागमति प्रदेशयू नेवाः भायू व तामाङ भायूयात सरकारी ज्याखँया भायू दयेकेगु निंतिं महत्वपूर्ण पहल यानादीगु खः।

यँ महानगरपालिकायू नेवाः भासं स्थानीय पाठ्यक्रम तयेगु निंतिं नं वयूकलं तःधंगु भूमिका म्हितादिल। वयूकलं यँ महानगरपालिकाया स्कुलयू नेवाः भासं ब्वंकेगु निंतिं पाठ्यक्रम व पाठ्यसफू दयेकेगुली नं दुजः जुयाः ज्या यानादिल। अथेहे नेपालभाषा शिक्षण सहयोगीपिंत शिक्षण तालिम बियादिल, स्कुल स्कुल चाःहिलाः पाठ्यसफू लागु गुकथं जुयाच्वन धयागु अनुगमान यानादिल।

थ्व भ्वलयू वयूकलं यक्व न्हूपिं पत्रकारतयूत तालिम बियाः न्हूपिं भाषिक पत्रकारत ब्वलंकादिल, अथेहे थीथी ज्याभ्वलयू थःगु बिचाः प्वंकाः, थीथी पत्रपत्रिकायू लेख च्वयाः भाषिक अधिकारया निंतिं मदिक्क सः तया हे च्वनादिल। यक्व हे संघसंस्थायूज्ञ सल्लाहकार जुयाः भाषिक संस्थात ब्वलंकेगु निंतिं तिबः बियादिल। नेपालभाषा ख्यलयू वयूकः छम्ह अघोषित सल्लाहकार हे खः धाःसां जिउ। भाषा ख्यलयू जुइगु छुं नं ज्याखँयू अप्वः थें वयूकःया सल्हा कायेगु ज्या भाषाख्यःयापिंसं याना वयाच्वंगु हे जुल।

थ्वहे भ्वलयू वयूकलं यँ महानगरपालिकायू विद्या सुन्दर शाक्य मेयर जुयाच्वनादीगु इलयू अनया योजना आयोगया दुजः जुयाः ज्या यानादिल। अथेहे २०८१ सालयू पुष्पकमल दाहाल प्रधानमन्त्री जुयाच्वनादीगु इलयू वयूकःयात भाषाया आयोगया दुजलयू नियुक्त याःगु खः। आयोगया दुजः जुइधुंकाः वयूकलं नेपालभाषा जक मखु,

नेपाःया मेमेगु न्हनावनेत्यंगु मांभायूया अध्ययन अनुसन्धानया ज्या यानाः सरकारयात भाषा संरक्षणया ज्यायू सल्हा बीगु ज्या यानादिल।

मांभायू सेवायू गुबलें उसि चायामदीम्ह वयूकः वंगु ने.सं. ११४६ चिल्लागा षष्ठी कुन्हु आकाभ्काकां मंत। थः भिंचिया इहिपाया ज्याभ्वलयू ब्वति कयाच्वंगु इलयू वयूकःयात नेपाः ब्यांक्वेटयू हे आकाभ्काकां हृदयघात जुल। अनं वयूकःयात तुरुन्त महार ाजगञ्जया मनमोहन कार्डियोथोरसिक भास्कुलर एन्ड ट्रान्सप्लान्ट अस्पतालयू यंकल। अन थ्यंगु इलयू हे चिकित्सकतयूसं वयूकःया पल्स मदयेधुंकूगु धाःगु खःसां घौछित्तक सिपिआर बियाः नुगःचु हाकनं संकेगु कुतः यात, तर चिकित्सकतयू कुतः ताःमलात। भाषा ख्यलयू गुबलें मजाइगु ह्याकिं वंकाः वयूकलं थ्व संसार त्वःतावन।

सुयागुं नुगः मस्याकीम्ह, मृदुभाषी, न्ह्याबलें न्हिला ख्वाः दुम्ह वयूकःयात ने.सं. ११४६ चौलागा अष्टमी कुन्हु भाषा, साहित्य, संस्कृति, पत्रकारिता ख्यःया सलंसः मनुखं मिखा जायेक ख्वबि तयाः अन्तिम बिदाइ बिल। नेपाः सरकारपाखें संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्री अनिल सिन्हां वयूकःया सीम्हयू नेपाःया ध्वाँयू फायेकाः राष्ट्रिय सम्मान बिल। नेपालभाषा मंकाः खलःया दबू छैं परिसरयू वयूकःया पार्थिव शरिर तयाः श्रद्धाञ्जली देछायेधुंकाः शवयात्रा यानाः यैंया लुतिइ वयूकःया अन्तिम संस्कार याःगु खः। वयूकः मदयाः नेपालभाषा साहित्य ख्यलयू अपुरणीय क्षति जूगु दु।

नेपाल संवत १०८६ कौलागा दशमीकुन्हु अबु रामप्रसाद मानन्धर व मां पञ्चकुमारी मानन्धरया कोखं जन्म जूम्ह वयूकः ५९ दँया वैशयू मदुगु खः।

■

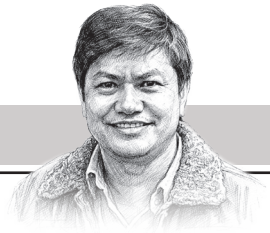

पत्रकारिता, साहित्य व भाषा आन्दोलनया छम्ह योद्धा

जुजुभाइ महर्जन

"A voice that spoke truth, a pen that preserved culture, and a life devoted to language will never fall silent." (Anonymous)

नेवा अनलाइन न्यूजया फागुन २५ (मार्च ९) या छगु समाचारं नेवाः समाजदुने जक मखु नेपाःया जनजाति व आदिवासी समाजयात करेन्टं ज्वथें जुल – **भाषा आयोगया दुजः सुरेश किरण मानन्धर हृदयाघाट जुया अस्पताल भर्ना**। जिं नियमित स्वयेगु अनलाइन पत्रिका खः– नेवा अनलाइन न्यूज। अले, नेवा समाज दुनेया छुं खँ सिइकेत सम्पर्कया व्यक्ति खः – सुजिव बज्राचार्य। सुजिवजी फेसबुकय् नं छु थप च्वलला धका फोलो याना। वयूकया भावुक खँ ब्वनां – ***सुरेश, छं जित छंगु मृत्युया साक्षी तया वन*** – ब्वं ब्वं थ्व म्हगसय् ब्वना च्वनागु जुइमा धका प्रार्थना याना। अले, पत्रकार, कवि, साहित्यकार, भाषा आयोगया सदस्य माननीय सुरेश किण मानन्धरयागु पार्थिक शरीरयात नगर परिक्रमा याना राजकीय सम्मान बिया अन्तिम संस्कार निसे चैत्र ७ गते (मार्च २१) शनिवार कुन्हु थीथी खलः पुचया आयोजनाय् भिस्वन्हुया पुण्यथिति तःजिक विचाः हायकेगु मूज्याया समाचार ब्वना नापं थी थी ज्याः भ्कवया भिडियोत नं स्यया।

भिंस्वन्हुया दथुइ, सुरेश किरणयागु योगदानयात कया न्हिया न्हि धैथे समाचार, लेख, वार्ता, थी थी माध्यम (छापा, एफ एम, टेलिभिजन, गोष्ठी) पाखे जुल। सुरेश किरणंनाप स्वापु दुगु संघ संस्था विशेष याना नेपाल भाषा टाइम्स, नेपाल भाषा एकेडेमी, नेवा दे दबु पाखे प्रकाशित जुगु सामाग्रीत दस्तावेज यायेगु ज्याः जुया च्वंगु दइ धैगु भलसा कया। **मेरो साप्ताहिक** या पत्रकार मयजु सुनिता महर्जनं सुरेश किरणया बारे छगु स्मरण लेख च्वयेत इनाप याना दिल। थुलि मछि बिबरण पिहां वये धुंका वयूकया बारे थप च्वयेगु औचित्य पुष्टि याय् फइला ? वयूकलं स्थानीय, राष्ट्रिय व अन्तराष्ट्रिय स्तरया थी थी संघ संस्थाय् नेतृत्वदायी भूमिका म्हिता दिइगु दु, औपचारिक व अनौपचारिक

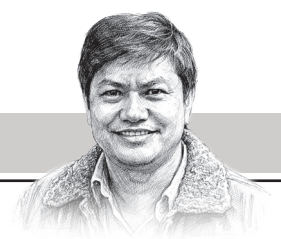

लेख रचना च्वया दिइगु दु, नेपाल भाषाया नापं नेपाली भाषाया साहित्य सिर्जना याना दिइगु दु, नेवाःतयेगु जक मखु आदिवासी जनजातियागु पहिचान व जनजीविका थकायेत थी थी कथंया भूमिका म्हिता दिइगु दु, नापं वयूकया व्यक्तिगत (त्वाःखलः, पासाभाइ, छिमेकीनाप) सम्वन्धया दायरा नं उत्तिकं तव्याः। अथें, छम्ह छिमेकीया नातां जिगु अनुभव थन न्ह्यब्वयेगु कुतः याना।

सन्दर्भ १ : ज्यापु युवा प्रतिभा (सञ्चार) पुरस्कारनापं सम्मान

ज्यापु संस्कृति विकास कोषपाखे दयूदसं ***ज्यापु दिवस*** या लसतयू नेवा समाजया उत्थानया भ्रूवलयू थी थी विधायू विशेष योगदान बिया दिइपिं व्यक्तिपिंत पुरस्कार व सम्मान यायेगु छगु कथं नियमित ज्याः जुया च्वंगु दु। थी थी विधाया दुने पत्रकारिता (सञ्चार) क्षेत्र नं छगु महत्वपूर्ण विधा जुगुलि थुगु विधा पाखे २०६७ सालंनिसे पत्रकारपिंत नं हनेगु ज्याः जुगु खः। थुगु हे भ्रूवलय २०७२ सालया ज्यापु युवा प्रतिभा (सञ्चार) पुरस्कारपाखें सम्मान यायेत भाजु सुरेश किरण मानन्धरयात सम्पर्क तयेगु ज्याः जुल। वयूकलं सम्मान यायेगु जिमिगु अनुरोध यात स्वीकार याना दिल। वयूकलं थःत स्वया मेपि पासापिनित बिइगु खःला धका पत्रकारीता ख्यलयू ज्या याना च्वंपि सहकर्मीतयूगु छगु धलः (सूची) हे जिमित बिल।

*(प्रधानमन्त्री केपि शर्मा ओलीपाखे **सम्मानपत्र ग्रहण याना** च्वंम्ह पत्रकार सुरेश किरण मानन्धर)*

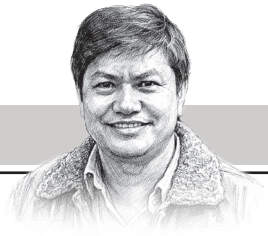

संदर्भ २ : पुस्तक वार्तायां मन्तव्य

किलागः त्वाःया गुरु इन्द्र महर्जन ९० वर्षया उमेरय् २०७९ चैत्र महिनाय् स्वर्गारोहन जुल। वयूकलं याना दीइगु योगदानयात न्हुगु पुस्तायात जानकारी बिइगु उद्देश्यं ***ज्यापु संस्कृतिका धरोहर गुरु इन्द्र महर्जन : समय सन्दर्भ*** शिर्षकय् ***मेरो साप्ताहिकया*** संपादक पत्रकार रत्नकाजी महर्जनया संपादकत्वय् लुमंती सफु प्रकाशित जुल। प्रकाशित सफुया विमोचन २०८० साउन २७ गते राष्ट्रिय नाचघरय् जुल। उगु विमोचन कार्यक्रमय् पुस्तक परिसंवादय् बरिष्ठ पत्रकार पुष्कर माथेमा, प्राध्यापक चन्द्रमान बज्राचार्य, प्राध्यापक डा. पंच नारायण महर्जन, प्राध्यापक डा. चुन्दा बज्राचार्य, पुरातत्वविद् प्रकाश दर्नाल व बरिष्ठ पत्रकार सुरेश किरण मानन्धर थःगु नुगः खँ तयादिल। सुरेश किरणं व्यक्त याना दिइगु खँः या सारांश न्हयब्वया च्वना :

नेपालय् स्मृति ग्रन्थ च्वयेगु इतिहास ताहाक मजु। विस २०२७ सालताका राजा त्रिभुवनया जीवनी च्वयेगु ज्या जुगु खनेदु। नकतिनि हे जक, मार्टिन चौतारीया अनुसन्धानकर्ता हर्षमान महर्जनं स्मृती ग्रन्थ सम्वन्धी छगु सर्भेक्षण यागु दु। थुगु सर्वेक्षणं राजनीति, सामाजिक, साहित्य व सागितिक क्षेत्रया व्यक्तिपिं दुथ्यागु दु। कम हे जक सम्पदा व सांस्कृतिक क्षेत्रया मनुत दुथ्यागु दु। थगु अर्थं नं गुरु इन्द्र महर्जनया स्मृति ग्रन्थ प्रकाशन जुगु महत्वपूर्ण खः। गुरु इन्द्र महर्जनयात ज्यापु समुदाय दुने जक सीमित याना प्रस्तुत याना तगु उपयुक्त मजु। गुरु इन्द्र महर्जन थें विशेष व्यक्तिपिनिगु योगदान छगु समुदाय वा छगु सीमित भौगोलिक क्षेत्रयागु जक मखु, थ्व नेपाली समुदाययागु खः अले विश्वया लागि हे खः।

इन्द्र महर्जन स्मृति ग्रन्थं किलागः त्वाया इतिहासयात जक उला च्वंग मखु, थ्व ग्रन्थं काठमाडौं व नेपाःया सांस्कृतिक व परम्परागत बाजागाजाया क्षेत्रयात कःघागु दु। थयगु ग्रन्थत अध्ययनकर्तापिनिगु लागि छगु लोखा (Gate) खः, उगु लोखां दुहां वनकि यक्व विषयवस्तुत लुया वइ। सफुलि दुथ्यागु यक्व विषयवस्तु मध्ये छगु जक उदाहरण – अनिल चित्रकारयागु गुरु इन्द्र महर्जन व सांस्कृतिक फूल। (स्रोत : कार्यक्रम प्रतिवेदन पाखें)

सन्दर्भ ३ : न्हुगु बस्तिया छिमेकी

इलय् व्यलय् कार्यक्रमया भ्ववलय् नाप लाइम्ह पत्रकार व साहितिक व्यक्तित्वया

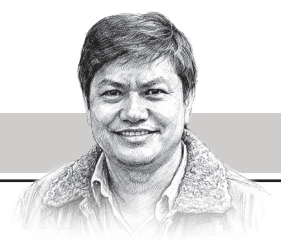

> “
> *वयकयागु विरासत केवल वयकलं ज्या याना च्वंगु विधाया दुने जक सीमित जुइमखु, वयकलं भावी पुस्तायात भाषा, साहित्य व सत्यता यात संरक्षण यायेगुलि प्रतिवद्ध जुइत प्रोत्साहित याना च्वंगु दु ।*
> ”

कथं परिचय दुम्ह सुरेश किरण। न्यादँ खुदँ ति न्ह्यो छन्हु सुथय्, जिगु छ्यें क्वसंया चोकय् पसः वना बलय् नाप लात। सामान्य खल्हाबल्हा लिपा सुरेश किरणं धाल : **दाईनं मस्युला, जि छिगु छिमेकी जुयागु लच्छि दइन**। जिपि थन कलंकी लिकमार्गया आवर्तनगर (भीम गल्ली) च्वं वयागु ५० सालंनिसे। अबलय् उगु थासय् नीखाति (२०) जक छें दु। न्हापानिसे बुंज्या याना वःपि प्यखःजक पुलांपि मनुत। मेपि फुक्क काठमाडौं पिनेयापिः धादिंग व पश्चिम जिल्लायापि। एक आपसय् बाँलाक परिचय दु। अप्व धैथे जागिरदारतः नेपा सरकारया अर्थ मन्त्रालय अन्तर्गतया कार्यालय, वैंक, विश्वविद्यालय, गैर सरकारी संस्थाय् ज्याया याना च्वपिं। थौकन्ह् बस्ति विस्तार जुल। थ्यमथ्यं चय्खाका (८०) ति छें दत। भिखाति जक नेवाःतयेगु। सुरेश किरण थप छिमेकी जुल। आवर्तनगर सेवा समितिया बैठकय् पासापिनि दथुइ खल्हा बःल्हा जुया च्वनि। पत्रकार कथं नांजाम्ह जुगुलि वयकया बारे नं चर्चा जुइ। वयक धासा सुथय् पिहा भ्काल कि बहनी लिबाक थ्यनि। उकेनं मोटरसाइकलवाला, नापालाइगु कम हे जक। छिमेकीतय् नाप सामान्य व्यवहार (हाइहलों) याना दिइ।

भाषा आयोया सदस्य जुया दिल। माननीयया हैसियतं गाडी सुविधा दुम्ह। तर, वयक थःगु हे मोटरसाइकलं छ्येला दिइ। सरकारी कर्मचारी यक्व दुगु थाँय्। सरकारी सुविधा कया अफिसय् वनेत लँय् जुइतहे मछिंक छ्यें क्वय् थ्येक गाडी हया च्वनि। तर, माननीय सुरेश किरण थःत दुगु सुविधा कया मदि। छक निकः जिं ख्याःयाना धायेगु – सुरेशजी, छि गाडी सुविधा काःगु जुसा जिमित नं सुविधा दइगु खः। मुसुक्क न्हिलि। गाडी कालकि थः वने माथाय इलय् वने दइमखु धया दिल।

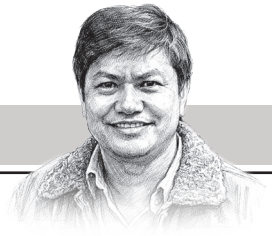

लुमन्ती जक दनि

छम्ह पुस्तकालयसेवी व सांस्कृतिक अभ्यासकर्ताया मिंखां स्वयूबलय् सुरेश किरण मानन्धरयात छम्ह हनेबहम्ह व्यक्तित्वया कथं लुंमका च्वनि धैगु भलसा कया। वयूकया बौद्धिक व सांस्कृतिक योगदानपाखे पत्रकारिता, साहित्य व नेपाल भाषाया क्षेत्रय तधगु ग्वाहाली जुगु दु। छम्ह प्रतिवद्ध पत्रकारया नातां, वयूकलं निष्ठा, आलोचनात्मक खोजनिति व सार्वजनिक जिम्मेबारीया सिद्धान्तयात थकाया दिल। वयूकया प्रकाशित लेख रचना व थी थी ज्याःपाखे समाजयात सूचित जक यागु मखु, सार्थक चिन्तन यायेत समाजयात घचघचे यागु दु। वयूकयागु ज्याः (सम्पादकीय, लेख रचना) प्रतिवेदन वा समाचार विइगुलि जक सीमित मजु, सामाजिक वास्तविकता व सांस्कृतिक आख्याननाप गहन विद्धतापूणर्ता भरे जुया च्वंगु दु।

वयूकलं साहितिक परम्परायात जगेर्ना व प्रबर्द्धन यायेत तधंगु भूमिका म्हिता दिइगु दु विशेष याना नेवा समाजया दुने गन भाषां सामुहिक स्मरण व पहिचानया मू धुकु कथं ज्या याना च्वंगु दु। नेपाल भाषा संरक्षण व उत्थानया लागि वयूकया समपर्ण याना सामाजिक व सांस्कृतिक रूपान्तरणय् वया च्वंगु ह्युपाःया भाषिक सम्पदा सरंक्षणया छम्ह मुख्य अभियन्ता कथं स्थापित जुगु दु।

सुरेश किरणया ज्या विद्धत पत्रकारतयेगु परम्परा दुने ला। वयूकलं विषयगत सीमाना पुला सञ्चार, साहित्य व सांस्कृतिक अभियानयात नाप नापं न्हयाका दिल। वयूकयागु विरासत केवल वयूकलं ज्या याना च्वंगु विधाया दुने जक सीमित जुइमखु, वयकलं भावी पुस्तायात भाषा, साहित्य व सत्यता यात संरक्षण यायेगुलि प्रतिवद्ध जुइत प्रोत्साहित याना च्वंगु दु। वयूकया निधनं बौद्धिक व सांस्कृतिक समुदाययात तधंगु क्षति जुगु दु। वयूकया योगदानं न्हुगु पुस्तायात निरन्तर विचाः विमर्शया लागि सूचीत याना च्वनि अले प्रेरणा बिया च्वनि।

जिपि २०८१ मंसिर २७ गते अमेरिका वयागु। छवाः न्ह्यो जुइमा, सुथसिया ई। लोखाय् घण्टी बजे जुल। खापा चायेकः वना सुरेशजी नाप लात। न्ह्याबलय् लिमलाम्ह, प्यंगु न्यांगु सफुत बिया दिल। लिपा हाकनं नाप लाय् दाइ धका झाया दिल। दँसा निसे बहनी तक छें पिने उखें थुखें ब्वाय् ब्वाय् जुया जिम्मेबारीप्रति वफादारी जुया थःत हे. लोमकां च्वम्हः भाजु सुरेश किरण सकलसित लुमंके बिया सदाया लागि विदा जुल। अल विदा! ***भवत्तु सब्ब मंगलम्***।

किलाग (थौकन्हय् : सभाना, टेक्सासं), मार्च २५, २०२६

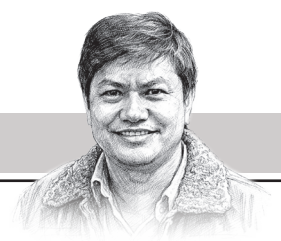

जिगु कविताया न्हापांम्ह पाठक सुरेश दाइ

रश्मि नापित

यदि जिं नेपालभाषा मब्वनागु जूसा वा पत्रकारिता मब्वनागु जूसा थौं सुरेश दाईलिसेया सामिप्यता सायद अप्वइ मखुगु जुइ। न्हयागु हे कारणं जिं पत्रकारिता ब्वनागु जूसां जिगु निर्णय उचित खः धइगु मती थौं जुयाच्वन। नेपालाभाषा साहित्यया खँ ल्हायेगु खःसा जि ब्वनेकुथिइ ब्वनाच्वनाबलय् हे चिनाखँ च्वयेगु याना। जि ब्वनेकुथिइ च्यागू तगिमंनिसें नेपालभाषा ब्वनाम्ह खः। न्हापां कविता च्वयाबलय् खतु जिं खस नेपालीभाषां च्वयागु खःसां नेपालभाषा ब्वनेधुंकाः तिनि नेपालभाषां च्वयेगु यानागु खः।

स्नातक निगूगु दँय् पत्रकारिता ब्वनाच्वनाबलय् जिं नेपालभाषाया न्हिपौ सन्ध्या टाइम्सय् छम्ह संवाददाताकथं ज्या याना। झी हनेबहःपिं मल्ल के. सुन्दर, सुजीव बज्राचार्य, नारद बज्राचार्य, थौंकन्हय्या नेपालभाषा टाइम्सया सम्पादक तेजनारायण महर्जन, उदेन न्हूसाय्मि, राजेन्द्र मानन्धरपिंसंथें जिं सुरेश दाईनाप तःदँ ला ज्या यानागु मखु। अथे खःसां वयूकःलिसे जिगु स्वापू तापाः मजू।

जिं सन्ध्या टाइम्सय् ज्या यानाबलय् अन जि संवाददाता अले सुरेश दाई सम्पादक। उकिं जि अनया मेमेपिंनाप स्वयां सुरेश दाईनाप सत्तीगु स्वाभाविक हे जुल। समाचारलिसे सम्बन्धित ज्या यायेमाःगु जुयाः जि सुरेश दाईलिसे सतिना। उबलय् जि सन्ध्या टाइम्सय् वनाबलय् जिं सुरेश दाईथें साधारण स्वभावयाम्ह मनू मेपिं मखं। अन च्वंपिं मेपिं दाईपिंत जिं मभिंकेत स्वयागु मखु तर पत्रकारिता ब्वनेगु झ्वलय् जिं आपालं संचारसंस्थाय् ज्या याना। सुरेश दाईथें जाःम्ह साधारण स्वभावयाम्ह सम्पादक जिं मेपिं मखं। वयूकःयात अन सम्पादकया रूपय् नापलाय् न्हयः जिं ब्वनेकुथिइ वयूकलं च्वयादीगु पाब्लो पिकासो ब्वनागु खः। अले वयूकलं मह संचारया निंतिं च्वयादीगु मह चौतारी नं स्वयागु खः। वयूकःयात नापलानाबलय् जिं वयूकःयात म्हसिउगु धइगु जिं ब्वनागु पाठ व स्वयागु टेलिसिरियलया लेखककथं खः। उकिं जिं

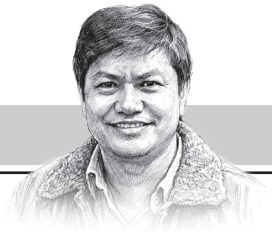

वयूकःयात स्वयेगु दृष्टिकोण पाः । जिं सन्ध्या टाइम्सया ज्याकुथिइ सुरेश दाईयात छम्ह सम्पाक जक मखुसे छम्ह प्रखर लेखककथं नं स्वयेगु । उबलयूतक जिं वयूकःयात छम्ह कविया रूपय् म्हमसिउनि । अन छम्ह संवाददाताया रूपय् ज्या यानाबलय् वयूकलं जितः समाचार स्वयेगु भ्रूवलय् विचाः यायेमाःगु खँय् नेवाः पहः स्यनादिल । गुगू जितः तसकं यः ताल । अन ज्या यानाच्वनाबलय् हनेबहःम्ह केशवमान शाक्यया चिनाखँ मुना स्वापूया चिखिफ्यनेज्याय् वयूकःया चिनाखँ ब्वनेगु ज्या जुल । उगु ज्याभ्वलय् ब्वनेगु निंतिं सुरेश दाईनं जितः छपु चिनाखँ ल्ययाः बियादिल । छिं नं चिनाखँ च्वया मखु ला धकाः न्यनादिल । उबलय् जिं खः धकाः छ्यं संका । उबलयूतक नं जिं वयूकःयात छम्ह कविकथं म्हमसिउ नि । वयूकःयात जिं छम्ह कवि, छम्ह व्यंग्यकारया रूपय् उबलय् तिनि म्हसीके खन गुबलय् वयूकःया न्हापांगु चिनाखँ मुना थौं घण्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन चिखिफ्नेज्या जुल । उगु ज्याभ्रूवः गणबहःया नेपालआदर्शय् जूगु खः । उगु ज्याभ्रूवलय् सुरेश दाईनं जि ग्व जि व फगत् छंत नांगां यायेत निपु चिनाखँ वाचन यानादीगु खः । उबलय् जिं वयूकःयात छम्ह सशक्तम्ह कविकथं म्हसीका । उगु ज्याभ्रूवलय् जिं अन सन्ध्या टाइम्सया सम्पादक मखं मात्र छम्ह कवियात खंका । थः नं कविता च्वइम्ह जुयाः जुइ उबलय् वयूकःया कविता न्यनेधुंकाः जिगु कविताप्रतिया दृष्टिकोण हे पात । वयूकःया कवितां जितः तसकं थिल । करिब खुदँति जिं अन छम्ह संवाददाताकथं ज्या याना । गुबलें थीथी ज्याभ्वलय् वनाः अले गुबलें ज्याकुथितइ हे च्वनाः । अन ज्या यानाच्वंत्तले ज्याकुथिइ सुरेश दाईयात मखंतले जितः देगलय् द्यः मखंथें जुयच्वनीगु । सन्ध्या टाइम्सय् ज्या यायेगु भ्रूवलय् ज्याप्रति समर्पित जुइमाःगु ज्ञान जिं सुरेश दाईपाखें हे कयागु खः । इलचंया ई स्वयां जिगु निंतिं उगु इलय् डेक्सटपय् च्वंगु पेजया महत्व जुयाच्वनीगु । जिगु अफिस आवर ५ बजे जुल कि मखु पेज सिधल कि जक फुइगु । खतु छन्हुइ दइगु धइगु २४ घण्टा खः तर जिं सुरेश दाइयात छन्हुं ७२ घण्टा खटे जुयादीगु खना ।

मेपिंत अपवित्र धायेत्यनागु मखु, तर नेपालभाषा साहित्य व पत्रकारिता ख्यलय् पवित्रम्ह व्यक्ति सु धकाः न्यनीबलय् सायद सकसिगु म्हुतुइ सुरेश दाइया हे नां वइ जुइ । प्रतिभा स्वयेगु खःसा वयूकःया ज्वः मदु । पारिजात सृजनशील पुरस्कार व नेपाल प्रतिभा पुरस्कार त्याकेत ताःलाःम्ह वयूकःयात ध्यबाया लोभं गुबलें आकर्षित मयाः । वयूकःया नये, त्वने व द्यने स्वयां नं पत्रिका इलय् पिहां मवइ धइगु चिउताः ।

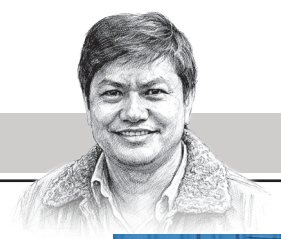

छुं ई ज्या यायेधुंकाः पारिवारिक हुनिं जिं सन्ध्या टाइम्स त्वःते माल। सन्ध्या टाइम्सलिसेया स्वापू त्वाःदःसां सुरेश दाईलिसेया स्वापू धाःसा त्वाःमदः। जि सन्ध्या टाइम्सय् आबद्ध जुयाच्वनाबलय् हे जिं ब्वनेकुथिइ नेपालभाषा ब्वंकः वनागु खः। उबलय् सन्ध्या टाइम्सयात बीगु इलय् स्कूलय् ब्वंकः वनेत जितः भचा मछिंगु खः तर उबलय् सुरेश दाईनं जितः थ्व याये हे माःगु ज्या खः। छं थ्व अवसर त्वःते मते धकाः जितः स्कूलय् ब्वंकः वनेत उजं बियादिल। उबलय् वयकःया उजं मदयेक स्कूलय् नेपालभाषा ब्वंकः मवनेगु जिगु विचाः खः छायधाःसा वयकः जिम्ह सम्पादक।

थौंकन्हय् जि महानगरपालिकां थीथी ब्वनेकुथिइ नेपालभाषा ब्वंकेत न्हयाकूगु पहल अन्तर्गत् छम्ह नेपालभाषा स्यनामिकथं संलग्न जुयाच्वना। थुकिया पूर्ण श्रेय सुरेश दाईयात हे वनी। खतु इहिपा स्वयां न्हयः भाषा ख्यलय् छुं भचा सक्रिय जुयागु खःसां लिपा पारिवारिक रूपं जितः भचा भाषा ख्यलय् सक्रिय जुइत समस्या जूगु खः। तर सुरेश दाइनं जितः न्हयबलें भाषा ख्यलय् स्वानाच्वनेमाः धकाः प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपं हःपाः बियाच्वनादी। सन्ध्या टाइम्सया न्हूदँ विशेषांकय्, नेपाल एकेडेमीं पिहां वइगु थायभुइ, अमेरिकां पिहां वइगु थीथी पत्रपत्रिकाय् जिं चिनाखँ बिया। उगु चिनाखँ च्व धकाः जितः धयातुं च्वनादी। छिगु माध्यमं जि भाषा ख्यलय् ल्यनाच्वनीगु जुल धयाबलय् वयकलं जिगु माध्यमं मखु थ्व छिगु थःगु हे बलबुतां खः धयादी। प्रेरणा बीगु तर श्रेय कायेम्वाःम्ह निस्वार्थ व्यक्तित्व ख : सुरेश दाइ।

न्हापा सन्ध्या टाइम्सय् ज्या यानाच्वनाबलय् जि अजूचाः। अन ज्या यानादीम्ह

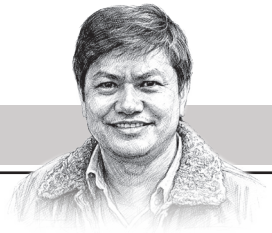

खड्गमान दाइनं नं सुरेश दाइयात दाइ धकाः हे सम्बोधन यानादीगु। उमेरं स्वयेगु खःसा खड्गमान दा स्वयां सुरेश दाइ तसकं क्वकालि। अथे खःसां खड्गमान दाइनं सुरेश दाइ धयादीगु ताइबलय् अजूचाः अले ख्याः यानाः धयादीगु खः ला धइथें नं मच्वंगु मखु। तर लिपा ज्या यायां वनाबलय् सिल व दाइ शब्द छगू सम्बोधन जक मखुसे सम्मान नं खः।

सन्ध्या टाइम्सय् औपचारिक रूपं ज्या मयायेधुंकाः जि सुरेश दाइलिसे भावनात्मक रूपं गुकथं सत्तीलात धकाः धाये हे मफु। छम्ह म्हयाय् मचा अले छम्ह मिसा जुयाः थः अतिकं सत्तीपिंनाप ल्हाये मफुगु खँ जिं सुरेश दाईयात याउँक हे धायेफु, धायेगु नं याना। गुलिखे खँ वयकलं नं जितः कनादी। थौं वयकलं कनादीगु हरेक खँ जिगु न्हायपनय् थ्वयाच्वंगु दु। जीवनलिसे हारेचायाः तःक्वःमछि जिं म्वाय् हे मयल धायेगु याना। उबलय् भीपिं धइपिं ला थःगु परिवार स्वयां नं भाषा व समाजया निंतिं म्वायेमाः धयादीगु थौंथें लुमं।

न्हयागु छगू ज्या यायेत नं सुरेश दाईयात न्यनेगु जिगु बानी। ब्वनेकुथिइ नेपालभाषा ब्वंकेगुं भ्वलय् गुगू नं ज्याभ्वः याये न्हयः जिं सुरेश दाईया सुझाव कायेगु याना। वयकःया सुझावयात ध्यानय् तयाः यानागु हरेक ज्याभ्वः ताःलाः। थौं वयकः मदयाः गुगू नं ज्या यायेगु हिम्मत हे याये मफयाच्वन।

जिगु जीवनया हरेक समस्याया समाधान सुरेश दाइ, जिगु प्रेरणाया श्रोत सुरेश दाइ अले जिगु हरेक कविताया न्हापांम्ह पाठक सुरेश दाइ। जिं आः लछिया छपु कविता च्वयेगु कुतः याये धयाबलय् आः जिगु भाग्य चम्केजुइगु जुल धयादीम्ह। लछिया छपु न्हगु कविताया न्हापांम्ह पाठक जुइगु धइगु भाग्य मखु ला धाइम्ह। खतु जिं एल्भिस दाइयात म्ह ला मसिउ तर वयकः मदुबलय् सुरेश दाइया ल्हाः ध्यंथें जुल हं। थौं सुरेश दाइ मदुबलय् तेजदाइ व नेपालभाषा टाइम्सयात छ्यं ध्यंथें जुल हं। तर जितः धाःसा सुरेश दाइ मदुगु धइगु थःगु आत्मा हे मदुथें जुयाच्वन। संसारया नियम त्वाःथलाः सुरेश दाइ लिहांवःसा जिउ धइथें जुयाच्वन। थ्व असम्भव खः, सिउ, अथे नं सम्भवन जुयाबिउसा जिउ धइथें जुयाच्वन। आः नुगःया भ्कयातु सुयात कने, कविता च्वयाः सुयात क्यने, जिगु कविताया न्हापांम्ह पाठक आः जिं गन माःवने धकाः जि अलमल्लय् लायाच्वना।

■

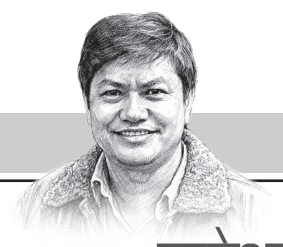

सुरेश किरणसँगै लुप्त भयो सिर्जना

लक्की चौधरी

सुरेश किरण मानन्धर लेखन क्षेत्रका एक अथक साधक हुनुहुन्थ्यो। उहाँको प्रतिभा अनेक भएकाले होला, विभिन्न विधामा उहाँको कलम चल्थ्यो। उहाँ मातृभाषाका विज्ञ त हुनुहुन्थ्यो नै, सँगसँगै उत्कृष्ट कविता लेख्ने कवि पनि हुनुहुन्थ्यो। आफैले पत्रिका सञ्चालन गरेका पत्रकार, संस्कृतिकर्मी, संगीतकर्मी, साहित्यकार, पत्रकार, स्तम्भकार, कथाकार, निवन्धकार, व्यंग्यकार आदि उहाँका अनेक लेखकीय विधा थिए। सबै विधाका अब्बल लेखकको पहिचान उहाँको थियो।

मेरो उहाँसँगको परिचय २०६६ साल पछि नै हो। यद्यपि उहाँसँगको चिनजानले उहाँ एक असल र व्यावहारिक व्यक्तित्व, मृदुभाषी, मिलनसार, बौद्धिक, समाज, लोकतन्त्र, अधिकार, रूपान्तरण, सांस्कृतिक उन्नत चेत भएको व्यक्तित्वको रूपमा बुझेंको थिएँ। भाषा, संस्कृति र पत्रकारिताका विभिन्न गोष्ठी, कार्यक्रम र छलफलमा उहाँसँग सघन भेट हुन्थ्यो र एजेण्डामाथि छलफल हुनेगर्थ्यो। मातृभाषी पत्रकारिताबाटै पत्रकारिता र साहित्य क्षेत्रमा कलम चलाउने केही सीप बृद्धि गरेको यो पङ्तिकारजस्तै सुरेश किरणको साहित्य र पत्रकारिता मातृभाषाबाटै सुरु भएको हो कि भन्ने लाग्दछ। म कति सत्य छु पाठकहरूले विश्लेषण गर्नुहोला।

यति चाँहि ठोकुवासाथ भन्न सक्छु कि सुरेश किरण नेपाल भाषा आन्दोलनका एक योद्धा हुनुहुन्थ्यो। संस्कृतिप्रति उहाँको गहिरो रुचि थियो। समाजका परम्परागत कथामा उहाँको गहिरो दख्खल थियो। कविता, व्यंग्यकार, निवन्धकार, स्तम्भ लेखनमा उहाँको अब्बल पहिचान कायम छ। उहाँको त्यही लेखन कलाले उहाँलाई अमर बनाएको छ। भाषा संस्कृतिमा उहाँको अमिट छाप छ। सदैव लेखन बजार र समुदायमा उहाँको स्मृति ताजा रहने छ। उहाँको सिर्जना, सांस्कृतिक योगदान, भाषिक र पत्रकारितामा गरेको योगदान सदैव जीवित रहने छ।

अमेरिकी पूर्व राष्ट्रपति अब्राहम लिङ्कनले भन्नुभएको छ, "सफलताको सूत्र

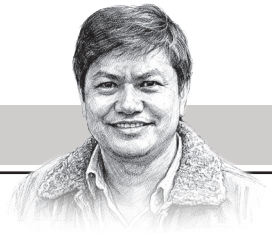

पुस्तकमा होइन, व्यक्तिको मेहनतमा हुन्छ।" सुरेश किरण मानन्धर पुस्तक धेरै अध्ययन गर्नुहुन्थ्यो, समाजको परम्परा र संस्कृतिको जीवन्त बुझाइ राख्नुहुन्थ्यो। व्यवहारमा उहाँ निकै मेहनत गर्नुहुन्थ्यो। उहाँको शालीनता र मेहनत उहाँको व्यक्तित्वको पर्यायझैं थियो। त्यसैले उहाँ सबैको प्यारो हुनुहुन्थ्यो। सबैसँग मित्रवत व्यवहार गर्नुहुन्थ्यो। भद्रता, इमान्दारिता, शालीनता र बौद्धिकता उहाँको परिचय थियो। मेहनत, लगनशीलता र कामप्रति समर्पण उहाँको पहिचान बन्यो।

सुरेश किरण मानन्धर एक सक्रिय पत्रकार हुनुहुन्थ्यो। सक्रिय लेखक हुनुहुन्थ्यो। विशेषगरी उहाँले समसामयिक विषय, सामाजिक विषय, सांस्कृतिक र भाषिक विषयमा विश्लेषण गर्नुहुन्थ्यो। उहाँको लेखन समाजको चेतना बृद्धिमा केन्द्रित हुन्थ्यो। समाज रूपान्तरणको मुद्दा उहाँको हरेक लेखनमा झल्किन्थ्यो। त्यसैले उहाँको लेखन द्वएक मिसन थियो। समाज रूपान्तरणको मिसन। सिर्जनाको मिसन। २०८२ फागुन २५ गते हृदयघाटका कारण ५९ वर्षको अल्पायूमा जब उहाँ ढल्नुभयो। उहाँमा रहेका अथाह सिर्जना र उहाँको सामाजिक चेत पनि लुप्त हुनपुग्यो। यद्यपि उहाँको रचना कालजयी छन्। उहाँका सिर्जनाको लाभ पाठकले लिन पाउने छन्। सञ्चार माध्यममा उहाँका सिर्जनाहरू उपलब्ध छन्। त्यही सिर्जनाले उहाँलाई अनन्तकालसम्म समाजमा उभ्याइर हने छ। चिनाइ रहने छ।

लेखक तथा स्तम्भकार सुरेश किरण मानन्धर विभिन्न विधामा कलम चलाउनु भए पनि मूलतः उहाँको लेखन सामाजिक परिवर्तन, सांस्कृतिक पहिचान, सामाजिक असमानता, समसामयिक राजनीति, सञ्चार तथा पत्रकारिता, भाषा तथा संस्कृतिको प्रवर्धनमै केन्द्रित थियो। उहाँको लेखन शैली सरल, विश्लेषणात्मक, विचारोत्तेजक र उत्प्रेरक शैलीका थिए। लेखन कलाले उहाँ पाठकको मन जित्नुभएको थियो। उहाँका सिर्जना र लेखकीय चेतले हजारौं पाठकलाई उत्प्रेरित गरेको थियो। अब उहाँका सिर्जना र लेखनमा ब्रेक लाग्यो। उहाँको अवसानले नेवा समुदायमा अपूणीय क्षति पुग्यो। सशक्त लेखक, स्तम्भकार र व्यंग्यकार नेपालले गुमायो।

नेपाल भाषाको सहसंयोजक

गोरखापत्र दैनिकमा प्रकाशित हुने नयाँ नेपाल अन्तर्गत वहुभाषिक पृष्ठमा नेपाल भाषा पृष्ठ पनि प्रकाशित हुन्छ। सो पृष्ठको उहाँ सहसंयोजक भएर काम गर्नुभयो। वि.सं.

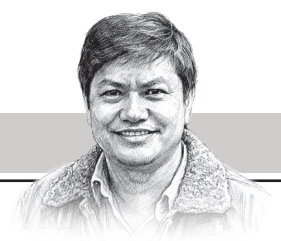

> “गोरखापत्रमा जति समय उहाँ जिम्मेवारीमा रहनु भयो उहाँसँग काम गर्ने विषयमा निकै इमान्दार, विषयगत र सफ्कदार प्रयास भयो । उहाँको योगदान र भाषाप्रति देखिएको लगावको म एउटा प्रसंशक हुँ ।”

२०६६ साल माघदेखि म गोरखापत्र संस्थानको स्थायी नियुक्ति लिएर काम सुरु गर्दा उहाँ सो पृष्ठमा जिम्मेवारी सम्हालिसक्नुभएको थियो। २०६४ असोज १ देखि प्रकाशनारम्भ भएको नयाँ नेपाल पृष्ठमा नेवाः समुदायको नेपाल भाषा पृष्ठ पनि एउटा हो। जहाँ रमेशकाजी स्थापित पृष्ठ संयोजक र सुरेश किरण मानन्धर सहसंयोजकको भूमिका निर्वाह गर्नुभएको थियो। करिब सात वर्ष नियमित नयाँ नेपाल विभागको प्रमुख संयोजक भएर काम गर्दा उहाँसँग नियमितझैं भेट हुन्थ्यो र भाषा साहित्य र समसामयिक विषयमा छलफल हुने अवसर जुर्थ्यो। नेवा पत्रकार राष्ट्रिय दबूको पनि उहाँ विभिन्न जिम्मेवारीमा रहेर काम गर्दाको क्षण पनि कार्यक्रममा प्रायः उहाँसँग भेट र भलाकुसारी गर्ने अवसर मिल्थ्यो। भाषा आयोगको सदस्य नियुक्त हुनुभएपछि त झन उहाँसँग भाषाको विषयमा बौद्धिक छलफल र वहसमा सहभागी हुने अवसर जुरेको थियो। गोरखापत्रमा जति समय उहाँ जिम्मेवारीमा रहनु भयो उहाँसँग काम गर्ने विषयमा निकै इमान्दार, विषयगत र सफ्कदार प्रयास भयो। उहाँको योगदान र भाषाप्रति देखिएको लगावको म एउटा प्रसंशक हुँ।

श्रद्धाञ्जली सभामा रसाएको आँखा

२०८२ फागुन २७ गते बुधबार उहाँको अन्तिम श्रद्धाञ्जलीका लागि पार्थीव शरीर नेपाल भाषा मंका खलः भवनको प्राङ्गणमा राखिएको थियो। विहान ९ बजेदेखि १२ बजेसम्म समय निर्धारण गरिएको थियो। पङ्तिकार १०:३० बजेतिर श्रद्धाञ्जली व्यक्त गर्न त्यहाँ पुगेको थिएँ। उमेरले उहाँ मभन्दा १३ वर्षले जेठो हुनुहुन्थ्यो। तर पनि उहाँको शालीन व्यक्तित्व, भद्रता र शारीरिक व्यवस्थापनका कारणले होला सहकर्मी साथीजस्तै

थियौं। नेवा पत्रकार राष्ट्रिय दवूका अध्यक्ष नृपेन्द्रलाल श्रेष्ठले श्रद्धाञ्जली सभाबारे खबर गर्नु भएपछि नेपाल आदिबासी जनजाति पत्रकार महासंघ (फोनिज) को संघीय अध्यक्ष र एक असल साथीको हैसियतमा म श्रद्धाञ्जली व्यक्त गर्न सशरीर उपस्थित भएँ। श्रद्धाञ्जली सभामा समुदाय र आफन्त, साथीभाइको भिड थियो। उहाँको पार्थीव शरीरमा फूलको गुच्छा र खादा ओढाउँदा आँखा रसायो। आफ्नो समकालीन, नजिकका साथी यसरी गहिरो निद्रामा शैयामा पल्टेको देखेर आँखा भरियो। अनुहार मा एक झलक बाहेक हेर्न आँट आएन। खादा र फूलको गच्छाले उहाँको शरीर ढाकिएको थियो, अनुहार उघारिएको थियो। लाग्थ्यो, उहाँ मस्त निद्रामा हुनुहुन्छ। हामीलाई छाडेर जानुभएको छैन। तर त्यो सत्य थिएन। सत्य त उहाँ हामीभन्दा निकै टाढा गैसक्नुभएको थियो। नफिर्किनेगरी टाढा। मात्र उहाँको भौतिक पार्थीव शरीर हामीसामु थियो।

श्रद्धाञ्जली सभामा उपस्थित रहनुभएका मित्रहरू नृपेन्द्रलाल श्रेष्ठ, सुरेन्द्रभक्त श्रेष्ठसहित साथीहरूसँग उहाँको पुरानो दुःख विमारी बारेमा सोधें। तर त्यस्तो शारीरिक दुःख विमार केही नभएको जानकारी पाएँ। कहिल्यै मादक पदार्थ पनि सेवन नगर्ने व्यक्ति भनेर जानकारी पाएँ। यद्यपि आफन्तको विवाह भोजमा गएका बेला एक्कासी उहाँलाई हार्ट अट्याक भएपछि शान्त देहान्त भएको रहेछ। यो सुन्दा त मान्छेको जीवन केही रै'नछ जस्तो महुशस भयो। दुई मिनेट श्वास फेर्न विर्सने हो भने यो नासवान शरीरको अर्थ समाप्त हुने रहेछ। मानिस जन्मेपछि मृत्यु त निश्चित छ। यो कुरा सबैलाई थाहा छ। जीव जिवात्मा, पशुपन्छी, मानव, किट आदि सबैको मृत्यु ध्रुवसत्य हो। तर अल्पायुमै समाज छाडेर, परिवार छाडेर, आफन्त र साथीभाइ छाडेर कोही महाप्रस्थान गरेको खण्डमा जीवित रहेका आफन्त, साथीभाइ, दौंतरी सबैलाई पीडाबोध भने हुनेगर्छ। यो मानवीय र जैविक गुण र विशेषता नै हो। मृत्युलाई कसैले छेक्न र रोक्न पनि सक्दैन। भगवानले जहिले चाहन्छन् जसलाई पनि टिपेर लान्छन्। यो मानवको वशमा छैन। सुरेश किरण मानन्धरको पनि समय पुगेपछि भगवानले टपक्क टिपेर लग्नुभयो। हामीबाट निकै टाढा, अर्कै दुनियाँमा। हामीसँग मात्र मानसपटलमा अब उहाँको स्मरण, याद र स्मृतिहरू बाँकी छ। बाँकी रहिरहने छ। उहाँप्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली। उहाँको आत्माले शान्ति प्राप्त गरोस्, स्वर्गमै बास होस्। ●

(लेखक फोनिजको संघीय अध्यक्ष हुनुहुन्छ।)

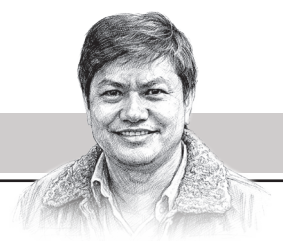

सुरेशं कवितायृ कियावंगु समाजया ख्वाःपाः!

प्रतिस्मरा स्वायमि

छम्ह श्रष्टां किइगु समाजया ख्वाःपाः बिस्कं कथं जुइगु जुयाच्वना।खयेतला अबोधपिं मस्त वा निरक्षरपिसंनं थःथःगु पहलं समाजया ख्वाः कियाच्वनिइ।अथेहे चित्रकार,शिल्पकार, मूर्तिकार, पत्रकार,आर्किटेक्ट इन्जीनियर,समाजसेवी,राजनीति ख्यः आदि आदि सकतां ख्यः न्ह्याकिइपिसं थःथःगु हे पहलं थ्व श्रष्टा समाजयात न्ह्याकाच्वनिइ।अथेहे नेपाःया साहित्य ख्यः, पत्रकारिता ख्यःयात छगू बिस्कंगु बाँ बियाः थःगु ल्हाःचिं त्वःतेत ताःलाःम्ह श्रष्टा सुरेश किरणं नेपालभाषा कविता ख्यलयृ कियावंगु समाजया ख्वाःपाः छुं भति जिगु नुगलं कियाच्वना।

"खः छं जिगु म्ह हे जक बियाछ्वःगु जुयाच्वन
जि चाहिँ अनहे त्वःफित खनी"

"थःछेँ" कवितायृ सुरेश कायमचा मखु मुक्कं म्ह्यायमचायाके दुबिनाः च्वःगु कविताया छकू ब्व खःथ्व!

भीगु समाजयृ म्ह्यायमचा बिया छ्वयाः सँ दक्वं तुइया, म्ह धुसि लुया, मिखां बाँलाक मछूसां तकं थःछेँयृ सःतल कि न्ह्याक्व मफुसां नुगः चंचं धायेका वने न्ह्यायेका च्वनिइपिं म्ह्यायमचातयेगु नुगःया परिचय खः।परिभाषा खः।सुरेशं कवितायृ क्यूगु ख्वाःपाः खः।

"जिं स्यू प्वाः सुकूगंम्ह जिमि राहुलं जिके
चाइचाइया अंश फ्वनी, पापाया अंश फ्वनी"

"सायद बुध्द जि प्रति गर्वित जुया बिइगु खइ" थुगु कवितायृ सुरेशं कपिलवस्तुया लायकुलिइ ब्वलंम्ह बौ राजकुमार सिध्दार्थ म्हसिइके मखंम्ह मचाम्ह राहुलं थःअबुयाके मचा पहलं फ्वनिइगु यइपुगु कल्पना खः थ्व!

भीगु सर्वसाधारण समाजया मखसें लायकूया समाजया
बुसांनिसें थः अबु नाप लायेमखंनिम्ह छम्ह मचाम्ह राजकुमारया चित्रण खः थ्व!

"जिगु रेमिट्यान्सया अन्तिम किस्ता

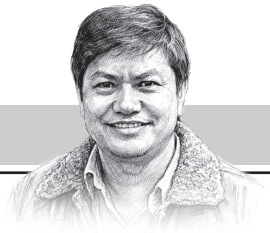

जिगु जीवनया अन्तिम कमाइ
थौं खामय् मखु
कफिनय् बन्द यानाः छ्वया हयाच्वना।"

"रेमिट्यान्सया अन्तिम किस्ता" कवितायृ सुरेशं तापालय् सुकूला पायेज्यूगु निभालय्, माइनस ४-५ डिग्रीया ख्वाउँगु ज्याकुथिइ ज्या यानाः देय्, छैंय् चलय् यायेत ग्वाहालि जुइकथं न्हिथं सिनाः सिनाः ज्या याना छ्वया हयेमाःपिनिगु समाजया ख्वाःपाः खः थ्वाज्या यायां यायेमफया अन्तय् कफिनय् बन्द यानाः रेमिट्यान्सया अन्तिम किस्ता छ्वया हइगु नुगः थुंदिइगु घटनाया ब्व खः।थुकिइ छैं,बुँ, छैंजःया तिसा आदि बर्हः तयाः,छैंजः पाखें तापाक्क च्वनाः नुगः ख्वयेकाः,छुं भति आर्थिक आर्जन याये फइला धइगु आसं तापालय् वनेमाःपिं, देशय् दुने रोजगारीया ब्यवस्था याये मफुगु देशया र ाजनैतिक ब्यवस्थायात हाथ्या बियाः यानातःगु स्याच्चुगु प्रहार खः।सुरेशया स्याचुपिचाथें ज्वःगु च्वसां देशं बिइमफुगु रोजगारी इतिहासया भण्डाफोर यानाब्यूगु खः।ख्वःगु नुगतय् ज्वालामुखी पंम्हुइका क्यनाब्यूगु खः।सुरेशं नुगः खुल्ल मिंक धाइ-

"यःम्ह
जिगु रेमिट्यान्स स्वदेशयात जुल
जिगु श्रम विदेशयात जुल
छंगु लागिं गुगु ल्यंकातयागु खः
व थौ कफिनय् तयाः छ्वयाहयागु दु
थ्व- न स्वदेशं काः वइ
न विदेशं काः वइ
छं काः वा
जिगु रेमिट्यान्सया अन्तिम किस्ता
छं बुझे याःवा।"

"अबु फ्वं वयाच्वन थौं खाते कवितातसें" सुरेशया कविता यात हनेबहःम्ह साहित्यकार मयजु डा. ज्योति तुलाधरया धापूकथं धायेगु खःसा -

"न्ह्याम्हेस्यां कविता रचना यायेफु तर कवि मदुगु कविता अबु मदुम्ह खाते मस्तथें च्वां।सन्तान उत्पत्ति यायेत अबु हे माः धयागु मदु।वीर्य जक दुसा गाः।वीर्यदाता अबु जुइमाःगु मदु।उकिं कविं मच्वःगु कविता व अबुं मबुइकूम्ह खातेत विजोग जुयाः

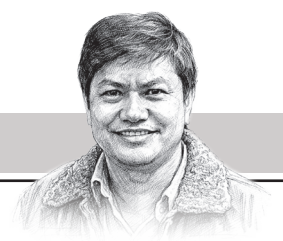

म्वानाच्वंगु दु।"

सुरेशं च्वइ-

"थौंया कविता कविं बुइका तःम्ह सन्तान मखु
कोठीइ जूगु स्खलन जुयाः म्वानाब्यूगु दु।
थौं कविता कविया पुता मखु
सतकय् ब्वलंम्ह खाते जुयाः म्वानाब्यूगु दु।"

थुकथं साहित्यिक समाजय् कविताया स्थिति गथे च्वं,राज्यस्तरं खातेयातथें याइगु ब्यवहारया वकालत सुरेशं यानादिइगु दु।

च्वमिं थःगु अस्तित्वबोध याकेत स्वयाच्वन तर भीगु समाजय् ध्यबायात हे जक मिखा तग्वः यानाः स्वयाच्वनिइपिं मनूतय् घच्चायापुगु, थःगु स्वत्व ल्वःमंपिनिगु छपाः ख्वाःपाः सुरेशं "जि ग्व जि?" कविताय् थुकथं ब्वइ-

जिगु तलब लिसे मतिना यात
जिगु गाडीलिसे ब्याहाःया खँ क्वःछित
स्वयंवर जिगु चेक ब्यालेन्स लिसे यात
न्त्याइपुगु चा जिगु म्हलिसे छ्यात
जि नाप चच्छि नं मद्यां।
समाजय् राजनीति ख्यःयापिनिगु छपाः ख्वाःपाः नं थन सुरेशं थुकथं न्त्यब्वइ-
छम्ह नेतायात थौं मनू सिबय् नं मतदाता माःगु दु।
मनू माःगु मदु।
हाकनं मनूया बंजातयेगु समाजया ख्वाःपाः "मनूया बजारय्" थुकथं उलाः क्यनी सुरेशं-
थ्व मनूया बजाः गन मनूसिबेनं
मनू प्वःचिइगु खोल थिके।

भीगु राजनीतिया समाजय् सत्तां उन्मत्त जुयाच्वंपिसं सर्वसाधारण नागरिकं असन्तुष्टीया इन्कलाबी सः तल कि

दमनया नीति ल्ह्वने धुंकिइ।बन्दूक ल्ह्वनाः जनताया मस्तयेगु छातिइ गोलिं आखः च्वयेत स्वइपिनिगु समाजया ख्वाःपाः "बस्, जितःला हानं हानं थ्व गोलिं लाःगु घाः जक स्याना मवःसा गाः" कवितायू सुरेशं थुकथं उलाबिइ-

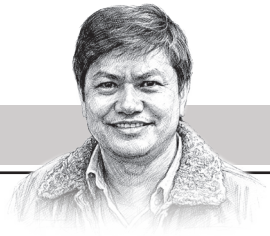

"कन्हयया मस्तसें थुलि आखःग्वः ल्वःमंका मब्यूसा गाः
जिं इने मखु जिगु घाः स्याःसा सह यानाबिइ
बसु, जितःला हानं हानं
थ्व गोलिं लाःगु घाः जक स्याना मवःसा गाः"

"फगत छन्त नांगां यायेत" कविताय् सुरेशं अज्याःगु समाजया चित्रण यानाब्यूगु दु कि गन खिउँयात त्याकेगु लक्ष तया न्ह्याकूगु पलाःया सहयात्रीं थःपिनिगु तातुना पूवनेवं वा जःयात त्याके धुनेवं कत्तिक ज्वनातःगु ल्हाः त्वःता बियागु स्वार्थं जाःगु कृयाकलाप उलाब्यूगु दुानिम्ह मनू नाप लातकि प्यपु ध्वाँय् धस्वाके माःपिनिगु प्रवृत्तिया स्वभाव छ्यातााहाँ क्यनाब्यूगु दु।म्हुतुं भी छ्धी छपाँय् धाःसां, दुनें दुनें बुलुमि गुलाच्वनिइपिं, भीत कुचा थलिइपिं मनूतयेगु चरित्र छर्लंग यानाब्यूगु दु-

"थःथःगु ल्हाःपा- ल्हाःपा ज्वना
यात्रा न्ह्याकागु खः
खिउँयात त्याकागु खः
थौं जः दुथाय्- भी छम्हं मेम्हसिया ख्वाः खनेवं
कत्तिक ज्वना तयागु ल्हाः त्वःता बियागु दु"

भीगु समाजय् थःम्हं क्वत्यलेज्यूपिं वर्गयापिन्त सदां क्वत्यला तयेगु, छ्यौं ल्हलनेहे मबिइगु, ल्ह्वनेत स्वःसां अनेक षडयन्त्रया जाः ग्वयाः परास्त यायेत स्वइपिनिगु यच्चुगु किपा " जि घाँय्, जिगु म्वायेगु लागा चकंगु चउर खः,कयेकुंगु गमला मखु" कविताय् सुरेशं च्वल-

"मनूयात जि मदुगु मज्यू
गुलि कि जि तःमा जुइगु नं मज्यू
मनूयात फगत घाँय् माःगु दु
- थःगु तुतिक्वय् म्वाइम्ह घाँय्"

मनूया समाजय् मनूयात तकं यःबलय् फिइगु, मयलकि त्वये जिइक छ्यलिइपिनिगु ख्वाःपाः सुरेशया कविताय् थुकथं माः हनातःगु दु-

"उकिं जुइमा थन मनूयात नं मनूतसें
थःगु भाः थकाइगु वसः दयेका पुनाच्वन
गन माल अन फी जिइक

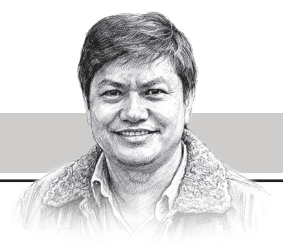

गन म्वाल अन त्वये जिइक”

“गोली मफःगु छातीत थौं तक्मा फयेत ल्यनाच्वन” चिनाखँय् थौं २०८२ सालया जेन जी आन्दोलनया लु झलझल लुमंके बिलाछाती चुंदंपिं, कपाः तज्याःपिं, संसद भवनया ह्योनेया बँ थःगु हिं “भ्रष्टाचार अन्त या” धकाः नारा थ्वयेकूपिं नच्चापिं शहीद पिनिगु लुमन्ति थनाब्यूगु दु।थः पुतापिं मदयेका, अंग भंग जुइका च्वनेमाःपिं उपिं योध्दापिनि मां अबुया नुगःया हियूलं पिदंगु ख्वबिया लुमन्ति झलझल वयेका ब्यूगु दु।

“फःगुलिं गोली
म्हिगः गुपिनि छाती चुंदःगु खः
थौं तक्मा फयेत छाती मदया
हीमी चायाच्वन।
फःगुलिं गोली
म्हिगः गुपिनि छ्यों नचुगु खः
थौं सिन्हः तिइत कपाः मदया
वाताहाँ जुयाच्वन”

थुगु किपां मां अबुयात तक्मा कायेत सरकारं ब्वंसां तकं थः मस्तयेत याःगु नरसंहारया लु गुगु नुगलं सह याये फइ? छु मस्त मेपिनिगु हाहालय् जक ब्वाँय् जुइपिं धकाः राज्यसत्तां थुइके ज्यूला? थःपिनिगु जन्हुफातय् किनाच्वंगु भ्रष्टाचारया हाकुगु दाग हुयेत स्वयेगु लाकि भ्रष्टाचार अन्त या धकाः नारा थ्वयेकिइपिं अबोध ब्वनेकुथिया मस्तयेगु छातिइ,छ्यँनय्,ल्हाः तुति ताकय् यानाः बन्दूकं कयेकेगु?

तक्मा फयेगु छाति व सिन्हः तिइगु कपाः मदुगु चित्र च्वयेफुम्ह चित्रकारयात समाजं गबलें क्षमा याये फइला धइगु न्त्यसः सुरेशं तयावंगु दु।

आखिर सत्य हे मखा
कोतपर्वया पुसा?
सहीदतय् छाती दुहाँवंगु गोली?
थःम्हं ल्त्वयेत्यंगु सः कुनाब्यूगु दु
थःम्हं स्वयेत्यंगु जःथुनाब्यूगु दु

“सत्य मसी, बरु कैद जुल मनूया प्वाथय्” चिनाखँय् इलय् ब्यलय् जन्म काइपिं जंगबहादुरपिसं गुकथं निर्दोष नागरिक पिनिगु सः कुनिइ, जः थुनाबिइ धइगु सच्छि व

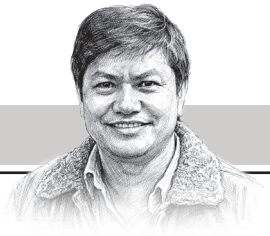

प्यदँया राणाशासनया समाजया इतिहास सुरेशं कियावंगु दु।

"किपालु धोखेबाज खः

- खिउँथाय् जि याकःचित त्वःता थकिइम्ह"

चिनाखँय् थः दिवंगत जुइबलय् थःगु किपालुं गुकथं इमान्दारीता क्यनाः सुतिहिं त्वःता वनिइ धइगु अतिकं च्वन्ह्याःगु कल्पना यानावन-

गुबलय् दिप द्योने च्यानाच्वनी लाश

- जिगु थःगु हे

जिं स्यू-

उबलय् जिगु किपालुं ल्ह्वयाबिइ

जिगु म्हलिसेया मतिना

सिइम्हलिसेनं प्यपुना बियाः

उबलय् जिगु किपालुं ब्वयाबिइ

थःगु इमान्दारीताया दसिपौ

- सिइम्हलिसेंतुं च्याना बियाः

तर सुरेश!

मृत्यु-

फुर्सद दतकि नापलाये धकाः

लुखाखलुइतुं पियाच्वन

अले जिं-

थःत तुं सुचं बिइधकाः

थः नापलायेत थःकेहे पलख ई फ्वनाच्वना!

"खःजि थौंकन्हे जि लिमलाः" चिनाखँय् थथे धाइम्ह झीगु समाजया कायमचा सुरेश!

थःम्हं ज्वनावःगु छप्वः ई

लँय् वक्वसित इनाच्वंन्ह घण्टाघर

थौं दुवातय् भ्वाताहाँ दना

जिके ई न्यनाच्वन।

"थौं घण्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन" धकाः जिमित कना ला ला वन खः । गथे

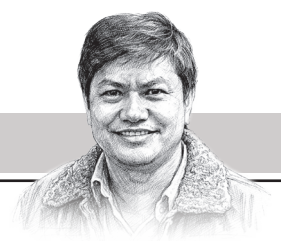

घण्टाघरं लँय् वक्वसित थाकु मचासें, मह्येकुसें थःके दुगु छप्वः ई इनाच्वन, सुरेश छं नं यायेफक्व कुबिइफक्व झीगु समाजयात थःगु ई लःल्हानावन। झाःझाःपतिं लुमनकि छंके न्यने माःगु खँ, यायेमाःगु सल्हा छतिं मह्येकुसें कनिइम्ह,थाकु मचासें थुइकिइम्ह दम फुइ मत्यःनिसां दिनाब्यूगु घण्टाघर आः गन माः वने? धासा छं?

व हे जक यःगु छाय्? झी पुर्खा धाइगु

थौं द्यो चमकं!
खयफु छंगु महाप्रस्थानय् नुगः मछिना
म्हिगःनिसें द्यो हिहिलना ख्वया जकं
च्वंगु खःला?
मख्वइ नं गथे?
धाल-
वं याय् मानिगु ज्यात उलिमछि पाँय् पाँय्
च्वत्यंक सुचुकः यंके खुनु त्यःला?
धया-
अनिच्चावत संखारा!
यत्तलय् च्वने दुम्ह सु दु?
बियाहक्व आयुया सुका
तुसुक्क चफ्फुना यंकल का,आः छुयाय!
चिल्लाय् दनाः तंया वा फय् हुत्तिना हल-
आः घन्टाघरं ई सुयाके न्यनी?
न्हसला त्वःगु मिखां न्यन-
रेमिट्यान्सया किस्ता आः काःवा धाइम्ह
सु?
पयनं बिया छ्वःसां
सकतां थःछेंय त्वःफ्यूम्ह मिसामचाया
नुगः ब्वनिइम्ह सु?
मलः मिखां कना स्वया हल-
"ग्व जि ग्व?" धाधां
थःगु अस्तित्व मामां
जेन जी आन्दोलनया
न्हू पुस्ताया हिं प्याकाथकूगु
संसद भवन पिनेया सतकया बाखं
थौं सः थ्वयेकेत
सतकं ल्ययाछ्वःपिसं प्वंकिइगु खँ
उलि न्यंकेनं मलाकेगु ला?
अन झी गन दइ?
झी सु खः धका
उलि वइत सिइके बिइ तकं मलाःगु ला?
तंया पराकाष्ठाया प्वं कयेका हल तार
ाराराः-
वया पूमवंगु म्हगसत
वं प्वंका तःगु
उच्चकोटीया कवितात्मक भावनात
ख्यालिन्हिलीया नाटक श्रृंखलात
अल्याख राजनैतिक सामाजिक -
स्याच्चुगु ध्याचूलिं
गसूनं सुइथें सुयातःगु
उच्चकोटीया लेख रचनात
भाषा आयोगया पूवंके मखंगु
असीमित भ्यात्तुगु कु!

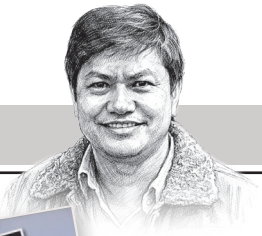

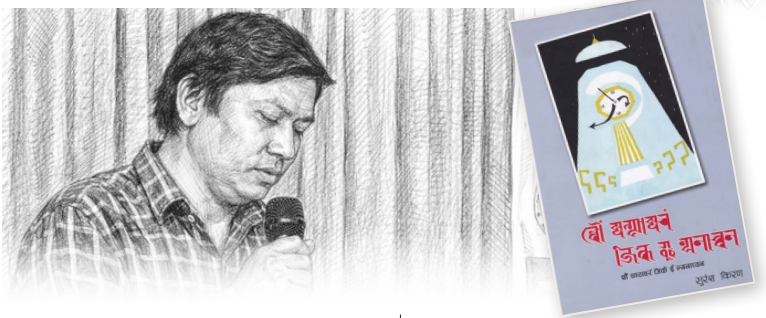

वयागु ख्वःगु नुगःया वां प्यानाः
तंया पःखाःया पल्पसा त्वयाः
हाकनं धाकु फसं तमं न्ह्यसलं कयेका
हल-
मस्यूला?
व चिकिचाग्वःगु छसुका वंगु
सुकिचा जक मखु
व चिग्वः मल्ता खः-
हियूगु यथार्थ ब्वयेफुम्ह
व गुनुहुँ न्वःगु मि खः-
नैराश्यतां भुंगु नुगःतयेत
आशाया मत च्याकेफुम्ह
व सु-कि
गुम्हेसिनं भीत महिइपिन्त
सत्य व यथार्थया ध्याचुलिं जाःगु
त्यबू सवाः वःगु
वाईंय च्वंगु रचनां स्वीकार याकेफुम्ह
भुखाय् ब्वःबलय्-
दकलय् न्हापां
टेबुलया तःलय् सूवनिइम्ह
ग्याफराम्ह सरकारयात
थुनां थुनां चुइक ल्यू जुइम्ह
उम्ह निर्भीक पुलिस खः व सु-कि
उकिं व केवल सुकिचा जक मखु
व
माःथाय् माःकथं
पर्के माःथाय् तक पर्के फुम्ह
व लिसं खः
फयांफक्व सकसितं स्वानातइम्ह
दकलय् सकलय् -
भीगु भाषा ख्यः
हाकुगु सुपाँचं भुंका
तिंन्हिनय् हे खिउँका
छाय् वइत सुचुकःयंका?
वयागु निर्दोष यइपुगु न्हिलां
जिमित छाय् द्याका?
दकलय् यइपुगु-
हलिंया सकसितं पाचिइ फुगु
समभावया स्वभाव दुम्ह
हलिंमय् सकसितं कःघाय् फुम्ह
उगु क्यात्तुगु नुगः दुम्ह सहृदयीयात
छाय् थुलि याकनं स्वहायेका यंका?

पत्रकारिताया यात्राय् सुरेश किरण

रत्नकाजी मन

थ्व नां न्ह्यथनेवं सकसियां मिखाय् लुयावइ चकंगु न्हिला ख्वाःया तःमिगु व्यक्तित्व व नेपालभाषाया तसकं हे लोकंह्वाःगु न्हिपौ सन्ध्याटाइम्स। थुगु न्हिपौ दिनाः नेपालभाषा टाइम्स पिहाँ वल तर मनूतय् म्हुतुइ धाःसा अझ नं वहे नां तिनि सन्ध्याटाइम्स। नेपालभाषा टाइम्स सन्ध्याटाइम्स पिथनापाखें पिदनीगु न्हिपौ जूगु ल्याखं नं मनूतय् म्हुतुइ सन्ध्याटाइम्स हे थानाच्वंगु दनि।

सुरेश किरण लिपांगु इलय् भाषा आयोगया दुजः जुयादिल। भाषा आयोगया दुजः जुइवं वयूकलं नेपालभाषा टाइम्सया सम्पादकपदं औपचारिकरूपं राजीनामा बियादिल। तर वयूकःया हिनुली न्ह्यानाच्वंगु पत्रकारिताया हि मदिउ। पत्रकारं छम्ह माननीय जुइ धुंकाः नं वयूकलं पत्रकारितायात चटक्क त्वःता मदिउ। अझ अनौपचारिकरूपं उकियात निरन्तरता बिया हे च्वंगु सुयांपाखें नं सुलाच्वंगु मदु।

भाषा आयोगया ज्याय् वयूकःया योगदानयात कयाः वलिसे सम्बन्धित व्यक्तित्वपिसं जः ह्वला हे दी धइगु जिं विश्वास यानाच्वना। थुगु च्वसुइ धाःसा जिं सुरेश किरण दाइ नं पत्रकारिता ख्यलय् बियादीगु योगदानयात जिं थू कथं कुलेगु कुतः याये त्यना।

नेपालभाषा पत्रकारिता ख्यलय् छगू इलय् तसकं हे लोकंह्वाःगु वाःपौ खः मल्ल के सुन्दरजुं पिथनीगु इनाप। थ्व इनाप वाःपौ गथे च्वं धइगु जिं स्वये मलं। तर जि स्वयां थजिपिं यक्वसिनं इनाप वाःपौया गुणगान याइगु जिं न्यनाच्वना। नेपालभाषा आन्दोलनय् इनापया तःधंगु योगदान दु धइगु न्यना। थ्व हे पत्रिकापाखें कम्पोजरया रूपय् सुरेश दाइया यात्रा न्ह्याःगु जुयाच्वन। इनाप वाःपतिइ हे च्वसा न्ह्याकादीम्ह वयूकः इनाप धुंकाः वयूकः नेपाःया हे न्हापांगु सन्ध्याकालिन न्हिपौ विश्वभूमिइ संवाददाताकथं ज्या न्ह्याकादिल। अन वयूकलं न्हापा कम्पोजरया रूपय् ज्या न्ह्याकूगु खःसा लिपा वयूकः पत्रिकाया संवाददाता जुयाः रिपोर्टिङ्गया ज्या न्ह्याकादिल।

वि.सं. २०५२ साल कार्तिक १६ गते बिहीवाः नेपालभाषा पत्रकारिता ख्यलय्

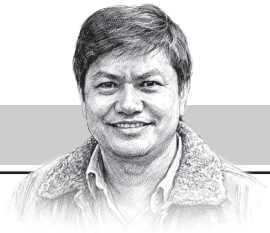

छगू न्हूगु न्हिपौकथं सन्ध्याटाइम्स पिदन। थुगु न्हिपौ सुरेश किरण मानन्धरया सम्पादनय् न्ह्याःगु खः। गुगु न्हिपौया न्हापांगु ल्याः पिदंबलय् नेपालभाषा ख्यःया उबलेया नांजाःगु खलःपुचःतय्पाखें भिंतुना देछायेगु ज्या जूगु खः। थुगु न्हिपौ पिदंगु इलय् च्वःगु सम्पादकीयय् धयातःगु खः - पुलांगु हे निरन्तरताया न्हूगु नां।

सन्ध्याटाइम्सया न्हापांगु ल्याखय् च्वयातःगु सम्पादकीयया न्हापांगु अनुच्छेदय् न्ह्यथनातःगु दु - नेपालभाषा ख्यलय् पत्रकारिताया माध्यमं भाषासेवा याना वयाच्वंपिं पुलांपिं हे कलमजिवीपिं छगू न्हूगु नां ज्वनाः ब्वमिपिनि न्ह्यःने दंवःगु दु। 'सन्ध्याटाइम्स' थ्व कुतः न्हूगु नां खःसां कुतः धाःसा वंगु न्हय्दँ न्ह्यवंनिसें यानावयाच्वंगु ज्याया हे मां हना वनाच्वंगु निरन्तरता खः।

नेपालभाषा ख्यलय् उगु इलय् लोकंह्वाःगु विश्वभूमि न्हिपतिइ ज्या यानाच्वंपिं पत्रकारपिनि पुचलं हे न्हूगु न्हिपौकथं सन्ध्याटाइम्स पिथंगु यचुक सीदु। सम्पादकीयय् न्ह्यथनातःगु खँय् छगू महत्वपूर्ण खँ मेगु नं दु व छु धायबलय् नेपालभाषा पत्रकारिताया भाला। सम्पादकीयया भ्वलय् न्ह्यथनातःगु दु, 'नेपालभाषा माध्यमं पत्रकारिता यायेबलय् छखे पत्रकारिताया सर्वमान्य धर्म निर्वाह यायेमाःगु व मेखे नेपालभाषाया विकास व उत्थानया ज्याय् नं थःत पाना वनेमाःगु नितांजि दायित्व क्वबिइमाःगु वास्तविकतायात नं जिमिसं लुमंकागु दु।'

थ्व सम्पादकीयपाखें सीदु कि न्हूगु न्हिपौकथं ३० दँ न्ह्यः पिदंगु सन्ध्याटाइम्स न्हिपौया सम्पादक सुरेश मानन्धरयाके पत्रकारिता व नेवाः सरोकारया विषयय् गुलि गहन अध्ययन दु। सन्ध्याटाइम्स न्हिपौ नेपालभाषा ख्यःया लोकंह्वाःगु पत्रिका जुल। थुकिया सहप्रकाशन शुक्रवाःया तँसापौ नेवाःतय् निंतिं छगू यइपुगु खुराक जुल।

न्हापांगु ल्याखय् सम्पादकीयय् न्ह्यथं थें हे पत्रिका, पत्रकारिता व मनूया जीवनय् थथ्याःक्वथ्याः धइगु वया हे च्वनी। ब्वनामिपिनि दथुइ लोकंह्वाःगु न्हिपौ जुयाः नं सन्ध्याटाइम्स न्हिपौ निरन्तर पिदनेमफुत। थुकियात नां हिलाः नेपालभाषा टाइम्स नामं हाकनं मेगु न्हिपौ पिदन।

नेपालभाषा टाइम्स पिदंगु इलय् थुकियात सन्ध्याटाइम्सया हे निरन्तरताकथं छगू सुचं जक तयाः पिथंगु खः। थुकी सन्ध्याटाइम्स न्हिपौया हे ताःहाकः सम्पादकीय च्वयाः थुगु न्हिपौ पिथने माःगु खँयात कुलातःगु मदु, न त सन्ध्याटाइम्स पिथंगु इलय् थें थुगु प्रकाशनयात कयाः छुं कथंया खँ हे न्ह्यथनातल। मात्र ख्वाःपतिइ छगू चिकिचाधंगु सुचं

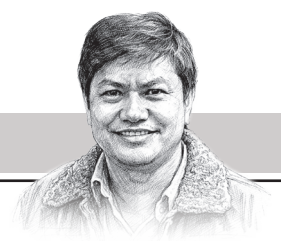

> “थौं भौतिकरूपं सुरेश किरण श्री नापं मदु। तर वय्कःया कृतिं वय्कः सदां अमर जुयाच्वनी धइगु जिगु भलसा दु। अझ नैपालभाषा पत्रकारितायात न्हूगु आयामय् यंकैमाः धइगु वय्कःया इच्छायात पूवंकैत नेवाः पत्रकारतय्सं बिचाः पूवंकैमाः।”

बियातल - थनिंनिसें नेपालभाषा टाइम्स। सन्ध्याटाइम्स पिथना प्रालिपाखें थनिंनिसें नेपालभाषा टाइम्स न्हिपै प्रकाशन जूगु सुचं बियाच्वना। थुकिया व्यवस्थापन सन्ध्याटाइम्स सञ्चार सहकारीपाखें जुइ। - सन्ध्या टाइम्स पिथना प्रा.लि.।

थुकथं वि.सं. २०७३ बैशाख २७ गते (अक्षय तृतिया)निसें नेपालभाषा टाइम्स न्हिपौ पिदन। गुकियात सन्ध्याटाइम्सया हे निरन्तरताकथं न्ह्याकूगु खनेदु।

थुगु न्हिपौ पिदंगु इलय् न्हापा सन्ध्याटाइम्स पिथंबलय् थें थीथी खलःपुचःया भिंतुना कायेगु नं आवश्यक तायेकूगु खनेमदु। छायकि नियमित समाचारयात हे नेपालभाषा टाइम्सय् प्राथमिकता बियातःगु दु। न्हूगु न्हिपौ पिदंगुकथं थुकियात न्ह्यब्वःगु मदु। सुचं छगू जक पिकयाः नेपालभाषा टाइम्स पिदन। सन्ध्या टाइम्स छाय् नेपालभाषा टाइम्स जुल ? प्रकाशनया नां छाय् सन्ध्या टाइम्स पिथना जुल। सन्ध्या टाइम्स पिथना वयाच्वंगु अर्थ प्रकाशनया अर्थ गन वन ? थ्व न्ह्यसःया लिसः सन्ध्या टाइम्सया पिकाकः व नेपालभाषा टाइम्सया पिथना पुचःयाके अवश्य दइ जुइ। तर न्ह्याबलें धया थें शान्त खने दइम्ह, अले न्हिलाख्वालं जाःम्ह सुरेश मानन्धर दाइ नं थुकियात स्पष्ट यानाः ब्वँमिपिन्त स्पष्ट याना ब्यूगु खःसा अझ बांलाइगु खः।

पत्रकारिताया ल्याखं स्वयेबलय् सुरेश किरण छम्ह कम्पोजर, छम्ह संवाददाता, छम्ह सम्पादक जक मखु वय्कः छम्ह पत्रकारिताया प्रशिक्षक नं जुयादी।

नेवाः पत्रकारिता ख्यलय् पलाः न्ह्याकाच्वंपिं न्हू पुस्तायू अप्वःसिनं वय्कःपाखें ज्ञान काःगु दु धयागु खँ वय्कःया अन्तिम विदाईया निंतिं मुंगु जनसागरय् वःपिं अधिकांश मनूतय् धापुतिं नं सी दु। जि थः हे नं पीस भ्वाइस नेपालपाखें जूगु पत्रकारिता तालिमय् ब्वति कयागु इलय्

सुरेश किरण मानन्धरपाखें हे समाचारया आधारभूत खँत सीकाः पत्रकारिता ख्यलय् न्त्यज्याः वयागु खः । खतुं वि.सं. २०५४ सालय् हे जि *न्हूविश्वभूमिइ* अनुवादक व प्रूफ रिडरकथं ज्या न्त्याकागु अले २०५६ सालय् विश्वभूमिइ प्रूफरिडरकथं ज्या यानागु जूसां समाचार लेखनया आधारभूत ज्ञान वयूकःपाखें हे कयागु खः ।

लिसें नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबुलिइ यैं जिल्लाया सचिव जुयाः ज्या न्त्याकाच्वनागु इलय् नं वयूकःयात प्रमुख प्रशिक्षक दयूकाः पत्रकारिता ख्यलय् वये न्त्याःपिनि निंतिं पत्रकारिता तालिम न्त्याकेगु ज्या जूगु खः ।

लिपांगु इलय् जि नेपाल आदिवासी जनजाति पत्रकार महासंघ काठमाडौं जिल्लाया सचिवया रूपय् ज्या यानाच्वनागु जुल । थ्व हे भ्वलय् फोनिज यैं जिल्लापाखें वयूकःयात प्रशिक्षककथं ब्वनाः पत्रकारिता तालिम न्त्याकेत फोनपाखें खँल्हाबल्हा जूगु खः । तर वयूकःया व्यस्तताया हुनिं व पूवने मफुत । उगु इलय् वयूकः व्यस्त जूगुलिं लिपा ग्वाहालि याये धइगु वयूकलं बचं बियादीगु खः । तर ..... ।

सुरेश किरणलिसे दकले लिपा नाप लानागु लिपांगु चुनावया इलय् खः । संघीय प्रतिनिधिसभाया चुनावया प्रचारप्रसार जुयाच्वंगु इलय् समाचार संकलनया निंतिं वनाच्वनागु इलय् वयूकः व सजिना भाउजु ज्याकुथिइ वनेत वयूकःया छें पिहाँ भाःगु लँय् नाप लाःगु खः । वयूकःलिसेया व चीहाकःगु नाप लाये ज्या हे जिमिगु लिपांगु नाप लाये ज्या जुल ।

थौं भौतिकरूपं सुरेश किरण भी नापं मदु । तर वयूकःया कृतिं वयूकः सदां अमर जुयाच्वनी धइगु जिगु भलसा दु । अझ नेपालभाषा पत्रकारितायात न्हूगु आयामय् यंकेमाः धइगु वयूकःया इच्छायात पूवंकेत नेवाः पत्रकारतय्सं बिचाः पूवंकेमाः ।

अन्तय् वयूकःया आत्माया चीर शान्तिया कामना याये ।

■

यः सुरेश दाई !!!

रविन्द्रराज ताम्रकार

वंगु ने.सं. ११४६ चिल्लागा सप्तमी, मंगलबाः (२०८२ फागुण २६ गते) सुथसिया ८ ता इलय् ती जि पाटन कलेजया नेपालभाषा शिक्षण समितिया ज्याकुथी च्वनाच्वनागु। नापं निर्मला श्रेष्ठ म्याम नं दिई। अन नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानया प्राज्ञ अगीव वनेपाली दाइ थ्यंक झाल। 'सुरेशया बारे खँ सिलला ?' वय्कलं न्यना दिल। 'सु सुरेश ???' जिं न्यना। 'सुरेश किरण' वयकलं धयादिल। जि झस्के जुल। 'मस्युनी छु जुल ? ? ?' जिं हथासं न्यना। 'वय्कः मन्त धाःगु न्यना' वय्कले धायादिल। जि भतिचा इतःमितः कन। 'खःलाः' धा धां मोवाइल लिकया फेसवुक चायेका। फेसवुकय् 'सुरेश किरण यात हदयघात जुया हस्पिटल यंकल, अवस्था सिकिस्त' धाःगु वुखं त वयाच्वंगु जुयाच्वन। जिं हाकनं धया 'सिकिस्त धाःगु बुखं त दु, मन्त धाःगु मदुनी थें च्वं।' वयकलं हाकनं धयादिल 'मदय् हे धुंकल धाःगु थें च्वं। हृदयघात म्हिग सनिलय् हे जुउगु धाःगु न्यना। जिं वधाय् थ्व धाय् मसिल। ख्वाः राक्के जुया जुयावःगु थें ताल। झल्झल्ती सुरेश दाइया न्ह्यू ख्वाः न्ह्यने न्ह्यने क्यं वयाच्वन। पत्या हे मजु थें ताल। थ्व खं सत्य मजुसां ज्यू थें ताल। निर्मला म्यामयात नं विश्वास याये थाकुल। जि हथासं कोथां पिहांवया नेपाल समाचारपत्र राष्ट्रिय न्हिपौया सह सम्पादक व नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूया वरिष्ठ न्वकू पासा सुनिल महर्जनयात फोन याना। सुरेश दाइ दबूया सल्लाहकार नं खः। वय्कलं नं थ्व खं सत्य हे खः धयादिल। छक नापलायेगु खः लाः धका न्यना। वय्कलं ज्यू पलख लिपा वय् धयादिल।

हाकनं कोथाय् दुहां वना। सुरेश दाइया ख्वाः जक न्ह्यने न्ह्यने वयाच्वन। न्ह्यावलें न्ह्यू ख्वाः वःम्ह सुरेश दाइ तंचागु धइगु ला गुबलें हे खनागु मदुनी जिं। न्ह्याम्हेसित न्ह्याबलें ग्वाहालि यायेत तम्तयार जुया च्वनीम्ह। हाकनं लुमंसे वल। छुं दिं न्ह्य तिनी हे नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूया न्वकू व लहना वाःपौया ब्यवस्थापक पासा सुरेन्द्र भक्त श्रेष्ठ लिसे खं ल्हाना च्वनागु। जि सफू छगुलय् ज्या याना च्वनागु। विविध कारणं उगु सफू खस नेपाली भासं पिकाय् माःगु बाध्यता वल। उगु सफू भाय् हिला नेवाः

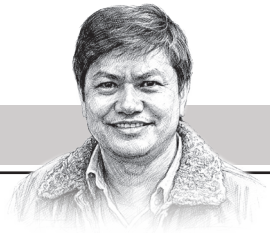

भासं नं पिकायेगुला धकाः सोच तया। उगु सफू नेवाः भासं भाय् हिलेत सुयात धाःसा जिइ धकाः पासा सुरेन्द्र लिसे सहलह ब्याका च्वनागु। मनय् ला छुं ई न्ह्यव हे थुगु ज्याया भाला सुरेश दाइयात विइमाली धकाः विचा याना तयागु खः। अथेनं सुरेन्द्रजु लिसें सहलह याना। वय्कलं निम्ह प्यम्ह हनेबहः पिनिगु नां कना दिल। वय्कपिं नं बांलाःपिं हे खत। जिं धया सुरेश दाइयात याके दःसा गथे जुई। 'वय्क जुउसाला गज्जप हे जुल नी, तर वय्क याके ई दइला। तसकं व्यस्त वय्कः। भाषा आयोगया दुजः जुया दिइगुली ई हे मदु वय्क याके।' 'अथेसां छक कुतः याना स्वयेमालीका, सफूया ज्या जुयाच्वन तिनी। याकनं सिधेकी फइथें ला मच्वं। वय्कलं मलाः धाःसा विकल्प सोचेयाये मालीका' जिं धया। छुं दिं न्ह्यव या जक हे खं तिनी थ्व। थौं छकलं थज्यागु खं न्यनी माः बलय् पत्या याये हे थाकुया च्वन।

पलख लीपा सुनीलजु पाटनध्वाकाय् हे थ्यंक झाल। नापं च्वंगु च्या पसले च्वना विस्तृत रूपं खंल्हाबल्हा याना। म्हिगः अथे धैगु ने.सं. ११४६ चिल्लागा षष्ठी सोमवाः (२०८२ फागुण २५ गते) सुरेश दाइ थः भिन्चाया ब्याहा भोजय् ब्यस्त जुया च्वना दिइम्ह, आकाझाकां ह्रदयघात जुल खनी। हथासं हस्पिटल यंकू यंकू हे मदय् धुंकल जुया च्वन। भिंन्चाया भ्वय् व मिजं याथाय् भ्वय् दुउगु जुया कन्हय् बुधवाः खुन्हुजक सिथं यंकेगु धाल धकाः सुनीलजुं धयादिल। अन सुनीलजु लिसे सुरेश दाइया बारे यक्व हे खं जुल। जि धाःसा पसः चायेकः वये मानीगु जुया कन्हे नापलाये धकाः जिपीं अनं बाया। पसले च्वना च्वनुमेसिया मन हे थातय् लाःगु मखु। पुलां पुलांगु खं त लुमंसे वल। अवुजु सुवर्णराज प्वाःस्याः ताम्रकार नेवाः भाषा ख्यलय् जुयाच्वंगु जुया मचायेक हे जिगु झुकाव नं थ्व ख्यलय् जुयाविल। छैं वुधवाः पतिकं इनाप वाःपौ थ्यंक वइगु। उकीं याना नं जिके कम उमेरय् हे नेवाः भाय् प्रतिया मतिना दयावल। उगु इलय् सुरेश दाइ नं अन ज्या याइगु धकाः ला मस्यु। इनाप वाःपौ पिदनी बन्द जुइधुंका विश्वभूमि न्हिपौ नं मदिक हे स्वया ब्वना च्वना। अवु सुवर्ण प्वाः स्याः चक्रवर्ती पुस्तकालय सं ताः ई तक संलग्न जुया नायो नं जुया दिल। पुस्तकालय पाखें भाषा, कला, साहित्य, संस्कृति ख्यलय् इलय् ब्यलय् ज्याखंत जुया च्वनिगु। जिगु नं मचायेक हे अज्यागु ज्याय् मन क्वसाः वन। छैं लिक्क सं च्वंगु चक्रवर्ती पुस्तकालयलय् नं नियमित रूपं थ्यना च्वनिगु। लिपा जि नं थुकीया नायो जुया सेवा याना।

२०४६ सालया जनआन्दोलनय् सुरेश दाइ व सुजीव दाइपिं वीर अस्पतालय्

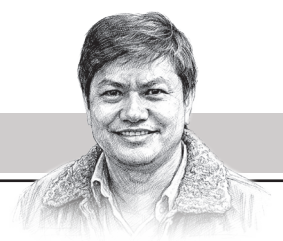

डाक्टरया भेषकया जनआन्दोलनया सर्वोच्च कमाण्डर गणेशमान सिंह याके अन्तर्वार्ता कया दिइगु खं उगु इलय् बय्बय् जुउगु खः । उगु सहसिक ज्यां याना विश्वभुमि न्हिपौया स्तर ह्वात्त हे थकना विउगु खः । उबले तक सुरेश दाइ, सुजीव दाइपिं म्ह ला सिउगु हे मखुनी । थः नं स्कूलय् च्यागुगु तगिंलय् ब्वना च्वनागु तिनी । अनं लिपा सुरेश दाइया बारे भतिभति सियावल । विशेष याना वय्कया च्वसुत, बुखंत नापनापं कविता, ख्यालःत नं ब्वनेगु याना । वय्क नेवाः भाय् नापनापं खस नेपाली भासं त उतिक. हे बांलाक्क च्वया दिइम्ह जुया च्वन । तर वय्क लिसे नाप लायेगु ह्वताः चु हे मलाना च्वन । खास हे नाप लाये हे माःगु कथंया छुं ज्या नं मदुगु जुल । जिगु एसएलसी लिपा साइन्स विषय कया प्रमाणपत्र तह पार याये मफुगुलीं हाकनं पत्रकारिता मू विषय कया पिपुल्स क्याम्पस, पकनाजोल पाखें प्रमाणपत्र तह पार याना । अनलिं पत्रकारिता हे मू विषय कया रत्नराज्य लक्ष्मी क्याम्पस, प्रदर्शनीमार्ग पाखें स्नातक व स्नातकोत्तर तगिं सिधेका ।

२०६२ सालपाखे जुइ स्नातक तगिं दोम्ह्रो वर्षय् ब्वनाबलय् पत्रकारिता विषयलय् प्रयोगात्मक कक्षाया रूपय् छुं नं छगु संचारगृहलय् वना खुगु, न्हययुगु ती समाचार थःगु हे नामं प्रकासित यायेमाःगु जुयाच्वन । उकीया निति जिं सन्ध्या टाइम्स न्हिपौ यात ल्यया । अनलिं तिनी सुरेश दाइ लिसे भतिचा लिक्क च्वना ज्या यायेगु ह्वताः चु लात । खला व सिवें न्ह्य नं इलय् व्यलय् सुरेश दाइयात नाप लाना च्वनागु लाः खः थीथी ज्याभ्वलय् । छुं ई तक इन्टर्नशीपया लागी सन्ध्या टाइम्सय् सुरेश दाइ लिसे ज्या यायेखन । रमेशकाजी स्थापित दाइ, तेज नारायण महर्जन, राजेन्द्र मानन्धर 'नील' लिसेया स्वापू नं अनं हे बांलना वल । जिगु लेखन शैली स्वया हे सुरेश दाइ नं इन्टर्न सिधेका नं सन्ध्या टाइम्सय् नं ज्या यायेत तक्व मछिं धया दिइगु खः । तर जि पसः दुउम्ह, पत्रकारिता यात हे लजगाया रूपय् कया वनेगु विचाः मदुम्ह जुया थ्व ज्याय् निरन्तरता विइ मफुत । अथेसां इलय् व्यलय् थीथी विषयलय् लेख त च्वया सन्ध्या टाइम्सय् प्रकासित याना च्वना । अनलिं जि ललितपुर उद्योग वाणिज्य संघ, ताम्रकार समाजय् ब्यस्त जुइमाल । उद्योग ब्यापारया विषयलय् नियमित स्तम्भ च्वयेगु सुरेश दाइया इनाप यात नं ब्यस्तताया कारणं पुवंके मफुत । अथेजुसां तवि सुरेश दाइ, तेजजु, नीलःजु लिसेया स्वापू नियमित रूपं जुया हे वयाच्वंगु खः । समाजया, संघया ज्याभ्वःतय् बारे नियमित रूपं बुखं त दयेका छोयेगु यानावया च्वनागु दु ।

नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूया सल्लाहकार सुरेश दाइ । दबूपाखें जित नं भिं

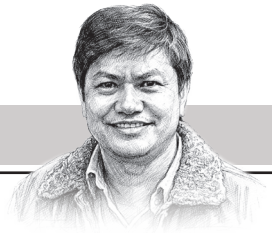

चिउता मि कथं अप्वः धैथें ज्याभ्वलय् ब्वना वइगु। अथेजुया नं दबूया यक्व धैथें ज्याभ्वलय् सुरेश दाइ नाप लाइगु। न्ह्यावले वय्कया सुभाव जित, च्वयेगु छता त्वता दिइमते। जि न्हयावलें न्हिला जिउ दाइ धकाः छ्यों हिकेगु। तर विविध कारणं नियमित रूपं धाःसा च्वये हे मफया च्वनिगु। लिपा लिपा विस्तार सियावल सुरेश दाइया नां सुरेश मखु किरण धकाः। सु-कि धकाः लेख, ध्याचु च्वयादिइम्ह सुरेश किरण धकाः। पत्रकारिताय् स्नातकोत्तर यायेधुंका नेसं ११३१ (बिसं २०६७) सालपाखे नेपालभाषा विषयसं हाकनं स्नातकोत्तर यायेगु ह्वताः चूलात। स्नातकोत्तर तगिं निगूगु दँ, गुंगूगु पत्रया ऐच्छिक विषयकथं पत्रकारिता विषय हे ब्वने खन। थुकीया निति कक्षापत्र तयार यायेगु भ्ल्वलय् "सन्ध्या टाइम्स न्हिपौ या सम्पादकीय" विषय सं कक्षापत्र तयार यायेगु मतितया। अवले हाकनं सुरेश दाइलिसें छुं ई नापं ज्या यायेगु ह्वताः चूलात। नेपालभाषा केन्द्रिय विभागया तत्कालिन प्रमुख सह प्रा. डा. ओमकारेश्वर श्रेष्ठजुया इनाप, हःपा, ग्वहालिं नेसं ११३९ (बिसं २०७५) सालय् उगु कक्षापत्रयात सफूया रूपय् पिथने फत।

पसले च्वच्वं सुरेश दाइ लिसेया अनेक खं त लुमना वयाच्वंगु इलय् नीलःजुया फोन वल। 'दाइ नं खवर सिलला' नुगः मछिंगु सलं वय्कलं धयादिल। 'सिला सिल तर पत्या हे याये थाकुया च्वन' जिं धाया। 'कन्हे बुधवाः सुथे ९ ता इले निसें १२ ता इ तक नेपालभाषा मंकाः खलः, विजेश्वरी अन्तिम श्रद्धाञ्जली देछायेगु, अनलिपा नगर परिक्रमा याना सिथंयंका इन्द्रायणी यंकेगु जुउगु दु।' वयकलं धयादिल। 'जिउ जि कन्हे वये' धकाः धाया। बुधवाः खुन्हु मंकाः खलः विजेश्वरी थ्यंबले करीब ९:३० ताः ती जुइ धुंकल। मंकाः खलः या प्राङ्गण जायेक नेपालभाषा ख्यः, लगायत थी थी ख्यःया हनेवहःपिं झाया सुरेश दाइ यात अन्तिम श्रद्धाञ्जली देछाना च्वना दिइगु। सुयां ख्वाः चकं मजू। न्हिनेसिया १२ ता लिपा वय्कया पार्थिव शरिरयात नगर परिक्रमा याना इन्दायणी दागवत्ती बिया दिल। नेपालभाषा ख्यलय् छगु थिगु नगु तनावन, छगु युगया अन्त्य जुल।

इ मत्यवं हे दिवंगत जुया दिइम्ह सुरेश दाइयात दाइया हे छपु कविता 'शायद बुद्ध जि प्रति गर्वित जुया बीगु खइ' पाखें निगु लाइन न्हयथना श्रद्धाञ्जली व्यक्त यानाच्वना।

"सीत लाइन च्वना च्वंपिनि दथुइ
बेलाइनं थःगु पाः फ्वं वनाम्ह जि!!"

■

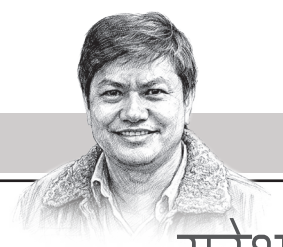

सुरेश किरणले काठमाडौंलाई दिएको 'दम' अब कसले दिने?

सहयोग रंजित

फागुन २७ गते डल्लुस्थित नेपालभाषा मंका खलः को भवन परिसरमा मानिसहरूको बाक्लो उपस्थिति थियो। त्यो भेला कुनै उत्सव वा आन्दोलनका लागि थिएन। त्यहाँ त स्तब्धता थियो, एउटा नमिठो रिक्तताको बोध थियो।

भिडको अगाडि एउटा पार्थिव शरीर थियो- सुरेश किरण मानन्धरको। जसले दशकौंसम्म आफ्नो कलममार्फत नेवाः सभ्यता, पहिचान र काठमाडौंको अर्थ-राजनीतिलाई 'दम' दिइरहे, उनै सुरेश त्यहाँ निःशब्द सुतिरहेका थिए।

शोक सभामा धेरैजसोले सुरेश किरणलाई राम्रो र सधैं हाँसिरहने व्यक्तिका रूपमा सम्झिए। श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्न आएका अधिकांशका आँखामा आँसु थियो। र, जसका आँसु नझरेका थिए उनीहरूको अनुहार हेर्दा पनि उनीहरू भित्रैदेखि गहिरो रूपमा दुःखी भएको प्रष्ट देखिन्थ्यो।

छेवैमा उभिएका एक भाषासेवीले लामो सास फेर्दै भने, 'अब नेपालभाषामा पत्रिका निकाल्ने मान्छे नै छैनन्? यो त एउटा मान्छे मात्र ढलेको होइन, एउटा संस्था नै ढल्यो।'

धेरैजना नेपालभाषा पत्रकारिताको बारेमा चिन्तित देखिँदा केही व्यक्ति भने सुरेश किरणको बहुआयामिक पक्षबाट छलफलमा थिए।

'उहाँ (सुरेश किरण) नेपालभाषामा जति पोख्त हुनुहुन्थ्यो। उनी नेपाली साहित्यमा पनि उत्ति नै दक्ष थिए। उनले लेख्ने कविता र व्यंग्य धेरै बलियो थियो। नेपालले एक असल साहित्यकार गुमायो,' नेपालीमा साहित्य लेख्ने एक व्यक्तिले सुनाए।

सुरेश किरणलाई धेरैले 'सु कि' को नामबाट चिन्थे। यो केवल उनको नामको संक्षिप्त रूप मात्र थिएन। यो त पञ्चायत कालको उत्तरार्धतिर 'विश्वभूमि' पत्रिकामा छापिने एउटा यस्तो स्तम्भ थियो, जसले सत्ता र विसंगतिमाथि निर्भिक प्रहार गर्थ्यो।

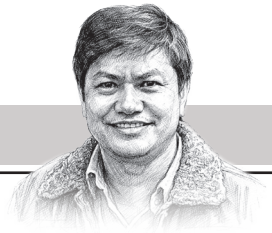

२०४६ सालको जनआन्दोलन ताका उनले कोरेका व्यंग्यहरूले काठमाडौंका गल्ली-गल्लीमा चेतनाको सञ्चार गरेको थियो।

उनको लेखनमा एउटा जादु थियो-उनी गम्भीरभन्दा गम्भीर राजनीतिक विषयलाई पनि नेवारी जनजीवनको ठेट विम्ब प्रयोग गरेर बुझाइदिन्थे। नेपालभाषा, नेपाली र अंग्रेजी तीनै भाषामा उत्तिकै पकड भएका सुरेश किरण युवा उमेरमै सम्पादक बनेका थिए। भाषा आयोगको सदस्य हुनुअघि उनले 'नेपालभाषा टाइम्स' को नेतृत्व गर्दा त्यसलाई केवल एउटा भाषिक पत्रिका मात्र बनाएनन्, बरु नेवाः समुदायको बौद्धिक र राजनीतिक आवाजको संवाहक बनाए।

पत्रकार, साहित्यकार, अनुवादक, व्यंग्यकार र भाषासेवी सुरेश किरण-यी सबै पहिचानहरू केवल शब्द मात्र थिएनन्। ती उनका बहुआयामिक व्यक्तित्वका झल्काहरू थिए। तर यिनै पहिचानभन्दा पर उनी धेरैका लागि एउटा नजिकको साथी थिए। यस्तो साथी, जसको नजिकिन उमेर, हैसियत वा पृष्ठभूमिले कहिल्यै अवरोध बनेन।

सुरेश किरणसँगको सम्बन्ध कुनै निश्चित घेराभित्र सीमित थिएन। भर्खरै लेखन यात्रा सुरु गरेका युवादेखि जीवनका धेरै अध्याय पार गरिसकेका पाका पुस्तासम्म, सबैसँग उनी सहजै घुलमिल हुन्थे। उनको बोलीमा अपनत्व थियो, व्यवहारमा सरलता, र हाँसोमा एउटा न्यानोपन-जसले जोसुकैलाई पनि आफूतिर तान्थ्यो। सायद यही कारणले होला, उनलाई चिन्नेहरूका लागि उनी केवल एक व्यक्तित्व होइनन्, एउटा अनुभूति बनेका थिए।

उनको संगतमा बस्नेहरू भन्छन्-सुरेशसँगको संवाद कहिल्यै औपचारिक हुँदैनथ्यो। उनी जति गम्भीर विषयमा लेख्थे, त्यति नै सहज ढंगले कुरा गर्थे।

भाषाप्रतिको उनको समर्पण विशेष थियो। उनी केवल शब्दहरू लेख्ने मान्छे थिएनन्, शब्दहरूको सम्मान गर्ने र तिनलाई जिउँदो बनाउने सर्जक थिए। अनुवादमार्फत उनले भाषा र संस्कृतिबीच पुल बनाए, जसले धेरै पाठकलाई नयाँ संसारसँग परिचित गरायो। उनको लेखनमा नेपालीपनको गहिरो स्वाद पाइन्थ्यो, जुन आज पनि उनका कृतिहरूमा जीवित छ।

आज, जब उनका लागि श्रद्धाञ्जलीका शब्दहरू कोरिँदैछन्, मनमा अनगिन्ती सम्झनाहरू एकसाथ उब्जिन्छन्। हरेक व्यक्तिसँग उनको कुनै न कुनै कथा छ-कसैका लागि प्रेरणादायी, कसैका लागि सान्त्वनादायी र कसैका लागि जीवनकै महत्वपूर्ण

मोडमा साथ दिने। यही कारणले होला, उनका बारेमा लेख्न खोज्दा शब्दहरू अपर्याप्त लाग्छन्।

तर, सबैभन्दा ठूलो प्रश्न यतिबेला मनमा उब्जिरहेको छ-अब कसले पूरा गर्ला उनले छाडेर गएका ती अनगिन्ती संकल्पहरू? उनले सुरु गरेका अभियानहरू, उनले बोकेका सपनाहरू, र उनले देखेको परिवर्तनको आकांक्षा-यी सबै अब अधुरा जस्तै लाग्छन्।

+ + +

सुरेश किरण सम्पादकका पनि सम्पादक थिए। अहिले धेरै मिडियामा सम्पादक भएर काम गरिसकेकाहरूलाई सुरेश किरणले नै पत्रकारिता सिकाए। आफ्नो जीवननै पत्रकारितामा बिताएका सुरेश किरणको एउटा ठुलो गुनासो थियो- नेपालको मूलधारको पत्रकारिता र त्यहाँका सम्पादकहरूले काठमाडौंलाई त देखे, तर यहाँको 'आत्मा' बुझेनन्।

काठमाडौंमा बसेर सम्पादन गर्नेहरूले यहाँको भूगोल त बुझे, तर यहाँको संस्कृति र मानिसहरूको संवेग बुझ्न नसकेको उनको आशय हुन्थ्यो। उकेरा अनलाइनसँगको एउटा संवादमा उनले प्रष्टै भनेका थिए कि रिपोर्टिङ गर्दा सांस्कृतिक भावना र भूगोलको यथार्थलाई बिर्सन मिल्दैन।

उनका लागि काठमाडौं केवल कंक्रिटको सहर थिएन। , यो त एउटा जीवन्त संग्रहालय थियो, जसको प्रत्येक इँटा र चोकसँग एउटा कथा जोडिएको छ। उनले सधैं प्रश्न गरिरहे- 'गुठी विधेयकविरुद्ध मानिसहरू किन सडकमा उत्रिए? के यो केवल जग्गाको लडाइँ थियो? होइन, यो त आफ्नो अस्तित्व र सभ्यता जोगाउने लडाइँ थियो।'

२०८२ असार ७ गते कान्तिपुरको 'कोसेली' मा उनले एउटा लेख लेखेका थिए- 'काठमाडौंबाट जे हराए'। उनले लेखेका थिएः

'समय हराउने वस्तु होइन। तर समय देखाउने पुराना घडीहरू हराइसकेका छन्। खासगरी नाडी घडी। अहिले हामीले लगाउने नाडी घडीमा बेला-बेला ब्याट्री

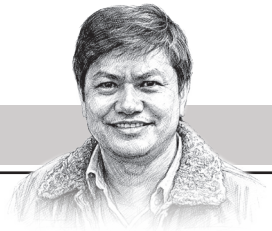

फेरिरहनुपर्छ। पुराना घडीमा त्यस्तो ब्याट्री फेरिरहनु पर्दैनथ्यो। किनभने त्यसमा ब्याट्री नै हुँदैनथ्यो। बरु दिनको एक पटक दम दिनुपर्थ्यो। दम दिने स्वीच घडीमै जोडिएको हुन्थ्यो। एक पटक दम दिएपछि २४ घण्टा मजाले चल्थ्यो। अहिले त्यस्तो दम दिनुपर्ने घडी हराइसकेको छ।'

यो केवल घडीको कथा थिएन। यो त हाम्रो समाजको रूपान्तरणमाथिको कडा व्यंग्य थियो। सुरेश किरणले भन्न खोजेको 'दम' अनुशासन, संस्कार र मौलिकताको प्रतीक थियो। आजको पुस्ता 'रेडिमेड' वस्तु र 'ब्याट्री' मा आश्रित छन्। ब्याट्रालाई सायद उनले आयातित विचार र प्रविधिको संज्ञा दिन खोजेका होलान्। उनी चिन्तित थिए कि हामी 'डुम स्क्रोलिङ' मा व्यस्त हुँदा हाम्रा मौलिक कथाहरू कतै हराइरहेका छन्।

काठमाडौंमा संस्कार र जात्राहरू अझै छन्, बाजाहरू बजिरहेका छन्। त्यहाँ युवापुस्ताको उपस्थिति पनि देखिन्छ। तर, ती संस्कारका कथा, तिनको ऐतिहासिक र सांस्कृतिक अर्थप्रति चासो घट्दो छ। समुदायका मुद्दा, राजनीतिक सन्दर्भ, सांस्कृतिक जराबाट टाढिँदै गएको पुस्तालाई कसरी बुझाउने काठमाडौंको कथा?

यही सन्दर्भमा सुरेश किरणको भूमिका अझ महत्वपूर्ण देखिन्छ। उनले नेपालभाषा पत्रकारिता, अर्थ-राजनीति र संस्कृतिलाई आफ्नो लेखनीमार्फत निरन्तर 'दम' दिइरहेका थिए। उनी एउटा यस्तो घडी थिए, जसलाई कसैले चाबी दिनु पर्दैनथ्यो।

तर आज, सुरेश किरण अचानक अनुपस्थित हुँदा, त्यो निरन्तरता अवरुद्ध भएको अनुभूति हुन्छ। उनले दिइरहेको 'दम' एकाएक रोकिनु भनेको अब यो क्षेत्र 'ब्याट्री

"उनले नेपालभाषा पत्रकारिता, अर्थ-राजनीति र संस्कृतिलाई आफ्नो लेखनीमार्फत निरन्तर दम दिइरहेका थिए। उनी एउटा यस्तो घडी थिए, जसलाई कसैले चाबी दिनु पर्दैनथ्यो।"

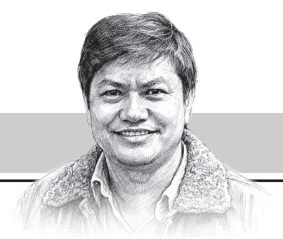

फेरिरहनुपर्ने' अवस्थातर्फ धकेलिन सक्ने संकेत पनि हो। जहाँ निरन्तरता भन्दा अस्थायी उपायहरू हाबी हुन सक्छन्।

+ + +

अहिले नेपालभाषामा लेख्नेहरू नभएका होइनन्। डिजिटल प्लेटफर्महरू पनि थुप्रै छन्। तर, तीमध्ये अधिकांश केवल सूचना प्रवाह र भाषा जोगाउने भावनात्मक कुरामा सीमित छन्। सुरेश किरणको अभाव खट्किनुको मुख्य कारण के हो भने, उनको लेखनमा 'नेपालमण्डलको अर्थ-राजनीति' झल्किन्थ्यो।

काठमाडौंका सडक विस्तारले यहाँको समाजलाई कसरी असर गऱ्यो? आदिवासी नेवारहरूको भूस्वामित्व कसरी खोसियो? र, त्यसले कसरी एउटा समृद्ध संस्कृतिलाई गरिब बनाउँदै लग्यो? यी विषयमा सुरेश किरण जत्तिको तथ्य र तर्कसहित लेख्ने अर्को व्यक्ति पाउन मुस्किल छ।

अहिलेको नेवार समाज तर्क र विमर्शबाट पन्छिँदै गएको भान हुन्छ। पछिल्लो प्रतिनिधिसभा निर्वाचनको परिणामले पनि समाजभित्रको सांस्कृतिक र राजनीतिक द्विविधालाई छर्लङ्ग पारेको छ। यस्तो बेला सुरेश किरण जस्तो निर्भिक लेखकको खाँचो झन् बढी थियो, जसले समाजलाई ऐना देखाउन सकोस्।

सुरेश किरण मानन्धर केवल एउटा पत्रकार वा साहित्यकार मात्र थिएनन्, उनी काठमाडौंको 'जीवन्त इन्साइक्लोपेडिया' थिए। उनले छोडेर गएका संकल्पहरू अधुरा छन्। नेपालभाषा पत्रकारिताको जगलाई अब कसले सम्हाल्ने? यो प्रश्नको उत्तर सहज छैन।

तर, उनलाई दिइने वास्तविक श्रद्धाञ्जली त्यतिबेला मात्र हुनेछ, जब नयाँ पुस्ताका युवाहरू 'ब्याट्री' मा चल्ने सहरको भीडबाट बाहिर निस्केर आफ्नो भूगोल र संस्कृतिको 'दम' बुझ्न तयार हुनेछन्। सुरेश किरणको महाप्रस्थानले एउटा अध्याय त समाप्त गरेको छ। तर के हामी अर्को अध्याय सुरु गर्न तयार छौं? उनको 'उत्तराधिकारी' कुनै एउटा व्यक्ति नभएर एउटा पूरै सचेत पुस्ता हुनुपर्छ, जसले काठमाडौंको अर्थ-राजनीति र सांस्कृतिक संवेगलाई पुनः मूलधारको विमर्शमा ल्याउन सकोस्।

सुरेश किरणले दिएको 'दम'ले काठमाडौंको सहरको घडी अझै केही समय चलिरहनेछ। तर, 'सु कि' भौतिक रूपमा अस्ताए पनि उनले कोरेका अक्षरहरूले मलाई सधैं सोधिरहनेछ, 'तिमी आफ्नो सहरको कथा कहिले लेख्छौ?'

■

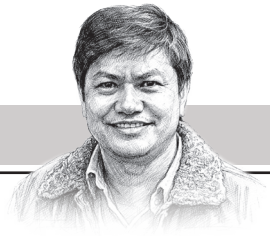

अदृश्यवत्

श्यामल अधिकारी

केही अघिसम्म सुरेश त्यहीं थियो
किलागलको साँघुरो अफिस कोठामा
समाचार लेखिरहेको थियो
कागजपत्र र कम्पुटरको भीडमा अदृश्यवत्
सुरेशकिरण त्यहाँ सायद
कविता सोचिरहेको थियो।
सुरेश, त्यहीं कतै यताउता
इन्द्रचोक र असनको कोलाहलबीच
चुपचाप हिंडिरहेको थियो
नयाँ मानिसलाई पस्नै गाह्रो हुने
मानिसका मन जस्तै
कतै उज्याला, कतै अँध्यारा
साँघुरा न साँघुरा
अचम्मका घुमाउरा गल्लीहरूमा
ममचा, योम्हरी, सफुःम्हिचा र तखाको
तिखो गन्ध मिसिएको सुपरिचित हावामा
हतारिएर कतै जाँदै थियो
मलाई यकीन छ,
केही अघिसम्म सुरेश यहीं थियो।
पूजाको थाली समातेर
बिहानै मन्दिरतिर लागेका
हाकुपटासी मयचाहरूको लयदार हिंडाई,
काठको बुट्टेदार झ्यालमा खोकिरहेको
ज्यापू बाको भादगाउँले टोपीको घेरैमुनि

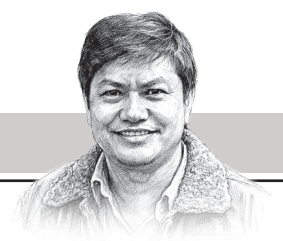

कानमाथि अडेस लागेको इन्द्रकमलको फूल
पहेँलपुर जुंगामा अल्झेको ठ्वँको बास्ना
र बीच सडकमा भुईंमा थपक्क बसेको देवता
यति धेरै प्रतीकहरूबीच स्वयं एक प्रतीक भैं स्पष्ट देखिने
सुरेशकिरण यहीं थियो
अघिसम्म सुरेशकिरण यहीं थियो ।

अघि भखेरै, अस्तिको कुरा त हो
उताबाट आइरहेको मानिसलाई बाटो दिन
आफ्नो फैलावट खुम्च्याएर
ऊ फेरि अर्को गल्लीमा छिरिरहेको थियो
अघिसम्म मलाई देखेर ऊ मुसुक्क हाँसिरहेको थियो
अलि अघिसम्म ऊ कविता सोचिरहेको थियो
अलि अघिसम्म ऊ आफ्नो सहरको
पुराना घरको भित्तामा जमेको
काईको बास्नाले बेरिएको थियो
अलि अघिसम्म सहरका मिथकहरूमा हराइरहेको थियो
अलि अघिसम्म डबलीबारे लेख्दै थियो
हो त, अलि अघिसम्म कवि सुरेशकिरण त्यहीं थियो ।
म उसलाई खोज्न निस्केको छु
मानिसहरू भन्छन्, सुरेश अब छैन
जसलाई सोध्यो उनीहरू भन्छन्
-सुरेशकिरण अब छैन
मलाई 'श्यामलदाई भेटौं है' भन्दै थियो
अलि अस्तिसम्म ऊ आफैंसंग लोकतन्त्रको खोज गर्दै थियो
अलि अस्तिसम्म ऊ आफुले बोल्ने भाषामा
लोकतन्त्र छ कि छैन भनेर गम्दै थियो
ऊ भाषा, भावना र लोकतन्त्र

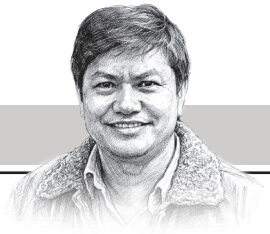

कहाँनिर मिल्छन् भनेर गमिरहेको थियो
भाषामा क्रान्ति र प्रेम कहाँनिर निवास गर्छन् भनेर
निर्निमेष हेरिरहेको थियो
मानिसहरूले जेसुकै भने पनि
मलाई थाहा छ,
अलि अघिसम्म सुरेशकिरण त्यहीं थियो ।
केही दिन भयो
सहरमा ऊ देखिएको छैन
म उसलाई सहरका तिनै गल्लीहरूमा खोजिरहेको छु
त्यस्तो देखिने मानिस कसरी नदेखिने भयो !
त्यस्तो मायालु मानिस कसरी निर्मोही भयो !
कि कतै अदृश्यवत् हामीलाई हेरेर सदाझैं
मुस्कुराइरहेको त छैन ?
सुरेशकिरण अचानक कहाँ गयो ?
अलि अघिसम्म सुरेशकिरण त्यहीं थियो ।

■

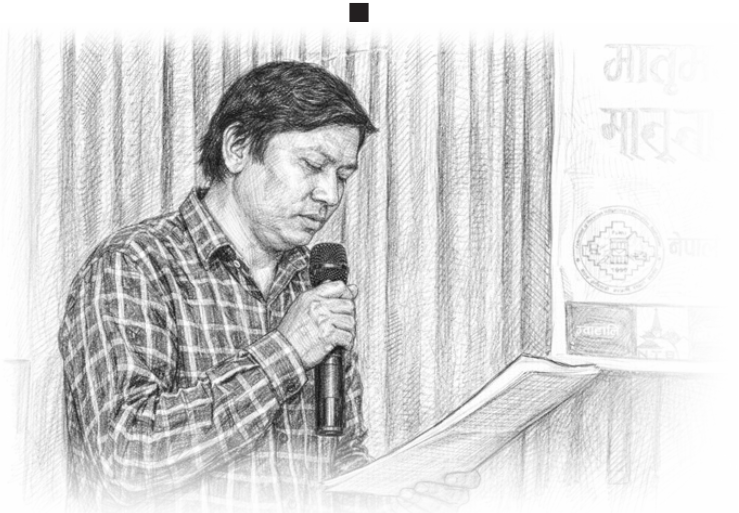

सम्झनाका क्षणहरू

श्रीकृष्ण महर्जन नेवाः

सुरेश किरण मानन्धर नेपालको पत्रकारिता क्षेत्रमा अपरिचित व्यक्तित्व होइनन्। आन्दोलनमा क्रियाशीलहरूका लागि पनि उहाँ नौलो नाम होइन। विशेषगरी मातृभाषा पत्रकारिता तथा नेवाः पत्रकारिता क्षेत्रका लागि उहाँलाई मार्गदर्शक वरिष्ठ पत्रकारका रूपमा लिन सकिन्छ। नेपालभाषा आन्दोलनका लागि जीवन अर्पण गर्नुभएको व्यक्तित्वका रूपमा उहाँलाई स्मरण गर्न सकिन्छ।

उहाँले पत्रकारिता क्षेत्रमा विशेषगरी भाषिक समावेशिताको सवाललाई मूल मुद्दाका रूपमा उठाउनुभएको थियो। पत्रकारहरूको हरेक सार्वजनिक कार्यक्रममा समेत सुरेश किरण मानन्धरले सञ्चार क्षेत्रमा भाषिक समावेशिता हुनुपर्छ भनी निरन्तर आवाज उठाउँदै आउनुभएको थियो। त्यसैले पछिल्लो समयमा नेपालका मातृभाषा पत्रकारितामा लागेकाहरूले विषयवस्तु र जनशक्तिमा मात्र होइन, भाषिक रूपमा पनि समावेशिता हुनुपर्छ भन्ने धारणा स्थापित हुँदै गएको छ।

नेपालभाषामा पत्रकारिता गर्नु भनेको केवल पत्रकारिताको सवाल मात्र होइन, समुदायको आवाजलाई बुलन्द गर्ने जिम्मेवारी पनि हो। एक किसिमले यो 'मिशन पत्रकारिता' हो। त्यसैले मातृभाषा पत्रकारिता गर्नु सजिलो विषय होइन भन्ने धारणा राख्ने व्यक्तित्व सुरेश किरण मानन्धर नै हुनुहुन्थ्यो। उहाँले नेपालभाषाका विभिन्न आन्दोलनहरूमा पत्रकारितामार्फत मात्र होइन, आन्दोलनका अगुवाहरूलाई सल्लाह दिने, योजना निर्माणमा सहभागी हुने र आवश्यक परे भूमिगत रूपमा समेत साथ र सहयोग गर्दै आउनुभएको थियो।

सुरेश किरण मानन्धरसँग म करिब दुई दशकसम्म निरन्तर सम्पर्कमा रहें। नेपालभाषाका 'सन्ध्या टाइम्स' दैनिक तथा पछिल्लो समयमा 'नेपालभाषा टाइम्स' दैनिकका लागि समाचारदेखि लेख-रचनासम्म, साथै समग्र मातृभाषा पत्रकारिताका सवालमा हामीबीच नियमित संवाद हुन्थ्यो। प्रत्येक पटक कुराकानी हुँदा उहाँसँग

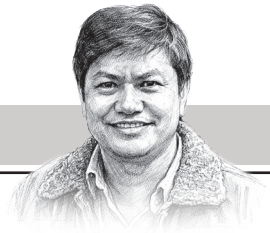

भाषाप्रतिको माया, समुदायलाई अगाडि बढाउने चिन्ता, समुदायको अधिकार, नेवाः संस्कृति तथा नेपालका आदिवासी जनजातिहरूका सवाललगायत विषयमा नै बढी चर्चा हुन्थ्यो। भेट्दा सामान्य ठट्टा भए पनि उहाँका विचारहरू सधैं गम्भीर विषयमा केन्द्रित हुन्थे।

उहाँसँगको मेरो अन्तिम भौतिक भेट नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूको धादिङ, जीवनपुरमा सम्पन्न केन्द्रीय समितिको बैठकमा भएको थियो (नेपाल संवत् ११४६, मंसिर १९)। रमाइलो वातावरण र नाचगानकै बीचमा पनि नेवाः देय् दबूको महाधिवेशन, नयाँ नेतृत्व चयन तथा मेरो महासचिव उम्मेदवारीको विषयमा गम्भीर छलफल भएको थियो। साथीहरूसँग रमाइलो गर्दागर्दै पनि राति ढिलोसम्म नेवाः देय् दबू र नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूका विषयमा गम्भीर रूपमा छलफल गर्नु उहाँको विषयप्रतिको प्रतिबद्धताको स्पष्ट उदाहरण हो। भोलिपल्ट फर्कने क्रममा पनि हाम्रो संवाद जारी नै थियो। मेरो जीवनमा उहाँसँगको त्यो नै अन्तिम भौतिक भेट रह्यो।

यसै क्रममा कहिले पत्रकारिताको विषयमा, कहिले आदिवासी जनजातिको अधिकारका लागि लेख-रचनाबारे, त कहिले नेवाः समुदायसँग सम्बन्धित विभिन्न पक्षका सवालमा फोनमार्फत संवाद भइरहन्थ्यो। जब-जब नेपालभाषा टाइम्सका लागि नेवाः अधिकार, आदिवासी अधिकार, नेवाः संस्कृति तथा सम्बन्धित गतिविधिहरूबारे समाचार वा लेख आवश्यक पर्थ्यो, उहाँ आफैं सम्पर्क गर्नुहुन्थ्यो। नियमित लेखनमा पनि उहाँको निरन्तरता उल्लेखनीय थियो। उहाँसँग बिताएका अनगिन्ती क्षणहरू सम्झन कठिन भए पनि विशेषगरी नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबू स्थापना, गुथि विधेयकविरुद्धको आन्दोलन, रातभरि भएको आन्दोलनसम्बन्धी छलफल तथा भाषा आयोगले गर्नुपर्ने कामका विषयमा भएका संवादहरू जीवनभर अविस्मरणीय रहनेछन्।

नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूको स्थापना

२०६२-०६३ सालको शान्तिपूर्ण जनआन्दोलनसँगै पहिचान, समावेशिता तथा भाषिक अधिकारका मुद्दाहरू सशक्त रूपमा उठ्न थाले। पहिलो संविधानसभामा यी विषयहरू व्यापक रूपमा उठाइए पनि दोस्रो संविधानसभाको अन्तिम चरणतिर आइपुग्दा प्रमुख सञ्चार माध्यमहरूले यी मुद्दाहरूलाई अघोषित रूपमा बेवास्ता गर्न थालेका थिए।

त्यस समयमा वरिष्ठ पत्रकार सुरेश किरण मानन्धरसँग पटक-पटक छलफल

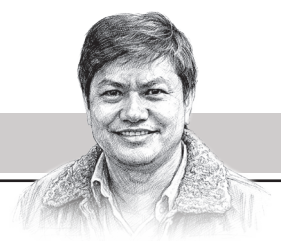

भयो–अब पहिचान, समानुपातिक समावेशिता र भाषिक अधिकारका पक्षधर पत्रकारहरू एकजुट हुनुपर्ने आवश्यकता रहेको निष्कर्षमा पुगियो। नेपाल बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक र बहुधार्मिक देश भए पनि ठूला सञ्चार माध्यमहरूले एक भाषा, एक संस्कृति र एक पहिचानलाई मात्र प्राथमिकता दिने प्रवृत्ति देखाएका थिए।

> “छलफलका क्रममा सुरेश किरण मानन्धरले दीर्घकालीन रूपमा नेवाः स्वायत्त राज्य प्राप्तिका लागि संघर्ष गर्नुपर्ने धारणा राख्नुभयो।”

यस अवस्थालाई परिवर्तन गर्न संगठित रूपमा अघि बढ्नुपर्ने निष्कर्षसहित विभिन्न व्यक्तित्वहरूसँग छलफल गर्दै राष्ट्रिय स्तरको संगठन निर्माण गर्ने तयारी गरियो। अन्ततः निरन्तर छलफल र बहसपछि नेपाल संवत् ११३२, चिल्लागा दशमी (२०६८ चैत ४) मा राजधानीमा नेवाः पत्रकारहरूको राष्ट्रिय भेला सम्पन्न भई नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूको स्थापना भयो। त्यसपछिका दिनहरूमा सुरेश किरण मानन्धरले सल्लाहकार का रूपमा निरन्तर मार्गदर्शन प्रदान गर्नुभयो। वास्तवमा उहाँ यस संस्थाका अभिभावक नै हुनुहुन्थ्यो।

गुथि विधेयकविरूद्धको आन्दोलन

२०७६ सालमा तत्कालीन सरकारले गुथि विधेयक ल्याउने तयारी गरेपछि नेवाः समुदायमा गम्भीर चिन्ता र असन्तोष फैलियो। उक्त विधेयकमार्फत गुथिका सम्पत्तिहरू राज्यअन्तर्गत ल्याउने तथा गुथिलाई सरकारी संरचनामा रूपान्तरण गर्ने योजना अघि सारिएको थियो।

यस सन्दर्भमा डा. महेशमान श्रेष्ठ, सुरेश किरण मानन्धर म (श्रीकृष्ण महर्जन)बीच छलफल भयो। छलफलपछि विधेयकविरुद्ध आवाज उठाउनुपर्ने निष्कर्षमा पुगियो। सामाजिक सञ्जालमार्फत छलफल कार्यक्रममा सहभागी हुन आह्वान गरियो। २०७६ जेठ १७ गते राजधानीमा भएको उक्त छलफलबाट आन्दोलनको सुरुवात भयो।

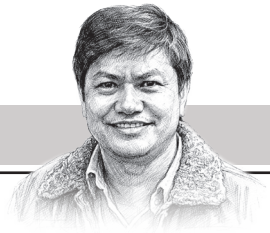

आन्दोलन विस्तार हुँदै जाँदा असार ४ गते माइतीघर मण्डलामा ठूलो शक्ति प्रदर्शन गर्ने कार्यक्रम घोषणा गरियो। आन्दोलनको तीव्रता बढ्दै गएपछि अन्ततः सर कारले असार ३ गते नै विधेयक फिर्ता लिन बाध्य भयो। करिब दुई हप्ताको आन्दोलनले सरकारलाई निर्णय परिवर्तन गर्न बाध्य बनायो। नेवाः समुदायले गुथिलाई प्रथाजनित, स्वायत्त र स्वशासनमा आधारित संस्था भएको भन्दै राज्यको हस्तक्षेप अस्वीकार्य रहेको स्पष्ट सन्देश दिएको थियो।

नेवाः अधिकारका लागि रातभरि छलफल

आजभन्दा करिब ६ वर्षअघि (सन् २०२० मा) नेवाः अगुवा डा. महेशमान श्रेष्ठको पहलमा एक महत्वपूर्ण छलफल सम्पन्न भएको थियो। नेवाः अधिकारका लागि विभाजित अवस्थालाई अन्त्य गर्दै एकता कायम गर्ने उद्देश्यले उहाँले सुरेश किरण मानन्धर र मलाई लुम्बिनीमा आमन्त्रण गर्नुभएको थियो।

लुम्बिनीमा रातभरि भएको छलफलमा नेवाः आन्दोलन र अधिकारका विषयमा गहन बहस भयो। डा. श्रेष्ठले मध्यस्थकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्नुभयो। छलफलका क्रममा सुरेश किरण मानन्धरले दीर्घकालीन रूपमा नेवाः स्वायत्त राज्य प्राप्तिका लागि संघर्ष गर्नुपर्ने धारणा राख्नुभयो। मेरो धारणा भने तत्कालका लागि संविधानको धारा ५६(५) अनुसार स्वायत्त, संरक्षित तथा विशेष क्षेत्र कार्यान्वयनका लागि कानुनी व्यवस्था निर्माण गर्न संघर्ष गर्नुपर्ने थियो।

करिब राति १ बजेसम्म चलेको छलफलपछि हामीबीच साझा निष्कर्ष बन्यो– दीर्घकालीन लक्ष्य नेवाः स्वायत्त राज्य प्राप्ति, वर्तमानमा स्थानीय तहमा सांस्कृतिक संर क्षित क्षेत्रको कार्यान्वयन, र मध्यकालीन रूपमा संवैधानिक व्यवस्थाअनुसार स्वायत्त तथा संरक्षित क्षेत्रका लागि कानुन निर्माण गर्न पहल गर्ने। आज पनि नेवाः तथा आदिवासी जनजाति आन्दोलन यही दिशामा अघि बढिरहेको देखिन्छ।

२०८२ फागुन २५ गते हृदयघातका कारण वरिष्ठ पत्रकार सुरेश किरण मानन्धर को असामयिक निधन भयो। उहाँको निधनले नेवाः समुदाय मात्र होइन, समग्र आदिवासी जनजाति तथा पत्रकारिता क्षेत्रमा अपूरणीय क्षति पुगेको छ। विशेषगरी नेवाः समुदायका लागि छलफल, बहस र मार्गदर्शन गर्ने व्यक्तित्वको अभाव लामो समयसम्म महसुस हुनेछ। उहाँले समाजका लागि गर्नुभएको योगदान सधैं स्मरणीय रहनेछ।■

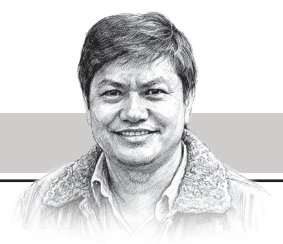

अब घण्टाघरले कोसँग समय सोध्छ होला..?

श्याम स्मृत

काठमाडौं महानगरका बहाल, बही तथा मठमन्दिर अनि गल्ली-गल्ली, संस्कृति, इतिहास र समाजका कथाहरूमा गहिरो दख्खल राख्ने सुरेश किरणलाई म यही महानगरमा खोज्ने मान्छेहरूको भीडमा म अर्को मान्छे हुँ। कविता, व्यंग्य, निबन्ध र सम्पादनमार्फत नेपाली र नेपालभाषा साहित्यमा अमिट छाप छोडेका उनै मेरा अग्रज सुरेश किरण अब यो संसारमा छैन भन्दा मैले अहिलेसम्म पनि विश्वास गर्न सकेको छैन्।

विसं.२०७५ सालतिर ११ महिना काठमाडौं महानगरपालिकाको सहायक विज्ञ भएर कार्यरत रहदा मैले नजिकवाट चिनेको मान्छे-सुरेश किरण ! हुन त यसअघि पनि सुरेश किरणलाई नचिनेको होइन, काठमाडौंवाट निस्कने सन्ध्याकालिन नेपालभाषाको लोकप्रिय दैनिक सन्ध्याटाइम्सको सम्पादक हुदादेखि चिनेको मान्छे! उही रफ्तारमा शालिन तथा सौम्य स्वभावमा रहने अनि तुरुन्तै सवैसंग नखुलेपनि विस्तारै खुल्दैजाने गहिरो भावको उनको जीवन, सिर्जना र सांस्कृतिक योगदानवाट म अझ नजिक बनेको थिए।

उनीसंग मूर्त तथा अमूर्त काठमाडौं महानगरको सम्पदा विषयमा भएको विज्ञताले काठमाडौं महानगरपालिकाले महानगरको सम्पदा संरक्षण तथा विकासमा ठूलै सहयोग पाएको थियो। जसको साक्षी म आफै पनि हुँ। उनको त्यो विज्ञताले मलाई सधै लोभ्याइर हन्थ्यो। काठमाडौं महानगरपालिका वडा नंबर ५ हाडीगाउँ स्थित लिच्छविकालिन र ाजा अंशुबर्माको कैलाशकुट दरवारको खोज तथा अनुसन्धानमा उनीसंगै जाँदा देखिएको उनको विव्दता तथा विज्ञताले मैले धेरै सिकेको थिए।

लिच्छविकालवाट शुरु भएको काठमाडौंको सभ्यता तत्कालिन राजा मानदेवको राजधानी आलामपुर हाल कागेश्वरी मनोहरा नगरपालिका वडा नंबर २ आलापोट हुदै हाडीगाउँ पुगेको र त्यहाँवाट असनमा स्थान्तरण भएको जस्ता जीवित दस्तावेज खोज्ने क्रममा सुरेश किरण मेरो अगुवाकै रूपमा थिए। त्यति मात्र नभइकन, काठमाडौं नगर पालिकावाट महानगरपालिका घोषित भएपछि बनेका पहिलो काठमाडौं महानगर

पालिकाका पिता अर्थात मेयर पि.एल.सिंहसंगको भएको टक टु टक वार्तामा पनि उनी सूत्रधार बनेका थिए।

उनले नचिनेका शायद कोही थिएन। सवैलाई उनले चिनेको पाउंदा मलाई अत्यन्तै गौरबता लागेको थियो। जसको साथ-सहयोगको कारण मलाई काठमाडौं महानगरपालिकामा ११ महिने सहायक विज्ञको जागिरे जीवन अति नै सहज बनेको थियो। हरेक कुरामा अत्यन्तै सहयोगी तथा मृदभाषी सुरेश किरण अध्यारो जीवनका आशलाग्दो किरण नै थिए।

काठमाडौं महानगरपालिकाको ११ महिने कार्यकाल सकेपछि पनि मेलै सुरेश किरणसंगको सामिप्यताले निरन्तरता नै पाएको थिए। काठमाडौं महानगरपालिका पछि उनीसंग मेरो सहकार्य नेपाल मण्डल लिट्रेचर कल्चर ट्रष्टमा भयो। उनी नेपालमण्डलको सोधविज्ञ नै भएको कारण त्यहाँवाट हुने हरेक कला-साहित्य र संस्कृति संवन्धी अनुसन्धानमा उनको साथविना अधुरो मात्र नभइकन अपूरो नै हुनेगर्दथ्यो। जुन कुरा नेपालमण्डलका साथीहरूले कहिले पनि विर्सन सक्तैन र मैले पनि विर्सन्न।

जुन त्यो अमिट छाप उनी नेपाल सरकारको भाषा आयोगको माननिय सदस्य हुदा समेत कायमै रह्यो। अभिभावकीय भूमिका उनीवाट हरपल नै भयो। तर, अकस्मात सुरेश किरण अव रहेनन् भन्ने खबर जव प्रिज्मा टेलिभिजनका अध्यक्ष तथा महाप्रवन्धक निर्जल कुमार श्रेष्ठको मुखवाट सुन्दा मलाई पत्यार नै लागेको थिएन। दुई दिनअघि मात्र नेपालमण्डलको सामाखुशी रानीबारी स्थित कार्यालयमा रमाइलो मूडमा भेटिएको मान्छे-लाग्छ कुनैपनि दुःख-पीर तथा रोगव्याध नदेखिएको मान्छे एकाएक गयो भन्दा पत्याउने कुरा पनि थिएन।

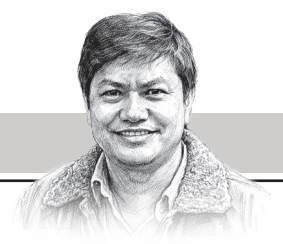

तरपनि नियतिको खेलमा आँधी चलेपछि पत्याउनै पऱ्यो। सुरेश किरणको भौतिक शरीर हामीसामुन्ने नभएपनि सधैं नेपाली कला-सस्कृति, सम्पदा अनि साहित्यमा उनी जीवित रहनेछन्। काठमाडौंका गल्ली, बहा-बही अनि मठ-मन्दिरहरूलाई अब सुरेश किरणको न्यास्रो लागिरहनेछ। जुन मलाई लागिरहेको छ। उनी नहुदाको न्यास्रोले जीवनभर सताइरहने छन्।

कविता साहित्यको कुरा गर्दा मैले जीवनमा पहिलो पटक लेखेको कविताको शिर्षक थियो-घण्टाघरसंग बज्ने घण्टाकर्णहरू! यो कविता तत्कालिन पंचायतकालमा मेलै घण्टाघरलाई विम्बको रूपमा प्रस्तुत गरेको थिए। जुन कविता मातृभूमि साप्ताहिकमा प्रकाशित भएको थियो। म थोरै कविता लेख्ने भएतापनि असाध्यै धेरै कविता लेख्ने सुरेश किरणको नेपालभाषामा उनको एक मात्रै कवितासंग्रह प्रकाशित छ, 'थौं घण्टाघरं जिके ई न्यानाच्वन' (आज घण्टाघरले मसँग समय सोधिरहेछ)। यो असरदार शीर्षकले आज ब्रह्मलीन भैसकेका कवि सुरेश किरणलाई सधैं सम्झाउनेछ– अब घण्टाघरले कोसँग समय सोध्छ होला ?

असलमा सुरेश किरण थिए- एक शालिन संस्कृतिकर्मी, नेपाल भाषा आन्दोलनका अथक योद्धा। उनी जीवित थिए, अनेकन व्यक्तित्वमा- नेपाल भाषाको दैनिक पत्रिका 'सन्ध्या टाइम्स' का सम्पादक, 'नेपाल भाषा टाइम्स' का संस्थापक सम्पादक, व्यंग्यकार, कवि, भाषा आयोगका माननीय सदस्य, नेपालभाषा एकेडेमीका प्राज्ञ परिषद् सदस्य, अनि दर्जनौं पुस्तकका सम्पादक।

सोमबार (२५ फागुन २०८२) हृदयघातले उनको महाप्रस्थान भएको छ। उनको पार्थिव शरीरलाई काठमाडौंको विजेश्वरी, ढल्को, क्षेत्रपाटी, ट्यङ्ग, बांगेमुढा, जनवाह, नरदेवी हुँदै इन्द्रायणीस्थित घाट पुऱ्याएर राजकीय सम्मानका साथ अन्तिम संस्कार गरिएको थियो। उनीप्रतिको यो अतुलनीय सम्मान हो। जसको जति तारिफ गरेपनि कम नै हुन्छ।

र, अन्त्यमा अब सम्पूर्ण नेपाली साहित्य, पत्रकारिता अनि नेपालभाषा आन्दोलनलाई सुरेश किरण नहुनुको गहिरो क्षति पुगेको छ। यद्यपि, सुरेश किरणको कविताको उचाइ, व्यंग्यको तीक्ष्णता, नेपालमण्डल सभ्यताप्रतिको गहिरो लगाव र बहुभाषिक लेखनको सिद्धहस्तता नेपाली साहित्यमा सदा जीवन्त रहनेछ।

■

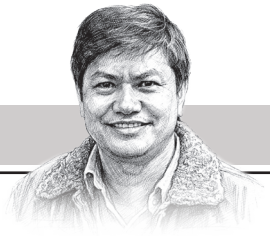

कल्पवृक्ष खः सुरेश

सुरेन्द्रभक्त श्रेष्ठ

नेपाःया भाषा, कला, साहित्य, संस्कृति, सम्पदा व संचार ख्यलय् ऋषि ज्वःम्ह छगः थीगु नगु खः - सुरेश किरण। न्ह्याब्लें न्हिलाच्वनीम्ह, सकसिया निंतिं म्वाइम्ह सकसिया दुःखय् ग्वाहालि याइम्ह, सुखय् लसता अप्वयेकाबीम्ह, सुनां छुं धाःसां मस्यू, म्हाः मधाइम्ह, छम्ह ज्वमदुःम्ह कवि, वरिष्ठ पत्रकार खः सुरेश किरण। माःपिन्त माःगु सकतां पूवंकाबीफुम्ह कल्पबृक्ष, समाज व देय्या निंतिं समर्पित, सकसिगु नुगलय् बास दुम्ह ब्यक्तित्व खः - सुरेश किरण।

नेपालभाषा, नेपाली, अंग्रेजी भाषाय् दख्खल दुम्ह पत्रकारिता, साहित्य व ब्यंग्यया लिसेलिसें मातृभाषाया सेवाय् मदिक्क न्ह्यज्यानाः च्वनादीम्ह सुरेश किरण ल्यायम्ह बैशय् हे बिश्वभूमि न्हिपौया सम्पादक जुयादीम्ह खः।

२०४६ न्ह्यः पंचायत इलय् सत्यतथ्य च्वइपिं पत्रकारपिनिगु ज्यानया सुरक्षा मदु। अजाःगु इलय् जनभावना स्वतन्त्ररूपं ब्यक्त यानाः सुसूचित यायेफइगु जुयाः नं वयूकलं सु-कि नामं ब्यंग्य च्वयाः नेपाःया छम्ह लोकंह्वाःम्ह ब्यंग्यकारया रूपय स्थापित जुयादिल। आः सुनां च्वइ समुदाययात जुइगु प्रहारय् उलि धिसिलाःगु ब्यंग्य, सुनां च्वइ उकथं पहिचानया कविता, सनां कनी तनावंगु अजाःगु बाखँ अले सुनां याइ उकथंया खोजमूलक पत्रकारिता ?

थौंसिबें ३६ दँ न्ह्यः जि बिश्वभूमि न्हिपौया ज्याकुथि केलत्वालय् ज्या यायेत वनागु खः। जि उब्ले १६ दँ तिनि दुम्ह खः। जितः मदुम्ह पासा नरेश कुमार शाक्यं बिश्वभूमि पत्रिकाय् ज्या यायेत यंकूगु खः। उब्ले नरेशं मेशिन चले याइगु खःसा जिं कम्पोज यायेगु खः। उगु इलय आः थें कम्प्युटर चले यायेगु चलन मदु। छगःछगः म्हया आखः मिले यानाः कम्पोज यानाः पेज दयेकेगु खः। जि बिश्वभूमिइ ज्या याःवनागु इलय् ज्ञानराम श्रेष्ठ, दीपक शाक्य, खड्गमान बज्राचार्य प्यम्हसिनं कम्पोज यायेगु खःसा नरेश कुमार शाक्य, प्रकाश शाक्य, भूपेन्द्र तुलाधरपिन्सं मेशिन चले याइगु खः, सुजीब बज्राचार्य सम्बाददाता लिसे रेखदेख यानादीम्ह खः अले सुरेश किरण सम्पादक।

पत्रिकाया ब्यवस्थापक सुशील वीर सिं कंसाकारं दक्वसित म्हसीकेगु भ्वलय सुरेश किरणयात क्यनाः वयूकः थुगु पत्रिकाया सम्पादक जुयादी धकाः धाःबलय् जि ला पत्याः हे मजुया। छायूधाःसा सुरेश ला जि सिबें नं मचाम्ह खंगु खः उबले। थुज्वःम्ह मचाम्ह नं थज्याःगु न्हिपौया सम्पादक जुइला धकाः मनय् लूगु खः। तर लिपा सुरेशनापं ज्या यानाः वंलिसे वयूकः मेहेनत, शिल्प, अले बहुगुणं जाःम्ह ब्यक्ति खः धकाः सिल। छुं नं खँ न्यंवन धाःसा ध्वाथुइक उकिया लिसः बिइ। सुरेशं यानाः हे थौं जिं ब्याकरण शुद्धाशुद्धी यानाः च्वयेफुगु खः।

सुरेशया मेगु छगू गुणं जितः अजू चायेकाब्यू, थःगु फुक्क ध्यान बुखँ च्वयेगुलिइ बियाच्वनीबलय् हे सुयागुं फोन वल धाःसा च्वज्या नं मदिक्क न्ह्याकाः फोनय् नं उत्तिकं ध्यान बियाः खँ ब्याकेफुम्ह खः। खँ ल्हानाच्वंगु बिषय छता जुयाच्वनीसा बुखँ मेगु हे बिषययू तयार यानाच्वनी। तर छगू विषययू मेगु विषयं अलमल जूगु जिं मखना। वयूकः वरिष्ठ पत्रकार जक मखसे भाषा, कला, साहित्य, संस्कृति सम्पदा, साहित्य, पत्रकारिता थें जाःगु आपालं विषययू छम्ह बूलियन्त ब्यक्ती नं खः।

बि.सं. २०४८/४९ सालपाखे प्रधानमन्त्री गिरिजाप्रसाद कोइरालाया पालय् "टनकपुर काण्ड" या आन्दोलन जुयाच्वंगु ई। उबले असनय् गोली क्ययेकाः मनू स्याःगु

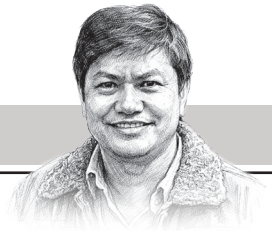

घटना लिपा "कर्फ्यु" जुल। थुबलय् बिश्वभूमि न्हिपौ सन्ध्या इलय् व सुथय् यानाः न्हिं निगू पिदनाच्वंगु ई। थुबले सुथंनिसें ज्या यानाः सन्ध्याकालीन पत्रिका पिथनेगु खःसा चच्छि ज्या यानाः सुथय्या पत्रिका पिथनेगु खः।

उब्ले जिपिं सकलसिनं न्हिच्छि चच्छि ज्या यायेगु खः। उब्ले जिपिं कम्पोज याइपिं व मेशिन चले याइपिं भ्वं कटिङ यानाः तथाय् छुं ई आराम कायेगु खःसा सुरेश मेचय् हे आरामं द्यनीगु खः। सुरेशं बुखँ च्वये सिधयेकल ला धकाः स्ववनेबलय् मेचय हे भगवान बुद्ध ध्यानय् च्वनाबिज्याःथें बुखं च्वयाच्वम्ह थें कलम ज्वनांतुं ल्हाः दिकाः आनन्दं द्यनाच्वनी। सुरेशयात न लासा फांगा माः न खाता हे माः सिर्फ शरीरयात भतिचा भ्काःसू लने दःसा गाः। सुरेश लमनीबलय् जिमिसं बुखँ सिधल ला धकाः काःवंसा गुलि च्वयागु खः भ्वं खुनाः बियाहइगु नं लुमंसा चान्हय् भ्काःसू लनेकथं द्यनाच्वम्हेसिके बुखँ काःवनेबलय् न्हापा गुलि तक च्वयातःगु खः अन लिपा नं त्वःमफिक छसिकथं च्वज्या निरन्तर यायेगु क्षमतां जाःम्ह ब्यक्ति खः। सुरेशनाप विसं २०४७ निसें २०५२ सालतक विश्वभूमिइ नापं ज्या यानागु जुल।

नेपालभाषा, साहित्य, पत्रकारिता, नेवाः ख्यःयात थःगु छेँ, परिवार अले थःथितियात सिबें ध्यान तल। थुकथं नेपालभाषा पत्रकारिता ख्यलय् ज्वःमदुगु योगदान यानादीम्ह सकसिगु नुगलय् च्वनेफुम्ह सकसिया बाय् मंकाः ब्यक्ति खः सुरेश किरण। नेपालभाषाया पत्रकारिता लिसेलिसें नेपाःया पत्रकारिता ख्यःयात न्ह्याब्लें सकारात्मक रूपं कयादीम्ह वयूकलं सकसित तिबः व हःपा बियादीगु नेपालभाषा पत्रकारिता ख्यलं जक मखु नेपाःया नांजापिं पत्रकारपिन्सं नं लुमंकी।

> "जितः सुरेश दाङनं थः ससःकियापिंत ससलय् वनाः स्पष्टिकरण बिइम्ह विशेष दूतकथं ब्वना यंकैत्यंगु। जि नं छम्ह प्रवक्ता है जुयाः भन भथे मखु थथे खः धायैत भाषण कण्ठ यानाः है न्हूगु लं वनाच्वना।"

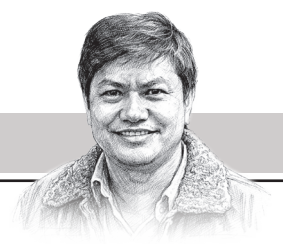

सुरेश थौं सिबें निदँ न्हय्ः भाषा आयोगया दुजलय् नियुक्त जूगु खः। नेवाःख्यः जक मखु नेपाःया भाषा आन्दोलनया छम्ह कार्यकर्ताकथं, सकसिया सःकथं पिज्वयाच्वंम्ह बहुप्रतिभाशाली ब्यक्तित्व सुरेशं भाषा आयोगय् च्वनाः थःगु मांभाय्नापं देयन्यंकया थीथी भाय्या उत्थानया निंतिं मदिक्क धिसिधाःगु पलाः छिनाच्वन। यैंया सांस्कृतिक इतिहास, स्वनिगः गर्व जाःगु तथ्य, नेपाःया समृद्ध सम्पदाबारे हलिंन्यकं थ्यंकेगु ज्याय् मदिक्क न्हयानाः च्वनादीगुलि उगु योगदानया कदर यासें वयकःयात निदँ न्हय्ः न्हयूक्वःगु हलिं नेवाः न्हिं कुन्हु यलया लायकूया दबुलिइ हलिं नेवाः दबू नेपाः च्याप्टरपपाखें जिगु हे नेतृत्वय् दोसल्ला न्ययेकाः तःजिक हनागु खः।

थौं सिबें स्वला प्यला न्हय्ः नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूया केन्द्रीय कमिटिया मुँज्या धाडिङया जीवनपुरया वन्दे रिसोर्टय् च्वंवनागु खः। निन्हुयकं जूगु उगु मुँज्याय् सुरेशं सल्लाहकारकथं ब्वति कयादीगु खःसा दबूया थपूया निंतिं यक्व हे बांबांलागु सल्लाह सुझाव ब्यूगु खः।

छुं ई न्हय्ः तिनि बौद्ध युवा कमिटीया ग्वसालय् यलया ताम्राकार समाजय् जूगु छगू ज्याझ्वलय् प्रशिक्षण बियादीगु खः। व हे भौतिक रूपं नापलानागु लिपांगु जुयाबिल।

मातृभाषा दिंया लसताय् छगू सिरपा देछायेगु निर्णय याःगु खः। उकिया निंतिं सुरेशं जिमित फाराम भरे याना छ्वयाहजि धकाः धाःगु खः। उकिं जि, नृपेन्द्रलाल श्रेष्ठ, राजु नापित, रत्न मन जानाः नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूपाखें फाराम भरे यानागु व सुरेशयात जानकारी बियागु खः।

लिपा थुगुसी नेपालभाषा मंकाः खलःयात थुगु सिरपा बिइगु निर्णय जूगु जानकारी सुरेशं ब्यूगु खःसा वइगु दँय् नं थथे यानाः हे सहभागिता क्यनाच्वँ, सक्रिय जुयाच्वँ, दबूयात नं थ्व सिरपा अवश्य लाइ धकाः आश्वस्त यानादीगु खः। उगु खँल्हाबल्हा हे सुरेश नाप जूगु लिपांगु खँल्हाबल्हा जुल।

वंगु फागुन २५ गते सोमवाः अकाझाकां मदुगु खबरं थौं तक जितः झस्के यानाच्वंगु दनि। भौतिक रूपं झीत त्वःतावंसां सुरेशया न्हिलासू, बिचाः व सल्लाह झीगु मनमस्तिष्कय् न्हयाब्लें ल्यना हे च्वनी, लुया हे च्वनी। वयागु कृति अमर जुयाच्वनी। उगु हे कृतिपाखें सकसिनं वयात लुमंका च्वनी। सुरेश अमर व अजर हे जुयाच्वनी।

■

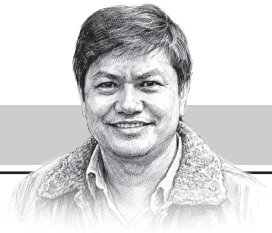

सरी सर...

उपेश महर्जन

आज स्मृतिको पानामा सुरेश मानन्धर सरलाई सजाइरहँदा मलाई उहाँको केही एक दुईवटा कुराले पछ्यारहेका छन् । विभिन्न क्षेत्रमा क्रियाशिल रहँदै भाषा आयोगको माननीय सदस्यको रूपमा कार्यरत हुँदासम्म उहाँको बहुआयमिक व्यक्तित्व अत्यन्त शोभायमान थियो । उहाँको योगदानलाई तुलना गर्न मलगायत सबैलाई असजिलो लाग्न सक्छ ।

उहाँ मेरो पत्रकारिता क्षेत्रको पहिलो गुरु हुनुहुन्थ्यो । विशेषतः नेपालभाषाको पत्रकारितामा । आजभन्दा २५ वर्षअघि वि.सं २०५८ सालतिर कीर्तिपुरबाट प्रकाशित हुने लकस वाःपौ (लकस साप्ताहिक) पत्रिका प्रकाशन गर्न आवश्यक जनशक्ति विकास गर्न प्रत्येक वडाबाट एकजनाको दरले पत्रकारिताका डमरुहरूलाई प्रशिक्षित गराइएको थियो । राजधानीमा रहेर पनि कीर्तिपुरका समाचारहरू राष्टिय दैनिक र पत्रिकाहरूमा प्रकाशित नहुँदा बत्तिमुनिको अँध्यारोलाई ज्वाज्वल्यमान गर्ने अभिप्रेरित सो प्रशिक्षणमा कीर्तिपुर नगरपालिकाका १८ वटा वडाहरूबाट प्रतिनिधित्व गराइएको थियो । मूल्यांकन मासिकका उपसम्पादक राजन्द्र महर्जनको संयोजकत्वमा प्रशिक्षण आयोजित थियो । मुख्य प्रशिक्षकको रूपमा नेपाल समाचारपत्रबाट वरिष्ठ पत्रकार कपिल काफ्ले सरले आधारभूत पत्रकारिताको प्रशिक्षण दिनुभएको थियो ।

नेपालभाषासम्बन्धि पत्रकारिताबारे सुरेश सरले प्रशिक्षण गराउनुभएको थियो । आधारभूत प्रशिक्षणमा उहाँले करिब तीनघण्टा नेपालभाषासम्बन्धि पत्रकारिता, फिचर लेखन र लेखसम्बन्धि प्रशिक्षण दिनुभएको थियो । राजधानी काठमाडौँ र पठित नेवार समुदाय मात्र होइन क्रान्तिकारी चेत भएकाले पनि होला । धेरै क्षेत्रमा अग्रणी भूमिका खेलेको भनेर नेवार अगुवाको नाम आउँछ । प्रशिक्षणमा उहाँले नेपालभाषा, बौद्ध र धर्मादित्य धर्माचार्यबारे इतिहास केलाउनुभयो । बौद्ध पत्रकारिता र मातृभाषामा पहिलो पत्रकार भनेर पनि थाहा पाउँदा झन् केही गर्नुपर्छ भन्ने जिज्ञासा पैदा भयो ।

सो पत्रकारिता प्रशिक्षण लिनु उद्देश्य सबैलाई सोधिएको थियो । मलाई पत्रकारिता गर्न चाहेको विषयवस्तु भनेको कीर्तिपुरसँगै व्यक्तिगत रूपमा एउटा डबलीको

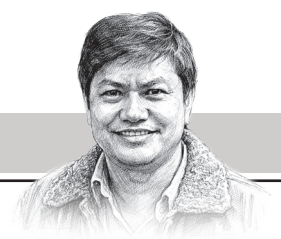

रूपमा प्रयोग गर्नु थियो। मैले भन्थे, म पत्रकारिता सिक्न आएको नै आवाजविहिनको आवाज मुखरित गर्न र पत्रकारिता गरेर आफूलाई सबैसामु चिनाउने उद्देश्य रहेको थियो। र, मलाई स्मरण छ, हाम्रो घरमा रहेको पूरानो तर ठूलो सन्दुकमा पानामा फाटेको तर नेपालभाषामा लेखिएको मासिक पत्रिका भेटेको थिएँ। शीर्षक अति नै क्रान्तिकारी थियो। राजधानीका नेवार समुदायलाई २०४६ सालमा पञ्चायती शासनविरुद्ध सडकमा आउन उत्प्रेरित गरिएको कविता, भेट्टाएको थिएँ। त्यो कविता मैले करिब ५२ सालतिर भेटेको थिएँ र आकर्षक शीर्षक भएकाले पढ्न खोजेँ तर सकिन र बुझिन पनि। धेरै पटक पढेपछि र नेवारी टोन मिलाएर पढेपछि मात्र बुझेँ। हो, यस्तै क्रान्तिकारी कविता लेख्न र क्रान्तिकारी हुनको लागि कविता लेख्ने, पत्रकारिता गर्ने मनसाय थियो।

> “उहाँले समीक्षा गरेको अवस्थामा नकारात्मक पक्षलाई पनि सटिक रुपमा सकारात्मक भाव आउने गरी गर्नुहुन्थ्यो।”

हो, त्यो दुवै हुटहुटीलाई सुरेश सरबाट पाएको प्रशिक्षणबाट केही हदसम्म सफल पार्न सकेँ। लेख लेख्न पनि सिकेँ। वडा नम्बर १८ का समाचारहरूलाई नेपालभाषामा पत्रिका प्रकाशित हुन्थ्यो। सन्ध्या टाइम्सका सम्पादक सुरेश सरका कारणले सो पूरा हुँदै गयो। र, लकस केही हप्तापछि प्रकाशित पनि भयो। लकस प्रकाशित भएको ६ महिना अवधिपछि तीनथानास्थित विष्णुदेवी मन्दिर (बखु) क्षेत्रमा वनभोज तथा पत्रिकासम्बन्धि समिक्षा गरिएको थियो। नेपालको संस्कृतिविद सत्यमोहन जोशीलाई प्रमुख अतिथि र सुरेश सरलाई विशेष अतिथि बनाइएको थियो। जोशी सरलाई काठमाडौँ उपत्यकामा पहिलो मावनवस्ती रहेको बखु क्षेत्रबारे प्रवचन दिनुभएको थियो भने सुरेश सरले लकसले प्रकाशित गर्दै आएको समाचार, लेख, सम्पादकीय आदिबारे प्रकाश पार्नुभएको थियो। उहाँले कीर्तिपुर क्षेत्र र समग्र नेवार समुदायको हकहितको लागि लकस वाःपौले गरेको ऐतिहासिक योगदानको चर्चा गर्नुभयो। उहाँले समीक्षा गरेको अवस्थामा नकारात्मक पक्षलाई पनि सटिक रूपमा सकारात्मक भाव आउने गरी गर्नुहुन्थ्यो। त्यो उहाँको आलोचनात्मक चेतसहितको खुबी थियो।

समयको अन्तरालसँगै लकसमै राजनीतिक लेख

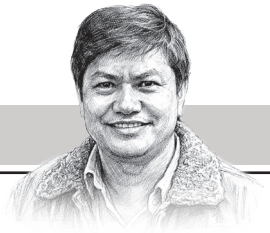

छपाउन खुबै प्रयत्न गरियो। तर, मेरो लेख र रूपेन्द्र महर्जनले लेख्नुभएको लेखबाट नेवार समुदायलाई दुई विपरित राजनीतिक धारालाई प्रश्रय दिई एउटा घटना उजागार गरिएको भन्दै दुबै छापिएन। सो बारे सुरेश सरसँग सहजताको लागि कुराकानी गर्दा सम्पादकीय स्वतन्त्रतासहित लेखको कारण कीर्तिपुर क्षेत्र र बुद्धिजीवी वर्ग नै विभाजित हुनसक्ने थाहा पाएँ। यसरी, कुनै पनि पत्रकारिताका दुविधा भएपछि उहाँनै असल गुरु हुनुहुन्थ्यो।

लामो समयपछि नेवाः राष्टिय मुक्ति मोर्चाले झीगु स्वनिगः वाःपौ निकाल्नको लागि नेवार पत्रकारहरूको भेला गरिएको थियो। त्यसमा म पनि सामेल थिएँ, किन भने मकवानपुर, रोल्पा, रुकुम र दिल्लीमा मैले नेपाली र अँग्रेजी लेखहरू र समाचार लेखेर अनुभव हासिल गरेको थिएँ। तर, प्राविधिक कारणवश नेवाः जनमिलिसिया व विद्रोहसम्बन्धि मेरो लेख झीगु स्वनिगःमा नछापेर सन्ध्या टाइम्स दैनिकमा छापेपछि मेरो लेखकीय सबैतिर चर्चाको विषय बनेको थियो। त्यो श्रेय मात्र सुरेश सरको कारणले मैले पाएको हुँ भन्न चाहन्छु। र, त्यो लेखसँगै झीगु स्वनिगःमा साप्ताहिक रूपमा लेखहरूको बाढी नै आएको थियो। एउटा लेखको कारण नेपाल सेनाबाट समेत मबारे धेरै सोधनी भएको थियो। यसरी सुरेश सरको देनको कारण मैले महिमा, जलजला, रेड स्टार, राइजिंग नेपाल, गोरखापत्र, आदिमा लेख र समाचारहरू प्रकाशित गर्ने ज्ञान प्राप्त गर्नसकेँ। र, रेडियो र्मिमिरेदेखि रेडियो नेपालसम्म समाचार वाचन र अन्तर्वार्ता लिने आँट र साहस आएको मान्छु। मे जे छु, उहाँकै देन हो। भाषा आयोगमा माननीय भएपछि अयन्त्र भेटे पनि उहाँकै कार्यकक्षमा पुगेर बधाई दिन पनि गएको हो, तर उहाँको अन्यत्र काम परेर नआएको समयमा पुगेकाले भेट्न पाइन। पछि उहाँसँग भेट हुँदा उहाँले मलाई रेडियो नेपालको नेपालभाषाको अगुवाहरूसँग अर्न्तक्रियाबारे सुझाब दिनुभएको थियो। ती सुझावहरू अहिलेसम्म कानमा गुञ्जिएका छन्, त्यो नै मेरो लागि अन्तिम सुझाव जस्तै भएको छ। उहाँको देहान्त सम्बन्धि समाचार फेसबुकमा पढेपछि नेवाः राष्टिय पत्रकार दबूका अध्यक्ष नृपेन्द्रलाल श्रेष्ठलाई सोधेँ र रेडियो नेपालमा महत्वका साथ प्रसारित गरेँ। उहाँसम्बन्धि जति पनि कार्यक्रमहरू भएका छन्, सबैलाई प्रसारित गरेको छुँ। उहाँको अकल्पनीय देहान्तले सबैलाई अपूरणीय क्षति पुगेको छ। प्रशिक्षण दिएको दिनदेखि मैले जति पनि भेटेँ कहिले पनि रिसाएको, कहिले पनि टेन्सनमा रहेको वा कुनै पनि दुविधामा नरहेको एक महामानवको रूपमा देखेको छु। उहाँ यस मृत्युलोकमा नरहे पनि उहाँको योगदान अजर र अमर रहोस्। सरी सर....

■

निर्भय सुरेश

डा. पुष्पराज राजकर्णिकार

दुःखया खँ, सुरेश किरण मानन्धर मत्यवं आकाझाकां मन्त। सुरेश किरण 'सु-कि' छम्ह बहुआयामिक व्यक्तित्व। नेपालभाषाया बहुबिधाया साहित्यकार छम्ह सशक्त कवि अले ख्यालः च्वमि नापं पत्रकार व अधिकारकःमि।

सुरेश किरण कवि कथं समाजय् विद्यमान विभेद व बेथिति प्रति बिद्रोहया सः थ्वयेकीम्ह, कविताया हे माध्यमं समाज रूपान्तरणयात तिबः बीम्ह छम्ह प्रगतिशील कवि खः।

वयूकः थःगु अभिव्यक्ति तसकं मुखर व प्रत्यक्ष कथं बीफुम्ह कवि खः। उकें डा. ज्योति तुलाधरं थःगु सफू 'आधुनिक काव्य व विद्रोहया सः छगू विश्लेषणस वयूकःयात छम्ह निर्भय कवि धयादीगु दु। अथेहे सुरेश किरणया 'थौं घन्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन' सफूया भूमिकाय् नांदंम्ह समालोचक कृणचन्द्र सिंह प्रधानजुं वयूकलं सीमां किकाः वाण कयेकेगु ज्या यानादी धकाः च्वयादीगु दु। थुकेया आसय नं सुरेश छम्ह निर्भय कवि खः धइगु हे जुल।

वास्तवय् सुरेश किरण निर्भय कवि जक मखु निर्भय साहित्यकार खः। वयूकः छम्ह सिद्धहस्त ख्यालः च्वमि नं खः। वयूकलं पञ्चायती व्यवस्था व सरकारया निरंकुशता विरुद्ध यक्व व्यंग्यात्मक ख्यालः च्वयादीगु दु। अझ २०४६ सालया जनआन्दोलन ज्वःछि व्यंग्यात्मक च्वसुं गाक्क हे आन्दोलनया मि ग्वाकेगु यानादिल। विश्वभूमि न्हिपौया छम्ह पत्रकारया हैसियतं उगु इलय् वयूकलं यानादीगु ज्याया विवरण वयूकलं च्वयादीगु '२०४६ साल जनआन्दोलनय् विश्वभूमि न्हिपौया भूमिका' बियातःगु दु। पञ्चायती व्यवस्थाय् दमन च्वकाय् थ्यनाच्वंगु हे इलय् सरकारी दमनया भय मकासे जुजु व पञ्चायत व्यवस्थाया विरुद्ध व्यंग्यवाण प्रहार यानाः च्वसु च्वयाच्वनादिल।

सुरेश किरण छम्ह निर्भय पत्रकार नं खः धइगु वयूकलं २०४६ सालया थ्वहे आन्दोलनया भ्वलय् सरकारं अस्पतालय् नजरबन्द यानातम्ह सर्वमान्य नेता आन्दोलनया

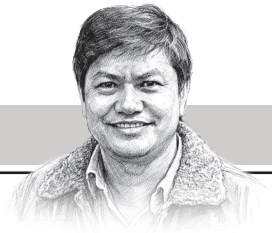

सर्वोच्च कमाण्डर गणेशमान सिंहयाके चिकित्सकया छद्म भेषय् वनाः अन्तर्वार्ता कयाः जनसमक्ष हयाः बिल। निरंकुश सरकारं सुयातं नापलाके मबिउसे नजरबन्द तयातल धकाः समाचार च्वयेगु ज्या यानादिल। नजरबन्दय् तयातम्ह नेतायात छद्म भेषय् वनाः अन्तर्वार्ता कायेगु म्हो जोखिमया ज्या मखु। थ्व वयूकः निर्भय पत्रकारया दसि खः। अझ च्वयेगुलिइ जक मखु व्यवहारय् नं निर्भय जूगु दसि खः।

थ्वहे भ्वलय् ख्वपय् जूगु छगू सांस्कृतिकम घटनाया छकुचा खँ सौरभ शाक्यया ह्याउँबाला दँ२३ ल्याः २४ य् पिदंगु 'जिगु लुमन्तिस हुइ मफुगु लू' शिर्षकया च्वसु ल्हयया थन न्हथने।

पञ्चायती तानाशाहीया चरम दमनया ई। दँय्दसं जुयाच्वंगु विराट नेपालभाषा सम्मेलन तकं याये मफयाच्वंगु ई। विराट गुथिइ सल्लाह यानाः इनाचोय् नासःचा दुने चुकय् साहित्य चिनाखँ वाचन जूसां यायेगु ग्वसाः ग्वल। साहित्य चिमुँज्या पाःलाम्ह उबलय् यँयु च्वनादीम्ह ख्वपया साहित्यकार सौरभ शाक्यजु विश्वभूमिया पत्रकार सुरेश किरण व कुमार रन्जितयात नं मुँज्याय् ब्वति कायेत इनाप यानादिल। वयूकःपिसं ब्वति कायेगु बचं बियादिल। तर मल्ल दाइ व अशोकपिं 'ब्वनाः यंकेमते, ख्वपय् राजनीतिक अवस्था बांमलाः ज्वन कि विश्वभूमि पिहां वइमखु' धाःगु जुयाः च्वमि सौरभजुं नं उमित धाःगु जुयाच्वन 'स्व सुरेश छिपिं व ला वइ, अनया अवस्था बांमलाः, छुँ गथे जुयाः ज्वने नं फु, उकिं ....। तर उमिसं लिसः बिल 'छु जिपिं ज्वनिगु खनाः ग्याइपिं धकाः च्वनागु ला सौरभ कि वयेमते धयागु ? आः ला जिपिं झन हे वयेगु।'

धात्थें उपिं मुँज्याय् ब्वति कायेत वन। अन थ्यंबलय् न्हापा हे ग्वसाः खलःया नेता कार्यकर्तातयूत पुलिसं ज्वना

> "
> *सुरेश किरण लगायत निम्ह स्वम्हैसिनं जक छु कविता ब्वनै लात कुमार र न्जितं कविता ब्वनाच्वंबलय् पुलिसं हस्तक्षेप यानाः लाठीचार्ज यात। सुरेशयात पुलिसया खौरय् तयाः लिपा त्वःता हल।*
> "

यंकेधुंकूगु जुयाच्वन। अय् नं अन दुपिसं आँट यानाः यैंय् नं झाम्ह राजभाई जकःमियात नायः यानाः मुँज्या न्ह्याकल। सुरेश किरण लगायत निम्ह स्वम्हेसिनं जक छु कविता ब्वने लात कुमार रन्जितं कविता ब्वनाच्वंबलय् पुलिसं हस्तक्षेप यानाः लाठीचार्ज यात। सुरेशयात पुलिसया खोरय् तयाः लिपा त्वःता हल। लिपा सौरभयात नापलाबलय् उमिसं धाल 'जिमित न्हूगु अनुभव जूगु दु। भाषा साहित्यय् लगेजुयाः सुरुवातय् सिरपाः काये खन। जिमिसं आः थ्व लँ त्वःते मखु।'

धात्थे सुरेश किरणं जिवंकाछि थ्व लँ मत्वःतू। भर झीत त्वःताःवन।

सुरेश किरण नाप जिगु उलि ख्वातूगु व क्वातूगु स्वापू मदु। जि व वयूकः निम्हं नेपालभाषा, साहित्य व नेवाः जातीय आन्दोलनया ज्यामि जूगु नातां सामान्य म्हसिका व स्वापू दु। भचा ख्वातुक स्वापू ब्वलंगु धइगु मानव अधिकार प्रवर्द्धन केन्द्रय् ज्या यानाबलय् खः। जातीय सांस्कृतिक अधिकारयात नं मानव अधिकार कथं स्थापित यायेगु तातुना पद्मरत्न तुलधारया नेतृत्वय् नीस्वनागु थ्व संस्थाय् जि न्वकू व सुरेश किरण दुजः जुयाः ज्या यानागु खः। अथेहे नेवाः देय् दबूया लुमन्ति पौ पिथनेगु व मेमेगु छुं छुं ज्याय् वयूकः नापं सहकार्य यायेगु ह्वःताः जितः चूलाःगु दु। आः व फुक्कं लुमन्ति जक जुल।

सुरेश किरण नापं जिं गुलि संगत याना उकिया आधारय् जिं म्हसिउकथं वयूकः छम्ह भद्र, शालीन तर थःगु भाषा जाति व समाजया निंतिं निर्भय संर्घषशील व्यक्तित्व खः। वयूकःयात हार्दिक श्रद्धाञ्जली। ■

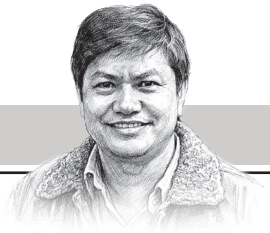

कसरी बिर्सौं म सुरेश दाईलाई

उत्तमकुमार श्रेष्ठ

२०८२ फागुन २३ गते रातको ९:३० बजेतिर एउटा असाध्यैं नमीठो खबर सुन्नुपऱ्यो। आफ्नै कमिटीको केन्द्रीय सदस्य भएको नाताले नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूका अध्यक्ष नृपेन्द्रलाल श्रेष्ठले मलाई त्यस्तो जानकारी गराउनु स्वाभाविकै थियो।

'उत्तम, सुरेशदाईको विषयमा अप्रिय समाचार आयो, उहाँ यो संसारमा रहनुभएन रे!' केहीदिन अघिमात्रै सुरेशदाईसँग भेट भएको थियो। शान्त स्वभावका उहाँ यति छिट्टै महाप्रस्थान गर्नुहुन्छ भन्ने न कुनै अनुमान थियो, न त संकेत नै।

नृपेन्द्रलाल श्रेष्ठबाट त्यस्तो अप्रिय खबर पाएपछि रातभरी छटपटी भयो। बिहान ७ बजेतिर मित्र तेजले फोन गरे। उही खबर सुनाउन। थाहा भयो भनें। मन बेचैन बेचैन। मन ठाउँमै बस्दैन। काम गर्ने सुरै आउँदैन। टाउको दुखेझैं, टाउकोको पछाडीबाट केहीले तानेझैं। प्रेसर हाई भएछ, २ दिनपछि बल्ल ठाउँमा आयो।

जीवनमा त्यस्ता व्यक्ति पनि भेटिने रहेछन्, जसले आफ्नो व्यवहार र मानवीय गुणहरूमार्फत मान्छेमा गहिरो छाप छोडेर जान्छन्। नेपालभाषाका साहित्यकार, कवि तथा लेखक सुरेश किरण मानन्धर त्यस्तै एक व्यक्तित्व हुनुभयो, जो शरिरले टाढा हुनुभएपनि सम्झनाले कहिल्यै टाढा हुनुहुनेछैन।

कवि, पत्रकार, हास्यव्यंग्यकार, नेपालभाषा, संस्कृति र सभ्यताका ज्ञाताका हिसावले सुरेश दाईको जीवनका अनेक आयाम छन् तर उहाँसँगको मेरो संगत र सहकार्यको फरक पाटो छ। सुरेशदाई सम्पादक रहनुभएको नेपालभाषाको दैनिक 'सन्ध्या टाईम्स'मा मैले ५ वर्ष 'जागिर' खाएँ तर सन्ध्याटाईम्स मेरो जागिर खाने थलो होइन, सिक्ने र अध्ययन गर्ने विद्यालय बन्यो। त्यसैले तात्कालिन सन्ध्या टाईम्स, सन्ध्या टाईम्सको टीममा रहेका सबै दाई र साथीहरूप्रति मेरो छुट्टै आदरभाव र सम्मान छ।

सुजीव दाईले ठ्याक्कै यसै भन्नुभएथ्यो - 'कम्प्युटर सयेकी उत्तम। नेवाः मचाया नातां छन्त चान्स बिइ (उत्तम तिमी कम्प्युटर सिक एक नेवाःको सन्तान हुनुको नाताले

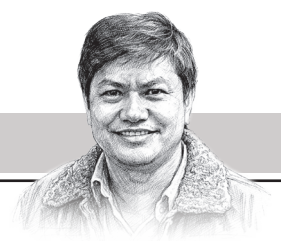

तिमीलाई चान्स दिन्छु।)'

सुजीवदाईको सद्भावबाट खुशीहुँदै कम्प्युटर सिकें। सिकीसकेपछि उहाँले सन्ध्याटाईम्सको भित्री पेज टाइप र सेटिङको जिम्मा दिनुभयो। संयोगवश त्यतिबेला अहिले नेपालभाषा टाइम्सका सम्पादक रहेका मेरा मित्र तेज महर्जन पनि सन्ध्या टाईम्समा काम गर्न आइपुगे।

हामी दुईजनाले भित्री पेजको जिम्मा लिइयो। भर्खर नेपाली टाईप सिकेको। पत्रिकामा काम गर्न अभ्यस्त नभएको। हामीलाई समाचार टाइप गर्न दिइन्थ्यो। मित्र तेज र म मिलेर टाइप गर्थ्यौं। जब बेलुकी ८ बजेतिर सुरेश दाई न्यूजरुमबाट कम्प्युटर रुममा प्रुफ हेर्न छिर्नुहुन्थ्यो, मित्र तेजलाई चाहिँ के हुन्थ्यो कुन्नि मरो मुटु चाहिँ ढुकढुक गर्न थाल्थ्यो। कारण- भर्खर टाईप सिकेको, भाषा सिक्दै गरेकोमान्छे, नबुझिने पाण्डुलिपि अनि टाईपिङ्गमा गल्ती नै गल्ती।

हामीले गरेको टाइपमा यति धेरै गल्ती हुन्थ्यो कि सच्याएरै नसकिने। सुरेशदाईलाई २ पेज प्रुफ हेर्न झण्डै १ डेढ घण्टा समय लाग्थ्यो। जाडोको याम। पुग्नुपर्छ साइकल चढेर पुरानो बानेश्वर। दिनभरीको थकाई, टाइप गराईको हाम्रो पारा। सुरेशदाई प्रुफ हेर्दै जानुहुन्थ्यो, म चाहिँ उहाँले गाली गर्ने पो हो कि भन्ने डर मान्दै सच्याउँदै जान्थें। अति भएपछि सुरेश टाई टाउको कन्याउन थाल्नुहुन्थ्यो। लौ अब बित्यास पर्ने भो! 'यस्तो पनि टाईप हुन्छ ?' भनेर गाली पो खाइने हो कि ? तर उहाँले कहिल्यै गाली गर्नुभएन, कहिल्यै रिस देखाउनुभएन। उहाँको धैर्यता, सहनशीलता र सिकाउने शैली अत्यन्त प्रेरणादायी थियो। उहाँले व्यवहारबाटै सिकाउनुहुन्थ्यो– मानिसलाई सुधार्ने तरिका गाली गर्नु होइन, बुझाउनु हो।

उहाँको यस्तो स्वभाव देखेर म छक्क पर्थें, अहो!

“
उहाँको धैर्यता, सहनशीलता र सिकाउने शैली अत्यन्त प्रेरणादायी थियो। उहाँले व्यवहारबाटै सिकाउनुहुन्थ्यो– मानिसलाई सुधार्ने तरिका गाली गर्नु होइन, बुझाउनु हो।
”

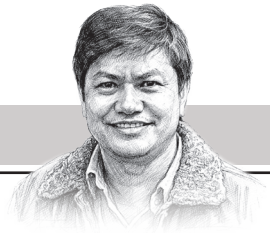

कस्तो सादगी पन, कस्तो सहनशील स्वभाव। प्रुफ हेर्ने क्रममा उहाँले नेपालभाषा ब्याकरण, पृष्ठको बनावट, शीर्षकको प्रस्तुति वा समाचारको सन्तुलनबारे सुझाव दिनुहुन्थ्यो। उहाँको त्यो शैली आदेश दिने भन्दा पनि सिकाउने खालको हुन्थ्यो। यस्तो क्रम झण्डै १ वर्षसम्म चल्यो। अनि कसरी बिर्सौं म सुरेश दाईलाई!

सुरेश दाई, म, मित्र दिनेश कार्की र हरी श्रेष्ठले झण्डै १ वर्षसम्म एउटै भान्छामा खाना खायौं। एउटै परिवार जसरी। सुरेशदाईप्रति उहाँको व्यवहारले यसै सम्मानभाव छदैथियो। म ढल्कोस्थिति सन्ध्याटाईम्सको कार्यालय रहेकै घरको पल्लो घरमा बस्थें। घरपट्टी एउटै। घरमात्र फरक। यस हिसावले म २४ सै घण्टा कार्यालयमा हुन्थें भन्दापनि भयो। को कतिबेला आउँछ, जान्छ, कसले कतिबेला के खान्छ सबै थाहा हुने। सुरेशदाई साईकल चढेर बिहान ७ बजे आइपुग्नुहुन्थ्यो। म अफिस नजिकै बस्ने हुनाले होटलमा खाना खान कहाँ गइराख्नु भनेर सुरेश दाईले पनि हामीले नै पकाएको खाना खाने सल्लाह भयो। बिहान ७ बजे कार्यालय आइपुगेको मान्छे २ कप चियाको भरमा १:३०-२ बजेतिर पेज सकेर मात्र सुरेश दाई खानाखान हाम्रो रुममा छिर्नुहुथ्यो।

हटकेशमा खाना राखिदिएर हामी काममा लागेका हुन्थ्यौं। म कम्प्युटरमा, दिनेशजी विज्ञापन शाखामा, हरि श्रेष्ठ वितरण शाखामा। एकदिन दिनेशजी दिउँसो पानी खान रुममा छिर्नुभएछ, सुरेशदाई खाना खान आउनुभएको रहेनछ। दिनेशजीले हटकेशको खाना खोलेर हेर्नुभएछ। पुषको महिना, खाना त चिसो न चिसो। बेलुकी भन्नुभयो- हटकेश त बिग्रेको रहेछ कि के हो, खाना दिउँसोसम्म त चिसो पो हुँदोरहेछ। सुरेश दाईले केही भन्नु भएन ?

सुरेश दाईले खाना चिसो/तातो, मिठो/नमिठो भनेर कहिल्यै भन्नुभएन। दिनेशजीबाट थाहा पाएपछि भोलिपल्ट मैले सुरेशदाईलाई हटकेश बिग्रेको हो कि खाना त चिसो पो हुँदो रहेछ, हामी काममा हुन्छौं, दिउँसो स्टोभ बालेर तताउनुपर्ला दाई भन्दा उहाँले हुन्छ भन्नुभयो। हामी काममा हुन्थ्यौं। त्यसपछि उहाँले खाना तताएर खानुभयो कि चिसै, हामीले फेरि सोधेनौं। अर्को हटकेश किन्ने मेसो पनि मिलेन। अहो! सादगीपन र शहनशीलताको नमुना। अनि कसरी कसरी बिर्सौं म सुरेश दाईलाई!

आज उहाँ भौतिक रूपमा हामीबीच हुनुहुन्न। तर विगतका सामिप्य, सहकार्य र उहाँको मार्गदर्शन स्मृतिमा सधैं जीवित रहनेछ, प्रेरणाको स्रोत बनेर। हार्दिक श्रद्धाञ्जली सुरेश दाई!■

सुरेश दाइको अधुरो इच्छा

केके मानन्धर

सुरेश किरण मानन्धरसँग मेरो सम्बन्ध धेरै लामो होइन तर अगाध थियो। समुदाय एउटै, पेशा उहि र विचार धेरै हदसम्म मिल्ने। उहाँ पनि मानन्धर, नेपालभाषा पत्रकारिता पेशा अंगालेका र वैचारिक दृष्टि करिव मिल्दोजुल्दो। त्यसैले उहाँको लागि मेरो सम्बोधन सधैं 'सुरेश दाइ' रह्यो। तर उही आत्मिय दाजुलाई अकल्पनीय ढंगले गुमाउनु पर्दा मनमा दुःख भाव नैरन्तर्य छ।

मलाई याद छ, १२ वर्षदेखि अग्रज पत्रकार सुरेश दाइ र म सँगैसँगै थियौं। अनौपचारिक रूपमा अझ त्यो भन्दा अघिदेखिको परिचय हो उहाँसँग। लहना साप्ताहिक पत्रिकामा म संस्थापक सम्पादक भएर नियुक्त भइसकेर प्रकाशित भएको पत्रिकाको पहिलो अंक विमोचन कार्यक्रममा उहाँलाई अतिथिको रूपमा आमन्त्रण गरेका थियौं। जमलमा सम्पन्न भएको सो कार्यक्रममा सन्ध्या टाईम्ह दैनिकका सम्पादकको हैसियतमा सुरेश दाइलाई आमन्त्रण गरेका थियौं। सोही कार्यक्रममा गोरखापत्र राष्ट्रिय दैनिकका पूर्व प्रधान सम्पादक पुष्करभक्त माथेमा, नेपाल बायुसेवा निगमका पूर्व प्रबन्ध निर्देशक सुगतरत्न कंसाकार लगायतका अतिथि बोलाएका थियौं। सञ्चार क्षेत्रमा पहिल्यै आबद्ध रहेका नृपेन्द्रलाल श्रेष्ठ, शिला साय्मि, सुरेन्द्रभक्त श्रेष्ठ, अरविन मान सिंह, जुजुमान महर्जन लगायतको टोलीसँग ३२ अंकसम्म काम गर्दा सुरेश दाइको मार्गनिर्देशन अनुसरण गर्नपाएँ। सुरेश दाइ अनुभवले निखारिएका व्यक्ति भएको हुनाले नेपालभाषाको पत्रकारिता मा एकेडमिक रूपमा सर्टिफाइड मलाई धेरै सिक्ने मौका उहाँबाट प्राप्त भयो। विशेषगरी नेपालभाषाको व्याकरणमा हलन्त र एकारबीचको भिन्नतालाई स्पष्ट रूपमा व्याख्या गर्नुभएको स्मरणीय छ। उहाँसँग भेट हुँदा नेपालभाषा पत्रकारितामा मातृभाषाको प्रयोग शैली र मानाङ्कीकरणको विषयमा गफगाफ हुन्थ्यो। सम्भवतः नेपालभाषा पत्रकारिता मा नयाँ प्रयोग गरेर कलेवर अंक (पत्रिका) प्रकाशित गरेको हाम्रो टोलीले एक पटक नेपालभाषाको व्याकरण सम्बन्धि गोष्ठी समेत गर्यौं। भाषा विज्ञान सम्बन्धिका ज्ञाता, व्याकरणका अध्येता, पत्रकारितामा अनुभव हासिल गरेका व्यक्तित्वहरूलाई सहभागी गर

इएको गोष्ठीमा थुप्रैले धेरै सुझावहरू दिनुभयो तर नेपालभाषाको व्याकरण तथा पत्रकारिताको भाषा संगत सुझाव उहाँ दाजुले नै दिनुभएको थियो। साठी सालतिर रत्न राज्यलक्ष्मी कलेजमा स्नातक तहमा भाषा विज्ञान अध्ययन गर्ने क्रममा प्रा.डा. चन्द्रमान बज्राचार्य, पुष्प चित्रकार, जनक नेवाः लगायतका प्राध्यापकहरूबाट नेपालभाषामा एकरूपताको लागि मानाङ्कीकरण गर्नुपर्ने शिक्षा पाएका मैले लहना साप्ताहिक पत्रिकामार्फत आंशिक रूपमा अभ्यास गर्नीतिर लागेको थिएँ। हुनपनि उहिल्यै सन्ध्या टाईम्ह दैनिकले सुरु गरेको त्यो अभ्यासलाई निखार्नेमा मेरो सधैं जोड रह्यो। त्यसमाथि सुरेश दाइको सम्पादकीय प्रयोग मेरो लागि अनुसरण गर्ने आधार बनेको थियो।

नेपाली, अंग्रेजी र नेपालभाषाबाट पत्रकारिता गर्न ल्याकत राख्ने मलाई सधैं आफ्नै मातृभाषाको पत्रकारिता प्यारो लाग्यो/लागि रहनेछ। तर खुसी हुन नसकेको विषय भनेको एउटै थियो कि नेपालभाषाको छापा पत्रकारिता आजको दिनसम्म मेनस्ट्रीम मिडियाको रूपमा विकास हुन असमर्थ रहेको छ। एकाघ पाना गोरखापत्रले भाषाभाषीको रूपमा नेपालभाषाको कन्टेन्टलाई ठाउँ दिएर प्रकाशित गरेपनि त्यसलाई इन्क्लूसिभ जर्नालिज्म प्राक्टिस बाहेक अन्य स्वीकार्न गाह्रो छ। प्रिन्ट जर्नालिज्म ईन् ट्याब्लोइड मिडियाको रूपमा सीमित रहेको नेपालभाषाको पत्रकारितालाई मेनस्ट्रीम जर्नालिज्मसँग जोड्ने मेरो इच्छाले उहाँसँग थुप्रै पटक बाक्लो छलफल गरेका थियौं। सन्ध्या टाईम्ह दैनिक पत्रिकालाई ब्राडसिट पेपरमा परिस्कृत गर्ने विषयमा उहाँसँग मेलै थुप्रै पटक छलफल गरेको छु। सोही इच्छा नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबू काठमाडौं जिल्ला शाखाका संस्थापक अध्यक्ष तथा गोरखापत्र राष्ट्रिय दैनिकमा आजिवन फोटो जर्नालिज्म गर्नुभएका नातीकाजी महर्जनको पनि रहेको बुझें। आखिरमा सुरेश दाइको प्रिन्ट मिडियालाई मेनस्ट्रीम मिडियामा परिस्कृत गर्ने इच्छा उहाँको कार्यकालमा पूरा हुन सकेन।

सुरेश दाइसँग मेरो, पत्रकारितासँगै भाषिक आन्दोलन र सामाजिक जीवनसँग पनि जोडिन्छ। स्थानिय सरकारमा नेपालभाषालाई अनिवार्य गर्नको लागि स्थानिय पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक निर्माण गर्नेदेखि बागमती प्रदेश सरकारमा मातृभाषाको ऐन बनाउने अभियानमा पनि सहकार्य रह्यो। सन् २०२२ मा भाषा आयोगका तत्कालीन अध्यक्ष डा. लवदेव अवस्थीसँग अन्तर्क्रिया गरेकोदेखि मातृभाषा सम्बन्धिको चेतना जगाउन नेवाः ग्वहालि पुचःले वार्षिक रूपमा गुंला पर्वको सन्दर्भमा स्वयम्भू भगवानपाउमा

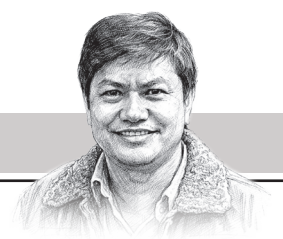

गर्दैआएको व्यानर प्रदर्शनसम्म मेरो रुचि अनवरत छ। मातृभाषाको त्यो अभियानलाई नेतृत्व दिने नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूका संस्थापक अध्यक्ष श्रीकृष्ण महर्जन, नेवाः देय् दबूका निवर्तमान अध्यक्ष पवित्र बज्राचार्य, बागमती प्रदेश सरकारका पूर्वमन्त्री पुकार महर्जन, डा. महेशमान श्रेष्ठसँग सुरेश दाइको भूमिका अप्रत्यक्ष जोडिन्छ। सम्भवतः आजिवन नेपालभाषा पत्रकारिता गरेका उहाँको रुचि मातृभाषा संरक्षण र प्रवर्द्धनमा हुनुले कर्तव्यबोध गराएको भन्न सकिन्छ।

देशभरकै सामुदायिकतर्फ सबभन्दा जेठो संस्था केन्द्रीय मानन्धर संघसँग सम्बन्धित रहेका थुप्रै गतिविधिमा उहाँसँग मेरो साइनो जोडिन्छ। गतवर्ष स्याङ्जा, पाल्पा र नवलपुरमा सघन बसोबास गर्दैआएका मानन्धरहरूलाई नेपालभाषा, धिमे बाजा, धिमेनाच र संस्कृति विषयक प्रशिक्षणमा उहाँलाई नेपालाभाषा ज्ञाताको रूपमा उपस्थित गराएका थियौं। भाषा आयोगका माननीय भइसकेका उहाँको प्रशिक्षणबाट करिव लोप भइसकेको भाषा, संस्कृति र रहनसहनको विषयमा स्याङ्जाली नेवारहरूले थुप्रै ज्ञान प्राप्त गरेको प्रतिक्रिया दिनुभएको थियो। गुणात्मक रूपमा सहभागी रहेका स्याङ्जा जिल्लाको हरिनास गाउँपालिकास्थित क्याक्मी, गृहकोट, सालडाँडाका नेवारहरूले प्रशिक्षणको क्रममा देशभर मातृभाषाको अवस्था, भाषा लोप हुँदा राजनीतिक र सामाजिक विचलन आउने सम्भावनाको विषयमा प्रशिक्षण लिनुभएको थियो। उहाँको प्रशिक्षण एकैदिन भएको हुँदा अझ विस्तृत बुझ्नको लागि थप कक्षा सन्चालन गर्नुपर्ने माग रहेको थियो। ३५ सय भन्दा बढी रहेका मानन्धरहरूको स्याङ्जाली अवस्थितिको खातिर सुरेश दाइ एकपल्ट हरिनास अवलोकन भ्रमणमा जाने तरखरमा हुनुहुन्थ्यो। यो विषयमा मसँग कम्तीमा दुईपल्ट कुरा भएको सत्य हो।

तर,

अनित्य यो संसारमा दाइको भौतिक शरीर अकल्पनीय ढंगले हामी माझ रहेन। स्याङ्जाका मानन्धरहरूको विषयमा जान्ने र बुझ्ने दाइको कौतुहलताले, हामीलाई हाम्रो भाषा र संस्कृतिको पुनर्जागरण र पुनरुत्थानका लागि सदैव उत्प्रेरणा दिइरहनेछ।

सुरेश दाइको सुगति एवम् निर्वाणको कामना गर्दछु।

(केके मानन्धर पेशाले टेलिभिजन सञ्चारकर्मी हुनुहुन्छ। उहाँले विभिन्न कलेजमा आमसञ्चार तथा पत्रकारिता विषय अध्यापन गराउनुहुन्छ।)

■

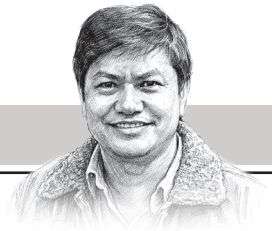

अविरल रूपं न्हय्यांवँवं अन्त जुल

डा. चुन्दा वज्राचार्य

सुरेश तच्वकं म्ह मफुगु बुखँ फेसबुकय् खन। जि च्वनेगु धुमबाराही। मफुम्ह सुरेश टिचिङ अस्पतालय् तयातःगु फेसबुकय् छरपरस्त जुयाः पिहां वल। बहनिपाखे खनागु कन्हय् सुथय् वनाः स्वःवने धकाः मनय् तया। सुथय् वने धका च्वनाः सुथय् डाक्टरतयगु राउन्ड जुइ। उकिं न्हिनय् पाखे वने धकाः मनय् वन। सुरेशयात आईसीयुलय् तयातल जुइ धकाः च्वना। न्हिनय् टिचिङ अस्पतालय् वना। मुटु नाप स्वापू दुगु दक्व आईसीयु चाहिला तर म्हस्युपिं कि क्वः छम्ह हे नाप मलाः। मुटु सम्बन्धी डाक्टर खन वयूकः न्हिला भ्काल छुं मधाः। जिगु मिखाय् सुरेश व सुरेश नापनापं सुरेशया जहान व मचात लुमनाः वयाच्वन तर कि क्वः छम्ह हे मदु। लिपा उमेशयात फोन याना न्यना उमेशं न्हिला हल। जितः उमेश खनाः तं वल। भचा लंका उमेश धाल सुरेशयात शवगृहलय् तयाः जिपिं सकलें लिहां वयेधुन। तसकं म्हाइपुल सुरेशयात स्वये, वया जहान नापलाये धकाः च्वनाः हिस्स जुल। छु याये छु याये जुल। शव तयातःगु थासय् स्वयाः वना। मनू छम्ह निम्ह दु अपिं सु हे म्हमसिउ, अस्पतालया हे सम्बन्धित मनूत जुइ।

सुरेशयात इनाप पत्रिका नापनापं म्हसिम्ह मचा खः। मल्लया छैँ थाय्मरुइ इनाप पत्रिका पिदनीगु प्रेस खः। थीथी ज्या खँय् इनाप प्रेसया ज्या कुथिइ वनाच्वनेगु। गुबलें थःगु लेख छापय् यायेया निंतिं वने गुबलें मुज्याया भ्वलय् वने। नेवाः मिसापिं मुनाः छगू संस्था स्वनेगु भ्वलय् मल्ल के. सुन्दर नाप खँ जुल। उघ्रिमय मल्लं कार्ड च्वयाबिल भेलाया निंतिं, सुरेशयात सःताः छापे यायेत बिल। सुरेश उगु भ्वं ज्वनाः मातंया ज्याकुथिं छेंदिइ वनाः छापे याना हल। वहे कार्डया भरय् नेपालभाषा मिसा खलः नीस्वनेगु ज्या जुल।

इनाप वाःपौ उगु वाःपौलय् स्वयेगु ज्या अशोक श्रेष्ठया खः। अशोक व सुरेश तच्वकं मिलेजू। ज्यान नापनापं पिहां वंसां वा गनं वंसां नापनापं जुइपिं मिलेजूपिं पासापिं खः। अशोकं नापनापं न्ह्याकायंकूपिं मध्ये सुरेश छम्ह खः। वाःपौ जक जुयां मगाः धकाः न्हिंपौ नं पिथनेगु खँ जुल। न्हिपौया रूपय् दर्ता जुयाच्वंगु 'नेपालभाषा न्हिपौ'

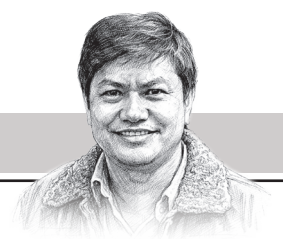

पिकायेगु खँ जूगु खः । महेशमान जोशीया इहिपा भ्वजय् हे माणिकलाल सरयात माने यानाः नेपालभाषा न्हिपौ पिथनेगु खँ जूगु खः । तर लिपा 'विश्वभूमि न्हिपौ' जुयाः पिहां वल । उगु न्हिंपतिइ अशोक व सुरेश निम्ह मिलेजुयाः ज्या याःगु खः । खय्त ला मू हामा मल्ल के. सुन्दर खःसा विश्वभूमि पिथनिपिं अशोक व महेशापिनिगु छपुचः दु । उकी दुने सुरेश नं दु । लिपा विश्वभूमि पत्रिकाय् कचवं वल । सुरेश अशोक नापं च्वनेगु इच्छा मल्ल के. सुन्दरया कुतलं विश्वभूमिया सम्पादक सुरेश किरण यानाः विश्वभूमि पिथनेगु जुल । अशोकं नं अशोक सम्पादक जुयाः विश्वभूमि पिदन । विश्वभूमि छगू तर न्हिं न्हिं निगू विश्वभूमि पिदनीगु जुल छगू अशोक सम्पादक मेगु सुरेश किरण । लिपा मुद्दा हे जुल । सुरेशं न्ह्याकाच्वंगु विश्वभूमिया थासय् 'सन्ध्या टाइम्स' नां जुल । सन्ध्या टाइम्स हे 'नेपालभाषा टाइम्स' जुयाः पिहां वल । सुरेशं सन्ध्या टाइम्स व नेपालभाषा टाइम्सय् ज्या यायां आपालं पत्रकारत दयेकेगु ज्या जुल ।

नेपालभाषा मिसा खलकं छ्क्वः कविता गोष्ठी ग्वसाः ग्वयागु खः । उगु इलय् नेपालभाषा मिसा खलःया नकिं मोतिलक्ष्मी उपासिका खः । कविता गोष्ठी पुलांगु नेपालभाषा परिषदया ज्याकुथिइ जूगु खः । उगु कविता गोष्ठीया संयोजक नेपालभाषा मिसा खलःया आजीवन दुजः मय्जु प्रमिला वज्रचार्यया संयोजकत्वय् जूगु खः । उगु इलय् मिसापिनगु जक उपस्थित मजुसे मिजंपिं मध्ये सुरेश किरण नं उपस्थित जूगु खः । उगु कविता गोष्ठीइ रजनी मिला छपु कविता पाठ याःगु खः । उबलय् कविता पाठ याये न्ह्यः रजनी मिलां कविता च्वयागु हुनि सुरेश किरणया कविता ब्वनाः उकिया लिसः कथं खः धकाः न्यंकल । अनं लिपा रजनी मिला कविता विधाय् न्ह्यानातुं वंगु जक मखु स्थापित कवियत्री जुयाः थःगु थासय् स्थापित जुल । नेपालभाषा ख्यलय् रजनी मिला स्यल्लाम्ह कवियत्रीयात जग स्वनेगु ज्या सुरेशपाखे जूगु जुयाच्वन ।

२०४६ जन आन्दोलन नापनापं मिसापिनिगु थीथी क्षेत्रय् मालेकुलेगु ज्या जुजुं वनाच्वंगु उगु इलय् नेपाली भाषाया 'अस्मिता' पत्रिकाया छगू ल्याः मिसा विशेषांक कथं पिथनेगु जुल । अस्मिता पत्रिकाया सम्पादक सुशन मास्के म्हसिउगु नातां वा वय्कलं नेपालभाषाया मिसा च्वमिपिनिगु बारे नं छगू लेख तयेगु मनसुवा सुरेशयात प्वंकूगु जुयाच्वन । अबलय् सुरेश छम्ह स्थापित पत्रकार जुयाः पिलू वयेधुंकूगु खः । उकिं सुशनं सुरेशयात लेखया निंतिं अनुरोध यायेवं सुरेशं जिं बालाक सी धकाः जिं तु लेख च्वयाबिउ धाल । सायद नेपालभाषाया मिसा च्वमिपिं बारे दकलय् न्हापां पिहां वःगु लेख वहे

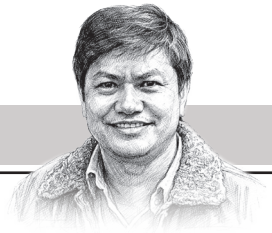

जुइमाः । मल्लकालं निसें उगु इलय् तक मिसापिसं च्वसा न्ह्याकाच्वंगु विधायात उल्लेख यानागु लेख खः । थ्व लेख सुरेशया इनापय् च्वयागु खः ।

यैं महानगरपालिकां नेपालभाषाया माध्यमं स्थानीय विषयया पाठ्यक्रम दयेकगु, पाठ्यक्रमया आधारय् सफू च्वयेगु ज्या जुल । नेपालभाषा गज्याःगु नेपालभाषा धयागु खँय् पाठ्यक्रम दयेकाबलय् हे भाषा 'नेपालभाषा टाइम्स'या भाषा कथं यायेगु धकाः न्ह्यथना कथं पाठ्यक्रम भाषाया नापनापं छगू तगिं निसें च्यागू तगिं तकया सफू फुक्कंया भाषा स्वयेगु ज्या सुरेश किरण पाखें जुल । कोरोनाया भय्या अवस्थाय् यैं महानगर पालिका दुने ब्वनेकुथिया प्रारम्भिक तगिंमय् पाठ्यक्रम व पाठ्यपुस्तक पिथनेगु लागिं सुरेशं आपालं योगदान बिउगु खः । ब्वनेकुथिइ ब्वंकीपिं शिक्षक शिक्षिकापिंत प्रशिक्षण यायेगु ज्याय् नं सुरेशया तःधंगु योगदान दु । थुगुसी उगु पाठ्यक्रम परिमार्जित यायेगु ज्या न्ह्याःगु खः । न्हापा भाषा स्वयेगु जक ज्याय् ग्वाहालि याम्ह सुरेश थुगुसी परिमार्जित यायेगु मू कवलय् च्वनाः हे पाठ्यक्रम संशोधन याःगु खः ।

सुरेशया दकलय् लिपांगु फोन कल धइगु मल्ल के. सुन्दरया बारे छपु लेखया निंतिं खः । थुगुसी मल्ल के. सुन्दरया जंक्व मल्ल दाई नं यायेन्ह्याः मधाः अय्सां झीसं मल्लया जंक्वः ल्याः छगू पिकाय् चुन्दा दिदी छपु लेख च्वयाबिउ धाल । मल्ल दाईया विशेषांक पिदनीगु सुयातं धायेमते मल्ल दाईयात सीके मते धाल । जि नं जिउ धकाः धया । वं छवाः ई बिउगु खः । छवाः सीमधयेवं सुरेश अपर्झट मदुगु खबर वल । सुरेशया नापं सुरेशं अनुरोध याःगु लेख सुयात बीगु गनं बीगु छुं मसिल च्वयेगु नं मयाना ।

मल्ल के. सुन्दर व मञ्जुया ज्या जंक्वया भ्वय् वनाबलय् मञ्जु व मल्लयात धया छिमिगु जंक्वया विशेषांक पिकायेत सुरेशं लेख धाःगु सुरेश हे मन्त ग्व छु धाये धकाः धयाबलय् मञ्जुं थ्वका विशेषांक पिहांवःगु दु धकाः पत्रिका क्यन नेपालभाषा टाइम्सया विशेषांक हे जुयाच्वन ।

सकसितया निंतिं ग्वाहालि यायां थः हे थसः पाःवन । टिचिङ अस्पतालय् सुरेश माःवनागु, फेसबुकय् तयाःबलय् सुनितां सुरेशदाइ ला म्हिगः हे मदयेधुंल भिंचा मयजुया इहिपाः जूगुलिइ दनी धकाः बुखँ तःगु खः चुन्दा दिदीयात मधयागु धकाः धाल । इहिपाः याम्ह भिन्चा पितबीत ल्हाः ज्वनाः नेपाः बैक्वेटय् हल नं २ नं पितहयाः स्वाहाने तकया भिडियो क्लिप छगू छ्वयाहल । सुरेश छ न्ह्याबलें मेपिंत जक ग्वाहालि यायां थःत छु जूगु धकाः तक नं दुवाले मलात- सुरेशया निर्वाणया कामना .....

ख्यालः, सुरेश किरण व जि

रामकृष्ण खड्गी

सायद जिं सुरेश किरणयात म्हसिउगु धइगु थ्याक्क हे थुलि ई दत धइगु मसिल वा थ्वदँ दत धायेमफुत तर थ्यं मथ्यं २५/३० दँ ति दत ला धइथें च्वं । अझ थ्याक्क हे ई लुमंके मालधाःसा पलिस्थां ग्वसाः ग्वःगु न्हापांगु पलिस्था ख्यालः कासाया इलंनिसें खः ।

जि हे नं कलाकार जुइगु हुतहुति व अथे हे ज्वःपिं पासापिं मुनाः आज्जु पुचः नीस्वना ख्यालः कासायृ ब्वति कायेभनं वनापिं अले सुरेश किरण नं ख्यालः च्वमि कथं छुं संस्था वा अझ जितः लुमं कथं चकनाया निंतिं ख्यालः च्वमि जुयाः वम्ह थें ताः ।

थ्व जिगु धुकमां थ्याक्क मखुसां वयूकलं च्वःगु ख्यालः 'पोस्ट मार्टम' जिं स्वयागु खः उबलयृ । गुबलयृ निसें जिपिं म्हसिल उबलयृ निसें जिमिगु स्वापू निरन्तर जुल । वयूकः मदुगु छुं न्हिं न्त्यःतिनि बसन्त उत्सव, ज्ञानकोषया डिजिटल प्लेटफर्मयात गुकथं छ्यलाबुलायृ यंकेगु विषयया छगू ज्याझ्वसं जिपिं करिब निघौं, स्वघौं ति नापं । अझ ला भिन्तुना गुथिया ज्याझ्वः बसन्त उत्सवयृ जिगु म्ये छपु हालेमाःगु सुरेश किरणं चिनाखँ न्त्यब्वयेमाःगु छगू हे दबुलिइ । वहे जुयाः व दिनसं जिपिं थ्यंमथ्यं निघौं/स्वघौ नापं ।

जिपिं तसकं स्याःन्याःपिं पासाथें न्हिन्हिं नापलानाः च्या त्वनिपिं, गनं चाहिउ वनिपिं, नापलाइपिं नं मखु, तर नाप लाइबलयृ अति हे आत्मिय, विशेष यानाः जिपिं नापलाइगु धइगु हे नेपालभाषाया थीथी ज्याझ्वलयृ खः । जिमिगु विषय धइगु नं भाषा, ख्यालः, प्याखँ हे खः, गबलें गबलें पारिवारिक खँल्हाबल्हा नं जुइ - सायद प्रमिला जिगु तिरि मयूजु नं न्हापांनिसें हे म्हसिउम्ह अले सुरेश किरण नाप यक्व खँ ब्याःम्ह जुयां नं जुइमाः, अले भाउजु नाप नं जिमिगु ख्याः पहलं खँ ल्हाइपिं जुयाः नं जुइमाः । जिमि दथुइ ख्याः नं चले जू ।

थ्व बाहेक मेगु धइगु जि नेपाः टिभीया कार्यकारी निर्देशक जुयाः आबद्ध जूसां निसें ला झन नेपालभाषाया मां भायृया पत्रकारितायात गुकथं यंकूसा बांलाइ धइगु खँयृ सहलह ब्याकाच्वनापिं, अझ नेपाः टिभीया निंतिं ज्याझ्वः नं न्त्याकेगु धकाः खँ जूगु तर जब भाषा आयोग थेंजाःगु गरिमा पदयृ दुजः जुयाः माननीय जूबलयृ व ज्याझ्वः थांति

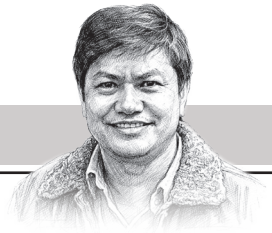

लात। अयू नं नाप लाइबलयू सहलह जुयाच्वनी।

पलिस्था ख्यालः कासा जूसां निसें ख्यालः च्वमि कथं पलाः न्ह्याकाम्ह जि थौं तक माल कि ख्यालः च्वयेगु यानाच्वना। इलयू ब्यलयू खँ जुइम्ह धइगु सुरेश किरण हे खः। झीगु मौलिक ख्यालः परम्परा न्हनावनी धकाः चिउताः काइम्ह, ख्यालः च्वमित मदया वन। ख्यालः च्वयेमाल धकाः विशेष यानाः जितः नं ध्वाना च्वनिम्ह सुरेश किरण खः। जिपिं न्ह्यागु खँयू नं प्रायः सकारात्मक, जिं वयूकलं धाःगु म्हा धायेमफु थें वयूकलं नं जिं धाःगु खँ म्हाःधाःगु मसिउनि। अथेजुयाः नं जुइमाः जिपिं स्याःन्याःपिं पासापिं स्वयां म्हो मजू।

> “जिपिं न्ह्यागु खँयू नं प्रायः सकारात्मक, जिं वयूकलं धाःगु म्हा धायेमफु थें वयूकलं नं जिं धाःगु खँ म्हाःधाःगु मसिउनि।”

जिं गुलि नं ख्यालः म्हिता, निर्देशन याना व फुक्कं प्रायः थम्ह हे च्वयागु ख्यालः खः। तर, निपु ख्यालःया निर्देशन व अभिनय सुरेश किरणया ख्यालखयू नं यायेगु ह्वःताः चूलाःगु दु। छपु ख्यालः जगतसुन्दर ब्वनेकुथिया मस्तयूगु निंतिं व मेगु नेपालभाषा साहित्य ब्वज्याया निंतिं ‘ओम नमो शिवायू’ ख्यालः खः।

नेपालभाषा ख्यःया थीथी विधायू उत्कृष्टम्ह बहुआयामिक व्यक्तित्व थौं झीत त्वःता वन। नेपालभाषाया साहित्य ख्यः, पत्रकारिता ख्यःया लिसे तःगु हे ख्यलयू तःधंगु हे ह्याकिं वंगु दु। थ्व सायद आः वयूकःया अनुपस्थिइ पूर्ण जुइ फइ मखुत। झीगु छगू धापू नं दु ‘सम्पत्ति स्वयां नं सनाः वइपिं कमे यायेमाः’ धइगु लू वयूकःया पार्थिव शरीर यात अन्तिम बिदाईया इलयू झीगु ख्यः बाहेक मेमेपिनिगु नं ब्वतिं थ्व धापूयात लाल छाप तयाबिल। अनया भाव विह्वल जूगु लू खनाः फुकस्यां मिखा प्याः। गुबलें नं सायद सुयां नं नुगः मस्याकूम्ह, सुनां नं वयूकःया बारे बांमलाःगु खँ न्यने म्वाःम्ह फुकस्यां यम्ह छम्ह नेवाः न्ह्यलुवा मन्त। जि अले जिगु छैंजःपाखे नं मदुम्ह सुरेश किरणजुयात दुनुगलं बिचाः हायेकूसें सुखावति भूवनस वास लायेमा धकाः हार्दिक श्रद्धाञ्जली देछाया च्वना जिमिं यम्ह सुरेश किरण! ■

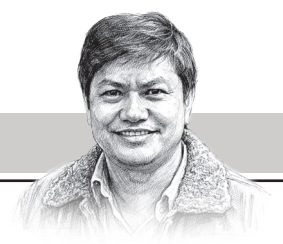

शालीन पत्रकार सुरेश किरण

शाक्य सुरेन

यद्यपि, 'इनाप' वाःपौ निसें सुरेश किरण पत्रकारिताय् आवद्ध जुयादी धुंकूसां 'विश्वभूमि' पत्रिकानिसें जिं सुरेशयात म्हसीका। वयूकः नच्चातिनिम्ह, तुयू ख्वाः, भलादमि पहःम्ह अंग्रेजी 'क्युट' म्ह धाइनि बस अज्याःम्ह पत्रकार जिगु नुगलय् लुइ- सुरेश किरण।

न्ह्याबलें न्हिलाख्वाः, तं धइगु मदुम्ह, शालीन पहलं पत्याः मजुइक गम्भीर पलाः न्ह्याकादीम्ह नेपालभाषाया निंतिं जीवन समर्पित यायेगु मिशन ज्वनाः पलाः न्ह्याकु न्ह्याकुं अन हे ल्हाःम्हुतु चूलाकेगु व्यवसाय नं बल्ल बल्लं व्यवस्थापन यानाच्वंम्ह कर्मशील सुरेश किरण।

वयूकःया शालीन पलाः धुंकाः जितः यःगु वयूकःया जीवनया पक्ष सादा जीवन उच्च बिचार। अले वयूकःया कम्पोजिटर जुयाः न्ह्याकेमाःगु मजदुरी जीवनया संघर्षशील जीवन। छायधाःसा जि नं निम्न मध्यम परिवारय् हुर्के जूम्ह। मचाबलय् पासापिनि होटलय् वनाः जेरी स्वारी नः वनीबलय् 'वा' धाःसा मवनिम्ह, थम्हं नं नके मफयेकं वनाः छु याय् ? धयाः। जिं नातिवज्रया संगतय् 'न्हसला' म्हिचापौ ब्वब्वं मुक्तक च्वयेगु याना। उबलय् मल्ल के. सुन्दरजुं नं स्याचुक मुक्तक च्वयादी। सुरेश किरण जुं माःथाय् माःकथं जिमित 'सिलु' पत्रिकाया मुक्तक अंकयात मुक्तक च्वयाबियादी। सिलुया प्यंकूगु मुक्तक अंकय् वयूकःया मुक्तक- 'तनाच्वंगु देश'

देश,
न्हापां ख्युंथाय् तनाच्वंगु खः
मशाल च्याकाः मालेबलय्
गबलें गबलें लुइगु नं यः।
तर देश,
थौं दन्न च्वंथाय् तनाब्यूगु दु,
धया ब्यु,
आः छु च्याकाः मालेगु खः ?

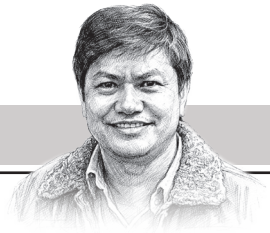

थुकथं वयूकःया च्वसा सरल थें च्वंसां गम्भीर, कठोर व्यंग्य, कवितायू वयूकः थुकथं हे थहां वनाः समकालीन पिनिगु थासयू न्हायू धस्वाका वन, थथे हे सरल, सरस तर गम्भीर व कठोर व्यंग्य वाण ज्वनाः ।

'विश्वभूमि' धायू ला, 'न्हूगु विश्वभूमि' धायू ला 'सन्ध्या टाइम्स' धायू ला 'नेपालभाषा' न्हिपौ धायू ला ? छु धायू ? न्ह्याग्गु धाःसां अन नेपालभाषायू समर्पित छगू पुचः- रमेशकाजी स्थापित, सुरेश किरण, एल्भिस जोशी, अशोक श्रेष्ठ, सुशीलवीर सिंह कंसाकार, शुभेच्छा बिन्दु, राजनलाल जोशी आदि आदि । थ्व पत्रिका पिलूवःगु निंतिं प्रकाशक 'अर्थ' प्रकाशन यैं ।

भी संगठन, पार्टी संगठन व गैरसरकारी संस्थाया विकासक्रमया ढाँचायात जिं 'अमिबा लाइक डेभलपमेन्ट' धायेगु । अमिबा थः हुर्के जुयाः पूर्णता जुल कि निगू कुचा जुइ, हाकनं कुचा दलाः पूर्णता जुल कि मेगु कुचा जुइ । कम्युनिष्ट पार्टी हुर्के जुयाः 'माले' 'एमाले' जूथें थ्व पत्रिका नं विश्वभूमि, न्हूगु विश्वभूमि जुइत स्वल । छकः सुशीलवीर सिंह कंसाकार नाप सम्पादक पुचः पिनि मत भिन्नता जुल थें - उबलयू जिं - 'नेपालयू विकास/विनाशया खँ' स्तम्भ न्ह्याकाच्वनागु/ जिं झिपु, झिंनिपुति लेख च्वयाः बियातइगु, अन हानथाप जुल खनी । उगु लेख मेगु ग्रुपयू लात कयाब्यु धकाः जितः धाः वल । जिं थ्व छिकपिनिगु आन्तरिक खँ जुल, जिं बी धुन, छिकपिनि थवंथवयू मिले याना दिसँ धया । उबलयू ला बला धइथें पत्रिका हे दित ।

जितः नेवाःतयू पहिचान/म्हसिका कथं पिहां वयाच्वंगु न्हिपौ ताइगु 'नेपालभाषा टाइम्स' । थौंकन्हय् चियाया भाः २५/ पत्रिकाया भाः आःतक ३/ उकिं बरोबर धायेगु सुरेशयात थ्व पौया साइज भतिचा हिलेमाल, भ्वंया क्वालिटी भचिता हिलेमाल, स्तर थकायेमाल । न्यातका झितिका कालं छुं मपाः । तर अथे मजू ।

गुबलें ध्यबाया समस्याया खँ पिहां वइ, गुबलें लेखया समस्याया खँ पिहां वइ । अले जि छन्हु सुरेशीयात धया, 'थुगु पत्रिकायू च्वइपिंत छुं छुं पारिश्रमिक बीमाल, टोकनया हिसाबं सां, अथे हे थुगु पत्रिका थुलि मेहनतं पिहां वयाच्वन, भ्वंया स्तर उलि थहां वल कि तसकं बांलाइ । अनुमति बियादिसं जिं डब्लुएनओ अथवा स्वनिगःया पासापिं मुकाः सहलह याये । वयूकः भावुक जुयादी, धयादी, जिं खँल्हानाः स्वये । लिपा धयादी, 'प्रकाशकपिं माने मजू । जितः मतिइ वनी थन प्रकाशन व पत्रिका पिकाइपिं बिचयू अन्तर दु खनी । गुलिस्यां धाइ वयूकःपिंत, 'छिमिसं पत्रिकां कमे यानाच्वन ।' वयूकलं धाइ,

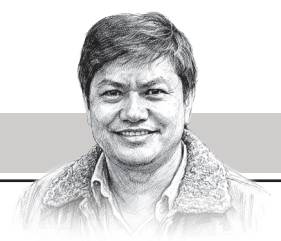

“न्हापौया मू आकर्षण जितः ‘सुकि’या व्यंग्य लेख खः । थ्व नं जिं स्वये व्यावहारिक समस्यां यानाः जूवंगु यथार्थ खः । न्हिपौ नं प्वाः मदंबलय् स्तम्भ हे पितबीमाल । थ्व जुल नेवाः न्हिपौया दुःख/सुखंया खँ सुरेश किरणया जीवन नाप स्वानाच्वंगु ।”

‘न्हापांनिसें अभ्यस्त जुयाच्वनागु, नेपालभाषाया मायां जक थ्व पौ पिहां वयाच्वंगु खः । लछिया झिंप्यद्वः झिन्याद्वलं छु यायेत गाः जिमित ? थज्याःगु परिस्थितिइ नं बिचय् बिचय् झाकझुक झाकझुक जूसां, पंगलं दःसां प्रकाशकपिं नाप मतभेद जूसां पत्रिका पिथनेगुलिं छगू हार्दिक गठबन्धनया कारणं निरन्तर पिहां वयाच्वन । थुकी दुने नां वइ, रमेशकाजी स्थापित, सुरेश किरण। शुक्रवाःया तँसापौया जिम्मा रमेशकाजी, दैनिक न्हिपौया जिम्मा सुरेश किरण। सुरेश किरण भाषा आयोगय् दुहां वसांनिसें तेज महर्जनं जिम्मा काःगु खनेदु। थुकथं पिने खनेदयेक संस्थागत रूप काये मफुसां हार्दिक गठबन्धनया कारणं संस्थागत रूपं थुगु पत्रिका न्ह्यानाच्वन । सुरेश किरण लुमंकाः । आशा दु, थुगु पत्रिका न्ह्यानाच्वनी ।

डब्लुएनओया पुलांम्ह नायः सिजनजुं बरोबर धाइ, ‘नेपालभाषा टाइम्स ब्रोडसिटय् पिकायेत गुलि तुइ ?, प्रपोजल पेश यानादिसं धकाः । तर लिसः गुबलें नं मवल । लिसः मबिउगुया नं कारण दइ सायद ! दुःख सुखपूर्वक हनाच्वंगु जीवन थें संघर्षमय कथं न्ह्यानाच्वंगु खः नेपालभाषा टाइम्स अले नेपालभाषा टाइम्स पिकाइम्ह सुरेशया जीवन । आः छगू खँ ल्वःमन । थ्व न्हिपौया मू आकर्षण जितः ‘सुकि’या व्यंग्य लेख खः । लिपा उगु लेख जनआस्थाय् सरे जुल । अले जिं जनआस्था नं ब्वनेगु याना ‘सुकि’ या निंतिं । थ्व नं जिं स्वये व्यवहारिक समस्यां यानाः जूवंगु यथार्थ खः । न्हिपौ नं प्वाः मदंबलय् ‘स्तम्भ’ हे पितबीमाल । थ्व जुल नेवाः न्हिपौया दुःख/सुखंया खँ सुरेश किरणया जीवन नाप स्वानाच्वंगु ।

मेगु छता खँ, जि डा. सुमित्रा मानन्धर गुरुङ तताया चिल्ताङया फार्मय् भिजिट याना अन हे बाय् च्वनागु । चिकुलाया ई । बहनी बेली क्वचायेकाः मि च्याकाः सहलह

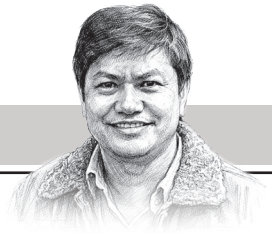

जूबलय् प्रशंगवश सुरेशया नं खँ वल। डा. सुमित्राया चिन्ता- हनेबहःम्ह पद्मरत्नजुं देय्या निंतिं नेवाःया निंतिं उलिमछि कुर्बानी याःसां छुं रेकर्ड मदु, अभिलेख मदु। थुकिया अभिलेखीकरण यायेगु निंतिं पद्मरत्न दाईया खँ ल्ह्वकाः च्वयेगु भाला सुरेश किरणयात बिउगु जुयाच्वन। ज्या न्ह्याः वन। तर पूमवनाच्वन। पत्रकार सुरेशया ई अथे हे खः। गय् यानाः पूवंकेगु ? वय्कः सुमित्रा तसकं चिन्ता प्वंकादीगु खः। साहित्यकार, लेखक, समाजसेवी धाइपिं गुंया भ्रंगः थें, फुर्सद नं गुबलें मदु, ज्या नं छुं मदु। जितः नं छगू ज्या सुमित्रा ततां जिम्मा बियातःगु पूवंके मफयाच्वन। अथे हे जुयाच्वन। पद्मरत्न दाईया असली जीवनी, थ्व ला तःधंगु मिशन खः। भराय्धंगु जिम्मेवारी खः। मत्यवं इमां दाया यंकूथें जुइ धकाः सुनां छु सिउ ? आः थ्व ज्या नं वय्कः तिरि मय्जु सजना मानन्धर व नेपालभाषा टाइम्सया पासापिनिगु ग्वाहालिइ जक साकार जुइफइ। गुलि दु, ट्रान्सक्रिप्ट उलि जक पिकाये फःसां गुलि जिउ ?

वस्तु अनित्य, जीवन अनित्य, संसार अनित्य धासेलि सुरेश किरण भ्रीत त्वःताः वंसां दुःख ताये मजिउ खः। तर नेवाःया नुगः जुयाच्वंम्ह, नकतिनि जाज्वल्य जुयाः वयाच्वंम्ह नेवाःया निंतिं यक्व हे जुइतिनिगु आश बियाच्वंम्ह विलक्षण काय् मचा इमां दाया यंथें छकलं बिना वंबलय् सकसिया नुगलय् घाः लाइगु स्वभाविक हे खः। जि ला सुरेश ५५ ति दत जुइ धइगु ला ६० दँ क्यने हे धुंकल खनी। जितः ६० दँ क्यंगु नं पत्याः याये थाकु नि, सुरेश मदुगु नं पत्याः याये थाकुनी। नेपालभाषा न्हिपौ दत्तले वय्कः दुगु जुइ।

उकुन्हु तिनि सुरेशया तिरि मय्जु सजना मानन्धर विष्णु चित्रकार मदुगु दुःखय् विद्या चित्रकारजुया थाय् बिचाः याः झायाच्वनादीगु। मनूत जन्म जुइ, ल्यायम्ह जुइ, बुराबुरी जुइ अले मृत्यु जुइ। तर सुरेश बुरा जुइ मखंक ल्यायम्हबलय् हे मदयावन। थ्व मजुइमाःगु जुल। सजनाजु, थ्व विधिया बिडम्बनायात भ्रीसं स्वीकार यानाः वनेगु बाहेक मेता उपाय मदु। थथे जूपिं यक्व यक्व हे दु, थगुने नगुने तिनि प्रकाश अमात्य जाज्वल्याम्ह ल्यायम्ह अथे हे मदयावन। वय्कःया तिरि मय्जु लुमंकाः मन तयादिसं। सकल नेवाःपिसं सुरेश किरणया गुणयात लुमंकूगु दु। थुकी गौरव यानादिसं। संघर्ष खः जीवन, जीवन संघर्ष खः। अनिच्चवात संखरा ! फुक्कं संसार अनित्य खः, क्षणिक खः, सत्य, अजय, अमर थन सुं हे मदु, छुं हे मदु।

भव्वतु सब्ब मंगलम् ! सुभाय् !■

इमान्दारिताया प्रतीक

महेन्द्रगोपाल कर्माचार्य

ने.सं.११०८ गुँलाथ्व अष्टमि (२०४५।०५।०५) सुथय् ५ बजे जुया ५ मिनेटया इलय् उदयपुर जिल्लाया मुर्कची धागु थासय् केन्द्रबिन्दु जुया ६.९ म्याग्निच्यूटया भुखाय् ब्वल। स्वनिग दुने थुगु भुखायूया लिच्वः ख्वपय् उप्वः लात। पिडितपिन्त राहत इनेज्याः जुल। राहत इनेज्याय् राजनैतिक धेंधेंबल्ला जुल। थुगु धेंधेंबल्लाय् राष्ट्रिय पञ्चायतया छम्हः पूर्व सदस्यया हत्या जुल। ह्योजु हत्याकाण्ड वा भक्तपुर काण्डं चर्चित थुगु घटनां याना ख्वपय् प्राकृतिक भुखाय् जक मखु राजनैतिक भुखाय् नं ब्वल। राजनैतिक भुखायूया पराकम्प ताःई तक्क वना हे च्वन। विराट नेपालभाषा साहित्य सम्मेलन गुथिया नीन्हेक्वःगु सम्मेलन याके मबिगु दमनकारी नीति स्थानिय प्रशासनं नालेगु ज्याःयागु खनेदत। प्रशासनया अघोषित निषेधाज्ञा अवज्ञा याये हे माः धैगु संकल्पं चर्को प्रशासनिक दमनया बावजुद नं नासमना त्वाःया बलंपु चुकय् म्होजक मनू च्वना जुसा नं सम्मेलन हनेगु ज्या यायेत विराट सफल जुल। विराट झन उप्वः प्रशासनया मिखाय् वंगु धू जुल।

भुखायूया पराकम्प वना हे च्वन। विराटपाखें ने.सं. ११०९ न्हूदँया लसताय् सुथय् नसंचा उलेगु व न्हिनय् इनाच्वः त्वाया नासः चुकय् साहित्य गोष्ठी यायेगु खँ क्वजित। ज्याभ्वः जुइ छन्हू न्त्योहे विराट ज्यासना पुचःया पदाधिकारी व दुजःपिन्त प्रशासनं कुनेगु ज्याः यात। न्त्याक्वः दमन जुसां प्रतिवाद याना ज्याभ्वः यानां त्वतेगु जोश जाँगर ज्वना नासःचुकय् मनू मुनेगु सुरु जुल। परिस्थिति थुकथं जूवन कि विराटया म्हस्युपिं दुजःपिं पिहाँ वयेगु अवस्था हे मन्त। छुं साहसी भाषाह्त्यमि, साहित्यकारपिसं विराटयात थःगु हे भपिया ज्याभ्वः यानां त्वतेत न्त्यचिल। कवि राजभाइ जकःमिया नायःसुइ मुंज्या न्त्यायूवं चर्को प्रहरी दमन जुल। दर्जनौं भाषाह्त्यमिपिन्त पुलिसं घाःपाः जुइकः दाया गिरफ्तार यात। थथे गिरफ्तार जुपिंमध्ये उबले नकतिनी २२/२३ दुम्ह सुनां म्हमस्यूम्हः मचाः ल्यायूम्ह खने दुम्ह सुरेशकिरण मानन्धर छम्ह नं जुल। थःगु मांभायूप्रतिया दमन थःगु स्वाभिमानप्रति यागु दमन खः धैगु चेतना उबले हे सुरेशकिरण मानन्धरजुयाके ब्वलंगु दसू खः थ्व घटना।

ई न्ह्यानां वनिगु भ्वलय् सुरेशकिरणजुं थःत पत्रकार, सम्पादक, स्तम्भ लेखक, कवि, साहित्यकार, नेवाःआन्दोलनया अभियन्ता आदिकथं सकसिनं म्हसिइगु म्हसीका दयेका दिल। जीवनया लिपांगु इलय् संबैधानिक अङ्गकथं पलिस्था जूगु भाषा आयोगया माननीय सदस्यया गरिमामय पदय् नियुक्त जुयादील। थुकथं म्हसीका दयेकेत सुथां लागुया हुनि धैगु वय्कया पदप्रतिया दायित्व, दायित्वप्रतिया इमान्दारिता, विषयप्रतिया गहन अध्ययनशीलता व जिम्मेवारीप्रति समर्पण खः धायेत लिचिले माथें मच्वं। आत्मप्रचार व आत्मप्रशंसाया स्वभावं ताःपाना दायित्व पूवंकेगु ज्याय् समर्पित सुरेशकिरण मत्यवं मन्त। वयूक मदुगु नेपालभाषा साहित्य, पत्रकारिता व नेवाः आन्दोलनयानिंतिं पूमवनिगु ह्याकीं खः। वयूकलं याना झागु योगदान दुने वयूक सदां म्वानाः च्वनि। सुरेशकिरण अमर जुयेमा।■

> “
> जितः सुरेश दाङनं थः ससःकियापिंत ससलय् वनाः स्पष्टिकरण बिङम्ह विशेष दूतकथं ब्वना यंकैत्यंगु। जि नं छम्ह प्रवक्ता है जुयाः अन अथे मखु थथे खः धायेत भाषण कण्ठ यानाः है न्हूगु लं वनाच्वना।
> ”

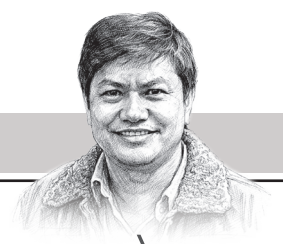

नेपालभाषा स्यनामिपिनि नुगलय् मृदुभाषी सुरेशकिरण सँर

राकेश स्म. महर्जन

नेसं ११४६ चौलागा षष्ठि (चैत २५) बुधवाः सनिलय् नेवाः अनलाइन न्युजया प्रमुख भाजु सुजीव वज्राचार्य दाइया कल वल। लँ दथुइ लाःगुलिं जिं वय्कलं धयादीगु सः बांलाक ध्वामथुल। वय्कलं नेवाः अनलाइन न्युजय् सुरेशकिरण दाइयात हर्टआट्याक जूगु, अस्पतालय् दुगु बुखँ तयेत खबर बियादीगु खः। खय्त ला सुजीव दाइपाखें पिथनाच्वंगु नेवाः अनलाइन न्युजनाप जिं न्हापा सम्पादक जुयाः ज्या यायेधुनागु जुयाः 'सेन्सेटिभ' न्युजया लागि सुजीव दाइनं आः नं जितः लुमंकाच्वनी। उगु इलय् सुजीव दाइया खाखःतुगु सः व पिने हुलया कारणं जिं सुरेश दाइ मदयेधुंकूगु खँ तायेकेमफुत, केवल अस्पतालय् चिन्ताजनक जक धाःगु ध्वाथुल। सुरेशकिरण थेंज्वःम्ह नेपालभाषा साहित्य, पत्रकारिता ख्यःया अतुलनीय व्यक्तित्वया विषय दुःखद् बुखँ वःगुलिं जिं लिसा कयाः 'कन्फर्म' यायेत न्यनाः, धात्थें गुलि चिन्ताजनक खः ? तर सुजीव दाइनं 'मदये हे धुंकल' धाःगु सः पत्याः याये थाकुगु जुयाबिल। हुलमुल चीकाः भचा शान्त थासय् वनाः जिं बांलाक ध्वाथुइका। हर्टआट्याकया कारणं सुरेश दाइ मदयेधुंकूगु जूसां आः हे बुखँ पितमब्यूगु, केवल चिन्ताजनक जक दुगु बुखँ पितबीमालीगु सुचं सुजीव दाइनं बियादिल। धायेगु खःसा पत्रकारिताय् 'इथिक्स'यात कयाः आपाःसिनं वास्ता मयाइगु खनाच्वनागु खः। सुं नं मनू मदुगु बुखँयात 'न्हापां ब्रेक यायेगु' छगू ह्वःताः तायेकाः जीवित मनूयात नं दिवंगत यानाब्यूगु बुखँ पत्रकारिता ख्यलय् मजूगु मखु। उकिं सुं नं मन्त धइगु खबर वयेवं, उकिया स्रोत 'भेरिफाइ' मयायेकं 'ब्रेक' यायेगु त्वःताबी धुनागु खः। तर उबलय् ला 'भेरिफाइड' बुखँयात तकं 'इथिक्स' अले पारिवारिक अनुरोधय् हीकाबीमाःगु छगू अवस्थायात नेपालभाषा पत्रकारिता ख्यःया छगू दसू कथं जिं थःत थम्हं थनाबिया।

जिगु नेपालभाषाया पत्रकारिता ख्यलय् प्रवेश सुरेश व सुजीव दाइपिं *विश्वभूमि*

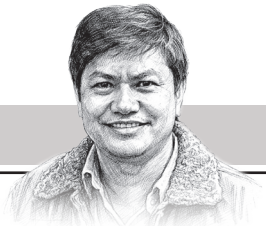

त्वःताः *सन्ध्याटाइम्स* पिथनेधुंकाः तिनि जूगु खः। विश्वभूमिइ ज्या यानाबलय् तक नं जिं उबलय् छु गथे जूगु बांलाक मस्यू। लिपा अशोक श्रेष्ठ दाइया *न्हूविश्वभूमि* नाप आबद्ध जुयाबलय् तिनि जिं थ्व विषय छुं ज्ञान कायेखंगु खः। अनं लिपा सुजीव दाइनाप नेवाः पोष्ट, अप्सरा वाःपौया लागि ज्या यानाबलय् जिं न्हापा छु गथे जूगु सीकागु खः। अथे नं जिं सन्ध्याटाइम्स व सुरेशदाइनाप ज्या मयाना। पत्रकारिता ख्यलय् जिं विश्वभूमि, न्हूविश्वभूमि, नेवाः पोष्ट, यैं नेवाः पोष्ट लिसें ईलोहं प्रकाशनय् ज्या यानागु दुसां सन्ध्याटाइम्स नाप जि गुबलें सत्तिक मच्वना। छकः रमेशकाजि स्थापित दाइनं जितः अन नं ज्या यानाबीगु 'अफर' बियादीगु खः, तर उबलय् शनिवाः बिदा च्वनेमाःगु मागय् स्वीकृति मदयेवं जिं 'अफर' अस्वीकार याना। सखे, उबलय् व 'अफर' जिं स्वीकार यानागु जूसा सखे जि आःतक नं सन्ध्याटाइम्स नापनापं नेपालभाषा टाइम्सनाप सत्तिनाच्वनीम्ह खइ।

सुरेशदाइनाप प्रत्यक्ष जुयाः ज्या याये मखंसा, वया हितैषी, पासा सुजीव वज्राचार्यनाप जिं ताः ई तक सहकार्य याना। व इलय् सुरेश दाइया विषय सुजीव दाइ नं कनीगु खँ न्यनाः पत्रकारिता ख्यलय् सुरेश दाइया लगनशीलता, त्याग व समर्पणं जितः हःपाः बीगु खः। लिपा नेपालभाषा स्यनामि कथं थःगु कर्म ज्वनेधुंकाः नेपालभाषा स्यनामिपिनिगु भाषा, व्याकरण भिंकेत मार्गदर्शककथं न्ह्याःम्ह व्यक्तित्व कथं जिं म्हसीका। जि आबद्ध स्यनामिपिनिगु पुचः 'नेपाल युवक पुचः'या संयोजक

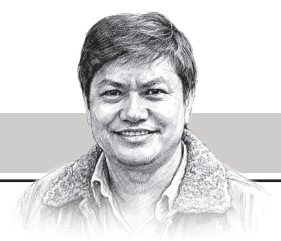

> “सदां नायुक खँ ल्हाङगु, गुगुं नं समस्या वःसां उकिया समाधानया सुझाव बियादीम्ह सुरेश दाङया पहलं जि जक मखु, नेपालभाषाया स्यनामिपिं सकसितं यःम्ह प्रशिक्षक सुरेश सर जुयादिल ।”

न्हापा सुनीता डंगोल जुयादीगु खः। तर २०७९ या स्थानीय चुनावय् वयूकः यैं महानगरपालिकाया उपप्रमुखय् त्यायेधुंकाः वयूकःया थासय् सुरेश किरण मानन्धर जिमिगु पुचःया उपसंयोजक जुयादिल। उबलय् सुरेश दाइया मृदुभाषी, गुबलें तं मचाइगु व सदां नायुक खँ ल्हाइगु बानिं यानाः वयूकःनाप ज्या याये तसकं अःपुगु खः। उपसंयोजक जुयादीगु छुं ई लिपा हे वयूकः भाषा आयोगया दुजः मनोनित जुयादिल। जिमिगु पुचःया संयोजकपिं छम्ह छम्ह यायां यैं महानगरपालिकाया उपप्रमुख व भाषा आयोगया दुजः जुयादीगु जिमिगु पुचःया लागि तःधंगु गर्वया खँ नं जुयाबिल। भाषा आयोगया दुजः जुयादीधुंकाः नं, सकसिनं माननीय धकाः सम्बोधन यायेधुंकाः नं सुरेश दाइयाके गुबलें नं उकिया अहंकार व अभिमान खनेमदु। माननीय जुइधुंकाः नं न्हापा गथे खः, अथे हे सदां नायुक खँ ल्हाइगु, गुगुं नं समस्या वःसां उकिया समाधानया सुझाव बियादीम्ह सुरेश दाइया पहलं जि जक मखु, नेपालभाषाया स्यनामिपिं सकसितं यःम्ह प्रशिक्षक सुरेश सर जुयादिल। नेपालभाषाया ख्यलय् जुयाः थनं हे छुं भचा आम्दानी जूगुलिं नेपालभाषा स्यनामिपिंत वयूकलं थःगु सेवाया छुं भचा ब्व नेपालभाषाया हे उत्थानया लागि खर्च यायेमाःगु खँ सदां कनादी। नेपालभाषा स्यनामिपिं नं नेपालभाषाया अभियन्ता खः धयादीम्ह सुरेश दाइ नेपालभाषा स्यनामिपिंसं थःगु भाषाया लागि थः नं अब्बल जुइमाःगु नापनापं मेमेपिं स्थायी स्यनामिपिंनाप प्रतिस्पर्धा यायेफयेमाःगु गुण विकसित यायेमाःगु सल्लाह सदां बियादी।

■

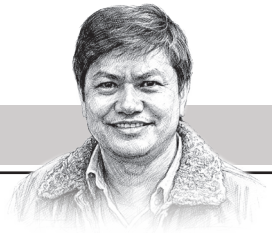

पत्रकारिताका गुरू सुरेश किरण

राजु नापित

माघे संक्रान्तिको दिन माघ १ गते विहान ९:५५ मा मेरो मेसेन्जरमा एउटा मेसेज आयो "ज्वजलपा राजु, नालन्दाको भ्रमण रमाइलो नै भएको देख्न सकिन्छ। नालन्दाको वर्तमान अवस्था, सरकारले गरिरहेको कार्य, केही पुराना इतिहास र आफ्नो अनुभव समेटेर नेपालभाषा टाइम्स तँसापौ पत्रिकाको लागि १२-१३ सय शब्दको एउटा लेख तयार गर्नु ..."

मेरो आदरणीय गुरुले मलाई दिनुभएको अन्तिम निर्देशन थियो यो। पत्रकारिताको साढे दुई दशक पुरा गरिरहँदा मलाई पत्रकारिताको अ आ इ, क ख ग पढाउनु भएका मेरा गुरु जसले मलाई यो समाजमा पत्रकारिताको पाठ पठाइमात्र दिएन औंला समाइ हिड्न सिकाइ मार्ग निर्देश समेत गर्नुभयो। मानव जीवनमा संघर्ष गरिरहँदा धेरै गुरुहरू भेटिन्छन्, तर केही गुरु यस्ता हुन्छन् जसले केवल विषय मात्र होइन, जीवनको बाटो पनि देखाइदिन्छन्। मेरो पत्रकारिता यात्रामा यस्तै एक आदरणीय गुरु हुनुहुन्छ, जसले मलाई पत्रकारिताको कखग सिकाएर सही मार्गनिर्देशन गर्नुभयो। उहाँ मेरो लागि केवल शिक्षक होइन, प्रेरणाका स्रोत, पथप्रदर्शक र हरेक कठिन घडीका सहयात्री हुनुहुन्छ।

मैले पत्रकारिता क्षेत्रमा पाइला चाल्न थालेको प्रारम्भिक समय अत्यन्तै अन्योलपूर्ण थियो। समाचार कसरी लेख्ने, शीर्षक कसरी बनाउने, स्रोत कसरी खोज्ने, तथ्य र सत्यलाई कसरी छुट्याउने भन्ने आधारभूत ज्ञान पनि पर्याप्त थिएन। त्यही बेला गुरुले मलाई पत्रकारिताको आधारदेखि सिकाउनुभयो। समाचारको संरचना, 5W, भाषाशैली, सन्तुलन, निष्पक्षता, तथ्यपरकता र जिम्मेवारीबोधजस्ता पत्रकारिताका मूलभूत पक्षहरू उहाँकै प्रशिक्षणबाट मैले सिक्ने अवसर पाएँ।

गुरुको अर्को विशेषता भनेको सिकाइलाई व्यवहारमा उतार्न प्रेरित गर्नु हो। उहाँले मलाई समय-समयमा समाचार, फिचर, लेख, रचना तथा अन्तर्वार्ता लेख्न लगाउनुहुन्थ्यो। उहाँको यही निरन्तर अभ्यासमुखी शिक्षण शैलीले मेरो लेखन क्षमतालाई निखार्दै लग्यो। पत्रकारिता केवल लेखन मात्र होइन, समाजप्रतिको उत्तरदायित्व पनि हो भन्ने चेतना पनि

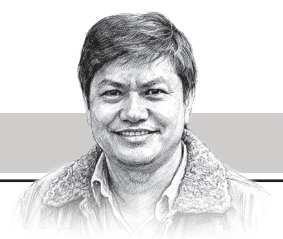

गुरुले नै दिनुभयो। उहाँले सत्यको पक्षमा उभिन, पीडितको आवाज बन्न, र समाजका सवाललाई निष्पक्ष ढंगले उठाउन सधैं प्रेरणा दिनुभयो। पत्रकारको कलम परिवर्तनको माध्यम हो भन्ने भावना उहाँका प्रत्येक प्रशिक्षण र सुझावमा झल्किन्थ्यो।

मेरो जीवनका हरेक समस्यामा पनि उहाँले गुरुले निभाउनु पर्ने भूमिका निभाउँदै साथ दिनुभएको छ। व्यावसायिक अन्योल, लेखनमा आत्मविश्वासको कमी, वा व्यक्तिगत कठिनाइ–जुनसुकै अवस्थामा पनि उहाँले मार्गदर्शन, हौसला र आत्मबल दिनुभयो। कहिले सल्लाहकार बनेर, कहिले अभिभावक बनेर, कहिले साथीसरह नजिकिएर उहाँले दिएको साथ मेरो लागि अमूल्य छ।

आज म पत्रकारितामा जे जति सिकिरहेको छु, लेखिरहेको छु र समाजसँग संवाद गरिरहेको छु, त्यसको जग मेरो गुरुले बनाइदिनुभएको हो। उहाँले सिकाएको पत्रकारिताको कखग, अनुशासन, सत्यप्रतिको निष्ठा र निरन्तर अभ्यासको संस्कार मेरो जीवनको सबैभन्दा ठूलो सम्पत्ति बनेको छ। त्यसैले मेरा गुरु मेरो पत्रकारिता जीवनका दीपस्तम्भ हुनुहुन्छ, जसको उज्यालोले मेरो बाटो सधैं प्रकाशित गरिरहनेछ। उहाँ मेरा लागि मात्र गुरु होइन। उहाँ पत्रकारिता जगतमा धेरै विद्यार्थीका गुरु हुनुहुन्छ।

पत्रकारिता केवल पेशा होइन, यो समाजको ऐना, चेतनाको स्रोत र परिवर्तनको माध्यम हो। यस क्षेत्रलाई सशक्त बनाउने व्यक्तिहरू केवल समाचार संप्रेषक मात्र हुँदैनन्, उनीहरू मार्गदर्शक, विचारक र गुरुका रूपमा स्थापित हुन्छन्। जसले पत्रकारिता क्षेत्रलाई नजिकबाट बुझ्नेर मात्र होइन, त्यसलाई दिशा दिन सक्ने क्षमता पनि राख्दछ। तिनै गुरुका रूपमा मैले मेरा गुरु सुरेश किरण मानन्धरलाई लिएको छु।

मेरा गुरुको व्यक्तित्वको मुख्य विशेषता भनेको पत्रकारिताप्रति गहिरो समर्पण हो। उहाँले पत्रकारितालाई केवल रोजगारीका रूपमा होइन, सामाजिक उत्तरदायित्वका रूपमा ग्रहण गर्नुभएको छ। सत्य, निष्पक्षता र तथ्यपरकताको पक्षमा उहाँको दृढ अडानले धेरै पत्रकारहरूलाई प्रेरणा दिएको छ। आजको समयमा जब सूचना प्रवाह तीव्र गतिमा भइरहेको छ र भ्रामक समाचार (fake news) को चुनौती बढ्दै गएको छ, त्यस्तो अवस्थामा उहाँले देखाएको सत्यप्रतिको प्रतिबद्धता नयाँ पुस्ताका लागि एउटा मार्गनिर्देशक उदाहरण हो।

गुरुको रूपमा उहाँको अर्को महत्वपूर्ण पक्ष भनेको सिकाउने शैली हो। उहाँले प्रत्यक्ष कक्षा कोठामा मात्र होइन, व्यवहारिक जीवनमा पनि सिकाउनुभएको छ। नयाँ

पत्रकारहरूलाई समाचार कसरी लेख्ने, स्रोत कसरी पुष्टि गर्ने, र समाजप्रति जिम्मेवार भएर कसरी प्रस्तुत हुने भन्ने कुरा उहाँले आफ्नै अभ्यासबाट देखाउनुभएको छ। उहाँको मार्गदर्शनले धेरै युवाहरूलाई पत्रकारितामा प्रवेश गर्न मात्र होइन, यस क्षेत्रमा टिक्न पनि सहयोग पुऱ्याएको छ।

उहाँसँगको सहकार्य वा संवादले सधैं एउटा नयाँ दृष्टिकोण प्रदान गर्छ। उहाँले सधैं प्रश्न गर्न सिकाउनुहुन्छ–किन यस्तो भइरहेको छ ? यसको पृष्ठभूमि के हो ? यसको प्रभाव के पर्छ ? यस्ता प्रश्नहरूले पत्रकारितालाई केवल घटनाको विवरणमा सीमित नराखी विश्लेषणात्मक बनाउँछ। यही गुणका कारण उहाँ एक साधारण पत्रकारभन्दा माथि उठेर गुरुका रूपमा स्थापित हुनुभएको छ।

सुरेश किरण मानन्धरको अर्को उल्लेखनीय पक्ष भनेको भाषा र संस्कृतिप्रतिको योगदान हो। नेपालभाषाको संरक्षण र प्रवर्द्धनमा उहाँले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्नुभएको छ। पत्रकारिता र भाषा दुवै क्षेत्रमा उहाँको सक्रियता देख्दा स्पष्ट हुन्छ कि उहाँ केवल समाचार लेख्ने व्यक्ति होइन, समाजको सांस्कृतिक पहिचान जोगाउने अभियन्ता पनि हुनुहुन्छ। यसले नयाँ पुस्तालाई आफ्नो भाषा र संस्कृतिप्रति गर्व गर्न सिकाउँछ।

उहाँको नेतृत्व क्षमताले पनि पत्रकारिता क्षेत्रलाई धेरै लाभ पुऱ्याएको छ। विभिन्न संस्थागत भूमिकामा रहेर उहाँले नीति निर्माण, तालिम, र सञ्चार माध्यमहरूको विकासमा योगदान दिनुभएको छ। उहाँको अनुभव र दूरदृष्टिले पत्रकारितालाई अझ व्यवस्थित र जिम्मेवार बनाउन मद्दत गरेको छ। गुरुको रूपमा उहाँले केवल व्यक्तिलाई मात्र होइन, समग्र प्रणालीलाई सुधार गर्ने प्रयास गर्नुभएको छ।

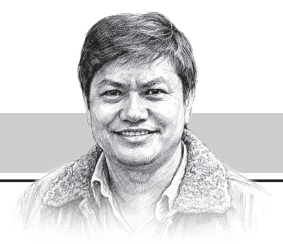

व्यक्तिगत रूपमा पनि उहाँसँगको सम्बन्धले धेरै कुरा सिक्ने अवसर दिएको छ। उहाँको सरलता, विनम्रता र सहकार्यको भावना अत्यन्त प्रेरणादायी छ। ठूला उपलब्धि हासिल गरिसक्दा पनि उहाँमा अहंकार देखिँदैन, बरु सधैं सिक्न र सिकाउन तयार रहने स्वभाव देखिन्छ। यही गुणले उहाँलाई साँचो अर्थमा गुरु बनाएको छ।

पत्रकारिता क्षेत्रमा काम गर्ने धेरै व्यक्तिहरू समयसँगै थाक्छन् वा आफ्नो आदर्शबाट विचलित हुन्छन्। तर सुरेश किरण मानन्धरले निरन्तरता, अनुशासन र मूल्यमान्यतामा अडिग रहने उदाहरण प्रस्तुत गर्नुभएको छ। उहाँले देखाउनुभएको बाटोले स्पष्ट पार्छ कि पत्रकारिता केवल पेशागत सफलता प्राप्त गर्ने माध्यम होइन, समाज परिवर्तन गर्ने एउटा शक्तिशाली साधन हो। यसलाई सहि ठाउँमा सहि तरिकाले प्रयोग गर्नुपर्छ।

म स्मरण गर्न चाहन्छु पत्रकारिता क्षेत्रमा हात समाइ डोऱ्याउनु भएका मेरा गुरुले मलाई जव आफ्नो खुट्टामा उभिन सक्ने सक्ने भएँ तव भन्नुभएको 'नेपालमा नेपाली भाषामा पत्रकारिता गर्नेहरू विस्तारै बढ्दै जानेछ तर मातृभाषामा पत्रकारिता गर्नेहरू विस्तारै घट्दै जाने छ। किनकी राज्यको नीति नै यस्तै छ। तर जेजस्तो भएपनि हामीले नेपालभाषाकै माध्यमबाट पत्रकारिता गर्नुपर्छ। तर नेपालभाषाको माध्यमबाट देशका ठूला र मेनस्ट्रिमका मिडियामा नेपालभाषाबाट पत्रकारिता गर्न दिदैन तर हाम्रो भाषा, कला, संस्कृति, संस्कार र सम्पदाको बारे सकारात्मक आवाज त्यस ठाउँमा कुनै हालतमा पुऱ्याउनु पर्छ। त्यसको लागि तिमीले गर्न सक्छौं। गर..., लड...,' गुरुकै निर्देशनमा सन्ध्या टाइम्स पत्रिकामा समाचार लेख्न थालें। विस्तारै नेपालभाषाको साप्ताहिक पत्रिका 'झीगु सः'को प्रकाशनमा सहयोगी बनी ब्यवस्थापनको जिम्मेवारी लिएर पत्रिका संचालन गरें। नेपालभाषाकै माध्यमबाट टाइम्स एफ एम, इसिआर एफएम, नेवाः एफएममा नेपालभाषाबाट समाचार प्रशारण र कार्यक्रम संचालन गरें। अनलाइनतर्फ सुभाषराम प्रजापतिसंग टिम बनाएर नेपालभाषा माध्यमको अनलाईन नेपालमण्डल डट कम संचलन गरें। यी सवै कामबाट गुरु खुशी हुनुहुन्थो। यसै क्रममा विविध कारण बन्द भएको नेपालभाषाको लोकप्रिय दैनिक पत्रिका 'न्हू विश्वभूमी' पुनः प्रकाशन गर्न लागेको जानकारी सहित सम्पूर्ण जिम्मेवारी लिइदिन अनुप सिं सुवाल मार्फत किशोर श्रेष्ठ दाइको अनुरोध आयो। यो खबर मैले गुरु सुरेश दाइलाई सुनाउँदा उहाँ साह्रै हर्षित भएर भन्नुभएको थियो "राजु तिमी भाग्यमानी रहेछौं किशोर दाईको छत्रछाँयामा तिमीले पत्रकारिताको नयाँ अध्याय सुरु गर्दैछौं। शुभकामना। किशोर दाईको साथ नछोड्नु॥ सुरेश दाईको अनुहार जतिखेर नि हँसिलो नै देखिन्यो, तर

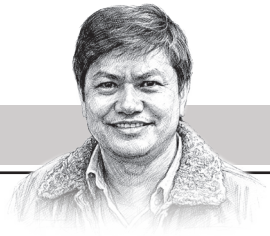

त्यस दिनको हर्षित मुद्रा बेग्लै थियो।

न्हू विश्वभूमी पत्रिका गरिरहेकै समयमा नीजि क्षेत्रबाट दुईवटा टेलिभिजन संचालन भयो २०६३ सालमा त्यस मध्येको एक नेपालको पहिलो समाचार च्यानल सगरमाथा टेलिभिजन। टेलिभिजन संचालनमा आएको खबर सँगै गुरुले भन्नुभएको नेपालभाषा माध्यमबाट मेनस्ट्रिमका ठूला मिडियामा हाम्रो पँहुच स्थापित गराउनु पर्छ भन्ने कुरा सम्झें। त्यहि कुरा सम्झि मैले सगरमाथा टेलिभिजनमा नेपालभाषा कार्यक्रम प्रस्तोतको लागि आवेदन दिएँ। सुरुमा सगरमाथा टेलिभिजन मनोरञ्जनात्मक रूपमा संचालन गर्ने नीति थियो। पछि एकाएक समाचार च्यानलको रूपमा अघि बढ्ने र पाँचवटा भाषाभाषीको समाचार समेत समावेश गर्ने भन्ने खवर पाएपछि मैले कार्यक्रम प्रस्तोता सहित नेपालभाषा समाचार वाचकको रूपमा निवेदन दिएँ। त्यहिं भेट भयो केके मानन्धर र श्रृष्णा स्थापित। हामी तीनजनाले टिम बनाइ नेपालभाषाबाट समाचार र कार्यक्रम प्रस्तुत गर्रैं। जुन दिन सगरमाथा टेलिभिजनबाट समाचार प्रशारण भयो त्यस दिन बेलुका सुरेश दाइले फोन गरेर बढाई दिदै नेपाललभाषा माध्यमबाट हामी मेनस्ट्रिममा छिर्न सुरु भयो। यो यात्रा कहिले नछोड्नु। हाम्रो पकड रहीरहनु पर्छ भन्नुभयो। यसै कारण आजसम्म पनि नेपालका ठूला मिडिया मध्येको एक एपी वन टेलिभिजनमा कार्यरत छु।

अन्ततः, मेरो नजरमा मेरो आदरणीय गुरु सुरेश किरण मानन्धर पत्रकारिता क्षेत्रका केवल एक सफल व्यक्ति मात्र होइन, एक प्रेरणादायी गुरु हुनुहुन्छ। उहाँको जीवन, विचार र कार्यशैलीले नयाँ पुस्तालाई सही दिशा देखाउने काम गरिरहेको छ। उहाँबाट सिकेका पाठहरू केवल पत्रकारितामा मात्र सीमित छैनन्, जीवनका अन्य क्षेत्रमा पनि उत्तिकै उपयोगी छन्। यसकारण, पत्रकारिता क्षेत्रमा गुरुको भूमिका निर्वाह गर्ने व्यक्तित्वका रूपमा उहाँको योगदान सधैं सम्मानयोग्य र अनुकरणीय रहनेछ। उहाँजस्ता व्यक्तित्वहरूले नै पत्रकारितालाई सशक्त, विश्वसनीय र प्रभावकारी बनाउँछन्, र हामीजस्ता सिक्नेहरूका लागि सदैव प्रेरणाको स्रोत बनिरहन्छन्।

आज भौतिक रूपमा मेरा गुरु मसंग नभएतापनि उहाँले दिनुभएको शिक्षाले आफ्नो आदर्शबाट विचलित नभइ निडर भइ निरन्तरता, अनुशासन र मूल्यमान्यतामा अडिग रहेर पत्रकारिता गरिरहनका नितित्त अमर प्रेरणाश्रोत बनिरहने छ।

भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली आदरणीय गुरु सुरेश किरण मानन्धर।

■

बादल नदेखिने अनुहार : सुटुक्कै बादल पारीको यात्रामा

चन्द्रमणि भट्टराई

पिर थियो होला, अरू जस्तै। व्यवहारका झमेला पनि थिए होलान्। सामाजिक जीवन प्रतिष्ठाका विषयमा मनमा कुरा उब्जिन्थ्यो होला। अनेक ऋतु आए। खडेरीले मन सुक्दा पनि अनुहारको चमक कहिल्यै नसुकेको। मनमा भेल बाढी आउँदा पनि आँखामा छाल नदेखिएको। भाषा, कला, साहित्य र सिर्जनालाई पत्रकारिताले डोहोऱ्याइ रहेकै बेला, अनन्त यात्रामा निस्किनु भयो सुरेश सर भन्ने खवर पत्याउन सकिने खालकै थिएन।

धेरै चिन्ता लिने मान्छेलाई प्रेसर बढ्छ। प्रेसर बढेपछि मुटुमा समस्या हुन्छ, भन्ने सुनेको थियो। धुमपान र मद्यपान गर्नु हुँदैन। गुट्खा आदि खानु हुँदैन। यसले मुटुको समस्या हुन्छ, भन्ने पनि बारम्बार सुनिएको हो। धेरै तारेका, धेरै चिल्लो भएका खानेकुरा नखानु, मुटु जोखिममा पर्छ। यो पनि सुन्दै आएको हो। तर, यी सबै काम नगर्ने मान्छेलाई त्यही मुटुमा समस्याले लान्छ। यो चाहिँ, सुनेको पनि थिएन। कल्पना पनि गरेको थिएन।

उहाँसँग मेरो चिनजान लामो समय अघिको हो। त्यसबेला कुराकानी औपचारिक र ठट्टामा सीमित थियो। स्थानीय तहको निर्वाचन २०७४ पछि सहायक विज्ञका रूपमा काठमाडौँ महानगरपालिकाको सहरी योजना आयोगमा आवद्ध हुनुभएपछि पेशागत सहकार्य थालनी भयो।

महानगरपालिकाको मासिक पत्रिका 'महानगर बुलेटिन' प्रकाशन गर्ने हाम्रा लागि साझा काम थियो। महानगरपालिकाको प्रमुख विद्यासुन्दर शाक्य र उपप्रमुख हरिप्रभा खड्गी श्रेष्ठ हुनुहुन्थ्यो। वरिष्ठ पत्रकार राजेन्द्र स्थापितको सम्पादकीय नेतृत्वमा शुरेशकिरण सर, मोहन बास्तोला, श्याम स्मृत, म र बैकुण्ठ भण्डारी सहभागी थियौँ।

कामको थालनीमा औपचारिक सम्बन्ध थियो। समाचारका विषयमा मात्र कुरा हुन्थ्यो। विषय भाग लगाएर लेखन कार्य हुन्थ्यो। सुरेश सरको जिम्मामा लेखनभन्दा

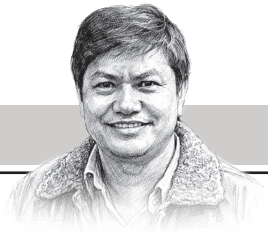

धेरै सम्पादन थियो। उहाँ, काठमाडौँको भाषा, पहिचान, संस्कार र संस्कृतिका विषयमा चाहिँ म लेख्छु भनेर जिम्मा लिनुहुन्थ्यो। मेरो भागमा चाहिँ स्थानीय सुशासन, स्वशासन, वित्तीय अनुशासन र महानगरपालिकाले गरेका मुख्य विषयको लेखनको थियो।

म सूचना प्रविधि विभागअन्तर्गत थिएँ। उहाँ सहरी योजना आयोग अन्तर्गत हुनुहुन्थ्यो। विभाग सुन्धारास्थित जेडिए कम्प्लेक्समा र महानगरपालिकाको एफएम रेडियो राष्ट्रिय सभा गृहमा थियो। राजेन्द्र दाइ, प्रमुखको जनसम्पर्क तथा सञ्चार सल्लाहकार हुनुहुन्थ्यो। उहाँको कार्यकक्ष जेडिए कम्प्लेक्समा थियो। आयोगको कार्यालय थापाथलीमा। यसरी कार्यकक्ष फरक ठाउँमा भए पनि भेट चाहिँ दैनिक हुन्थ्यो। हाम्रो नियमित काममा हुने वैठकमा अरू आइ पुग्न समय लागे छलफल सुरु हुँदै गर्थ्यो। सुरेश सर ढिला हुने हुनुभयो भने हामी कुरेर बस्थ्यौँ। उहाँ आएपछि मात्र बैठक सुरु हुन्थ्यो।

काम वाहेक पनि भेट गर्ने, चिया खाने, खाजा खाने भन्दै कतै जाने गर्न थाल्यौँ। यसले सुरेश सरको व्यक्तिगत र पेशागत जीवनका आयामहरूमा थप परिचित हुने मौका मिल्यो। मैले सुरुमा भेट्दा उहाँमा जुन स्वभाव र पन थियो। उहाँसँग छुट्दा उही पन र स्वभाव थियो।

काम र पेशालाई निरन्तरता दिने क्रममा उहाँमा तीव्र वेगको हतार कहिल्यै देखिन। आफू रहेको परिस्थिति उछिन्ने प्रयास गर्नुभएन। अरूको कुरा नसुनी प्रतिक्रिया दिनुभएन। अरूले चर्को स्वरमा प्रश्न गर्दा उही चर्को लवज कहिल्यै फर्काउनु भएन। हतारमा काम सक्ने योजना बनाउनु भएन।

सञ्चार कर्ममा हुँदा जहाँ पनि मोवाइल उठाउनु पर्छ भन्ने थिएन। सञ्चारको र मोवाइलको आफ्नाआफ्नै सिद्धान्त छन् भन्नुहुन्थ्यो। आफैँले मोटरसाइकल चलाउँदा कहिल्यै फोन उठाउनु भएन। उहाँको मोटरसाइकल पछाडि बसेर यात्रा गरिरहेका बेला सर फोन आयो भन्दा 'आए पछि जान्छ। यो नियम हो।' भन्नुहुन्थ्यो। कसैको आकस्मिक हो कि, भनेर सम्झाउँदा, 'सवारी चलाउनु पनि आकस्मिक काम हो। यो आकस्मिकता सकिएपछि फिर्ता गर्नुपर्छ' भन्नुहुन्थ्यो। कार्यक्रममा सहभागी हुँदा सामान्यजसो फोन उठाउनु हुन्नथ्यो। बरु, कार्यक्रम सकिएपछि फोन गर्नुहुन्थ्यो।

आफूले रिसिभ गर्न नसक्नुभएका फोनहरू पछि फर्काउनुहुन्थ्यो। मैले गरेका तर रिसिभ नभएका फोन जसरी फर्काउनुहुन्थ्यो। शायद, अरूका पनि त्यसरी नै फर्काउनुहुन्थ्यो होला।

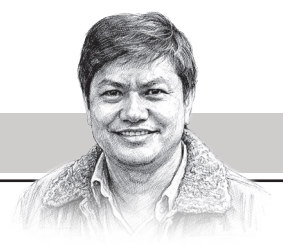

काम आजै सक्नु पर्छ भन्नेमा उहाँ हुनुहुन्नथ्यो । हतार गरेर विगार्नुभन्दा ढिला गरेर राम्रो गर्नुपर्छ भन्नुहुन्थ्यो ।

महानगरपालिकामा उहाँसँग बसेको कयौँ औपचारिक अनौपचारिक बैठकमा उहाँले उच्च स्वरमा बोल्नुभएको कहिल्यै सुनिएन । उहाँको स्वभाव र चरित्रका विषयमा प्रश्न गरेर अरूले आपसमा कुरा गरेको सुनिएन । वरु, उहाँको शान्त व्यक्तित्वको प्रशंसा सुनिन्थ्यो ।

उहाँसँग पत्रकारिता अर्थात् समाचारजन्य कामका लागि मात्र सहकार्य थिएन । काठमाडौँ महानगरपालिकाले कार्यान्वयनमा ल्याएको स्थानीय पाठ्यक्रम 'यँः दे म्हसीके' तयार गर्ने क्रममा कार्यालय समयभन्दा अगाडि पछाडि बसेर पनि काम गरियो । डा. अजयक्रान्ति शाक्यसँग उहाँको लेखन र सन्ध्या बज्राचार्यको सहलेखनमा सहरी योजना आयोगले प्रकाशन गरेको इन्द्रजात्रा (यँयाः) पुस्तकका लागि तस्विर संयोजनका लागि सहकार्य भयो । यो पुस्तक काठमाडौँको पहिचान, नासिएका मूर्त अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाको पुनरुत्थानका लागि महत्वपूर्ण आधार हो ।

महानगरपालिकाले ५ वर्ष सम्पन्न गरेका महत्वपूर्ण परियोजनाहरूको तस्विर पुस्तक तयार पार्ने क्रममा २०७९ सालमा राजेन्द्र दाइ, सुरेर सर र म ३ जनाको टोली खटिएका थियौँ । त्यस क्रममा करिब १ महिना लगाएर महानगरपालिकाका सबै वडाहरूमा पुग्यौँ । परियोजनाको पृष्ठभूमि खोज्ने, लाभ लागत विश्लेषण गर्ने, कार्यान्वयन चरणका चुनौती र सम्भावना हेर्ने, सामाजिक दृष्टिकोण पहिल्याउने, तस्विर खिच्ने र विषय लेखन गर्ने क्रममा रातदिन काम गरेका थियौँ । यसरी काम गर्दा कहिलेकाही खाजा खान बस्दा घण्टौँ कुरा गरेर बसेको स्मृति अहिले ताजै छ ।

वडाहरूको विवरण संकलन गर्ने क्रममा सहरका भित्री बस्ती, तिनीहरूको नाम, कथा, कथन र भनाइ, कला र कलाकृतिको विशेषता सुनाउनुहुन्थ्यो । नेवारी सभ्यता र यससँग जोडिएका जनश्रुति, आस्था र विश्वाशका विषयमा उहाँबाट प्राप्त ज्ञान मेरा लागि कुनै विश्वविद्यालयबाट गरिने शोध अध्ययनभन्दा कम छैन । यसै क्रममा हामीले अमूर्त सम्पदाहरूको अभिलेखन गर्ने, कलात्मक र रचनात्मक प्रस्तुति गर्ने योजना पनि बनाएका थियौँ । योजना बन्यो । तर कार्यान्वयन योजना बनेको थिएन । उहाँ विना यो योजना अधुरै रह्यो ।

पेशागत जीवनसँग उहाँ पारिवारिक जीवनप्रति उत्तिकै जिम्मेवार हुनुहुन्थ्यो ।

कहिलकाहीँ कार्यालय अवेर आउनु पर्ने कारण जनाउँदै भन्नुहुन्थ्यो, 'आज गृहमन्त्री (श्रीमति)लाई कार्यालय छोड्नु पर्ने रुटिन छ। अरू सबै तालिका छोड्न मिल्छ। यो रुटिन कुनै पनि हालतमा छोड्न सकिँदैन। बरु यस्तै खालको सेवा दिनु छ भने तपाईं पनि सेवा सकेर आउनू।' हाम्रा भेटहरूमा घर गृहस्थी, जीवनजगत, नेपाली पत्रकारिता, कला र साहित्य क्षेत्र, राजनीति र दृष्टिकोण सहित विभिन्न विषयका कुरा हुन्थे।

रस र भावयुक्त उहाँको गहिरो लेखन महानगरपालिकामा दस्तावेज छन्। यँयाः जात्रा अवलोकनका लागि महानगरपालिकाका भगिनी सम्बन्ध भएका सहरका प्रमुखहरूलाई आमन्त्रण गर्दा, उहाँहरूलाई काठमाडौँका भित्री सहरको अवलोकन गराउँदा प्रदान गरिएका स्थान परिचय र विवरण महानगरपालिकामा छोड्नु भएका स्वर्णलिपि हुन्। महानगरपालिकाले यी सम्पत्तिको संरक्षण गर्नुपर्छ।

पत्रिका तयार पार्दा होस्, पाठ्यपुस्तक तयार पार्दा होस् या पुस्तक तयार पार्दा होस्। उहाँमा भएको समुद्र जस्तै स्थिर र गहिरो भाव मेरो जीवनका लागि पाठशाला बनेको छ।

महानगरपालिकाका समाचार तथा जानकारीमूलक सामाग्री तयार पार्दा, कार्यालयका सूचना तयार पार्दा शव्दको शुद्धता पुष्टि गर्न म उहाँसँगै सोध्ने गर्दथेँ। नेपाल भाषासँग सम्बन्धित सुत्र सिकाउँदै भन्नुभएको थियो, 'नेपाल भाषा ह्रस्व चिन्हमा आधारित भाषा हो। कुनै ठाउँमा दोधार भयो भने, ह्रस्व चिन्ह प्रयोग गरिदिनू गल्ती हुँदैन।'

काठमाडौँ महानगरपालिकामा उहाँले करिब साढे ४ वर्षजति विताउनुभयो। उहाँको त्यो समयको सेवाले काठमाडौँ महानगरपालिका सार्वजनिक छवि बढाउन धेरै सामग्री, विषय र तथ्य प्राप्त गरेको छ। नेपाल भाषालाई स्थानीय पाठ्यक्रमका रूपमा कार्यान्वयन गराउन, नेपाल भाषा शिक्षणका लागि सहजकर्तालाई प्रशिक्षित गराउन, महानगरपालिकाको सहरी विकास र व्यवस्थापन तथा पहिचान, भाषा, साहित्य र सिर्जनालाई शोध ग्रन्थका रूपमा विकास गराउन उहाँको योगदान अतुलनीय छ। सहरी योजना आयोगले कार्यान्वयन गरेको काठमाडौँ अनुसन्धान शोधवृत्ति कार्यक्रममा आवद्धताबाट उहाँले योगदान दिनुभएको हो।

महानगरपालिकाको सेवाको औपचारिक सेवाबाट अलग भए पनि उहाँ महानगर पालिकाको हित र विकासका लागि निरन्तर आवद्ध हुनुहुन्थ्यो। मृत्युवरण गर्दा उहाँ भाषा आयोगको सदस्यका रूपमा औपचारिक आवद्ध हुनुहुन्थ्यो। तर, महानगरपालिकाले

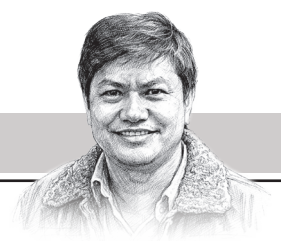

> “स्थानीय पाठ्क्रम तयार पार्ने क्रममा सुरेश सर को धेरै काम गर्नुभएको थियो । कैही काम गर्न बाँकी थियो । शायद सुरेश सर बिना यो काम गर्न बरूण सर, अनिल सरहरुलाई कठिन भइरहेको हुनुपर्छ ।”

आवश्यक महसुस गरेको ठाउँमा उहाँको भौतिक उपस्थिति हुन्थ्यो । पछिल्लो समय उहाँ, स्थानीय पाठ्यपुस्तक परिमार्जन गर्ने काममा योगदान दिइरहनुभएको थियो । यस क्रममा महानगरपालिकाका औपचारिक बैठकहरूमा पनि धेरै पटक भेट भएको थियो ।

हरेक भेटमा उहाँ र म धेरै विषयमा कुराकानी गर्थ्यौं । हरेक भेटमा दोहोरिइरहने विषय, अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाहरूको अभिलेखनको विषय थियो । यससँगै राजेन्द्र दाइको घरमा गएर चिया खाने योजना पनि दोहोरिइ रहन्थ्यो । कार्यकालको अन्त्यतिर राजेन्द्र दाइ भीमसेनस्थानबाट सरेर ताहाचल जानुभयो । उहाँ अलि विरामी पनि हुनुहुन्थ्यो । यसकारण, तस्विर पुस्तक तयार पार्ने क्रममा हामी राजेन्द्र दाइकै घरमा साँझ विहान बसेर पनि काम गरेका थियौं ।

काम सकिएपछि राजेन्द्र दाइले भन्नुभएको थियो, ‘काम सकिएपछि विर्सने होइन । बेला बेला आइरहनू ।’ उहाँको यो निमन्त्रणा स्वीकार गर्दै हामी फर्किएका थियौं । त्यसपछि हामीले धेरै पटकका वुधबार राजेन्द्र दाइको घरमा जाने योजना पनि बनायौं । बुधबाट योजना बनाउनुको कारण चाहिँ अन्य दिनको तुलनामा सुरेश सर बुधबार अलि फुर्सद मिलाउन सक्ने अवस्थामा हुनुहुन्थ्यो । हामीले धेरै हप्ता जाने भन्यौं । २०८० देखि २०८२ सम्म २ वर्ष वित्दा पनि फेरि भेला भएर राजेन्द्र दाइको घर ताहाचल गएर चिया खान नपाइ उहाँ नफर्किने बाटो जानुभयो ।

उहाँ वितिसकेपछि राजेन्द्र दाइले मलाईन फोन गर्नुभयो । र, भन्नुभयो, ‘तिमीहरूले आउने आउने भन्यौ । तर, नआइ सुरेश त नफर्किने बाटो गयो ।’ उहाँको कुरा सुनिसकेपछि मन अमिलो भएर आयो । गर्छु भनेको काम समयमा नगरेका कारण ग्लानी महसुस भयो ।

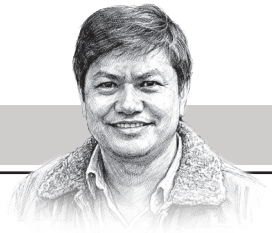

हामी सँगै काम गर्दा कहिल्यै नमिठो भएन। सधैँ सुमधुर र आत्मीय सम्बन्ध रह्यो। यो अनुभूति वियोगपछिको प्रशंसा होइन। साँच्चै नै कुनै पनि खालको अप्रियता भएन।

सुन्दा सामान्य लाग्न सक्छ। तर, राजेन्द्र दाइको घरमा गएर चिया पिउने योजना पूरा हुन नपाएकोमा मनमा खल्लो लागिरहन्छ। यो सम्बन्धको गहिराइ भौतिक रूपमा केही होइन। तर, मनका लागि ठुलो खड्को बनेको छ। अर्को काठमाडौँको पहिचानका सुक्ष्म पक्ष हामीले अभिलेखन गरिदिएनौँ भने आउँदा सन्तानले आवरण मात्र देख्नेछन्। त्यसको जरो पत्ता लगाउन नसक्न सक्छन्। नेवार सभ्यतामा कर्म विभाजन, मूर्तिमा प्राप्त हुने प्राण, मानवमा प्राप्त हुने दैवी गुण, चित्रमा देखिने सजीवता र मानिसमा बढ्दै गएको निर्जीवतालाई पुस्तकमा उतार्ने योजना अधुरै रह्यो।

स्थानीय पाठ्यक्रम तयार पार्ने क्रममा सुरेश सरको धेरै काम गर्नुभएको थियो। केही काम गर्न बाँकी थियो। शायद सुरेश सर बिना यो काम गर्न बरुण सर, अनिल सरहरूलाई कठिन भइरहेको हुनुपर्छ।

उमेरले ज्येष्ठतामा पुग्नु भएकै थिएन। उत्तर प्रौढ अवस्थामा हुनुहुन्थ्यो। सघन रोग लागेर उपचार गर्नु पर्ने थिएन। पत्रकारिता, लेखन, साहित्य तथा समाजले उहाँसँग अझै केही कुरा अपेक्षा गरिरहेको थियो। यी सबै कुरा पूरा नहुँदै काललले झुक्यायो। उहाँलाई नफर्किने यात्रातर्फ डोहोऱ्यायो। म जस्तै नजिक सम्बन्ध भएका धेरै व्यक्तिका मनमा ननिस्किने खिल गड्यो।

उहाँले अहिलेसम्म जुनजुन क्षेत्र र जुन जुन कार्यालयमा योगदान दिनुभएको छ। त्यो योगदानलाई संस्थागत गर्नु र उहाँले थालेर पूरा गर्न नपाउनु भएका काम पूरा गर्नुले उहाँको अनन्त यात्रालाई सुखद बनाउनेछ।

सुरेश, सर यहाँको भौतिक सरीर खरानी भइसकेको छ। यो लोकमा रहँदा अनुहार मा कहिल्यै बादल थिएन। शायश, परलोक यात्रामा पनि उत्तिकै हँसिलो हुनुहुन्छ होला। यहाँ तपाईंले कसैलाई दुःख, पीडा र चिन्ता दिनुभएको थिएन। शायद, त्यहाँ तपाईंलाई कसैले सताएका छैनन् होला। तपाईं जहाँ हुनुहुन्छ। सुखी रहनुहोला। यहाँको आत्माले सायुज्य मुक्ति प्राप्त गर्न सकोस्। यहाँका अधुरा सपना हामी पूरा गर्ने प्रयास गर्नेछौँ। ●

लेखक काठमाडौँ महानगरपालिकाको समाचार पोर्टल
मेट्रो न्युजका सम्पादक हुनुहुन्छ।

सुरेश दाइया आत्मा नेपालभाषा न्हिपौ

सुनिता मानन्धर

च्यान्हु भिन्हु ति भ्वय् दु। भ्वय् क्वचायेवं भाउजु नापं वये का न्हि धया लिहांभाःम्ह सुरेश दाइ थथे याकनं गबलें लिहां मवइगु लँपु लिनाः वनिगु ला मतिइ तकं मवं।

गुम्हसिया लागिं किरण दाइ, गुलिसियां सु-कि, गुलिसियां सुरेश किरण तर जिगु लागिं सुरेश दाइ। जितः यक्वसिनं न्यनेगु नं या, छ सुरेश दाइया केहें खःलाः ? जन्मं जि वयकःया केहें मखु तर कर्म जितः वयकःया केहें यानाबिल। वयकःया केहें जुइ दुगु भाग्यं यानाः जि सजिना भाउजुया केहेंभत जुइदत। अले वयकःया कायपिनि निनि नं। अथेला जिं सुरेश दाइयात न्हापांनिसे म्हस्यूगु धाःसा मखु। २०६० सालय् जि एम ए ब्वनागु इलय् पत्रकारिता बिषय ल्यया। थुगु विषयसं जिं २० ल्याःया प्राक्टिकल नं यायेमाःगु जुयाच्वन। नेपालभाषा धायेवं जि सन्ध्या (नेपालभाषा) टाइम्सयात लुमंका। अबले सन्ध्याटाइम्स स्वयेगु ला याना, तर जिं सुरेश दाइयात म्हमस्यू। जिं म्हस्यूम्ह उदेन दाइ जक खः। जिं उदेन दाइयात थःगु खँ तयेवं सुरेश दाइ नं स्यना हे बिइ नि धकाः जितः थायमदुया ज्याकुथिइ सःतल। सुरेश दाइयात जिं न्हापां खुसिइ खनागु अन हे खः। वयकःया निर्देशनकथं जिं दकले न्हापां छगू फिचर च्वया। जिं स्वये गुलि बांलाक्क च्वयागु थें च्वं। तर जिं च्वयागु फिचर ला फिचर हे मजू खनी। जितः हाकनं सुधार यायेमाःगु विषयत क्यनाः च्वकादिल। हाकनं च्वयायंकाः नं चिसवाः मदुगु लेख थे जुल। थुकथं जिं उगु लेखयात न्याक्व तक लिसा कयाः च्वयेमाल। लेख च्वयाम्ह जि हारे चाल तर जितः स्यनादीम्ह सुरेश दाइ हारे चायामदी। जिं याउँक धयाबिया, जितः २० ल्याःया ज्या क्वचालकि मेगु छपु नं लेख च्वयेमखु। जिगु खँ न्यनाः सुरेश दाइ नं धयादिल - 'च्वयेगु नं छगू कला खः। न्हापा भचा थाकुइ का, बानि जुलकि मच्वसे च्वने नं फइमखु।' थुकथं जिं वयकःनापच्वना लेख च्वयेगु ज्या न्ह्याका। जिगु आपालं लेख सन्ध्याटाइम्स न्हिपौ नापं मेमेगु पत्रिकाय् नं पिहाँवल। वयकःया हःपालं छुं भचा जूसां जिगु ल्हाः न्ह्यात।

छुं इ थःगु स्वास्थ्यया कारणं जिं सुरेश दाइयात नापलाय् मखन। निदँति हे जिं च्वयेगु

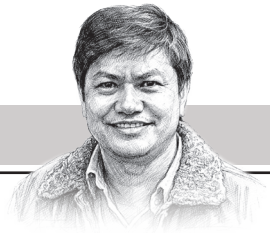

ज्या नं त्वःता । छन्हु जि हाकनं सुरेश दाइ नापलायेत ज्याकुथिइ वना । अबले उदेन दाइ नं ला जितः म्हसीका दिल तर सुरेश दाइ नं जितः म्हसिके मफुत । जिगु सलं जक वयूकलं जितः म्हसिकादिल । थुगु इलय् वयूकः जिगु लागिं धात्थेयाःम्ह दाजु जुयादिल । ल्वचं कयाः निर ाश जुयाच्वनाम्ह जितः वयूकलं लेख च्वयेगु हःपाः बियादिल । जिं च्वये फइमखु धयां वयू कलं छैंय् च्वना थःत यःगु विषय च्व धयादिल । यदि थाकुसा बुधबारया लागिं छपु छपु लेख जक जूसां च्व धयादिल । अनंलिपा जिं छु विषय च्वयेगु, गथेयाना च्वयेगु धकाः फोनयानाः न्यन्यं लेख च्वयेगु याना । लेख ला च्वया तर जितः लेखया छ्यं (शिर्षक) तये मवः । जिं थ्व खँ धायेवं सुरेश दाइ जिगु मन तये थें थ्व ज्या ला सम्पादकया खः धयादिल । अनंलि जिं लेख च्वया । जितः थःगु लेख स्वयाः वयकलं बियादीगु छ्यं बांलाः ताइगु ।

च्वयेत ला च्वया तर ज्याकुथिइ तक वनाः लेख ब्यूवने मफु । थुगु इलय् सुरेश दाइ थः हे जिगु छैंय् भ्कायाः लेख काः भ्काइगु । गबलें ला जि वयाच्वना छ पिहाँ वयाच्वं धकाः फोन यानाः तकं धयादीगु । सुरेश दाइ छम्ह सम्पादक जुया नं लिमलाः फमलाः लेख काः भ्काइबलय् जितः मछिं थें नं ताइगु । थुगु ज्यां यानाः जितः पुनर्जन्म ब्यू थें जुल । लेख च्वयेत जिं बौद्ध सफू ब्वनेमाल । उकिइ बिचाः यायेमाल । थुकिं यानाः जिं जीवन व थुकिया मू छुं भचा सां थुइकेगु ह्वःता चूलात ।

सुरेश दाइ कलंकि च्वंभ्काःबलय् जितः भचा अपुल । जिमिगु छैंया लुँपु जूगुलिं सुरेश दाइनापं भाउजु नं न्हियान्हिथं नापलाइगु जुल । सुरेश दाइ नापलातकि लेख च्वयेमाः धया थें नं जुल । वयूकःया दिनचर्यायू जिगु लेख ज्वना वनिगु रुटिन थें जुल । अभ्क बुधबारया लेख च्वइपिं म्ह्वः जूलिसे जितः सुरेश दाइया मेसेज वइगु जुल - 'सुनिता बुधबारया लेख तयार दु ला ?' वयूकःया मेसेज वयेवं जि बांलाः सां बामलाःसां लेख तयार याना बिइगु याना । अबले सुरेश दाइ नं जितः न्हियान्हिथं धया थें बहनी फोन याना वासः नया ला ? आः गथे च्वं धका न्यनेगु यानादी । थुगु इलय् जितः थः हे दाजु न्ह्यःने दुगु महसुस जुइगु । लेखया बारे जक मखु जितः छुंकथंया समस्या जूसां जिं वयकःयात हे न्यनेगु याना । वयकःयाके दक्वः समस्याया समाधान दु । वयूकलं बियादीगु सल्लाह कथं जि न्ह्यानाच्वना ।

न्हिया ल्याखं दइगु नीप्यघौ हे खः । थ्व नीप्यघौया दुने वयूकःया ज्याया ल्याःचाः हे मदु । थःगु ज्या पायँपायँ दःसां कतःयात ग्वहालि यायेत सदां न्ह्यःचिलाच्वनादीम्ह वयकःयाके जिं याये मलाः, जिं यायेमखु धैगु खँग्वः गबलें सुनांनं न्यने तकं मलं जुइ । चान्हसिया बाचा इलय् तकं वयूकः ज्यायू ब्यस्त जुइगु । अयूनं वयूकः सुं खनाः तम्वयामदी ।

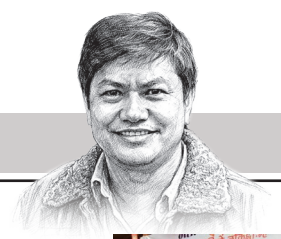

वयूकःया थुकथंया स्वभाव खनीबलयू जिं इलयूब्यलयू धायेगु नं याना - सुरेश दाइ छितः तँ पिहां मवःला ? वयूकःया लिसः - वःनि तर छु हालेगु ,छु धायेगु ?

गुलि अःपुगु लिसः ।

वयूकःनाप आपालं खँ ब्याः । छेंया खँ, दाजुकिजाया केहेंनापं मांबौया खँतकं वयकलं कनादी । वयूकःया खँ न्यनेबलयू छगू कथं उर्जा हे दनावःथे जू । थःगु न्हयाथें जाःगु समस्या दःसा वयूकलं उकियात न्हिलाख्वालं तंकादीगु जिं खना । वयूकःया आपालं समस्याया खँत मध्ये नेपालभाषा टाइम्सया समस्या छगू खँ नं खः धकाः जिं तायेका । वयूकःया बिचाःकथं भी न्हयाक्व हे सभ्य व विकसित जूसां न्हिपौ मन्तकि विकसित धाये फइमखु । न्हिपौ भीगु म्हसीकाया छगू त्वाथः खः ।

खयूतला भी सकसिनं नेपालभाषा टाइम्सया समस्या मस्यूगु मखु । थौंतक फुपिसं फूचाःगु ग्वहालि नं यानाच्वनादीगु दु । व हे ग्वहालिं घितिघिति पनाः जूसां थौंतक न्हयाना नं च्वंगु दु । तर थुलिं जक मगाः । थुकियात निरन्तर न्हयाकेत तसकं थाकु धैगु खँ वयूकलं नं वाःचा । वयूकःयात जिं तक्वःमछि धया - सुरेश दाइ नं धयादिल धाःसा भचा आपाः ग्वहालि वइजुइ । थ्व खँ वयूकलं नं थू । तर निस्वार्थ भावं थःगु मांभायूया सेवायू थःगु जीवन पानादीम्ह वयूकः सुयां न्हयःने ग्वहालि फ्वने मफुत । जिं मछाः मजुसें वयूकःयात धायेगु मत्वःता । छकःनिकः ज्यू आःला धायेमालि धकाः नं धयादीगु खः । तर बिडम्वना धाये हे मलाक वयूकः वनाछ्वत । थौं जिं तायेका नेपालभाषा न्हिपौ ल्यंकातयेगु हे सुरेश दाइयात म्वाकातयेगु खः ।

सुरेश दाइ मन्त धयागु थ्व खँ न विश्वास याये, नं अःपु न म्हुतुं पिकाये । उगु दिं उदेन

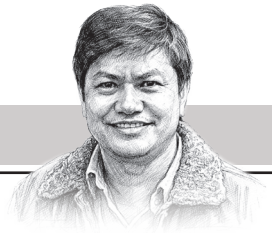

दाइ नं जितः बहनी हे फोन यानादीगु खः । न्हापा जिं फोन ल्ह्वने मफुत भिताः ई लिपा जक खंगुलिं जिं थौ लिबात फोन यायेमखुत कन्हे जक याये धकाः सुम्क च्वना । व हे बहनी आनां न्ह्यः वः थें च्वंबलय् जिं सुरेश दाइयात खना - का सुनिता जि वने न्हि । वयूकःया व न्हिला ख्वाः व सलं जि भसंग न्ह्यलं चाल । जि न्ह्यलय् वा ज्वलय् छुं धाये मफुत । जिं मनमनं बिचाः यानाः उखुन्हु तिनि सुरेश दाइ भाःगुलिं जिगु दिमागय् व हे खँ थाल का । जि सुरेश दाइ छेंय् भाःगु व दिं, बहनी लिबाक्क जूगु न्ह्यइपुगु खँल्हाबल्हा लुमंका देनाछ्वया । कन्हेखुन्हु सुथय् फेसबुक चायेकेवं जि सुरेश दाइया अवस्था चिन्ताजनक धैगु खना । जिगु मिखां ख्वबि हाल । सुरेश दाइया - "का सुनिता जि वने न्हि" या सः न्हायपनय् दित । जिं न्हापां राजेन्द्रयात मेसेज याना लिसः मवल । तेजयात याना व नं लिसः मवल । आः धाःसा जिगु मिखां ख्वबि हाल । जिं उदेन दाइयात हे फोन याना । तसकं थाकुक जिं न्यना - सुरेश दाइयात गथे च्वं । वयूकलं धयादिल - "सुरेश दाइ मन्त ।"

सुरेश दाइ मन्तया सलं जिं वयूकलं धयादीगु खँ तकं बांलाक न्यने मफुत । थःगु ख्वबियात दिके मफुसां जि ख्वःसः मवयूक वयूकःया खँ न्यनाच्वना वयूकलं धयादिल - थ्व खँ कनेत जिं म्हिगः फोन यानागु खः । आपासिनं मस्यूनि सुयातं धाये मतेनि । सुरेश दाइ मन्त धकाः स्यूसा जिं सुरेश दाइ मन्त दाये मफु । जि भन् हीमिहि चाल । मिखां ख्वबि बाःबाः वःसां सुयां न्ह्यःने ख्वये मफु । मिखा ह्याउँसे च्वंसां म्हुतुं खँग्वः पिकायेमफु ।

खः, सुरेश दाइयात श्रद्धान्जली देछाथाय् जि च्वने मफुत । वयूकःया न्ह्युख्वालं जि द्यने नं मफुत । वयूकलं जितः बियादीगु हःपाः व ग्वहालि वयूकः जिगु न्ह्यःने थौंतक छापा किपा जुया दनाच्वन । मृत्य सत्य खः धका थूसां वयूकःया मृत्युइ सत्यता लुइके थाकुल । वयूकःयात तःक्वमछिं कोरोना ल्वचं ज्वन । भदौ महिनाय् जिं फोन यानाबलय् वयूकलं धयादीगु खः - जितः हानं कोरोना जुल । थुगुसी तसकं थाकुल । थजाःगु इलय् नं वयूकःया ज्याया रफ्तारय् दिपाः मवः ।

सुरेश दाइ मदयेधुकाः सुजिव बज्राचार्य दाजुं च्वयादीगु 'सुरेशं जितः थःगु मृत्युइ साक्षी तयावन' ब्वनाः । सुरेश दाइयात कालं लित्तुलिनाच्वंगु मृत्ययया ई जुइवं त्याप्प ज्वनायंकुगु थें जुल । वयूकः थौं भीगु न्ह्यःने भी नाप मदु । तर वयूकःया आशा वयूकःया आत्मा नेपालभाषा न्हिपौ जुया भीगु न्ह्यःने दनाच्वंगु दनि । नेपालभाषा न्हिपौ दत्तले सुरेश दाइ भी नापसं दइ धैगु मनंतुना मिखा लःलः धायेका थौं जिं थ्व लेख च्वसें वयूकःया निर्वाण कामना यानाच्वना ।■

सुरेश किरणयात गुकथं म्हसिल

दिपक तुलाधर

जि पेशां पर्यटन व्यवसायी। तर नेवाःभाय् व संस्कृति संरक्षण यायेमाःगु खँय् नं जिगु यक्को चिउताः दु। जि थीथी नेवाःभाय्या पत्रिकाया ग्राहक जुइगु, ब्वनेगु अले नेवाः पत्रिकाय् विज्ञापन बीगु यानाच्वनाम्ह छम्ह व्यवसायी।

व इलय् जिं नियमित कथं ब्वनेगु छगू नेवाः पत्रिका मध्येय् 'विश्वभूमी' न्हिपौ नं खः। विश्वभूमी न्हिपतिइ थीथी बुखँ बाहेक नियमित पिहाँवइगु छगू च्वसू दु 'सुकि'। थ्व च्वसू साप न्ह्यैपु, उकें जिं नियमित ब्वनेगु याना। तर व सुनां च्वैगु धैगु मस्यू। सुकि धैम्ह सु धकाः नं मस्यू। तर सुकिया च्वसू ब्वनेगु मत्वःता। इलय्-ब्यलय् छकः निकः प्राविधिक कारणं सुकिया च्वसू पिमदनीबलय् चि मगाःगु तराकारी नयेथें जुइगु।

जि नेपालभाषाविद् वा साहित्यकार मखु, अथे हे छुं नं संस्थाया दुजः नं मखु। तर नेपालभाषाया भिंचितामि कथं जुइमाः सायद जितः थीथी नेवाः भाषिक ज्याभ्वलय् सःतेगु याः। ३५दँ ति न्ह्यःया खँ जुइ, विश्वभूमी न्हिपौया बुदिँ भ्वय्या ब्वनापौ जितः नं वल। बुदिँ भ्वय्या थाय् विश्वभूमी न्हिपौया हे ज्याकू दुगु केलत्वाःया छगू चुकय्। अन हे सुरेश किरण नाप परिचय जुल। सोभ्काम्ह वय्कः उलि नवाइम्हथें मच्वं, तर साप न्ह्यैपुक खँल्हायेमाःम्ह लाना च्वन, सुयातं नुगलय् मस्याक्क ख्याः याना च्वनेगु वयकःया बानी। उकिं वय्कः सकल नाप मिले जू।

विश्वभूमी न्हिपौया ब्वनामि जक जुयाच्वनाम्ह जिं छकः विश्वभूमी न्हिपतिइ समय सान्दर्भिक पौ छपु नं च्वया। जिं च्वयागु पौयात कयाः सुरेशजुं जितः तारिफ याना दिल। अले जितः झन् झन् च्वयेगु मन दयावल। छगू कथं वय्कलं जितः हःपाः हे बियादीगु खत। लिपा नं जिं बरोबर विश्वभुमिइ पौ च्वयेगु जुया वल। जिं च्वयागु पौया बारे नं बरोबर चर्चा जुइगु नं यात।

जि पर्यटक व्यवसायिया ल्याखं ट्राभल एजेन्सी चले यानाच्वनाम्ह। स्थानिय ग्राहक व पर्यटकतयूत लक्षित यानाः यँया दरबार मार्गय् छगू नेवाः रेस्तुराँ नं चायेका।

रेस्तुराँया नां भ्वयूर्छें। नेवाः रेस्तुराँ जूगुलिं नेवाः नसाया अलाबा नेवाः तजिलजि लिसे स्वापू दुगु थीथी गतिविधि नं जिमिसं याना। थ्व हे ल्याखं नं सुरेश किरण लिसे झनझन स्वापू क्वातुया वन।

जिं न्हाचः च्वय् च्वयार्थें जि छुं नं संस्थाया दुजः मखुसां जितः थीथी ज्याझ्वलय् सःतीगु याः। थ्वहे ल्याखं जितः नारायणगढय् जूगु नेवाः देय् दबूया ज्याझ्वलय् नं सःतल। उबलय् पद्मरत्न दाई, पद्मरत्न दाईया जहान, सुरेस किरण व जि प्यम्ह छगः हे गाडिइ वनागु। गाडी चले यानाम्ह जि। ३०दँति न्हय:या खँ, उबले छु कारण खः मसिल थाय् थासय् ताँ चुइका यंकूगुलिं बिदेशं वःगु बेलिब्रीज तया तःगु। सुरेश किरण थाय्थासय् बेलीब्रीजया बारे रिपोर्टिङ यायां कन्हे कुन्हू छगू समाचार हे दयेकूगु लुमंनि।

थीथी व्यवसाय यानाच्वनाम्ह जिं नेसं ११२३य् छगू नेवाः स्कुल चायेका। अंग्रेजीया जमानाय् नेवाः धकाः नां तयाः स्कुल चायेकेगु व इलय् हाथ्या थैं हे खः। जिं नेवाः स्कुल चायेके धाःगु खँ सीवं सुरेश किरण कृष्ण प्रजापति लिसे लयतायाः जिथाय् रिपोर्टिङ याः झाल। स्कुलया नां मोडर्न नेवाः इंगलिस स्कुल। स्कुल तयार मजूनिबलय् हे वयकलं स्कुलया बारे सकारात्मक ढंगं समाचार पिकया दिल। स्कुल चाले धुंकाः वयकः नाप झनझन स्वापू दया वन।

लिपा, जिं थीथी स्कुलय् नेवाःभाय् ब्वंकेमाः, नेवाःतयगु थीथी बस्तिइ नेवाः स्कुल चायेकेमाः धकाः लगे जुया। व हे ल्याखं नेसं ११२७ यू "नेवाः बस्ती नेवाः स्कुल अभियान" न्हयाका। थ्व हे अभियान अन्तर्गत थेच्वय् दक्कले न्हापां छगू नेवाः स्कुल चायेका, उकिया नां "थेच्व नेवाः इंगलिस स्कुल" खः। व इलय् नेवाः बस्ती नेवाः स्कुल अभियानया बुखँ थीथी मेडियाय् चर्चा जुल।

> "जिं नेवाः स्कुल चायेकै धाःगु खँ सीवं सुरेश किरण कृष्ण प्रजापति लिसे लयतायाः जिथाय् रिपोर्टिङ याः झाल। स्कुल तयार मजूनिबलय् है वयकलं स्कुलया बारे सकारात्मक ढंगं समाचार पिकया दिल। स्कुल चाले धुंकाः वयकः नाप झनझन स्वापू दया वन।"

व इलय् नं सुरेश किरणं अभियानया यक्को सकारात्मक समाचार जनताया दथुइ थ्यंकेत ग्वाहालि यानादिल।

सुरेश किरण लिसे भाषाया जक मखु थीथी विषयलय् नं खँ ब्याः। बिचाः मिले जू।

लिपांगु इलय्, तत्कालिन मेयर भाजु विद्या सुन्दर शाक्यया पालय् यैं महानगरपालिका दुनेया फुक्कं निजी व सरकारी स्कुलय् नेपालभाषा लागू यायेगु खँ जुल। व ज्याय् नं सुरेश किरणलिसे जिगु सहकार्य जुल। वयूकःया नेपालभाषा पाठ् यक्रम सम्बन्धि छुं खँ सहलह यायेमाःसा जितः फोन यानादी, अथे हे जिं नं छुं खँ सहलह यायेमालकि वयूकःयात फोन यायेगु।

अन्तय् वयूकः भाषा आयोगया दुजः जुयादीबलय् जिमिगु सहकार्य झनझन अप्वया वल। तर जिमिगु सहकार्य पू मवंनिबलय् हे भाषा आयोगया माननियया रूपय् वयकलं जिमित त्वःताः झाल। अपूर्णिय क्षति धाइगु खँग्वः वयकःया अवशानय् लागू जुल। छम्ह मूवंम्ह सल्लाहकारं त्वःता वन, साप म्हाइपुगु खँ जुल। वयूकः नापया सहकार्य सदांया लागि त्वाःदल, तर वयकःया लुमन्ति त्वाः मदःनि।■

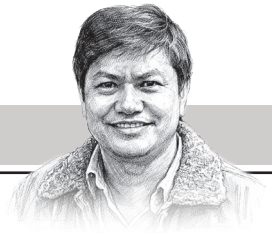

नच्चा चाम्ह कविया अन्तर्वार्ता

केशरत्न शाक्य

२०४८ साल। नेपालभाषा ख्यः यक्व सक्रिय। साहित्य गोष्ठिइ छगु भाषां स्वीन्यापु पीपु च्वसु दुहांवइगु। सच्छि मल्याक्क मनूत उपस्थित जुइगु।

राजेन्द्र स्थापितं छपु अन्तवार्ता ज्वनावल। "का, थ्य 'गथु' पत्रिकाय् छापे यायेगु का।" ख्वा दुपिं, नाँ जाःपिं सक्रिय साहित्यकारत वाल्ल दु। तर छम्ह उमेर नच्चाचाम्ह, ख्वालं ला भ्कन मचाचाम्ह कवि सुरेश किरण। उलि बय्बय् जुयाच्वम्ह नं मखु। जिं असहमति प्वंका।

'मखु ऽऽ छँ खँ मथुल का। भ्कीसं नाँ ख्वाः सिनियर, बय्वय् स्वया मखु, मनूया प्रतिमा स्वया वयात 'हाइलाइत' यायेमाः। थ्य मचायाके यक्व संभावना दु। भविष्य दु।' वं धाल।

"का, अय्सा छिं स्वया का!" जि फहिला।

सुरेशया अन्तर्वाता प्रतिभाशाली व्यक्तित्वया "ल्याखँ गथु स्वला-पौ पत्रिका ल्याः ११ ने.स. १११२ कछला (२०४८ साल असोज महिना) स पिदन। लिसें व हे ल्याखय् सगरमाथा गइपिं धनाढ्य विदेशी आरोहीपिं लिसें भरिया जुयावनीपिं बिचरा मजदूरतयेगु मार्मिक चित्रण यानातःगु चिनाखँ 'सगरमाथा जि वनेत वनागु खः, थ्यनेत मखू' नांया चिनाखँ छपु नं पिदन।

लिपा मचायेक हे सुरेशया चिनाखय् जिगु मिखा वन। व नच्चाचाम्ह कवि ला स्वस्वं स्वस्वं हे तधिक जुयावल। बैचारिक ल्याखँ बुद्ध साय्मि पाय्धिक जुयावल। प्रस्तुति व शैलीया ल्याखँ प्रतिसरा साय्मिया ब्वहलय् थ्यन। जितः अथे ताल विषयवस्तुया वौद्धिक विश्लेसन। विम्व प्रतीकया उचित थासय् प्रयोग। शब्द शब्दय् म्हितेगु पहः। शिष्ट, तर कठोर व्यङ्गात्मक संप्रेषण, आदिया हुनि लिपाँगु ईलय् जिगु मचाबुद्धि मचा खँकाम्ह व सुरेश किरण ला भ्कीगु भाषा ख्यलय् जक मखु नेपाली भाषाया काव्य ख्यलय् समेत ब्वये वहःम्ह प्रतिनिधी (न्त्यलुवा) कवि कथं पिलुवल।

लिस्सें समसामयिक राजनैतिक विषयस सचेत यायेगु ल्याखँ सभ्य भाषं तर थूं दिक्क

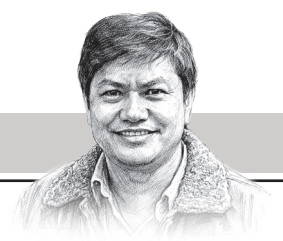

ध्याचू नकाः 'जनआस्था' लगायत थीथी राष्ट्रिय पत्रिकाय् निरन्तर च्वसू च्वयेगु यासेंलि ला वयागु च्वसुया 'फ्यान'त झन झन हे अप्वया वल। उकिमध्ये छम्ह जि नं जुया बिल।

लिपा २०५५ सालय् 'ल्वाप्पा' सफू पिहाँवल। जिं उगु सफूति निध्वः लाइन च्वया जिगु सफू झःझः धायेका विइत इनाप थाना। व थथे च्वयाबिल "मौलिक हास्यं जाःगु ब्यंग च्वइम्ह केशरत्न मभिंगु खँ जुल धाःसा थः हे सतीपिं मनुतयूत तकं मत्वतीम्ह च्वमि खः। वया पात्रय् थःनं वइला, वइला धका ग्या ग्यां ब्वनेमाः।"

२०५९ साल। चिनाखँ थपू यायेत 'लिजः', बाखँ थपूयायेत 'बाखँ दबू' दुथे, नेपालभाषा साहित्यया प्राचीन मौलिक विधा 'हास्यब्यंग' या थपू यायेत नं छगू संस्था दयेकेगु खँय् सहलह जुल। ने.सं.११२३ थिंलागाः तृतीया कुन्हु गणेशराम लाछिया नायःसुइ हृदयप्रसाद मिश्र, आशाकाजी थकू, महन्तलाल मल्ल, अन्नपूर्णेश्वरी श्रेष्ठ, केदार सितु, लक्ष्मीकुमार महर्जन, निर्मल बज्राचार्य, सुरेश किरण व जि दुगु 'ख्यालिगुलु गुथि' स्वनेगु ज्या जुल। उकि सुरेश 'प्रवक्ता' जुल। उवसांनिसें नीस्वदँतक (अन्तिम मुँज्या २०८२ साल श्रावण १६ गते शुक्रवार) गुकी हृदयप्रसादया नायःसुइ गुथिया न्हुधाः जूग व उकि आः भाषा आयेगया माननीय दुजः जुइ धुकुगुलिं साविक 'प्रवक्ता' जुइमज्युगुलिं सल्लाहकारया ल्याखँ ल्ययागु खःसां तकं त्वःमफीक हरेक मिटीङ्गय् नाप लाना।

प्रत्येक मिटीङ्गय् व ज्याभ्वलय् 'लिमला' या बावजूद नं त्वमफीक वयेगु कठिन परिस्थिती नं सतीकं विश्लेषण यायेगु, व्यवस्थापकीय ज्याय् सक्रिय जुइगु जक मखु भाला कयागु ज्या न्ह्याथ्ये याना सां पूवंकेगु वया ज्या यायेगु शैली न्ह्यथनेवहगु विशेषता कथं जिं कया। उकिं ला मिश्र बाज्यां पटक पटक धाइगु 'सुरेश मन्तकिला जिगु जव ल्हाः हे त्वधु थें जुइगु।'

वया जीन्दगी मगाः मचाः व दुःखया खानी हे दु खनि ऽऽ! तर न्ह्यावलें वास्यावास्या न्हिला ख्या यायेगु वया बानी जिगु लागि धकीं जुल। नीजी जीवनय् न्ह्याक्व हे भूखाय ब्वःसां माँ मायु, सजातीय स्वाभिमान व नेपालभाषा साहित्य धिसिलाकेगु ज्याय् छति हे कु-मचासे ज्यूताभर निरन्तर लगेजुइ फ्रागु वया 'इमान्दारिता व सक्रियता'। सुयातं नुगलयू मस्याकूसे छति हे तःधं छु मजूसे सकलेनाप घुलमिल जुइफ्रागु वया नम्र स्वभाव / अले, भाषिक सामाजिक राजनैतिक सचेतना थनेगु भ्वलय् कविता ख्यालः च्वसु न्वचू थीथी बिधाय् थःत न्ह्यब्वय् फ्रागु व फुक्कं धैयें विधाय् सफल जुइफ्रागु वया वहुमुखी 'बौद्धिक प्रतिभा'।

सुरेश किरणया थ्व हे प्रेरणादायी व्यतित्वयात झीगु भाषाख्यलं शताब्दियौं तक लुमंका च्वनी, लुमंका हे च्वनी।■

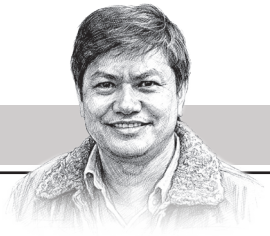

स्मृतिमा समर्पित एक उज्यालो कलम

भिक्षु कोण्डन्य

नेपालको पत्रकारिता, भाषा आन्दोलन र बौद्धिक चेतनाको इतिहासमा आफ्नो अलग पहिचान स्थापित गर्न सफल एक समर्पित, निर्भीक र सृजनशील व्यक्तित्व–सुरेशकिरण मानन्धर–आज भौतिक रूपमा हामीबीच रहनुहुन्न। तर उहाँका शब्दहरू, विचारहरू र कर्मका उज्याला छापहरू समयको प्रवाहसँगै अझ प्रखर हुँदै रहनेछन्।

पत्रकारितासँगै जोडिएको आत्मीय यात्राको आरम्भलाई स्मरण गर्दा वि.सं. २०४६ सालको जनआन्दोलनताका नेपाल भाषाको साप्ताहिक **ईनाप**बाट सुरु भएको मेरो पाठकीय यात्रा क्रमशः सन्ध्याकालीन दैनिक विश्वभूमि, न्हूगु विश्वभूमि, सन्ध्या टाइम्स हुँदै आजको नेपाल भाषा टाइम्ससम्म आइपुग्दा, म एक साधारण पाठक मात्र नभई चेतनाको यात्रामा सहभागी बन्दै गएको थिएँ। यही यात्राको सिलसिलामा पत्रकार सुरेशकिरण मानन्धरसँग परिचय भयो, र त्यो परिचय समयसँगै गहिरो आत्मीय सम्बन्धमा रूपान्तरित हुँदै गयो।

तीन दशकअघि मेरा गुरुवर, श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविर–जो तत्कालीन राष्ट्रिय सभाका सदस्यसमेत हुनुहुन्थ्यो–उहाँका लेख-रचनाहरू "**दृष्टि साप्ताहिक**"मा नियमित रूपमा पढ्ने बानी थियो। पछि वि.सं. २०५१ फागुन २४ गते "**जनआस्था साप्ताहिक**" सुरु भएपछि उहाँका स्तम्भहरू दीर्घकालसम्म प्रकाशित भइरहे। त्यही जनआस्थामा सुरुवातदेखि निरन्तर प्रकाशित "**शहरभित्र**" स्तम्भमार्फत् उदाएका "**सु कि**" (सुरेशकिरण मानन्धर) का छोटा, तर अत्यन्त गहिरा, सारगर्भित र समयसापेक्ष व्यंग्यात्मक लेखहरू नियमित रूपमा पढ्ने अवसर पाइन्थ्यो। उहाँका लेखहरूले नेपाली समाज, राजनीति र संस्कृतिका जटिल यथार्थलाई अत्यन्त प्रभावकारी ढंगले उजागर गर्थे। ती व्यंग्यहरू केवल मनोरञ्जनका लागि थिएनन्–ती चेतना जगाउने, सोच बदल्ने र परिवर्तनतर्फ डोऱ्याउने शक्तिशाली माध्यम थिए। पछि भाषा आयोगका माननीय सदस्य भइसकेपछि पनि उही धार, उही निर्भीकता र उही स्पष्ट दृष्टिकोणका साथ "सिंहराज" नामबाट प्रकाशित उहाँका लेखहरू पढ्न पाउनु निरन्तर प्रेरणादायी अनुभव रह्यो।

आनन्दकुटी विहारदेखि साहित्यिक सहयात्रासम्मको स्मरण गर्दा वि.सं. २०४८

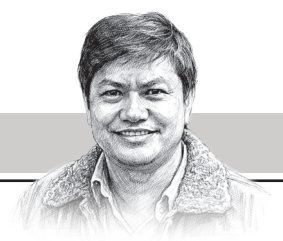

सालतिर म आनन्दकुटी विहारमा रहँदा, दिवंगत आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरद्वारा संकलित शब्दकोषलाई पालि-नेपालभाषा-नेपाली शब्दकोषको संक्षिप्त सम्पादनको जिम्मेवारी पाउनुभएका नेपाल भाषा क्षेत्रमा ख्यातिप्राप्त साहित्यकार एवं भाषाविद् ईश्वरानन्द श्रेष्ठाचार्यसँग भेट भएपछि मेरो साहित्यिक तथा बौद्धिक दायरा अझ फराकिलो बन्दै गयो। यसै क्रममा "**वं धाल जिं च्वया**" स्तम्भअन्तर्गत प्रत्येक शुक्रवार "**चसाय्मी क्वंदनी**" शीर्षकमा मेरा शृंखलाबद्ध लेखहरू प्रकाशित हुन थाले। यही सन्दर्भमा मल्ल के. सुन्दर र सुरेशकिरण मानन्धरसँग चिनजानमा थप आत्मीयता र सौहार्द्रता जोडिँदै गयो।

बौद्ध मासिक "**आनन्दभूमि**" र "**धर्मकीर्ति**" मा "**कोण्डन्य संघाराम**" नामबाट कहिलेकाहीँ लेख प्रकाशित हुन थालेपछि सुरेशकिरण मानन्धरसँगको सम्बन्ध अझ सुदृढ बन्यो। गुरुवर भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, यसरी नै भिक्षु सुदर्शन महास्थविरको सन्दर्भमा भेटघाट भइरहन्थ्यो, र भेट हुँदा सधैं "सुरेश दाइ" भनेर सम्बोधन गर्ने आत्मीयता स्वाभाविक रूपमा विकसित भएको थियो। यसैबीच संवाद, सहकार्य र साझा दृष्टिको निरन्तरतासँगै उहाँसँग नेपाल भाषा, सञ्चार, बुद्धधर्म तथा विहारसम्बद्ध समसामयिक र कहिलेकाहीँ विवादित विषयहरूमा समेत हामीबीच व्यक्तिगत वा सामूहिक रूपमा–कहिले विहारमा, कहिले टेलिफोनमार्फत–सधैं सौहार्द्रपूर्ण, गहन र सार्थक संवाद हुने गर्थ्यो।

बुद्ध जन्मभूमि राष्ट्र नेपालमा बुद्धको जीवनदर्शन, इतिहास, संस्कृति तथा बौद्ध साहित्यलाई पत्रकारितामार्फत\ जनमानसमा पुऱ्याउनु अनिवार्य छ भन्ने "सुरेश दाइ"को दृढ मान्यता थियो। जनतालाई सुसूचित तुल्याउने कार्यमा तदारुकता अपनाउनु पर्छ भन्ने उहाँको सोच केवल विचारमा सीमित रहेन–उहाँले त्यसलाई व्यवहारमा रूपान्तरण गर्नुभयो। "**सन्ध्या टाइम्स**" देखि "**नेपाल भाषा टाइम्स**" सम्म निरन्तर रूपमा बुद्धजयन्ती विशेषांक प्रकाशन गर्नु, प्रत्येक बुधबार बुद्धशिक्षासम्बन्धी लेख-रचना प्रकाशन गर्ने परम्परा बसाल्नु–यी सबै उहाँका सक्रिय पहलका प्रतिफल हुन्। उहाँको सदाशयताका कारण नयाँ लेखक-लेखिकाहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने वातावरण सिर्जना भयो। बुद्धशिक्षासम्बन्धी लेखन गर्नेहरूका लागि एउटा सशक्त मञ्च उपलब्ध भयो। नवप्रतिभाहरूलाई उजागर हुने अवसर प्राप्त भयो। त्यति मात्र होइन, उहाँले बौद्ध संस्थाहरूसँग सहकार्य गर्दै लेखन प्रशिक्षण कार्यक्रमहरू पटक-पटक सञ्चालन गर्नुभयो, जसले नयाँ पुस्तालाई सिर्जनात्मक अभिव्यक्तितर्फ उन्मुख गरायो।

समावेशी दृष्टि र सामाजिक रूपान्तरणमा समेत "सुरेश दाइ" को महत्वपूर्ण योगदान रहेको थियो। बहुजातीय, बहुभाषिक र बहुसांस्कृतिक नेपालको मर्मअनुरूप जनजाति

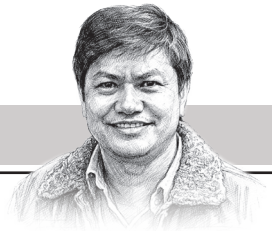

सम्बद्ध समसामयिक मुद्दाहरू उठाउनुका साथै विशेषतः नेवार समुदायको जीवनसँग सम्बद्ध आवाजलाई बुलन्द गर्ने कार्यमा सुरेशकिरण मानन्धर निरन्तर सक्रिय रहनुभयो। वि.सं. २०५५ सालमा युवा बौद्ध समूहको सहकार्यमा सन्ध्या टाइम्स दैनिकको प्रत्येक बुधबार प्रकाशित "**सम्यक् चिन्तन**" परिशिष्टांकले बुद्धशिक्षाको प्रचार-प्रसार मात्र गरेन, नवप्रतिभाहरूलाई लेखनको महत्वपूर्ण मञ्च पनि प्रदान गऱ्यो। एक वर्षभन्दा बढी निरन्तर प्रकाशित यस परिशिष्टांकले समाजमा सकारात्मक सन्देश प्रवाह गऱ्यो। यही क्रममा मलाई "**दीघनिकाय**" र "**मज्झिमनिकाय**"लाई संक्षिप्त रूपमा लेख्ने अवसर प्राप्त भयो, जसको संकलनस्वरूप "**संक्षिप्त दीघनिकाय व मज्झिमनिकाय**" पुस्तक प्रकाशन गर्ने अवसर प्राप्त हुनु मेरो लागि अविस्मरणीय उपलब्धि हो।

यसरी नै "सुरेश दाइ" को इतिहास संरक्षण र व्यक्तित्वको सम्मानमा विशिष्ट भूमिका रहेको छ। नेपालका प्रथम संघमहानायक भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरको देहावसानको समाचार सम्प्रेषणपछि मेरो स्मरणमा रहेका द्वितीय संघनायक भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविर, तृतीय संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर, चौथो संघनायक भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, पाँचौं संघनायक भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर, छैटौं संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, संघउपनायक आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर, सातौं संघनायक भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविर, अनागारिका मागुणवती, अनागारिका धम्मवती, अनागारिका कमलालगायत व्यक्तित्वहरूको सार्वजनिक अभिनन्दनसम्बन्धी विशेष परिशिष्टांक प्रकाशन गर्ने कार्यमा सुरेशकिरण मानन्धरको योगदान अत्यन्त महत्वपूर्ण रह्यो।

त्यसैगरी दिवंगत भइसकेका दुतीय संघनायक भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविर, तृतीय संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर, भिक्षु सुदर्शन महास्थविर, चौथौ संघनायक भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, पाँचौं संघनायक भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर, संघउपनायक आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर, अनागारिका कमला, अनागारिका मागुणवती, छैठौं संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, सातौं संघनायक भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविर, महादानी दाता द्रव्यमान सिंह (भाइराजा साहुजी), दानी दाता लक्ष्मीदास मानन्धरलगायत विशिष्ट व्यक्तित्वहरूको योगदानलाई कदर गर्दै विशेषांक प्रकाशन गर्नु सुरेशकिरण मानन्धरकाको इतिहासप्रतिको गहिरो सम्मान र प्रतिबद्धताको प्रमाण हो। यस क्रममा भएका सहकार्यहरूले मलाई पनि धेरै सिक्ने अवसर प्रदान गरे–उहाँको लगनशीलता र मिहिनेत वास्तवमै प्रेरणादायी थियो।

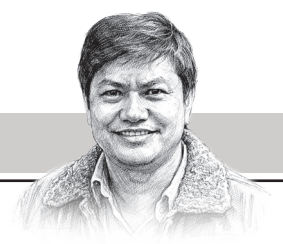

सन्तुलित, सौम्य र जिम्मेवार पत्रकारिता धर्म निर्वाह गर्नु जो पत्रकारको प्रमुख धर्म हो। समाचार सम्प्रेषणका क्रममा कहिलेकाहीँ विवादास्पद विषयहरूमा समेत सुरेशकिरण मानन्धरले अत्यन्त सन्तुलित र रचनात्मक भूमिका निर्वाह गर्नुहुन्थ्यो। भिक्षु सुदर्शन महास्थविरको देहावसानपछि समसामयिक बौद्ध गतिविधि तथा विवादसम्बन्धी विषयमा तथ्य बुझ्न उहाँ निरन्तर सम्पर्कमा रहनुहुन्थ्यो। वस्तुस्थिति अवगत गराउँदा उहाँले पत्रकारिता धर्मलाई निष्पक्ष र जिम्मेवार रूपमा निर्वाह गर्नुहुन्थ्यो। गरमागर्मी परिस्थितिलाई समेत सौम्यता, संयमता र समन्वयका साथ समाधानतर्फ लैजान सक्ने उहाँको क्षमता अद्वितीय थियो–यो उहाँको अन्तर्निहित मानवीय गुण थियो।

वि.सं. २०८२ फागुन २५ गते–अझ सृजनात्मक उचाइमा पुगेकै बेला–होनहार, सहृदयी र ख्यातिप्राप्त पत्रकार सुरेशकिरण मानन्धरले यस संसारबाट बिदा लिनुभयो। असमयमै अस्ताएको उज्यालो प्रतिभाका धनी, उहाँको असामयिक निधनले पत्रकारिता, भाषा आन्दोलन र बौद्धिक क्षेत्रलाई गहिरो शोकमा डुबाएको छ। उहाँ केवल एक पत्रकार मात्र हुनुहुन्थेन–उहाँ एक विचार, एक चेतना र एक प्रेरणा हुनुहुन्थ्यो। उहाँ मिलनसार, उदार, सहृदयी र कर्मप्रति समर्पित व्यक्तित्वका धनी हुनुहुन्थ्यो। उहाँको निधनको खबरले मन स्तब्ध बनेको छ–जस्तो कुनै अविश्वसनीय सपना अचानक यथार्थमा परिणत भएको अनुभूति।

जीवनमा अनित्यताको बोध र अमिट कर्मको सन्देश छाइरहन्छ, कलकल धाराप्रवाह नदीनालाजस्तै बगिरहन्छ। यतिबेला बुद्धको वाणी मानसपटलमा गुन्जिरहेको छ– "**ध्रुवं मे मरणं, अध्रुवं मे जीवितं**" अर्थात् जीवन अनिश्चित छ, मृत्यु निश्चित छ। मृत्यु कहिले, कसरी आउँछ–कसैलाई थाहा हुँदैन। न त यसले नाम, दाम, प्रतिष्ठा वा उमेरको प्रतीक्षा गर्छ।

सुरेशकिरण मानन्धरको असामयिक निधनले हामी सबैलाई जीवनको यथार्थबारे पुनर्विचार गर्न बाध्य पारेको छ। तर यो पनि सत्य हो–संसार अनित्य भए पनि सत्य, समर्पण र सद्कर्मका पदचिन्हहरू कहिल्यै मेटिँदैनन्। उहाँले समाज, भाषा र संस्कृतिका लागि गरेका कार्यहरू सधैं प्रेरणाको स्रोत बनिरहनेछन्।

अन्तमा, मैत्रीसहगत चित्तले अनित्यानुपश्यिक भई सुरेशकिरण मानन्धरप्रति हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु। उहाँको योगदानप्रति गहिरो कृतज्ञता व्यक्त गर्दै उहाँको सुगतिसहित निर्वाणको कामना गर्दछु। उहाँका आदर्श, विचार र कर्मले सधैं हामीलाई मार्गदर्शन गरिरहून्–यही मैत्रीकामना।●

॥ निब्बानस्स पच्चयो होतु ॥

अन्तर्मुखी सुरेशको सादगीपनसँग जोडिएको थोत्रो मोटरसाइकल

मोहन बास्तोला

नाम सुरेश मानन्धर भए पनि उहाँका विभिन्न लेखहरू सुरेश किरण नामबाट प्रकाशित हुने गर्थे। त्यसैले मैले धेरै अघिदेखि सुन्दै आएको नाम हो सुरेश किरण। जनआस्थामा 'सहरभित्र' शिर्षकमा उहाँको व्यंग्य छापिन्थ्यो। म जनआस्थाको नियमित पाठक भएका कारण पनि प्रायः उहाँको त्यो 'कोलम' पढ्ने गर्थे। कान्तिपुर दैनिकलगायतका मूलधारका सञ्चार माध्ययममा पनि उहाँका विशेष गरेर नेवाः संस्कृति र सम्पदासँग सम्बन्धित लेखहरू छापिएका हुन्थे। सरल भाषामा छापिने उहाँका ती लेखहरूको म नियमित पाठक नै थिए।

यद्यपि, उहाँसँग भेट भने भएको थिएन। तर, संयोग कस्तो भने काठमाडौं महानगरपालिकामा २०७४ सालको निर्वाचनबाट विद्यासुन्दर शाक्य मेयरमा निर्वाचित भएपछि मैले उहाँको सचिवालयमा बसेर काम गर्ने अवसर पाएको थिएँ। उहाँ मेयर निर्वाचित भएपछि पनि केही महिना भने मैले त्यहाँ नियुक्ति नलिई काममा मात्रै सहयोग गरिरहेको थिएँ। पछि सहरी योजना आयोग (सीपीसी) मा सहायक विज्ञका रूपमा जिम्मेवारी लिएर काम गर्ने भन्ने भयो। सहरी योजना आयोगमा एउटा राम्रो टिम बनाएर काम गर्ने तत्कालिन मेयरज्युको योजना अनुसार नै त्यो टिमको खोजी भैरहेको थिए।

एकदिन टुप्लुक्क सुरेश किरण थापाथलीमा भर्खरै सुरु गरेको सहरी योजना आयोगको कार्यालयमा देखा पर्नुभयो। धेरै लेख पढेको, उहाँबाट प्रभावित भएको तर कहिल्यै भेट नभएको व्यक्ति टुप्लुक्क आफू अघि भेट्दा रमाइलो अनुभूति भयो। कहिल्यै प्रत्यक्ष नदेखेको व्यक्ति भए पनि उहाँलाई चिन्न मलाई कुनै मुस्किल परेन्। मैले विश्वस्थ हुँदै 'तपाईं सुरेश किरण हो ?' भनेर प्रश्न गर्दा उहाँ मुसुक्क मुस्कुराउनु भयो र भन्नुभयो- 'हो'। त्यतिबेलासम्म पनि उहाँ केही सामान्य भेटघाटका लागि आउनु भएको होला भन्ने लागेको थियो। तर, होइन रहेछ। हामी सँगै एउटै टिममा बसेर काम गर्ने भन्ने जानकारी पाएपछि मलाई त्यतिबेला धेरै खुशी लागेको थियो।

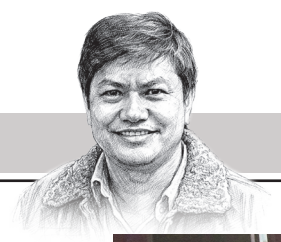

महानगरपालिकाले भाडामा लिएको एउटा घरको सिरानको तलामा मिडिया हेर्ने गरी म, श्याम स्मृत र उहाँ बस्ने भनेर तीन ओटा कुर्सी टेवलु, दराज, टेलिफोन सबैको व्यवस्था भएपछि मलाई एक किसिमको ढुक्क भएको थियो। नेपालभाषा, संस्कृतिबारे धेरै जानकारी नभएको मलाई सुरेश किरण जस्तो भाषा विज्ञ र श्याम स्मृत जस्तो पत्रकारिता क्षेत्रमा लामो अनुभव बटुल्नु भएका व्यक्तिसँग काम गर्दा धेरै सिक्ने अवसर पनि मिल्छ भन्नेमा ढुक्क थिएँ।

श्याम स्मृतसँग पुरानो चिनजान भए पनि सुरेश किरणसँग मेरो भेट नै पहिलो थियो। केही दिन त मलाई उहाँसँग घुलमिल हुन निकै अप्ठ्यारो लाग्यो। म बोलिरहनु पर्ने मान्छ, उहाँ तौलिएर मात्रै बोल्ने। केही समय साँच्चिकै धेरै अप्ठ्यारो भयो।

सायद मेरो बर्हिमुखी स्वाभावका सामू उहाँको अन्तर्मुखी स्वाभावले हार खाएर होला उहाँ पनि विस्तारै खुल्न थाल्नुभयो। मलाई चाँहि उहाँसँगको संगत साथी-भाईको जस्तो होइन गुरु-चेलाको जस्तो लाग्थ्यो।

म भन्दा उमेरले १०-१२ वर्ष जेठो भए पनि हामी एउटै कार्यालयको एउटै कोठामा र एउटै जिम्मेवारीमा काम गर्ने भएकाले पनि त्यहाँ उमेरको हदबन्दी केही भएन।

प्रायः हँसिलो चेहरामा देखिने उहाँसँग सहरी योजना आयोगमा करीब चार वर्ष र त्यसपछि पनि झण्डै डेढ वर्ष सँगसँगै काम गर्ने अवसर मिल्यो।

पञ्चायतकालीन समयमा नेपाल भाषाको इनाप साप्ताहिकबाट पत्रकारिता

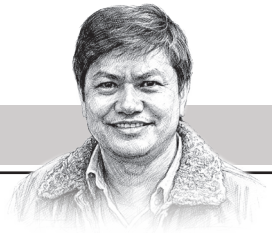

क्षेत्रमा प्रवेश गर्नुएका र 'नेपालभाषा टाइम्स'को सम्पादकका रूपमा करीब अढाई दशक बढी काम गर्नुभएका सुरेशसँगको संगत मेरा लागि पनि केही सिक्ने विश्वविद्यलय पनि थियो।

अझ नेपालभाषा र नेपाल संवत्सँगै संस्कृतिबारे लामो समयदेखि लेख्दै आउनु भएका नेपालभाषाका आधुनिक कवि सुरेश सरल भाषामा भन्ने हो भने 'फलेको बृक्षको हाँगा नझुकेको कहाँ छ र' भन्ने कविता जस्तै हुनुहुन्थ्यो।

सहरी योजना आयोगमा काम गर्दा उँपिया जस्तो फड्किरहने म र बसेका ठाउँमा अध्ययन, अनुसन्धानका लागि घोत्लिरहने उहाँको स्वाभाव बिल्कुल नमिल्ने खालको जस्तो हुन्थ्यो। तर, बिचमा श्याम स्मृतले पनि सीपीसी छाडेपछि हामी दुई जना मात्रै भयौं।

समाचार संप्रेषणका काममा म बढी व्यस्त हुन्थे भने उहाँचाँहि अध्ययन अनुसन्धानमा बढी व्यस्त हुनुहुन्थ्यो।

मलाई उहाँ यति धेरै भरपर्दो लाग्थ्यो कि कुनै पनि समाचार एक पटक उहाँलाई देखाएपछि र उहाँले हेरेपछि ठिक छ भन्ने हुन्थ्यो।

अलिकति समय निस्कियो भने पनि अध्ययनमा घोत्लिने उहाँको ज्ञानको दायर यति फराकिलो थियो कि केही विषय बस्तुबारे जानकारी भएन भने उहाँलाई सोध्नु भनेको कुनै शब्द नआएपछि शब्दकोष पल्टाए जस्तै हुन्थ्यो। उहाँले फ्याट्ट जवाफ दिनुहुन्थ्यो।

मान्छेहरू स्वार्थी हुन्छन्। लोभ, मोह, इर्ष्या, डाहाले भरिएका हुन्छन्। तर, उहाँ एउटा यस्तो अपवाद हुनुहुन्थ्यो। मलाई लाग्थ्यो स्वार्थ, इर्ष्या भन्ने शब्द उहाँको जीवनमा कहिल्यै देखिएन। मेरो लामो संगतले पनि त्यहि भन्छ।

उहाँ कतिसम्म सादगी हुनुहुन्थ्यो भन्ने एउटा विम्ब हो, उहाँले चढ्ने गरेको मोटरसाइकल। उहाँ भाषा आयोगको सदस्य हुँदा पनि त्यति एकछिन कुदाउँदा स्टार्ट बन्द हुने मोटरसाइकल चढेर हिँड्नु हुन्थ्यो। म बेला बखत उहाँको सामूमै भन्ने गर्थे- 'तपाईबाट प्रभावित हुनुमा यो यो तपाईंको सादगीपन प्रमुख कारण हो' त्यसो भन्दा उहाँ मन्दमुस्कान छाड्नुहुन्थ्यो। थप प्रतिक्रिया अँह।

उहाँमा व्यंग्य चेत कति थियो भन्ने कुरा हरेक हप्ता जनआस्थामा प्रकाशित हुने 'सहर भित्र' हेरे पुग्छ। उहाँका हरेक व्यंग्यहरू मर्म मै प्रहार गर्ने खालका चोटिला हुन्थे।

उहाँका धेरै व्यङ्ग्यहरू चोटिला हुन्थे।

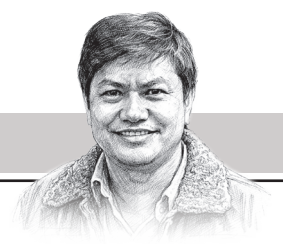

यहाँ उहाँले 'प्रेम दिवसको विदा खै' शिर्षकमा लेखेको एउटा व्यङ्ग्य प्रस्तुत गरेको छु।

सरकारले जनयुद्ध दिवसको बिदा दियो तर, प्रेम दिवसको बिदा भने दिएन। जनयुद्ध दिवसको ठीक भोलिपल्टै प्रेम दिवस थियो। अर्थात् भ्यालेन्टाइन्स डे। तर, सरकारले भ्यालेन्टाइन्स डेको उपलक्ष्यमा कुनै बिदा दिएन। आधा दिनको समेत बिदा दिएन। नाम भ्यालेन्टाइन्स डे भए पनि मूलतः त्यो त प्रेम दिवस हो। तर, सरकारले प्रेम दिवसमा बिदा दिएन।

मानिसहरूले बिना बिदा नै प्रेम दिवस मनाउनुपर्‍यो। बिदा दिनु कुनै गाह्रो काम त थिएन। निर्णय गर्‍यो, सकियो। पृथ्वी दिवसमा बिदा, जनयुद्ध दिवसमा बिदा। यति बिदा दिएपछि अब प्रेम दिवसमा पनि कसो बिदा नदेला भन्ने मनमा लागेको थियो। तर अहँ... दिएन।

वास्तवमा सरकार कति हिंसात्मक रहेछ भन्ने कुरा यसले पनि देखाउँछ। युद्धको दिवसमा बिदा दियो, प्रेमको दिवसमा बिदा दिएन। युद्ध गर्नलाई बिदा छ, प्रेम गर्नलाई बिदा छैन। अनि देशमा हत्या, हिंसा, घृणा, मारकाट, हानाहान नभए के हुन्छ त ? प्रेम गर्नलाई बिदा दिए पो प्रेम, त्याग, समर्पण, माया, ममता, भाइचाराजस्ता क्रियाकलाप हुन्थ्यो।

युद्ध मनाउन बिदा दियो, यातायात व्यवसायीले बालाजुमा युद्ध मनाइहाल्यो। कति तोडफोड, आगजनी भयो देख्नुभयो होला नि! युद्ध गर्न बिदा दिएपछि त्यसको नतिजा योभन्दा बेसी अरू के होला ?

जुन देशमा युद्ध गर्नलाई बिदा छ तर प्रेम गर्नलाई बिदा छैन, त्यो देशमा कसरी शान्ति आओस् हँ ?'

यस्ले पनि थाहा हुन्छ कि उहाँ भाषा, संस्कृति र सम्पदाका क्षेत्रमा मात्रै होइन व्यंग्यमा पनि काबिल हुनुहुन्थ्यो।

उहाँ जस्तो असल साथीले यति छिट्टै छाडेर जानुहोला भन्ने मैले ठानेको थिएन। तर, २०८२ सालको फागुन अन्तिम हप्तामा उहाँ ५९ वर्षको उमेरमै हृदयघातका कारण अस्ताउनुभयो। यद्यपि, उहाँ मरेर गए पनि उहाँको स्वाभिमान, उहाँको योगदान कालजयी बनेर बस्ने छ।

■

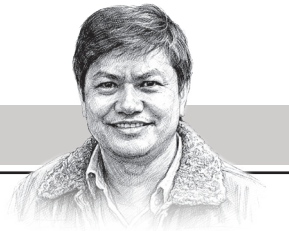

पत्रकार शुरेशकिरणया लुमन्तिइ निगू शब्द

डा. माणिकरत्न शाक्य

नेपालभाषाया प्रतिष्ठित पत्रकार लिसें नेपालभाषा संस्कृति संरक्षण प्रति समर्पित साधक सुरेश किरण मानन्धरजुया असामयिक दीवंगत जूगु खँ सामाजिक सञ्जाल पाखे न्यनाः तसकं दुःख ताल। थौंकन्हय् जि बुद्ध जन्मभूमि लुम्बिनीइ स्थापित लुम्बिनी बौद्ध विश्वविद्यालयय् ज्या यायेगु जूगुलिं वयूकः मदुगु इलय् प्रत्यक्ष उपस्थित जुयाः अन्तिम श्रद्धाञ्जली प्वंकःवये ला मफुत। वयूकःया दाहसंस्कार जूगु नं जिं फेसबुकय् पासापिसं तयातःगु पोष्ट मार्फत हे खंकाः। थौं थ्व हे लेख मार्फत नेपालभाषा नापनापं नेपाली भाषा क्षेत्रय् नं दुनुगलं निसें योगदान यानादीम्ह दीवंगत सुरेश किरणजु प्रति श्रदाञ्जली देछासें वयूकःया सपरिवार प्रति हार्दिक समवेदना प्वंकाच्वना।

सुरेश किरणजुया नामय् पिथनेत्यंगु लुमन्ति सफूतिइ वयूकःया स्मरण स्वरूप निगू शब्द च्वयेगु ह्वःताः सुरेन्द्र दाई मार्फत प्राप्त जुल। शायद सुरेन्द्र दाई नं धयामदीगु जूसा जिं थ्व लुमन्ति सफू पिथनेत्यंगु सी नं मखु जुइ। उकी वयूकःयात नं सुभाय् देछासे थ्व निगू शब्द च्वये खंगु अहोभाग्य तायेकाच्वना।

जिगु सुरेश किरणजु नाप प्रत्यक्ष सहकार्य सीमित जूसां छगू इलय् जि वयूकःनाप क्वातुगु सम्बन्ध दु। उकियात हे लुमंका छुं स्मरणीय खँ च्वयेगु कुतः यानाच्वना।

सुरेश किरणयात जिं न्हापां नापलानागु लगभग स्वीदँ ति न्ह्यः खः। उबलय् जिं नेपालभाषाया स्नातकोत्तर तहया विद्यार्थी नापं लोटस रिसर्च सेन्टर नापं आवद्ध जुयाच्वनागु ई खः। लोटस रिसर्च सेन्टरं नेपालमण्डलया बौद्ध संस्कृति सम्मेलनया आयोजना याःगु इलय् व ज्याभ्वः बारे नेपालभाषां च्वयेगु व समाचार पिकायेगु भ्वलय् जिं सुरेशजि यात नाप लाःवनागु खः। उबलय् वयूकः विश्वभूमि प्रत्रिकाया सम्पादक थें च्वं। उबलय् वयूकःनाप नेपालमण्डलया परिभाषा, उकिया भौगोलिक तथा सांस्कृतिक सीमा निर्धारण आदि विषयस विचार विमर्श यायेगु अवसर प्राप्त जुल। अथेहे नेपालभाषा

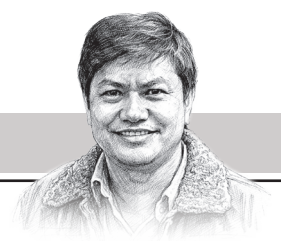

> “वय्कःया रहनसहन, भेषभूषाय् नं गुबलें हे तलक भदक झकि झकाउ मखना । गुबलें गुबलें ला मतिइ नं लुइगु, थथे साधारण कथं च्वनाः हे थुलिं बांलाक नेपालभाषाया पत्रिकाय् ज्या यानादिल धाःसा वय्कःयात छगू विशेष सुविधा सम्पन्न उपकरण यूक्त थाय् बियाः ज्या याके फूगु जूसा गुलि अप्वः ज्या याइगु जुइ ?”

व नेवाः संस्कृतिया आधारय् नं नेपालमण्डलया विश्लेषण जुइमाः धकाः वय्कलं बियादीगु सुझाब तर्कयुक्त एवं बौद्धिक चिन्तन तथा गहनतम बौद्धिक विश्लेषण जूगु जिं तायेका ।

थनं लिपा सुरेश नाप जिगु नापलायेगु यक्व जुल । नेपालभाषाया स्नातकोत्तर तह ब्वनेगु झ्वलय्, नेपालभाषां लेखत च्वयेगुली नं सक्रिय जुया । थुगु इलय् वय्कः नापया सम्पर्क यक्व जुल । विशेष यानाः बौद्ध संस्कृति, सभ्यता व नेपालभाषा, भाषा विज्ञान सम्बन्धी लेखत च्वयेगु जिगु विधा खः । यलया पञ्चदान, सम्यक दान, गंप्याखं, गुंला धर्म, स्वन्ति नखः, दिशी पूजा, वसुन्धरा पूजा, यलया विहार, अष्टमी व्रत, व भाषाविज्ञान आदि विषयस जिं च्वयागु लेखत ‘विश्वभूमि’ व ‘सन्ध्या टाइम्स’ पत्रिकाय प्रकाशन जूगु दु । थ्व लेखत प्रकाशनया झ्वलय् जिगु सहलह, सम्वाद सुरेशजु नाप यक्व जुल । गुबलें प्रत्यक्ष नाप लानाःसा गुबलें टेलिफोनं लेख प्रकाशन एवं सम्पादन सम्बन्धी यक्व खँ जुल । गुबले नं लेखयात अस्वीकार मयासे आवश्यक सुधार एवं परिमार्जन सहित प्रकाशनया नितिं प्रोत्साहन बियादिल । वय्कःया थुगु उत्साहवर्द्धक स्वभाव आः तक स्मरणीय जू ।

सुरेशजी नाप जूगु सम्वाद व वय्कःया ब्यवहार स्वयेबलय् वय्कः छम्ह सरल तर गहन बिचाः दुम्ह मनू खः । वय्कः सुथय् वंसां, न्हिने वसां, सनिलय् वंसां वहे छगू चिचाकूगु ज्याकुथिइ च्वनाः ज्या यानाच्वंगु जिं खना । चा न्हिं मधासे नेपालभाषाया पत्रिका पिकायेगुलि तल्लीन जुयाच्वंगु खना । वय्कःया रहनसहन, भेषभूषाय् नं गुबलें हे तलक भदक झकि झकाउ मखना । गुबलें गुबलें ला मतिइ नं लुइगु, थथे साधारण कथं च्वनाः हे थुलिं बांलाक नेपालभाषाया पत्रिकाय् ज्या यानादिल धाःसा वय्कःयात छगू विशेष सुविधा सम्पन्न उपकरण यूक्त थाय् बियाः ज्या

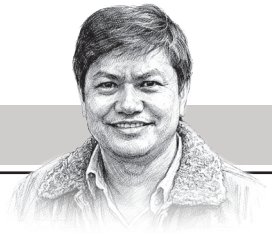

याके फूगु जूसा गुलि अप्वः ज्या याइगु जुइ ? वयूकःयात छम्ह निरन्तर कर्मशील व प्रेरणादायी सम्पादक कथं कायेगु उपयुक्त जू।

सुरेशजी नाप अझ अप्वः क्वातुक खँ ल्हायेगु, विचार आदान प्रदान यायेगु मौका चितवनय् जूगु नेपालभाषाया बृहत सम्मेलनय् जुल। जि नं नेपालभाषाया विद्यार्थी जूगु नातां व सम्मेलनय सहभागी जू वना। निन्हु स्वन्हुयंक अन नापं च्वनाबलय् नेपालभाषा सम्बन्धी यक्व खँ ल्हायेगु नापं छगू हे टेबुलय् च्वनाःनयेगु त्वनेगु तकं मौका चूलात। वयूकः नाप जूगु सम्बादया आधारय् वयूकः छम्ह तसकं हे लगनशीलम्ह, सहयोगी नापं मुदुभाषी खनेदु।

उगु इलय सम्मेलनय् प्वंकादीगु बिचाः न्यनाः जि यक्व हे प्रभावित जुया। छम्ह ब्यक्तिं युवा इलंनिसें हे नेपालभाषा थपू यायेत जीवन अर्पण यायेधकाः मनसाय प्वंकूगु खनाः जि तसकं हे प्रभावित जुल। खःजा उबलय् वयूकः नं युवा हे जूगुलिं न्वंवायेगु झ्वलय भचा थाकूगु खनेदु। तर सम्मेलनय् वयूकलं यानादीगु दृढ संकल्प तथा स्पष्ट अभिब्यक्ति तसकं च्वछायेबहःजू। थुकिं वयूकःयाके दुगु विचार सम्पेषण क्षमतायात उजागर याःगु जुल।

जि लिपा नेपालभाषा क्षेत्रं तापाना वन। जिगु ब्यक्तिगत व व्यावसायिक कारणं जिं नेपालभाषां लेखत च्वयेगु यायेमफुत। फलस्वरूप जिगु स्वापु सुरेसजी नाप म्हो जुजुं वन। जिं लुम्बिनी वनाः ज्या यायेधुंकाः ला वयूकः नापलाये हे मखन। लगभग १० दँ लिपा अकस्मात जिं वयूकःयात लुम्बिनीइ नापलात। जिं वयूकः लुम्बिनी चाहिउवःगु धकाः मसिउ। अकस्मात नेपाल वज्रयान महाविहारय् नापलात। जिगु लुम्बिनी सुरेसजीयात नापलाःगु स्मरणीय व अर्थपूर्ण जू। जि सुरेशजीयात खनाबलय् अजूचाल छाय् की वयूकः छम्ह ब्यक्तित्व खः गुम्हेसित जिं यक्व न्ह्यवंनिसें छकः नापलाये दःसा ज्यू धकाः पियाच्वनाम्ह।

जिगु जीवनय् सुरेशजी नापया अन्तिम भेट थ्व हे जुल। काठमाडौं वयेबलय् छकः नापलाये, नापच्वना खँ ल्हाये धकाः धयाः लिहांवम्ह सुरेसजीयात लिपा नापलाये मखन। थौ सुरेश किरणया लुमन्तिइ थ्व निगू शब्द च्वयेखंगुलिं वयूकःयात नापलानागु सरह जुल।

दिवंगत सुरेश किरण मानन्धरजु लुमन्तिइ हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण यासें दीवंगत चित्त सुखावती भुवनय् वास लायेमा धका कामना यानाच्वना।■

(च्वमि लुम्बिनी विश्वविद्यालयया डीन जुयादी)

भाषायात माया मतिना यानाः जुइम्ह सुरेश

सुनिता महर्जन

सत प्रतिशत पत्रिका म्वायेत गुलि तक विज्ञापन माः ? थ्व न्ह्यसः खः बरिष्ठ पत्रकार सुरेश किरण मानन्धरया। जिपिं नारायणपरिवार क्लबपाखें १५ न्हुया 'पिस अफ भ्वाइस' धाःगु संस्थाय् पत्रिकाय् च्वयेगु फिचर लेखन तालिम कायेत वनाबलय् वयूकलं न्यंगु न्ह्यसलय् जिं गर्वं धया ५० प्रतिशत। मेपिंस १०-२० धाल वयूकलं जिपिं दक्वसित पत्रिका क्यना धाल ७५ प्रतिशत। पत्रिका धैगु स्वयाः जक च्वनापिं जिमिसं पत्रिका म्वायेत ध्यबा नं कमे यायेमाः धकाः सिल। अन ज्या याइपिंत ध्यबा बीमाः धकाः सिल।

थ्व तालिम लिपा वयूकःया हे सल्लाह कथं २०५८ सालय् 'सन्ध्या टाइम्स'य् न्हापांगु च्वसु च्वया 'भ्वँतय् मखु ल्वहँतय् आखः' व छगू च्वसुया लागिं जिं महिना बिकाः फिल्डय् वनाः न्यनेकने यायेगु इमित लयूता वःसा तुरुन्त न्ववाइगु मखुसा न्ववायेत हे थाकुपिं। गबले बजि नकि धाइगु गबलें छु छु यः व नकि धाइगु छपु च्वसु च्वयाबलय् जिगु न्यासः खुसः फुत। ल्हातं च्वयाः बियाः। खयूत ला सम्पादन याइपिंस म्वाःमदुगु हुया छ्वइ धाःगु न्यना। तर उबलय् सुरेश दाई सम्पादक। पत्रिकाय् च्वसु पिहांवल। ह्रस्वदीर्घ ला मिले यानाः तल तर जिगु भाव गथे खः अथे हे पिहां वल। व धुंकाः जितः मेमेगु आर्टिकल च्वयेत हःपाः जुल। गुकिं यानाः जिं नेवाः भासं च्वयेगु कुतः याना। अले 'अप्सरा वाःपौ', 'ज्यापु पौ', 'तिकिभ्याः वाःपौ', 'नेपाल समाचार पत्र'य् नं आर्टिकल पिहांवल। शुक्रवाःया तँसापतिइ पिहांवःगु ल्वँह हितिया लः बारे च्वयागु आर्टिकल थीथी एफएमय् तकं वाचन नं यात।

लिपा नारायण परिवार क्लबपाखें रेडियो एंकरिङ्ग तालिमय् वयूकःयात नाप लायेगु ह्वःताः चूलात। नेवाः भाषं कार्यक्रम संचालन मजूसे खय् भाषां ज्याभ्वः न्ह्याइगु जुल। प्राथमिकताया क्रमय् जिगु भालाय् समाचार लेखन व कार्यक्रम निर्माणया भाला वल। ज्याभ्वया नां 'साँस्कृतिक मण्डल' तयाः न्ह्याःगु थ्व ज्याभ्वलय् समाचार वाचिका व

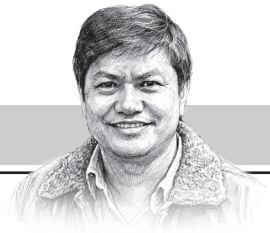

कार्यक्रम निर्माण, कार्यक्रम प्रस्तोता जुयाः ज्या यायेगु ह्वःताः चूलात। फिचर लेखन तालिमं यानाः जितः ज्याभ्वः दयेकेत ग्वाहालि जुल। समाचार च्वयाः बीमाःगु जिगु भाला समाचार काः वनेगुनिसें च्वयेगुली नं ल्हाः न्ह्यात। थ्व हे फिचर लेखन तालिम कयाःसां नं वयूकलं बियादीगु तालिमया प्रभावं समाचार च्वयेगुली अप्वः ल्हाः न्ह्यात।

लिपा वयूकःयात गुरु व चेला सियानं भिन्न तरिकां नाप लायेगु ह्वःताः चूलात। वयूकःनापं खँल्हायूबलयू थःगु हे पन दु। न्हिला ख्वाः दुम्ह वयूकलं न्ह्याबलें न्हिकिगु जिपिं न्हिले माःपिं न्हिलेत लँ दइगु। वयूकः नं मनू स्वयाः ख्याः याइ। गम्भीर जुउगु गबलें मखं। मनूतयूगु न्ह्यागु हे दुःखयात सहज रूपं थुइका बीगु वयूकःया बानि जिं हरेक थासयू खनाः। वयूकःयात पत्रकार दबूलयू सल्लाहकार कथं नापलायेगु ह्वःताः चूलात।

वयूकलं यक्व ई तक मांभायूयात सेवा यानादिल। गबले गबलें थःपिसं ज्या याना तर सफल मजू धइगु मनयू लुत कि सुरेश दाई लुमना वइगु। वयूकलं निरन्तर सेवा यानाच्वंसां गुलिस्यां वयूकः साधारण अले सोझा जूगु लवः कयाः ज्या याकाः ध्यबा बीपिं नं खनाः। मेहेनत याइपिंत ठगे याइपिसं गथे यानाः थःत समाजया न्ह्यःने न्ह्यब्वइ धकाः नं मति वइगु।

जि ला मखु जिमि भाजुनापं सुरेशदाई यक्व ज्या यानादी। अबलयू जिं नं नापलाना वयूकः नाप ज्या याइबलयू ज्या नं जुयाच्वनी न्हिका नं च्वनी। गुकिं यानाः न्हि वंगु चाइमखु। अथेजुयाः जुइ यक्व मनूत वयूकःनाप भेले पुं। हरेक थासयू वयूकः खना। गबलें टीभी नाटक च्वमिया नां लिसे, गबलें किताबयू सम्पादकया नांलिसे, गबलें ख्यालिकासाया च्वमिया नां लिसें। वयूकःयात लुमन कि थ्व भाषायात माया मतिना यानाः जुइम्ह धात्थें वयूकलं थ्व हे ज्यायू थःगु जीवन पाना वन।

भाषा आयोगया दुजः जुइधुंकाः वयूकःया नांनापं माननीय जूगु खनाः मन हे सिचुसे च्वनीगु। छम्ह मेहेनति मनूयात सिरपाः लाः थें ताइगु। तर सकल मनूतयूत यःम्ह मनू दैवयात नं यइगु खःनि उकिं ई हे मत्यवं वयूकः द्यःयाथायू वन। वयूकःया पार्थिव शरीर श्रद्धाञ्जलीया लागिं तया तःथायू वने मफुत। छायूकि अन सजिना भाउजु नं दइगु वयूकःयात स्वये हे फइमखु अथे जुयाः जि मवना। अयूनं मन मच्वं लाइभ वयाच्वंगु भिडियो स्वया मिखां ख्वबि अथें हे बाः वल। मन मच्वन अन्तिम श्रद्धाञ्जलीया लागि ल्हुतिइ वना। मेगु यायेमफुसा सुखावतिइ बास लायेमा धका कामना याना। सुरेश दाई सदां अमर जुयाच्वनी। ■

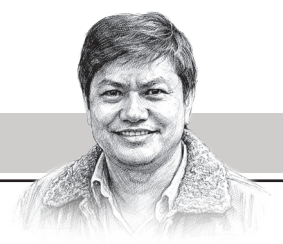

थी मानिगु छगः नगु ब्रह्माण्डय् बिलीन जुयाबिल

मनोहर श्रेष्ठ

वरिष्ठ पत्रकार नापं भाषा आयोगया दुजः माननीय स्वर्गीय सुरेशकिरण मानन्धर आकाझाकां मदया झी सकलें हे मर्माहत जूगु दु। वयूकःया दिवंगत आत्मा सुखावती भुवनस बास लायेमा धकाः आशिका यानाच्वना। वयूकःयागु लत्याया पुण्यतिथिखुनु नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबूया ग्वसालय् पिथनेत्यंगु लुमन्ति ग्रन्थय् जिगु नं च्वसुया निंतिं इनाप यानादीगुलिं आपालं सुभाय्।

नेपाल संवत् ११४५ स हलिं नेवाः दबूया नायः पद्य जि निर्वाचित जुइ धुंकाः सुरेशकिरणं फोन यानाः लसहनाया हसना बियादिल। हलिं नेवाः दबूया नायः जुया वयूकःनाप ज्या यायेगु ह्वताः चूमलाःसां, नेपाः पासा पुचः अमेरिकाय्यापाखें यक्व हे सहकार्य यायेगु ह्वताः चूमलात। थगुनेया स्वन्तितक नं वयूकःनाप सत्तिक च्वनाः ज्या यानागु खँ आः ला म्हगस बाय् बुखँ थें जक च्वन।

सुरेशकिरणनाप जिगु बांलाक स्वापु दुगु १६ दँसिबें आपाः दयेधुंकल। दक्वसिबें न्हापां वयूकःनाप नेपाः पासा पुचः अमेरिकाय्या दबूया हुनिं अनलाईन खँ जूगु इलय् जित लाःगु न्हापांगु छाप "गुलि जक मृदुभाषी व सरल स्वभावया तःमिम्ह मनू!" व इलय् जि नेपाः देय्या पिने दकलय् न्हापां नीस्वंगु नेवाः संस्था नेपाः पासा पुचः अमेरिकाय्या थीथी पदय् च्वनाः (ज्यासना पुचःया दुजः, मू छ्यान्जे, न्वकू, व नेपाल संवत् ११४५ तक नायः जुयाः) संयुक्त राज्य अमेरिकाय् नेवाः भाय् व तजिलजिया सम्वर्धन व प्रवर्धन यायेगु ज्याय् कुतः बिया ग्वाहालि यानाच्वनागु खः। लिपातक, भाषा आयोगया दुजः जुयाः नं वयूकःयागु थ्व स्वभावय् भतिचा हे ह्यूपाः मव। थ्व छगू महान व्यक्तित्वया म्हसीका खः। जिगु निंतिं वयूकः आपाः सः मवयेकीम्ह, तर ज्ञानं बिलिबिलि जाःगु घः खः।

दँय्दसं, न्हूदँया लसताय् नेपाः पासा पुचः अमेरिकाय् नं पिथनीगु लुमन्ति पौ दबूया निंतिं सुरेशकिरणं अति हे च्वछायेबहःगु तिबः बियादीगु जिं व नेपाः पासा पुचः अमेरिकाय् नं सदां हनाबना तसें लुमंका तये। वयूकः थेंजाःम्ह नेपालभाषा व प्रकाशन

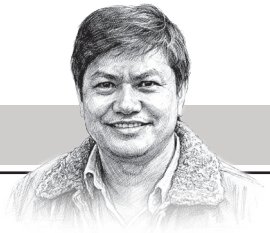

व्यवस्थापनय् बांलाक सःस्यूम्ह व्यक्तित्वया ग्वाहालि कायेदुगु गर्व यायेमाःगु ह्वताः खः ।

नेपाल संवत् ११३८ (इस्वी संवत् २०१७) स जि नेपाः वयागु इलय् सुरेशकिरणनाप नापलायेगु ह्वताः चूलात । अनलाइनय् खँ जूगु इलय् जितः वयकःयागु स्वभावया गुगु छाप लाःगु खः, व स्वयां अप्व मनू नापालानागु इलय् अभ्क बांलाःगु छाप लात । मुसुमुसु कयाः नायुक न्ववायेगु स्वभाव, न छुं घमण्ड, न छुं अहंकार, न छुं आडम्बर, अति हे मिलनसार ! अंग्रेजी भासं थजाःगु ब्यक्तित्वया धनिपिंत "Down to earth" धका सम्बोधन याइ, गुगु थौंया भौतिक युगय् अति हे दुर्लभ जुइ धुंकल । व धुंकाः नेपाल संवत् ११४२ (इस्वी संवत् २०२२) स जि हाकनं नेपाः वयाबलय् सुरेशकिरणनाप नेपाः पासा पुचः अमेरिकाय्या २५ दँ (रजत जयन्ती) या लसताय् पिथनागु वहःयागु लुमन्ति ध्याग ९ऋयकयचबतष्खभ क्षेखिभच ऋयष्ल० शताब्दीपुरुष भाजु सत्यमोहन जोशी व वयकःया तिरिमय्जु राधादेवी जोशीयात हनाबना तसें लःल्हायेगु जिगु इच्छा ब्याका । सुरेशकिरणं सकतां व्यवस्था यानाः कन्हय्खुनु जितः फोन यानाः थ्व हे वइगु शनिबार सत्यमोहन जोशीया छेँय् नापलायेगु ग्वसाः ग्वये धुंकूगु खँ कनादिल । वयकःयागु ज्या यायेगु शैली खनाः जि अति हे प्रभावित जुल । थ्व हे ह्वतालय् सुरेशकिरणयात नं हनेबहःम्ह सत्यमोहन जोशीया न्हयःने वहःयागु लुमन्ति ध्याग लःल्हाये खन ।

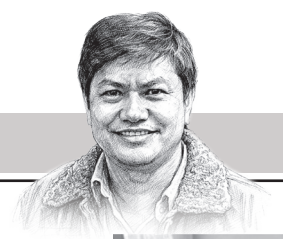

नेपाल संवत् ११४४ (इस्वी संवत् २०२४) स नेपालय् जनकवि दुर्गालाल श्रेष्ठजु व लोककवि राजभाइ जकःमिजुयात नेपाः पासा पुचः अमेरिकाय्या सम्मानार्थ संरक्षक पदं छायेपीगु ज्याभ्वःया ग्वसाः ग्वया। थ्व ज्याभ्वलय् सुरेशकिरणजुं मून्ववामि कथं अति हे च्वछायेबहःगु न्वचु बियादिल। वय्कलं धयादीगु छता खँ सदां जिगु नुगलय् थ्वयाच्वनी - "नेपाः पासा पुचः अमेरिकाय् नं अमेरिकालिसें नेपाःतक वया नेपाःया साहित्यया महारथितयूत थजाःगु हनाबना तयेगु ग्वसा ग्वयेगु ज्या अति हे च्वछायेबहःजु। थ्व ज्याभ्वलं नेपाःया सम्बन्धित निकायया मिखा उलाबीगु ज्या यायेफइ धका विश्वास याना।"

सुरेशकिरण आकाभ्काकां मदुगु खँ न्यनाः तसकं अजू चाल, पत्या हे याये थाकुल। पलख त्वालां च्वना, मन हे खिन्न जुल, थःथम्हं तुं हे मिखाय् ख्वबि जायावल, मनय् खँ ल्हात। अले धाल - मिखाय् तःसां मध्वइम्ह ब्यक्तित्वया धनी खः सुरेशकिरण, छगू अभ्क ब्वलाक्क थी मानिगु नगु थ्व ब्रह्माण्डय् बिलीन जुयावन। लोकंह्वाःपिं मनूत द्यःयात नं यइ धकाः न्यनातयागु खँ धात्थें हे खः खनि धकाः ताल। सुरेशकिरणया दिवंगत आत्मा सुखावती भुवनय् बास लानाच्वंगु दु। श्रद्धाया छपास स्वां छाना।

ॐ नमो सर्वदुर्गति परिशोधनराजाय तथागत यार्हते सम्यकसम्बुद्धाय॥ तद्यथा॥ ॐ शोधने शोधने बिशोधने बिशोधने सर्वपाप बिशोधने शुद्धे विशुद्धे दिवंगत श्रीसुरेशकिरण मानन्धरस्य सर्वकर्मावरण बिशुद्धे स्वाहा॥ ■

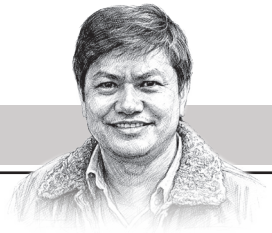

मनले अझै मानेको छैन

शम्भु श्रेष्ठ

कतिपय मृत्यु यति गह्रुँगो हुन्छ कि लामो समयसम्म बिर्सन सकिन्न। कसैले फलानाको अचानक मृत्यु भयो नि भनेर फोन गर्दासमेत मनले मान्दैन। ए, हो र भनेर मनले पटकपटक प्रश्न गरिरहेको हुन्छ। अनि मन मस्तिष्कले ऊसँग बिताएका अतितका क्षणहरूतर्फ डोहोऱ्याउँछ। र, फेरि मनले सोध्छ, साँच्चै ऊ हामीबाट बिदा भयो ? यति चाँडो ऊ हामीबाट बिदा हुनै सक्दैन। यो ऊप्रतिको अटुट सम्बन्ध र माया हो।

ऊ अर्थात् सुरेश किरण। उनको ४५औँ दिनमा लहना साप्ताहिकका सम्पादक सुरेन्द्र मानन्धरले एउटा स्मारिका प्रकाशित गर्न लागेको कुरा सुनाए। धेरैपटक उनले सुरेश किरण दृष्टि साप्ताहिकका पुराना स्तम्भकार भएकाले एउटा स्मरण लेख्न आग्रह गरिरहे, तर सुरेशको निधनमा यो हातले अझै पनि श्रद्धाञ्जलीका दुई शब्द लेख्न मानिरहेको छैन। यो कलमलाई अझै विश्वास छैन, सुरेशले हामीलाई छाडेर गएको ४५ दिन बितिसकेछ।

तै पनि सत्य, सत्य नै हुन्छ जति नपत्याए पनि। त्यसैले सुरेशका विषयमा के लेख्ने होला भनेर मनमनै सोच्दै गर्दा २०४४ सालतिर सुनकोशी छापाखाना कालीमाटीमा बिताएका अतितका क्षण याद आउँछ, जहाँ दृष्टि साप्ताहिकको कार्यालय थियो। दृष्टि साप्ताहिकको 'शहर भित्र' भन्ने स्तम्भ संक्षेप व्यंग्यवाण उनै सुरेश किरणले लेख्ने गर्थे। जुन स्तम्भ पछि जनआस्था साप्ताहिकमा उनले नियमित लेख्न थाले।

'शहर भित्र' स्तम्भमा उनले लेख्ने भाषा, शैली र चोटिलो प्रहारले उनको चेतनास्तरलाई उजागर गर्छ। सानै उमेरदेखि लेखनकलामा निपूर्ण सुरेशसँग मेरो पहिलो परिचय विश्वभूमिको कार्यालय असनमा भएको थियो। सम्पादक अशोक श्रेष्ठले उनीसँग परिचय गराएका थिए।

विश्व भूमिको कार्यालयमा प्रायः म गइरहन्थे। त्यतिबेला नेवार समुदायका धेरै पत्रकारहरूसँग मेरो परिचय भयो। सन्ध्याकालीन दैनिक काठमाडौँका नेवार समुदायबीच

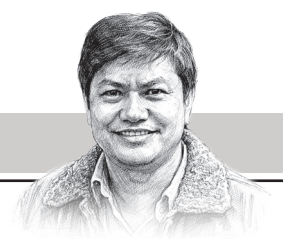

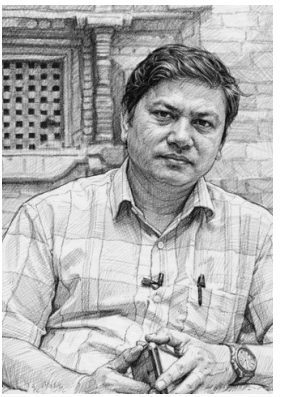

निकै लोकप्रिय थियो, किनभने विश्वभूमि नेवारी भाषामा प्रकाशित हुन्थ्यो। नेपाली र अंग्रेजी भाषामा भन्दा नेवारी भाषामा पत्रकारिता गर्नु कठिन थियो, भाषा लेखनका कारण। त्यही क्रममा सुरेश किरणले काठमाडौंको नेवार समुदाय, भाषा, संस्कृतिलाई निरन्तरता दिँदै आएका थिए।

धेरै वर्षपछि उनले 'सन्ध्या टाइम्स' निकाल्न थाले। सन्ध्या टाइम्सको कार्यालय ढल्कोमा पनि म पुगे। मैले धेरै गाह्रो कामको सुरुवात गरेछौं भनेर बधाई दिए। उनले भने- आफूले जानेको बुझेको भनेको भाषा, साहित्य र पत्रकारिता हो, त्यसैले गाह्रो नहोला भने। यो उनको पत्रकारिताप्रतिको निरन्तरता र लगाव थियो। जुन कुराले समाजमा उनी स्थापित भए।

सायद दृष्टिमा 'शहर भित्र' स्तम्भ लेख्नका लागि उनलाई राजेन्द्र स्थापितले ल्याएका थिए। 'शहर भित्र' स्तम्भको नामाकरण पनि सुरेश किरण आफैंले गरेजस्तो लाग्छ। किनभने, दृष्टिमा प्रायः राजनीतिक सामग्रीहरू हुन्थे- त्यसमा शहर भित्रले अलग स्वाद थपेको थियो। हेर्दा फुच्चे, यस्तो केटोले पनि के लेख्ला जस्तो लाग्थ्यो तर उनको कलम तिक्ष्ण थियो। उनको राजनीतिक चेतना, समाजलाई हेर्ने दृष्टिकोण र विकृति, विसंगतिविरुद्ध आगो ओकल्न सक्ने खुबी थियो।

लहनाका सम्पादक सुरेश मानन्धर 'दृष्टि'को पुरानो सहकर्मी हुन्। त्यतिबेला दृष्टि लेटर प्रेसमा कम्पोज हुन्थ्यो। त्यही दृष्टिबाट पत्रकारिताको अक्षर जोड्दा-जोड्दै सुरेन्द्र मानन्धर पनि एक जना स्थापित पत्रकार भइसकेका छन्। उनले सुरेश किरणको ४५औँ दिनमा स्मारिका निकाल्ने जुन जमर्को गरे, त्यो एउटा सच्चा मित्रको कर्तव्य हो, जुन कुरा जो-कसैले गर्न सक्दैनन्।

सुरेश किरणको ४५औँ दिन पनि आउन लाग्यो। सम्पूर्ण सामग्री प्रेसमा गइसक्यो, दृष्टिका पुराना सबै साथीहरूले लेख पठाइसके शम्भु दाइको लेख नछाप्ने हो भने मेरो काम अपूरो हुन्छ। त्यसैले जति सक्नुहुन्छ लेख्नुहोला। सुरेन्द्रको आग्रहमा मनले नमानी नमानीकन मैले यो स्मरण लेखेँ। अझै पनि मनले मानेको छैन र बारम्बार प्रश्न गर्छ- सुरेश किरण अर्थात् सुकि हामीबाट बिदा भयो र ? ■

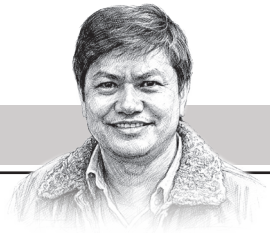

हेटौंडा वाःपौ : सुरेश व जि

मोहनमान स्याँगामी

थ्यं मथ्यं थौं स्वयां स्वंगु दशक न्ह्यःया खँ खः । स्वनिगःपिनं हेटौंडा वाःपौ पिदनिगु खँ गाँयूगुँइ न्यने दत । उवले हेटौंडां नेपालभाषां वाःपौ पिदनिगु खँ न्यनेदया जिगु नं मन तसकँ हीर्षत जुल । पुलांम्ह राजदूत व परराष्ट्रविद् भाजु हिरण्यलाल श्रेष्ठया कुतलय् २०५५ साल चैत्र १४ गते जिल्ला प्रशासन कार्यालय मकवानपुरं अनुमति कया भाजु दीपकप्रसाद श्रेष्ठया प्रकाशक सम्पादनय् भाजु देवप्रसाद श्रेष्ठया व्यवस्थापनय् वयूकःपिनिगु प्रेसं २०५५ चैत १४ गते हेटौंडा वाःपौ प्रकासनया श्रीगणेश जुया लिपा जिं सुरेशकिरण मानन्धरयात नापलायेगु ह्वता चुलात । थुकथं हेटौंडा वाःपौ प्रकाशनया भ्वलय् सुरशेपिं यैँनंनिसें हेटौंडाय् झाया पत्रिका सम्पादन व तयारी याना हेटौडां यैँय् लिहाँ झायादीगु धइगु खँ न्यना जि थःहे वाःपौ प्रकाशन जुइगु अफसेट प्रेसय् वना सुरेशयात न्हापांगु पटक नापलाना छझा खँल्हाबल्हा याना म्हसिका कालविल यायेगु ज्याः जुल ।

वखुन्हु हे सुरेशं जित छगु खँय् भायूया बुखँ बिया नेवाः भाषं अनुवाद यायेत इनाप यानादिल । वहेकथं जिं नं अनुवाद यानाबिया । लिपा सुरेशं तसकँ लयूताया धयादिल- "छिथेंजाम्ह लेखनशैली दुम्हेस्यां थथे सुमुक च्वनादी मजिल का" हेटौंडा वाःपौ प्रकासनय् ग्वाहाली याना दियेमाल धकाः इनाप यानादिल । वयूकःया इनापकथं ज्याः नं जुल । उगु इलयूया वयूकःया छगु शब्दं जिगु नुगलय् च्वास्स थिल । जि थम्हेस्यां स्नातक तगिंतक नेपालभाषा विषय कया ब्वना वयागु खँ व्यवहारय् छ्यलेमा धइगु खँ मनन जुया लिपा हेटौंडा वाःपौ प्रकासनय् ग्वाहाली यायेगु मन क्वसाल । थुकथं वाःपौ प्रकासनया छुँ ला लिपा हे जि नेपालभाषां बुखँत च्वया हेटौंडा वाःपौया विशेष संवाददाताया भूमिका निर्वाह यानागु खः । थ्वया छुं ई लिपा उबलेया भुटनदेवी माविया प्र.अ. भाजु सुरेन्द्रकुमार लाखे सरं नं सम्पर्क झायादिल । वयूकः नं लेखनशैली ल्हाः न्ह्याम्ह जुया ग्वाहाली याना वाःपौ प्रकासनय् निरन्तरताय् थप तिवः बियादिल ।

उवले जिके लेखनशैली दुसां नं पत्रकारीताशैली मदूगु जुया वाःपौ प्रकासनया भ्वलय् सुरेशं जिमित गुकथं च्वयेगु धइगु खँय् दुग्यंग सहलह व सरसल्लाह बियादिल । थ्यंमथ्यं खुलातक सुरेशं छम्ह/छम्ह पासा ज्वना नाइटबसं हेटौंडाय् झाया वाःपौ सम्पादनया ज्याः क्वचायेका लिहाँ

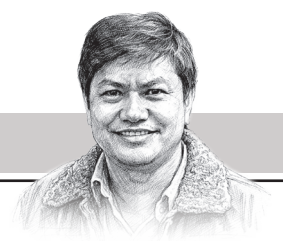

भायेगु यानादिल। वया छुँ ई लिपा हेटौंडाय् नं नेपालभाषां च्वये फुपिं दयावसेंलि सुरेशयात थथे मनं छाय् दुःख विइगु धया सरसल्लाह जुया लिपा वाःपौयात माःगु सामाग्रीत सुरेशं यैंय् च्वना ग्वाहाली यानादिइगु बाँकी वाःपौ प्रकासनया ज्याः जि व लाखेसर निम्हेस्यां जिम्मा कयागु खः। थुगु इलय् सुरेन्द्रकुमार लाखे कार्यकारी सम्पादक, मोहनमान साँगामी विशेष संवाददाता व लेआउट जनककुमार श्रेष्ठपिन्सं थःथःगु पदीय जिम्मा कया वाःपौ प्रकासनं निरन्तरता काःगु खः।

थ्वहे भ्वलय् स्वदँ/प्यदँ लिपा २०५८ सालं देशय् माओवादीया द्वन्द्व न्ँयनाच्वंगु इलय् वाःपौ प्रकासनय् छगू कथंया पंगः वल। थुकिया कारणं हेटौंडा प्रकासन बन्द जुया हाकनं २०६२ सालं भाजु विष्णुगोपाल महर्जनया पहलं जिगु थःगु कार्यकारी सम्पादकत्वय् वाःपौ हाकनं प्रकाशन जुल। थुगु इलय् नं जित सुरेशं वाःपौया निंतिं माःगु सामाग्रीत छ्वया यक्वः यक्वः ग्वहालि व हौसला बियादिल। गुगु कारणं याना वाःपौ प्रकासन यायेगु ज्याय् उत्साहजनक रूपं न्ह्यात। अलय् वाःपौ 'क' वर्गय् सुचीकृत यायेत ताःलात। स्वनिगपिनेया छगु यां छगु जक हेटौंडा वाःपौ प्रकासनया भ्वलय् सुरेशकिरण मानन्धर व जि मोहनमान साँगामीया दथुया स्वापु बल्लागु जुल।

थ्वयां लिपा २०७६ सालय् वाःपौ व्यवस्थापन समितिया कमिकमजोरीया कारणं जि कार्यकारी सम्पादकया पदं राजीनामा बिया। लिपा सुरेश नापंया स्वापुतिइ शिथिलता वःगु खः। उगु इलय् नं सुरेशं जिके छगु वचन हे मन्यंसें वाःपौ त्वःता छ्वःल धया तम्वयेकूगु नं खः। तर न्ह्यागु हे थजु नीछदँया कार्यकालतक सुरेशपाखें यक्वः यक्वः हे ग्वाहालि व सल्लाह साहुति बियेगु ज्याय् थप मद्दत जूगु खः।

नेपालभाषा साहित्य, नेपालभाषा पत्रकारीता व नेपाली साहित्यया ख्यलय् थथे नुगः क्वसाम्ह उदार भावं बिलिबिलिजाम्ह व्यक्तित्व राष्ट्रिय भाषा आयोगया दुजः माननीय सुरेशकिरण मानन्धर आकाभ्काकां मत्यवगु उमेरय् हे वंगु २०८२ चैत ७ गते शनिवाः खुन्हु भ्की सकसित त्वःता सदांसदांया निंतिं थुगु लोक त्वःता परलोकय् भ्कायादील। वयूकःया निधनं नेपालभाषा पत्रकारीता ख्यलय् जक मखु आम नेपालभाषा व साहित्य विकासया ख्यलय् अपूरणीय क्षति जूगु खँ पर्यवेक्षकतय्सं महसुस याःगु दु।

अन्त्यय् सुरेशया निधनं शोकय् भाव वि ँवल जुया च्वनादीपिं वयूकःया छ्यँजःपिन्सं धैर्यधारणा यायेफयेमाः धकाः परमेश्वरयात प्रार्थना यासें दिवंगत आत्माया सुखावती भुवनसं बास लायेमाः धया मनंतुना च्वना।

(च्वमि- पुलांम्ह कार्यकारी सम्पादक, हेटौंडा वाःपौ)

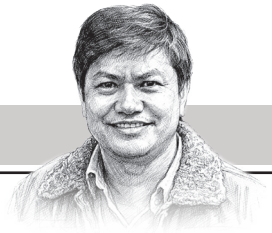

सुरेश किरणलिसेया खं कोचागु हे मदुनि

डा. बालगोपाल श्रेष्ठ

(नेपाल भासायात सरलिकरणया अभियान कथं थुगु चोसुइ जिं गननं विसर्ग छेलागु मदु। मचिंकुसें चोया नं छता हे उच्चारणा जुइगु फुक्क हे खंगोत चिंकेगु तोतागु दु। अथेहे क्रिया याने यासुइ फुकं चोय बोयेकागु दुसा तुतिपाला 'य' छेलेज्या नं गनं यानागु मदु। नापं चन्द्रबिन्दु मछ्योसें सकभनं शिरबिन्दु हे जक छेलेगु यानागु दु।)

थुलि याकनं सुरेशं थथे तोता वन। पत्या यानां पत्या याये हे मफयेक। २०२६ मार्च ९ सोमबारया न्हि। जिम्ह जहान श्रीलक्ष्मीया मोबाइल फोनय घन्ति तिर्रर न्यागु तायेदत। वया पासा सुचिता (जनकवि दुर्गालालया म्ह्याय)या कल वगु जुयाचोन। खंया पहलं छुं मभिं खं सुं मन्त धैगु भाव थोयाचोंगु स ताया जिगु मन कयकय च्यात। खं ल्हानाचोंचो हे 'सुरेश किरण मंत हं' धया श्रीलक्ष्मी हाला हल। जिं थगु न्हायपंयात पत्या याये हे मफुत। म्हगसय ला जोलय ला छुं धाये मफुत। जि भाव शुन्य। शब्द शुन्य। छु धाये छु धाये। तन्हु हे मदुनि २२ फेब्रवरी खुनुं जक म्यासेन्जरय सुरेशं जित कल यानाहगु। खं जूगु। थो छु जूगु ? गज्यागु खं नेने मागु ? मनय मतयाथें थज्यागु बुखं नेना जि सिमां कुतिवंम्ह थें जुल।

सुरेश किरणया आकाझाकांया मृत्युया खबर लिपा जिं चाल व नापंया जिगु संगत पीदं धयाथें पुलां जुइ धुंकुगु जुयाचोन। सुरेश लुमनकिं जित लुमनिगु धयागु इनाप वापौया ज्यास ख गन वैत जिं न्हापां न्हापां नापलागु ख। इनाप वापौया ज्यास धयागु थायमदु त्वाया दथुइ पेकालंया उत्तर पक्षिम कुनय धस्वानाचोंगु इनाप वापौया मू संपादक, झी नेवा न्हेलुवा मल्ल के सुन्दरजुया चुक घागु छें। चुकय दुने जस्ता पातां तोपुयातगु छगु तहरा अले व तहाराया कोय आख थाना चोनिपिं छपुच कम्पोजितरपिं। अले अमि दथुइ दकले कोकालिम्ह मचा ल्यायम्ह वैशया सुरेश किरण।

व जमाना धैगु थौंकन्हे बाखं थें जुइ धूंकुगु लेटर प्रेसया ख। झ्यातुगु सिंया फ्रेमय छग छग आखया अगल अलग गा गावंगु कोथाचा कोथाचा दयेका दुने पुच पुच म्हया आख गो तयातैगु अले छग छग आख लिकया थत माकथं छापे यायेगु मायटरया पेज

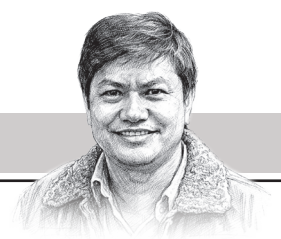

ज्यायेगु थाकुगु ज्या याइपिं ख कम्पोजितर धयापिं । उबले जि इनाप वापौया न्हापां छम्ह संवाददाता व स्तम्भकार अले लिपावना सह-संपादक । वया बाहेक सकोया छथो पासापिं मुना जिं उबले पिथनाचोनागु मित्या साहित्यीक पौया झिंछगूगु ल्या लिसें इनाप प्रेसय हे छापे यायेगु यानागु जुल । अथे जुबले न्हिथंथें इनाप प्रेसय जि थेनिम्ह जुल । थुकथं कम्पोजितर पासापिं दिपक शाक्य लिसें सुरेश किरणपिं नापं नं जिगु सतिकं स्वापु दयावन । सुरेश किरण धासा कम्पोज यायेगु ज्याय जक लिकुनाचोंम्ह मखु । कम्पोजितरया ज्या यायां हे वं बुलुहुं थगु चोयेगु प्रतिभा बोयाहगु ख वं । थपिसं चोगु चोसु ईलय बेलय इनाप वापौलय पिथनेगु नापं मित्या पत्रिकाय पिथनेत जित नं बीगु यानाहल । थुकथं वं थगु बिस्कं प्रतिभा मचा उमेरय हे बोयेगु यानाहगु ख ।

इनाप वापौ पिदनाचोंगु दुसां इनापय हे संवाददाता जुया छम्ह सेलाम्ह पत्रकार जुया ज्या यानाचोंम्ह पासा अशोक श्रेष्ठया धासा नेपालभासाय छगू दैनिक हे नं पिथनेगु चाहना । नेपालभासाय दतंफुतं छगूयां छगू दैनिक जुया पिदनाचोंगु 'नेपालभाषा पत्रिका' धासा संपादक फत्तेबहादुर सिंहजुया अन्त्य लिपा छुं ई पदमरत्न संपादन तुलाधरजुं पिथना दिलसा अले लिपा छुं ई प्रो माणिकलाल श्रेष्ठजुं इनाप प्रेसय हे छापे याना पिथनेगु नं यानादीगु ख । तर लिपा अथें दिनावन । नेपालभासाया छुं नं न्हगु पत्रिका दर्ता मयाइगु सरकारया अघोषित नीति हे जुयाचोंगु निरंकुस पंचायतया व ई । उकिं ज्युसा अथें दिनाचोंगु उगु 'नेपालभाषा पत्रिका' यात हे पिथने फइला धैगु कुत नं जिमिसं याना । पासापिं महेश जोशी व शुसिलबीर सिं कंसाकार नापं सल्लाह ब्याका अशोक श्रेष्ठ व जि प्रो माणिकलाल श्रेष्ठजुया थंहितिया छें वना खं नं ल्हा वना । तर व जिमिगु कुत धासा सफल मजुल । इनापय ज्या यानाचोंचों हे १९८८ दंय जि चोसापासाया पुलांगु नेपालभासा खंगोधुकु परियोजनाय नं फुल टाइम ज्या या वनागु जुल । थो हे ईलय पासापिं अशोक श्रेष्ठ, महेश जोशी व शुसिलबीर सिं कंसाकारपिसं खय भासाय दर्ता जुया गबलें पिदं गबलें पिमदं जुयाचोंगु 'विश्वभूमि' यात नेपालभासाया दैनिक कथं पिथनेगु याना न्याना कायेत सफल जुल । संभवत नेपालय दकले न्हापांगु संध्याकालिन दैनिक जुया 'विश्वभूमि' नेपालभासाय पिदन ।

सुरुइ इनाप वापौया ज्यासलं हे 'विश्वभूमि' पिथनेगु ज्या जुल । थथे 'विश्वभूमि' न्हिपौ कथं पिदनिगु जुसेलिं सुरेशया प्रतिभा म्हस्युम्ह अशोकं वैत कम्पोजितर ज्यां तोतका फुल टाइमर पत्रकार याना सालाकाल । थुकथं पत्रकारिता खेलय सुरेशया

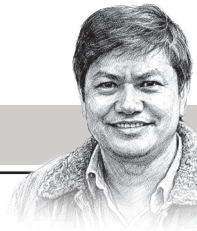

तायतिति सतिकं सोयेगु मौका जित दत । 'विश्वभूमि' न्हिपौया सुरुया छुं ल्याखय वा वा पतिकं छगू स्तम्भ जिं नं चोयेगु यानागु ख तर लिपा दिकागु जुल । लिपा 'विश्वभूमि' इनाप ज्यासलं मेथाय वना पिथनेगु ज्या न्ह्याकुसेलिं छुं भचा तापात । अयसां छगू हे खेलय इनाप वा पौया पत्रकारया नातां सकलें नापं सम्वन्ध क्वातुया हे वन ।

२०४६ सालय पंचायत व्यवस्था बिरोधि जनआन्दोलन इलय नेपालभासाया पत्रिका जुया नं संध्याकालिन जुया पिदनाचोंगु 'विश्वभूमि' दैनिकं दकले ताजा ताजा समाचार व दुगेंगु रिपोर्ट पिबोया नेवातय दथुइ जक मखु उपत्यकाया आम नेपाली पाठकतय दथुइ हे तसकं हलचाल हयाबिल । व इलय निजिक्षेत्रं पिदनाचोंगु उलि लोकंह्वागु पत्रिका हे मदु धासां मपा । थुकेया मुकं श्रय छखे प्रखर अले कुशल संपादक अशोक श्रेष्ठयात वनिसा मेखे अशोक पाखें हे प्रशिक्षित व ईया निम्ह ल्यायम्ह पत्रकारपिं सुरेश व सुजिव वज्राचार्यपिनि जोडीयात । जनआन्दोलनया झोलय २०४६ चैत्र २४ कुनुं संयुक्त राष्ट्रिय जनआन्दोलनया आह्वानय जूगु जन प्रदर्शनय पंचायती सरकारं यागु हिंसात्मक दमन लिपा कर्फ्यु जुयाचोंगु इलय तकं सुरेश व सुजिवपिसं डाक्टरया भेषय वना वीर अस्पतालय नजरवन्दय लानाचोनादीम्ह नेता गणेशमान सिंहलिसें खल्हाबल्हा याना समाचार दयेका पिथंगु घटना नेपाया पत्रकारिताया हुया मवनिगु इतिहास ख ।

दं वदं लिपा छु छु खंय मनमुताव जुया कचवं तचोसेलिं अशोकं 'न्हूगु विश्वभूमि' पिथनेगु यातसा 'विश्वभूमि' सुरेश किरणया संपादनय शुसिलबीर सिं कंसाकार व्यवस्थापक जुया पिदना वन । इनाप वा पौया सह-संपादक जुयाचोंचों हे सुरेश किरणया संपादनय पिदनाचोंगु विश्वभूमिइ 'अजीव' या नामं वालय छक समसामयिक विषय छगू स्टम्भ जिं नं चोयेगु यानागु जुल । अथे जुबले वालय छधु निधु धयाथें जनबहाद्योया लिकसंचोंगु 'विश्वभूमि' ज्यासलय जि थेनिगु जुल । थथे जुबले सुरेश किरणया मेहेनत अझ अपो सतिकं सोयेगु अवसर जित दत । १९९३ सनय त्रिभुवन विश्वविद्यालय प्राध्यापन सेवाय दुहांवने धुंका नं इनाप व विश्वभूमि निगुलिं पत्रिकाय चोयेगु ज्या जिं न्ह्याका हे चोनागु ख । १९९४®९५ सनय अनुसंधानया झोलय नेदरलन्द वये वनेगु याये मासेलिं पत्रकारितां जि बुलुहं तापाना वनेमागु वाध्यता जुल । इनाप पत्रिका लिपा दिना हे नं वन ।

'न्हूगु विश्वभूमि' व 'विश्वभूमि' बाया गुलिचां मदुबले हानं १९९५ थेंबले 'विश्वभूमि' यात शुसिलं एकति याना भोताहिति अलग प्रेस तया पिथनेगु यातसा मेखे

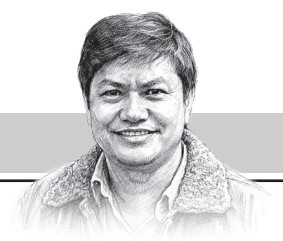

सुरेश व सुजिवया पुचलं 'सन्ध्या टाइम्स' नामं मेगु हे न्हिपौ क्षेत्रपाटी सतिकं ढल्कोय प्रेस तया पिथनेगु यागु जुल। छगू कथं 'विश्वभूमि' 'न्हूगु विश्वभूमि' व 'सन्ध्या टाइम्स' याना सोंगू मछिं नेपालभासाया न्हिपौं पिदंगुलिइ लयताये थाय दत धाये तर मेगु कथं नेवात थवंथवय ता ई नापं चोना मिलेचले जुया ज्या यायेत तामलागु दुखद यथार्थया अनुभुति नं मयासें चोने मफुत। नेपालय जुइबले छपु निपु चोसु शुसिलया बचन तये थें 'विश्वभूमि' पिथनेत बियासा इलं लातकिं सन्ध्या टाइम्सय नं चोसु चोयेगु जिं याना।

१९९६ सेप्टेम्बरं नेदरलन्दया लाइदन विश्वविद्यालय जिगु विद्यावारिधिया ज्या न्हेज्यासेलिं पत्रकारितां जि झन हे तापाना वनेमागु जुल। १९९७ सनय फिल्डवर्कया निंतिं जि नेपा वनाबले यें थंहिति क्वाबहालय जुइबले इलं लातकिं हे ढल्कोय 'सन्ध्या टाइम्स'या ज्यासलय ताकतुक थेंक वनेगु याना। लुति अजिमा जात्रा व सर्प बलियात कया अनुसंधान याना छगु डकुमेन्ट्रि नकतिनिंथें दयेके कोचायेकागु व ई। ढल्कों भचा कोय विष्णुमति सिथय चोंगु लुति अजिमाया देग मथेंवं दुवातय छगू मंगालय दुने मछिंथाय अंगलय घाकातगु लोंह पौंलय छु दु धयागु सिकेमागुलिं कपि याना कायेमागु। 'सन्ध्या टाइम्स'या ज्यासलं सतिकं लागु थाय जूगुलिं थो ज्याय सुरेश सुजीव लगायतया प्रेसया पासापिसं जित उबले यागु ग्वाहालि नं आ थें लुमना चोनिगु घटना ख।

नेदरलन्दय चोना नं गबलें छुं नेपालभासाय चोत धासा सन्ध्या टाइम्सय पिथनेत छोया बीगु। पिने चोना नं जिगु स्वापु धासा न्ह्याबलें धयाथें सुरेश नापं हे जुइगु ख। २००६ सनया निकगु जन आन्दोलनया जख लाइदन विश्वविद्यालयया राजनीतिशास्त्र विभागय आसिस्टेन्स प्रोफेसर जुया बोंकेगु नापं नेपाया प्रजातन्त्रयात कया अनुसंधान याना चोनागुलिं नेपाया तात्कालिन राजनीतियात कया छुं चोसु अंग्रेजी भासाय चोयागु जुल। अले समसामयीक जुइगु जूगुलिं भायहिला सन्ध्या टाइम्सय पिथनेत सुरेशयात इनाप याना छोयाबले छुं थाकु मचासें भायहिला पिथनेगु ख। सन्ध्या टाइम्स दिना लिपा नेपालभासा टाइम्सयात धया नं अंग्रेजी भासाय वा खय भासाय चोयेलागु समसामयीक चोसुत छोयेबले नं गबलें थाकु मचासें सुरेशं अनुवाद याना पिथनेगु याना बीगु। गबलें सुरेशं हे नं छुं विषय चोसु माल धया हइ जिं फु कथं चोया बीगु।

छुं नं खंय म्हा धायेगु सुयातं नुगलय स्याकेगु ज्या फको गबलें मयायेगु हे सुरेशया वानि ख। धाथें ला सुरेशया चिन्ता धयागु थगु मांभाय नेपालभासायात गथे याना चोन्ह्याके अले नेपालभासाय पिदनाचोंगु छगूयां छगू जक जुयाचोंगु दैनिक पत्रिकायात

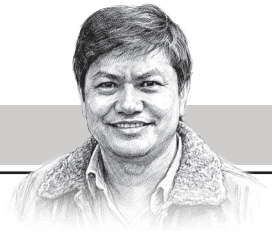

गथे याना म्वाका तये धयागु हे ख । यें वयबले नापलाइबले पत्रिकाया आर्थिक अवस्था बारे नं सुरेशं जि लिसें दुविस्ता ब्याकेगु यानाचोनि । २०१० सन पाखे 'सन्ध्या टाइम्स' न्हिपौ न्ह्याकाचोंगु इलय जिमिसं नकतिनिं नकतिनिं धयाथें वर्ल्ड नेवा अर्गनाइजेसनया तदर्थ समिति दयेकेगु ज्या न्ह्याका चोनागु । उबले हे नं सुरेश व रमेशकाजि दाजुपिनिगु इनापय आर्थिक ग्वाहालि यायेगु खंय तातााहाक छलफल जूगु ख । तर खं जक आपा जुल ज्याय धासा छुं परिणाम पिमदन ।

'सन्ध्या टाइम्स' दिना लिपा नेपालभासा टाइम्स पिदसेलिं नं सुरेशलिसें इलय बेलय पत्रिकायात आर्थिकरुपं गथे याना सबल यायेफै धैगु खं इलय बेलय खं जुयाचोनि । पत्रिकाय चोया सेवा यानाचोपिसं तबल तकं मनसें ज्या याये मालाचोंगु दुखद स्थितिइ नं गुकथं पत्रिका पिथनाचोना धैगु खं नं सुरेशं ब्याकाचोनि । छुं ग्वाहालि यायेगु मनय दुसां अथें अथें ई न्ह्यानाचोन । लसताया खं २०२३ सनय टोरोन्टो विश्वविद्यालया बौद्ध धर्म अध्ययन विभागय नेपालभाषा बोंकेत श्रीलक्ष्मी व जि क्यानाडा वनाबेल नेपालय आपालं रिसर्च याना चोनादीम्ह टोरोन्टो विश्वविद्यालया भूगोल विभागया प्रमुख प्रोफेरस पासा क्याथरिन रायन्किन तंद लिपा नापलाना छुं न्हि वैथाय पाहां जुवनागु जुल । थपिनि मांबौया नामय छगू ट्रस्त दयेका ज्या याये तेनागु खं नेंकुसें वं श्रीलक्ष्मी व जित छिपिं निम्हं जिं म्हस्युसां लिसें थौंतलें नेपालभासाय खेलय ज्या यानावैचोगु वैचोंगु दु ट्रस्तं नेपालभासाया निंतिं जिं छुं ग्वाहालि यायेगु बिचा दु धया नेंकल । अथे धाबले छथुं हे जिमिसं नेपालभासा टाइम्सयात ग्वाहालि यासा बांलाइ धया । जिमिगु इनाप कथं नेपालभासा टाइम्सयात दुगेंक ग्वाहालि या नं यात । लिपा २०२५ सनय टोरोन्टो युनिभर्सिटिइ जूगु छगू कनफरेन्सनय बोति कायेत क्यानाडा वनाबले क्याथरिनया ल्हातय वं यागु ग्वाहालियात नेपालभासा टाइम्सया प्रकाशकपाखें बियाहगु कलात्मक संझ्याया फ्रेमय दुने रमेशकाजि दाजुया सहि तयातगु सुभाय पौ लल्हानाबले तसकं लयतागु ख । थो सकतां ज्याय नेपालभासा टाइम्सपाखें नेपालय जिगु स्वापु समन्वय न्ह्याबलें सुरेश नापं हे जुइगु ख ।

सुरेश भाषा आयोगया सदस्य नियुक्त जूसेलिं वयात म्यासेन्जरय कल याना बधाइ नं बिया । भाषा आयोगय नेपालभासाया निंतिं छु छु याये फै छु छु याये मफै धयागु ताहाक छलफल नं जुल । प्राथिमक लिसें उच्च शिषाय तक्क मातृभाषा विषय कथं बोंकेगु खं लिसें संविधानया धारा ७ य 'देवनागरी लिपिइ चोयातगु नेपाली भाषा नेपाया सरकारी

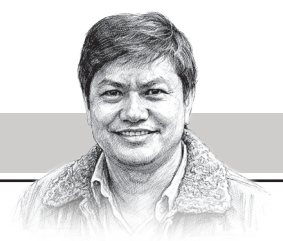

कामकाजया भाषा जुइ ।' धया खय भाय छगूयात जक 'नेपाली' व 'सरकारी कामकाज' या भाषा दयेका देसय दुनेया मेमेगु फुकं भाषायात निगूगु दर्जाया भाषा दयेकेगु ज्या याना संविधानं यानातगु घोर पक्षपातयात हिलेगु निंतिं भाषा आयोगं प्रस्ताव यंकेमागु खं तक नं जिं ल्हाना । संविधानकथं नियुक्तजूपिं पदाधिकारिपिं जूगुलिं संविधानया धारा हिकेगु प्रस्ताव यंकेत उलि सहज मजुइगु व्यावहारिक कठिनाइया खं नं सुरेशं धाल ।

सुरेश लिसें जिगु अंतिम संवाद वंगु फेब्रवरी २२ तारिक कुनुं मेसेन्जरय हे जूगु ख । धाथें ला मल्ल के सुन्दर दाजुया ज्या जंकोया लसताय वयकया सन्मानय छगू स्मृति ग्रन्थ पिथने तेनागु उकिया निंति छगू चोसु चोयाब्यु धायेत फोन यागु जुयाचोन । उगु ग्रन्थ मल्ल के सुन्दर दाजुया सरप्राइज उपहार कथं जंकोया दिनय लल्हायेगु जूगुलिं सफूया बिषय सुयातं मधायेत नं इनाप यात । खंया खंय न्ह्योने वैचोगु चुनाव अले बालेन व घण्टिया लहर वयाचोंगु खं व जेनजि आन्दोलन लिपा आम जनताय एमाले कांग्रेस व माओवादीतय प्रति पिदनाचोंगु वितृष्णायात कया खं जुल । नेवातयगु थौंया अवस्थायात कया नं खं जुल । जेनजि आन्दोलनय नेवातय उल्लेख्य सहभागिता जुइमफुगु चुनाव लिपाया संभावित परिणामं नेवातयत लाकिगु लिचो आदियात कया ताहाक खं जुल । चुनाव लिपाया संभावित परिणामयात ध्यानय तया फुक पार्टितयपाखें मैदानय दुपिं नेवा उम्मेवारतयत नेवा देय दबू वा नेवा संघ संस्थातयसं सामुहिक कथं सहलह ब्याका चुनावय त्यात धासा अमिसं नेवा जातिया हक हित अधिकारया निंतिं छु गज्यागु ज्या यायेमा धयागु प्रतिवद्धता याकेमागु खं नं जिं ल्हाना । गुकिया लिचो छुं न्हि लिपा हे केशचन्द्र महाविहारय धाथें उकथंया ज्याझो जूगु व सुरेशं थम्हं हे व ज्याझो न्ह्याकाचोंगु प्रत्यक्ष सामाजिक संजालय प्रसारण जूगु सोये नं खन ।

सुरेश लिसेंया खं ला कोचागु हे मदुनि तर वं आकाझाका मदयेक तोता वन । मनय मतया थें । थो गथे जुया जुल छाय जुल अझनं जि शब्द शुन्य । मेसेन्जर चायत छक लिफ पुला पुइका सोया । सन २०१६ अप्रैल १ लिसें थुखेया सुरेश लिसें मेसेन्जर चायतय खं जूगु फुकं कपि याना । झिदंया दुने ७५ पेज लिखित खं ला चायतय जक जूगु जुयाचोन ।

सुरेश किरणया थो असामयिक निधन नेपालभासा ख्योया निंतिं छगू तधंगु वज्रपात हे ख । नेपालभासा ख्योयायात सुरेस किरणं गुगु क्षमतां योगदान बियावैचोंगु ख उकिया पुर्ति आ हतपतं सुनांनं याये फइगु खनेमदुनि । नेपालभासा ख्योया निंतिं थो थें दुखया खं मेगु छु दै ?■

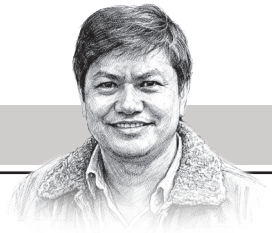

मजदुरदेखि माननीयसम्म

ज्ञानराम श्रेष्ठ

.....त्यस्तै यस्तै
मृत्युको अतिरिक्त कठोरतामा
एउटा मधुर संगीत
बज्दा बज्दै रोकियो
त्यस्तै एउटा चम्किलो दीयो बल्दाबल्दै निभ्यो
.....ती नसोधी मर्छन!
यसरी मृत्यु पनि झेली गर्छ
र सधैं दुर्जनलाई सहुलियत दिन्छ
सज्जनलाई अतिरिक्त कडाई गर्छ!
मलाई दाऱ्हा किट्दै भन्न मन लाग्छ -
झेली मृत्यु - मुर्दावाद!

लेखक बलराम तिमल्सिनाले नेपाल सम्बत् सांगठनिक आन्दोलन एवं नेपालको राजनीतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, मानवाधिकार, आदिवादी, जनजाति, नेपालभाषा आन्दोलनका नेता पद्मरत्न तुलाधर मृत्यु हुँदा माथिको हरफ लेख्नुभएको थियो।

यहि हरफप्रति ऐक्यबद्धता प्रकट गरी सुरेश-किरणको मृत्युप्रति मैले पनि कडा स्वरमा भन्न चाहन्छु- झेली मृत्यु - मुर्दावाद!

नेपालभाषा पत्रकारिताको शतवार्षिकीको उर्बर कालखण्डमा केहि ब्यक्तित्वहरू उदाएका छन्। नेपालभाषाका पहिलो पत्रकार धर्मादित्य धर्माचार्यले नेपालभाषामा बुद्धधर्म पत्रिका प्रकाशन शुरु गर्नुभएको थियो। यस उर्बर कालखण्डमा फत्तबहादुर सिंह, पद्मरत्न तुलाधर, मल्ल के. सुन्दर, अशोक श्रेष्ठ, रमेशकाजी स्थापित, बालगोपाल श्रेष्ठसमेत छन्। नेपालभाषा र नेपाली भाषामा पत्रकारितामा भने पुष्कर माथेमा, राजेन्द्र स्थापित छन्। यी दुई जनाको पत्रकारिताको मूल पृष्ठभूमि भने नेपालभाषा पत्रकारिता मार्फत नै भएका हुन।

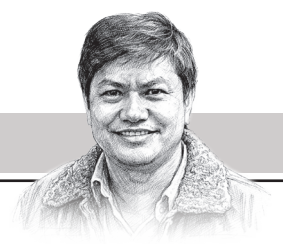

यस अवधिमा नेपालभाषा पत्रकारिता क्षेत्रमा उदाएका चर्चित एवं बहुप्रतिभाशाली ब्यक्तित्व सुरेश मानन्धर (सुरेश किरण) हुन। जो नेपाल सम्बत ११४६ चिल्लागा षष्ठिका दिन ५९ वर्षको उमेरमा निधन भयो। जस्को मृत्युबाट परिवारमात्र शोकाकुल बनेन। नेपालभाभाषा पत्रकारिताको क्षेत्रमात्र शोकाकुल बनेका थिएन। नेवार समुदाय मात्र शोकाकुल भएका थिएन, जुन समुदायबाट प्रेरित एव जागृत हुने आदिवादी समुदायका साथै मातृभाषाको माध्यमबाट पत्रकारिता गरिरहने आम पत्रकारिताजगत तथा मातृभाषाको आन्दोलनमा होमिएका आन्दोलनकारीहरू स्तबध भए, शोकाकुल बने। त्यसकारण सुरेश किरणको मृत्यु झेली मृत्यु नै हो। ....झेली मृत्यु - मुर्दावाद!

ग्वाहालि र गिरफ्तार

नेपाल सम्बत ११०७ तिरको कुरा हो। मध्यपुर थिमिमा नेसं. ११०६ मा ग्वाहालि पुचः स्थापना भएर नेपालभाषा र नेपाल सम्बतका कार्यक्रमहरू हुने गर्दथ्यो। नेपालसम्बत ११०० मा नेपालभाषा मंका खलः काठमाडौंबाट नेपालभाषाको माध्यमबाट साहित्यिक, सामाजिक, राजनीतिक गतिविधिसंगै नेपालसम्बतको सांगठनिक आन्दोलन शुरु भएको थियो। त्यसको प्रचार प्रसार गर्ने एउटा साप्ताहिक पत्रिका भनेको इनाव वाःपौ (इनाप साप्ताहिक) मात्र थियो। त्यस अघि नेपालभाषा न्हिपौ (दैनिक) बाट केहि नेपालभाषाको गतिविधि प्रचार प्रसार हुन्थ्यो। फत्तबहादुर सिंहको मृत्युपछि नेपाल सम्बत ११०३ (२०४०) मा बन्द भयो।

नेपाल सम्बत ११०७ अघिदेखि मध्यपुर थिमिमा नेपालभाषाको माध्यमबाट साहित्यिक गतिविधि ब्यापक रूपमा हुने गर्दथ्यो। त्यस समयमा नेपालभाषाप्रेमी प्रेमानन्दलाल श्रेष्ठमार्फत इनाप वाःपौ थिमिमा वितरण गरी सेवा गर्नुहुन्थ्यो। प्रेमानन्द मार्फत नै सुरेश किरणसंग मेरो परिचय भएको थियो। इनाप प्रेसमा कम्पोजिटरको रूपमा प्रेस मजदुरी गर्ने सुरेश किरणसंगै थिमिकै श्याम फय्कु, कुमार रंजित, भान्जा बज्राचार्य लगायत हुनुहुन्थ्यो।

सुरेश किरण कलिला हात सीसाका अक्षर मिलाएर कम्पोजमा मात्र सीमित नभएको जानकारी पाए। उनले इनाप वाःपौमा साना तिना लेख/रचनाका साथै कविता पनि लेख्ने गर्दथ्यो। जसको सम्पादक/प्रकाशकको रूपमा मल्ल के. सुन्दर हुनुहुन्थ्यो। इनाप प्रकाशन हुने हरेक बुधवार थिमिमा पत्रिका वितरणमा सहयोग गर्न म स्वयं पनि

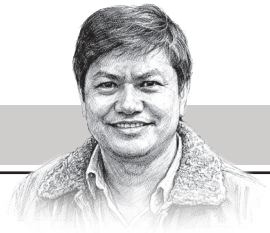

प्रेमानन्दकासाथ थाय्मरु काठमाडौंमा पुग्थे । त्यहि बेला सुरेश किरणसंग भेट हुन्थ्यो । जुन भेटघाट बाक्लो हुदै गयो । त्यस समयमा एक जना भेट हुने ब्यक्ति भनेको रामप्रसाद हो । उनको जिम्मेवारी पत्रिका गनेर वितरणको लागि पठाउने हो ।

नेपाल सम्बत ११०९ (२०४५) साल तिरको कुरा हो । ग्वाहालि पुचः थिमिमा आबद्ध भएकोका कारण पुचःले नेपाल सम्बतको उपलक्ष्यमा नेपालभाषाबाट ग्वाहालि लसता-पौ प्रकाशन गर्ने जमर्को भयो । त्यसको लेख रचना संकलन र सम्पादनको लागि प्रेमानन्द, म र नविनप्रकाश श्रेष्ठ लगायत सक्रिय भएका थियौ भने ब्यवस्थापनको जिम्मा सोभियतमान, रत्नमान, रोशनकुमार, उत्तमराज र कान्छा दै श्रेष्ठको थियो । त्यस बेला सुरेश किरणसंग ग्वाहालि लसतापौको लागि लेख मागेका थियौ । उहाँले 'करपिनिगु मिखां ज्वयावःगु ख्वबि' शीर्षकको लेख लेखेर दिनुभयो । त्यसपछि मित्रता झन् बढ्न थाल्यो । त्यहि ग्वाहालि लसता-पौ विक्रिको लागि ग्वाहालि पुचः थिमिका साथीहरू विराट नेपालभाषा साहित्य सम्मेलन गुथि, भक्तपुर पुग्यौं । पञ्चायतकालिन समय भएकोले विराट नेपालभाषा साहित्य सम्मेलन खुल्ला रूपमा सहज भएको थिएन । भक्तपुरमा कर्ण ह्योजु काण्ड भएको केहि महिना मात्र भएको कारण ५-७ जना भेला हुन समेत भक्तपुरका कठिन अवस्था थियो । तर पनि सम्मेलन गोप्य रुप्मा गर्ने गुथिबाट जानकारी आयो । सोहि बेला कविता बाचनको लागि काठमाडौंबाट राजभाई जकःमि, सुरेश किरण, कुमार रंजित, थिमिबाट प्रकाशमान छुँ, नविनप्रकाश श्रेष्ठ, भक्तपुर र ललितपुरबाट पनि साहित्यकारहरू गोप्य रूपमा कोठामा जम्मा हुने क्रम शुरु भयो । कोठामा शुरु भएको सम्मेलन केहिबेर मै प्रहरी हस्तक्षेप भयो । त्यसक्रममा सुरेश किरण, कुमार रंजित, प्रकाशमान छुँ लगायत साहित्यकारहरू गिरफ्तार गरी जिल्ला प्रहरी कार्यालय भक्तपुरमा राखियो ।

विश्वभूमि, सुरेश र म

इनाप वाःपौ नियमित रूपमा प्रकाशन भैरहेको थियो । इनाप वाःपौ बुधवार मात्र प्रकाशन हुने भएपछि नेपालभाषामा एउटा दैनिक पत्रिका प्रकाशन गर्नु पर्ने महसुस नेपालभाषा आन्दोलनका अगुवाहरूले गर्न थाले । त्यस बेला कुनै पनि पत्रिका दर्ता गर्न सहज थिएन । त्यसमा पनि नेपालभाषाको पत्रिकात झन् सम्भावना न्यून । त्यसै बेला इनाप वाःपौका सम्पादक/प्रकाशक मल्ल के सुन्दरले नेपाली भाषामा प्रकाशन भै बन्द रहेको विश्वभूमि दैनिकलाई नेपालभाषामा विश्वभूमि न्हिपौ (दैनिक) को रूपमा

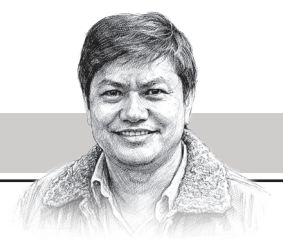

प्रकाशन गर्ने गरी स्विकृति प्राप्त भयो। जुन पत्रिकाका दर्ता कै दिन जानकारी प्राप्त गर्ने साक्षिको रूपमा म पनि भए। त्यसबेला हामी इनाप वाःपौको कार्यालय मै थियौ। त्यसको सम्पूर्ण नेतृत्वदायी भूमिका भने मल्ल के. सुन्दरले लिनुभएको थियो। विश्वभूमि प्रकाशन प्रा.लि. मार्फत प्रकाशन गरी सम्पादकको रूपमा अशोक श्रेष्ठ रहनुभयो। विश्वभूमिको संवादाताको रूपमा सुरेश किरण रहनु भएको थियो। त्यसबेला रिपोर्टिङ्गको लागि सुरेश किरण कार्यक्रममा जानुहुन्थ्यो। साथै सुरेश किरणले सु-कीको नाम ब्यंग्य लेख्नुहुन्थ्यो जुन पाठक माफ चर्चित बन्दै गयो।

त्यस बेला दैनिक रूपमा साँझ पत्रिका प्रकाशन हुने र सोहीको लागि कम्पोजिटरको लागि थप आवश्यकता महसुस भयो। जुन आवश्यकतालाई म आफूले सहयोग गरे। त्यसै बेला संवाददाताको रूपमा सुजिब बज्राचार्य पनि विश्वभूमिमा जोडिनु भयो।

त्यस बेला विश्वभूमि प्रकाशनका लागि विज्ञापनदाताहरूले २४० देखि ३०० सम्म मासिक रूप पैसा दिने र दैनिक रूपमा नै ब्यावसायिक विज्ञापन प्रकाशन हुने गर्दथ्यो। त्यसबेला सुरेश किरण र सुजिबको संवाददाताको साथै विज्ञापनको पैसा उठाउन पनि पुग्नुहुन्थ्यो। विश्वभूमि प्रकाशनको छाटो अवधिमा नै पत्रिकाको अफिससहित विश्वभूमि पत्रिका छाप्न आफ्नै प्रिन्टिङ्ग प्रेस खरिद गरेर जनबहालको केल टोलमा सार्ने ब्यवस्थान टिमबाट निर्णय भयो। २०४६ सालको जनआन्दोलन अगाडीनै अफिस र प्रेस जनबहाल केलटोलमा सार्ने काम भयो। जसमा कम्पोजको लागि दिपक शाक्य र म सक्रिय भए। तर मेरो कम्पोजको भार र काम गरेर थिमि घर फर्कनु पर्ने कारण मेरो कम्पोजको जिम्मेवारीमा पनि सुरेश किरणले सहयोग गर्नुहुन्थ्यो। म र सुरेश काम सम्पन्न भएपछि हामी दुई जना थिमि आएर बेलुकाको खाना खाने र भोलि बिहानै विश्वभूमिको अफिस जानेगर्थ्यौं। यस्तो दिनचर्या वर्षौंसम्म निरन्तर भयो। विश्वभूमिको प्रकाशनको क्रममा कम्पोजमा सुरेन्द्र श्रेष्ठ, नरेश शाक्य जनशक्तिको रूपमा थप भयो साथै जितेन्द्र मालाकार र गोपाल लेटरप्रेस मेशिनम्यानका रूपमा जनशक्ति थप हुदै गयो।

विश्वभूमि दैनिक र जनआन्दोलन

पञ्चायती ब्यवस्थाले राजनीतिक दल माथि प्रतिबन्ध लगाएको अवस्था थियो। नेपाली काग्रेस र बामपन्थी मिलेर २०४६ फागुन ७ गते बाट संयुक्त जनआन्दोलनको घोषणा भयो। जनआन्दोलन अघि नेपाली कांग्रेसका नेता गणेशमान सिंहको निवास

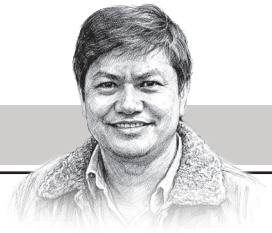

चाक्सीबारीमा २०४६ माघ ६ गते नेपाली कांग्रेसका कार्यक्रम भयो। त्यस दिन कम्युनिष्ट नेताहरू पनि उपस्थित भए। त्यस कार्यक्रमको रिपोर्टिङ्गमा सुरेश किरण र सुजिब बज्राचार्य सहभागी भएको थियो। त्यस रिपोर्टिङ्गको समाचार नेवारहरू बीच मात्र होइन गैर नेवार बीच पनि चर्चित रह्यो। जुन समाचारबाट जनतालाई पञ्चायत विरुद्ध आन्दोलिन हुन प्रेरित गऱ्यो। त्यस क्रममा संवाददाताको रूपमा राजनलाल जोशी (रास जोशी), एल्भिस जोशी जनशक्ति थप भयो। त्यसमा पनि महत्वपूर्ण कुरा संयुक्त जनआन्दोलनको बेला फोटोग्राफर तथा संवाददाताको रूपमा सानुराजा शाक्य रहनुभयो। त्यस्ते हरेक शुक्रवार विशेषांक प्रकाशनको लागि रविन सायूमिको महत्वपूर्ण योगदान रहेको थियो।

संयुक्त जनआन्दोलन २०४६ फागुन ७ गतेदेखि २०४६ चैत्र २७ गतेसम्म शुरु भएको थियो। सेन्सरशिपको कारण फागुन ७ र ८ गते विश्वभूमि प्रकाशन भएन। तर फागुन ९ गतेदेखि भने नियमित रूपमा प्रकाशन भयो। यस अवधिको अधिकांश समाचार संयुक्त जनआन्दोलनमा केन्द्रित भएको थियो। यस अवधिभर पहिलो पृष्ठमा प्रकाशित जम्मा आन्दोलनको ४६० वटा समाचार प्रकाशन भएको मध्ये ३५१ वटा समाचार जनआन्दोलन सम्बन्धी थियो। त्यस कार्यमा सुरेश किरणको नेतृत्वदायी भूमिका रहेको थियो।

जनआन्दोलनको बेला दिनभर आन्दोलन र रातभर काम पनि गर्नुपर्ने अवस्था थियो। कर्फ्युको कारण त खाना खान समेत हामीलाई समस्या हुने गर्थ्यो। सुरेश किरण बत्तिस पुतलीको बसाईं र मेरो थिमि भएको कारण हामीलाई खाना खाने ब्यवस्था स्व. चिनियालाल सिंहको छोरी उषा सिंहले खिउलको घरमा गर्नुहुन्थ्यो।

नेपाली पत्रकारहरूको भेटघाटको केन्द्र

नेपाली पत्रकारहरू विशेष गरी न्यूरोडको पिपलबोटमा भेटघाट हुने र समसामयिक समाचार लेख बारे चर्चा हुने गर्थ्यो। त्यसबेला टेलिफोनको पनि सुविधा थिएन। जसको कारण पत्रकारहरूको भेटघाटको केन्द्र न्यूरोड पिपलबोट हुन्थ्यो। त्यस संगै त्यस्तो भेटघाट विश्वभूमि दैनिकमा बाक्लो हुन थाल्यो। पत्रकारहरू किशोर श्रेष्ठ, कुन्दन अर्याल, शम्भु श्रेष्ठ, गुणराज लुइँटेल, योगेश उपाध्याय, गोपाल थपलिया, भिमसेन राजबहाक लगायत नियमित रूपमा आउनु हुन्थ्यो। सु-कि स्तम्भको विशेष चर्चा हुने गर्थ्यो।

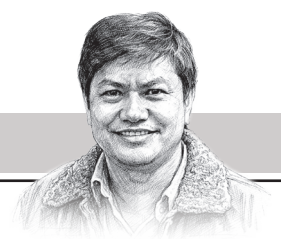

प्रविधि र पत्रकारिता

२०५१ साल पछि विश्वभूमि दैदिकलाई पूर्ण रूपमा कम्युटराईज र अफसेट प्रेसमा छपाई गर्ने ब्यवस्थापनले निर्णय लियो र भोटाहिटीमा प्रेस पनि राखियो। त्यस बेला मैले खासै कम्प्युटर पूर्ण रूपमा जानेको थिएन। तर ब्यवस्थापनले म बाहेक सबैलाई विश्वभूमि दैनिकमा ब्यवस्थापन गर्ने निर्णायमा पुग्यौ। ब्यवस्थापनको निष्कर्ष थियो कि- विश्वभूमिमा कार्यरत रहेका मध्ये स्नातकसम्म पढेको ब्यक्तिले अन्य स्थानका काम पाइन्छ। तर मैले सुरेश किरणसंग सल्लाह गरे। मलै मेरो योजना सुरेश किरणलाई सुनाए- अब मैले पनि नेपाली भाषाको पाक्षिक पत्रिका दर्ता गरेर प्रकाशन गर्ने योजना। पत्रिका दर्ता लागि सुरेश किरणले मलाई सहयोग गर्नुभयो। तर पत्रिका दर्ता भएपनि प्रकाशन गर्न सकेनौं। यहि बेला २०५२ सालमा हिमालय टाइम्स दैनिक प्रकाशनको लागिग सम्वाददाताको लागि आवश्यकताको विज्ञापन भयो। मैले सम्वाददाताको लागि आवेदन दिएँ। नयाँ बानेश्वरस्थित हिमालय टाइम्स दैनिकमा अन्तर्वार्ताको लागि बोलाउनुभयो। हिमालय टाइम्स दैनिकका प्रकाशक उज्ज्वल शर्मा, सम्पादक मुरारिप्रसाद उपाध्याय, सहसम्पादक कुमार सापकोटा, फिचर सम्पादक गोविन्द अधिकारी र प्रमुख सम्वाददाता राजेश मिश्र सम्मिलित टिमले अन्तर्वार्ता लिनुभयो र सम्वाददाताको रूपमा छनौट भएको जानकारी आयो। २०५२ असोजदेखि मेरो ब्यावसायिक पत्रकारिताको शुरु भयो। विश्वभूमिमा रहँदा नै समाचार पढ्ने र कतिपय समाचार नलेखिकन नै कम्पोज गर्ने बानी परिसकेको भएर समाचार, फिचर, ब्यंग्यबारे जानकारी भएको कारण नेपालीभाषामा ब्यावसायिक पत्रकारिता गर्न आफूलाई सहज महसुस भयो। यस अघि २०४७ सालमा नै सुरेश किरणको प्रेरणाबाट नेपालभाषाबाट लेख लेख्ने बानी शुरु भएको कारण पनि मेरो ब्यावसायिक पत्रकारिता स्थापित भयो। म हिमालय टाइम्स दैनिकमा कार्यरत रहँदा पनि समाचारलाई आकर्षित बनाउने उपाय बारे मार्गनिर्देशन दिइ रहनुहुन्थ्यो। त्यसमा पनि उपत्यकाको जात्रा, पर्व, संस्कृति, संस्कार, सांस्कृतिक क्षेत्रमा फिचर लेख्न प्रेरित गरिरहनु हुन्थो।

मल्ल ढाईलाई जानकारी नभएको एउटा रिपोटिङ्ग

विश्वभूमि दैनिकमा ब्यवस्थापनमा देखिएको मतभेदको कारण न्हूगु विश्वभूमि दैनिक प्रकाशन भयो। विश्वभूमि दैनिकमा सुशिल वीर सिंह कंसाकार र न्हूगु विश्वभूमिमा अशोक श्रेष्ठमा जिम्मामा गएपछि सन्ध्या टाइम्स दैनिक रूपमा प्रकाशन

शुरु भयो। विश्वभूमि हुँदा नै सुरेश किरणले सम्पादकको रूपमा नेतृत्व सम्हालिसकेको हुनाले सन्ध्या टाइम्स दैनिकको सम्पादकको रूपमा पनि सुरेश किरण रहनुभयो। सन्ध्या टाइम्स दैनिक प्रकाशनको बेला म हिमालय टाइम्स दैनिकमा नै कार्यरत रहेको थिएँ। सन्ध्या टाइम्स दैनिकका एल्भिस जोशी दुर्घटनाका कारण निधन भएपछि पत्रिकामा प्रमुख सम्वाददाताको रूपमा जिम्मेवारी लिन सुरेश किरणले आग्रह गर्नुभयो। मैले सुरेशको आग्रहलाई स्वीकार गरे। जुन पत्रिका पुनः मल्ल दाई कै घरमा अफिस राखेर संचालन भैरहेको थियो। नेकपा (माओवादी) ले संचालन गरेको सशत्र जनयुध्दको समाचार माओवादी सेनाको गतिविधिको स्थलगत रिपोर्टिङ्ग गर्न जाने मिति तय भएको थियो। यो स्थलगत रिपोर्टिङ्गमा जाने क्रुरा मल्ल के. सुन्दर (मल्ल दाई) लाई जानकारी नगराउने सुरेश किरण र म बीच कुराकानी भयो। राजभाई जकःमि लगायत टोलीमा सुरेश किरण माओवादीको रिपोर्टिङ्गमा जाँदा सन्ध्या टाइम्स दैनिकका सम्पादकीय नेतृत्व सुरेश किरणले मलाई दिएर जानुभयो। जुन कार्यमा तेज महर्जन लगायत साथीहरूले साथ दिनुभयो। जुन सूरेश किरणको रिपोर्टिङ्गको समाचार सन्ध्या टाइम्स दैनिकमा प्रकाशन पछि मल्ल दाई आश्यर्च चकित पर्नुभयो। यस अघि कतिपय समाचारमा सुरेश किरणले मल्ल दाईसंग छलफल गरिरहनु हुन्थ्यो।

नेपाल सम्बत र शंखधर सम्मान

सुरेश किरणले विश्वभूमि दैनिक, सन्ध्या टाइम्स दैनिक, नेपालभाषा टाइम्स दैनिकमा सम्पादकीय नेतृत्व सम्हाल्नुभयो। त्यस अलावा गैर नेपालभाषामा पनि उनको कलम सशक्त र प्रभावकारी थियो। विशेष गरी दृष्टि साप्ताहिक, जनआस्था साप्ताहिक, नेपाल समाचारपत्र दैनिक, कान्तिपुर दैनिक, अन्नपूर्ण पोष्ट दैनिक, नयाँ पत्रिका दैनिकमा उहाँले उपत्यकाका सांस्कृतिक, भाषिक, ऐतिहासिक, पुरातात्विक, नेपाल सम्बतका बारे लेखहरू लेख्नु हुन्थ्यो। तथापि नेपालभाषाप्रतिको अनुरागमा कुनै कमी आएन। नेपालभाषाको सम्पूर्ण पत्रिकाको सम्पादकीय नेतृत्वमा रहँदा नेपाल सम्बतको विशेषांक हरेक वर्ष प्रकाशन गर्नुभयो। त्यसैको कदर गरी राष्ट्रिय विभूति शंखधर साख्वाः प्रतिष्ठानले हरेक वर्ष गरिने शंखधर सम्मान नेपाल सम्बत ११४५ मा सुरेश किरणलाई तत्कालिन प्रधानमन्त्री के. पी. ओलीले प्रदान गर्नुभयो। यो सम्मानबाट पूर्व प्रधानमन्त्री कृष्णप्रसाद भट्टराई , शताब्दि पुरुष सत्यमोहन जोशी, पद्मरत्न तुलाधर, मल्ल के. सुन्दर,

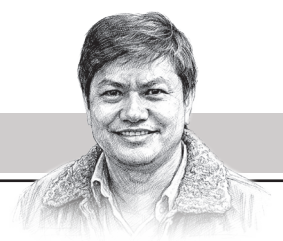

जगदिशचन्द्र रेग्मी, प्रो. माणिकलाल श्रेष्ठ, आर. के. मानन्धर, नरेशवीर शाक्य लगायत सम्मानित भैसकेको छ।

माननीय सुरेश मानन्धर

नेपालको संविधान २०७२ ले भाषा आयोग गठन गर्नुपर्ने प्रावधान थियो। तर लामो समयसम्म भाषा आयोगको गठन भएको थिएन। अन्तत भाषा आयोग गठन भए पनि नेपालभाषाका कोहि ब्यक्तित्व भाषा आयोगमा अटेन। त्यसको लागि तत्कालिन प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल प्रचण्डलाई भाषा आयोगमा नेपाल भाषाका अग्रज पठाउन आग्रह गर्नुभयो।

नेपाल सम्बतको एप्स बारे तत्कालिन प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाललाई नेपाल सम्बत ११४४ चिलाथ्वः पुन्हि सोबार (२०८० चैत्र १२) सिंहदरबारमा कार्यक्रम तय भयो। राष्ट्रिय विभूति शंखधर साख्वाः प्रतिष्ठानको नेतृत्व गरी म लगायत सुरेश किरण, मल्ल दाई, मध्यपुर थिमि नगरपालिकाका मेयर सुरेन्द्र श्रेष्ठ, उपमेयर विजयकृष्ण श्रेष्ठ, नेवाः दे दबूका अध्यक्ष पवित्र बज्राचार्य लगायत सिंहदरबार पुग्यौं।

नेपाल सम्बतको एप्स प्रयोग र उपयोगिता बारे जानकारी सकिएको थियो। त्यस पछि मल्ल दाईले भाषा आयोगमा रिक्त रहेको सदस्य पदमा नेपालभाषाको बहुप्रतिभाशाली ब्यक्ति सुरेश किरणलाई नियुक्त गर्न प्रस्ताव राख्नुभयो। त्यस बेला अनौपचारिक सहमति दिनुभयो। यसैक्रममा बागमती प्रदेश सरकारबाट नेपालभाषा र तामाङ्ग भाषालाई सरकारी कामकाजको रूपमा मान्यता दिने निर्णाय गरी भाषा ऐन- २०८१ जरी भएको अवसरमा बागमती प्रदेश सरकार संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्री शैलेन्द्रमान बज्राचार्यको सभापतित्वमा भाषा दिवस मनाउने कार्यक्रम राखिएको थियो। तत्कालिन प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल प्रमुख अतिथिको रूपमा आमन्त्रण भएको कार्यक्रममा पुनः मल्ल दाईले संघीय संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्री हितबहादुर तामाङ्गलाई भाषा आयोगको सदस्यमा सुरेश किरणलाई नियुक्त गर्न मन्त्रिपरिषदमा प्रस्ताव राख्न आग्रह गर्नुभयो। त्यस समारोहमा तत्कालिन प्रम पुष्पकमल दाहालले घोषणा गर्नुभयो- भाषा आयोगको सदस्यमा नेपालभाषाका अगुवा नै नियुक्त हुन्छ। त्यसको केहि दिनपछिको मन्त्रिपरिषदको बैठकले सुरेश किरणलाई भाषा अयोगको सदस्यमा मनोनित गरियो। र, माननीय सुरेश मानन्धर भयो। ■

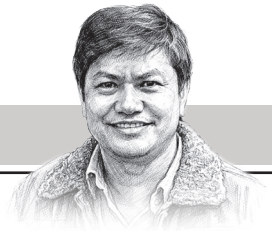

कर्म यानाः फलप्रति आशक्त मजुइम्ह श्री सुरेश दाई

अस्मीत मल्ल

किरण मानन्धर वा सुरेश मानन्धर। सुकी वा सुरेश किरण। थ्व सकतां छम्ह हे व्यक्तियात म्हसिकेगु तःता नां खः। परिवारं बिउगु नां- किरण। आधिकारिक भ्वँतय्- सुरेश। अले सुरेश किरण वा सुकी थःगु व्यक्तित्व वा च्वसुया माध्यमं विकसित नां। यँया धर्मपथय् च्वंगु बालसेवा माध्यमिक विद्यालयलय् ब्वनेगु इलय् तक किरण मानन्धर धकाः ब्वनाच्वम्ह वयूकः नेपाल आदर्श माध्यमिक विद्यालयलय् सुरेश मानन्धरया नामं भर्ना जुयादिल। नेपाल आदर्श हे एसएलसी जाँच पास यानादिल। अन लिपा आधिकारिक भ्वँतय् वयूकःया नां सुरेश मानन्धर धकाः दर्ता जुल।

सुरेश धाइगु नां खास यानाः वयूकःया छम्ह दाजुया नां खः। यलय् च्वनीम्ह चमांया काय्। छक्वः सुरेश नेपाल आदर्श माध्यमिक विद्यालययय् ब्वनेगु धकाः अन भर्ना जुयादिल। तर ब्वनेत धाःसा वनेमखं। कारणं यलंनिसें यँया गणबहाः तसकं ताःपा। वये-वनेत साधन दुगु मखु। अथेखःसां छेंजःयात नेपाल आदर्शय् भर्ना जुइधुंकूगु सिट सितिं छ्वयेमास्ति मवल। लिपा वहे थासय् सुरेशया किजा किरणयात भर्ना यायेगु क्वःछित। तर भर्ना यायेगु इलय् नां हिलेमंत। न्हापा छु नामं भर्ना याःगु खः व नां लिकाये मजिल। अन भर्ना जुइमासेलिं किरणया पलेसा सुरेश हे धकाः जुयादिल। अन लिपा वयूकः सुरेश मानन्धर जुया सकसियां निंतिं पिज्वयादिल। तर थःगु नां हे हिलेमाःसां सुरेश दाईयात उलि चिउता मजू।

एसएलसीया जाचँ लिपा २०४१ सालपाखे इनाप वाःपौलय् वयूकलं थःगु ज्या सुरु यानादिल। कम्पोजिटरपाखें ज्या सुरु यानादिसां वयूकःदुने दुगु प्रतिभायात वयूकलं थःदुने लिकुंका तयेमफुत। वयूकलं थःगु च्वसाः न्ह्याकादिल। तर वयूकलं उगु च्वसुइ नं थःगु नां किरण तल, नं सुरेश हे। थःम्ह च्वःगु धकाः सी धकाः थ्वहे निगू नांयात चीहाकः यानाः च्वयादिल- सुकी। सुरेशया सु व किरणया की। वयूकलं

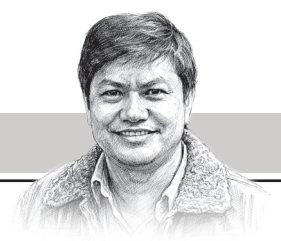

> “आपालं विषयलय् च्वयादीसां वय्कःया प्रकाशित सफूत आःपा मदु । अथेहे वय् कलं सम्पादन यानादीगु नं यक्व है सफूत दु । तर आपालं अज्याःगु सफूति वय्कःया नां तक नं मदु ।”

वहे नामं विश्वभूमि न्हिपौलय् नं च्वयादिल । वय्कःया च्वसा थुलि सटिक, थुलि यइपुकी मनूतय्सं च्वइम्ह सु खः धकाः मालाजुइगु । पत्रिकाय् नापं ज्या याइम्ह पासा सुजीव वज्राचार्य व वय्कः तसकं सःति । थ्वहे कारणं सुकी धाइम्ह सुजीव व किरण जुइमाः धकाः तकं प्रचार जुल । तर च्वइम्ह व्यक्तियात उकीं छुं प्रभाव मलाकु । मनूतय्सं थःत म्हसिउसां म्हमसिउसां वय्कलं थःगु हे रफ्तारं च्वयेगु ज्या निरन्तर न्ह्याकादिल ।

२०४५-४६ सालय् नेपालय् प्रजातन्त्रया निंतिं आन्दोलनत जुल । उगु इलय् आपालं पत्रपत्रिकात मदु । दुसां फिल्डय् वनाः रिर्पोटिङ याइपिं तसकं म्हो । विश्वभूमि न्हिपौ उगु इलय् तसकं नांजाः । आपालं आन्दोलनया केन्द्रविन्दु यैंया कोरसिटि जःख जुइगुलिं नं विश्वभूमिइ ज्या यानाच्वम्ह सुरेश दाईयात रिर्पाटिङ यायेत अःपु । वय्कः ‘ग्राउण्ड जीरो’ पाखें रिर्पोटिङ याइम्ह जूगुलिं आपालं राजीतिक खुराकत वय्कः नाप दयाच्वनीगु । पत्रिकाय् वहे बुखँ पिहांवइगुलिं पत्रिका तसकं बय्बय् नं जुल । तर सुरेश दाईया उगु रिर्पोटिङपाखें मेमेगू विदेशी मिडियातय्त नं यक्व फाइदा दत । विदेशी मिडियाया प्रतिनिधितयसं तप्यंक राजनीतिक दलतपाखें ‘न्युज स्कुप’ कायेमफयाच्वंगु इलय् स्रोत व्यक्ति जुयादी, फिल्डय् वनीम्ह सुरेश दाई । बीबीसी लगायत आपालं अन्तर्राष्ट्रिय मिडियाया नेपाः प्रतिनिधितय्त उगु इलय् सुरेश दाई नं आपालं ग्वाहालि यानादीगु दु । अथेखःसां सुरेश दाई नं थःगु नां बुखँय् न्ह्यथनेमाः, नां तयेगु शर्तय् जक बुखँ बी धकाः गुवलें धयामदी । न्ह्यावलें नीस्वार्थ भावं समाजया न्ह्याकं जुयाः ज्या यानादिल ।

ई हिलावन, सुरेश दाई नाप आपालं राजनीतिक दलया नेता कार्यकर्तातय् स्वापु नं क्वतुया वन । बहुदलीय

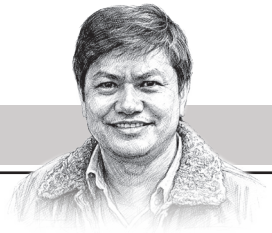

व्यवस्था वयेधुंकाः भाषिक व जातिय मुद्दा अझ तच्वया वन। राजनीतिक दलत दुने थ्व मुद्दा बहसया विषय जुयावन। चुनावया इलय् घोषणा पत्रय् थज्याःगु नं मुद्दा दुथ्याकेगु सुरु जुल। चाहे २०५४ या स्थानीय चुनाव जुइमाः वा नकतिनि क्वचाःगु २०८२ सालया संघीय निर्वाचन जुइमाः, नेवाः पहिचानया मुद्दायात राजनीतिक दलतय् घोषणा पत्रय् दुथ्याकेगुलि पर्दा ल्यूने भूमिका म्हिताच्वम्ह सुं दुगु खःसा वःख सुरेश दाई।

चाहे व गुथि आन्दोलन जुइमाः व नेवाः पहिचानया निंतिं जूगु आन्दोलन जुइमाः, अज्याःगु आन्दोलनया माग पत्र वा अधिकारिक धापु च्वइम्ह सुरेश दाई हे। छ्वः डा. बाबुराम भट्टराई प्रधानमन्त्री जुयाच्वंगु इलय् न्हुदँया सभाय् नेवाः भासं न्वचु बियादिल। नेवाः भासं न्वचु बिउगु धासें वयूकःया तारिफ नं जुल। तर पर्दा ल्यनू च्वनाः न्वचु च्वयादीम्ह मेपिं सुं मखु, झी हे सुरेश दाई। सायद यक्वसिनं थ्व खँ मसिउ। सुरेश दाई स्वयमं नं थःम्ह उगु न्वचु च्वयागु धकाः गुवलें प्रचार याना नं मजू।

वयूकलं आपालं विषयलय् थःगु कमल न्ह्याकादीगु दु। आपालं विषयलय् च्वयादीसां वयूकःया प्रकाशित सफूत आःपा मदु। अथेहे वयूकलं सम्पादन यानादीगु नं यक्व हे सफूत दु। तर आपालं अज्याःगु सफूति वयूकःया नां तक नं मदु। थःम्ह यक्व मिहिनत यानाः सम्पादन यानादी। अयूनं नां तयेमाः धकाः वयूकलं गुवलें धिपि यानामदी। न्ह्यावलें धयादी, 'जिगु नां मतसां ज्यू। नां तयाच्वनेम्वाः।' वयूकः दुने दुगु छगू उदारताया अनुपम दसु खत, थ्व।

थौं समाजय् चीधंगु छगु ज्या याःसां थःम्ह याःगु धासें बयूबय् याइगु जमाना। ज्या चीधंगु जयाच्वनी, तर नां तःधंगु माःपिं आपालं दु। नेवाः ख्यलय् नं छुं छगू चीधंगु ज्या जूसा जस कायेत लालहित जुइपिं यक्व दु। अज्याःगु भीडया दथूइ छगू बिस्कं पहिचान दयेकेत ताः लाम्ह खः, झी सुरेश दाई।

बाल्यकाल, ल्यायम्हया वैश, पेशाय् सुरुवाती न्हि निसें वयूकःया अन्तिम ई तक सुरेश दाई गुवलें थःगु नांया निंतिं ब्वाँय् जुयामदी। थःगु जीवनया अन्तिम इलय् तकं नं केवल नेवाः भाय्, नेवाः जाति व नेवाः पहिचानया ल्यनाच्वनेमाः धकाः वयूकः निरन्तर लगेजुयादिल। भागवत गीताय् छपु धापु दु- कर्म याः, तर उकीया फलप्रति आशक्त जुइमते। सुरेश दाईया जीवनया सार थ्वहे छपु धापुतिं पूवंकाच्वंगु थें जिं तायेकाः।■

सुरेशया लुमन्ति

किरण शाक्य

सुरेश जिं गबलय् निसे म्हसिल मसिउ। सुरेश नापलासां निसें सुरेश धाल गातका जीवन फूगु इलय् नं यक्व दँ दुम्ह मखु। अथेसां सुरेश मन्त। लुमन्ति जुल। मसिउ गथे जुयाः संगत जुल। गबलय् निसें संगत जुल नं सुरेशं गबलें नं छ सु जि सु धकाः मंमाला। तर तर न्ह्याबलें सुरेश दु। व नापया खँ दु। अले .....

लुमंकिगु खँ यक्व दु जिपिं निम्हेसिया। व जिमि दाजु दर्बे (मंगलमान) या पासा। दाजुयात नं गबलें दाई मधया सुरेशयात नं दाई मधया नापलाइबलय्, फोनय् खँ जुइबलय् न्हापा नापलाथें सुरेश धायेगु व नं जित किरत धाइगु किरण ला वयां नं नां खः। गुलिसिनं किरण धकाः नं लुमंकू।

व इलय् छगू आन्दोलनया ई २०६२/६३ या आन्दोलनया ई। नेवाःत उगु आन्दोलनय् कुहां मवः धकाः छगू आलोचना। नेवाःतय् मूल्यांकन न्ह्याक्व हे आन्दोलनय् वंसां उपलब्धी शून्य। अथेजुयाः आन्दोलनय् वनेमफ धइगु मनं मदु। जिम्मेवार नेतातय्सं थ्वहे खँ ल्हाइ। अथेजूसां झीगु नं ब्वति दयेमाः धइगु खँ जुइ। लोकतान्त्रिक नेवाः ..... धकाः न्ह्याकु निंतिं सुरेशया भूमिका दइ। छथाय् छगू थासय् जिपिं मुने। सहलह जुइ। थनथाय् बुद्ध साय्मि लुमनी। अन जूगु सहलह लिपा छगू जुलस जुइ। व जुलुस याये न्ह्यः सुरेशं खँ त्याजिक तइ। जुलस वपिं आन्दोलनय् छपा अप्पा तनि।

आन्दोलन लिपा देशय् गणतन्त्रया वातावरण वइ। आन्दोलनया मू पार्टीया लिउने सकलें वनेत तयार जुयाच्वंगु इलय् छथ्व नेवाः ल्याय्म्हत थःगु म्हसिका ज्वनाः राजनीतिइ वनेमाल धइगु खँ जुइ। आपालं सहलह जुइ। नेवाः न्ह्यलुवात यक्व दनिगु व ई। अले नेवाःतय्सं आमूल परिवर्तनकारी शक्ति धइगु व आन्दोलनया छगू पार्टी जक खः। झी धइपिं अझ लिउ लिउ वनेगु बाहेक मेगु विकल्प मदु धयाच्वंगु व ई।

अथे खयां नं छथ्व नेवाः ल्याय्म्हत न्ह्यचिलि। नेवाः पार्टी दयेकेगु निंतिं। उमिं नं सुरेश छम्ह नीतिगत न्ह्यलुवा थां जुयाः न्ह्यःने दनी। तःक्वःया सहलह लिपा नेवाःतय्गु

पार्टी नेपाः राष्ट्रिय पार्टी स्वनेगु ज्या जुइ। आपालं पंगः व मजिउगु खँया दथुइ नं पार्टी स्वनेगु ज्या जुइ। जि थः नं व खँयू संलग्न। सुरेश नीतिया मनू नीतिया खँ ल्हाइ। झी न्ह्याःवनेगु लँपुया ध्वः कीगु ज्या सुरेशं याइ। नेपाः राष्ट्रिय पार्टी स्वनेगु ज्या जुइ।

थ्व पार्टी स्वनेगु निंतिं डा. केशवमानया योगदान यक्व दु। छम्ह न्ह्यलुवा। छपाः ख्वाःपाः। तपाःगु ख्वाःपाः मामां लूम्ह छपाः ख्वाःपाः। नेतृत्वया निंतिं तयार जुइ। अले नेवाः पार्टीं मूर्त रूप काइ।

नेवाः राष्ट्रिय पार्टीया नायः डा. केशवमान अले प्रवक्ता कथं जि थः। तर थ्व पार्टीया नीतिगत खँयू न्ह्यलुवा सुरेश। पार्टी स्वनेगु धइगु चुनावयू वनेगु निंतिं खः। २०६४ सालयू संविधानसभाया चुनाव जुइ। चुनाव वइबलयू खँ जुइ। न्ह्याथे यानाःसां झीगु सः पार्टीया प्रतिनिधि संविधानसभायू थ्यंकेमाः। अले हाकनं खँ वइ प्रत्यक्ष त्याके थाकुइ। समानुपातिकयू झीगु प्रतिनिधित्व माः। गथेयानाः थ्यंकेगु ले धइगु न्ह्यसः दनि। प्रत्यक्ष त्याकेत व हे निर्वाचन क्षेत्रया भोट माः अले समानुपातिकया निंतिं देयून्यंकंया

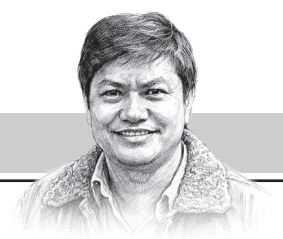

भोत। थ्वहे पार्टीया रणनीति जुइ। देयून्यंकया भोट कयाः छम्ह जक जूसां नेपाः पार्टीया प्रतिनिधि थ्यंकेगु।

थ्वहे रणनीति कथं देयून्यंकंया भोट मुंकेत देयूया थीथी जिल्लाय् भोट मुंकेत सु सु वनेगु धइगु खँ जुइ। सहलह ब्याइ। हाकनं खँ वइ, खँ तयेफुम्ह मनूयात छ्वयेगु। नापं थ्व नं खँ जुइ जिल्लाय् सम्पर्क दुपिंत छ्वयेगु। सहलह ब्याकाः जि, सुरेश शरद कसाः पश्चिमया नेवाः जिल्ला वनेगु खँ जुइ। सुरेश खँ तनि जिगु ससः दुगु जिल्ला हेटौंडा अले नारायणघाट बुटवल भैरहवा वनेगु खँ जुइ।

वहे मिशन ज्वनाः जिपिं न्ह्याइ। बुटवल जिगु भतिचा सम्पर्क दुगु सां चुनाव प्रचार शुरु यायेगु जुइ। जि थः स्वयूम बुटवल वना। बुटवलया नेवाः पुचः नापं खँ ल्हानाः भोत फ्वना। अनं तप्यंक नारायणघाट वना। नारायणघाटया नेवाःत नापं सहलह ब्याका क्वचाःबलय् बहनिसिया ९ ताः ई जुल। सुरेशं धाल जिं सजिनायात हेटौंडाय् वये धकाः धायेधुन। आः भी थन च्वनेगु मखुत हेटौंडाय् वनेनु। बहनिसिया ८ ताइ लिपाया ई। नारायणघाटं हेटौंडा थ्यंकेत ७२ किलोमिटर वनेमानी। अथेजुजुं सुरशें नु वनेगु गुबलें थ्नी अले जिगु ससलय् च्वनेगु खः धकाः कर याना ब्वनाः हाइवेयल यंकल।

हाइवेलय् पियां च्वन धाःसा न्ह्याग्गुं गाडी दइ धइगु सुरेशया खँ। पियाच्वना छघौं बितः नं गाडी मलू। आः छु यायेगु धकाः सुरेशया ख्वाः स्वया। सुरेशया न्हिउ ख्वाः। न्ह्याबलें न्हिउ ख्वाः।

तापाकं मत च्याकाः गाडी वःगु खन। दक्वस्यां मन त्यात। स्वसं न्ह्यःने थ्यंबलय् व ला ट्रक खनिसा। व नं मेयू ल्ह्यइगु ट्रक। सुरेशं धाल न्ह्याग्गु यानाः जूसां भी हेटौंडाय् थ्यंकेगु खँ खः। ट्रक जुइमा कार। वं धायेवं मेपिं सुम्क। ट्रक ड्राइभर नाप खँ जुल। खँ नं सुरेशं ल्हात। जिपिं छसिकथं ट्रकया लिउने थहां वना अन छपु छपु खिपः नं दइगु जुयाच्वन। जिमिसं थुइका जिमित ज्वने अपुक च्वने अपुक तयातःगु धकाः वहे खिपः ज्वनाः जिपिं नारायणघाटं हेटौंडा थ्यंका। कुहां वयाबलय् चान्हेसिया गुबलय जुल मसिउ। अले सुरेशं धाल व खिपः ला मेयूयात चिनाः तयेत तःगु खः। भी मेयू थेंजुयाः हेटौंडाय् वया। आखिर ससलय् मेयू जुयाः ला दुहां वनेगु खनि मखुला धकाः न्हिल।

■

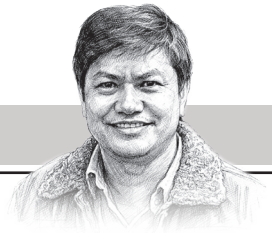

गल्लीहरूलाई लाग्नेछ अब सुरेश किरणको न्यास्रो

दीपक स्रापकोटा

सुरेश किरण नेपालभाषा आन्दोलनका अथक योद्धा, कवि, पत्रकार र संस्कृतिकर्मी थिए, जसको निधनले नेपाली साहित्य, पत्रकारिता र नेपालभाषा आन्दोलनमा गहिरो क्षति पुगेको छ।

काठमाडौंका गल्ली-गल्ली, संस्कृति, इतिहास र समाजका कथाहरूमा गहिरो दख्खल राख्ने सुरेशले कविता, व्यंग्य, निबन्ध र सम्पादनमार्फत नेपाली र नेपालभाषा साहित्यमा अमिट छाप छोडेका छन्।

उनको जीवन, सिर्जना र सांस्कृतिक योगदान सधैं नेपाली साहित्यमा जीवित रहनेछ भने, काठमाडौंका गल्लीहरूलाई अब सुरेशको न्यास्रो लागिरहनेछ।

काठमाडौं – विजेश्वरी उकालोमा अडिएको थियो, एउटा गाडी। जो थियो आफैंमा शोकमग्न। सयपत्री फूलका मालाले सिँगारिँदै गरेको त्यो सवारी एक जना कवि, भाषा आन्दोलनका अनवरत योद्धा र पत्रकारको अन्तिम यात्रामा सरिक हुँदै थियो। त्यसमा आँखा पर्नासाथ कवि विनोदविक्रम केसीले उदास स्वरमा भने, 'अब घण्टाघरले कोसँग समय सोध्दो हो ?' उनलाई उछिन्दै युवा मानवशास्त्री विष्णु अधिकारीले उच्छवास छोडे, 'घण्टाघरको के कुरा, नेपाल भाषा आन्दोलनले कोसँग समय सोध्दो हो ?'

मंकाखलको प्राङ्गणमा चीरनिद्रालीन थिए- सुरेश किरण (५९)। आँखाहरू छताछुल्ल थिए। लेखक राजेन्द्र महर्जन, कार्टुनिस्ट रविन सायमिलगायत थुप्रैथुप्रैका आँखाहरू..। असाध्यै धेरै कविता लेखे सुरेश किरणले, तर नेपालभाषामा उनको एक मात्रै कवितासंग्रह प्रकाशित छ, 'थौं घण्टाघरं जिके ई न्यानाच्वन' (आज घण्टाघरले मसँग समय सोधिरहेछ)। यो असरदार शीर्षकले आज ब्रह्मलीन कविलाई सधैं सम्झाउनेछ– अब घण्टाघरले कोसँग समय सोध्छ होला ?

असलमा सुरेश किरण थिए- एक शालिन संस्कृतिकर्मी, नेपाल भाषा आन्दोलनका

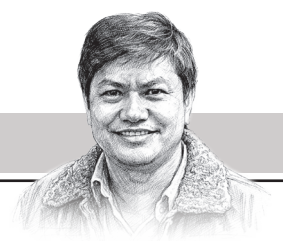

अथक योद्धा। उनी जीवित थिए, अनेकन व्यक्तित्वमा- नेपाल भाषाको दैनिक पत्रिका 'सन्ध्या टाइम्स' का सम्पादक, 'नेपाल भाषा टाइम्स' का संस्थापक सम्पादक, व्यंग्यकार, कवि, भाषा आयोगका माननीय सदस्य, नेपालभाषा एकेडेमीका प्राज्ञ परिषद् सदस्य, अनि दर्जनौं पुस्तकका सम्पादक।

सोमबार (२५ फागुन) हृदयघातले उनको महाप्रस्थान भएको छ! उनको पार्थिव शरीरलाई काठमाडौंको विजेश्वरी, ढल्को, क्षेत्रपाटी, ट्यग, बांगेमुढा, जनवाह, नरदेवी हुँदै इन्द्रायणीस्थित घाट पुऱ्याएर अन्तिम संस्कार गरिएको थियो। र, अब सम्पूर्ण नेपाली साहित्य, पत्रकारिता अनि नेपालभाषा आन्दोलनलाई गहिरो क्षति पुगेको छ। तर, सुरेश किरणको कविताको उचाइ, व्यंग्यको तीक्ष्णता, नेपालमण्डल सभ्यताप्रतिको गहिरो लगाव र बहुभाषिक लेखनको सिद्धहस्तता नेपाली साहित्यमा सदा जीवन्त रहनेछ।

उनी नेपालभाषामा मात्रै सीमित एक प्रतिभासम्पन्न कवि होइनन्, नेपाली भाषामा पनि उत्तिकै भव्यतम् व्यंग्य र समसामयिक विषयमा निबन्ध लेखिबस्थे। जस्तो कान्तिपुर दैनिकको 'कोसेली' मा छापिएका संस्कृति, इतिहास अनि काठमाडौं सभ्यतामाथिका उनका दर्जनौं शानदार निबन्ध अर्काइभमा सुरक्षित छँदै छन्। ती निबन्धहरू हुन्।- नेपाली समाज चियाउने एक कलात्मक समाजशास्त्रीय आँखिभ्याल। नेपालमण्डल, इतिहास र वर्तमानमा त्यहाँ बाँचेका मान्छेहरू अनि तिनको सांस्कृतिक पहिचानमाथि विशिष्ट अर्थमा विशिष्ट विमर्श गर्न सधैं तल्लीन रहन्थे सुरेश।

नेपाल भाषाको साप्ताहिक पत्रिका 'इनाप' बाट पत्रकारिता सुरू गरेका सुरेश किरण (मानन्धर) नेपालभाषाको 'सन्ध्या टाइम्स' दैनिक र 'नेपालभाषा टाइम्स' को सम्पादक छँदा त्यो थियो- भाषा आन्दोलनमाथि उनले गुजारेको असाध्यै अर्थपूर्ण समय। 'विश्वभूमि' दैनिक, 'जनआस्था' साप्ताहिक मा पनि पत्रकारिता गरेका सुरेश 'अप्सरा' फिल्म म्यागजिन, 'कोशल्वहं चिनाखँ स्वलापौ', नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानबाट प्रकाशित हुने 'थाय्भू' अखबारको सम्पादन मण्डलमा पनि सक्रिय थिए।

नेपालभाषा वाङ्मय उन्नयनमा साह्रै ठूलो नाम छ- सुरेश किरणको। आफ्ना प्रिय मानव अधिकारवादी नेता पद्मरत्न तुलाधरमाथि सुरेशको जीवनी पुस्तक प्रकाशित छ– 'पद्मरत्न तुलाधर'। नेपालमण्डलको संस्कृतिमाथि सुरेशको अर्को प्रकाशित पुस्तक हो– डा. अजयक्रान्ति शाक्य र सन्ध्या वज्राचार्यसँगको सहकार्यमा 'इन्द्रजात्रा/यँयाः'।

०००

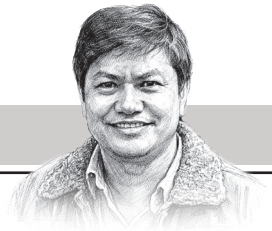

एक बेला कस्तो थियो भने सुरेश किरण भेषै बदलेर पनि पत्रकारिताको धर्म-कर्म निभाउँथे। जस्तो २०४६ सालका उथलपुथलमय दिनहरू उनको पत्रकारिताको उर्वर समय थियो। ती जनआन्दोलनका दिनमा उनले प्रहरीको कडा घेराहरूबीच अन्तर्वार्ता गरेका थिए- कमान्डर, 'लौहपुरुष' गणेशमान सिंहसँग, जो वीर अस्पतालमा उपचाररत भर्ना भएका थिए। त्यो अन्तर्वार्ता गर्न सुरेश चिकित्सकीय भेषमा अस्पतालको बेडसम्म पुगेको संस्मरण उनी मलाई सुनाउँथे। ती दिनहरूको सम्झनामा मग्न सुरेश आफू हिँडिआएका पुराना समय सम्झेर स्मृतिदंशित हुन्थे बेलाबेला।

काठमाडौं सहरका एक-एक गल्लीको नालीबेली थाहा थियो, सुरेश किरणलाई। म चमत्कृत हुन्थें, उनको गल्ली-ज्ञान देखेर। उनले मलाई एक दिन सकाव्यिकता र सहाँसो भनेका थिए, 'भन्न मिल्छ भने मलाई गल्लीविद् भने हुन्छ। काठमाडौंका एक-एक गल्लीलाई म चिन्छु। तिनले पनि मलाई चिन्छन्। म गल्लीहरूसँग बात मारिरहेको हुन्छु।' हो, गल्लीहरूलाई एक जुगसम्म सुरेशको न्यास्रो लाग्नेछ।

सुरेश किरण हिँडेको जीवनको बाटो खोजिपस्दा हामी झोर्छैं पुग्छौं। त्यो गल्लीले सुरेशको रोमाञ्चक र रंगीन संसारदेखि अश्रुमय दुःखको बयान गर्छ। उनी मसँग त्यो गल्लीको बखान गरिबस्थे। मेरो लामो समयदेखिको अनुनय-विनयपछि जंकी र हिप्पीहरूले आवाद गरेको त्यस गल्लीमाथि लामो संस्मरण-निबन्ध लेखेका थिए सुरेशले– 'फ्रिक स्ट्रिट नोस्टाल्जिया,' जुन उनको विस्मरणबाट बौरिएर ब्युँझिएको थियो।

त्यो त्यही गल्ली थियो, जहाँ सुरेशका जिन्दगीका बाल्यकालीन र किशोरकालीन स्वर्णिम समय व्यथित भएका थिए। र, त्यो त्यही गल्ली थियो, जसले उनको कलिलो दाजुको इहलीला समाप्त पारिदिएको थियो। एक्कैछिन त्यो अँध्यारो गल्लीतिर विचरण गरिहेरौं, जहाँ किशोरकालका सुरेश हाँसिरहेका, दौडिरहेका भेटिनेछन्।

असलमा फ्रिक स्ट्रिट थियो- एकाएक संसार-प्रसिद्ध भएको नेपालमण्डलको एक गुमनाम गल्ली, जहाँ सुरेश हुर्के-बढे। सन् १९६०-७० को दशकको हिप्पिजमको स्मृतिमा सुरेश बगिरहन्थे, 'भ्वःछैंको हाकुपटासी जबर्जस्ती उतारेर 'फ्रिक स्ट्रिट' को मिनिस्कर्ट लगाइदियो- हिप्पिजमले। सुरेश आफैंले हिप्पिजम भोगेका थिए।

उनको कुलघर थियो- पाको न्युरोड। उनका बुबाले न्युरोडको घर बेचेर धेरै ठाउँ चहारेपछि सन् १९७० को सुरुतिर ओमबहाल टोलमा एक सानो होटल चलाएका

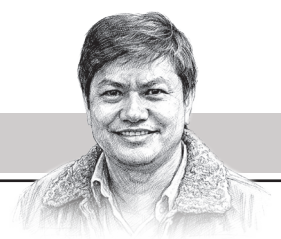

थिए। सुरेश पर्यटक ओहोरदोहोर गरिरहने वसन्तपुर क्षेत्रमा पसिरहेको आधुनिकता देखेर जवान भए। मल्लकालीन दरबार, मठमन्दिर र जीवित देवी कुमारीका कथा-मिथकले उनी अर्कै लोकको कल्पनामा मग्न-मग्न रहन्थे। थँबहिल (ठमेल) तिर हिँडिरहँदा उनी अचानकै भन्थे, 'दीपकजी, यो गुल्जार ठमेलमा उबेलासम्म मैले थाहा पाउँदा पनि स्याल कराउँथ्यो।'

अनि उनी हिप्पिजम अर्थात् गाँजाको धुवाँले कुइरीमण्डल हुने भ्वःछेँको श्यामस्वेत कथा हाल्थे। उनको कथाको मजबुन हुन्थ्यो– त्यति बेला भ्वःछेँमा प्रचलित नशालु पदार्थहरूमध्ये गाँजाभन्दा ह्यासिस प्रमुख थियो। 'त्यो कस्तो हुन्थ्यो भने कालो अलकत्राजस्तो, गाँजाको बोटको टुप्पोलाई दुई हत्केलाले रगडेपछि बस्ने कालो मयल। त्यस्तो ह्यासिस भ्वःछेँभरि फालाफाल किन्न पाइन्थ्यो। भ्वःछेँ र वसन्तपुरबीचको त्यो फराकिलो गल्ली पूरै ह्यासिसमय बजार थियो। धेरैजसो स्थानमा 'चिया पाइन्छ' लेखिएजसरी 'यहाँ ह्यासिस पाइन्छ' लेखिएको साइनबोर्ड टाँगिएको हुन्थ्यो। 'होटल इडन' ह्यासिसको विशाल अखडा थियो। त्यो रेस्टुरेन्टमा ह्यासिसका चिया, कफी लगायत विभिन्न परिकार पाइन्थ्यो,' उनले भनेका थिए।

तर, हिप्पीहरूको त्यो प्रिय झ्याँछे गल्लीले दिएको एउटा घाउले सुरेश जीवनैभर रन्थनिए। समयक्रममा गाँजापछि झोछेँमा 'स्म्याक', ह्वाइट सुगरदेखि ब्राउन सुगरसम्मले प्रवेश पायो। सुरेशको सम्झनामा तैरिरहेको हुन्थ्यो- होटल इडन, जसले ह्यासिसको लत लागिसकेका केही टोले युवालाई निःशुल्क ह्वाइट सुगर उपलब्ध गराउँथ्यो। जब युवाहरू गहिरो इनारभैँ कुलतमा फस्थे, त्यसपछि स्म्याक बेच्न तिनैलाई प्रयोग गरिन्थ्यो। केटाहरूको त्यो हुलमा एक थिए- सुरेशका माल्दाजु सुरेन्द्र मानन्धर, जो भ्वःछेँमा योजनासहित बिछ्याइएको लागूपदार्थको जञ्जालमा उम्किनै नसक्नेगरि फसेका थिए। ती विस्तारै ह्यासिस-मिश्रित चुरोट पिउँदापिउँदै खतरनाक दुर्व्यसन स्म्याकसम्म पुगे।

'फ्रिक स्ट्रिट नोस्टाल्जिया' मा सुरेश लेख्छन्, 'दाइ दुर्व्यसनमा लागेपछि घरबाट सामान गायब हुन थाले– आमाको पूजाका सामान, कांसको थाल, सुकुन्दा, साडीहरू। र, घर नर्कमा बदलिएको थियो।...दाइ पैसाका लागि झगडा गर्थे, मेरो पढाइका लागि चाहिने अंग्रेजी डिक्सनरीसमेत बेचेर लत मेटाए।' अब सुरेशका माल्दाजु इन्जेक्सनबिना बाँच्नै नसक्ने अवस्थामा पुगे, उनको नाडीमा प्वालैप्वाल थियो।...र, एक दिन उनी आफ्नै कोठामा घोप्टो परिरहेको दृश्यसहित मृत भेटिए।

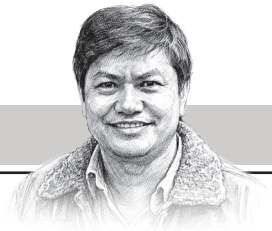

यो थियो सुरेशको झोंछे ट्याजेडी। धेरैले असाध्यै गुलाबी तबरले 'ग्ल्यामराइज' गरेको त्यो हिप्पी युगमाथि 'फ्रिक स्ट्रिट नोस्टाल्जिया' मा सुरेशको विप्लवी निष्कर्ष थियो, 'हामीले भोगेको हिप्पिजम किताबमा बयान गरिने स्वतन्त्रताको उन्माद मात्रै थिएन। त्यहाँ गिन्सबर्गको कविता मात्रै थिएन, भियतनाम युद्धविरुद्धको आक्रोश मात्रै थिएन, परिवार र समाज विघटनको चिसो स्याँठ पनि थियो, मृत्युको अँध्यारो बाटो थियो।'

स्निग्ध र तेजिलो सुरेश किरणको मुहार पछाडि सायद एक लम्बेतान निराशा थियो। र, त्यो निराशाको स्मृतिमा उनका दाजु थिए, जो सपना सकिनुको तनाव र हतासाबाट लामो यात्रा तय गरि नेपाल पसेका हिप्पीहरूको तथाकथित 'फ्रिडम' बाट पिल्सएका थिए।

निकै वर्षहरू अघि गीतकार भूपेन्द्र खड्का र म झोंछेतिर यात्रारत रहँदा सुरेश किरण झोंछे नोस्टाल्जियातिर पसिरहेका थिए। भनेका थिए, 'मलाई त्यो पुरानो घाउ चहऱ्याइरहन्छ।'

झोंछे गल्लीको त्यो अँध्यारो कथामाथि सुरेश किताब लेखिरहेका थिए- भूपेन्द्र र मेरो लगातारको करकापमा। केही साताअघि मात्रै उनले भनेका थिए, '६० प्रतिशत लेखें, अब छिट्टै सकिनेछ।' तर अफसोस, त्यो किताबी योजना सदाका लागि अधुरै रहनेछ।

०००

सिमसिमे बर्सातका दिन वा चिसो स्याँठ चलेका दिन वा चर्को घाम लागेका दिन, काठमाडौंको मल्लकालीन दरबार वसन्तपुर-डबलीमा उभिएर सुरेश किरणसँग मैले जीवित देवी कुमारी बस्ने घरतिर हेरेको छु। प्रत्येक भेटमा उनी एक असल कथावाचकझैं सहरका किंवदन्ती र कथाहरू सुनाइबस्थे। लाग्थ्यो, ती कथा उनको आत्मामा हरदम गुन्जिन्छ। हाकुपटासीमा सजिएकी, सिउँदोमा लामो धर्को सिन्दुर हालेकी, पातला ओठमा लाली पोतेकी, कपालको गुजुल्टोमा गुनकेशरी फूल सिउरिएकी इतुम्बहालकी गीतकी नेवाः युवती 'राजमती' को कथा उनले इतुम्बहालमै सुनाएका थिए- त्यहींको पुरानो इँटाको आँगनमा बसेर। उनको कथावाचन पछि अनुभव भएको थियो, राजमती गीतमा झैं जीवितै छिन्- 'राजमती कुमति/मसँग आए पिरति/हाय बाबा राजमतीचा/राजमती नदिए म त काशी जान लागेँ बुबा/ल्याइदेऊ न राजमतीचा'।

सुरेश भन्थे, 'राजमती एक जीवित पात्र थिइन्। इतुम्बहालको ताःननी भन्ने ठाउँमा राजमती बस्थिन्। गीतमै राजमतिको कथा लेख्ने कविले प्रेम दर्शाउँदै उनीसँग

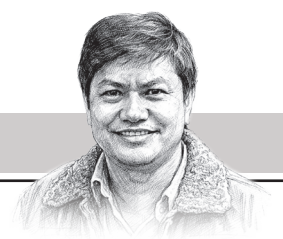

विवाह गर्ने र विवाह गर्न नपाए काशी जाने 'घुर्की' लगाएका छन् ।'

राजमतिमाथि सुरेशको एक शानदार निबन्ध छ- हाय राजमती ! उनी लेख्छन्, 'गीतिकथामा राजमति अत्यन्तै सुन्दर एवं रूपवान छिन् । उनको आँखा बाला-बाला परेको छ, कपाल घुम्रिएको छ, मुहारमा दुईवटा कोठी पनि छन् । उनको सुन्दरता हेर्दा उनी सक्वमि (साँखुले) की छोरी हुन् कि जस्तो लाग्छ । उनी बिजकली नामक गहना लगाउने गर्छिन् । तर, दुर्भाग्य ! एक चण्डाल लमीका कारण जबर्जस्ती उनको बिहे गराइयो । बिहे पनि यस्तो घरमा भयो, जहाँ एउटा सँभ्यालसम्म छैन । बिहे भए पनि आफ्नो बैंस छँदै लोग्नेको मृत्यु भयो । राजमतीको जन्म धिक्कार भएछ !'

सुरेशले भनेका थिए, 'यो गीतमा तत्कालीन काठमाडौंली समाजमा प्रचलित सामाजिक, सांस्कृतिक रूपरेखाको चित्रण पाइन्छ । गीतहरूले कथा मात्रै होइन, इतिहास पनि सुनाउँछन् ।'

यसरी नेवाः मिथ र किंवदन्तीमा आउने/जाने मान्छे-ख्याकहरूका आख्यान-लोकमा पनि बेहिसाब डुबिरहन्थे सुरेश- तिनलाई जीवन्त बनाउँदै, तिनको रहस्य खोल्दै । असनको साँढेदेखि हाँडीगाउँका जात्रासम्मका कहानी उनी सुनाउँथे । 'नुनदेखि सुन' पाइने असनको दुई शताब्दी पुरानो पसलका साहुजीदेखि तिनका बाजे-बराजुका व्यापारका ग्राफ उनलाई थाहा थियो । र, थाहा थियो– इन्द्रजात्रापछि हुने असनको घुइँचो अनि असनमा तेल, घ्यू, जिरा, मरीच, नुन, सख्खर खरिद गर्न आइपुग्ने टोखा, साँखु, थिमि, भक्तपुर, कीर्तिपुर, ललितपुरदेखिका मानिसको ब्ल्याक एण्ड ह्वाइट समय-चक्र ।

संस्कृतिविद् मल्ल के.सुन्दर, कवि दुर्गालाल श्रेष्ठ, पद्मरत्न तुलाधर लगायतसँग सुरेश किरण

न्युरोड, पाको, काष्ठमण्डप, राजा गुणकामदेवदेखि इन्द्रचोकको आकाश भैरव (आजुद्यः) सम्मका किंवदन्ती सुनाउँथे सुरेश, 'इन्द्रचोकमा कुनै बेला एउटा पोखरी थियो- कालमोचन पोखरी । जसले गुँला पर्वमा पोखरीमा स्नान गरी सँगैको जनबहाःद्यः (सेतो मच्छिन्द्रनाथ) को दर्शन गर्छ, उसले मृत्युपछि यमलोक जानुपर्दैन, सीधै सुखावती भुवनमा बास पाउँछ भने विश्वास गरिन्थ्यो । एक दिन कालमोचन पोखरीमा स्वयम् देवराज इन्द्र आई स्नान गरे र यस स्थानको नामै 'इन्द्रचोक' राखियो...।' कथा सुनाएपछि उनी किंवदन्तीमाथि संयश पनि गर्थे । र, इन्द्रजात्राका बेला काठमाडौंका टोलहरूका डबलीमा रातैभर मञ्चन गरिने पूर्णांकी नाटक 'दबू प्याख' जस्ता हराएका संस्कृतिमाथि

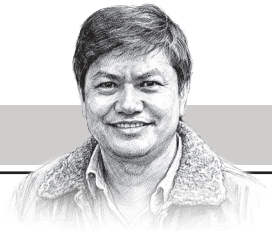

उनी विमर्शरत रहन्थे। उनले लेखेका छन्, 'दबू प्याखं हराउनु काठमाडौंको एक ठूलो सांस्कृतिक उद्योग बन्द हुनु जत्तिकै दुःखदायी विषय हो।'

पिचमा घोडा कुदाए चिप्लिएर लड्छ भन्ने सन्देहपछि राणाहरूले न्यूरोडको सडक ग्राभेल बनाएकोदेखि न्युरोड पीपलबोटछेउ मोटरसाइकल भाडामा दिने वा भोटाहिटीको एउटै पाउदानीवाला साइकल भाडामा दिने पसलसम्मका कथा सुरेश मुखाग्र सुनाउँथे।

इन्द्रचोकबाट हनुमानढोकातिर पस्ने लामो मखनटोल गल्लीमा ३० को दशकमा देखाइने भिडियो-फिल्मको साक्षी थिए- सुरेश। उबेला ३६ इन्चीवाला एक टेलिभिजनको मूल्य १ लाख ३० हजार पर्थ्यो, डेकको ३७ हजार। काठमाडौंको भित्री सहरमै जग्गा आनाको १ लाख पनि पर्दैनथ्यो। काठमाडौंको ताहाचलमा एकजनाले ३६ इन्चको टेलिभिजनसँग तीन आना जग्गा साटेको कथा सुनाउँदा सुरेश किरण मस्त हाँसेका थिए। मेरै करकापमा उनले मखनटोलको त्यो भिडियो-फिल्मको कहानी लेखेका छन्।

'मखनटोलकी मैयाँ' शीर्षकमा सुरेश लेख्छन्, 'हामी मखनको कुनै कोठे टाकिजमा फिल्म हेर्थ्यौं। फिल्म प्रदर्शन गरिने सानो कोठा गजबको हुन्थ्यो- भुइँमा खुइलिएको, छेउ-कुना फाटेको, मैलो, पुरानो सुकुल ओछ्याइएको। कोठैभरि पसिनाको अमिलो र मोजाको नमीठो गन्ध फैलिएको हुन्थ्यो। गन्हाउने अँध्यारो कोठा! त्यसमाथि दर्शकको मुखबाट बुइ्बुडती उडिरहेको चुरोटको धूवाँ! अनि कहिलेकाहीं पेट खलास नभएका कुनै दर्शकले आनन्दले फुस्स छाडेको मन्द पादको गन्ध! फिल्म हेर्नैका लागि सारा दर्शक साढे दुई घण्टासम्म शान्त भएर यी सबै सहन्थे।'

इतिहासकार कमलप्रकाश मल्लले भनेझैं सुरेशका लागि काठमाडौं 'एक विसंगत सहर' थियो– महामञ्जुश्रीको खड्गको डोब देखाएर बाँचिरहेको 'चिसो एष्ट्रे' 'काष्ठमण्डप' विशिष्ट र रहस्यले भरिएकै अनि 'भौतिक-पराभौतिक' थियो। नेपालमण्डलका पुराना गल्ली र मन्दिरहरूमा बजिरहेका घन्टको कथा, मन्दिरहरूछेउ साँझदेखि गुन्जिने तबला-हार्मोनियम र भजनका स्वरले उनी मग्न रहन्थे– ती धुनलाई कवितामा उतार्थे। तिनै कथा उनी लेखिरहन्थे– इतिहास र मिथ नेपालभाषाको लयमा सजाएर। वसन्तपुरको कुमारी, इतुम्बहालको राजमतीको मुस्कान उनका निबन्धका कच्चापदार्थ थिए।

सुरेश किरण मेरा लागि थिए, नेवाः संस्कृति, काठमाडौं र यहाँका गल्ली-गल्लीसँग जोडिएका विषयहरूको आधिकारिक व्याख्याता।

काठमाडौंका 'कोर एरिया'माथि ससन्दर्भ व्याख्यान दिन सक्थे उनी। जस्तो,

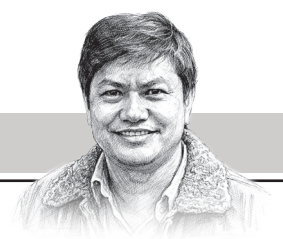

सहरका एक-एक गल्लीको नालीबेली थाहा थियो, सुरेशलाई। म चमत्कृत हुन्थें, उनको गल्ली-ज्ञान देखेर। उनले मलाई एक दिन सकाव्यिकता र सहाँसो भनेका थिए, 'दीपकजी, भन्न मिल्छ भने मलाई गल्लीविद् भने हुन्छ। काठमाडौंका एक-एक गल्लीलाई म चिन्छु। तिनले पनि मलाई चिन्छन्। म गल्लीहरूसँग बात मारिरहेको हुन्छु।'

हो, गल्लीहरूलाई एक जुगसम्म सुरेशको न्याम्रो लाग्ने छ।

०००

नेपालभाषाको एक शब्द छ- 'थःछें'। यसको अर्थ रोचक मात्रै होइन, व्यापक र गहिरो पनि छ। यसको ठ्याक्कै नेपाली अनुवाद हुन्छ- 'आफ्नो घर'! खासमा यो शब्दलाई 'माइती' को अर्थमा प्रयोग गरिन्छ, तर 'माइती' ले त्यो पूर्ण अर्थ, बिम्ब र भाव बोक्न सक्दैन, जुन 'थःछें' ले बोक्छ। बिहेपछि श्रीमान्को घर पुगेकी छोरीको माइती नेवार परिवारमा 'थःछें' नै हुन्छ– अर्थात् 'आफ्नो घर' नै हुन्छ।

यो शब्दले केवल ठाउँलाई होइन- पहिचान, सम्बन्ध र आत्मीयताको गहिरो तह समेट्छ, जसरी छोरीले जन्मघरलाई सधैं 'आफ्नो' नै ठानिरहन्छिन्, चाहे उनी जति नै दुर पुगेकी होउन्। नेपालभाषाका तपस्वी कवि सुरेश किरण 'थःछें' शीर्षकको उनको कवितामाथि कसैले विमर्श गर्दा अत्यन्तै खुसी हुन्थे। उनको अनुहार उज्यालोले चम्किन्थ्यो। भन्थे, 'आफूले जाने-बुझेको शब्दलाई ठ्याक्कै खास अर्थमा लेख्न पाउनु नै मातृभाषामा लेख्नुको सुखानुभूति हो।' र, उनको कविता 'थःछें' ले नेवार समाजमा महिलाको भूमिका, अधिकार र तिनलाई गरिने व्यवहारको सुदूर अतीतको कथा मात्रै होइन, आजको पनि प्रतिबिम्ब बोक्छ। त्यो कविता हो- एक मौन विद्रोह र आत्मसम्मानको स्वर। त्यो लामो कविताको एक अंश नेपाली अनुवाद यस्तो छ-

आमा! मलाई अन्माएर पठाउँदा/तिमीले दिएको गाग्री लिएर गएँ/
आफन्त र धेरै सामग्री लिएर गएँ/लिएर नगएको केही थियो भने/
बस्, मैले 'आफू' लिएर गइनँ/घरमै छुटेछ, मेरो त्यो 'आफू'/
थाहा छैन मेरा सबै 'आफू' बाँकी रहेकाले पो/त्यो घर मेरो 'आफ्नो घर (थःछें)' भएको हो कि!

कवि अभय श्रेष्ठको कविता-किताब 'लहना र तीर' को विमोचनमा वक्ता रहेका सुरेशले भनेका थिए, 'नेपालभाषा साहित्यको कुनै एक विधाले नेपाली भाषाको 'मूलधार' लाई सिधै टक्कर दिन सक्छ भने त्यो कविता नै हो।' तर, नेपालभाषामै कवितामा मग्न

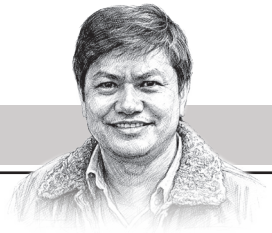

सुरेशको अनुहारमा केही चिन्ताका रेखा पनि पोतिएका थिए। भेटमा वा सार्वजनिक विमर्शमा उनी चिन्तित सुनिन्थे, 'नेपालभाषाको कविता नेपाली साहित्यमा कहाँनेर छ ? सिद्धिचरण श्रेष्ठ र दुर्गालाल श्रेष्ठजस्ता कविले उचाइमा पुऱ्याएको नेपालभाषाको काव्य नवपुस्ताले कहाँ पुऱ्यायो ?'

०००

सुरेश थिए- एक आलोचनात्मक विवेकले सिर्जना गर्ने असाध्यै गम्भीर कवि। सुरेशका कविता र व्यंग्यको प्रशंसक हुन्-- लेखक-सम्पादक राजेन्द्र महर्जन। सुरेश उनका असल साथी पनि थिए- 'आँखामा राख्दा पनि नबिझाउने' भलाद्मी मानिस अनि न्यायप्रति प्रतिबद्धता भएका साहित्यकार। राजेन्द्रको आँखामा सुरेश अत्यन्तै मार्मिक हास्यव्यंग्य रचना गर्ने व्यंग्यकार र प्रहसन लेखक 'सुकि' हुन् र नेपालभाषाका प्रतिबद्ध सम्पादक पनि।

'इनाप साप्ताहिकका कम्पोजिटर र पत्रकारदेखि 'विश्वभूमि' र 'सन्ध्या टाइम्स' दैनिकका सम्पादकसँगै भाषा आयोगका सदस्यसम्मको उनको यात्रा बिर्सन सकिँदैन। नाम, दाम, पद, प्रतिष्ठा र प्रचारको वास्ता नगरीकन भाषिक समानताको अधिकार र सामाजिक न्यायप्रतिको प्रतिबद्धताका साथ लेखन-सम्पादन कर्ममा डुबेर लाग्नु नै उनको मूल चरित्र हो, जुन बिर्सनै मिल्दैन', राजेन्द्र भन्छन्, 'सास रोकिए पनि उनको हँसिलो अनुहार, मित्रतापूर्ण व्यवहार, कोमल व्यक्तित्व सबै न्यायप्रेमीको मनमस्तिष्कमा बास बसेको छ। देह अन्त भए पनि उनका अनेक साहित्यिक सिर्जना तथा भाषा समानता र सामाजिक न्यायप्रतिको जुनून नष्ट हुँदैनन्।'

संस्कृतिविद् मल्ल के. सुन्दरका आँखामा ती दिन ओहोरदोहोर गरिरहन्छन्, जतिबेला उनी 'इनाप' का सम्पादक थिए। त्यो ०४० सालतिरको कुरा हो, उनको सम्पादनमा निस्किने नेपालभाषा साप्ताहिक 'इनाप' का लागि उनले आफ्नै घरमा एउटा छापाखाना राखेका थिए। त्यसका लागि दक्ष कम्पोजिटरको खोजीमा उनका मित्रहरूले ल्याइदिएका थिए- दीपक शाक्यलाई, जो कम्पोजमा अत्यन्तै दक्ष थिए। उनका सहयोगी थिए, बालापनका मित्र पूर्ण, जो प्रेसका लागि आवश्यक अन्य काम गर्थे। तीन/चार महिनापछि उही दीपकले एकजना मानिस ल्याए 'इनाप' कार्यालयमा- दुब्लो, पातलो, कलिलो र हेर्दैमा अवोध। दीपकले धेरै अनुनयविनय गरे, मल्ल के. सुन्दरलाई फकाए- त्यस केटोलाई पनि प्रेसको कुनै काममा अल्झाइदिन। तर, त्यतिखेर प्रेसका लागि कुनै नयाँ मान्छे आवश्यकै थिएन, फेरि आर्थिक बोझ बढ्ने कुराले पनि त्यो सम्भव थिएन।

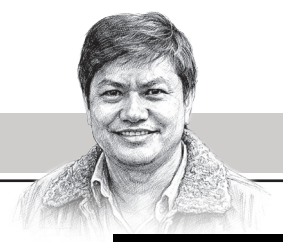

त्यही लजालु केटा कम्पोजको खुइ कलो पार गर्दै इनापको सह-प्रकाशन दैनिक पत्रिकाका लागि कालान्तरमा प्रमुख सम्पादकको जिम्मा लिर्ने व्यक्ति भइदिए ।

दीपकले नै उनलाई सुझाए- पारिश्रमिक दिनुपर्दैन, केवल प्रेसमा आएर कम्पोजको काम सिक्नेछ ।

तर ती सोझा, लजालु केटा दिनहुँ 'इनाप' आउन थाले, जो चुपचाप आउँथे, एक कुनामा बसेर केही सिक्थे र साँझ चुपचाप घर फिर्थे । एक महिना पनि नबित्दै त्यो केटोले कम्पोजिङमा क्रान्ति नै गरे, शुद्धाशुद्धि पनि त्यतिकै राम्रो ।

त्यसपछि उनलाई पनि पारिश्रमिक पाउने गरी प्रेसको काममा भर्ती गरियो । लगनशीलता र मेहनतबाट उनी एक निपुण र सिद्धहस्त कम्पोजिटर बने । उनी पढ्दै पनि थिए, प्रवेशिका पछि क्याम्पस कक्षामा भर्ना भए । एक दिन उनले आफूले लेखेको सानो लेख लिएर मल्ल के. सुन्दरलाई देखाए, यद्यपि केही बोलेनन् । मल्ल के. सुन्दरले त्यो रचना पढे, लगत्तै 'इनाप' पत्रिकामा प्रकाशन गरे । पत्रिकामा एउटा स्तम्भ थियो- ससाना नानीहरूका लागि 'हे जक मस्त दँदँ' (हेर नानीहरू जाग जाग) । त्यो नै उनले लेखेको पहिलो प्रकाशित रचना थियो । त्यसपछि मल्लले हौस्याए, उनले लेखिरहे । अब उनी एक कम्पोजिटर मात्रै रहेनन्, लेख लेख्ने नवोदित सर्जक पनि बने ।

फत्तेबहादुर सिंहको सम्पादनमा प्रकाशन हुने 'नेपालभाषा पत्रिका' दैनिक उनको देहावसानपछि पद्मरत्न तुलाधरले जिम्मा लिएका थिए । तर, त्यो पनि बन्द भयो । 'इनाप' साप्ताहिकका सम्पादन सहयोगीमध्ये एक अशोक श्रेष्ठको सक्रियतामा 'विश्वभूमि' दैनिक 'इनाप' कै सह-प्रकाशनमा छाप्न थालियो । त्यसैक्रममा ती कलिला, लजालु कम्पोजिटरलाई न्युज रिपोर्टिङ जिम्मा लगाइयो । ती नवोदित सर्जक र न्युज रिपोर्टर थिए- सुरेश मानन्धर, जो पछि कवि-अवतारमा उत्रेपछि 'किरण' उपनामले लेख्न थाले ।

'०४६ सालको जन-आन्दोलनको समाचार संकलनका क्रममा डाक्टरको सेतो अप्रोन लगाएर संकटकाल र कर्फ्युको त्यस अवस्थामा पनि साहसपूर्वक वीर

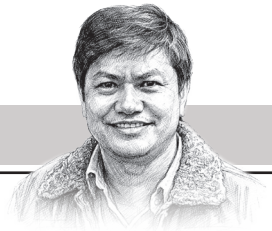

अस्तपाल छिरेर जननायक गणेशमान सिंहसँग अन्तर्वार्ता लिने उनको व्यवसायिक आँट स्मरणीय रह्यो। इनापकै पहलमा नियमित आयोजना हुने कवि सम्मेलन उनका लागि सिर्जना प्रस्तुत गर्ने सहज माध्यम बन्यो,' मल्ल के. सुन्दर भन्छन्, 'उनका काव्य रचना त्यहाँबाटै माझिन थाल्यो। त्यही लजालु केटा कम्पोजको खुड्किलो पार गर्दै इनापको सह-प्रकाशन दैनिक पत्रिकाका लागि कालान्तरमा प्रमुख सम्पादकको जिम्मा लिर्ने व्यक्ति भइदिए।'

नेपालभाषा वाङ्मयको उत्तरआधुनिक काव्यविधामा प्रतिनिधि कवि र भाषा अभियन्ता हुन्-- सुरेश किरण। 'भाषा आन्दोलनका एक अभियन्ता, आज भाषा आयोगका माननीय सदस्य जसका जीवनका चार दशकभन्दा बढी समय मेरै घरदैलोमा बिते। त्यहीं हुर्के, त्यहींकै हावापानीमा उनका जीवनका उकालो ओराली बिते। सुरेशलाई धेरैले धेरै कोणबाट सम्झना गर्लान्, तर मेरा लागि उनी एक प्रिय साख्खे परिवारजन,' मल्ल के. सुन्दर भन्छन्।

'यो सहरमा एकपटक छिरेपछि निस्कन गाह्रो हुन्छ,' सुरेशले लेखेका छन्, गोर्खाले काठमाडौं जितेको होइन, काठमाडौंले गोर्खा जितेको हो ।

ooo

सहर र संस्कृतिमाथि विमर्श गरिबस्ने सुरेश किरणका विचारमा उनी जन्मिएको यो काठमाडौं सहर एउटा मायावी नगर थियो। 'यो सहरमा एकपटक छिरेपछि निस्कन गाह्रो हुन्छ,' सुरेशले लेखेका छन्, 'सायद त्यही भएर हो- गोर्खाली राजा पृथ्वीनारायण शाहले काठमाडौं जितेर यसलाई गोर्खा राज्यमा विलय गर्नुको सट्टा आफैं गोर्खा छोडेर काठमाडौंमा राज गर्न आए। गोर्खाली राजाले जितेको कारणले राजधानी त गोर्खा हुनुपर्ने थियो, तर भइदियो काठमाडौं। गोर्खाले काठमाडौं जितेको होइन, काठमाडौंले गोर्खा जितेको हो। वास्तवमा पृथ्वीनारायण शाहले राजधानी बनाएको कारणले काठमाडौं विकसित भएको होइन। बरु काठमाडौं उतिखेरै विकसित भइसकेका कारण पृथ्वीनारायण

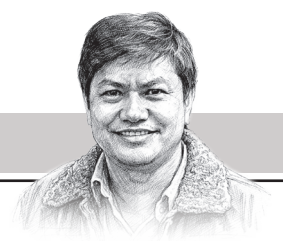

शाहले यसलाई राजधानी बनाएका हुन् ।'

देवीदेवतामाथि पनि सुरेश किरणको टिप्पणी हुन्थ्यो- काठमाडौंप्रति आकर्षित भएरै उनीहरू काठमाडौंमा बास बस्न लोभिन्छन्, त्यसैले त काठमाडौंमा मन्दिरै मन्दिर छ। काठमाडौंमा हिँड्दा यदि बाटोमा कहीं ठोक्किए याद गर्नुपर्छ- त्यो पक्कै कुनै देवताको मन्दिर हुन सक्छ।

सुरेश काठमाडौंका कुनै चर्चित चोक, टोल वा किंवदन्तीबारे मात्रै होइन, ससाना गल्लीमा बसोबास गर्ने 'देवीदेवता', मान्छे, नेवाः पर्व, चौरासी व्यञ्जन र संस्कृतिमाथि माथि पनि धाराप्रवाह कथा सुनाउन सक्थे । जस्तो चौरासी व्यञ्जनको चौरासी नेवाः मेनुको नाम, तिनका विशेषता र पाक-कलामाथि व्याख्या गर्दै उनले मसँग भनेका थिए, 'नेवाः भोजन र संस्कृतिमा चौरासी व्यञ्जनको थाली स्वादको शिखर हो, नेपाली भान्सामा विरलै झुल्किने, तर स्मृतिका पत्रहरूमा बास बसिरहने !'

सुरेश किरण मेरा लागि थिए, नेवाः संस्कृति, काठमाडौं र यहाँका गल्ली-गल्लीसँग जोडिएका विषयहरूको आधिकारिक व्याख्याता। उनीसँगको संगत मेरो सिकाइको पाठशाला थियो। त्यसमाथि, एक दाइबाट पाउने बेहिसाब प्रेम मैले उनीबाट पाएको थिएँ।

दुई महिनाअघि एक भेटमा मैले उनलाई भनेको थिएँ, 'दाइ, म तपाईंको लामो प्रोफाइल लेख्न चाहन्छु।' उनले त्यतिबेला भनेका शब्द अहिले मेरो मथिंगलमा ओहोरदोहोर गरिरहेका छन् ।

उनले भनेका थिए, 'पख्नुस् न, हतार के छ र ?'

अन्तिम बिदाइमा खादा अर्पण गर्दैगर्दा म मनमनै उनीसँग अन्तिम गुनासो गरिरहेको थिएँ, 'आफूले चाहिँ के साह्रो हतार गरेको नि... ?'

०००

सुरेश किरणको कविता : एक टुक्रा रात

सुत्न जोसँग ओछ्यान छैन
ऊ आफूलाई चाहिनेजति जमिन ओछ्याएर सुत्न सक्छ
सुत्न जोसँग सिरक छैन

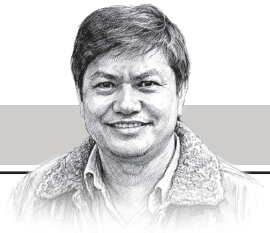

ऊ आफ्नो नापअनुसारको आकाश ओढेर सुत्न सक्छ
तर, सुत्न जोसँग रात छैन
थाहा छैन, ऊ कसरी सुत्न सक्छ ?
सुत्न कसैलाई आफ्नै ओछ्यान चाहिन्छ
कसैलाई आफ्नै तकिया त कसैलाई आफ्नै कोठा
तर, म कसैको पनि ओछ्यानमा सुत्न सक्छु
कसैको पनि कोठामा सुत्न सक्छु
सुत्न मलाई आफ्नै ओछ्यान चाहिँदैन
आफ्नै कोठा पनि चाहिँदैन
चाहिन्छ त बस आफ्नै रात चाहिन्छ
सुत्न मिल्ने एक ढिक्को रात
म अरूको रातमा आफू सुत्न सक्दिनँ
अरूको रात खोसेर आफू निदाउन सक्दिनँ
हो, चोरहरू राति आउने गर्छन्
तर, उसले सम्पूर्ण घर चोरे पनि
हाम्रो सम्पूर्ण रात चोर्न सक्दैन
हो, मलाई थाहा छ
राति आउने चोरभन्दा
रात चोर्ने चोर खतरनाक हुन्छन्
म दिउँसै आएर तिम्रो तकियामुनि
जतन गरी राखिएको रात चोरेर लान सक्दिनँ
म चोरीको रातमा सुत्न सक्दिनँ
त्यसैले जहाँ गए पनि
म आफ्नो भागको एक टुक्रा रात
सधैं गोजीमै हालेर हिँडिरहेको हुन्छु ।

दीपक कला, साहित्य र सामाजिक विषयमा लेख्ने सापकोटा कान्तिपुर दैनिकको साप्ताहिक परिशिष्टाङ्क कोसेलीका संयोजक हुन् ।

■

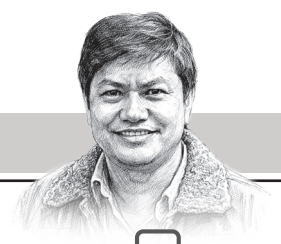

जिगु अन्तरवार्ता कायेमलाकं सुरेश किरण हथासं वन

शशिकला मानन्धर

"थौं घण्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन
थम्हं ज्वनावःगु छप्वः ई
लँय् वक्वसित इनाच्वंम्ह घन्टाघर
थौं दुवातय् भ्वाताहां दनाः
जिके ई न्यनाच्वन
टाङ्ग टाङ्ग जक थानाः
द्यनाच्वंपिं मनूतयूत थनाः थनाः
गुलि बजे जुल धकाः न्यनाच्वन!"

सुरेश किरणया च्वसां पिज्वःगु छपु कबिताया जितः यःगु ध्वःत खः थ्व।

वंगु फागुन २५ गते सोमबाः बहनी नेपालभाषा टाइम्सया पुलांम्ह सम्पादक सुरेश किरण मन्त। व खबर मंगलबाः सुथय् बाखं च्वमि भरत साःमि दाइ नं जितः फोनं बिल। न्यनेवं हे जि झसंग वन, पत्याः याये थाकुल, जि मर्माहत जुल, नुगः मछिन, मिखाय् ख्वबि जाल।

बुधबाः सुथय् मंकाः खलःया भवन न्ह्यःने सुरेश किरणयात श्रद्धाञ्जली बीत वना। द्यना जक च्वंम्ह थें च्वन व। वयागु म्हय् खादा छपु व स्वां निप्वः छाना, नमस्कार याना, ख्वाः स्वस्वं श्रद्धाञ्जली बिया।

सुरेश किरण मानन्धर! वयात जिं म्हसिउगु तःदँ दयेधुंकल। नेपालभाषाया इनाप, बिश्वभूमि पत्रिकाया लागी च्वसु बिउ वनेबलय्नसें खनाम्ह, म्हसिउम्ह खः। तुइसेच्वंम्ह, चसिचाम्ह, मचाम्ह, शान्तम्ह पत्रकार जिगु मिखाय् वयागु छबि उबलय्या आःतक नं झलझल लुमंनि। लिपा सन्ध्याटाइम्सया सम्पादक जुल व। उबलय् तक नं व छम्ह मचाम्ह सम्पादक खः जिगु मिखाय्।

छुं दँ लिपा, बुलुहुँ व कबिता च्वइम्ह कवि जुल, कवि जक मखुसे ख्यालःच्वमि,

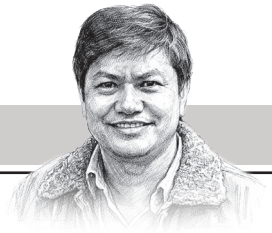

नाटकच्वमि, स्तम्भकार व्यंगकार, संस्कृति व राजनीति विषयया च्वसु च्वइम्ह च्वमि तकं जुल । जितः अक्सर कबितां उलि साला कायेमफु तर सुरेश किरणया कवितां जितः साला काः । वयागु कविता रस दुगु कबिता थें ताइगु । वयागु तःपु कबिता इलयूव्यलयू जिं नेवाः एफ.एमया ज्याभ्वलयू बाचन यायेगु नं याना ।

२०५९ सालयू जितः उपन्यास बिधायू बीगु गंकी-बसुन्धरा सिरपा लात । सिरपा बीगु ज्याभ्वलयू जिगु म्हसीका बीत तयार यायेमाल धकाः जितः ग्वसाःखलःया दुजः वं फोन यात । जिं उबलयू वयात छेंयू च्या त्वनेत सःता । व वल । जिके न्यनेमाःगु दक्व न्यन । उबलयू जिं च्वयातयागु नुगः खँ ब्वनाः न्यंका । वं करेक्सन यानाबिल, जिं हानं सारे याना । व नुगः खँ ज्याभ्वलयू जिं सिरपाः कायेधुंकाः कना । सिरपा बिउम्ह धुस्वां सायूमिजुं ज्याभ्वः धुंकाः लयूतायाः धयादिल - आः तक गंकी-बसुन्धरा सिरपा काःपिंसं न्ववागुमध्ये दकलयू छं थौं न्ववाःगु बांलाः ताल । खँ न्यनाः जि लयूताया । लिपा जिं सुरेश किरणयात सुभायू बिया ।

इनाप व बिश्वभूमि पत्रिका दीधुंकाः न्हिपौ सन्ध्याटाइम्स पिदन, छुं दँ लिपा नां हिल, नेपालभाषा टाइम्स जुल । जिं बरोबर च्वसु वा बाखं थायूमदुइ दुगु ज्याकुथी वनाः हे बिउवनेगु । जिगु तःपु बाखं व च्वसु प्रकाशित जुइ तर आःतकं खुपु ति जक बाखं बांलाः धकाः वं प्रशंसा याःगु दु । मखुसा थ्व मजिल, व मजिल धकाः आलोचना हे अप्वः याःगु दु । हतपातिं वं बांलाः धाइमखु धकाः जिं वाःचाल । जिगु च्वसु वा बाखं वं बांलाः धाल कि जि फुरुङ्ग जुइगु । ए नकतिनि जिं बांलाक च्वयेफत खनी धकाः लयूतायेगु । वं आलोचना याइबलयू नं गन थायू द्वन धकाः जिं कुत्तुकुलाः न्यनेगु । वं थनथायू धाल कि व थासयू पर्केमाल कि मेकथं च्वयेमाल कि छुयाये माल धकाः बिचाः यानाः सुधार यायेगु ।

२०७४ सालपाखें नेपालभाषाया न्हापांगु चीहाः संकिपा धेधेंबल्लाकासा जुल । जि जजू जुयागु । ब्वति काःगु दक्व संकिपा स्वयाः नम्बर बी लन । व ज्याभ्वः धुंकाः छन्हु जजू जूपिं व ग्वाहालि याःपिं सकलसित ग्वसाः खलकं छगू होटेलयू लन्च, लन्च धुंकाः सुभायू पौ लःल्हात । जितः ग्वसाः खलःया दुजः सुरेश किरणं सुभायू पौ लःल्हात । उकीया फोटो जिं जतन यानाः तयातयागु दु ।

अनं लिपा २०७५ सालयू जूगु निक्वःगु चीहाः संकिपा धेधेंबल्लाकासायू जिं थःगु हे 'पसः' नांगु बाखनयू स्कृप्ट च्वया, निर्माता नं थःहे जुया, मू भूमिकायू नं जि थः हे म्हिता । व चीहाः संकिपा स्वयाः सुरेश किरणं बांलाः मधाः अले लिच्वः वःबलयू सिरपाः

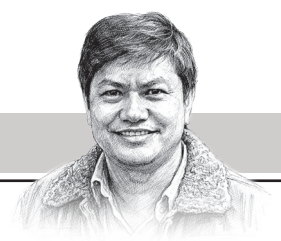

> “
> जिगु छगू बांलाःगु बानि दु, थःत यःगु, बांलाः ताःगु च्वसु मुंकैगु । अथे मुंकैगु भ्वलय् जिं सुरेश किरणया च्वसुत नं छपाः तपाःगु खामय् मुंका तयागु दु । खाम पिने ‘सुरेश किरणया च्वसुत’ धकाः नां बियागु दु ।
> ”

नं मलाः । छुं खँ मदु । जिं व जिगु न्हापांगु कुतः खः धकाः मन तया । तर वहे कासाय् योवन शाक्यया निर्देशनय् जिं थःगु हे बाखनय् च्वयागु स्कृप्ट ‘ध्वः छध्वः रेखां किउगु’ न्हाप सिरपा कायेत ताःलात । व जिगु गर्वया खँ जुल । जिं स्कृप्त च्वयेगु तालिम कयाबलय् क्लासय् हे तयार यानागु स्कृप्ट खः धकाः सुरेश किरणयात कना, जिगु खँ न्यनाः व लयूताल, बांलाः धकाः तारिफ यात । ‘पसः’ बांमलात, सिरपाः मलात, अयूसां जिं च्वयागु ‘ध्व छध्वः रेखां किउगु’ न्हाप लात । गुकिं जितः हानं मेगु स्कृप्ट च्वयेत हःपाः दत ।

लिपा हानं २०७६ सालय् किपू नगरपालिकां चीहाः संकिपा धेधेंबल्लाकासा यात । संकिपाया विषय किपूया हे जुइमाःगु, मेगु बिषय मजिउ । तःदँ न्त्यः किपू महोत्सव जूबलय् छथाय् ‘लाखे पाः’ च्वंच्वंगु लु जितः लुमनावल । अले वहे विषयलय् जिं स्कृप्ट च्वया । निर्माता जुइम्ह सुं दइ ला धकाः माला, लुइकेमफु । अले थम्हं हे धेबा लायेतया, मू भूमिका इन्द्रायणी माताया भूमिका जि थम्हं हे म्हिता । आर्यम नकःमिया निर्देशनय् २०७६ साल माघं सुटिङ्ग यानागु । चैत्रंनिसें देसय् कोरोना वयाः २०७७ माघ ३ गते तिनि ब्वति काःगु दक्व संकिपात राष्ट्रिय सभागृहय् प्रदर्शन जुल । उबलय् जि फ्यतुनाच्वनाथाय् वयाः तःम्हसिनं ‘लाखेपाः बांलाः, भिंतुना’ धाः वल । अथे बांलाः धाःपिं मध्ये छम्ह सुरेश किरण नं खः । जि ख्वयागु ठीक जू ला धकाः न्यनाबलय् ‘ठीक जू, तता ख्वःबलय् जिगु नुगः खुल्ल मिन’ धकाः वं लिसः बिउबलय् जि फुरंग जुया । हतपातिं बांलाः धाइमखुम्ह सुरेश किरणं बांलाः धाल, आः जिगु ‘लाखेपाः’ हे न्हाप लाइ धइगु मत्ती वन, आश नं कायेलात । तर लिच्वः न्यंकूबलय् लियांलिउ लात । लिपा हलं पिने वनाबलय् तःम्ह किपूमिपिंसं नं ‘लाखेपाः’ बांलाः धकाः जितः भिन्तुना

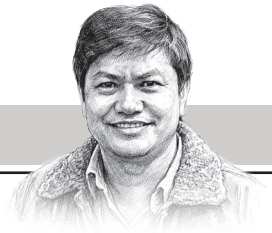

बिल। इमिसं जक मखु सुरेश किरणं नं बांलाः धाःगुलिं 'लाखेपाः' लियांलिउ मखु न्हाप लाःगु हे तायेका, अभिनय ख्यलय् तयागु जिगु पलाः सुथां लाःगु हे तायेका। निर्माता जुयाः धेबा फुकेमाःसां नुगः मस्याका। अनं लिपा अफिसं रिटायर्ड जुइधुंकाः शुरु यानागु संकिपाय् अभिनय् यायेगु ज्या जिं निरन्तर न्ह्याका यंकेगु क्वःछिना।

२०७४ साल भाद्र महिनाय् 'मां' संकिपाय् 'मां' जुयाः म्हितागु मुहुरत शट् बियागु अले छन्हु न्हिच्छि शुटिङ्गय् जि तःकः ख्वयागु लु लुमना च्वं आःतकं। निर्माता पिनिगु दथुइ खँ मिलेमजुयाः हे स्वन्हु ति शुटिङ्ग जुइधुंकाः दित, 'मां' संकिपा पूमवन, जि 'मां' जुयागु संकिपा पूवनेमफुत। तर सुरेश किरणं नेपालभाषा टाइम्स् पत्रिकाया न्ह्यःनेया पेजय् 'साहित्यकार शशिकला संकिपाय् म्हितीगु' शिर्षकय् जिगु बारे न्यूज च्वयाः प्रकाशित यात, व न्यूज जिगु अभिनययया न्हापांगु गर्व यायेबहःगु न्यूज जुयाबिल। उकिं जितः तःधंगु हःपाः बिल। 'मां' संकिपा दिउसां चीहाः संकिपात च्वयेत, म्हितेत व निर्माण यायेत जितः हःपा दत। लिसे मेमेगु संकिपा व म्युजिक भिडियोलय् म्हितेत नं हःपाः दत।

जिगु छगू बांलाःगु बानि दु, थःत यःगु, बांलाः ताःगु च्वसु मुंकेगु। अथे मुंकेगु भ्वलय् जिं सुरेश किरणया च्वसुत नं छपाः तपाःगु खामय् मुंका तयागु दु। खाम पिने 'सुरेश किरणया च्वसुत' धकाः नां बियागु दु। व खाम छकः नेपाः बैंक्वटेय् छगू ज्याभ्वलय् ज्वना वना, सुरेश किरणयात क्यना। उबलय् व तसकं लयेताल। थ्व च्वसू च्वयाबलय् व खाम दुनेया कटिङ्गत टेबुलय् प्वंका स्वया। छसीकथं व च्वसूया शिर्षक छकः न्ह्यब्वयेगु मन जुल गथेकि कान्तिपुरय् पिदंगु नेपाली भाषं मनाङ्ग जाने पुरानो बाटो, मखनटोलकी मैंया, लाहोरमा लाहुरे खोज्दै, हाय् राजमती, नेवाः महाभोजको सुस्वाद अले नेपालभाषा टाइम्सय् पिदंगु बिश्व सम्पदाय् दुथ्याकेमाःगु यैंयाः, गुंला बाजनय् पुलांपिं द्यःपिं बेलायतय् तायेदयावःगु गणतन्त्रया सः, ९४ दँया छम्ह ल्यायम्ह फणीन्द्ररत्न बज्राचार्य, मनाङ्ग गां, बुद्ध अस्थिया इतिहास यात्रा, हेटौंडाया बाखं, संस्कृतिइ सेना, सायाः व सायागु ला, नेवाःतय्सं दयेकूगु बीरगंज, गुम्हेस्यां संगीतयात सः बिल (भृगुरामया लुमन्तिइ) लखय् मि च्याकीम्ह कबि पूर्ण बैद्य, नेवाः गर्व आदि। इन्द्रजात्राया छगू सफू, सन्ध्या बज्राचार्य व अजय क्रान्ति शाक्यनाप जानाः च्वःगु सुरेश किरणं जितः बिउगु दु। वयागु च्वसुत गुलि फु उलि मुनातयेफुगुलिं जिं थःत गर्व तायेका। गुगु नं इलय् वं बिउगु सफू व वं च्वःगु च्वसुत जितः अवश्य नं ज्याख्यलेवयेफु।

थनिं झिदँति न्ह्यः जिं सुरेश किरणयात जिगु कोथाय् चिकचाधंगु लाइब्रेरि

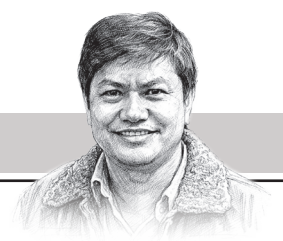

दयेकागु दु स्वः वा धकाः ब्वना। सजिना नापं ब्वनाः व जिगु छैंय् वल। जिगु कोथाया सोफाय् फेतुइवं 'ओहोसा.....धात्थेंयाम्ह च्वमिया कोथा धाये ल्वः' धकाः न्यागू राय् कय् तन्न दुगु सफूत स्वयाः प्रशंसा यात। 'आः सफू झन झन अप्वयावनाच्वंगु दु उकिं छगू मेगु राय्क न्यायेत्यना' धकाः धयाबलय् व न्हिल। बजि नयाः वनेत्यंबलय् धाल, 'जि ततायाथाय् निकः वयेधुन, बजि नयेधुन, आः छकः जिथाय् छैंय् वा नकतिनि छैं न्यानागु रविभवनय्।' सजिनां नं धाल, 'बालं यक्व च्वनेधुन बल्ल छैं न्यायफत, छैं न्हूगु नं मखु पुलांगु नं मखु, ठिक्कइ धायेमाः, दक्षिण मोहडा, निभाः वः, उकिं धेबा त्याय् कयाःसां न्यानागु।'

छुं दिं लिपा टुरिजम व होटल म्यानेजमेन्ट ब्वंकीगु कलेजय् हिमाल गयेगु बारे तालीम कायेत छवाः तक जि रबिभवनय् वनेमाल। अन वनेगु भ्वलय् छन्हु जि अनं सतिक दुगु सुरेश किरणया छैंय् बजि मखु जा नयेत हे वना। सुरेश किरणया छैंय् जिं जा नये लन।

नेपालभाषा टाइम्सय् छगू कोलम दु, जिमि बाज्यां मुलय् तयाः कनातःगु बाखं। न्हापा व कोलमय् सुनिता मानन्धरं च्वयाच्वंगु। छकः व तसकं म्हं मफत, च्वये मफुत खनी। अले सुरेश किरणं व कोलमय् च्वयेत जितः इनाप यात। साऱ्हे तीन पेज जक, पुलांगु खँ व इलय्या राजनैतिक, आर्थिक, धार्मिक, सामाजिक भौगोलक अवस्थाया बारे ७० दँ पुलेधुंकूपिं बाज्या व बज्येपिंके अन्तरवार्ता कयाः च्वयाबिउ धाल।

जितः नं पुलांपुलांगु खँ सीके यः उकिं जिं जिउ तर बिहिबाःपतिकं पिहाँवइगु व च्वसु जिं निरन्तर रूपं इलय् बिइमफत कि छुयाये धकाः न्यना। च्वयेफुबलय् जक च्वयाबिउ धकाः सुरेश किरणं जितः व कोलमय् च्वयेत इनाप यासें हःपाः बिल। वयां लिपा जिं व कोलमय् च्वच्वं वना, बिहिबाः पतिकं पिहाँवइगु व कोलमय् जिं निरन्तरता बीमफुसां च्वयेगु यानाच्वनागु दु। आःतक जिं ५६ म्ह बाज्याबजेपिंके अन्तरवार्ता कयाः ५६ पु च्वसू च्वयेधुन। च्वयेगु ज्या त्वःतागु मदुनि। दच्छि न्हय्यः जि सिबें न्हय्दँ (७ वर्ष) क्वकालिम्ह सुरेश किरणयात जिं ख्याःयाये थें धया – सुरेश किरण, जि ७० दँ पुल कि थ्व कोलमया लागी जिगु अन्तरवार्ता कायेगु खःला ? आः न्यादँ लिपा जिके नं अन्तरवार्ता काःसां जिल, जिं जि बूगु थाय् बसन्तपुर, सिंहसतः व मरुसतःया बारे बांलाक कने। जिगु खँ न्यनाः सुरेश किरणं हर्रर न्हिलाः 'जिउ' धाल।

तर जिगु अन्तरवार्ता कायेमलाकं सुरेश किरण हथासं वन, गबलें लिहाँवइमखुत व। उकिं जिगु नुगः हिइसेच्वं।

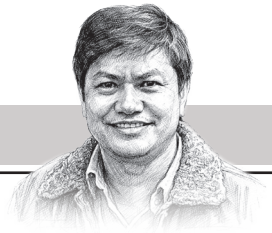

नेपाल प्रज्ञाप्रतिष्ठान, मातृभाषा बिभाग, २०७५ सालय् गठन जूगु न्हूगु ज्यासना पुचलं पिकाइगु 'थाय्भू' पत्रिकाय् सम्पादक मण्डलय् जि नं दुथ्यात। लक्ष्मी माली प्रधान सम्पादक, रमेशकाजी स्थापित कार्यकारिणी सम्पादक अले सम्पादक मण्डलय् जि, शरद कसाः व सुरेश किरण। २०७५ निसे २०७९ तक प्यदँया कार्यकालय् च्यागू 'थाय्भू' पिकया। खुलाय् छगू अंक। १० निसे १७ अंक तक 'थाय्भु' पत्रिकाया लागी ज्या यानाबलय् सुरेश किरणनाप झन सतिनावन जि। वनाप खँ ल्हायेत, छुं ज्याय् सल्लाह कायेत ई दत। पत्रिकाया लागि प्रज्ञाभवनय् मिटिङ्ग जुइबलय् मिटिङ्ग धुंकाः जिं वयागु ई कायेगु। मेबलय् उलि डिष्टर्व मयाना। नेपालभाषा टाइम्सया ज्याकुथी वनेबलय् व थःगु ज्याय् न्ह्याबलें व्यस्त जुयाच्वनी। च्वसु बिउवनेबलय् माःगु खँ त्वाक्क धाल, ताःहाकः खँ ल्हानामच्वना। लिपा व भाषा आयोगया दुजः जुल, माननीय जुल। वया तसकं लिमलात। अले फोन नं मयाना, छुं जरुरी खँ दुसा मेसेन्जरय् जक खँ ल्हायेगु याना।

नेपाली भाषं शुद्ध जुइक च्वइम्ह व उकिं जिं च्वयागु छपु लेख सम्पादन यानाबीला धकाः मेसेन्जरय् न्यना। वं 'जिउ' टाइप याकाः मेसेन्जरय् छ्वयाहजि धाल। टाइप जक याकेसिधल, छवाः लिपा, जिं जिगु च्वसु वयागु मेसेन्जरय् छ्वयेमलाकं व मन्त धाःगु खबर न्यनेमाल। घण्टाघरं जिके ई न्यनाच्वन धकाः कबिता च्वइम्ह कवि व, घण्टाघरयात ई मकँसे हथासं वन।

अन्तय् जिनाप सरल व्यवहार याइम्ह, गबलें तं मचाइम्ह, जितः मालकि सल्लाह बीम्ह कवि सुरेश किरणया जितः यःगु छपु कबिता 'महासागरय् छफुति लः मदु फगत ख्वबि बाहेक' शिर्षकया न्याध्वः लुमनावल :–

अबलय्, गबलय् जि खुसि तिनि
खः, जिके न्ह्यानाच्वनीम्ह गति दु,
न्ह्याना च्वनीम्ह सः दु,
जिगु लँपु पनीम्ह चट्टान हे थजु,
ल्वाना च्वनीम्ह लः दु।

थुलि हे शव्द ह्वलाः मदुम्ह किजा कवि, पत्रकार सुरेश किरणप्रति श्रद्धाञ्जली देछाना।

२५ चैत्र, २०८२।
ने.सं. ११४६ चौलागा, एकादशी

जिं म्हसिउम्ह सुरेश किरण

प्रा.डा. नरेशमान वज्राचार्य

पाको पुखुद्यां सायमि सुरेश किरण नाप न्हापा 'इनाप' वाःपौ लिपा 'सन्ध्या टाइम्स' न्हिं पौया हुनिं म्हसिउगु खःतसा उगु वा पतिइ इलय् ब्यलय् बौद्ध धर्म, दर्शन संस्कृति विषयलय् जिगु थःगु च्वसु पिथनेगु हुनिं स्वापू दुगु खत।

खंसां निसें म्हसिउसां निसें थः थें नाकं तःधि मजुसे, क्यातुगु म्ह, नायुगु सः, तःजाःगु, तःफाःगु, भ्यातुगु अले गथे नां गथे हे जां थिगु व्यक्तित्वया तःमिम्ह सुरेश किरणयागु स्याचुगु ध्याचु च्वखं जि साप हे प्रभावित जुयाच्वना।

जि थः नेपाल संवत् न्हूदँ राष्ट्रिय समारोह समितिया नायः जुयालि झन सतिगु व क्वातुगु स्वापू न्ह्याबलें लुमना च्वनी।

सुरेश किरण बुद्ध क्षेत्र नेपाल मण्डलय् सप्तबुद्धि व अष्ट मंगलं पूवंगु छैं जलय् नेवाः समाजय् याकनं हे जन्मजुयाः ल्यं दनिगु ज्या खँ क्वचायेके कथं झीगु हे पुचलय् हाकनं ह्वने दयेमा धकाः आशिका यानाच्वना।

(च्वमि नेपाल संवत् न्हूदँ संरक्षण समाजया नायः जुयादी)

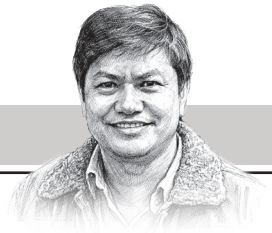

सुरेशया लुमन्ति

स्नेह साय्मि

सुरेशयात लुमंका च्व धइहल। सुरेशया लुमन्ति छु जक च्वयगु। छु मच्वयगु। जिं छुं हे भुमिका मतसे सुरेशयात लुमंका बःचा हाकगु खँ च्वया।

१.सुरेश जिगु भाषा स्यनामि :

जि च्वयाच्वना खँयूभाषं चिनाखं। सुरेश नेपालभाषं च्वइगु। नेपालभाषं नं च्वय् मा धका जित वा चाय्किम्ह सुरेश। नेपालभाषं च्वयधुंका न्यने कने यायगु फुक्कं ज्या सुरेशनाप हे जुइगु। जिं अनुवाद यानागु नेपालभाषाया समकालीन कविता व नेपालभाषां पिहांवःगु 'स्नेह साय्मिया चिबाखं' सफू पिकायत ग्वाहालि याःम्ह हे सुरेश, रमेशकाजि स्थापित व तेज महर्जन।

२. सुरेश जिगु निर्णायक गुरू :

कालिमाटी यँ नगरपालिका वडा नं १३ या समाजसेवी दिलबहादुर मानन्धरया जहान गणेशदेवी मानन्धर महाप्रस्थान जुइधुंका वय्कया नामं गणेशदेबी फाउण्डेशन दयकूगु जुयाच्वन। लिपा गणेशदेबी फाउण्डेशनया नायो जुइधुंका सुरेश, रबिन साय्मि नं दुजः धका सिल।

फाउण्डेशनं दँय् छक्वः बरिष्ठ नेवा म्यें हालामियात व नेपालभाषाया सेवा याम्हसित सम्मान याययगु ज्याय् सुयात सम्मान याययेगु धैगु खँय् स्वतन्त्र, व सही पात्र न्हय्ने ब्यय हइम्ह सुरेश हे ख। सुरेशं व हे पात्रयात छाय् सम्मान याना धयागु बांलाक तर्क नं तई। जित निर्णय याय्त अपुका बिई। सुरेश व रबिन साय्मि भाषा व साहित्यया ख्यलय् ज्यानाच्वंपिं व निस्वार्थ रूपं निर्णययायेत ग्वहालि याइपिं जुगुलिं सुरेश निर्णायक गुरु खः।

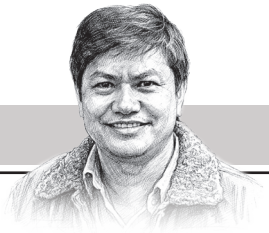

“जितः सुरेश दाइनं थः ससःकियापिंत ससलय् वनाः स्पष्टिकरण बिइम्ह विशेष दूतकथं ब्वना यंकेत्यंगु। जि नं छम्ह प्रवक्ता हे जुयाः अन अथे मखु थथे खः धायेत भाषण कण्ठ यानाः हे न्हूगु लं वनाच्वना।”

३. जिगु अघोषित सल्लाहकार

सुरेशं नेपालभाषा व खँय् भाय् निगु भाषं नं च्वयाहल। च्वय्धुंका फोनं वा नापलाना सल्लाह सुरेशं बिगु जुल। साहित्य व संस्कृतिया लागिं निरन्तर सल्लाह बिइम्ह सुरेश हे खः।

४. सुरेश जिगु आज्ञाकारी किजा

सुरेश बल्खु च्वंवये धुंका छेँ नापनापं जुल। जि नं सुरेशया छेँ वना। सुरेश व सजिना नं छेँ व। अलय् पारिवारिक खँल्हाबल्हा जुइ। सुख दुःखया खँ जुइ। बिशेषत सजिनां आर्थिक समस्याया खँ कनाहइ, सुरेश न्हिलाजक च्वनि। जि, लक्ष्मी, सुरेश सजिना च्वनां खँल्हाबल्हा जुइ, जिगु नं दुःख सुखया खँ कनिइ। भाषा साहित्यया छुं नं ज्या जुल धासा, अपुक ज्या ब्वयज्युम्ह भाषा साहित्यया तधंम्ह मनु जिगु अंश बिम्वाम्ह अघोषित किजा , सुरेश।■

नेवाः पत्रकार राष्ट्रिय दबू

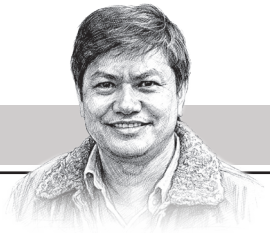

पैसाको लागि नबाँचेका सुरेशकिरण

सजिना मानन्धर

सुरेशकिरण ३४ वर्षको हुँदा मेरो बिहे भएको थियो। त्यति बेला म २९ वर्षको थिएँ। हाम्रो मागी विवाह भएको थियो। मैले चिनेदेखि उहाँ पत्रकारिताको काममा दतचित्त भएर लाग्थे। भाषा,संस्कृतिका लागि दिनरात खटिन्थे। राति २, ३ बजेसम्म काम गर्थे। त्यसरी काम गरे हुन्छ ? आफ्नो स्वास्थ्यको ख्याल गर्नुपदैन भनेर मैले बिहान र बेलुका सम्झाउँथे पनि उनले यो महत्वपूर्ण काम हो, समयमै काम सकाउनुपर्दछ भनेर भन्थे। केही गरी तपाई तलमाथि भयो भने मलाई कसले हेर्छ भनेर कहिलेकाँकी स्त्रीसुलभ कुरा सोध्दा उनले ख्याल ठट्टा गरेर भन्थे ' मैले गरेको कामकै मुल्यांकन गरेर तिमीलाई सबैले मान्छन् के , तिमी धेरै चिन्ता लिनुपदैन् ।'

उनी भाषा, संस्कृतिको विकासको लागि सदैव चिन्तित हुन्थे। यही हिसाबले काम गरे। समाजले उनको क्षमतालाई यथोचित कदर नै गरेको जस्तो लाग्दछ। आखिर उनले आफ्नो जीवन धेरै समय समाजको हितका लागि बिताए। भाषा, संस्कृतिको जर्गेना र लेखपढको गतिविधि सक्रिय रहे। आफ्नै सिर्जना उनी मस्त थिए। घरको काममा तिमी छदैछ नि भन्थे। उनको रुचि बुझेर मैले उनीबाट खासै आशा गरिन। आफै जागिरे भएकोले पनि मलाई त्यस्तो भएको हुनसक्दछ।

सरल र सहज स्वभाव। कहिले रिसाउँदैन। मैले पकाएको खाना धेरै मिठो छ भनेर खुबै तारिफ गर्थे। मैले पकाएको खानाको स्वाद चाखेर पाँच तारे स्टारको होटेल भन्दा मिठो भनेर प्रतिक्रिया दिन्थे। उनको स्वभाव राम्रो थियो। जे दियो त्यही खाने गर्दथ्यो। कामको विषयमा मैले खासै बोल्नु नै हुँदैन थियो। उनको बानी व्यहोरा राम्रो थियो। छ महिनायता उहाँ स्वभाव अलि बदलिएको पाएँ। पछिल्लो समययता उनी चिडचिडे बने। केही भन्नै नहुने, खुब रिसाउथे। पहिला , पहिला म रिसाउँदा सम्झाउथे। पछि केही भन्यो भने जवाफ फकाईउथें। छ दिन हेटौडांस्थित माईतीमा बस्दा पनि अहँ उनले एक कल फोन

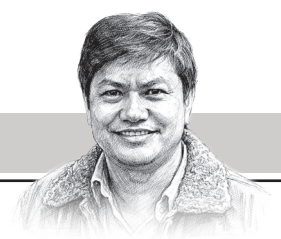

गरेन। सातौं दिन मात्र उनले कल गरे। अघिपछि त्यस्तो थिएन।

उनले पैसा भन्दा पनि कामको चिन्ता लिने गर्दथे। परिवारले पैसा कमाउन अलि ध्यान दिनुपर्‍यो भन्दा उनी हाँसेर टार्थे। सामान्य जीवनयापन गर्न आफ्नो कमाई छँदै छ भन्ने उनको सोच थियो। समाजले मानिसलाई पैसामा तौलेर सफल, असफल भनि मुल्यांकन गर्ने गर्दछन्। फेरी खान लाउन मात्र नभई दुई जना छोराहरूलाई हुर्काउन र उनीहरूको भविष्यको लागि पैसा चाहिन्छ भन्ने मेरो बुझाई थियो। उनको मिसन पैसामुखी थिएन। बाँच्नका लागि पैसा चाहिन्छ भन्ने उनको मान्यता थियो तर पैसाको लागि बाँच्ने उनी थिएन। जीवनमा सरसामान संग्रह गर्नेतिर ध्यान कहिले गएन। अरू त लाउन दुई जोर भए उनलाई पुग्दथ्यो। मैले कराएर उनी नयाँ लुगा र जुत्ता किन्न तयार हुन्थे। पुस्तकहरू भने कति कति किन्थे। उनको जीवन नियाल्दा यस्तो देख्छु। पैसा भन्दा बढी सिर्जनशील काममा उनको प्राथमिकता बढी दिने गरेको पाएँ। काम गरे वापत पैसा आए ठिकै छ, पैसाका पछि लाग्दैन थिए। जीवनशैली निकै साधारण थियो। भौतिक सुखको पछाडि एकोहोरिन बानी थिएन। आफ्नो कामप्रति सन्तुष्ट थियो। आत्मसम्मानको भावना थियो। उनले आफ्नो दाजुभाईको परिवारबारे खुब चिन्ता लिन्थे। परिवारका सबै सदस्यहरू अघि बढूँन भन्ने चिन्ता लिन्थे। सक्दो सहयोग गर्थ्यो पनि। आफ्ना एक दाई र भाईको अकालमै मृत्यू भएको पनि होला, दाजुभाईको परिवारप्रति उनको विशेष सहानुभूति थियो।

सदा झै फागुण २५ गते सोमबार म अफिस (नयाँ बानेश्वर महालक्ष्मी विकास बैंक) मा थिए। अपरान्ह उनी खुसिबुमा लडेर अस्पताल लगिसकेको थियो।त्यतिबेला सानो बाबुले बुबाले के औषधी खाइरहनुभएको छ भनेर सोधे। केही औषधी खाएको छैन भनेर मैले फोन राखिदिएँ। त्यसपछि मेरी मन नमानेर बाबुलाई फेरी फोन गर्दा लडेर शिक्षण अस्पताल ल्याएको सुनाए। तैपनि त्यो खबर सुनेर मेरा आत्मा मसंग थिएन। म दौंडेर शिक्षण अस्पताल पुग्दा उहाँलाई राखिएको कोठा छिर्न नपाउँदै मृत्यू भइसकेको थाहाँ पाए। हृदयघात भएर मृत्यू भएको भनेर त्यतिबेला मात्र थाहा भो। यो सुनेर संसारको भएभरको दुःखको भार आए मलाई बेस्सरी थिचिएझै भयो। ■

नेवा पत्रकार राष्ट्रिय दबू

कार्यसमिति

नृपेन्द लाल श्रेष्ठ	*अध्यक्ष*	९८५१०९८०९५
सुरजबीर बज्राचार्य	*निवर्तमान अध्यक्ष*	९८५११६५४८७
श्रीकृष्ण महर्जन	*संस्थापक अध्यक्ष*	९८४१७५२५८३
सुनील महर्जन	*बरिष्ठ उपाध्यक्ष*	९८४१५७८६०४
सुरेन्द्रभक्त श्रेष्ठ	*उपाध्यक्ष*	९८५१०९९४७२
रचना श्रेष्ठ	*उपाध्यक्ष*	९८०६०९२२७६४
सन्दिप श्रेष्ठ	*उपाध्यक्ष*	९८५५०५०९९६
केके मानन्धर	*महासचिव*	९८५१०८६५६३
राजु नापित	*सचिव*	९८५११२३७५३
ठाबुकाजी श्रेष्ठ	*कोषाध्यक्ष*	९८४१२२३०३३
प्रजित शाक्य	*सह सचिव*	९८४१२२४४७३
सुनिता महर्जन	*सहसचिव*	९८४९३७२५७१
बिजयराम कर्माचार्य	*सहसचिव*	९८५१०३२८४८
तेजनारायण महर्जन	*सह कोषाध्यक्ष*	९८४१२११५१०
अनुप प्रधान	*दुजः*	९८५१०५६०९२
उत्तम कुमार श्रेष्ठ	*दुजः*	९८५११४५९२५
दानदास श्रेष्ठ	*दुजः*	९८५१०६९१३४
पुर्णभक्त दुवाल	*दुजः*	९८५१०८७५५६
रत्नकृष्ण श्रेष्ठ	*दुजः*	९८४१३७५८७९
मीना बज्राचार्य	*दुजः*	९८३३६०३६०८
अनिता डंगोल	*दुजः*	९८४१५२३०८६
प्रेरणा शाक्य	*दुजः*	९८५११६०४५१
राजेश बजाचार्य	*दुजः*	९८४१३५२८६७
बिकास माली	*दुजः*	९८४१००९९२४
रबि महर्जन	*दुजः*	९८४१४१६२३३
भाईकाजी महर्जन	*दुजः*	९८५१००५२६१
कबिता श्रेष्ठ	*दुजः*	९८५६०७७००५
बिगेन तुलाधर	*लेखा संयोजक*	९८४१२५०५५६

ग्वाहालि

द्यँ महानगरपालिका

काठमाडौं महानगरपालिका